РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОСНОВНА ШКОЛА „МИЛУТИН И ДРАГИЊА ТОДОРОВИЋ“
У КРАГУЈЕВЦУ
Дел.бр. 797
Датум 24. 06. 2022. године

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ОШ „МИЛУТИН И ДРАГИЊА ТОДОРОВИЋ“
ОД ШКОЛСКЕ 2022/2023.
ДО ШКОЛСКЕ 2025/2026.године

јун 2022. године

На основу члана 119 Закона о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник РС" бр.88/2017,27/18 – др. закони,10/2019, 6/2020 и 129/2021), Школски одбор Основне школе „Милутин и Драгиња Тодоровић“ у Крагујевцу на седници одржаној 24.06.2022. године доноси:

Школски програм Основне школе „Милутин и Драгиња Тодоровић“
од школске 2022/2023.
до школске 2025/2026. године

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

- Закона о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник РС" бр.88/2017, 27/2018 – др. закони,10/2019, 6/2020 и 129/2021);
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС” бр. 55/2013-3, 101/2017-11, 27/2018-3 (др. закон), 10/2019-3, 129/2021-8, 129/2021-9 -др. закон);
- Закона о раду /"Сл.гласник РС" бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17-УС, 113/17, 95/18 - Аутентично тумачење /
- Закон о уџбеницима („Сл. Гласник РС“ бр. 27/2018);
- Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника („Сл. Гласник РС“ бр. 109/21);
- Правилник о степену и врсти образовања наставника и стручних сарадника у основној школи ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 11/2012-1, 15/2013-9, 2/2016-1, 10/2016-275, 11/2016-552, 2/2017-1, 3/2017-12, 13/2018-62, 11/2019-206, 2/2020-37, 8/2020-597, 16/2020-22, 19/2020-1, 3/2021-54, 4/2021-1, 17/2021-75, 18/2021-1, 1/2022-1, 2/2022-653, 5/2022-31);
- Правилник о норми часова непосредног рада са ученицима наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи („Службени гласник РС -Просветни гласник” бр. 2/1992-9, 2/2000-9);
- Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Сл. Гласник РС –Просветни гласник“ бр. 10/2017-1, 12/2018-1, 15/2018-1, 18/2018-1, 1/2019-18, 2/2020-1);
- Правилник о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања („Сл гласник РС“ бр. 10/2004-1, 20/2004-1, 1/2005-81, 3/2006-1, 15/2006-1 (др. правилник), 2/2008-24 (др. правилник), 2/2010-6, 7/2010-1, 3/2011-124 (др. правилник), 7/2011-1 (др. правилник), 7/2011-7 (др. правилник), 1/2013-8, 4/2013-181, 14/2013-1, 5/2014-1, 11/2014-1, 11/2016-168, 11/2016-573, 6/2017-5, 12/2018-9);
- Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС“ бр. 1/2005-1, 15/2006-1 (др. правилник), 2/2008-24 (др. правилник), 2/2010-1 (др. правилник), 7/2010-4, 3/2011-124 (др. правилник), 3/2011-129 (др. правилник), 7/2011-1 (др. правилник), 7/2011-7 (др. правилник), 1/2013-2, 11/2014-4, 11/2016-263, 11/2016-575, 12/2018-18);
- Правилник о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС“ бр. 10/2017-1, 12/2018-1, 15/2018-1, 18/2018-1, 1/2019-18, 2/2020-1);
- Правилник о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС– Просветни гласник“ бр. 16/2018-47, 3/2019-1, 5/2021-1)
- Правилник о програму наставе и учења за трећи разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС– Просветни гласник“ бр. 5/2019-6, 1/2020-1, 6/2020-1)
- Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС– Просветни гласник“ бр.3/06, 15/06, 2/08, 3/11, 7/11-I, 7/11-2, 1/13, 11/14, 11/16-1, 11/16-II, 7/17, 12/2018);

- Правилник о програму наставе и учења за четврти разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС– Просветни гласник“ бр. 11/2019-1, 6/2020-20, 7/2021-671)
- Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања ("Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 15/2018-77, 18/2018-1, 3/2019-83, 3/2020-3, 6/2020-94, 17/2021-1);
- Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр.5/08, 3/11, 1/13, 5/14-I, 5/14-II, 11/16-I, 11/16-II, 12/2018,3/20);
- Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС–Просветни гласник“ бр. 6/2009-1, 3/2011-129 (др. правилник), 8/2013-1, 11/2016-461, 11/2016-584, 12/2018-55, 3/2019-189, 12/2019-1, 3/2020-4);
- Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС–Просветни гласник“ бр. 5/2019-61, 1/2020-60, 6/2020-99, 8/2020-597, 5/2021-4, 17/2021-42)
- Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр. 2/2010-13, 3/2011-129 (др. правилник), 8/2013-7, 5/2014-85, 11/2016-505, 11/2016-586, 7/2017-12, 12/2018-64, 10/2019-1, 3/2020-4);
- Правилник о програму наставе и учења за осми разред основног образовања и васпитања („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр. 11/2019-61, 2/2020-6, 6/2020-118, 5/2021-8, 17/2021-58);
- Правилник о општим стандардима постигнућа за крај основног образовања за страни језик („Сл.гласник РС– Просветни гласник “ бр. 78/2017-41)
- Правилник о организацији и остваривању наставе у природи и екскурзије у основној школи („Сл.гласник РС “ бр.30/19);
- Правилник о норми часова непосредног рада са ученицима наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр. 2/1992-9, 2/2000-9 и допис МПС бр.011-00-97-2003-08);
- Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање („Службени гласник РС – Просветни гласник““, број 74/18);
- Правилник о стандардима квалитета рада установе („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр.10/2019-81);
- Правилник о општим стандардима постигнућа - образовни стандарди за крај обавезног образовања /"Службени гласник РС-Просветни гласник", бр. 5/2010/;
- Правилник о стандардима компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр. 5/11);
- Правилник о ближим условима организовања целодневне наставе и продуженог боравка („Службеном гласнику РС“", бр. 77/2014);
- Правилник о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања („Сл. гласник РС“ бр. 73/2016-26, 45/2018-37, 106/2020-40, 115/2020-69);
- Правилник о календару образовно-васпитног рада основне школе за школску 2022/2023. годину („Сл.гласник РС – Просветни гласник“ бр. 5/22);

САДРЖАЈ

1. УВОД 7
2. ЛИЧНА КАРТА ШКОЛЕ 8
2.1. МАТЕРИЈАЛНО - ТЕХНИЧКИ И ПРОСТОРНИ УСЛОВИ РАДА 8
2.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА 10
3. ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 10
3.1. ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА 11
3.2. ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ПРОГРАМ РЕАЛИЗУЈЕ 11
4. НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА, ПРИНЦИПИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА И ПРАВЦИ РАЗВОЈА ШКОЛЕ 11
4.1. НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 11
4.2. ПРИНЦИПИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА 12
4.3. ПРАВЦИ РАЗВОЈА ШКОЛЕ НАРЕДНИХ ГОДИНА 18
5. ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА 19
5.1. ПЛАНОВИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА 19
5.1.1. ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 20
5.1.2. ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 21
5.2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА 23
5.2.1. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 24
5.2.2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊЕ 208
5.3. ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА 683
5.3.1 СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ 683
5.3.2 ДОПУНСКА НАСТАВА 685
5.3.3 ДОДАТНА НАСТАВА 686
5.3.4 ПРОЈЕКТНА НАСТАВА 687
5.3.5 ПРИПРЕМНА НАСТАВА И ПОПРАВНИ ИСПИТИ 687
5.3.6 НАСТАВА НА ДАЉИНУ 688
5.4. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА 688
5.5. ОСТАЛИ ПРОГРАМИ РАДА ШКОЛЕ 690
6. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ РАДА ШКОЛЕ 692
6.1 ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ 692
6.2 ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО- РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ 693
6.3 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ И

ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ 695
6.4 ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА.....696
6.5 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА 697
6.6 ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ.....699
6.7 ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ.....700
6.8 ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ.....702
6.9 ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ.....704
6.11 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ 706
6.12 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ.....708
6.13 ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ 709
6.14 НАСТАВА У ПРИРОДИ 711
6.15 ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ 712
6.16 ОСТВАРИВАЊЕ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА.....714
6.17 ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ 714
7. ШКОЛСКИ ТИМОВИ И СТРУЧНИ АКТИВИ.....718
7.1 ШКОЛСКИ ТИМОВИ И СТРУЧНИ АКТИВИ УТЕМЕЉЕНИ У ЗАКОНУ 718
7.2 ШКОЛСКИ ТИМОВИ И КОМИСИЈЕ У СКЛАДУ СА СТАТУТОМ ШКОЛЕ 718
8. ПРОЈЕКТИ 718
8.1 ШКОЛА ВЕЖБАОНИЦА.....718
8.2 ИНКЛУЗИВНИ ПРИСТУП 719
8.3 МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА 720
9. ИСТРАЖИВАЊА 720
10. ПРИЛОЗИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 727

1. УВОД

Основно образовање и васпитање у основној школи остварује се на основу Школског програма.
Школски програм је основни документ школе који се припрема на основу дефинисаног плана и програма наставе и учења. Школским програмом се обезбеђује остваривање потреба ученика и родитеља, школе и локалне заједнице и заснован је на реалним потенцијалима школе и локалне заједнице. Он садржи начела и принципе остваривања планова и програма наставе и учења којима се постиже остваривање циљева и задатака образовања, на начин којим се промовише интелектуални, лични, друштвени и физички развој ученика. У планирању школског програма, полазиште су нам чинили интереси ученика, родитеља и локалног окружења у коме школа живи и ради. Такође, у планирању смо водили рачуна о стварању једнаких услова за квалитетно образовање свих ученика планирајући индивидуализован приступ у раду са ученицима, вршњачко учење, бригу за безбедност свих ученика и радника школе, бригу о доступности и условима за стицање и развијање различитих вештина, умења и знања свим ученицима и наставницима.

Нашу школу карактерише стална брига и рад свих запослених на побољшавању квалитета и имиџа школе.
Као кључне карактеристике, јаке стране и снаге школе можемо истаћи:

- ресурсе школе – квалитетан, стручан, одговоран и посвећен кадар, изузетна опремљеност школе,
- квалитетно управљање и руковођење школом,
- пројектно планирање,
- тимски рад,
- висок квалитет рада школе, оцењен највећом оценом 4, приликом последњег екстерног вредновања рада школе, уз оствареност 96,67% стандарда,
- укљученост у велики број пројеката (Развионица, Предузетништво, Инклузивно образовање, Школе за 21. век....
- међународна просветна сарадња, како са школама у окружењу, тако и са школама у иностранству, која подразумева и размену наставника и ученика (Румунија, Чешка, Хрватска, Немачка, Норвешка, Италија),
- инклузивни приступ у раду са ученицима, захваљујући коме је школа постала једна од 9 модел школа инклузивног образовања у Србији,
- квалитетан рад у оквиру ваннаставних активности (секције, Форум-театар) и ученичких организација (Ученички парламент, Дечји савез, Црвени крст),
- добра сарадња са родитељима ученика,
- добра сарадња са локалним организацијама и институцијама (Центар за социјални рад, здравствене службе, НВО, Центар за пружање услуга „ Кнегиња Љубица “, Полицијска управа...).

Мисија и визија будућности

Наша мисија је да применом проактивног приступа у остварењу пословне визије, створимо национално препознатљиву школу, која ће се издвајати квалитетом рада, степеном

слободе у осмишљавању активности, програма и пројеката за ученике.

Желимо школу у којој стасавају срећни, одговорни и образовани млади људи спремни да ослободе своју креативност и иновативност, воде асертивну комуникацију, граде сарадничке односе, развијају се у пријатном и безбедном окружењу, уз подстицај свих учесника образовно-васпитног рада – наставног кадра, родитеља и локалне заједнице, усвајајућифункционална знања и способности и схватајући улогу целоживотног учења, важног за функционисање у глобалном друштву.

Мото наше школе који нас води :

ИНТЕЛЕКТУАЛНА ХРАБРОСТ И КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ЗАДОВОЉНЕ, ОДГОВОРНЕ И УСПЕШНЕ ЉУДЕ !

Визија развоја школе односи се на унапређивање квалитета живота и рада школе са циљем развоја кључних компетенција за целоживотно учење иобезбеђивање услова за целовит развој сваког ученика !

2. ЛИЧНА КАРТА ШКОЛЕ

2.1. МАТЕРИЈАЛНО - ТЕХНИЧКИ И ПРОСТОРНИ УСЛОВИ РАДА

ОШ „Милутин и Драгиња Тодоровић“ је градска школа која се налази у центру града на десној обали реке Лепенице. Основана давне 1887. год., једна је од најстаријих образовних установа у граду.

Данас, по мишљењу многих спада у ред већих, добро опремљених, а по квалитету и организацији рада, угледнијих школа у граду и шире.

Основну школу „Милутин и Драгиња Тодоровић“ чине матична школа од 8 разреда и издвојено одељење у Илићеву од 4 разреда.

Садашњу школску зграду матичне школе, изграђену 1978.год. чине два спојена објекта: стара зграда (павиљон) са 8 учионица (од чега четири просторије за целодневни боравак деце и једна просторија за предшколску групу)и нова зграда са 10 климатизованих учионица, у којима се користи савремена информациона технологија, мултимедијалним центром са библиотеком, фоно-лабораторијом за учење страних језика, специјализованом учионицом за српски језик, специјализованом учионицом за визуелне уметности, кабинетима за информатику, историју, географију, физику, хемију, фискултурном салом, наставничком канцеларијом, кацеларијама за директора, помоћника директора, стручне сараднике, секретара, рачуновођу, благајника, помоћно-техничко особље, радионицу за школског мајстора, салу за културне активности са позорницом, кухињом и трпезаријом. Уз сваку наставну просторију постоји припрема за наставнике у новој школској згради.

Просторије за руковође, просторије за педагога, психолога и друге пратеће просторије административних радника школе, опремљене су у складу са важећим нормативима, адекватаним намештајем, компјутерском и др. техничком опремом.

У школи постоји посебна просторија школског разгласа, звучници у свим учионицама, као и покретно озвучење за различите приредбе и школске манифестације.

Хол школе има различите намене. У њему се одржавају прославе, трибине, предавања, књижевне вечери, школске приредбе, представе, спортске активности, ђачке журке и сл.

У циљу мера побољшања енергетске ефикасности, средствима истоименог пројекта- „Енергетска ефикасност у јавним зградама“, током распуста 2016. године, промењена је комплетна столарија матичне школе, репарирани и постављени нови подови, урађени мокри чворови.

Током 2018.године комплетно је уређен партер школе чиме је побољшана естетска и функционална страна школског дворишта.Исте године реновирана је фискултурна сала и дограђене су трибине.

У оквиру пројекта Вежбаоница, школа је опремљена новим наставним средствима у вредности од 115.000 евра. Наставна средства веће вредности су: 10 лап-топ рачунара, 10 бим-пројектора, 4 интерактивне табле, 2 телевизора, веб камера, звучници, миксета, 9 пројекционих платна и учионица фоно-лабораторија.

Савремена наставна средства (књиге, радни материјали, аудио-визуелна средства, компјутери, ...) у функцији су разноврсних метода и облика рада са ученицима.
При коришћењу фоно-кабинета, кабинета визуелних уметности, медијатеке и библиотеке, као и специјализованих учионица постоји утврђени распоред и евиденција о коришћењу.

Новом стручном литературом, образовним ЦД-има, сталним приступом интернету, наставници имају могућност да стално обогаћују и унапређују своје стручно и педагошко знање, као и да побољшавају наставу и ниво стечених и функционалних знања ученика.

У издвојеном одељењу у Илићеву, реконструисана је цела зграда.
Наставу у издвојеном одељењу похађају ученици од првог до четвртог разреда, а почев од петог разреда ученици су матичне школе за које је обезбеђен бесплатан превоз.
Зграда школе у издвојеном одељењу у Илићеву састоји се од 4 учионице, наставничке канцеларије, библиотеке и трпезарије. Објекат је окружен великим двориштем и отвореним спортским теренима за фудбал, кошарку и одбојку.

Учионице су опремљене адекватним намештајем и наставним средствима. Решено је питање воде, канализације, грејања, терена за наставу физичког васпитања и других спортских активности .

Сви материјално-технички ресурси су доступни наставницима и ученицима и у функцији су наставних и ваннаставних активности.

Школски простор је тако организован да представља безбедно, подстицајно и пријатно место за ученике и наставнике.

Како у матичној школи, тако и у издвојеном одељењу, створени су услови за организовање и реализацију наставе која омогућава квалитетан рад са ученицима усмерен ка развоју ученичких способности и интересовања и остваривању високих постигнућа ученика.

У претходном периоду школа је била у прилици да добије донације од страних држава, правних и физичких лица,а израдом различитих пројеката успевала да и сама оствари приход.

Самостални извори прихода доприносе повећању расположивих финансијских средстава. Остварују се издавањем школског простора (фискултурне сале, медијатеке, учионица, хола школе), прикупљањем секундарних сировина (пет амбалаже и старе хартије), организацијом семинара и такмичења, спровођењем акција уз подршку ђачких родитеља. Одређена средства остварују се продајом ученичких радова приликом организовања, сада већ традиционалног, Новогодишњег и Васкршњег вашара, као и на сајму Ученичког предузетништва, а све у циљу побољшања ученичког стандарда.

Сва финансијска средства, користе се строго наменски, у складу са финасијским планом, Годишњим програмом рада школе и Школским развојним планом, а расподела истих према приоритетним потребама школе.

Стратегијом дугорочног развоја школе предвидели смо развијање и унапређивање рада школе у свим областима живота и рада.

Као школа отворена за промене и развој и наредних година ћемо наставити са праксом даљег унапређивања квалитета рада школе имајући у виду визију развоја одређену Развојним планом школе. Негујући праксу самовредновања сопственог квалитета у раду настојимо да одржавамо све што је потврђена добра пракса и унапређујемо све у чему можемо да будемо још

бољи.

2.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

Образовно-васпитни рад у школи организован је у петодневној радној недељи у две смене. Промена смена врши се недељно. У првој смени настава почиње у 8.00 часова, док у другој смени почиње у 14:00.
Одељења целодневне наставе I/1, I/2, I/3, II/1, II/2 и II/3 наставу похађају пре подне.
Одељења у Илићеву раде у првој смени.

ЦЕЛОДНЕВНА НАСТАВА у матичној школи се одвија у I и II разреду.

Циљеви:

- социјални и емоционални развој деце кроз стицање потребних знања и социјалних вештина
- развијање позитивне слике о себи, самопоуздања и самосталности
- развијање самоконтроле код ученика
- спремност на сарадњу, разумевање потреба других
- умеће ненасилног решавања сукоба и интеграције у вршњачком окружењу
- развијање креативности и стваралаштва
- промовисање здравог начина живота
- развој опште културе

У оквиру продуженог боравка ученицима се обезбеђују игра, културно-уметничке, спортске активности, учење, израда домаћих задатака и извршавање других обавеза ученика у безбедном окружењу под надзором наставника.
Према постојећим условима, рад се одвија на следећи начин:

- Сва одељења имају своје учионице за извођење наставе.
- Ученици имају обезбеђена три оброка: доручак, ручак и ужину.
- Оброке у школи плаћају родитељи ученика, а висина уплате се одређује на почетку сваког месеца.
- Ученици долазе у школу у 7:00 часова и бораве до 16:00.

3. ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

У изради Школског програма руководили смо се циљевима квалитетног образовања и васпитања за све ученике.
Фокус активности Школског програма доминантно је усмерен на следеће сегменте рада:

- Свеукупни развој целокупне личности ученика: интелектуални, социјални, емоционални и физички.
- Стицање функционалних, примењљивих знања, умења и вештина ученика.
- Развој позитивног система вредности код ученика и оспособљавање за успешно сналажење у свакодневном животу.

Исходи реализованог Школског програма биће резултат целокупног процеса образовања и васпитања кроз реализацију планираних активности којима се обезбеђује да ученици стекну

знања, вештине и вредносне ставове који ће допринети њиховом развоју и успеху, развоју и успеху њихових породица, заједнице и друштва у целини.

3.1. ТРАЈАЊЕ ПРОГРАМА

Школски програм се реализује у периоду од четири године, односно од почетка школске 2022/2023 год.до краја школске 2025/2026.год.

3.2. ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ПРОГРАМ РЕАЛИЗУЈЕ

Програм се реализује на српском језику, сви ученици похађају наставу на истом, па је табелама које следе изостављен српски као нематерњи језик.
Школски програм се реализује у првом и другом циклусу, тј.за I, II, III и IV и V, VI, VII и VIII разред.

4. НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА, ПРИНЦИПИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА И ПРАВЦИ РАЗВОЈА ШКОЛЕ

4.1. НАЧЕЛА ИЗРАДЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

1. усмереност на процесе и исходе учења;
2. заснованости на стандардима, уз систематско праћење и процењивање квалитета програма;
3. уважавања узрасних карактеристика у процесу стицања знања и вештина, формирања ставова и усвајања вредности код ученика;
4. хоризонталне и вертикалне повезаности у оквиру предмета и између различитих наставних предмета;
5.поштовања индивидуалних разлика међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања, као и могућности личног избора у слободним активностима;
6. заснованости на партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења;
7.уважавања искуства, учења и знања која ученици стичу ван школе и њихово повезивање са садржајима наставе;
8. развијања позитивног односа ученика према школи и учењу, као и подстицања учениковог интересовања за учење и образовање у току целог живота;
9. коришћења позитивне повратне информације, похвале и награде као средства за мотивисање ученика;
10. уважавање узрасних карактеристика у процесу психофизичког развоја обезбеђивањем услова за живот и рад у школи.

Референтни оквир за израду нашег Школског програма чине:

- Наставничке компетенције
- Процес учења и подучавања - настава у којој је учење у фокусу
- Кључне предметне области/опште предметне компетенције
- Међупредметне компетенције
- Компетенције ученика за 21. век
- Предметни исходи/образовни стандарди (знања, умења, вештине, вредности, ставови)
- Подстицајно окружење за учење (физичко, психолошко, социјално)
- Саморегулисано учење ученика

- Самовредновање и вредновање ученика и вршњака

Оцењивање (формативно, сумативно)

4.2. ПРИНЦИПИ ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Усмереност на постизање општих међупредметних компетенција

Циљ оријентације ка општим међупредметним компетенцијама и кључним компетенцијама је динамичније и ангажованије комбиновање знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену.
Опште међупредметне компетенције заснивају се на кључним компетенцијама, развијају се кроз наставу свих предмета, примењиве су у различитим ситуацијама и контекстима при решавању различитих проблема и задатака и неопходне свим ученицима за лично остварење и развој, укључивање у друштвене токове и запошљавање и чине основу за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције за крај обавезног основног образовања и васпитања су:

1. компетенција за учење;
2. одговорно учешће у демократском друштву;
3. естетичка компетенција;
4. комуникација;
5. одговоран однос према околини;
6. одговоран однос према здрављу;
7. предузимљивост и оријентација ка предузетништву;
8. рад са подацима и информацијама;
9. решавање проблема;
10. сарадња;
11. дигитална компетенција.

Кључне компетенције за целоживотно учење

1) **комуникација на матерњем језику:** способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми;

2) **комуникација на страном језику**: способност изражавања и тумачења концепата, мисли, осећања, чињеница и мишљења у усменој или писаној форми укључујући вештине посредовања сумирањем, тумачењем, превођењем, парафразирањем и на друге начине, као и интеркултурално разумевање;

3) **математичке, научне и технолошке компетенције:** основно нумеричко резоновање, разумевање света природе, способност примене знања и технологије за људске потребе (медицина, транспорт, комуникације и др.);

4) **дигитална компетенција:** самопоуздано и критичко коришћење информационих и комуникационих технологија за рад, одмор и комуникацију;

5) **учење учења**: способност да се ефективно управља сопственим учењем: планирање, управљање временом и информацијама, способност да се превазиђу препреке како би се успешно учило, коришћење претходних знања и вештина, примена знања и вештина у различитим ситуацијама, индивидуално и/или у групи;

6) **друштвене и грађанске компетенције:** способност да се ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном и радном животу и да се ангажују у активном и демократском учешћу, посебно у све разноврснијим заједницама;

7) **осећај за иницијативу и предузетништво**: способност да се идеје претворе у акцију кроз креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност за планирање и управљање пројектима;

8) **културолошка освешћеност и изражавање**: способност да се схвати значај креативних идеја, искустава и емоција у различитим медијима – музика, књижевност, плес, ликовна уметност и друго.

Осим оквира традиционалних школских предмета, компетенције обухватају и ангажују школска знања на припреми ученика да буду конкурентни и функционални у садашњем и будућем образовном и професионалном простору и да компетентно и активно остварују своје грађанске улоге.

Школски програм наше школе је:

- Документ на основу кога се остварује образовно- васпитни рад – реализује процес учења, остварују исходи и стандарди постигнућа, имајући у виду специфичности ученика и саме школе.
- Документ којим се остварују циљеви Развојног плана школе, који у фокусу има основни процес: учење и наставу.
- Документ у коме је видљива аутономија и креативност школе у планирању и реализацији активности у свим областима живота и рада школе као организације.

Шта је учење у нашој школи?

Ученици долазе у школу да уче. Школа је институција која треба да испуни своју основну мисију – да обезбеди да се учење дешава у главама ученика у учионицама школе.
Планирамо и реализујемо наставу, трудећи се да обезбедимо да се учење дешава у школи. Наша школа је место у коме ученици и наставници живе и раде, друже се, уче, развијају се, напредују ... Школа је место у коме се одвија активно учење, пружа подршка, подстиче развој кроз процесе сарадње унутар колектива и са ђачким породицама.

У основи образовног процеса је ученик. Наставник осмишљава свој рад тако да одговара афинитетима и способностима сваког ученика.
Оријентисаност наставе ка исходима даје наставнику већу слободу у остваривању програма наставе и учења.
Полазимо од претпоставке да су сва деца радознала и да желе да уче и напредују. У настави примењујемо флексибилан приступ који дечју радозналост користи као полазну тачку учења.

Наставници пружају подршку ученицима да остваре своје амбиције.
Унутрашњу мотивацију ученик добија радећи са жаром на сопственим и групним пројектима.
Интелектуална храброст и компетенције (предметне и међупредметне), које стиче чине да буде способан, самосталан, прилагодљив у разним непредвидивим ситуацијама у животу, да се не скрива од проблема, већ да се са њима суочава и да их решава.

У раду са ученицима негује се приступ усмерен на учење, који представља заједнички напор наставника и ученика.
Двосмерна комуникација (интерактивност) која се дешава између наставника и ученика, као и између самих ученика, неопходна је за смислено учешће ученика у сопственим процесима учења – саморегулисано учење.
Као последица оваквог приступа у раду дешава се учење које се заснива на различитим нивоима менталних активности, од препознавања и разумевања предмета учења, до синтезе и евалуације као највиших мисаоних процеса.
Интерактивност подразумева да ученици знају да уче, да разумеју циљеве - исходе учења, значај и могуће начине праћења и вредновања (оцењивања) сопственог напретка, како кроз

самопроцену тако и кроз процену од стране наставника и вршњака.
У таквој интеракцији ученици се постепено усмеравају на стицање вештина за целоживотно учење.

Учење у нашој школи има за циљ да код сваког ученика развије језичку писменост која ће му омогућити успешну комуникацију у бројним друштвеним или културним контекстима на матерњем и страним језицима, способност да примене математичко мишљење у решавању проблема у свакодневним ситуацијама, да користе информационе технологије, уз развијену свест о значају целоживотног учења.
У нашој школи се код ученика развија предузетнички дух, креативност и слобода уметничког изражавања и продукције идеја.

Ученици наше школе у току школовања стичу знања из различитих области и способни су да та знања повежу и примене у животу. Ученици се, такође, оспособљавају да усвајају знања из нових извора, да управљају процесом учења и износе своје ставове и уверења о вредностима у животу. Наши ученици развијају вештине, умења, ставове и вредности које су потребне за свакодневни живот и даље образовање, као што су изграђивање радних навика, потребе за учењем као највишом вредности, самопроцењивањем сопственог постигнућа и постигнућа вршњака, слобода мишљења, поштовање различитости, толеранција, подршка, осећање припадности...

Ученици граде пријатељске односе са другима, негују дијалог у коме преовлађује разум, логика, одговорност и пристојност, а асертивност је основни принцип на коме се заснива успешна комуникација.

У нашој школи се негује пракса инклузивности, која се огледа у прилагођавању подршке свим ученицима и складу са њиховим способностима, склоностима, интересовањима, са посебним фокусом на ученике са сметњама у развоју, инвалидитетом, као и ученицима из социјално нестимулативних породица или даровитим ученицима који желе више, боље, другачије.

Како ћемо радити да бисмо обезбедили и гарантовали учење за сваког ученика?

У дугогодишњем, континуираном и динамичном процесу унапређивања квалитета рада школе у раду са ученицима фокус и тежиште рада померали смо:

- са наставника на ученика
- са садржаја на циљеве и исходе
- са меморисања и репродукције знања на његову практичну примену у свакодневном животу.

То смо остваривали кроз развој предметних компетенција ученика (општих и специфичних). Данас наставници своје планове креирају према програмима наставе и учења уважавајући реални контекст у којем живимо и радимо. Приликом планирања и реализације наставе водимо рачуна о:

- **исходима** (очекиваним резултатима учења)
- **компетенцијама** (активној примени наученог)
- **стандардима** (мери остварености исхода,развијености компетенција).

Развој општих и специфичних предметних компетенција кроз хоризонталну и вертикалну повезаност у оквиру предмета остварујемо повезивањем садржаја из различитих области, повезивањем нових знања са већ наученим, тематским планирањем , пројектном наставом, подучавањем критичког мишљења и решавањем проблема задавањем нерутинских задатака , разматрањем различитих перспектива и изради пројеката.

Када размишљамо о развоју међупредметних компетенција које су важне за даљи лични и професионални развој ученика, бавимо се **тематским планирањем** тако што бринемо о:

- **хоризонталној повезаности** у оквиру различитих предмета у једном разреду (повезивање тема једног предмета са темама других предмета - корелација)
- **вертикалној повезаности** у оквиру различитих предмета (повезивање, продубљивање знања различитих предмета у оквиру исте теме, кроз учење током више разреда).

Кроз пројекат „Развионица“ школа је радила на развијању међупредметних компетанција, тако да се користи **холистички приступ** (брига о свеобухватном, целокупном развоју ученика: менталном, емотивном, социјалном...). У оквиру развијања међупредметних компетенција у школи се примењује тематско планирање у различитим областима. Похађањем обуке за реформу, проширили смо знања о могућностима и начинима даљег развоја међупредметних компетенција код ученика.

Развој међупредметних компетенција видљив је у хоризонталној и вертикалној повезаности у оквиру различитих предмета; избегавање понављања садржаја, заједничка обрада садржаја у контексту корелације између предмета, смислено повезивање и примена наученог, које омогућава остваривање различитих исхода радом на истом садржају.

Знамо да је циљ у раду са ученицима намера наставника да ученици уче и развијају своје вештине и способности. Кроз **активну наставу** и померање тежишта са активности наставника на активности ученика, долазимо до остваривања очекиваних исхода - ученичких постигнућа (резултата учења ученика).

Садржаји нису више оквир у коме се планира и одиграва наставни процес, већ ће бити у функцији остваривања исхода. **Исходи** представљају основу за планирање свакодневног наставног рада. Активности ученика и наставника, методе и облици рада, планирани садржаји, динамика и распоред наставног градива, уз уважавање образовно-васпитних потреба свих ученика у одељењу, осигураће развијање различитих компетенција ученика. Меморисање и репродукција знања ће се смањити, а повећаће се ниво корисног, функционалног знања ученика које је пресудно за разумевање, повезивање и решавање проблема и критичко промишљање.

У школи, заједно са ученицима и њиховим родитељима, креирамо **подстицајну и безбеднусредину за учење**. Простор у коме ученици бораве је пријатан, чист, удобан, прилагођен потребама ученика, подстицајан за учење, без насиља, фаворизовања и дискриминације.
Учионице и кабинете у којима ученици уче и раде опремили смо савременим наставним средствима и оплеменили продуктима рада ученика и тако креирали простор у коме се ученици осећају задовољно и мотивисано за рад и креативно размишљање.
Улога наставника у “учењу као процесу “ је пресудна. Да бисмо обезбедили учење за сваког ученика, наставници наше школе кроз индивидуализацију, диференцијацију, допунску и додатну наставу, прате и уважавају образовно васпитне потребе наших ученика. Примењујући психолошке принципе учења и мотивације за учењем, наставници ће подучавати ученике како да уче, да постављају себи циљеве у учењу, да прате и вреднују сопствено постигнуће уз пружање подршке да преузму одговорност за сопствено учење. Наставници ће ефикасним управљањем процесом учења, стварањем подстицајне атмосфере за рад на часу, коришћењем поступака вредновања који су у функцији даљег учења, код ученика развијати осећај поверења и подршке.

У процесу усмерености на учење и оспособљавање ученика за самопроцену постигнућа - објективну процену сопствених постигнућа и постигнућа других ученика/вршњака

(формативно и сумативно оцењивање) наставници ће користити следеће
стратегије/активности:
Упознавање ученика (и родитеља) са нивоима постигнућа (основни, средњи, напредни) по тематским целинама у оквиру премета и образовним стандардима на крају првог циклуса обавезног образовања или на крају обавезног образовања (израдом постера/плаката доступног свима у учионици).
Дефинисање критеријума успешности и показатеља за вредновање постигнућа, нпр: навођење правила и захтева за писање састава; анализа задатка/питања уз аргументацију – стављање ученика у ситуацију да гласно коментаришу начин на који решавају задатаке; анализа успешних и мање успешних радова, приказивање примера „добрих" и „средњих" и „лоших" задатака и тражење од ученика да их упореде на основу различитих критеријума (сами, у пару или у групи).
Упознавање са предметом процењивања – елементима оцене (опис свих елемената оцене и упознавање ученика са њима путем постера/плаката.
Давање редовне повратне информације ученицима о квалитету постигнућа – формативно оцењивање. У евиденцији наставника о праћењу постигнућа ученика наставници ће уписивати све изречене повретне информације о раду ученика.
Упућивање ученика да и сами воде своју евиденцију, односно да праве индивидуалне планове за праћење својих постигнућа. Оваква врста праћења постигнућа омогућиће ученицима да постављају себи циљеве у учењу, а наставницима да им саветима и сугестијама у томе помажу.
Упознавање ученика са начинима процењивања постигнућа (различите технике/методе/облици рада - нпр: усмена излагања, презентације, дебате, истраживачки задаци, групни рад, рад у пару, шеме, графикони,..).
Коришћење контролних тестова у сврху повратне информације ученицима (а и наставницима) о тренутном постигнућу, односно усвојености знања у складу са образовним стандардима и исходима.
Омогућавање ученицима да сами припремају задатке који обухватају различите аспекте градива и различите нивое постигнућа.
Омогућавање ученицима да извештавају о сопственим постигнућима и опишу напредак у неком периоду.
Укључивање ученичких предлога о критеријумима евалуације и дизајнирању различитих формулара за оцењивање постигнућа.
Израда ученичких портфолија.

У школи негујемо **позитивну комуникацију и развијамо партнерске односе** међу ученицима и запосленима. Наставници су мотивисани да остваре циљеве образовања. Школска култура негује дијалог, тимски рад, међупредметну сарадњу и ставља ученика у центар, креира социјално, физички и психолошки пријатну атмосферу за све ученике. У школи се поштују права детета, развија свест о људским и грађанским правима, истиче значај слободе мишљења и развија способности за живот у демократски уређеном друштву; негује другарство и пријатељство, подстиче усвајање вредности заједничког живота као и индивидуалне одговорности.
Са родитељима се развија и негује партнерски однос. Родитељи наших ученика и до сада су, и у будуће ће бићe укључени у све сегменте школског живота, узеће учешће у органима који се баве управљањем школом, биће обавештени о свим врстама подршке у учењу које школа пружа, упућени у понашање, рад и напредовање деце кроз сарадњу са наставницима. Запослени у школи ће осмишљавати различите облике активног учешћа родитеља у организацији и реализацији различитих активности које школа оганизује у разредној и предметној настави (Отворена врата, радионице, вашари, анимација предшколаца, Дан школе, приредбе,...). У процесу доношења одлука школа ће уважавати предлоге савета родитеља. Школа ће сарађивати са институцијама и организацијама у локалној заједници и осталим релевантним институцијама на републичком нивоу. Управа школе и запослени у школи развијаће сарадњу на свим нивоима унутар институције и ван ње.

Управа школе подржава, координира рад различитих тимова, преузима водећу улогу, мотивише запослене и промовише идеје, рад и успешно стваралаштво свог колектива.
Лидер школе је вољан да подржи запослене, кординира рад различитих тимова и преузме водећу улогу. Он пружа подршку јасно постављеним циљевима, смерницама у раду, добром поделом задужења, организовањем тимова, комисија, праћењем рада свих, вредновањем постигнутих резултата, истицањем добрих примера, упућивањем на стручно усавршавање и сопственим примером у односу према запосленима, ученицима и родитељима.

У нашој школи је већ дужи низ година **додатна образовна подршка** ученицима заступљена у раду и саставни је део живота школе. Школа се припрема за рад са ученицима пре уласка ученика у установу упознавањем са потребама сваког појединачног ученика кроз сарадњу са породицом, предшколском установом , стручњацима који су били укључени у рад детета пре полазка у школу. Након пријема ученика у школу, детаљно се упознаје наставник, педагошко психолошка служба као и цео колектив уколико је то у циљу што лакше адаптације ученика на нове услове рада. Приступа се изради докумената који су у складу са законом а планирани су за рад где је потребна додатна образовна подршка. Богато искуство које постоји у школи код великог броја учитеља и наставника је веома користан ресурс за рад са сваким новим учеником. Колеге са искуством су у прилици да на практичан начин помогну при адаптацији и конкретном раду у учионици. Наставак сарадње током целог периода боравка ученика у школи и размена искустава између учитеља и наставника су од немерљивог значаја за наставак рада у предметној настави. Школа је однеговала инклузивни приступ у раду са ученицима и као модел школа у Мрежи подршке инклузивном образовању на нивоу републике, били смо у прилици да дужи низ година кроз форму студијских посета преносимо своја искуства и моделе рада бројним школама из Србије.

<u>Настава у нашој школи је заснована на савременим методама учења:</u>

1 – **партиципативни**м (сви ученици учествују у раду, у складу са својим могућностима, жељама и интересовањима. Учествовање и позитивна повратна информација о постигнућу утичу на развој самопоуздања код ученика, а оно је услов сваког учења).

2 – **кооперативним** (ученици у току учења сарађују, вршњачки подучавају једни друге, кроз рад у пару или групн).

3 – **активним** (ученик је активни чинилац у процесу учења).
Увођењем новог програма пројектне наставе, подржане информационо-комуникационим технологијама (ИКТ-ом), моћи ћемо да повежемо различите предмете и развијамо међупредметне компетенције.

4 –**искуственим** (наставници уважавају ученичка предзнања и искуства која су ученици стекли у наставним и ваннаставним активностима, или их „донели“ од куће.

У **процесу осавремењивања начина рада** кроз пројектну наставу/дигитални свет, ће се створити услови при којима ће ученици самостално стицати нова знања из различитих извора, учити да користе стечена знања за решавање теоријских и практичних задатака из окружења, подстицати интересовања за истраживање и истраживачки приступ учењу, стицати вештине комуникације. При том ће се развијати сарадничи однос ученика и наставника, сарадничко-тимски рад међу ученицима, унапређење организацијских и комуникацијских способности ученика, истраживачке вештине, критичко и систематично мишљење.

Формирање ставова и усвајање вредности код ученика је дуготрајан процес и он почиње у најранијем детињству. Од изузетне важности је усклађеност узрасних карактеристика са могућностима ученика да схвате , разумеју а након тога формирају став и доследно га примењују у свом понашању. У планирању активности кроз које ће се вежбати усвајање вредности пажљиво се бирају садржаји који су ученицима разумљиви и тичу се ситуација које су им блиске по интересовању и искуству које они имају. Најчешће су то ситуације из сфере школског живота и другарства. Све теме се бирају и према узрасту ученика.

Искуство је најбољи учитељ. То је најдрагоценије што имамо и увек је доступно. У свакодневној школској пракси се полази од искустава ученика, наставника, знања која имамо. Нови сарджаји наставе најуспешније се усвајају уколико се повежу са искуством, животном ситуацијом или неким знањем које већ имамо, без обзира где је то знање стечено. Често се знање ученика стечено ван школе повезује са школском праксом. (знања стечена у музичкој школи на часовима музичке културе; исл.)

Желимо да деци у школи буде лепо, да се пријатно осећају и да им школа стварно буде као друга кућа. Само ако у школи буду безбрижни, сигурни, весели, срећни и слободни, моћи ће и да уче и ставарају. Васпитавамо их да имају позитиван став према школи и учењу. Подстичемо развој интересовања ученика за учење и образовање у току целог живота, кроз професионалну оријентацију.У учионици се формирају услови, који омогућавају симулације различитих професионалних ситуација кроз које ученици у складу са узрастом могу да доживе и на тај начин се припреме за даље школовање...

<u>Како знамо да се учење заиста догодило у нашој школи?</u>

Увид да се учење заиста догодило имамо свакодневним праћењем и формативним оцењивањем – препознавањем постигнућа и давањем препорука за даље напредовање.
Знамо да смо успешна школа, када наши ученици покажу шта су научили на завршном испиту, на такмичењима, када наставе школовање у средњим школама - способни да функционално примене стечена знања и континуирано стичу и развијају нова, када покажу иницијативу, одговорност у ваннаставним и ваншколским активностима.
У школи се примењују поступци за праћење успешности ученика. Ученици који похађају допунску наставу као и они који похађају додатну наставу остварују напредак. Ученици којима је потребна додатна подршка у образовању, остварују постигнућа у складу са индивидуалним могућностима уз индивидуализовану подршку и активностима у индивидуалним образовним плановима.

4.3. ПРАВЦИ РАЗВОЈА ШКОЛЕ НАРЕДНИХ ГОДИНА

Шта нам је најважније у процесу развоја?

- Оснаживање личног развоја ученика (образовни, психолошки, социјални аспект)
- Холистички приступ ученику
- Саморегулисано учење, пројектно учење и самооцењивање ученика
- Праћење и вредновање постугнућа ученика са циљем афирмације индивидуалних карактеристика
- Настава усмерена на развој предметних, међупредметних и ученичких компетенција
- Интензивирање инклузивног приступа у раду са ученицима
- Одржавање међународне просветне сарадње
- Учешће у пројектима на локалном, државном и међународном нивоу
- Ученичко предузетништво
- Промоција успешности и посебности школе ; отвореност за промене и иновације
- Менторски рад наставника и стручних сарадника
- Дигитализација и учење на даљину
- Развијање свести о значају одрживог развоја, продубљивање еколошке свести и етике.

5. ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

5.1. ПЛАНОВИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ ПРВОГ ЦИКЛУСА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
(I - IV)
Током I образовног циклуса, ученици изучавају следеће обавезне предмете: српски језик и књижевност, енглески језик, математику, свет око нас (природу и друштво), музичку културу, ликовну културу, физичко и здравствено васпитање и **дигитални свет** (I, II и III разред), који постаје обавезни наставни предмет.

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ ПРВОГ ЦИКЛУСА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Изборни наставни програми за први циклус образовања, који се изучавају од I до IV разреда, одабиром једног од понуђених су **грађанско васпитање и верска настава.**
Изборни програм који школа нуди у IV разреду, закључно са школском 2022/23. годином је **пројектна настава.**

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ ДРУГОГ ЦИКЛУСА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Током II образовног циклуса,у V и VI разреду ученици изучавају следеће обавезне предмете: српски језик и књижевност, енглески језик, немачки језик, музичку културу, ликовну културу, историју, географију, физику, хемију, биологију, математику, технику и технологију, информатику и рачунарство и физичко и здравствено васпитање.

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ ДРУГОГ ЦИКЛУСА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Изборни наставни програми за други циклус образовања, који се изучавају од **V до VIII разреда**, одабиром једног од понуђених су **грађанско васпитање, верска настава и други страни језик** (немачки језик).

СЛОБОДНЕНАСТАВНЕАКТИВНОСТИ

Слободне наставне активности за V, VI, VII и VIII разред, реализоваће се почев од школске 2022/
2023.године:
Слободне наставне активности су део плана наставе и учења који школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада.
Напомена: У даљем тексту, под одељком “ Облици образовно – васпитног рада”, биће речи о слободним активностима и понуди предмета, које наша школа нуди од V до VIII разреда.

5.1.1. ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА ИВАСПИТАЊА

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Редни број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
3.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
4.	Светоконас	2	72	2	72	/	/	/	/
5.	Природаидруштво	/	/	/	/	2	72	2	72
6.	Ликовнакултура	1	36	2	72	2	72	2	72
7.	Музичкакултура	1	36	1	36	1	36	1	36
8.	Физичко и здравствен оваспитањ е	3	108	3	108	3	108	3	108
9.	Дигиталнисвет	1	36	1	36	1	36	/	/
УКУПНО:А		20	720	21	756	21	756	20	720
Редни број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање[1]	1	36	1	36	1	36	1	36
УКУПНО:Б		1	36	1	36	1	36	1	36
УКУПНО:А+Б		21	756	22	792	22	792	21	756

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети и изборнипрограми

Редни број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовнанастава	21	756	22	792	22	792	21	756
2.	Пројектнанастава	/	/	/	/	/	/	1	36
3.	Допунсканастава	1	36	1	36	1	36	1	36
4.	Додатнанастава	/	/	/	/	1	36	1	36
Редни број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.

1.	Час одељењскогстарешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Ваннаставнеактивности[4]	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Настава уприроди **	7 данагодишње		7 данагодишње		7 данагодишње		7 данагодишње	

5.1.2. ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊАИ ВАСПИТАЊА

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАДРУГИЦИКЛУСОСНОВНОГОБРАЗОВАЊА ИВАСПИТАЊА

Ред.бр.	**А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ**	**ПЕТИРА ЗРЕД**		**ШЕСТИ РАЗРЕД**		**СЕДМИ РАЗРЕД**		**ОСМИ РАЗРЕД**	
		нед.	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**
1.	Српски језик икњижевност	5	180	4	144	4	144	4	136
2.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Ликовнакултура	2	72	1	36	1	36	1	34
4.	Музичкакултура	2	72	1	36	1	36	1	34
5.	Историја	1	36	2	72	2	72	2	68
6.	Географија	1	36	2	72	2	72	2	68
7.	Физика	/	/	2	72	2	72	2	68
8.	Математика	4	144	4	144	4	144	4	136
9.	Биологија	2	72	2	72	2	72	2	68
10.	Хемија	/	/	/	/	2	72	2	68
11.	Техника итехнологија	2	72	2	72	2	72	2	68
12.	Информатика ирачунарство	1	36	1	36	1	36	1	34
13.	Физичко издравственоваспитање	2	72+54	2	72+54	3	108	3	102
УКУПНО:А		24	918	25	954	28	1008	28	952
Ред.бр.	**Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ**								

1.	Верска настава/Грађансковаспитање[1]	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Другистранијезик[2]	2	72	2	72	2	72	2	68
УКУПНО:Б		3	108	3	108	3	108	3	102
УКУПНО:А+Б		27	1026	28	1062	31	1116	31	1054

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети и изборнипрограм

Ред.бр.	**ОБЛИКОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГРАДА**	**ПЕТИРАЗРЕД**		**ШЕСТИ РАЗРЕД**		**СЕДМИ РАЗРЕД**		**ОСМИ РАЗРЕД**	
		нед.	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**
1.	Редовнанастава	27	1026	28	1062	31	1116	31	1054
2.	Слободне наставнеактивности[3]	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Допунсканастава	1	36	1	36	1	36	1	34
4.	Додатнанастава	1	36	1	36	1	36	1	34
Ред.бр.	**ОСТАЛИ ОБЛИЦИОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГРАДА**	**ПЕТИРАЗРЕД**		**ШЕСТИ РАЗРЕД**		**СЕДМИ РАЗРЕД**		**ОСМИ РАЗРЕД**	
		нед.	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**	**нед.**	**год.**
1.	Час одељењскогстарешине	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Ваннаставне	1	36	1	36	1	36	1	34

	активности[4]								
3.	Екскурзија	До 2 данагод ишње		До 2 данагод ишње		До 2 данагод ишње		До 3данаго дишње	

[1]Ученик бира један од понуђених изборних програма.

[2] Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди школа у складу са својимкадровским могућностимаи изучава га до краја другог циклуса.

[3]Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњимпланомрада.Ученикбираједнуактивностсалистеодтрислободненаставнеактивности које школа нуди.

[4]Школареализујеваннаставнеактивностиуобластинауке,технике,културе,уметности,медијаисп ортакаоидругеактивностиускладусапросторнимиљудскимресурсима школе.

**Наставау природиорганизује се ускладу саодговарајућим правилником.

5.2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА :

1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју детета, ученика ;

2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој детета, ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;

3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;

4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;

6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;

7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;

8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета, ученика и одраслог, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;

9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада и развојем савремене науке и технологије;

10) развој свести о себи, стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;

11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;

12) развијање позитивних људских вредности;

13) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;

14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости;

16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;

17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;

18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

као искази о знањима, вештинама и умењима, које ученици треба да стекну, до одређеног нивоа у образовању, артикулишу најважније захтеве школског учења, преко којих се образовни циљеви и задаци преводе на конкретнији језик, који описује постигнућа ученика, стечена знања, вештине и умења.Стандарди су формулисани на 3 нивоа постигнућа, основном, средњем и напредном.
Нивои образовних стандарда **у наставним предметима** описују захтеве различите тежине, когнитивне комплексности и обима знања, од једноставнијих ка сложеним.
Сваки наредни ниво подразумева да је ученик савладао знања и вештине са претходног нивоа.

Образовни стандарди за крај обавезног образовања Сл.гласник РС-Просветни глсник,бр.5/2010.год.

5.2.1. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА ЗА ПРВИ РАЗРЕД

Наставни предмет: СРПСКИ ЈЕЗИК
Циљ: Циљ наставе српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
Опште предметне компетенције: Развијање основних усмених и писмених вештина комуникације за правилно споразумевање, читање, интерпретирање различитих врста текстова поштујући граматичка и правописна правила у свакодневном животу.
Специфичне предметне компетенције:
Језик
Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говоријасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о

доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи ћирилицу. Примењује правописну норму у једноставним примерима.

Књижевност

Разговетно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Препознаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста.

Разред: први

Годишњи фонд часова:180

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-– разликује изговорени глас и написано слово; изговорене и написане речи и реченице; – влада основном техником читања и писања ћириличког текста; – разуме оно што прочита; – активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; – препозна песму, причу и драмски текст; – одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; – уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина;– изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; -препозна загонетку и разуме њено значење; – препозна басну и разуме њено значење; – разликује слово, реч и реченицу; – правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају;	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ КЊИЖЕВНОСТ	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличког писма.Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима.Језичке игре. Аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе.Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног.Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; џ, ч; ј, љ). ШКОЛСКА ЛЕКТИРА <u>Поезија</u> Народна песма, *Ја сам чудо видео* Јован Јовановић Змај, *Зимска песма* Војислав Илић, *Пролетња зора*/Воја Царић, *Пролеће*/Мира Алечковић, *Ветар сејач* Десанка Максимовић, *Првак*; *Хвалисави зечеви/У гостима/Ливадско звонце* Гвидо Тартаља, *Китова беба/Мрави/Постеља за зеку* Бранко Ћопић, *Јежева*

– правилно употреби велико слово; – учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; – усмено препричава; усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; – усмено описује ствари из непосредног окружења; – бира и користи одговарајуће речи у говору; на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; – напамет говори краће књижевне текстове; – учествује у сценском извођењу текста; – пажљиво и културно слуша саговорнике; – слуша, разуме и парафразира поруку; – слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања; – примењује основна правописна правила; – пише читко и уредно; – писмено одговара на постављена питања; – спаја више реченица у краћу целину; – пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила; – гласно чита, правилно и са разумевањем; – тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног; – пронађе информације експлицитно изнете у тексту.		*кућица*(читање у наставцима) Душан Радовић, *Јесења песма/Срећна Нова година* Љубивоје Ршумовић, *Ау што је школа згодна; Дете/Деца су украс света* Стеван Раичковић, *Цртанка*/Бранислав Лазаревић, *Сликар* Перо Зубац, *Добар друг ти вреди више* Драгомир Ђорђевић, *Није лако бити дете* <u>Проза</u> Народна прича, *Свети Сава и ђаци* Народна прича, *Деда и репа /Голуб и пчела* Народна басна, *Лисица и гавран* Доситеј Обрадовић, *Два јарца; Две козе* Лав Николајевич Толстој, *Два друга* Драган Лукић, *Јоца вози тролејбус*/Игор Коларов, *Дум-дум Оливер и његов бубањ* Ђуро Дамјановић, *Дан кад је јутро било слово*/Весна Ђоровић Бутрић, *Ноћни ћошак* Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, Загонетке лаке за прваке ђаке, Загонетке Григора Витеза и Бране Цветковића) <u>Драмски текстови</u> Гвидо Тартаља, *Зна он унапред* Душан Радовић, *Тужибаба* Александар Поповић, *Неће увек да буде први* Бора Ољачић, *Први дан у школи* <u>Популарни и информативни текстови</u> Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: Буквар ДОМАЋА ЛЕКТИРАЈован Јовановић Змај, *Песме за децу* (избор) Избор из басни и сликовница за

		децу <u>Књижевни појмови:</u> – песма; – прича; – догађај; место и време збивања; – књижевни лик – изглед, основне особине и поступци; – драмски текст за децу; – шаљива песма; – басна; – загонетка.
	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи. Реченице као обавештење, питање и заповест. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. Правилно потписивање (име, па презиме). Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.
	ЈЕЗИЧКАКУЛТУРА Говорење Слушање Писање	Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци. Усмена порука. Причање, препричавање и описивање. Казивање књижевног текста. Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. Сценско извођење текста (драмско и луткарско). Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре. Стварне и симулиране ситуације. Слушна порука. Аудио-визуелни записи. Игре за развијање слушне пажње. Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и

		некњижевном тексту. Писана порука. Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста.

Кључни појмови: почетно читање и писање, књижевност, језик и језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм предмета *Српски језик* у првом разреду основне школе чине четири предметне области: Почетно читање и писање, Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Почетно читање и писање – 90 часова, Књижевност – 45 часова, Језик – 10 часова и Језичка култура – 35 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Почетно читање и писање

Наставапочетног читања и писањаизводи се у првом полугодишту првог разреда основне школе, али, ако је потребно, наставља се и у другом полугодишту. *Почетно читање и писање* реализује се самостално, али обухвата и садржаје из *Књижевности*, *Језика* и *Језичке културе*.

Припремни период

У припремном периодуучитељи требада испитају способности ученика, и то: причање, препричавање, познавање слова, познавање читања и писања, спретност у руковању прибором за писање и цртање. У току овог периода испитивање ученика се обавља кроз активности које се међусобно прожимају.

Усмено изражавање се изводи кроз игре и активности где се вежба комуникација (поздрављање у конкретним ситуацијама: *добро јутро, добар дан* и *довиђења*; захваљивање, извињавање). Ученици могу причати на основу посматрања слика и низа слика. Могу препричавати слушани текст, позоришне или луткарске представеразговетним природним говором и правилним изговором. Учитељи треба да воде рачуна о правилној артикулацији гласова и да са ученицима коментаришу одслушано.

Вежбе у посматрању се односе на уочавање целине и детаља, посматрање предмета, појава и околине. Треба их тематски организовати. Прво се посматра учионица, па се касније та активност проширује на околину. Ученици могу посматрати предмете, људе, животиње, догађаје, слике, слике у низу, фотографије, објекте из околине и сл. Пажњу ученика треба усмерити на целину, затим на најважније појединости и на крају на мање важне појединости. Опажају се: облици, боје, односи, покрети, мимика и гестови, скривени детаљи и сл.

Вежбе у слушању почињу слушањем онога што говоре учитељи, други ученици, глумци и спикери. Слушани говор се коментарише да би се одредиле говорне карактеристике говорника. Слушање треба да буде повезано са мимиком и гестовима који прате оно што се говори. Обавезно инсистирати на подражавању правилног говора. Током слушања одвајати битно од небитног, неговати пажњу и концентрацију.Слушају се и звукови ономатопејског типа, шумови, артикулисани и неартикулисани звукови.

Аналитичка вежбања треба да буду занимљива и подстицајна јер су један од најважнијих предуслова за учење читања и писања. Не изводе се изоловано већ су повезана са вежбама слушања и посматрања. Уочава се позиција гласова у речи која је изговорена и позиција слова у речи која је написана. Када ученици савладају уочавање гласова и њихову позицију у речима, прелази се на растављање речи на гласове. За почетак се препоручују речи од два гласа, а затим од три, четири и више.

Синтетичка вежбања се организују упоредо са аналитичким. Речи које су већ растављене на гласове опет се сливају у целину. Почиње се од најлакших и иде ка све тежим. Ученици се на тај начин припремају за читање и разумевање прочитаног.

Вежбе у отклањању дијалекатских и жаргонских карактеристика говора се изводе полако и систематично. Учитељи посебну пажњу треба да обрате на изговор гласова . ђ, ћ; џ, ч; ј, љ.

Моторичке вежбе за развијање руке, шаке и прстију се развијају кроз игру. Препоручује се везивање чворова од канапа, везивање пертли, закопчавање дугмића, низање перлица (могу се изводити и на часовима физичког васпитања). Графомоторичке вежбе су веома важне у припреми за писање. Свака графомоторичка вежба треба да се повеже са неким догађајем, вежбом слушања, посматрања, причања и сл. Такве вежбе, односно писање елемената слова,изводе се на различите начине, кроз цртеже,*рамове за слике* у простору предвиђеном за писање. Ученике треба подстицати да употпуне цртеж додајући своје елементе (корелација са ликовном културом). Вежбе писања линија изводити без подизања руке, из једног потеза. Ученике усмеравати на правилно држање оловке (графитне оловке, хемијске оловке, налив пера, фломастера). Употребу гумице треба свести на минимум, јер смањује одговорност ученика у писању. Пазити на правилно држање тела, удаљеност од стола, правилан положај тела у односу на сто и на угао писања. При писању учити ученике да не журе, да рука буде опуштена.

Учење читања и писања

Дидактичко-методичка организација наставе почетног читања и писања зависи од много фактора, а најважнији је онај који се односи на предзнања ученика. Учитељи бирају поступак који ће користити у настави почетног читања и писања – комбинацију монографског и групног поступка, групни или комплексни поступак.

Наставу почетног читања и писања треба изводити на више нивоа уз примену принципа индивидуализације. У сваком одељењу постоје ученици који знају да читају и они који само познају слова или не знају да читају. Садржаји, методе и облици рада треба да се прилагоде могућностима и потребама ученика.

У овом периоду ученици треба да вежбају читање одговарајућих текстова, правилно изговорају све гласове и правилно наглашавају речи и реченице. Треба обратити пажњу на индивидуалне способности ученика. Свако дете чита својим темпом и према својим способностима. Пожељно је често проверавати степен савладаности технике читања и разумевања прочитаног. При учењу читања могу се користити игре словима и речима, језичке игре (ребуси, испуњалке, укрштене речи). Ученици тако упознају нове садржаје, ситуације имају већу мотивисаност, а атмосфера је пријатна и опуштена. Подстицати ученике да свакодневно вежбају читање код куће. Сарађивати са родитељима ученика и пружити им неопходне информације везане за читање (мотивација деце, читање у свакодневним животним ситуацијама, удаљеност текста од очију је 30 центиметара и сл.).

Ученици уче да пишу појединачна штампана и писана слова, речи и реченице; цифре. Размак између штампаних слова у речима је равномеран. Код учења писаних слова посебну пажњу посветити графичком увезивању слова у речима. Слова треба да буду исте висине и дебљине, а размак између речи уједначен. Писање увежбавати кроз преписивање, допуњавање реченица, састављање реченица на основу слике, састављање реченица на основу низа слика, диктате и самостално писање реченица и краћих текстуалних целина. Поред усвајања облика слова, смера писања самог слова, посебну пажњу треба обратити на просторну оријентацију у свесци. Појединачно писање слова се ограничава на један до два реда у свесци. Дневна оптерећеност писањем не треба да је дужа од 25 минута. Леворука деца пишу левом руком.

Усавршавање читања и писања

У овом периоду ученик треба да влада основном техником читања и писања. Усавршавање читања треба вежбати на текстовима који су кратки, динамични, интересантни и примерени узрасту ученика, као и на текстовима школске и домаће лектире. Посебну пажњу обратити на разумевање прочитаних речи, реченица и текстова. Редовним вежбањем ученици аутоматизују процес читања и писања.

Књижевност

Препоручени садржаји из области *Књижевност* савладавају се током целе школске године, избуквара/почетницеи уз помоћ читанке као основних наставних средстава, тако што учитељ

планира њихову реализацију у складу са индивидуалним карактеристикама ученика и укупним могућностима колектива, руководећи се исходима учења.

Приликом оспособљавања ученика да уз помоћ учитеља разумеју текстове из школске лектире, али и популарне, информативне текстове из часописа за децу, енциклопедија и сл.важно је настојати да се уоче догађаји, просторни и временски односи и битне појединости у описима бића и природе. Како се текстови из школске лектире користе за усавршавање читања и писања и увођење ученика у основне појмове о књижевности, тако се ученици подстичу да уоче ликове у књижевном делу, њихове особине и поступке; њихова емоционална стања (радосно, тужно, смешно) и да разликују појмове добра и зла.

У прописаним текстовима из школске лектире понуђен је избор, односно опредељивање учитеља да у неким случајевима изабере између два, односно три дела (нпр. бира се једна народна прича – *Деда и репа* или *Голуб и пчела,* бира се једна од три понуђене песме Гвида Тартаље, а од Љубивоја Ршумовића обавезно је обрадити песму *Ау што је школа згодна*, а поред ње бира се још једна од две које су понуђене – *Дете* или *Деца су украс света*, итд.).

Први пут се уводи читање текста у наставцима, на примеру *Лежеве кућице* Бранка Ћопића. То подразумева да учитељ, према плану који сам осмисли и одговарајућом динамиком, чита део по део Ћопићевог текста и разговара са ученицима о прочитаном на неколико планираних часова мотивишући их да дело прочитају и сами.

Пошто су текстови предвиђени програмом једноставни, кратки и засновани на хронолошком низању догађаја, ученик треба да одреди *где се* и *када* дешава радња и да разуме узрочно-последични распоред догађаја, односно шта се у фабулативном тексту десило прво, а шта следеће, шта је претходило неком догађају а шта из њега следи.

Ученик треба да уочи формалну различитост поезије, прозе и драмског текста (разликовање стиха од прозног и драмског текста писаног по улогама) и њихове основне генолошке карактеристике (нпр. одсуство фабуле у лирском делу, ритмичност стихова или низање догађаја у епском и драмском делу), али не на нивоу дефинисања генолошких појмова. Ученик треба да разликује песму (и шаљиву песму – по тону певања) од приче (басне) и драмског текста, али без увођења дефиниција књижевнотеоријских појмова. Детаљније терминолошко одређивање уводи се поступно у старијим разредима.

Ученик треба да буде у стању да разуме пренесено значење загонетке без формулисања у њој постојећих стилских поступака; да препознаје жанр басне као приче са пренесеним значењем (без увођења појма алегорије), да буде упознат са постојањем народне и ауторске басне (које могу бити у стиху или у прози), да у баснама ликови могу бити не само животиње, већ и биљке, предмети, антропоморфизована бића (Срећа, Нада) или људи и, коначно, да буде у стању да разуме њено пренесено значење и издвоји њену поуку. Пошто се у овом узрасту интегрални текст басне неретко адаптира, скраћује, у исходима нису наведени структурни жанровски елементи басне (фабула и поука), поготово што поука у народној басни и код неких аутора није издвојена (а наравоученија Доситеја Обрадовића су у неким адаптацијама скраћена или изостављена).

Ученици се оспособљавају да уоче непознате и мање познате речи у тексту и да питају учитеља за њихово објашњење како би што боље разумели значење текста. Вођени питањима (*ко?, шта?, где?, када?, зашто?*) о прочитаном садржају, ученици се оспособљавају да као одговоре формулишу: реченице, одељке, краће текстовне целине, зависно од индивидуалних способности. Током обраде књижевних текстова ученици стичу прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да своје ставове и искажу.

Приликом читања лирских песама ученици поступно уче да препознају и доживе мелодичност песама и да их изражајно читају и рецитују (по избору). Успостављање разлике између дела у стиху и дела у прози не врши се на теоријском нивоу.

Приликом обраде драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (сценски наступ, драмска игра, луткрска игра, драмски дијалози, гледање дечје позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака). Притом ученици усвајају и правила понашања у позоришту у оквиру васпитног деловања школе. Уз активно слушање, а потом и самостално читање једноставних књижевних и осталих типова текстова ученици се оспособљавају да садржаје доводе у везу са илустрацијама које прате књижевни, популарни и информативни текст.

Од првог разреда садржајима програма се сугерише систематично и поступно усвајање књижевних појмова, а учитељима се препоручује да континуирано уводе нове речи у речнички фонд ученика, како би се он обогатио. Усвајање књижевних појмова не подразумева учење њихових дефиниција, већ њихово именовање и описно образлагање појма, уочавање његове улоге у књижевноуметничком тексту.

Стицању читалачких навика доприноси поновно враћање домаће лектире у школске програме. У првом разреду часови домаће лектире реализују се у другом полугодишту. У намери да се ученици од првог разреда навикавају на читање лектире у обавезном и слободном избору, успоставља се сарадња са школским библиотекаром, а неколико часова се током године може реализовати у школској библиотеци.

Вештина читања и разумевања прочитаног стиче се и у оквиру *Језичке културе* и при обради књижевноуметничких текстова. Ученици се подстичу да читају текстове у сликовницама (на пример, басне, бајке и приче).

Језик

У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само на језичка правила и граматичке норме већ и на њихову функцију. На пример, реченица се не упознаје само као граматичка јединица (са становишта њене структуре) већ и као комуникативна јединица (са становишта њене функције у комуникацији).

Граматика

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.

У оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања. Тако се поставља основа за проширивање језичких садржаја у старијим разредима.

Потребно је указивати на разликовну функцију гласа у оквиру речи (нпр. *ђак, џак*). Тако се посредно скреће пажња на важност правилног писања слова, односно правилног изговарања гласова.

Елементарне основе из морфологије ученици стичу уочавајући реч као језичку јединицу између гласа и реченице. Речи увек треба уочавати и обрађивати у оквиру реченице. У писању треба скренути пажњу на то да је реч одвојена белинама са обе стране, а у говору учитељ треба да нагласи правилан акценат неке речи (уколико је ученици погрешно изговарају).

Реченице треба уочавати, кад год је то могуће, у оквиру текста. У писању посебно треба скренути пажњу на то да реченице почињу великим словом и завршавају се тачком, знаком питања или знаком узвика (на овај начин се повезују граматика и правопис). Када се реченица изговара, ученицима се скреће пажња на њену интонацију, нарочито ако се ради о питању.

Вежбе за усвајање и утврђивање знања из граматике до нивоа његове практичне примене у новим говорним ситуацијама проистичу из програмских захтева, али су у великој мери условљене конкретном ситуацијом у одељењу – говорним одступањима од књижевног језика, колебањима, грешкама које се јављају у писменом изражавању ученика. Стога се садржај вежбања у настави језика мора одређивати на основу систематског праћења говора и писања ученика.

Правопис

Правописна правила ученици треба да савладају путем систематских вежбања (елементарних и сложених). Ова вежбања треба да буду што разноврснија и треба их организовати што чешће.

Језичка култура

Област *Језичка култура* обухвата развијање основне писмености ученика, односно усавршавање говорења, слушања, читања и писања. Ове четири програмске подобласти усмерене су на неговање културе говора, писменог изражавања, богаћење речника и, у ширем смислу, на развијање комуникативних способности ученика. Наставни рад у области *Језичка култура* реализује се у прожимању са другим областима предмета, као и кроз самосталне наставне јединице.

Говорење ученика развија се у разговору у којем их учитељ усмерава да усавршавају своју комуникацију. У вођеном разговору о књижевном тексту или о одређеној теми, ученици одговарају

на питања, постављају питања, износе своја мишљења и ставове. Слободни, односно друштвени разговор, основа је свакодневне комуникације и зато је потребно ученике усмеравати како да учтиво започну разговор, размењују информације и користе основне форме учтивости. У току разговора могу се издвајати ситуациони говорни предлошци који се користе у свакодневним комуникативним ситуацијама. Ученици се охрабрују да обликују усмену поруку у којој ће изнети информације на примерима из свакодневног школског живота. У току сваког разговора ученици се подстичу да говоре, односно да износе информације, своја мишљења, именују осећања, уз одабир одговарајућих речи.

Препоручени облици усменог изражавања јесу причање, препричавање и описивање. То су садржаји програма, односно садржаји учења. Ученик се постепено уводи у усмено изражавање и учи како да преприча текст, како да прича или како да описује. Изражавање се реализује кроз говорне вежбе уз помоћ датог или заједничког плана. План помаже ученицима да осмисле садржину говора, али не треба спутавати оне који могу да говоре самостално са индивидуалним планом, па и без њега. Усмено се препричава краћи текст, део позоришне представе или филма. Препоручене врсте причања су: причање о слици или по низу слика (прича у сликама), причање о доживљајима и догађајима... Описују се годишња доба, биљке и животиње, најбољи друг или другарица, чланови породице, кућни љубимци и сл. Ученици се упућују на правилно говорно изражавање.

Учење напамет и говорење одабраних текстова или њихових кратких одломака усмерено је на богаћење речника и правилан говор. Говоре се напамет научене одабране песме, уз увођење ученика у правила рецитовања. Такође, могу се напамет научити и говорити кратки одломци из прича и делови драмског текста (лице). Циљ ове врсте говорења је изражајни говор, а не само меморисање текста. Зато треба пажљиво одабрати шта ће деца учити напамет, а неки од критеријума су уметничка вредност текста и његова прилагођеност узрасту. Сценски се изводе драмски текстови из школске лектире и драматизовани текстови. Сценске игре најбоље је реализовати на основу књижевних дела која су погодна за сценску импровизацију.

Богаћење речника у функцији јасног изражавања реализује се кроз коришћење адекватних речи у говору, усвајање и коришћење нових речи, као и проширивање опсега значења у оквиру једне речи. Нове речи се усвајају из правилног говора и из књижевних и некњижевних текстова. Ученици се упућују да из свог активног речника, уз активирање пасивног, користе речи које што прецизније преносе жељену информацију, али и да речима могу говор учинити лепшим.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке игре. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити разговорне игре, на пример, разговор са непослушном лутком, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Такође, могу се одабрати и преметаљке, ребуси, палиндроми, уланчавање, допуњалке, једноставне укрштене речи.

Слушање је важна активност у комуникацији. Ученици се у разговору упућују да пажљиво и културно слушају саговорнике. У наставном контексту ученици слушају шта други говоре и то потврђују репродуковањем или парафразирањем слушне поруке, као и поступањем по молбама и усменим инструкцијама одраслих и вршњака. Пажљиво слушање практикује се и у симулираним ситуацијама (разговорне и ситуационе игре). Ученици слушају читање учитеља, вршњака, спикера.

Запис по слушању подразумева диктат, којим се вежба и писање. Међутим, први корак у реализацији диктата је слушање и уочавање границе између речи и реченица у зависности од интонације, чиме се развија језичко повезивање изговорене и записане речи.

Игре за развијање слушне пажње изводе се у наставном контексту: пажљиво слушање са задатком, на пример, *Препознај ко говори*, *Слушај како говорим* (тихо, брзо), *Чујем глас т*...

Писање и читање се увежбавају у настави почетног читања и писања, а затим у областима *Књижевност*, *Језик* и *Језичка култура*. У садржајима програма из области *Језичка култура* дати су основни елементи који се односе на писменост ученика, с тим да се они не могу посматрати изоловано, већ у садејству са исходима и препорученим садржајима у свим областима предмета. Дакле, читање и писање се не уче посебно у оквиру наставних области, већ кроз све наставне садржаје.

У првом разреду ученици пишу реченице и краће текстуалне целине. Посебно се води рачуна о индивидуалном приступу ученику, што подразумева подстицање према способностима и могућностима у писању. Ако дете има тешкоћа у писању, потребно је пажљиво и постепено га уводити у писање, док дете које напредује треба подстицати адекватним захтевима. Ученици писмено одговарају на једноставна питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, као и на питања о књижевном и некњижевном тексту. Осим тога, ученици самостално осмишљавају и пишу реченице о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама. Такође, записују наслов слике или наслове слика у низу и реченице на основу слике или низа слика (прича у сликама).

Ученици се оспособљавају да запишу краћу писану поруку којом преносе информације и која има практичну намену. Ове поруке немају класичну форму, већ служе за свакодневне намене, на пример, информације о школским обавезама (информације о ваннаставним активностима, списак школског прибора, потребног материјала за школске предмете).

Учење самосталног писања текста почиње спајањем више реченица у целину. Ученици пишу о свом искуству, о доживљају, о слици или по низу слика (прича у сликама). Према својим способностима ученик ће написати две, три повезане реченице или краћи текст.

У писању се примењују научена правописна правила која се уче у оквиру области *Језик*. Потребно је да се правопис у писању доследно примењује од почетног читања и писања. Ученици се упућују да бирају адекватне речи и да их употребљавају нове док пишу.

Читање се увежбава на делима школске и домаће лектире, и на другим књижевним и некњижевним текстовима. Посебна пажња треба да је усмерена на читање информативних текстова, према интересовањима ученика и у друштвеном контексту, према препорученим садржајима програма. Потребно је практиковати следеће врсте читања: гласно читање (целог текста, штафетно, флексибилно, драмског текста по улогама); тихо читање (*у себи*). Разумевање текста показује се помоћу подстицаја или питања и исказивањем теме / поенте текста (у складу са предзнањем), као и представљањем кључних делова текста сликом (илустрација текста). Информације у тексту проналазе се вођено (одговарањем на репродуктивна питања *ко?, где?, како?, када?*) и самостално, без детаљно датих упутстава.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика, које је у првом разреду описно, само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

На почетку школске године наставник процењује претходна постигнућа ученика. Резултат иницијалног процењивања не оцењује се и служи за планирање рада наставника и даље праћење напредовања ученика.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.Формативно оцењивањеје редовно праћење и процена напредовања у остваривању прописаних исхода, стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру предмета. Формативно оцењивање садржи повратну информацију о остварености прописаних исхода и стандарда постигнућа и ангажовања у оквиру предмета, предузете активности од стране наставника за унапређивање постигнућа ученика, процена њихове делотворности и јасне и конкретне препоруке за даље напредовање.Оцене добијене сумативним оцењивањем у првом разреду су описне и на крају полугодишта, односно школске године исказују се као напредовање ученика у остваривању исхода, ангажовање и препорука. Ученик се оцењује најмање четири пута у полугодишту.

Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Повратна информација треба да буде уврмењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност и да буде позитивно интонирана, односно да прво садржи оне елементе који су за похвалу, а тек потом оне које би ученик требало да развија и унапређује. Оно започиње иницијалном проценом нивоа на

коме се ученик налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена оствареності циљева и исхода дефинисаних планом индивидуализације и ИОП-ом.

Наставни предмет: **ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК**

Циљ учења предмета: Циљ наставе енглеског језика у првом разреду је оспособљавање ученике да на енглеском језику комуницирају у усменом облику, на основном нивоу, о темама из њиховог непосредног окружења, као и подстицање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика и олакшавање разумевања других и различитих култура и традиција. Стимулише критичко и креативно мишљење, радозналост и истраживачки дух и омогућава одговарајући социјални и интелектуални развој ученика.

Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Специфичне предметне компетенције:1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

3) Интеркултурална компетенција

Разред:први

Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; - разумеју и користе формалне и неформалне поздраве и поштују устаљена правила учтивости;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Изрази и речи које се односе на тему Фразе за поздраве (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
– представи себе ; – разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ;	Изрази и речи које се односе на тему Личне заменице– *I, you …* Присвојни придеви – *my, your…* (Интер)културни

		садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања и размене основних личних података у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја.
– разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; – даје кратка и једноставна упутства и налоге;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	Изрази и речи које се односе на тему Императив Присвојни придеви – *my, your…* (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.
– разуме позив и реагује на њега; – упути позив на заједничку активност;	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Изрази и речи које се односе на тему Императив (Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода
– разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе; – искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин;	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Изрази и речи које се односе на тему Модални глаголи за изражавање молбе – *can/may* **(Интер)културни садржаји:** Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; – упути једноставне честитке;	ЧЕСТИТАЊЕ	Изрази и речи које се односе на тему **(Интер)културни садржаји:** Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.
– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Изрази и речи које се односе на тему Глаголи *have got, to be* за давање описа Егзистенцијално *There is/are…* Правилна множина именица: *leg – legs, arm – arms…* **(Интер)културни садржаји:** Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.
– разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Изрази и речи које се односе на тему *The Present Simple Tense (be, want)* **(Интер)културни садржаји:** Правила учтиве комуникације.

средствима;		
– разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Изрази и речи које се односе на тему Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – here, there, in, on, under Питања са Where (Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	Изрази и речи које се односе на тему Присвојни придеви *my, your…* *Havegot* за изражавање припадања/поседовања **(Интер)културни садржаји:** Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.
– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	Изрази и речи које се односе на тему *The Present Simple Tense* глагола *like/love.* **(Интер)културни садржаји:** Популарна храна и пиће; породица
– разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности; – тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради;	ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	Изрази и речи које се односе на тему Модални глагол *can* за изражавање способности. **(Интер)културни садржаји:** Школске активности, кућни љубимци и свет природе
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	Изрази и речи које се односе на тему Основни бројеви до 10. Правилна множина именица. Питања са Howmany. **(Интер)културни садржаји:** Школско окружење.

Кључни појмови садржаја предмета:комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења за стране језике у првом циклусу основног образовања и васпитања усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања и (раз)говора у програму наставе и учења посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора и интерактивног усменог изражавања. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије. Исходи, функције и активности ће се операционализовати усвајањем језичких садржаја (најфреквентнијим и узрасно најадекватнијим). Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање наставног програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;

Презентовање и увежбавање садржаја

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико путу чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није „јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења који најчешће имају проблема са концентрацијом, (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: (именице – делови тела, животиње, играчке..; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет…; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан…)

Одговарајући контекст битна је претпоставка успешног усвајања језика, а самим тим и вокабулара, и не мора да буде писани текст. Може да буде прича у сликама, песма, игра и сл. Зато је битна контекстуализација како би усвајање лексике било што ефикасније (нпр. ако се раде домаће и дивље животиње, може да се осмисли обилазак зоолошког врта или фарме), при чему треба водити рачуна да на том узрасту ученици могу да усвоје 5 до 7 нових речи.
Дијалошки модели (као основа за „имитирање”) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке - обичне плишане, прављене од нпр. чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалошки модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.
Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне оријентације. Пројекат је згодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата тако и процеса рада.
Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају” његову употребу. Њихов потенцијал огледа се између осталог и у томе што:
- ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
- ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
- сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе” те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
- одговарају свим стиловима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
- подижу мотивацију и самопоуздање;
- оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
- развијају машту и креативност код ученика.
Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес. Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (контролне вежбе, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Назив предмета: **МАТЕМАТИКА**

Циљ: **Циљ** учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Опште предметне компетенције: Основни математички концепти (нумерички, геометријски, статистички), математички процеси (расуђивање, комуникација, повезивање, примена, моделовање), вештине (рачунање, мерење, рад са подацима, процена, процена, коришћење информација-комуникационих технологија).

Специфичне предметне компетенције: Анализирање и тумачење природних и друштвених појава и решавање проблема у свакодневном контексту.Развијена комуникација коришћењем математичког језика.

Математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема, математичка комуникација.

Разред: први
Годишњи фонд часова: 180 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: − одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; − упореди предмете и бића по величини; − уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; − именује геометријска тела и фигуре; − групише предмете и бића са заједничким својством; − сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; − разликује: криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију; − црта праву линију и дуж помоћу лењира; − броји унапред и уназад и са прескоком; − прочита, запише, упореди и	ПОЛОЖАЈ, ВЕЛИЧИНА И ОБЛИК ПРЕДМЕТА ГЕОМЕТРИЈА ЛИНИЈЕ	Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао. Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж. Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на

уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; − користи редне бројеве; − разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; − користи појмове: сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика; − сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; − сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице; − растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања; − реши текстуални задатак са једном операцијом; − разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; − уочи правило и одреди следећи члан започетог низа;	БРОЈЕВИ	бројевној правој. Упоређивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом. Динар, кованице и новчанице до 100 динара.
− прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или табеле; − измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере; − преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење дужине нестандардним јединицама мере.

Кључни појмови садржаја предмета: односи у простору, геометријски облици, број, сабирање и одузимање и мерење.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова, водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Геометрија (27; 11 + 16)
Бројеви (146; 57 + 89)
Мерење и мере (7; 3 + 4)

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Учењем математике ученици се оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резоновање и доношење закључака и одлука.

Садржаји програма предмета математике представљају основу за **остваривање исхода**, јер је њима обухваћено све оно што ученик треба да изгради на нивоу знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси, треба да се ослањају на исходе. При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, да ученици **самостално изводе закључке**.

Основна улога наставника је да буде **организатор** наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе **уџбеник** и **друге изворе знања**.

Приликом планирања наставе, треба имати у виду да, у овом узрасту, различите **игролике активности** у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја.

На часовима треба комбиновати различите **методе и облике** рада .

Геометрија

<u>Положај, величина и облик предмета</u>

Основу сазнања чини посматрање и класификација облика на основу уочених особина. Међусобни односи предмета у простору исказани просторним релацијама изграђују се посматрањем различитих предмета у простору, манипулисањем објектима , именовањем и мисаоним издвајањем уочених односа.

Положај предметаи бића – Ученици упоређују предмете по положају **(испред, иза; испод, изнад; горе, доле; у, на, ван; између, лево, десно; са исте стране, са супротних страна; усправно, водоравно)**. Просторне релације ученици усвајају у односу на себе, у односу на друга бића и предмете и у односу на тло. Уочавају се и истичу међусобно супротни односи: испред – иза, испод – изнад, горе – доле, лево – десно, са исте стране – са супротних страна.

Величина предмета и бића – У делу који се односи на упоређивање предмета према дужини, висини и ширини, циљ је да ученици овладају употребом речи којима се изражавају релацијски односи између предмета, односно бића:**краће – дуже, ниже – више и уже – шире**.

Облик предмета – Почетно геометријско сазнање заснива се на систематском посматрању и описивању предмета у окружењу и на сликовном приказу, истицањем њихових својстава, облика, симетричности, величине и положаја.

На почетку увести облике који су ученицима тог узраста најближи и познати из свакодневног живота: **облик лопте и коцке, затим квадра и ваљка, и на крају пирамиде и купе**. Треба користити очигледна наставна средства: играчке, предмете који се налазе у учионици слично (нпр. лопта и коцка за игру, гумица, сунђер, креда, фломастер).

Корисне су **практична манипулација** (моделовање, сецкање, лепљење, преклапање фигура) и активности цртања геометријских фигура коришћењем шаблона (нпр. лењир са геометријским облицима) и слободном руком помоћу квадратне или тачкасте мреже.

<u>Линије</u>

Праве и криве линије треба увести као линије којима су оивичени уведени геометријски облици, а затим проширити на појмове **отворене и затворене криве** линије и **изломљене** линије. **Тачку** треба увести као пресек две линије, а **дуж** као део праве линије ограничен са две тачке. За обележавање тачака треба користити слова А, Е, О, Т, М и Ј. Ученике треба научити да разликују и цртају криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију, уоче **унутрашњу и спољашњу** област ограничену затвореном линијом.

Бројеви

Број до кога се долази пребројавањем визуализује се на различите начине (скуповно, дијаграмима, бројевним сликама, на бројевној правој) чиме се продубљује разумевање структуре броја. На почетку је значајна манипулација очигледним средствима (жетонима, штапићима, картицама, прстима). Бројеви се упознају у блоковима: до 5 (укључујући 0), прва десетица, друга десетица, прва стотина.

Формирање појма бројевног низа и место броја у бројевном низу развија се кроз активност пребројавања објеката и бића , бројања унапред и уназад, секвенцијално, у задатим интервалима, визуелизацијом на бројевној правој.

Пребројавање елемената треба искористити и за постепено упознавање ученика са мерењем запремине течности, без увођења стандардних јединица мере.

Сабирање и одузимање везују се за примере који се могу моделовати као пар дисјунктних скупова.

Визуелно представљање сабирања на **бројевној правој** (добројавање, односно одбројавање), бројевним дијаграмима и бројевним сликама подстиче разумевање појмова сабирања и одузимања .

Разматрају се и случајеви у којима је један од сабирака **непознат број**. На основу добро савладане таблице сабирања и одузимања ученици откривају **непознати сабирак, умањилац**, а затим и примере где **је непознат умањеник**.

Правила **замене места сабирака** и **здруживање сабирака** уводе се пре обраде бројева друге десетице јер се користе при извођењу сабирања у блоку до 20.

При обради сабирања и одузимања у блоку бројева до 20 упознају се случајеви са и без преласка десетице (11 + 2, 8 + 3, 16 – 4, 12 – 5).

Сабирање и одузимање до 100 обухвата: сабирање и одузимање десетица, сабирање и одузимање десетица и јединица (24 + 5, 29 – 7), сабирање и одузимање двоцифреног броја и вишеструке десетице (57 + 30, 57 – 30), као и сабирање и одузимање двоцифрених бројева без преласка (32 + 43, 23 + 47, 84 – 31).

Почевши од блока бројева до 10, ученици се подстичу да правилно користе **математички језик** користећи знаке **+, –, =, <, >** и термине: **сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, претходник, следбеник, паран, непаран, мањи од и већи од**. Појам **месне вредности цифре** (десетица и јединица) уводи се приликом обраде бројева друге десетице.

Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета као и животним ситуацијама.

Комбинаторни задаци или задаци одређивања следећег члана низа посебно су подстицајни за развој математичко логичког мишљења. Решавање **проблемских задатака** веома је важан сегмент наставе.

Моделовање проблема у математички запис, уз коришћење графичког приказа, омогућава ученицима да немеханички приступају задацима.

У оквиру ове теме, ученици треба да упознају и кованице и папирне новчанице (до 100 динара

Увођење новчаних апоена треба да прати увођење блокова бројева: до 10, до 20 и до 100.

Мерење и мере

У оквиру ове теме, кроз практичне активности треба упознати ученике са концептом мерења, без увођења стандардних јединица мере. Ове активности обухватају мерење различитих предмета истом јединицом мере и мерење једног предмета коришћењем различитих јединица мере. На овом нивоу, ученици треба да: измере задате дужине надовезивањем и пребројавањем јединичних мера, прикажу резултате мерења (табелом или дијаграмом) и упореде дужине.

Када ученици овладају идејом мерења дужине, треба прећи на задатке у којима се повезују различити садржаји. Решавају се задаци пресликавања (померања) тачке или фигуре у квадратној мрежи, на пример: 1) померање тачака или дужи у одређеном смеру (налево, надесно, нагоре, надоле) за дату дужину (нпр. две дужине квадрата); 2) ротирање фигуре на слици из усправног у водоравни положај и обрнуто (без употребе термина ротирање).

Одређени број часова на крају школске години треба одвојити за систематизацију и повезивање градива. На овим часовима треба задавати текстуалне, проблемске задатке, задатке са геометријским приказом аритметичких задатака, текстуалне задатке у којима су дати и подаци који нису битни за решавање задатка, логички задаци са одричним реченицама.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика, у првом разреду је **описно**.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је **формативно и сумативно** и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Повратна информација се даје непосредно након обављања неке активности;треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика и да буде позитивна, односно да прво

садржи оне елементе који су за похвалу, а тек потом оне које би ученик требало да развија и унапређује.

http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=f5a145fb-96a0-44ed-bcb3-b00cfb189a72

Наставни предмет:СВЕТ ОКО НАС
Циљ учења предмета:Упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
Опште предметне компетенције:Ученик има развијене радне навике. Доприноси заштити и унапређивању животне средине. Комуницира исарађује у свом окружењу. Користи различите изворе информација. Развија истраживачки дух. Примењује стечена знања и вештина у ситуацијама из свакодневног живота.
Специфичне предметне компетенције:Овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи.Примена стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота.Стицање знања, вештинаи формирање ставова који ће допринети заштити животне средине.
Разред: први
Годишњи фонд часова:72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; – правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном, водом и одласком у тоалет; – се понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; – придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; – сарађује са вршњацима у заједничким активностима; – одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; – чува своју, школску и имовину других; – прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; – својим речима опише	НЕПОСРЕДНО ОКРУЖЕЊЕ Ја и други Породични дом , школа Здравље и безбедност	Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и интересовањима. Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група.Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски. Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор.Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру).Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно

пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; − примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице; − снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних објеката; − одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра; − посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо – меко, провидно – непровидно, храпаво –глатко; − учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене; − разликује природу од производа људског рада на примерима из непосредног окружења; − препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; − препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; − идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; − уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; − препознаје главу, труп, руке и ноге као делове тела и њихову улогу у његовом	Оријентација у простору и времену Човек ствара Разноврсност природе	понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода). Кретање и сналажење у простору уодносу на просторне одреднице: напред-назад, лево-десно, горе-долеи карактеристичне објекте. Сналажење у времену у односу навременске одреднице: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра. Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова својства (тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко). Сунчева светлост и топлота.Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде: потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина; у непосредном окружењу. Основна својства земљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака. Изглед и делови тела животиња на примерима сисара птица,

свакодневном животу; − препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у његовом свакодневном функционисању и сазнавању окружења; − штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места		риба, инсеката. Човеково тело – делови тела (глава, труп , руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).

Кључни појмови: оријентација, култура живљења и друштвена стварност у непосредном окружењу.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм предмета Свет око нас се остварује кроз фонд од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип. У првом разреду обрађују се следеће области:
Ја и други
Породични дом , школа
Здравље и безбедност
Човек ствара

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Завичајни принцип (принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика.Оквир унутар ког се остварују предметни исходи чине садржаји из најближег и непосредног окружења ученика – дома, школе, насеља/дела насеља у коме ученик живи.

Завичајни принцип овом предмету обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из дететовог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. Код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл.

Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Кроз разноврсне активности којима се уважава средина у којој ученици живе и њихово непосредно свакодневно искуство из конкретне средине, ученицима се омогућава да доживе и разумеју сложеност, разноликост и међусобну повезаност свих чинилаца који делују у њиховом природном и друштвеном окружењу. Истовремено се подстиче њихова радозналост за откривање појава и процеса у природној и друштвеној заједници.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем уоченог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произилази садржај овог предмета, заснована је на повезаности различитих појава и процеса.

Поред коришћења уџбеника, препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења/контекста у коме ученици живе.

Већина исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност деце. Значајне активности ученика у оквиру предмета Свет око нас су:

– Посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);
– Описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;
– Процењивање – самостално одмеравање;
– Груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
– Праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;
– Бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
– Практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
– Експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
– Истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;
– Сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
– Стварање – креативна продукција;
– Играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
– Активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

У оквиру теме Ја и други налазе се садржаји који се односе на ученика као друштвено биће, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч, неопходно је указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о основним животним потребама, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. Размишљање и дискусија не само о својим потребама већ и уважавање потреба и осећања других, такође, представља једну од суштински важних васпитних компоненти предмета. У оквиру ове теме налазе се и садржаји који се односе на здравље и безбедност,развијању навика здравог живљења и оспособљавање ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе.

Кретање и сналажење у простору и времену у оквиру теме Оријентација у простору и времену од кључног су значаја у првом разреду. Опажање односа у простору и времену, овладање одговарајућим појмовима и њихова адекватна употреба у различитим активностима ван школе и у школи представљају основ учења и један од основних ослонаца сазнајном развоју ученика. Садржаје који се односе на кретање и сналажење у простору коришћењем просторних одредница (напред-назад, лево-десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати. Сналажење у времену конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности. Важно је код ученика освестити цикличност у смењивању наведених временских одредница – смена: обданице и ноћи, делова дана и дана у седмици.

Област под називом Разноврсност природе односи се на елементе и узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на живи свет надограђују се постепено, од препознавања и именовања биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко класификација које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела), човек је ткђ. део живе природе, са посебним нагласком на чулима, односно њиховој улози у свакодневном животу и спознавању света који нас окружује.

Елементи неживе природе у првом разреду се спознају уочавањем њихових појавних облика у непосредном окружењу и основних (чулима доступних својстава). Картографско описмењавање ученика започиње посматрањем околине и именовањем и упоређивањем

географских појмова, објеката и појава у непосредном окружењу (брдо, равница, река, језеро...), као и оспособљавањем за сналажење у непосредној околини помоћу карактеристичних објеката. Приликом изучавања природних феномена нужно је већ од првог разреда постепено уводити ученике у различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Посматрање и учествовање у једноставним огледима представља истраживачке активности примерене ученицима првог разреда.
Концепт одрживог развоја и активно учешће ученика у заштити животне средине.Подстицати ученике да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње – штеде воду, одлажу отпад на предвиђена места, не угрожавају биљке, брину о добробити животиња уз помоћ одраслих. Ученике треба кроз активности које се организују у оквиру одељења или школе подстицати на учење кроз искуство. Тако дете развија не само навике брижљивог односа према околини и живом свету у њој, већ и здрављу и култури понашања која је неодвојиви део оваквог начина поступања. На тај начин се интегришу вредности и утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Човек ради и ствара је тема која о човеку говори из другог угла – као свесном бићу. Веза природа-материјал-производ показује целовитост природних и друштвених феномена. У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо–меко, провидно–непровидно, храпаво–глатко). Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење уоченог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика, у првом разреду је описно. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Континуирано се указује ученику на квалитет његовог постигнућа кроз повратне информацијекоје су прилагођене, довољно јасне и информативне како би имале улогу подстицајне повратне информације. Повратна информација се даје непосредно након обављања неке активности;треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика и да буде позитивна, односно да прво садржи оне елементе који су за похвалу, а тек потом оне које би ученик требало да развија и унапређује. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Наставни предмет: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења предмета:Циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Опште предметне компетенције:Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.

-Естетска компетенција, Вештина сарадње, Вештина комуникације, Еколошка компетенција, Компетенција за целоживотно учење, Предузетништво и смисао за иницијативу, Дигитална компетенција, Културно изражавање.
Специфичне предметне компетенције:Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.
Разред: први
Годишњи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор; – пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења; – одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни; – црта на различитим подлогама и форматима папира;	**ЛИКОВНА КУЛТУРА И ОКРУЖЕЊЕ**	**Простор** Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави. **Уметничка занимања и продукти.** Сликар – слика, вајар – скулптура, фотограф – фотографија... Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници. **Установе културе** (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека…). Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања.
– користи материјал и прибор у складу са инструкцијама; – обликује једноставне фигуре од меког материјала; – одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала; – преведе једноставне појмове и	**ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ**	**Облици** Облици из природе, облици које је створио човек, правилни и неправилни облици. Својства облика (цело, део, велико, мало, високо, ниско, краће, дуже, уско, широко, светло, тамно, обојено, безбојно, једнобојно, шарено, меко, тврдо, глатко, храпаво, обло, рогљасто). **Положај облика у простору и у равни** (горе, доле, између, испод, у, на, испред, иза, усправно, положено, косо, лево, десно). **Кретање** Покретни и непокретни облици. Кретање бића и машина. Смер кретања облика (налево, надесно, нагоре и надоле). Безбедност у саобраћају – илузија величине покретних и непокретних објеката у односу на удаљеност од посматрача. **Светлост и сенка**

информације у ликовни рад; – изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске, сећања и опажања; – преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену;		Природни и вештачки извори осветљења. Промена осветљености у току дана. Изглед облика и сенке у зависности од осветљења.
– изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука; – повеже одабрану установу културе са њеном наменом; – поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе.	**ОБЛИКОВАЊЕ**	**Материјал и прибор** Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором. **Обликовање скулптуре** Обликовање меких материјала поступком додавања. Спајање разноврсних материјала. **Обликовање цртежа** Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, испрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...). Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор. **Обликовање слике** Боја природних облика и боја облика које је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор. **Преобликовање** Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...). **Различите информације као мотивација за стваралачки рад** Природа и непосредно окружење; машта и стварни догађаји; приче, песме и текстови из књига и часописа за децу и уџбеника, уметничка дела...
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	**Читање визуелних информација** Илустрација у дечјим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова. **Знак** Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова.

		Традиција. Празници и украшавање. Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс.

Кључни појмови: простор, облик и линија.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Структура програма је оквирна, тематске целине постоје искључиво ради прегледности (наставник планира структуру). Није пожељно да структура уџбеника буде основ за планирање наставе. Највећа вредност уџбеника је у визуелним садржајима и у објашњењу кључних појмова. Ученици могу и даље користити постојеће уџбенике, али није пожељно да наставник копира структуру уџбеника. Наставне јединице се планирају оквирно, а било би добро да назив упућује на тренутак када се кључни појам први пут уводи. По завршетку наставне јединице не завршава се учење појма. На пример, ако је назив прве наставне јединице *Простор*, то не значи да ученици треба да уче о простору само током трајања те наставне јединице.

Приликом планирања часова, односно активности, треба имати у виду следеће напомене. Једна добро осмишљена активност обухвата више од једног исхода. На основу једног исхода може се осмислити више задатака/активности. Овако дефинисани исходи подржавају различите начине планирања. Важно је само избећи релацију један задатак/активност – један исход, јер се не ради о исходима који се достижу по завршетку једног задатка/активности.

Када се планира интегрисана настава, важно је водити рачуна о циљу и специфичностима предмета како ученици не би били ускраћени, јер сваки наставни предмет има специфичну методику и само примена свих методика омогућава целокупни развој ученика. У настави *ликовне културе* знања, умења и ставови изграђују се на јединствен начин у интеракцији програмских елемената (креативност–медијуми–садржаји) и активности наставника и ученика, па се од наставника очекује да адекватно подржи развој опажања, стваралачког мишљења и индивидуални потенцијал сваког ученика. У упутству је указано на тачке у интегрисаној настави где се методе битно разликују по предметима.

Програм је пројектован на мањи број часова него што је предвиђено наставним планом, како би и наставник и ученици имали времена да реализују сопствене креативне идеје. Када је реч о ученицима националних мањина који похађају наставу на матерњем језику, овај „вишак“ часова је предвиђен за упознавање културе и уметничког наслеђа националне мањине, а у складу са програмом предмета *свет око нас*.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ликовна култура и окружење

У овој целини су груписани васпитни садржаји који се реализују током целе године. Један од циљева је да ученици постепено уочавају везу уметности и уметника са свакодневним животом. Наставник ће током године, сваки пут када се укаже прилика, упућивати ученике на предмете које користе или виђају у свом окружењу (аутомобили, мобилни телефони, школски прибор, прибор за јело...), а чији изглед (дизајн) су осмислили уметници. Исто се очекује и у наредним разредима, тако да ове садржаје одређује наставник, водећи рачуна да не оптерети ученике информацијама. Оно што је примарно је да ученици пореде свој и утисак других, да постепено уче да образлажу (својим речима) оно што им се свиђа или не свиђа, да разумеју и поштују чињеницу да свако може имати другачији естетски доживљај (који се, с временом, мења). Када је реч о уметничким занимањима и продуктима, довољно је ученицима понудити неколико једноставних појмова које треба да повежу (на пример, сликар-слика). Уколико постоје могућности, наставник током године води ученике у најмање две установе културе (на пример, у биоскоп и у позориште) и упућује их на правила понашања и облачења, на разлике у правилима понашања и на опажање уређења простора и карактеристичне атмосфере унутар установе. Важно је да се ови садржаји уче

ненаметљиво и постепено, тако да развијају радозналост, осећај за естетичке вредности и интересовање за уметност и културу.

Када је реч о истраживању визуелних карактеристика најближег окружења и природе, часови *ликовне културе* могу да се интегришу са часовима предмета *свет око нас*, од којих се разликују по томе што нису стриктно везани за завичајни принцип.Ученици имају слободу да у ликовном раду изразе оно што им је значајно, а што може бити везано и за неки удаљени простор. На пример, свој доживљај током боравка на селу, на мору, на планини... Ученици се међусобно упознају када говоре о свом ликовном раду (зашто су одабрали баш ту тему/мотив, шта им је било значајно да прикажу...), а то може бити прилика да у радовима вршњака уоче визуелне одлике простора који им је непознат. Када се ликовно изражавање повезује са вербалним наставник се ослања на упутство за реализацију програма предмета *српски језик*, односно *матерњи језик*.

Односи у видном пољу

Облик је ликовни елемент који гради композицију, а ради се о појму из теорије обликовања који се у првом разреду учи искуствено. Све активности које се односе на истраживање својства облика (величина, боја, текстура...) и положај облика у простору могу да се реализују на интегрисаним часовима предмета *ликовна култура*, *математика* и *свет око нас*. Часови *ликовне културе* треба да се раздвоје од часова *математике* у тренутку када ученици почну да користе лењир.

Појам *кретање* (киша, облаци, таласи, птице, инсекти, аутомобил, лифт, људи, кућни љубимци...) предложен је као подстицај за активности које ученицима омогућавају да самостално граде мрежу појмова. Наставник уобичајено подстиче ученике на размишљање техником асоцијација. Појмови које ученици самостално повезују са појмом кретања могу да се запишу на табли. На тај начин се долази до већег броја тема/мотива за ликовни рад, а сваки ученик бира тему/мотив који га највише мотивише да ствара. Кретање се може повезати са звуком, па је пожељно осмислити и часове који су интегрисани са часовима *музичке културе* и *физичког и здравственог васпитања*. Једна од могућности је игра у школском дворишту у којој ученици заузимају различите положаје и опцртавају бачене сенке. Ова игра повезује појмове кретање и сенка и може послужити као увод за разговор о извору светлости, о промени изгледа облика и бачене сенке облика у току дана. Треба имати у виду да акценат није на развијању научног мишљења, већ стваралачког.

Ради безбедности у саобраћају пожељно је ученицима указати на чињеницу да удаљени објекти делују мањи него што јесу. Ако се аутомобил креће ка нама, што је ближи делује све већи. Наставник ове информације илуструје сликом из уџбеника, часописа, као и посматрањем објеката у окружењу. Ако је потребно, ученици могу и да покушају да прикажу ближе и даље објекте и бића у ликовном раду.

Обликовање

Наставник бира ликовне технике које ће се учити у првом разреду. Важно је да буду разноврсне, да ученици могу да их користе самостално или уз минималну помоћ и да су изводљиве у школи.Наставник објашњава технике у форми кратког упутства пре и у току рада. Пошто добију основне (неопходне) информације, ученици самостално истражују изражајне могућности ликовних техника док изражавају своје замисли.

Када је реч о прибору и материјалу, примарне су информације које се односе на безбедност и здравље, па тек онда информације о изражајним својствима (које се већим делом уче искуствено). Пример. 1. Здравље и безбедност. Цртеж урађен фломастером бледи на светлости (може се десити да с временом од њега остане само неколико бледих мрља). Перманентни фломастери не бледе, али могу бити отровни (родитељи треба да прочитају ознаке пре куповине). 2. Изражајна својства. Квалитетни фломастери имају интензивну боју, а у паковању има више тонова. Погодни су за цртање стрипова, али не и за сликање (јер се боје не могу мешати, не могу се добити многи тонови који постоје у природи и у окружењу...).

Када обликују разне врсте глина, ученици спонтано комбинују поступке *додавање* и *одузимање*, што је далеко лакше него обликовање само једним поступком. Обликовање само додавањем је предложено како би се подстакао развој ученика, нарочито развијање пажње. Наставник може прво да зада ученицима да заједно обликују једну скулптуру од глине (резултат није важан). Поступак *спајање* се примењује код обликовања разноврсним материјалом. Од ученика се очекује да размишљају, истражују, да се договарају и размењују идеје и искуства како

би смислили како да ефикасно споје два или више материјала када обликују ликовни рад. Наставник води ове активности и, уколико је потребно, може да наведе начине спајања (лепком, везивањем, спајалицама, дечјом хефталицом, чачкалицама...), али ученик треба да одабере начин.

Веома је важно да ученици развијају осећај за линију (да не би продуковали круте, схематске цртеже). Постоје бројни начини да се развија осећај за линију, већином су у форми игре и наставник може пронаћи на интернету описе часова и задатака (у овом упутству је могуће дати само кратку препоруку). Наставник треба да тражи од ученика да цртају комбинујући прибор (на пример, оловку и бојицу). Не очекује се да ће ученици по завршетку разреда бити оспособљени да свесно користе изражајна својства материјала. Сви ученици су достигли исход ако су у току године цртали разноврсним материјалом/прибором.

У првом разреду ученици углавном спонтано цртају и боје. Наставник ће, на основу процене могућности одељења и појединачних ученика, одлучити када и како ће ученике постепено уводити у сликање. Један од поступака је да се ученицима зада да „цртају и боје“ само помоћу четке и боје (не користе оловку). У првом разреду то може да буде задатак који раде само једном (или ниједном). Поступак који подстиче размишљање и развија осећај за боје подразумева захтеве који су нешто изнад могућности ученика (а који нису нереални ако се уведу на време и постепено). На пример, задатак у коме се од ученика тражи да користе само три или само две омиљене боје.

Када је реч о рециклажи, потребно је осмислити активности које су припрема за оно што ће се учити у старијим разредима, што не значи да ученици не треба да добију једноставне информације. Важно је да знају да могу да преобликују материјал и предмете које желе да баце. На пример, амбалажу, поломљене или покварене играчке, остатке тканина... На тај начин се штеди, па се и неке књиге и свеске праве од старог (рециклираног) папира. То је довољно информација за овај разред.

Активности као што су цртање, вајање и сликање нису везане само за вежбање ликовних техника, већ много већи значај имају комуникација и креативност. Ученици кроз ликовни рад саопштавају своје идеје, расположења, размишљања, замишљања, емоције... Наставник планира мотивациони разговор који подстиче изражавање. Новина у програму су информације које до сада нису плански коришћене као мотивациони садржај, а препоручене су да би се ефикасније омогућило стицање општих компетенција. Такав садржај су уметничка дела, укључујући и она која ученици овог узраста не разумеју (на пример, дела Умберта Бочонија, Пабла Пикаса, Пола Сезана, Стојана Ћелића, Марка Шагала, Василија Кандинског...). Када се уметничка дела користе као мотивациони садржај, важно је одабрати одговарајућу методу/технику да би се подстакао развој креативности, а избегло имитирање. На пример, наставник не показује ученицима репродукцију уметничког дела, већ само један њен део (остало је прекривено), а на основу видљивог дела се не може наслутити како изгледа целина. Од ученика се тражи да „доврше“ дело, свако како жели. По завршетку рада ученици пореде своја решења, као и своје радове са оригиналним делом (наставник показује целу композицију). Важно је пронаћи дело које ученици не могу да виде у уџбенику. Поступак прати и одговарајући разговор, ученици треба да схвате да циљ задатка није да погађају тачан одговор, већ да креирају оригиналан рад. Ово је само једна од бројних могућности, од наставника се очекује да осмисли и друге. И за ученике националних мањина, који треба да упознају сопствено уметничко наслеђе, веома је важно да не буду оптерећени сувопарним излагањем и захтевом да меморишу податке или анализирају дело. У првом циклусу се сва уметничка дела и споменици културе користе као мотивација за стваралачки рад, а ученици ће лакше упамтити уметнике и њихова дела, ако се са тим делима повежу кроз неку занимљиву активност или задатак.

Споразумевање

У овој целини су предложени садржаји који се односе на читање (разумевање) информација, у првом реду визуелних, односно слике у најширем значењу (рекламе, илустрације у уџбеницима и дечјим часописима, изрази лица...) и различите начине споразумевања. Наставник бира активности и садржаје, водећи рачуна о томе да ће се ученици континуирано оспособљавати за читање визуелних информација, од првог разреда до краја основне школе. У првом разреду ученици треба да стекну свест о томе да се разне (и важне) поруке не преносе само говором и реченицом, већ и звуком (на пример, школско звоно), бојом (семафор), сложеним сликама, музиком, мимиком, гестом... Сложене приче у сликама (стрип, цртани филм) тумаче се на

интегрисаним часовима предмета *ликовна култура* и *српски језик*, односно матерњи језик. Када је реч о графичким знацима (слово, цифра, нота) корисно је задати ученицима да украшавају одабрани знак. На тај начин се уводе у калиграфију и појмове које ће ближе упознати у старијим разредима. Активности везане за традицију и украшавање смишља наставник, у зависности од празника/свечаности. Игра Ледена краљица, као и пантомима су погодан увод у перформанс, који ће се радити и у наредним разредима. Није пожељно да се невербално споразумевање замени другим активностима (на пример, обликовањем сценографије за школску приредбу или за луткарско позориште), зато што су ове активности важне за развој, а помажу да се повучени ученици активирају. Невербално изражавање може да се учи на интегрисаним часовима предмета *ликовна култура* и *физичко и здравствено васпитање* (једна од бројних активности је обликовање слова и бројева телом).

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првом разреду, у току школске године, описном оценом изражава се напредовање у остваривању прописаних исхода.

Ученик се оцењује најмање два пута у полугодишту.

Наставник оцењује у складу са правилником о оцењивању. Прилагођава захтеве могућностима ученика. Даје потпуну и разумљиву повратну информацију о њиховом раду.

Праћењем и вредносвањем ученика, они добијају сазнања о резултатима до којих долазе, развија се сарадња, иницијатива, креативност, упорност и ангажовање

Оцењивање из предмета ликовна култура, обавља се полазећи од ученикових способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа и могућности, а нарочито се узима у обзир ангажовање ученика у наставном процесу.

Назив предмета:МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ: Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
Опште предметне компетенције: Ученик користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима.Слушно препознаје различите жанрове музичке уметности са посебним акцентом на аутентични музички фолклор. Ученик комуницира покретом уз музику.
према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.
Повезује и користи музику са ИКТ-ом у стварању и презентовању знања. Прати и учествује у музичком животу заједнице.
Разред: први
Годишњи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна; – разликује одабране звукове и тонове, певање/свирање; хор/један певач/група певача; оркестар/један свирач/група свирача, боју различитих певачких гласова и инструмената и музичке изражајне елементе; – препозна музички почетак и крај и понављање теме или карактеристичног мотива у слушаном делу; – повезује музичко дело у односу на њему блиске ситуације, врсту гласа и боју инструмента са карактером дела; – поштује договорена правила понашања при слушању музике; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука;	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ** **ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ**	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок – дубок). Тишина и одсуство звука. Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...). Музичка прича. Карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност). Музички бонтон. Музика и здравље.

– изговара у ритму уз покрет бројалице; – пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; – пева по слуху уз покрет народне песме, музичке игре; – примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; – свира по слуху звучне ономатопеје и илустрације, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама, ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – направи дечје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, музичко питање и одговор на ритмичким удараљкама, једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере према литерарном садржају одговарајући	**МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	Носиоци звука (це-де плејер, ем пе 3 плејер, рачунар...). Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начииа свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон. Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Стварање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом. Креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша. Стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе звука. Бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре. Стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима. Стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима у дијалогу. Стварање једноставне мелодије на

музички садржај.		краћи текст. Бирање познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација за стварање звучне приче – праћење литерарног текста.

Кључни појмови: тон, покрет, мелодија, ритам и извођење.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава је усмерена на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени музички садржаји (бројалице, песме, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник реализује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања.

У оквиру саме организације часа преовлађује активност којом треба да се савлада нови музички садржај, али је она увек у комбинацији са другим музичким активностима. Полази се од централне теме (нпр. назива песме која се учи, или композицији која се слуша). Специфичност предмета се огледа у томе да се музичке активности одвијају паралелно или једна музичка активност логички води ка другој. На пример, извођење бројалице уз покрет води ка свирању на дечјим ритмичким инструментима. Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити. Уз песму или бројалицу може се свирати ритмичка пратња. Слушање музике може се комбиновати са свим другим активностима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:
– Слушање музике,
– Извођење музике,
– Музичко стваралаштво.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај, богат телесни доживљај и мисаону активност. Циљ наставног процеса у области слушања музике је да код ученика развије капацит пажње и способност активног слушања (са задатком) чиме се развија и музичка меморија, те не треба инсистирати на памћењу, а поготово не на провери слушаних дела. Уколико наставник у вези са слушаним делом, обезбеди квалитетно искуство ученику ученик ће се сам вратити на то дело и временом бити у стању да га препозна. Зато је од велике важности припрема наставника за ову активност у оквиру које ученицима треба да се укаже на релевантне изражајне елементе којима је остварен музички израз.

Методички приступ процесу слушања музике треба да буде усмерен на ученичко откривање, тј. препознавање изражајних елемената. Ученици могу препознати изражајне елементе које им је наставник претходно представио и објаснио на начин сличан задатку који ће им потом поставити.

ПРЕПОРУЧЕНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА СЛУШАЊЕ

Химне
Светосавска химна
Државна химна
Школска химна
Народне песме
Ерско коло
Васино коло
Копа цура виноград
Синоћ кад је пао мрак
Кад те видим на сокаку – староградска
Ој Бадњаче, Бадњаче
Чаробна фрула – Бора Дугић
Песме за децу
Како се прелази улица – Бранко Милићевић
Седмица – Мања Субота
Ивин воз – Влада и Гиле
Ал је леп овај свет – Стеван Ст. Мокрањац и Александар Корић
Учимо да бројимо – Бранко Милићевић
Слон лепотан Дондолан – Драган Лаковић
Бубамара – Никола Вукомановић
Заклео се бумбар – Мирко Шоуц
Страшан лав – С. Барић
Успорите поред школе – хор Чаролија
Пажљивко – хор Чаролија
Другарство – Драган Лаковић
Све је пошло наопачке – Миодраг Илић-Бели
Јануарске звезде – Миодраг Илић-Бели
Успаванка за Аћима – Миодраг Илић-Бели
Успаванка – Бранко Милићевић
Најлепша мама на свету – Александар Корић
Пролеће у шуми – дечја песма из Финске
Кад си срећан – дечја песма
Деца су украс света – Мања Субота
Лептирићу шаренићу – дечја песма
Ишли смо у Африку – Мања Субота
Нек свуд љубав сја – дечја песма из Белгије
Домаћи композитори
Медведова женидба – L. Димитријевић
Смејалица – Дејан Деспић
У Будиму граду – Стеван Ст. Мокрањац
Песма о одјеку – Миодраг Илић-Бели
Страни композитори
Скерцандо – Карл Орф
Радецки марш – Јохан Штраус
Хумореска – Антоњин Дворжак
Бумбаров лет – Николај Римски-Корсаков
Карневал животиња (Слон, Кенгури, Кавез за птице, Кокошке и петлови) – Камиј Сен-Санс
Валцер, оп. 69 бр. 2 – Фредерик Шопен
Успаванка – Јоханес Брамс
Крцко Орашчић (Кинески плес, Игра шећерне виле) – Чајковски
Абецеда – Волфганг А. Моцарт
Пчелица – Франц Шуберт

Менует, Ге-дур – Бах
Док месец сја – Жан Батист Лили
Звончићи – Џејмс Пјерпонт

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања. Циљ наставног процеса у области извођења музике је подстицање ученика да се музички изражавају и да истражују начине који су њима својствени. Мерило успеха је учешће и мотивисаност ученика.

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела као и примереност узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова и сл. При избору песама за певање, наставник увек треба да има у виду и гласовне могућности ученика.

Пре почетка певања потребно је спровести кратке вежбе за распевавање при чему посебно треба обратити пажњу на правилно држање тела, правилно дисање и дикцију.

Рад на песми почиње демонстрацијом. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Наставник увек треба да инсистира на изражајном извођењу песме.

Једноставни модели и наменске песме чији се почеци везују за боје служе за стварање звучног фонда и представљају основу за поставку музичке писмености (до–зелено, ре–браон, ми–жуто, фа–плаво и сол–црвено). На овом нивоу моделе треба учити по слуху.

Свирање

Ова активност се реализује на дечјим ритмичким и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, Орфов инструментаријум…). Наставник треба да укаже на повезаност тонске боје инструмента са музичким садржајем. На пример: „Ево већ нам трамвај стиже – цин, цин, цин” – триангл, „Кестен пада, ток, ток, ток...” – штапићи...

Примери ритмичке пратње могу бити:

– **извођење пулса** (проток основних ритмичких јединица),

– **извођење ритма** (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),

– **груписање удара** – различитим покретима и различитим изворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту. На пример, уз бројалицу „Гусен, гусеница” ударом о клупу изводити прву јединицу а пљескањем другу, и/или инструментима – бубњићем прву, а штапићима, на пример, другу у такту.

– **ономатопеја звучних илустрација** – специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом („Цин, цин, цин”, „ток, ток, ток”, „трас”, „бум”...).

ПРЕПОРУЧЕНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ЗА ПЕВАЊЕ

Химне
Државна химна
Светосавска химна
Школска химна
Народне песме
На крај села жута кућа
Ми идемо преко поља
Игра коло
Ја посејах лан
Јеж
Ситна је киша падала
Божић, Божић благи дан
Дечје песме
Коњ има чет’ри ноге – Зорислава М. Васиљевић
Петлић – Емил Главник

Зец копа репу – Зорислава М. Васиљевић
Пекарчић – Љ. Шкарица
Јежева успаванка – Никола Вукомановић
Саобраћајац – Надежда Хиба
Рођенданска песма – непознати аутор
Авантуре малога Ју Ју – Петар Бергамо
Ау, што је школа згодна – Мања Субота
Није лако бубамарцу – Арсен Дедић
Брате Иво – непознати аутор
Букварци – Божидар Станчић
Ускршња песма – Светлана Милић
Ивин воз – Александар Кораћ
Звук и тон – Зорислава М. Васиљевић
Телефонијада – Јован Адамов
Деда Мразе, не скрећи са стазе – Александар Кораћ
Први снег – Божидар Станчић
Пада снежак – Станко Коруновић
Музичке игре
Рибар – Владимир Томерлин
Иде маца поред тебе – Зорислава М. Васиљевић
Зец и репа – Зорислава М. Васиљевић
Песма у колу – словачка народна песма
Берем, берем грожђе
Васино коло
Медвед бере јагоде
Коларићу панићу
Плива патка преко Саве
Дуње ранке
Бројалице
Мачка
Ишо меда у дућан
Лептир и цвет
Два се петла побише
Еци пеци пец
Ен тен тини
Ко ко ко ко да
Ластавица
Бумбари
Дечак и птица
Свирање на дечјим инструментима
Иде мали меца – D. Марковић
Пада Снежак – Станиша Коруновић
Ен тен тини
Боц, боц иглицама
На крај села жута кућа
Плива патка преко Саве
Пишем, пишем петнаест
Магарац и кукавица
Модели
Добро јутро, добар дан – Татјана Дробни
Ресаво, водо ладна
Ми идемо преко поља
Фабрика бомбона – Мирјана Живковић
Сол ми дај

МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања.

Наставник треба да подстиче ученике да импровизују и истражују начине на који могу да изразе кроз музику сопствену инспирацију.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

– импровизацију игре/покрета на одређену музику,
– израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала,
– музичке импровизације,
– музичка питања и одговоре,
– компоновање мелодије на задати текст,
– илустрацију доживљаја музике,
– одабир познатог музичког у односу на литерарни садржај.

МУЗИЧКИ БОНТОН

Музички бонтон чине правила прихватљивог понашања у различитим ситуацијама у домену музичке културе. Наставник треба да искористи сваку прилику у току слушања или извођења, да објасни ученицима како треба да се понашају, зашто и шта се од њих очекује. Да би ученици трајније прихватили и савладали ова правила када је у питању слушање музике, препоручљиво је да их наставник одведе на неки концерт (нпр. музичка школа), где ће им у контакту са живом музиком све бити много лакше да разумеју.

УТИЦАЈ МУЗИКЕ НА ЗДРАВЉЕ

Квалитетна настава музичке културе подразумева и потребу да се у савременим условима и организацији живота (присуство буке и тенденција њеног повећања) ученицима скрене пажња на штетан утицај прегласне музике на здравље, физиолошки и психолошки одговор, односно реакцију организма на такву музику и директну рефлексију на квалитет музичког дела које се слуша.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Узимајући у обзир циљ предмета, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичком живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике.

Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу учениковог контакта са музиком и то:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине
5. начин размишљања и ставови

ФИЗИЧКОИЗДРАВСТВЕНОВАСПИТАЊЕ

Циљ: Циључењапредметафизичкоиздравственоваспитањеједаученикунапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из

областифизичкеиздравственекултуре,радиочувањаздрављаипримененправилног и редовног физичког вежбањау савременим условима животаирада.

Општепредметнекомпетенције:

Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине иовладава знањима и културним вредностима телесног вежбања,примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним
животнимситуацијама;разумезначајконтинуираногразвојафизичкихспособности,разноврснихмоторичкихактивности, утицајназдравље, здрављеоколинеи квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавајуисказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивањаи учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременогживота на здравље и социјално понашање. Јача свест о
толеранцији,одговорности,поштовањуправилаиквалитетнимкомуникацијама.
Активноучествујеуразвојухуманиходноса,односапремаокружењууоквирима
локалних,регионалних,националнихиширихоквира.

Специфичнепредметнекомпетенције:

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме иоблике индивидуалног и колективног вежбања и разне
извореинформација,какобиусавршиосвојазнањаиунапредиосвојемоторичкеспособности и вештине.
Има позитиван став према физичкимактивностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негујездраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности испорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанакхроничнихнезаразнихобољења исоциопатолошкихпојава

Основниниво

Ученикзнафункцијуиустањуједаизводи једноставнекомплексевежбиобликовања; примењује прогреме за развој моторичких способности;
знаосновнутехникуиндивидуалнихиколективнихспортскихигара;познаје
основна правила иелементетактике спортскихграна;токомвежбања
сепонашадисциплинованоибезбедноуодносунасебеидруге;способанједа упореди вредности почетних и финалних резултата сопственихмоторичких способности у односу на референтне вредности наконзавршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалнеразлике ипомажедругима.

Средњониво

Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физичкиразвој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави ипримени једноставније комплексе вежби обликовања и сложенијетехничко-тактичкеелементеспортскегране;правилнопоступауслучајунезгоде начасуиванчаса.

Напредниниво

Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе иликомбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложенетактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у
физичкимиспортскимактивностима,промовишењиховуулогуууунапређивањуздрављаипревентивноделовањенанастанакхроничнихнезаразнихобољења.

Разред:Први
Годишњифондчасова:108

ИСХОДИ Позавршеткуразредаученикће битиустањуда:	**ОБЛАСТ/** **ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

- примени једноставне,двоставне општеприпремневежбе(веж беобликовања); - правилноизведевежбе,ра зноврсна природна иизведена кретања; - комбинујеикористиусвојене моторичке вештине у игри и усвакодневномживоту; - одржава равнотежу уразличитимкретањима ; - разликује правилно однеправилног држања тела иправилнодржително; - примењујеправилнутехникуди сањаприликомвежбања; - изведекретања,вежбеикрат кесаставеузмузичкупратњу ; - иградечјиинародниплес; - користи основнутерминологију вежбања;ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИВежбе заразвојснаге. Вежбе заразвојпокретљивости.Вежбе заразвој издржљивости. Вежбе заразвојбрзине. Вежбезаразвојкоординације. МОТОРИЧКЕВЕШТИНЕ Ходањеитрчање Ходање: - кратким корацима, - дугимкорацима,-уразличитом ритму, - ходање сареквизитом, -ходање сапроменом,правца исмера. Техника трчања:-трчањепреко препрека,-трчање сапроменомправцаисмера,- брзо трчање 20 м са стартом изразличитихпочетнихположај а, - игресакоришћењемнаученихоб лика ходања итрчања.Скакањаипрескакања Поскоциуместу. Поскоциукретању. Скакањаудаљ. Скакањаувис. Школски програм за 1. разред90-	**ФИЗИЧКЕСПОСОБНОСТИ** **МОТОРИЧКЕВЕШТИНЕ**	Вежбеза развојснаге. Вежбе за развој покретљивости.Вежбе за развој издржљивости.Вежбе за развојбрзине. Вежбезаразвојкоординације. Ходање: - краткимкорацима, - дугимкорацима, - уразличитомритму, - ходањесареквизитом, - ходањесапроменом,прав цаисмера. Техникатрчања: - трчањепрекопрепрека, - трчањесапроменомправ цаисмера, - брзотрчање20мсастартом изразличитихпочетнихпол ожаја, - игресакоришћењемнауче нихоблика ходања итрчања Поскоци у месту.Поскоц иукретању.Ск акањаудаљ. СкакањаувисПреск акањедугевијаче. Вежбескакањаипрескак ањаупоромрукама. Игре уз коришћење различитихобликаскакања и прескакања. Бацање лоптице из места удаљинуиуциљ. Бацањелоптицеизкрет ања.Бацање лопте увис. Вођење лопте.Дода вањелопте. Игре са вођењем, додавањемлоптеигађањ емуциљ.

поштујеправилапонашањана просторимазавежбање; - поштујемеребезбедностито комвежбања; - одговорно се односи премаобјектима, справама иреквизитима у просторима завежбање; - поштујеправилаигре; - навијаферибодриучесникеуигри; - прихватисопственупобедуипораз; - уредноодлажесвојестварипре инаконвежбања; - наведеделовесвогателаипре познањиховуулогу; - уочипроменуурастукодсебеидругих; - уочиразликуизмеђуздравогиболесногстања; - примењујездравственохигијенске мерепре,утокуинаконвежбања; - одржава личну хигијену; - учествујеуодржавањупросторауком еживииборави; - схватизначајкоришћењавоћауисхрани; - правилносепонашаза - столом.	**ФИЗИЧКАИЗДРАВСТВЕНАКУЛТУРА**	Пузањан атлу.Пењ ања. Провлачења. Вис лежећиопружено.Помицања улево и удесно у висулежећемивисуслободном. Упори. Основнисадржаји Основниставовииположаји.Поваљка налеђима. Став на лопатицама (свећа).Колутнапредизчучњаучучањ.Поваљка на стомаку. Саставоднаученихелемената.Игресаусвојенимвежбама. Проширенисадржаји Колутназадизчучњаучучањ,низкосуповршину. Одељењскотакмичењесазадатомкомбинацијомвежби Вежбе обликовања сареквизитима. Трчања,поскоциискоковиузкоришћење реквизита. Дизањеиношењепредмета иреквизита на различите начине.Елементарне игре сареквизитима. Игреса ластишом. Ходање и трчање са променомритма, темпа и динамике узпљесак и уз музичку пратњу.Галопнапред. Дечијипоскок. Њихање и кружење вијачом илитраком. Суножнискоковикрозвијач усаобртањемнапред.

		Народноколопоизбору. Комбиновани полигон одусвојенихвештина(вежби). Основнитерминиувежбању.Вежбамбезбедно. Чувам својеитуђествари.Правилаелементарнихигара.Некад изгубим, а некада.победим. Навијамфер. Упознај своје тело.Растемо. Видим,чујем,осећам.Моје здравље. Косвебринеомомздрављу.Лична хигијена. Хигијенапросторауком ожживим. Хигијена простора у комевежбам. Животне намирнице и правилнаисхрана. Заједнозастолом.

Кључнипојмови:васпитање,физичковежбање, игра,здрављеикултура.

УПУТСТВОЗАДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКООСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА

Програмпредметафизичкоги здравственогваспитањасастоји сеодтри предметнеобласти:

- физичкаспособност,
- моторичкавештина,
- физичкаиздравственакултура.

Програм првог разреда базиран је на континуитету усвојених знања, вештина, ставова и вредности изпредшколскогваспитањаиобразовања.

ОРГАНИЗАЦИОНИОБЛИЦИРАДА

Организациониоблици радакојиомогућавајуостваривањепланиранихисходасуредовнанаставаиваннаставне активности.

ПланипрограмваннаставнихактивностипредлажеОдељенсковећепрвогразредаисаставниједеогодишњегпланарадашколеишколскогпрограма.

Уоквирењихпостојеследећиоблицирада:

- спортско-рекреативнеактивности,

- недељашколскогспорта,
- активностиуприроди(крос,спортскидан,излети,зимовање, летовање...),
- школскатакмичења,
- корективно-педагошкирад.

Часови физичког и здравственогваспитања

ФИЗИЧКЕСПОСОБНОСТИ

Насвимчасовимакао и надругиморганизационимоблицимарада,посебан акценатсестављана:

- развијањефизичкихспособностикојесеконтинуирано реализује уприпремномделучаса.Деоглавне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај којинаставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама имогућностима ученика иматеријалнотехничкимусловима зарад;
- подстицањеучениканасамосталновежбање;
- учвршћивањеправилногдржањатела.

МОТОРИЧКЕВЕШТИНЕ

Усвајање моторичких вештина, остварује се кроз примену основних и проширених програмскихсадржаја примењујући основне дидактичко-методичке принципе и методе рада неопходне задостизање постављенихисхода.

Усвојенемоторичкевештинетребадаомогућеученицимањиховупримену усвакодневнимиспецифичним животнимситуацијама.Ученицимакоји нисуустањудаусвојенекеодсадржаја,задајусе сличнаали лакша вежбањаодпредвиђенихилипредвежбе.

Уколико ученикнедостигнепредвиђениисход,остављасемогућност даистидостигнеунаредномпериоду.

Усаваршавањенекихмоторичкихзадатакајеконтинуирани процесбезобзиранасадржајепрограма(техника ходања,трчања,применанаученеигре итд.).

Урадусанапреднијимученицимареализујусепроширенисадржаји. Крозпроцесреализацијепрограманеопходно јепратитиспособности учениказаразличитефизичкеактивности.

ФИЗИЧКАИЗДРАВСТВЕНАКУЛТУРА

Ованаставнаобластреализујесекроз свеорганизационеобликерада,наставнеобластиитемеузпрактичанрад.

Достизањемисходаовенаставнеобласти,ученицистичузнања,вештине,ставовеивредностиовежбањ у (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи чему конкретна вежба ивежбање служи),физичкомваспитању,спортуиздрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања начасу.

Ованаставнаобластобухвата:формирањеправилногодносапремафизичком вежбањуи здрављу;развијањеинеговање другарства;препознавање негативнихобликапонашања уигриидр.

Пореднаведеногуовојобластипотребно јерадитина:неговањупатриотскихвредности(народнетрадиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувањуличне ишколскеимовине,неговањудруштвенихвредностиитд.

Спортско-рекреативнеактивности

Реализујусепремаинтересовањуученика.Сачињавасепосебан програм при чемусеузимајуобзирматеријалниипросторниусловирада,узраснекарактеристике испособностиученика.

Школскатакмичења

Школазаученикепрвогразредаорганизујеиспроводитакмичењаизминимумједнеелементарнеигре или полигона у току школске године, као интегрални део процеса физичког и здравственогваспитања. План такмичења доноси Одељенско веће првог разреда у сарадњи са Стручним већемнаставника физичкогиздравственогваспитања.

Ученици могудаучествујуинатакмичењимаусистемушколскихспортскихтакмичењаРепубликеСрбије,која суускладусапланомипрограмомнаставеиучења,каоинатакмичењимаодинтересаза локалнузаједницу.

ОСЛОБАЂАЊЕУЧЕНИКАОДНАСТАВЕФИЗИЧКОГИЗДРАВСТВЕНОГВАСПИТАЊА

Ученикможебитиослобођенсамо одпрактичногделапрограманаставезаодређени период,полугодиштеилицелушколскугодинунаосновупрепорукеизабраноглекара.

Ученик ослобођен практичног дела у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођенимученицима наставниксачињавапосебанпрограм радабазираннаусвајањутеоријскихи васпитнихсадржајаускладуса програмомикорелацијисасадржајима другихпредмета.

Ослобођенимученициматребапружитимогућностда:

- пратеигруиусвајајуправила игре,начасуиливаннаставнимактивностима,
- направеедукативнипостерилицртеж саспортскогдогађаја,
- надруги начин помажуунастави.

Примерисходазаученикеослобођенеодпрактичногделанаставе:

Позавршеткутемеученикћебитиустањуда:

- наведеосновнаправилаелементарнеигрекојасенајчешћепримењујеунастави;
- примениосновназдравствено-хигијенскаправила;
- помогнеуорганизацији активностипредвиђенихпрограмом.

ПЛАНИРАЊЕВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГРАДА

Број часова по наставним темама планира се на основу процене наставника, материјално-техничкихипросторнихуслова.Наставнетемеилипојединисадржајизакојенепостојеусловизареал изацијумогу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајућиуслови.

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме нафизичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарајуосновном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методевежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод),прилагођенеузраснимкарактеристикама ученика.Урадуса ученицимапримењиватидиференцираненеоблике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућутерминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика илипојединцма у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће раднеефикасностииоптимализацијиинтензитетарада.

Препорученинаначинирадазаразвојфизичкихспособностиученика.

1. Развојснаге:-без реквизитаисареквизитима,-насправамаиуз помоћсправа.
2. Развојпокретљивости:-без реквизитаисареквизитима,-уз коришћењесправа,
3. Развојиздржљивости:-трчање,-елементарнеигре,-вежбањеуз музику,
4.Развојкоординације:-извођењекоординационихвежби уразличитомритмуиупроменљивимусловима.

5. Развој брзине: - једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом изразличитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитихположаја итд.),-штафетнеигре,-извођење вежбимаксималномбрзином.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедитипосебноместозавежбање.

МОТОРИЧКЕВЕШТИНЕ

Ходањеитрчање

Ходањесаопружањемколенастајненогеузправилнодржањетелаи сарадомруку, краткимидугимкорацима, у различитом ритму, уз правилно постављање стопала (користити обележене линије наспортским теренима); на прстима, уз узручење са истезањем тела. Трчање уз правилно постављањестопала и правилан рад руку, са подизањем колена (користити препреке палице и вијаче поређане наједном делу сале или спољних терена), са забацивањем потколенице; брзо трчање са поласком изстајања, лежања, упора чучећег и другим начинима поласка. Игре са различитим облицима ходања итрчања.

Скакања ипрескакања

Поскоциуместу:суножнимодскоком исуножним доскоком саопружањем тела,леводесно,напред-назад, у доскок разножно и поново суножно; са вијачом (са међупоскоком и без међупоскока);једноножнимодскокомидоскокомнаједнуногу,саопружањемтела,лево-десно,напред-назад.

Скок суножним одскоком пруженим телом са окретом за 90° и суножним доскоком. Суножни наскокна повишену површину (до висине шведске клупе), на наслагане струњаче или горњу површинушведског сандука. Скок удаљ, уз правилан замах рукама, амортизацију и завршни положај. Поскоциу кретању: после неколико корака, једноножни поскок једном, после неколико корака, једноножнипоскок другом ногом и наизменично; после неколико корака једноножни одскок и меки суножнидоскок до почучња ("да се не чује"). Поновити исто после неколико трчећих корака. Једноножнинаскок на повишену површину чеоним и бочним залетом (два оквира шведског сандука, ниска греда,коцка) и суножни доскок на меку површину. Скакање преко пореданих вијача једноножним исуножнимодскоком.Школица,игра"ластиша".

Скокови удаљ: повезати залет од неколико трчећих корака са једноножним одскоком са обележеногпростора (шира површина, или линије) и доскок на меку површину (струњача за скок у вис, песак).Скоковиувис:иззалетаправоједноножнимодскокомпрескочитивијачуилиластиш,ногепогрчитии меко суножно доскочити (у групи од три до четири ученика); прескочити ластиш (постављен поширини) са истовременим поласком два до три ученика. Вежбе (скакања и прескакања) упоромрукама: боком поред шведске клупе, упор и суножним одскоком наскок у упор чучећи, исто,прескочити клупу. Прескакање дуге вијаче која се окреће: појединачно из места, са уласком иизласком према могућностима ученика. Игре уз коришћење различитих облика скакања ипрескакања.

Бацања и хватања

Бацање лоптице (левом и десном руком) из места и у даљ и у циљ (оквир од шведског сандука,обележени циљ на зиду, квадрати од вијача на рукометном голу...). Вежбе поновити у ходању и улаганом трчању. Бацање лопте увис и после њеног одбијања од тла, хватање обема рукама: уз цеоокрет, после пљеска рукама, затварања очију, чучња, седа...; закотрљати лоту по тлу и хватањем јеподићиобемарукама.Вођењелоптеуместуиуходању(левомидесномруком).Додавањелоптеупаровима,уместу,сагрудииизнадглаве.Игресавођењемидодавањемлоптеигађањемуциљ.

Вишења,упориипењања

Пузањапоструњачинаразличитеначине(лицемпрематлу,леђиманатлу...)Пењање:узрибстол,узморн арске лестве, чеоно, наизменичним прехватањем, пењање. Провлачење кроз окна шведскогсандука, клупе и реквизита (обруч) и др. Пењање и спуштање на и са различитих справа. Вишења: увису лежећем опруженим телом, помицање улево и удесно. Помицања у вису слободном. Висактивни на свим справама на којима се вис може извести. Упор активни на тлу и на свим справама,на којимасеупорможеизвести.

Вежбена тлу

Реализујусекрозобавезнеипропорученесадржаје.ОсновнисадржајиКлек,усправбезпомоћируку;кле ксуножнинаструњаче,клекједноножни,усправ;кретањеуупоручучећемиупорусклоњено,

лицем илеђимакатлу;изчучња,малимодразомдоскокпрво наруке,азатим настопалауупорчучећи("жабљипоскоци").Клек,узручење,заклон.Поваљка на леђима.

Став на лопатицама ("свећа"), грчењем и обухватом колена поваљка низ косу површину. Колутнапред, из чучња у чучањ, низ косу површину (на рипстолу окачене шведске клупе и прекривенеструњачама).Колутнапред,изчучњаучучањ,иизчучњадоставаусправноиузручења.Пова љканастомаку (лежање на трбуху, обухватити рукама скочне зглобове - поваљка). Комбинација на тлу одследећих вежби: најмање четири такта вежби обликовања, колут напред до става усправно, окрет ууспонуна обеногеза 180°,чучањ,ставналопатицама,ставусправно идва дечја поскока.

ПроширенисадржајиКолутназадизчучњаучучањ,низкосуповршину.Одељењскотакмичењесазадат омкомбинацијомвежби.

Вежберавнотеже

Ходање по линији напред са правилним постављањем стопала (гимнастичким кораком), и уназад саопруженомупорномногом,краћим корацима,корацимауууспонуи саразличитимположајемруку(обок, одручење, узручење). Ходање по широком делу шведске клупе: напред - одручење; уназад саопружањем упорне ноге, узручење; устрану: из става спетног, руке о бок, ходање корацима сапривлачењем до става спетног и узручења, зибом почучњем, корак устрану - одручити, став спетни,узручити. Лагано трчање на предњем делу стопала са правилним држањем тела, рукама о бок или уодручењу (шведска клупа и ниска греда). Научити комбинацију од вежби: из става спетног напочетку шведске клупе, трчање до половине клупе, одручити; став: једна нога иза друге, узручити,одручити; ходање до краја клупе, одручити, став: једна нога иза друге узручити; ходање уназад дополовине клупе, једна нога иза друге, руке о бок; окрет за 90° ходање устрану корацима сапривлачењем зибом почучњем, одручити; на крају греде став спетни, узручити, саскок, предручити,став спетни, приручити, завршити леђима према клупи. Ако школа нема клупу или греду,комбинацијунаучитинатлу,налинији.

Вежбеса реквизитима

Вежбе реквизитима користити приликом савладавања следећих садржаја: Вежбе обликовања сапалицом, обручем, вијачом и другим реквизитима Трчања, поскоци и скокови - вијаче, палице иобручипорођанинакрађемидужемодстојању:прескакањекраткеидугевијаче;ритмичкевежбе;коцке :пењањеисилажењесакоцкенагазним коракоми суножнимдоскокомучучањипочучањ;

суножнинаскокнакоцкуи доскокучучањи почучањ;чуњеви и обручи:вијугавотрчање.Дизањеиношење: предмета и реквизита (коцка, медицинка...) на различите начине; постављање и скупљањепредметаи реквизита.Елементарнеигресакоришћењем палица,вијача,обруча, коцкии чуњева.

Плеси ритмика

Ритмичко ходање и трчање са променом ритма, темпа уз пљесак и одговарајућу музичку пратњу.Кретања са променом положаја руку, ногу и трупа. Галоп напред и странце. Дечји поскок. Сачинитисастав од научених елемената уз музичку пратњу. Вијача: њихање и кружење вијачом или траком убочнојичеонојравни;суножни скоковикрозвијачусаобртањемнапред.Повезатиовадваелементакао обавезнисастав.Плесови: "Јапосејахлан"и"Дуњеранке".Једноколо поизбору.

Полигони

Комбинованиполигонсазадациманатлууз коришћењесправаиревизита(провлачења, ношења,котрљања...) Комбиновани полигон са елементима пењања (на шведски сандук, рипстол, шведскаклупа..)

Пливање

Наставну тему Пливање, реализују школе које за то имају услове у школи или објектима ван ње.Програм наставе и учења пливања садржи: - обуку непливача; - игре на води. Наставу пливањареализује наставник физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који спроводиразреднунаставутомодељењу.

ФИЗИЧКАИЗДРАВСТВЕНАКУЛТУРА

Ованаставнаобластреализујесекроз сведругенаставнеобласти итемеуз практичан ради састојисе од две наставне теме Култура вежбања и играња и Здравствено васпитање. Култура вежбања ииграња

Основнитерминиувежбању

Урадусаученицимапостепеноуводititерминологијувежбииупознатиихсаутицајемпримењен ихвежбинаорганизам.

Вежбамбезбедно

Упознати ученика са правилима понашања која важе у просторима за физичко вежбање како ушколи,такоиванње.Истицатинеопходностпоштовањаправилапонашањатокомвежбања.Чувамсв оје и туђе ствари Формирање свести о потреби чувања како својих тако и туђих ствари. ПравилаелементарнихигараУсвајањеосновнихправилаелементарнихигаракојесена часуреализују.

Развијање свести о потреби поштовања правила игара, као и последицама њиховог непоштовања.Некад изгубим, а некада победим Неговање такмичарског духа. Прихватање победе и пораза насоцијалноприхватљивначин(безругањаиниподаштавањапротивника...).НавијамферПодстицати ученике да приликом игре или такмичења поштују своју и противничку екипу и награде сваки леппотезипоступакучесникауигри.

Здравствено васпитањеУпознајсвојетело

Ученици именујуделователаи схватајуњиховуулогу.Могућности свогтелаученици показујукрозвежбање.Нагласитизначајфизичкеактивностиифизичког издравственогваспитањакаопредмета.

Ијарастем

Проширити ученичка знања о сопственом расту и развоју. Оспособити их да уоче одређене променетокомдосадашњегразвоја.

Видим,чујем,осећам

Упознавање ученика са одређеним чулима и њиховим улогама, која у великој меру утичу направилноизвођењефизичкихвежби,али ињиховимулогамаусвакодневномживотупутем којихунапређујемосопственоздравље.

Мојездравље

Развојсвестиопотребидасебудездравиштазначиздрављезачовека.
Неопходноједауочеразлике између здравог и болесног стања организма. Ко све брине о мом здрављу Заједничкисагледатикосве ина којиначинбринеоњиховомздрављу.

Тражимпомоћ

Наосновупретходихискуставаученикаутврдити укојим околностима,кадаиодкогатребатражитипомоћ.

Личнахигијена

Формирањесвестио значајуодржавањаличнехигијене.Стварањенавикедасеопремазафизичко

вежбањеуредноодржаваичува.
ХигијенапросторапростораукомеживимПодићисвестотомедаопростору у коме живе треба самостално да брину (одржавају чистим и уредним) јер на тај начинчувајусвојездравље.

Хигијенапросторaукомевежбам

Формирање навике да се хигијена простора у коме ученик вежба уредно одржава и чува (сала,свлачионице,игралишта...)ЖивотненамирницеиправилнаисхранаУпознаватиученикасаосновам аправилнеисхране.

Заједноза столом

Правила понашања за столом током обедовања (постављање стола, правилно држање тела и рукутокомобедовања,правилножвакање,понашање-гурање,бацање хране итд.).

Дидактичко-методичкиелементи

Основнипринципиреализацијенаставе:
- јаснећанаставногпроцеса;
- оптималнокоришћењерасположивогпростора,справаиреквизита;
- изборрационалнихобликаиметодарада;
- изборвежбиусклађенсапрограмскимсадржајимаиисходима;
- функционалнаповезаностделовачаса
- унутарједноги вишеузастопнихчасоваодређененаставнетеме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеностсправамаиреквизитимаипланиранадинамикарада.Избордидактичихобликарадатреба дабудеуфункцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода. Унастави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свимвежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика,указује иисправљагрешке.

ПРАЋЕЊЕ,ВРЕДНОВАЊЕИОЦЕЊИВАЊЕ

Уциљусагледавањаианализирањаефекатанаставе,
препоручујеседанаставникподједнако,континуиранопратиивреднује:

- стањефизичкихспособности;
- стањездрављаихигијенскихнавика;

- достигнутинивосавладаностимоторичкихвештина;
- односпремараду.

Оцењивањесевршиописно,натринивоа,наосновудостигнутостипредвиђенихисхода.

Првиниво

1. Стањефизичкихспособности

Ученикимависокстепен развијености физичкихспособности наосновуоцене:а)координације:

- уцикличнимкретањимаиуповезивањуједноставнихпокрета уцелину;
- правилноизводикомплексодосамвежбиобликовањабез реквизита;четиривежбенарипстолу;ичетиривежбесапалицом;
- наосновубрзинеучења:вежби натлу;трчањапрекопорођанихпрепрекауједнаком ритму;
- вођењелоптебезпрекида(неколикопута);
- додавањелоптеједномилиобемарукамаи хватањелопте;б)гипкости:
- раменогпојаса,кичмеи узглобукука;
- покрететрупа,рукуи ногуизводимекоуоптималнимамплитудама(заклони,претклон,заножења,предножењаиодноже ња...);

в)одржавања равнотеже:

- насуженимповршинама(линијама, шведскојклупи, нискојгредиилиставовиманаједнојнози)покрете изводебезпоремећајатежишта тела;

г)експлозивнеснаге,брзинеирепетитивнеснаге:

- скоковеипрескакањаизводи савећомвисином идаљином;
- брзотрчисаибезпроменеправца;
- вежбеобликовањазаснагуизводи савишепонављања;д)издржљивост:
- трчииучествујеуигридужевремебеззамора.

2. Стање здравља и хигијенске навике

Ученикимависокстепенразвијеностихигијенскихнавикаидобарздравственистатускада:

-немапостуралнепоремећајени телеснедеформитете,иманормалноразвијен сводстопала,уредногје општегизгледа;не показујевидљиве знакеумораприликомвежбања;

- његовтелесниразвојјеускладусаузрастом;
- имауреднуопремузавежбањеи употпуности усвојенехигијенскенавике.

1. **Достигнутинивосавладаностимоторичкихвештина**

Ученик има висок степен развијености моторичких вештина уколико је успешно савладао кретања изахтеве предвиђенеосновнимипроширенимсадржајима.

2. **Однос према раду**

Ученик има позитиван активан однос према раду уколико је редован и активан на часовима и ако сеангажује у ваннаставним активностима. Ученик је у потпуности достигао предвиђене исходе за првиразред.

Другиниво

Ученик има задовољавајући степен: развијености физичких способности, здравственог стања

ихигијенскихнавика,савладаностимоторичкихвештинаиодноспремараду,акозначајнонеодступаод критеријуманаведенихзапрвониво.

Ученикнаовомнивоудостигаојепредвиђенеисходеузодређенепотешкоће(навестинајбитније),имапо зитиванодност премарадуакоје редованиактиваннасвим,илинавећиничасова.

Трећониво

Ученик делимично или потпуно одступа од критеријума наведених за први и други ниво. Не носиредовно инеодржаваопремуза вежбањеиманедовољно развијенехигијенскенавике.

Делимичноједостигао,илиупотпуностиниједостигаовећинупредвиђенихисхода(навестинајбитниј е),није заинтересованзавежбање ине показује напредак.

Накрајусвакеописнеоцене,наставниктребаданаведекојесумогућепрепорукезадаљи напредакиукључиродитеље.

(„СлужбенигласникРС–Просветнигласник”,број10/17)

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ ЗА ПРВИ РАЗРЕД

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ: Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.
Опште предметне компетенције:Учењем наставног предмета Дигитални свет ученик усваја кључне појмове и вештине неопходне за употребу дигиталне технологије, као и правила понашања у дигиталном окружењу. Поступним усвајањем наведених вештина, ученике оспособљавамо за живот, обављање различитих послова у будућности и целоживотно учење. Ученици се оспособљавају да технологију користе као савезника у личном развоју и напредовању, да лакше и брже уче, да планирају и контролишу време коришћења дигиталних уређаја како би имали више простора за боравак на чистом ваздуху, физичку активност и развој других вештина неопходних за формирање целовите и здраве личности.
Специфичне предметне компетенције: Ученик је стекао знања и у стању је да препозна, разликује и именује дигиталне уређаје у окружењу, да уочава животне ситуације у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова, да уоче предности коришћења дигиталних уређаја. Ученици уочавају и наводе различите могућности учења помоћу дигиталних уређаја, схватају појам интернета, дигиталних уџбеника и дигиталних учионица. Могу самостално и уз помоћ одраслих да користе дигиталне уређаје за упознавање културне баштине. Усвајају правила понашања при коришћењу паметних уређаја, разумеју важност чувања података о личности при комуникацији помоћу дигиталних уређаја, познају права и обавезе у дигиталном свету. Ученици усвајају знања о заштити од непожељних садржаја и интернет предатора. Стичу знања о алгоритму, оспособљавају се за уочавање алгоритма у свакодневном животу и усвајају правила прављења алгоритма. Оспособљавају се да стечена знања примењују у свакодневном животу.
Разред:први
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
1. препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; 2. наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; 3. упореди начине рада и живота људи пре и после појаве дигиталних уређаја; 4. упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; 5. користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); 6. упореди дигитални и папирни уџбеник; 7. упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; 8. наведе неке од карактеристика „паметног” дигиталног уређаја; 9. наведе на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине; 10. наведе основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље; 11. наведе неке од здравствених ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја; 12. доведе у везу начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине; 13. набројa основне податке о личности; 14. објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних	**ДИГИТАЛНО ДРУШТВО**	Различит изглед дигиталних уређаја. Дигитални уређаји у различитим занимањима. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно изражавање са дигиталним уређајима и без њих. Комуникација посредством дигиталних уређаја. Дигитални уређај и „паметни” дигитални уређај. Коришћење дигиталних уређаја за повећање прилика за учење и стицање искуства ученика у области науке, културе и уметности.
	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Дигитални уређај и наше здравље (вид, положај тела, време пред екраном, дигитални уређај као отпад). Подаци о личности и њихова заштита при комуникацији помоћу дигиталних уређаја. Помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем**,** непознатим,злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Одговорно руковање дигиталним уређајем (мере физичке заштите, коришћење лозинке).

уређаја; 15. именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; 16. наведе основне препоруке за руковање дигиталним уређајем на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их; 17. анализира једноставан познати поступак/активност и предлаже кораке за његово спровођење; 18. протумачи симболе познатог/договореног значења и спроведе поступак описан њима; 19. уочи и исправи грешку у симболима израженом упутству (алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи (самостално или сараднички); 20. доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.	**АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА**	Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање корака који воде до решења једноставног проблема. Тумачење постојећих и креирање алгоритама изражених симболима. Уочавање и исправљање грешака у алгоритму. Тумачење понашања дигиталног уређаја у односу на приказани алгоритам.

Кључни појмови садржаја: дигитални уређаји, интернет, електронски отпад, подаци о личности, безбедност, решавање проблема, алгоритам.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика првог разреда основне школе. Програм наставе и учења за први разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе могуће је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика, укључујући и могућност да само наставник располаже дигиталним уређајем. Током реализације наставе важно је помоћи ученицима да увиде да технологија није свима једнако доступна, те да немогућност приступа технологији може да угрози одређене групе или појединце у друштву.

Дигитално друштво

Наставник треба да креира образовну ситуацију у којој ученици могу да увиде да су дигитални уређаји свуда око њих. Обуку ученика за коришћење дигиталних уџбеника треба спроводити планирано, у ситуацијама када дигитални уџбеник пружа могућности које премашују традиционални уџбеник и доприноси разумевању наставног садржаја различитих предмета, те конструкцији и функционализацији знања. На часовима треба омогућити ученицима да искажу своје виђење предности и мана дигиталних уџбеника. Наставник треба да искористи прилику да са ученицима разговара и о интернету, без инсистирања на дефинисању појма.
У учионици, наставник треба да демонстрира ученицима виртуелну посету неком од најзначајнијих светских музеја/галерија и подстакне их на размишљање о условима који су били потребни да би се приказана установа културе посетила. Оно што ученици треба да схвате јесте да дигиталне уређаје можемо и треба да користимо како бисмо повећали (створили нове) прилике за учење и искуства из области науке, културе и уметности. Препоручени број часова је 18.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Указати на чињеницу да се број занимања у којима је дигитални уређај доминантно средство за рад непрестано увећава и да отуда потиче потреба да негујемо здраве навике када је употреба дигиталних уређаја у питању.
Правилно одлагање електронског отпада важно је питање за очување здраве животне средине. Наставник може од ученика да тражи да разговарају са родитељима и пронађу електронски отпад који поседују у кући и, уколико постоје услови, организује акцију прикупљања тог отпада.
Указати на чињеницу да нису све особе које користе интернет добронамерне. Постоје људи који могу да угрозе имовину, па и живот других корисника интернета. Од изузетног значаја је да ученици схвате који подаци спадају у податке о личности, као и на које начине их људи најчешће чине доступним на интернету.
Посебну пажњу треба посветити чињеници да људи своје личне податке чине доступним добровољно (најчешће из незнања или наивности). Наставник треба да покрене дискусију о непримереној и ризичној комуникацији у реалном животу. Неопходно је нагласити да постоје особе и институције којима треба правовремено да се обрате и од којих ће добити адекватну заштиту: 1. родитељ/други законски заступник; 2. наставник, педагог, психолог, директор; 3. https://pametnoibezbedno.gov.rs/
Дигитални уређаји захтевају пажљиво руковање и одговарајућу заштиту од неовлашћеног приступа. Ученике треба упознати са неколико важних принципа физичке заштите дигиталног уређаја . Препоручени број часова је 8.

Алгоритамски начин размишљања

Наставник треба да уведе термин алгоритам и да га ученицима протумачи као упутство за решавање неког проблема или извођење неког поступка. Потребно је осмислити симболе које ученици треба да дешифрују и изврше предвиђени поступак. Ученицима треба обезбедити упутство које им омогућава да изврше потпуно непознати задатак. Тестирање ваљаности алгоритма, исправљање грешака, осмишљавање и тестирање унапређеног решења драгоцени су тренуци учења. У том смислу, често треба постављати ученике у ситуације да разматрају унапред креиране алгоритме (упутства) за решавање одређених задатака, да у више наврата откривају грешке и исправљају их, све док не дођу не само до најбољег, већ и до најефикаснијег решења. Препоручени број часова је 10.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Може се издвојити неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет:
– самопроцена: ученици могу да објасне нпр. начин функционисања једноставних алгоритама, тестирају их, а затим откривају и исправљају грешке у њима.;
– вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације;
– отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.
– Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.
Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и гради подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања, чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

Наставни предмет:ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ: Циљ учења програма грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
Опште предметне компетенције:Сазнање о себи и другима. Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога. Разуме важност поштовања правила у одељењу и школи.
Специфичне предметне компетенције:Ученикзна својеособености иразличитости уодносу на друге. Уме да препознаи разумесопственаосећања ипотребе. Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника. У ситуацији комуникације изражава своје ставове, мишљења, осећања и вредности. Сарађује са вршњацима и договара се у групи. Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације. Преузима одговорност за своје поступке. Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике.
Разред: први
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-– наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; – уочава међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу; – понаша се на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; – препозна код себе и других	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у одељењу ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Одељење/група као заједница	ИдентитетКо сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо.Таленти и интересовања која поседујемо.Наше сличности и разлике.Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају. Потребе и права Разлике између жеља и основних

основна осећања; – препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; – преиспитује своје поступке и прихвата да не мора увек да буде у праву; – тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; – разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима; – комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; – слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; – сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; – договара се и одлучује у доношењу одељењских правила и да се понаша у складу са њима; – својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; – препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати; – заједно са вршњацима и наставником учествује у решавању проблема у одељењу; – учествује у изради плана једноставне акције; – са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; – доприноси промоцији акције;	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Комуникација и сарадња ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција одељења/групе	животних потреба. Права дететаКршење и заштита праваПрепознавање кршења права детета. Коме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима. Функционисање заједницеОдељење/група као заједница.Вредности одељења/групе – равноправност, одговорност, солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости.Правила у одељењу/групи и њихова функција.Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице. КомуникацијаСлушање/неслушање.Кад разговарамо држимо се теме.Изношење мишљења. Уважавање саговорника.Сарадња. Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима. Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи .Кораци у планирању и извођењу акције.Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити.Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације.Извођење и документовање акције – видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу.

– на једноставан начин вреднује изведену акцију.		

Кључни појмови садржаја предмета: различитости, комуникација и права.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм грађанског васпитања, у првом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале што значи да су садржаји у сва четири разреда дати у областима Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Тематске области се спирално развијају, односно садржаји се из разреда у разред проширују и продубљују, а многи исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Типичан пример таквог исхода су они који се односе на комуникацију која ће се доследно развијати у свим разредима и кроз све садржаје. Слично је и са јачањем осетљивости за потребе и права других, препознавање дискриминације и другим исходима који се не могу брзо и лако остварити обрадом само једног програмског садржаја. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

Област демократско друштво је конципирана аналогно предмету свет око нас где се ученици у процесу сазнавања полако воде од непосредног окружења (породица, одељење) ка широј друштвеној средини (школа, окружење, држава, свет).

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета. Између исхода, како у оквиру једне, тако и у више области, постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Имајући у виду да ученици првог разреда долазе са искуством из припремног предшколског програма где је доминантно сазнавање кроз игру и овде треба методску окосницу предмета да чине интерактивне радионице, структуриране игровне активности обједињене око главне теме. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Наставник треба да нагласи да нема пожељних, очекиваних или тачних одговора, да је нагласак на процесу откривања и сазнавања о себи и другима кроз размену. Осим тога, важно је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. За овај предмет важно је обезбедити такав начин седења ученика који омогућава свим учесницима да виде једни друге, окренути лицем у лице.

Посебну пажњу треба обратити на последњу област програма где се претходно стечена знања и вештине интегришу и практикују. Акције треба да буду мале и изводљиве, али да имају све кораке. Ученике треба охрабривати када наиђу на тешкоће и јасно указивати да си и неуспеле акције добре јер њиховом анализом долазимо до увида који су кораци били погрешни. Бројни су примери тема у оквиру којих се могу осмислити једноставне акције у корист права детета, а на нивоу одељења/групе. На пример, вршњачка подршка је важан сегмент укупне подршке инклузивног образовања, тако да је укљученост ученика у овај сегмент живота и рада школе веома значајан. Он се огледа управо у заједничком промишљању наставника и ученика на тему како осмислити план подршке, како га најуспешније реализовати, водећи рачуна о потребама сваког ученика обухваћеног инклузивним образовањем.

Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација је са српским језиком и предметом свет око нас где се може користити тематско планирање.

Како је грађанско васпитање изборни програм, дешава се да се реализује у целом или у делу одељења, мада се често реализује и у групи састављеној од ученика из више одељења и зато се алтернативно користе оба израза одељење/група. Уколико је рад у групи потребно је уложити додатни напор да се направи групна кохезија. Многи садржаји програма су погодни за јачање добрих односа у групи, а посебно активности на планирању и извођењу заједничких акција.

За реализацију предмета и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике првог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање ученика у грађанском васпитању је усаглашено са Правилником о оцењивању у основној школи и ученицима блиско јер се описно оцењују из свих предмета.

Успех ученика оцењује се описно и то: истиче се, добар, задовољава.Ученик се оцењује најмање два пута у полугодишту.

У овом предмету продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користи при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

Назив предмета:ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)

Циљ:Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном

дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

Разред: први

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
Когнитивни аспект: 21. да разуме основна сазнања о темама које ће се обрађивати на настави Православногкатихизи са *Афективни аспект*: 22. бити подстакнут да активно учествује на часовима верске наставе	**I – УВОД** **1. Учимо о нашој вери - уводни час**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада
Когнитивни аспект: • моћи да опише и објасни значење појма заједнице као и његов однос према њемублиским особама (породици) • моћи да препозна да неможемо једни бездругих чланови Божје породице (Цркве) *Афективни аспект:* • пожелети да чини добро другима (ближњима) у својојзаједници желети да изражава хришћанску љубав према Богу иближњима	**II - ЗАЈЕДНИЦА КАО ОСНОВ ЖИВОТА** - **Мојапородица** - **Моја школа и другари** - **Ми смо део Божје породице (Цркве)**	• приче и слике које приказују породицу • може и прича о • „малој породици“ (деца са једним родитељем, или старатељем) • садржаји у вези са животом у школи (нова заједница); односи у заједници, правила понашања Божја породица (ко су чланови Божје породице; како се постаје њен члан...)
• моћи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима. • моћи да наведе неке од новозаветних књига и околности њиховог настанка; • моћи да пронађе одређени библијски одељак; • моћи да каже да се Библија користи на богослужењима; • моћи да именује	**III - ЗАЈЕДНИЦА ЉУБАВИ БОГА, ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ** **Послушност** **Даривање – наша љубав** **Цео свет на дар** **8.Оче наш - зовемо нашег Бога**	• приче које говоре о томе да када некога волимо, онда га и слушамо • како можемо да помогнемо другоме; љубављу чиним добра дела • садржаји који говоре и приказују лепоту створеног света • песмица: „Ал` је леп овај свет“, Ј.Ј. Змај Бог је цео свет створио из љубави

Јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе; • бити подстакнут на читање Светог Писма.		
Когнитивни аспект: • знати да заједница са Богом почива на слободи • знати да је послушност израз љубави 1. моћи да препозна да је даривање плод љубави • моћи да сазна да је молитва разговор са Богом • моћи да усвоји текст молитве Оче наш 1. знати да је Бог Отац створио свет из љубави 2. моћи да препозна да је наш живот Божји дар 3. знати да Бог жели да живимо у заједници са Њим *Афективни аспект:* • показивати жељу да љубав исказује на конкретан начин бити мотивисан да љубав према Богу изражава молитвом	**IV - НЕИЗМЕРНА ЉУБАВ БОЖЈА - ХРИСТОС СЕ РОДИ** • **Бог долази у овај свет** **Христос сероди – Божић у мом дому** - **Како је Растко постао Св.Сава** **12. Свети Сава, слава у школи и у мојојпородици**	Новозаветно сведочанство о Христовом Рођењу (препричано и прилагођено) •Божићна песма: „Божић, Божић благи дан“ •Свети Сава – остварени син Бога Оца (кроз љубав и заједницу са Богом, свако од нас постаје као Свети Сава) Химна Светом Сави
Когнитивни аспект: •моћи да препозна основне догађаје библијске приповести о Христовом рођењу • моћи да препозна и именује главне личности из библијске приче о Христовом рођењу (уз помоћ иконе празника и по кључним симболима) •моћи да препозна да је прослава празника догађај целе породице кроз који се остварује заједница љубави • моћи да усвоји текст	**V - ЦРКВА - ЗАЈЕДНИЦА СА БОГОМ** **13. Бог стварасвет** **14.Свет је нашдом** **15.Прихватимо даровеБожје** 1) **Где је љубав ту је Бог** 2) **Христова вечера саученицима** 3) **Литургија -**	• Библијско казивање о стварању света • Животпрвих људи-Божја жеља да свет буде Црква Човек не прихвата Божје дарове- непослушност и себичност •Прича:“Где је љубав, ту је Бог“, Л.Н. Толстој •Прва Литургија (Христови ученици); „Православна читанка“, с. Нина Неранџић и Ана Савковић

(садржај) и мелодију песме (Божић, Божић) • моћи да препозна да је Свети Сава посветио свој живот Богу због љубави према Њему *Афективни аспект:* По завршетку теме: o код ученика ће се развити жеља да активно учествује у прослави Христовог рођења код ученика ће се развити жеља да према ближњима подражава пример љубави Светога Саве	**окупљање Божје породице** **19.Пост – стаза љубави**	
Когнитивни аспект: •моћи да опише појединости библијске повести о стварању света 2. моћи да разликује оно што је Бог створио од онога што је човек направио на примерима из непосредног окружења 3. знати зашто за Бога кажемо да је Творац •моћи да објасни, на елементарном нивоу, повезаност људи и природе уочити да се у Цркви остварује јединство људи и природе са Богом II знати да у заједници са Богом учествујемо слободно – само ако то желимо (пример Светога Саве и његовог слободног избора) 4. да се упозна са Литургијом као догађајем (заједничком трпезом) на којем се окупља Божја породица *Афективни аспект:*	**VI – ХРИСТОВА ЉУБАВ ПРЕМА ЧОВЕКУ И СВЕТУ** **20.Христова љубав према човеку и свету** **21.Препознајемо Христову љубав** **22.Христос васкрсе!**	• Јеванђељска прича Милостиви Самарјанин • Песмица: „Знаш ли ко те љуби слилно“ • Новозаветно сведочанство о Христовом Васкрсењу (препричано и прилагођено) • Прича: „Добро дрво“ Ш. Силверстејн

код ученика ће се развити жеља да својом послушношћу изражава своју љубав и слободу III ученик ће желети да учествује у Литургији		
Когнитивни аспект: 1) упознати Христово учење као „учење“ о љубави и праштању (на примерима из јеванђељских прича) 2) препознати и разумети да је права љубав када је показујемо делима У усвојити садржај и мелодију песме „Знаш ли ко те љуби силно“ У бити у могућности да опише појединости библијске повести о Христовом Васкрсењу ◦ препознати и именовати главне личности из библијске приче о Христовом Васкрсењу (уз помоћ иконе празника и по кључним симболима) препознати да је прослава празника догађај целе породицекроз који се остварује заједница љубави 6) моћи да опише прослављање Васкрса у својој породици 7) знати обичаје у вези са Васкрсом *Афективни аспект:* 8) развијати потребу да делима исказују љубав развијати жељу да учествује у припремама за прославу овог највећег хришћанског празника	**VII – НАША БРИГА О СВЕТУ** **23. Човек домаћин у свету** **24. Радостслужења** **25. Љубав према људима иприроди је љубав према Богу** **26. Сваки човек је за насХристос** **27.Научили смо о нашојвери**	• Разне приче о које говоре о служењу човека човеку • Човекова брига за очување природе, биљака и животиња • Прича Свети Герасим и лав Јордан • Приче и слике о кућним љубимцима

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

1. Теоријска настава се реализује у учионици;
2. Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава се реализује кроз следеће облике наставе:

3. теоријска настава (34 часова)
4. практична настава (2 часа)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ РАЗРЕД

Наставни предмет: СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ: Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Опште предметне компетенције: Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; чува, негује и воли српски језик.

Специфичне предметне компетенције:

Разликује дијалекте српског језика на основу њихових основних особина. Има богат речник и доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању.. Саставља једноставнији аргументативни текст. Користи препоручену литературу у писању рада на задату тему из језика, књижевности и културе. Доследно примењује правописну норму из сваке правописне области предвиђене обавезним школским програмом.

Доживљајно, истраживачки и критички чита, тумачи и вреднује књижевне и неуметничке текстове средње сложености из школског програма. Самостално уочава и анализира проблеме у таквим књижевним текстовима. Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела. Аргументовано износи свој суд о тексту. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор..

Разред: други

Годишњи фонд часова: 180

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- препознаје шта је песма, а унутар ње разликује строфу и	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА ---Поезија---

стих - разликује бајку и басну према основним карактеристикама, уочава и разликује главне и споредне ликове, њихове особине, редослед догађаја у тексту, време и место радње - препознаје ономатопејске и поредбене садржаје у тексту и говору - препознаје шта су именице, а шта глаголи у типичним примерима - препознаје шта је прошло, садашње и будуће време - уочава у тексту обавештајну, упитну и узвичну реченицу; уме самостално и правилно да напише обавештајне, упитне и узвичне реченице једноставне структуре - разликује потврдан и одричан садржај реченице на основу форме - примењује основна начела вођења разговора, разуме важност пажљивог слушања саговорника током учествовања у разговору уме својим реченицама да прича на задату тему и да преприча краћи наративни текст слободно или према датом плану - уме да пише честитку и (попуњава) позивницу - влада основном техником читања и писања латиничког текста - разликује у тексту наслов, пасус, име аутора - уме да одреди шта је основна тема текста и из њега изведе једноставне закључке - употребљава велико слово у писању вишечланих географских назива - уме да напише назив своје улице и потпуну адресу - у типичним примерима зна да употреби речце не и ли и запету у набрајању - уме да повезује		-Народна песма: Да вам певам што истина није/Мишја моба -Народна песма: Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу -Јован Јовановић Змај: Пролећница/Хвала -Војислав Илић: Први снег -Бранко Ћопић: Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата -Душан Радовић: Лепо је све што је мало, Мама -Драган Лукић: Школа, Равнотежа -Мирослав Антић: Тајна -Душко Трифуновић: Два јарца -Григор Витез: Дохвати ми, тата, мјесец -Александар Сергејевич Пушкин: Бајка о рибару и рибици (читање у наставцима) ---Проза--- -Народна прича: Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом -Народна прича: Седам прутова -Народна басна: Бик и зец/Коњ и магарац -Доситеј Обрадовић: Пас и његова сенка/Коњ и магаре -Десанка Максимовић: Бајка о лабуду -Гроздана Олујић: Шаренорепа -Градимир Стојковић: Деда Милоје -Мирјана Стефановић: Златне рибице не праве штету -Ђани Родари: Кад дедица не зна да прича приче -Су Ју Ђин: Свитац тражи пријатеља -Феликс Салтен: Бамби (одломак по избору) ---Драмски текстови--- -Александар Поповић: Два писма -Ана Миловановић: Слатка математика -Гвидо Тартаља: Оцене -Тоде Николетић: Шума живот значи ---Популарни и информативни текстови--- -Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.) ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице) 2. Ханс Кристијан Андерсен: Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама 3. Десанка Максимовић: Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли

информације у линеарном и нелинеарном тексту - уме да напише текст кратким и потпуним реченицама једноставне структуре (према задатком плану или помоћу питања).		кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица (три бајке по избору ученика) 4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама Ма шта ми рече (Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца) 5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду, Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик) 6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, Прича из ормана, Весна Видојевић Гајевић, Бркљача, Дејан Алексић, Једном је један дечко зевнуо. Књижевни појмови: − стих, строфа, рима; − народна успаванка; − басна; − бајка; − тема, место и време збивања, редослед догађаја; − главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); − лица у драмском тексту за децу.
	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	-Глас и слог; самогласници и сугласници. ---Врсте речи: -именице (властите и заједничке); род и број именица; -глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; -придеви (описни); -бројеви (основни и редни). ---Реченице: -обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. -Потврдне и одричне реченице. ---Велико слово: -писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. ---Спојено и одвојено писање речи: -писање речце ли и речце не уз глаголе. ---Интерпункција: -тачка (на крају реченице и иза редног броја); -две тачке и запета у набрајању; -писање датума арапским и римским цифрама. ---Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр., итд., стр. инпр.).
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	-Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. -Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања.

		-План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. -План описивања на основу непосредног посматрања. -Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. -Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица. -Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. -Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.

Кључни појмови садржаја предмета:
књижевност, језик, језичка култура, усвајање другог писма (латинице).

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I - ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планирани фондом часова по областима и годишњим фондом часова. Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура (у оквиру које уче и друго писмо – латиницу). Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима, као и до сада, заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима – природа и улога књижевног дела; врсте текстова; сврха текстова: за описмењавање/читање/разумевање /препричавање/тумачење; методе и поступци учења латиничког писма; брзина напредовања ученика; годишња доба; значајни датуми и празници; посебности ученичког колектива, школе и локалне заједнице; предметна и међупредметна повезаност садржаја и исхода; међупредметне компетенције итд. Дакле, корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима.

II - ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

-КЊИЖЕВНОСТ У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус. Читање тражи време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код деце интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа. Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном,

од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен и делима за децу из светске књижевности. Избор дела примерен је узрасту ученика. Поједина дела из обавезног корпуса су изборна
-ЈЕЗИК
У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на развијање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији. Граматика Разликовање гласа и слога у изговорном смислу – слог се објашњава само на основу типичних случајева са самогласником на крају слога док се други случајеви обрађују у вишим разредима. Пожељно је направити корелацију са наставом музичке културе (указати им на то да песме певају тако што деле речи на слогове). Из морфологије се развијају основна знања о именицама, глаголима, придевима и бројевима. За сваку врсту речи најпре се уводи појам, а затим разликовање подврста
Правопис Правописна правила ученици усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз упознавање са новим садржајима, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченица и текстова. Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ћириличким и латиничким писмом. Потребно је да ученици усвоје правилно писање општих скраћеница које свакодневно користе, и то само пет: ОШ, бр., итд., стр. и нпр. Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обрате пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање.
-ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (УСМЕНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ) Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе српског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају. Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање. Препричавање – у другом разреду, настава језичке културе усложњава и повећава захтеве на плану овог облика усменог и писменог изражавања ученика. Потребно је подстицати ученике да уоче шта је битно, а шта може остати непоменуто када препричавају, како се не би догодило да препричани текст буде дужи од оног који препричавају. Потребно је, такође, вредновати препричавање, тј. указати ученицима на мање или више успеле сегменте овог облика изражавања. Причање – обухвата причање догађаја и доживљаја, причање на основу маште, на задату тему, причање на основу слике или низа слика. Описивање – најсложенији облик усменог и писменог изражавања у разредној настави.. Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке вежбе. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. Учење другог писма Усвајање другог писма – латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом разреду овладали ћириличким писмом, али је потребо добро утврдити читање и писање ћириличког писма и радити на што бољој техници читања. Због свега наведеног, учитељ има могућност да самостално одлучи када ће почети са усвајањем другог писма..

III - ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Наставни предмет:ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења предмета: Циљ наставе енглеског језика у другом разреду је оспособљавање ученике да на енглеском језику комуницирају у усменом облику, на основном нивоу, о темама из њиховог непосредног окружења, као и подстицање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације

за учење језика и олакшавање разумевања других и различитих култура и традиција. Стимулише критичко и креативно мишљење, радозналост и истраживачки дух и омогућава одговарајући социјални и интелектуални развој ученика.
Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Основни ниво Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима.У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама.Познаје основне граматичке и лексичке елементе.Разуме основне појаве и процесе циљне културе.
Средњи ниво Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве.Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове.Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања.Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст.Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација.Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама
Специфичне предметне компетенције:1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).
Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).
Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.
Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке

елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.
Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.
3) Интеркултурална компетенција
Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.
Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: други

Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства; - разумеју и користе формалне и неформалне поздраве и поштују устаљена правила учтивости;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Изрази и речи које се односе на тему Фразе за поздраве (Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Изрази и речи које се односе на тему Личне заменице у функцији субјекта – *I, you …* Присвојни придеви – *my, your…* Показне заменице – *this, that* Глагол *to be – the Present Simple Tense* Питања са *Who/What/How (old)* Основни бројеви (1–20)

		(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања и размене основних личних података у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја.
- разуме кратка и једноставна упутства и налоге и реагује на њих; - даје кратка и једноставна упутства и налоге;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	Изрази и речи које се односе на тему Императив Присвојни придеви – *my, your…* (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.
- разуме позив и реагује на њега; – упути позив на заједничку активност;	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Изрази и речи које се односе на тему Императив (Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода
– разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе; – искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин;	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Изрази и речи које се односе на тему Модални глаголи за изражавање молбе – *can/may* **(Интер)културни садржаји:** Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; – упути једноставне честитке;	ЧЕСТИТАЊЕ	Изрази и речи које се односе на тему **(Интер)културни садржаји:** Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.
– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Изрази и речи које се односе на тему Глаголи *have got, to be* за давање описа

описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства;		Егзистенцијално *There is/are…* Правилна множина именица: *leg – legs, arm – arms…* Неправилна множина основних именица: *foot – feet...* *The Present Continuous Tense* за описивање тренутних радњи. **(Интер)културни садржаји:** Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.
– разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Изрази и речи које се односе на тему *The Present Simple Tense (be, want)* **(Интер)културни садржаји:** Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Изрази и речи које се односе на тему Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – here, there, in, on, under Питања са Where (Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Изрази и речи које се односе на тему *The Present Simple Tense* глагола *to be* Питања са *What* **(Интер)културни садржаји:** клима, временске прилике.
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање ;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/ НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	Изрази и речи које се односе на тему Присвојни придеви *my, your…* *Havegot* за изражавање припадања/поседовања **(Интер)културни садржаји:** Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.

– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање /недопадање једноставним језичким средствима;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА /НЕДОПАДАЊА	Изрази и речи које се односе на тему *The Present Simple Tense* глагола *like/love.* **(Интер)културни садржаји:** Популарна храна и пиће; породица
– разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности; – тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради;	ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	Изрази и речи које се односе на тему Модални глагол *can* за изражавање способности. **(Интер)културни садржаји:** Школске активности, кућни љубимци и свет природе
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	Изрази и речи које се односе на тему Основни бројеви до 20. Правилна множина именица. Питања са Howmany. **(Интер)културни садржаји:** Школско окружење.

Кључни појмови садржаја предмета:комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења за стране језике у првом циклусу основног образовања и васпитања усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања и (раз)говора у програму наставе и учења посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора и интерактивног усменог изражавања. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије. Исходи, функције и активности ће се операционализовати усвајањем језичких садржаја (најфреквентнијим и узрасно најадекватнијим).

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава посматра језик као средство комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање наставног програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;

Презентовање и увежбавање садржаја

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико путу чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није „јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења који најчешће имају проблема са концентрацијом, (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: (именице – делови тела, животиње, играчке..; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет…; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан…)

Одговарајући контекст битна је претпоставка успешног усвајања језика, а самим тим и вокабулара, и не мора да буде писани текст. Може да буде прича у сликама, песма, игра и сл. Зато је битна контекстуализација како би усвајање лексике било што ефикасније (нпр. ако се раде домаће и дивље животиње, може да се осмисли обилазак зоолошког врта или фарме), при чему треба водити рачуна да на том узрасту ученици могу да усвоје 5 до 7 нових речи.

Дијалошки модели (као основа за „имитирање”) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима наставник може да користи лутке - обичне плишане, прављене од нпр. чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалошки модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.

Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне оријентације. Пројекат је згодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата тако и процеса рада.

Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају" његову употребу. Њихов потенцијал огледа се између осталог и у томе што:
- ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);
- ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;
- сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе" те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;
- одговарају свим стиловима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;
- подижу мотивацију и самопоуздање;
- оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;
- развијају машту и креативност код ученика.

Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Читање и писање су необавезне активности у другом разреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу. Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу. Ученици могу да препознају и прочитају написане појединачне речи и једноставне реченице, да допуне реч словом које недостаје и потом је „пресликају", да подебљају слова написана тачкицама или цртицама уколико постоје стрелице које показују правилно писање тих слова,и да раде сличне активности уз коришћење датих писаних модела, али не и да пишу самостално или по диктату.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике на овом се узрасном нивоу искључује.Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта (функционални приступ). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање и говор), на свим нивоима учења страног језика, према јасно утврђеним циљевима, стандардима и исходима наставе страних језика.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.
Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (контролне вежбе, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања

Назив предмета: МАТЕМАТИКА
Циљ: Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког

мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Опште предметне компетенције: Компетенција за целоживотно учење, Комуникација, Рад с подацима и информацијама, Дигитална компетенција, Решавање проблема, Сарадња, Одговорно учешће у демократском друштву, Одговоран однос према здрављу, Одговоран однос према околини, Естетичка компетенција, Предузимљивост и предузетничка компетенција
Специфичне предметне компетенције: Математичко знање и резоновање, Примена математичких знања и вештина на решавање проблема и Математичка комуникација.
Разред: други
Годишњи фонд часова: 180

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- одреди десетице најближе датом броју; - усмено сабира и одузима бројеве до 100; - користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац; - примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања; - усмено множи и дели у оквиру прве стотине; - израчуна вредност бројевног израза са највише две операције; - реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења; - одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом; - одреди делове (облика) $\frac{1}{n}$ дате величине; - изрази одређену суму новца преко различитих апоена; - прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама; - прикаже мањи број података у таблици и стубичастим дијаграмом; - уочи правило и одреди следећи члан започетог низа;	**БРОЈЕВИ**	Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака. Веза сабирања и одузимања. Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање). Римске цифре I, V, X, L, C Множење и дељење (таблично) Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. Замена места и здруживање чинилаца. Редослед рачунских операција. Множење и дељење збира и разлике бројем. Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење). Бројевни изрази. Формирање израза на основу реалистичних ситуација. Разломци облика $\frac{1}{n}$, $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболичко представљање.

- разликује дуж, полуправу и праву; - одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски); - одреди обим геометријске фигуре; - нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи; - уочи подударне фигуре на датом цртежу; - уочи симетричне фигуре; - допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву;	**ГЕОМЕТРИЈА**	Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија. Графичко надовезивање дужи. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула. Други део Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи. Симетричне фигуре. Подударност фигура (интуитивно)
- изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине; - измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине - чита и запише време са часовника; - користи јединице за време у једноставним ситуацијама	**МЕРЕЊЕ И МЕРЕ**	Мерење дужине стандардним мерним јединицама (м, дм, цм). Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).

Кључни појмови: сабирање, одузимање, множење, дељење, једначина, део целине, мерење дужине и времена, правоугаоник, квадрат, дужина, обим, римске цифре.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, да планира како да ученици остваре исходе и изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима.

Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине које су ученику потребне за даље учење и свакодневни живот. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године и наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција. Треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, настојати да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика.

Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака. Приликом планирања наставе, различите игролике активности, као и употреба едукативних софтверских алата, у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја и значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према математици. На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Бројеви
У сваком разреду се градиво из ове области надовезује и проширује, исходи који се остваре у оквиру једног блока бројева, касније се проширују на остале блокове бројева. Сабирање и одузимање до 100 обухвата све облике усменог поступка сабирања и одузимања. Упознају се случајеви са преласком десетице. Операција множења упознаје се као поновљено сабирање једнаких сабирака. До таблице дељења се долази на основу везе множења и дељења. Формира се појам дељивости броја, утврђује се који је број садржалац датих бројева. Један од важних циљева је памћење таблице множења и дељења до 100. Долази се до правила замене места и здруживања чинилаца, множења и дељења збира и разлике бројем као и множења бројевима 1 и 0, дељења нуле и дељења са 1. Вантаблично множење (односно дељење) једноцифреним бројем. У другом разреду се ради искључиво усмени поступак рачунања. На основу веза сабирања и одузимања, множења и дељења, као и добро савладаних таблица сабирања, одузимања, множења и дељења, ученици одређују непознати сабирак, умањилац, умањеник, чинилац, дељеник и делилац. Ученицима треба указати на значај провере тачности резултата. Задаци са теразијама треба да буду присутни, у циљу разумевања концепта решавања једначина. Изграђивање појма разломка започиње повезивањем са искуством везаним за реалистичне ситуације деобе целине (јединице) на једнаке делове, почевши од половине, а надовезује се визуелним приказима фигура подељених на подударне делове. Разломци се визуелизују на различите начине и записују симболички. Ученици упознају и други начин записа бројева, односно записивање бројева римским цифрма (I, V,X, L, C) и принцип читања и писања бројева помоћу њих. Решавање проблемских задатака датих у текстуалној форми омогућава повезивање и примену математичких знања у реалистичним ситуацијама. Задаци са новцем нису издвојени у посебну тему, већ их треба обрађивати у оквиру ове теме. Идеја пресликавања се развија прављењем табела зависности. Комбинаторни задаци, задаци одређивања следећег члана низа или уочавање правила у делимично попуњеној табели и попуњавање остатка табеле посебно су подстицајни за развој математичко логичког мишљења. Коришћење дијаграма, схема и других средстава приказивања може помоћи при решавању проблемских задатака. Ученици се подстичу да правилно користе математички језик и употребљавају термине: десетица, јединица, сабирак, збир,умањеник, умањилац, разлика, чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац. Усмена комуникација, посебно подстицање ученика да образложе поступак и решење проблема, помажу ученицима да развију способност математичке комуникације.

Геометрија
Права се уводи као права линија која нема ни почетак ни крај, а полуправа као део праве који је ограничен са једне стране. Разликују се отворене и затворене изломљене линије и уводи појам дужине изломљене линије (графички и рачунски) и њено обележавање. Упознаје се појам обима геометријске фигуре прво визуелно, као дужина линије добијене графичким надовезивањем дужи чије су дужине једнаке дужини страница посматране фигуре, а затим рачунски, без употребе формула. Мерењем дужине добијене дужи ученици треба да се увере да је дужина добијене дужи једнака збиру дужина које су добили сабирањем дужина појединачних дужи. Цртају се правоугаоник и квадрат пратећи линије квадратне мреже односно спајањем тачака на тачкастој мрежи. Наставља се развијање појма фигуре симетричне у односу на дату линију на квадратној мрежи. Уводи се идеја подударности фигура.

Мерење и мере
Уводе се стандардне мерне јединице за дужину метар, дециметар и центиметар (m, dm, cm) и треба их користити у практичним активностима-цртање дужи задате дужине, мерење и процењивање дужине објеката и растојања у непосредној околини. Развијају се способности претварања већих мерних јединица у мање и обрнуто. Уводе се мерне јединице за време (дан, месец, година, час, минут). У једноставним свакодневним ситуацијама користе се јединице за мерење времена, чита и записује време са часовника. Информације се у задацима дају на различите начине: текстуално, графички или табеларно. Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење и процењивање степена остварености исхода треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Прикупљање информација из различитих извора

(свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Наставни предмет: СВЕТ ОКО НАС
Циљ:Циљ наставе и учења Света око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
Опште предметне компетенције:комуникативна компетенција, компетенција за учење, дигитална компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, решавање проблема, компетенција за сарадњу, за одговорно учешће у демократском друштву, компетенција за одговоран однос према здрављу, естетичка компетенција, за одговоран однос према околини, рад с подацима и информацијама
Специфичне предметне компетенције: Ученик кроз предмет Свет око нас стиче знања, умења и вештине потребне за живот у природном окружењу и савременом друштву.
Разред: други
Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима; - оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада; - се понаша тако да уважава различитости других људи; - прихвати последице када прекрши правила понашања групе;	Други и ја	Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља. Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља. Правила понашања појединаца и група. Породични, школски и празници насеља.
- сарађује са другима у групи на заједничким активностима; - разликује потребе од жеља на једноставним примерима из сопственог живота; - препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима; - одреди тип насеља на основу његових карактеристика; - повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну ишрану са очувањем здравља; - одржава личну хигијену - руку, зуба и чулних органа; - примени правила културног и безбедног понашања у	Култура живљења	Симболи Републике Србије: грб, застава и химна. Типови насеља: село, град. Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна ишрана, број оброка, боравак у природи и физичка активност. Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства). Безбедно понашање у саобраћају у насељу (кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза. Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз). Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на

саобраћају и превозним средствима у насељу са околином; - безбедно поступа пре и током временских непогода; - истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала; - одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета; - пронађе нову намену коришћеним предметима; - наводи примере различитих обликакретања у окружењу; - одабере начин кретања тела, узимајући у обзир облик тела, врсту подлоге и средину у којој се тело креће; - измери растојање које тело пређе током свог кретања; - пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе/ карактеристичних објеката; - именује занимања људи у свом насељу са околином; - одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину; - забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена; - разликује облике рељефа у свом насељу и околини; - разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини; - идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења; - повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/ улогама; - разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла; - разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина ишране; - наведе примере који показују значај биљака и животиња за	Човек ствара Кретање и оријентација у простору Разноврсност природе	отвореном простору. Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/ пластелин) и производи људског рада. Еластичност материјала. Својства материјала одређују њихову употребу. Нова намена предмета направљених од различитих материјала. Занимања људи у граду и селу. Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља се, клизи). Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равној подлози и пређено растојање тела. Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и карактеристичних објеката. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена. Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице. Рељеф у насељу и околини. Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала). Површинске воде у насељу и околини. Заједничке особине живих бића (дисање,исхрана, раст, остављање

човека; - штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама; - разврста отпад на предвиђена места; - негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу; - препозна примере повезаности живих бића са условима за живот; - повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима; - изведе једноставне огледе пратећи упутства; - повеже резултате рада са уложеним трудом.		потомства). Функције (улога) делова тела живих бића. Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске). Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи). Значај биљака и животиња за човека. Улога човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама). Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.

Кључни појмови: природа, оријентација у простору и времену, кретање, култура живљења.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу.Годишњи план садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складуса школским календаром, планираним фондом часова по темама и годишњим фондом часова. Наставник дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже као идруге ресурсе школе и локалне средине. Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:
– индивидуалним разликама међу ученицима
– интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
– партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
– активним и искуственим методама наставе и учења;
– уважавањем свакодневног искуства и знања, тј.повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог и свакодневном животу;
– редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању предметних исхода и постигнутом степену развоја компетенција ученика.
Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У оквиру теме Други и ја налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као друштвено биће, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада.У оквиру породице, школе и вршњачких група, сада су то: родбина, (ван)школске заједнице, односно права и обавезе становника насеља, у различитим групама у које се ученик укључује у складу са својим интересовањима и склоностима – спортски тимови, позоришне и фолклорне групе, групе за учење страних језика, математички клубови и сл.

Ученицима се приближава концепт рационалне и штедљиве потрошње,и са исходом који се односи на подстицање ученика на дуготрајнију употребу предмета кроз проналажење нове намене за већ коришћене предмете. Потребно подстицати размишљање и дискусију не само о својим потребама већ и уважавање потреба и осећања других. Идаље је акценат на развијању навика здравог живљења ,али и на оспособљавању ученика да препознају и адекватно реагују у опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу обратити на оспособљавање ученика за безбедно учешће у саобраћају (кретање пешака кроз насеље и правила понашања у превозним средствима) и адекватно понашање током временских непогода.
Наставља се изучавање човека као друштвеног бића које ради и ствара, као и материјала. Приликом истраживања кретања ,пожељно је да се кретање тела по равној подлози изучава кроз практичне активности .Утицај облика тела и подлоге по којој се тело креће разматра се кроз удаљеност коју тела прелазе у различитим ситуацијама, Истражују се карактеристике насеља у којем ученик живи ,уочавање карактеристика.Значајно је оспособљавање ученика за сналажење у насељу помоћу адресе, кућног броја и карактеристичних објеката, што је пожељно реализовати кроз практичне активности. Наставља се и припрема за картографско описмењавање ученика, увођењем појмова рељеф и облици рељефа кроз посматрање насеља и околине.Сналажење у времену се надовезује на основне усвојене појмове,који се сада проширују временским одредницама: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба.. Треба оспособи ученике да правилно користе средства: часовник, календар и ленту времена. Разноврсност природе односи се на узајамно дејство живе и неживе природе. Уочавање заједничких карактеристика живих бића и повезивање делова тела живих бића са њиховим улогама;бризи о њима,затим повезаност живих бића са елементима неживе природе ,као да разврставају отпад на предвиђена места; брину се о биљкама и животињама. Примењивати истраживачки приступ и оспособљавати ученике за различите начине прикупљања података о окружењу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна .

Назив предмета:ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ: Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
Опште предметне компетенције: Усвајање знања о средствима и начинима ликовно-визуелног изражавања. Развијање вештина примене наученог у ликовно-визуелном изражавању у свакодневном животу.Оспособљавање за препознавање и анализу традиционалне и савремене уметности, подстицање навика за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара.
Специфичне предметне компетенције: Развијање способности ликовног изражавања доживљаја и осећања везаних за искуство из непосредног окружења и маште и развијање естетских вредности.
Разред: други
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; - изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције,		Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн

машту, сећања и замисли; - користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; - изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; - идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу; - преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу; - тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу; - изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања; – упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; - повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; - пружи основне информације о одабраном музеју; - разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	ОБЛИЦИ	предмета за свакодневну употребу). Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...). Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржајвизуелних информација). Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).
	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук). Замишљања (стварност и машта).
	ПРОСТОР	Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј). Кретање (кретање једног облика у простору; кретањевише облика у простору). Сцена (маске, костими, реквизити).

Кључни појмови садржаја предмета: простор, облик, линија, боја

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Називи, број и редослед наставних тема нису фиксни да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе.Наставник планира број и редослед наставних тема, као и број часова за реализацијусваке теме.У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОБЛИЦИ Облици се истражују посматрањем предмета из свих углова и/или са свих страна. Исто може да се ради са текстуром. Ако у најближем окружењу има облутака, могу да цртају и сликају на њима лица или шаре... Симетрија се учи искуствено. Ученици могу да савијају једноставне оригами фигуре. Почиње се од најједноставнијих. Додатни захтеви који могуда се поставе је истовремено цртање левом и десном руком или сликање одраза предела у води.
Супротности: Парови очигледних визуелних супротности уче се искуствено. Уочавање, поређење и приказивање супротности су активности везане за принцип компоновања, контраст, који ће се учити у старијим разредима. У другом разреду се не нуди стручни термин. Један од задатака може да буде заједнички цртеж на школској табли. Облик и целина: Принцип компоновања учи се опажањем

истакнутог дела неке целине, без дефиниције и усвајања стручног термина. У ликовним задацима ученици спајају различите материјале и предмете комбинованим поступцима који укључују и везивање чвора и/или машне.
СПОРАЗУМЕВАЊЕ Тумачење: Невербално изражавање се реализује на интегрисаним часовима или у корелацији са часовима Физичког и здравственог васпитања. Наставник прича причу коју ученик прати одговарајућим покретима, мимиком и кретањем. Тумачење слике учи се постепено. Користе се стрип и анимирани филм за одређивање редоследа радње, главних јунака, особина и изгледа јунака... Уводи се и разговор о теми, односно садржају ликовног дела.Ученици треба да обраћају више пажње на знаке у окружењу. Могу да добију основне информације о томе како се знаци смишљају и ко их смишља. Слика и реч: Ученици треба да усклађују текст и слику. Могу да дизајнирају честитке. Додатни захтеви су, украшавање слова.
ЛИКОВНЕ ИГРЕ У овој целини су груписани предлози који се односе на индивидуално изражавање и истраживање изражајних могућности материјала и техника. Боја:Ученици још увек уче о боји истраживањем, наставник не нуди дефиниције и објашњења шта су основне боје и како да направе изведене боје. Ликовни задаци не реализују само сликањем, већ и отискивањем. Замишљања: Сврха задатака који се раде на основу разноврсних и непотпуних информација , а које ученици треба да допуне и изразе у ликовном раду је развој маште. Од другог разреда и надаље ученици смишљају називе својих радова, јер се и на тај начин развија креативност.
ПРОСТОР У овој целини су предложени пројекти везани за обликовање простора, који могу да се реализују било када у току године. Простор: О амбијенту се учи тако што се ученицима постављају питања: какав утисак неки простор оставља на њих, како се осећају у том простору, шта им привлачи пажњу, а шта им смета, шта би променили и сл. Не нуде се дефиниције и не наводе елементи који чине амбијент. О амбијенту (утиску о простору) разговара се у свакој прилици која се укаже. Ученике би требало упознати са једним одређеним музејом, са ентеријером и врстом експоната, са сврхом чувања експоната, са активностима. Пројекти везани за обликовање простора могу да буду обликовање макета и обликовање дела простора у школи. Кретање: Ученици треба да опажају кретање бића и машина. На пример, како лети једна птица, а како јато птица; како се креће један пешак, а како група пешака... Затим, које материјале може да покрене струјање ваздуха у затвореном простору. Сцена: Обликовање елемената сцене, маски и костима за школску представу реализује се у пројектној настави. Ученици обликују маске, костиме и реквизите према садржају одабраног текста .

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери) уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода.
Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:
– Однос према раду;
– Однос према себи;
– Однос према другима;
– Разумевање;
– Повезивање ;
– Оригиналност;
– Вербално изражавање;
– Употреба техника.
Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. Неизоставни елементи за процењивање су разумевање концепта и односпрема раду, а наставник може да процењује и друге елементе, уколико је ученицима поставио јасне захтеве. Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Наставник прво тражи од ученика да усмено опише свој рад, а касније и да напише две до три реченице о свом раду. Листићи за самопроцену омогућавају наставнику потпунију слику о напредовању ученика

Наставни предмет: МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
Опште предметне компетенције:На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима.
Разред : други
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- Објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело; - разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима; - издвоји основне музичке изражајне елементе; - препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; - повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима; - изговара бројалице у ритму, уз покрет; - пева по слуху песме различитог садржаја и расположења; - изводи уз покрет музичке и традиционалне игре; - примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; - свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; - повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са бојама; - повезује ритам саграфичким	**СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ**	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња. Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори) звуци из природе и окружења. Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак - дуг), јачина (гласан - тих), висина (висок - дубок). Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајнеу животу ученика. Музичка прича. Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (ЦД плејер, рачунар...).

приказом; - објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; направи дечје ритмичке инструменте; - осмисли покрете уз музику; - осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; - осмисли одговорна музичко питање; - осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; - према литерарном садржају изабере од понуђених одговарајући музички садржај; - поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; - користи самостално или уз помоћ одраслих	**ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ** **МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО**	Музички бонтон. Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Креирање сопствених покрета уз музику. Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст.

Кључни појмови садржаја предмета: звук, тон, певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду годишњег плана наставе и учења, оперативних планова (на нивоу месеца) и планирање часова, односно припреме за час. Годишњи план креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са годишњим фондом часова.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пађњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика.

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке

радње. **Бројалице**-Бројалице су драгоцен музички садржај у настави музичке културе за развијање ритмичких способности ученика. Слогови бројалице изговарају се у ритму, прецизно и увек праћени одговарајућим покретом. Покрет који прати бројалицу представља извођење пулса, ритма или груписање удара. **Певање** - Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам)- **Музичке игре** - У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. **Свирање** - Ова активност се реализује на дечјим и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, инструменти које деца направе по узору на Орфове). Тонску боју инструмената треба повезивати са музичким садржајем.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ

Химне, Народне песме и традиционалне дечје игре (уз певање), Дечје песме, Музичке игре.

СТВАРАЛАШТВО Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралашког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе. Стваралаштво може бити заступљено кроз:

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је степен ангажовања, уложен труд и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим музичким могућностима.

Наставни предмет: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ учења предмета: Унапређивање физичких способности и моторичких вештина ученика,усвајање знања из области физичке и здравствене културе,примена редовног и правилног физичког вежбања у свакодневном животу.

Опште предметне компетенције: Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота.

Разред: други

Годишњи фонд часова: 108

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће** **бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/** **ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- примени једноставне, двоставне, опште припремене вежбе (вежбе обликовања); - правилно изводи вежбе, једноставна природна и изведена кретања; -комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; - одржава равнотежу у различитим кретањима; - разликује правилно од неправилног држања тела; -успостави правилно држање тела;	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ** **МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ**	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Ходање и трчање Ходање :

- правилно дише током вежбања; - изведе кретања,вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; - изведе дечји и народни плес; - користи основну терминологију вежбања; - поштује правила понашања у и на просторима за вежбање; - поштује мере безбедности током вежбања; - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; - поштује правила игре; - навија и бодри учеснике у игри на начин који никога не вређа; - прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; - уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; - уочава улогу делова тела у вежбању; - уочи промене у расту код себе и других; - препозна сопствено болесно стање код себе и других и не вежба када је болестан; - примењује здравствено - хигијенске мере пре, у току и након вежбања; - одржава личну хигијену; - учествује у одржавању простора у коме живи и борави; - наведе врсте намирница у исхрани; - препознаје везу вежбања и уноса воде; - повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље; - препозна лепоту покрета у вежбању; - се придржава правила вежбања -вреднују успех у вежбању	**ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА**	- кратким корацима - дугим корацима - у различитом ритму - ходање опружањем стајне ноге - ходање са реквизитом - ходање са променом правца и Смера - ходање комбиновано са различитим покретима - ходање преко ниских препрека - елементарне игре са ходањем Техника трчања : - трчање преко препреке - трчање са променом ритма - трчање са променом правца и смера - брзо трчање стартом из различитих положаја - трчање на 30 м - елементарне игре са трчањем Скакања и прескакања - прескакање вијача,палица и других реквизита - комбинације скокова - скок удаљ и увис из места и залета - скок са повишене површине - припремне вежбе за прескок - игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања, бацања и хватања - ходање и трчање са Котрљањем лопте - бацање лоптице из места у даљину и у циљ - бацање лоптице из кретања - бацање лопте увис без и са окретом за 3600 - вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању - додавање лопте једном и

		другом руком - вођење лопте у ходању и трчању

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Физичко и здравствено васпитање заснива се на јединству наставних,ваннаставних и ваншколских облика рада,као и остваривање циља кроз достизање планираних исхода овог васпитно –образовног подручја које се састоји из три области :физичке способности,моторичке вештине и физичка и здравствена култура.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења базира се на исходима које треба остварити.При планирању рада потребно је водити рачуна о временској динамици у односу на исходе .За исходе које није могуће остварити током једног или више часова потребно је планирати различите активности током године.Предмет се реализује кроз 108 часова практичне наставе. Број часова по темама планира се на основу процене наставника, материјално техничких и просторних услова.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Ходање и трчање

Ходање кратким корацима, дугим корацима, у различитом ритму, ходање са опружањем стајне ноге, ходање са реквизитом, ходање са променом правца и смера.

2. Скакања и прескакања

Поскоци у месту: суножним одскоком и суножним доскоком са опружањем тела, лево–десно,напред–назад, у доскок разножно и поново суножно; са вијачом (са међупоскоком и без међупоскока);једноножним одскоком и доскоком на једну ногу, саопружањем тела, лево–десно, напред–назад. Скок суножним одскоком пруженим телом са окретом за 90° и суножним доскоком. Суножно наскок на повишену површину (до висине шведске клупе), на наслагане струњаче или горњу површину шведског сандука. Скокови удаљ: повезати залет од неколико трчећих корака са једноножним одскоком са обележеног простора (шира површина, или линије) и доскок на меку површину (струњача за скок увис, песак).

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад. Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основнимпојмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању,спорту и здрављу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе Физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:- Ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у физичком и здравственом васпитању који обухвата: вежбање у адекватној спортској опреми; активно учествује на часовима физичког и здравственог васпитања; вежбање и играње у слободно време.Приказ једног комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита.

- Постигнућа у моторичким вештинама.
- Индивидуални напредак ученика

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави. Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ
Циљ: Развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.
Опште предметне компетенције: Компетенција за учење, Одговорно учешће у демократском друштву, Естетичка компетенција, Комуникација, Одговоран однос према околини, Одговоран однос према здрављу, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Сарадња.
Специфичне предметне компетенције: Дигитална компетенција, Рад с подацима и информацијама, Решавање проблема, Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.
Разред: други
Годињи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; - користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља /законског заступника); - самостално користи дигиталне уџбенике за учење; - креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи одговарајућу апликацију; - својим речима објасни појам покретне слике; - креира елементе покретне слике; - креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; - својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; - наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	- Учење путем школске платформе за онлајн учење. - Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. - Креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. - Умрежавање дигиталних уређаја и прилике за размену материјала, комуникацију и заједнички рад који из умрежавања произилазе.

захваљујући умрежавању дигиталних уређаја; - објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; - разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; - реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; - наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; - организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја;	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	- Добици и ризици који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја. - Понашање на интернету – интернет бонтон. - Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. - Примерена реакција у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљивначин. - Организација времена и услова за рад при онлајн учењу. Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине.
- предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину; - својим речима објасни појам алгоритам; - анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; - креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; - анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; - уочи и исправи грешку ујединоставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сараднички); - креира програм у визуелном	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	- Разлагање проблема на мање целине. - Осмишљавање алгоритама линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. - Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. - Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. - Управљање понашањем физичког дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. - Уочавање и исправљање грешака у програму.

програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.		

Кључни појмови:онлајн учење, дигитална слика, покретна слика, умрежавање дигиталних уређаја, комуникација, лични подаци, одлагање електронског отпада, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика другог разреда основне школе. Програм наставе и учења за други разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика, који су груписани у три наставне теме: Дигитално друштво, Безбедно коришћење дигиталних уређаја и Алгоритамски начин размишљања.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи – глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наведене исходе потребно је остварити са различитим нивоима расположивости дигиталних уређаја намењених за коришћење од стране ученика. Наставник треба да реализује наставу у кабинету за информатику и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Препорука је да два ученика користе један рачунар како би се развило вршњачко учење, делила одговорност и развијао тимски рад (уз уважавање искуства ученика са коришћењем дигиталних уређаја). Наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују:

- самопроцена
- вршњачка процена
- отворена питања
- Већ знам - Желим да научим - Научио/ла сам

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира подстицајно образовно окружење. Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРОГРАМИ

Наставни предмет:ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ: Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
Општа предметна компетенција: вештина за живот у демократском друштву
Специфичне предметне компетенције: Развијање способности комуникације , изражавање мишљења и аргументовање ставова, знања о техникама тимског рада, као и способности и спремности за живот у демократском друштву. Развијање способности комунокације, изражавање мисљења и аргументовање ставова, знања о техникама тимског рада, знања о улози грађна у креирању политичких мера. Стицање вештина за препознавање осећања и потреба, адаптацију на различите ситуације и правилно реаговање у конфликтним ситуацијама, као и прихватање различитости.
Разред: други
Годишњи фонд часова: 36 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; - успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада; - искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; - препозна и уважи осећања и потребе других; - наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; - прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; - препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; - се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима; - наводи примере међусобне повезаности права и одговорности; - разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у различитим групама	Групни идентитет Ко смо ми - сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...). Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. Осећања Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима. Потребе и права Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима. Права детета

живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; - саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; - даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу; - представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; - се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; - наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; - препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета; - сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; - износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; - учествује у изради плана једноставне акције; - са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; - доприноси промоцији акције; - на једноставан начин вреднује изведену акцију.		
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница	Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког. Кршење и заштита права Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Школа као безбедно Место	Школа као заједница Вредности школе као заједнице – равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге,

		толерантност, праведност, поштење. Правила у школи и њихова функција. Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице. Односи у заједници Како радим сам, а како у групи? Шта у школи радимо заједно? У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи? Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација. Сукоби Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Школа као безбедно место за све	Безбедност ученика у школи Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе - на излету и на настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих - запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона. Како учинити школу безбедним местом за све - планирање и извођење једноставне акције. Кораци у планирању и извођењу акције. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције - подела

		улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције - видео снимци фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе - приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције - чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

Кључни појмови садржаја предмета: Групни идентитет, комуникација, сарадња, узајамно подржавање,изражавање сопствених осећања, права детета,школа као заједница

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник се руководи исходима које ученици треба да остваре.Приликом осмишљавања активности имати у виду да се свака од њих можевишеструко искориститиУ оквиру скоро свих активности на различитим садржајима могућ је доприносостваривању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, емпатичност и друге опште исходеГрађанског васпитања. За такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њиховоостваривање одвија се постепено и спонтано.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије,мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињупричом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућностсваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачкегледишта која је различита од његове. С обзиром на узрастученика, добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржавањихова пажња и мотивација за учествовањем.Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у томсмислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација јеса Српским језиком и предметом Свет око нас где се може користити тематско планирањеЗа реализацију програма и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својимпонашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја имишљења међу ученицима. Наставник треба даобезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезупоштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са Правилником о оцењивању у основној школи.Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање које није само у овом изборномпрограму већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно Одговорно учешће у демократскомдруштву, где овај изборни програм има највећи допринос. Могу

се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује уактивностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи суквалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење уконтакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење,примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Када су у питањуактивности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима јер и из неуспелихакција може се пуно тога научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопственонапредовање и напредовање групе.

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)
Циљ: Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.
Разред: други
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
Когнитивни аспект: - моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 2. разреда основнешколе; - моћи да уочи какво јењегово предзнање из градива Православногкатихизиса обрађеног у претходном разреду школовања. *Афективни аспект:* желети да активноучествује на часовима верскенаставе	I – УВОД 1. Ми смо Црква - уводни час	- Упознавање са садржајем програма и начиномрада
Когнитивни аспект: - знати да се Крштењем постаје члан Цркве - знати да је Црква заједница потпуно другачија одсвих - знати да је Црква заједница са Богом разликовати значења појмова Црква (заједница) и храм(место на којем сесабирамо) - на елементарном нивоу моћи да опише зашто се подижухрамови - моћи да уочи да је Литургија	II - МОЈЕ МЕСТО У ЦРКВИ 2. Крштењем постајемо чланови Цркве 3. Црква – заједница 4. Храм – место окупљања заједнице 5. Литургија – догађај Цркве 6. Заједница радости	- Икона Христовог Крштења - Библијска прича о Ноју – Нојева - барка – брод спасења - Народна - приповетка - „Седам прутова“Слике различитих православних храмова (спољашњи и унутрашњи изглед) - Новозаветно сведочанство о Свадби царевогсина (препричано и прилагођено)

догађајЦркве - знати да у Литургији учесвује само онај ко је крштен и ко то жели *<u>Афективни аспект:</u>* - желети да посети храм ибоље упозна основна обележја православних храмова		
<u>Когнитивни аспект:</u> препознати и именовати основне службе које постоје на Литургији - знати да свако у Цркви има своју службу - уочити међусобну повезаност служби у Цркви - уочити од коликог је значаја за неку заједницу окупљање свих њених чланова - уочити да је и он сам важани посебан у животу Цркве - моћи да објасни службу Епископа у Цркви - моћи да увиди сличност службе Епископа са првосвештеником Христом - уочити да Епископпредводи молитвуЦркве - моћи да објасни ко су монаси и шта суманастири *<u>Афективни аспект:</u>* - ученик ће бити подстакнутда размишља о својој служби у Цркви	III - ЛИТУРГИЈСКЕ СЛУЖБЕ 7. Народ Божји, различите службе 8. Литургијске службе: Епископ, свештеник и ђакон 9. Многе службе, једна Црква 10. Епископ – слика Христова на Литургији 11. Ко су монаси?	- Садржаји који се односе на разне службе људи у свету - Прича „Отац управља бродом“ - Садржаји који се односе на службе у цркви(примери светитеља и њихових служби (епископи: Св. Сава, Св. Никола...;Св. ава Јустин; Св.СерафимСаровс ки; Св. архиђакон Стефан, Св.ђакон Авакум;народ: Св. Петка, Св. Димитрије, Св.Ђорђе) - Разне илустрације епископа, свештеника, ђакона - Слике са Литургије - Слике монаха, монахиња; - Прича: „Велики монаси најсличнији анђелима“ - Манастири - извори љубави и светлости Слике манастира
<u>Когнитивни аспект:</u> - уочити разлог нашег великог поштовања премаБогородици - знати да је Богородица много волела Бога и желела да му служи и да много волинас - уочити да Богородицу сматрамо светијом од свих светих - знати молитву *БогородицеДјево* - усвојити текст и мелодијупесме „Витлејеме славни граде“ - знати да се приликом Крштења Христовог, Бог открива као Света Тројица - знати да је Свети Сава наш први Архиепископ - знати ко је подигаоманастир Хиландар	IV-ЖИВОТ У ЦРКВИ-ЛЕПОТА ПРАЗНИКА 12. Пресвета Богородица – мајка Христова 13. Божић - Христос се роди! 14. Богојављење-Христос је Син Божји 15. Свети Сава и Свети Симеон	Пресвета Богородица – Ваведење и Благовести - Богородичини празници - Молитва „Богородице Дјево“ - Рођење Христово Прича „ Мали Данило сведок Христовог рођења“ - Божићна песма: „Витлејеме славни граде“ Крштење Христово Казивање о Светом Сави и Светом Симеону Песме Св. Владике Николаја: Брижни син (о Св. Сави и Св. Симеону) и Хиландар

Афективниаспект: - пожелети да радо учестује у прослављањупразника - пожелети да стваралачки (кроз песму, молитву, цртеж),искаже своју љубав и поштовањепрема Богородици		
Когнитивни аспект: - моћи да увиди и каже зашто приносимо дарове природе Богу - уочити да су дарови које приносимо Богу, свет у малом - моћи на елементарном нивоу да препозна и именује литургијске предмете - уочити да је заједничка трпеза израз љубави - знати да је Литургија заједничка трпеза око које се окупљају чланови Цркве - моћи да уочи разлику између Светог Причешћа и друге хране - уочити сличности елемената Литургије и славе *Афективни аспект:* код ученика ће се развити жеља да учествује у Литургији	V-ТРПЕЗА ГОСПОДЊА 16. Литургија наш дар Богу 17. Литургијски предмети 18. Причешће - храна за живот вечни 19. Слава у мојој породици	- Прича о Литургијским даровима: вину и хлебу - Слике литургијских предмета: Путир, кашичица, дискос, звездица, кадионица... Слике славе
Когнитивни аспект: - препознати значај празновања Васкрса - проширити своја знања о Христовом Васкрсењу - уочити да је Христово Васкрсење изузетан догађај у који је укључена читава природа - знати да је Христос увек са нама *Афективни аспект:* исказати свој доживљај Христовог Васкрсења кроз самостални креативни израз	VI- СВЕТА ЛИТУРГИЈА – ПРОСЛАВА ВАСКРСЕЊА 20. Христос је са нама у Литургији 21. Причешће у мом животу 22. Празнујемо Васкрсење Христово 23. Христово Васкрсење – наше васкрсење	- Причешће, храна љубави – прича из књиге«Мали анђео», Невена Витошевић - „Корица хлеба“ (Из житија Св. Онуфрија) - „ Божије старање“(о томе како је у сиромашном манастируаве Теодосија понесталохлеба и вина, а ава се уздао у Божју помоћ. И Бог се постарао да монаси добију све што је потребно за причешће)
Когнитивни аспект: - знати да набројиосновнеделове храма - уочити да је унутрашњост храмова уређена за служење Литургије - знати да објасни ко су светитељи - испричати ко су и шта су све чинили светитељи које славимо - уочити да постоје светитељи и у данашње време - сазнати о неким светитељима	VII ИКОНА - ПРОЗОР У ВЕЧНОСТ 24. Православни храм 25. Икона - прозор у Царство Божје 26. Буди и ти иконописац Царство Божје у светима	- основни делови храма - иконе Господа, Богородице, празника, светитеља прилагођена и препричана житија светих

новијег доба *Афективни аспект:* - бити подстакнут на поштовањеи правилан однос према храму и иконама - бити подстакнут да воли природу и друге људе бити подстакнут да у свимљудима види пријатељеБожје		

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Теоријска настава се реализује у учионици;
Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава се реализује кроз следеће облике наставе:
теоријска настава (34 часова)
практична настава (2 часа)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:
процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
(„Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 16/18 и 3/19)

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА ЗА ТРЕЋИ РАЗРЕД

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ
Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК
Циљ: Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.
Опште предметне компетенције: Развијање основних усмених и писмених вештина комуникације за правилно споразумевање, читање, интерпретирање различитих врста текстова поштујући граматичка и правописна правила у свакодневном животу.
Специфичне предметне компетенције:Језик:Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву. Разуме значење речи из уџбеника, лектире и свакодневне комуникације и уме правилно да их употреби у одговарајућем облику и контексту. Говори јасно и саговорника слуша пажљиво, уз уважавање. Саставља једноставан говорени или писани текст о доживљају књижевног дела, као и о темама из свакодневног живота и света маште. Користи ћирилицу. Примењује правописну норму у једноставним примерима.
Књижевност:Разговетно и течно чита. У различите сврхе чита, разуме и парафразира краћи једноставнији књижевни и неуметнички текст из обавезног школског програма. Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту. Препознаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Прави разлику између усмене и ауторске књижевности. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 180 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– чита са разумевањем различите текстове; – опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; – изнесе своје мишљење о тексту; − разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; − одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; − именује главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; − уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); − разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; − разуме идеје књижевног дела;	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА <u>Лирска поезија</u> 1. Душан Костић „Септембар“ 2. Григор Витез „Какве је боје поток“ или Десанка Максимовић „Вожња“ 3. Душан Васиљев „Зима“ 4. Мирослав Антић „Шта је највеће“ или Ф. Г. Лорка „Луцкаста песма“ 5. Драган Лукић „Свакога дана“ или „Шта је отац“ 6. Бранислав Црнчевић „Љутито мече“ или Љубивоје Ршумовић „Аждаја своме чеду тепа“ 7. Милован Данојлић „Љубавна песма“ 8. Љубивоје Ршумовић „Домовина себрани лепотом“ 9. „Химна Светоме Сави“ 10. Бранко Стевановић „Занимање Марка Краљевића“ <u>Епска поезија</u> 11. Народне песме „Марко Краљевић и бег Костадин“, „Орање Марка Краљевића“ <u>Проза</u> 1. Ла Фонтен „Цврчак и мрав“ или Езоп „Корњача и зец“

− уочи основне одлике народне бајке; − разликује народну од ауторске бајке; – учествује у сценском извођењу текста; − представи главне особине јунака ; − уочи основне одлике народне епске песме; − уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; – разликује опис од приповедања у књижевном делу; – покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; − уочи хумор у књижевном делу; − чита текст поштујући интонацију реченице/ стиха; − изражајно рецитује песму и чита прозни текст; − изводи драмске текстове;		2. Народна приповетка „Свети Сава и сељак без среће“ 3. Народна бајка „Чардак ни на небу ни на земљи“ 4. Народн а приповетка „Свијету се не може угодити“ 5. Бранко Ћопић „Изокренута прича“ 6. Оскар Вајлд „Себични џин“ 7. Светлана Велмар Јанковић „Златно јагње“ 8. Бранко В. Радичевић „Прича о дечаку и Месецу“ 9. Ијан Макјуен „Реч -две о Питеру“ 10. Јохана Шпири „Хајди“ (одломак) 11. Народна бајка „Баш-Челик“ (читање у наставцима) 12. Јасминка Петровић „Од читања се расте“ (читање у наставцима) <u>Драмски текстови</u> 1. Душан Радовић „А зашто он вежба“ 2. Александар Поповић „Лед се топи“ 3. Јованка Јоргачевић „Никад два добра 4. Лаза Лазић „Суђење“ <u>Популарни и информативни текстови</u> Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др. <u>ДОМАЋА ЛЕКТИРА</u> 1. Бранко Ћопић „Доживљаји Мачка Тоше“ 2. Избор из поезије Душана Радовића (Замислите, Да ли ми верујете, Страшан лав, Кад је био мрак, Тужне ёачке исповести, Здравица, Плави зец и друге песме) 3. Браћа Грим „Бајке“ (три бајке по избору) 4. Астрид Линдгрен „Пипи Дуга Чарапа“ <u>Књижевни појмови</u>: лирска песма, химна, епска песма, народна бајка, роман, поређење, персонификација (на нивоу препознавања), опис, дијалог, приповедање, епски јунак, драмска радња
– разликује врсте (и подврсте) речи у типичним случајевима; – одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; – примењује основна правописна правила;	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	<u>Врсте речи:</u> именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола. <u>Подела речи</u> на крају реда (граница на самогласник). <u>Управни говор</u> (први и други модел). <u>Неуправни говор.</u> <u>Велико слово:</u> писање имена народа; вишечланих географских назива (планина,

		река, језера, мора и сл.); празника; наслова књига и часописа; писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки,-шки). Речца не уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа). Сугласник ј (између самогласника и-о и о-и). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности)
– јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо; – споји више реченица у краћу и дужу целину; – препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин; – извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА Говорење, слушање, писање	Краћи и дужи текстови – књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови. Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писано. Различите комуникативне ситуације (комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире). Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја; промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста); мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...). Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског/драматизованог текста и сл.

Кључни појмови садржаја:књижевност, језик, језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења предмета Српски језик у трећем разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 80 часова, Језик – 60 часова и Језичка култура – 40 часова.

Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног. Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања. Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима, заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима

Избор лектире за трећи разред је веома битан. У трећем разреду читају се текстови у наставцима, а то подразумева да се на неколико планираних часова, према плану који учитељ/учитељица самостално осмисле и одговарајућом динамиком, читају и анализирају наведена дела. Током читања у наставцима ученици негују истрајност у читању и у усвајању доминантних естетских и васпитних вредности књижевноуметничких текстова.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус и неговати истрајност у читању и доживљавању књижевног дела. Ученике треба навикавати да опишу доживљај прочитаних књижевних дела и изнесу мишљење о њима. Читање захтева време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код ученика интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – лирска и епска поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али и репрезентативна дела за децу из светске књижевности. Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела дечје књижевности.. Поједина дела из обавезног корпуса су изборна. Учитељу се пружа могућност да изабере која ће на часовима обрађивати. Програмом се подстиче упознавање ученика са значајним личностима српског језика, књижевности, науке и културе.

Током обраде књижевних текстова ученици развијају прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да износе своје

ставове и аргументују их примерима из текста. Поређење као стилску фигуру ученик овог узраста треба првенствено да уочи, а потом и да разуме његову улогу у тексту. Ученици усвајају основне облике казивања (форме приповедања) тумачећи текстове из школске и домаће лектире. Ученик треба да разликује опис од приповедања у књижевном делу и уочи дијалог у песми, причи и драмском тексту. Приликом обраде лирских, епских и драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (изражајно рецитовање лирске песме, читање прозног текста интерпретативно, сценски наступ – извођење драмског текста, драмска игра, драмски дијалози, гледање дечје позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака).

Развијање књижевних појмова код ученика не подразумева учење дефиниција, већ именовање и описно образлагање појма; уочавање улоге одређеног појма у књижевноуметничком тексту. Важно је нагласити да ученици треба да читају оригиналне текстове аутора, а не оне који су из разних разлога и на различите начине прекрајани и мењани претходних деценија.. Књижевна дела која су доживела екранизацију, могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевности и филма, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост.

Часови књижевности могу се употпунити коришћењем дигиталних садржаја. Наставницима и ученицима могу бити од велике помоћи аудио записи, на којима се чује како глумци изражајно и интерпретативно казују изабране текстове. Такође, у наставу треба увести разноврсне стваралачке активности којима се врши систематизација обрађених садржаја (игре асоцијација, креативне слагалице, интерактивни задаци и квизови).

ЈЕЗИК У настави језика ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на усвајање основних граматичких правила и њихову адекватну примену у писаној и говорној комуникацији.

Граматика

У програму су наведени само нови садржаји из граматике, али се подразумева да се градиво повезује са садржајима обрађеним у првом и другом разреду. Основна знања из морфологије проширују се у вези са именицама, придевима и глаголима, а уводи се нова врста речи: заменице (само личне). Две нове именичке подврсте, градивне и збирне именице, треба увести тек пошто се понове властите и заједничке именице. Нову подврсту придева – градивне и присвојне треба увести тек пошто се понове описни придеви. Важно је да ученици повежу градивне именице као основу за извођење градивних придева, а да не мешају ове две врсте речи. Кад су у питању присвојни придеви, градиво из граматике треба што више повезивати са правописом. Да би се одредио род и број придева, треба поновити род и број именица и указати ученицима на слагање придева са именицом у роду и броју, без увођења нових термина. Увођење личних заменица подразумева само основне облике и њихово повезивање са глаголским лицем, односно бројем, што ће представљати основу за уочавање слагања субјекта и предиката у наредном разреду. Врсте речи уочавати најпре на изолованим примерима (у основном облику), а затим увежбавати и у оквиру реченице. Наставу граматике треба повезивати са наставом књижевности тако што књижевни текстови из Читанке могу послужити за граматичку анализу и послужити као пример употребе врста речи у реченици и различитих врста реченица по облику и значењу. Водити рачуна о томе да примери буду једноставни за анализу. Учитељ може и прилагодити текст, тако да примери буду типични.

Правопис

Правописна правила ученици треба да усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз усвајање нових садржаја, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченице. Писање вишечланих географских назива потребно је повезати са наставом придроде и друштва – завичајном географијом. Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице. Пошто се градиво из математике проширује великим бројем јединица мере, требало би, на овом нивоу, скренути пажњу на њихово писање само латиничким писмом.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање.

Усмено изражавање ученика треба развијати у разговору у којем их учитељ усмерава да јасно, прецизно и разговетно изговарају реченице, поштујући интонацију и правилно акцентовање

у реченицама. У вођеном разговору о књижевном или неуметничком тексту или о одређеној теми, ученици одговарају на питања, постављају питања, износе своја мишљења и ставове. Ученици се охрабрују да обликују усмену поруку у којој ће изнети информације на примерима из свакодневног живота.

У трећем разреду требало би подстицати ученике да препричавају, причају и описују и на сажет и на опширан начин како усмено, тако и писмено. Препричавање мора да има свој циљ и да буде плански и усмерено. Потребно је усмеравати ученике како да одаберу чињенице, како да одвоје главно од споредног и мање битног и како да следе хронолошки ток садржаја.

Причање представља стваралачко изражавање без обзира на то да ли је у питању стварност или фантазија, тј. да ли је реч о репродуковању неког доживљаја, догађаја и замишљеног садржаја. Најчешће се почиње са причањем доживљаја, па потом догађаја. Потребно је указати ученицима да занимљиво причање треба да буде динамично, као и да могу слободније да износе личне доживљаје, ставове, да буду маштовити и оригинални, да се емоционално и сликовито изражавају.

Описивање– треба оспособљавати ученике да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, запажају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Ученици би требало да локализују оно што описују (временски, просторно, узрочно), да одаберу битна својства (однос спољашњег и условно унутрашњег) и да изнесу лични став/однос према датој појавности. Будући да се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста (посебно књижевноуметничког), потребно је стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима, јер су то и најбољи обрасци за спонтано усвајање описивања као трајне вештине у језичком испољавању. Циљеве и задатке ове врсте вежбања требало би постепено усложњавати – од једнолинијске дескрипције видљивог до промишљеног, аналитичког изражавања доживљаја стварности у којој ће бити истакнута самосталност и индивидуалност ученика.

Извештавањем се на јасан, објективан и сажет начин говори о неком догађају. На овом узрасту је потребно само указати ученицима на основне одлике овог облика изражавања: на тачност преношења података, на аутентично презентовање чињеница, на једноставност, на одсуство личног коментара, субјективног доживљаја и имагинарног. Није потребно задати ученицима да напишу извештај, већ би их требало подстицати да сажето усмено известе о себи (нпр. о обављеном задатку код куће) у виду одговора на питања која ће учитељ поставити.

Варирање језичког израза односи се на специфичан одабир и комбинацију језичких средстава. Помоћу књижевних и некњижевних текстова ученицима би требало указати на различите могућности употребе речи, синтагми и реченица у формалним/неформалним језичким ситуацијама, као и на промену њиховог значења у зависности од контекста.

Током наставе језичке културе требало би оспособити ученике да правилно попуне различите једноставне обрасце; на пример, образац за учлањивање у библиотеку или у спортски клуб, писање позивнице за рођендан и слично.

На овом узрасту реализују се различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичкосемантичке и говорне вежбе). У овом узрасту требало би примењивати просте правописне вежбе које су погодне за савлађивање само једног правописног правила из једне правописне области. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе:диктат, аутодиктат, вежбе допуњавања и избора правилног облика речи.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке вежбе, на пример, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара и слично. Могу се одабрати и проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице и слично.

Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику.

Развијању смисла за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза доприносе различите вежбе, на пример: навести речи које припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог рода и броја; промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго.

Говорне вежбе код ученика подстичу машту и креативност због чега би их требало чешће примењивати у настави језичке културе. На овом узрасту најпогодније могу бити следеће говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и слично.

Ниједан школски писмени задатак се не израђује у трећем разред

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Акценат би требало да буде на учениковим способностима – на ономе што ученик може или покушава да учини. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, ризика од раног напуштања школовања и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању оцењује се на основу ангажовања и степена остварености циљева и исхода дефинисаних планом индивидуализације и ИОП-ом.

Наставни предмет: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења предмета:Циљ учења страног језика у основном образовању и васпитању јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену, а од трећег разреда и писану комуникацију, и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Специфичне предметне компетенције: 1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

3) Интеркултурална компетенција

Разред: трећи

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– поздрави и отпоздрави, примењујући једноставна језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Речи и изрази везани за тему. Личне заменице – *I, you …* Глагол *to be – the Present*

		Simple Tense Императив (Интер)културни садржаји**:** Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.
– представи себе и другог; – разуме једноставна питања личне природе и одговара на њих;	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Речи и изрази везани за тему. Личне заменице – *I, you…* Присвојни придеви – *my, your…* Показне заменице – *this/that, these/those* *Havegot/Have* за изражавање поседовања Питања са *Who/What/Where/How (old/many)* Предлози за изражавање места – *from, in…* Саксонски генитив са именицама у једнини Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом Императив Основни бројеви (0–100) Алфабет (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; конвенције у писању личних заменица; конвенције у саопштавању телефонских бројева и адреса; употреба титула уз презимена (*Mr, Mrs, Miss*); разлике између српске азбуке и енглеског алфабета; конвенције у писању разгледница и писама.
– разуме једноставна упутства и налоге и реагује на њих; – саопшти једноставна упутства и налоге;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	Речи и изрази везани за тему. Императив Присвојни придеви – *my, your…* Алфабет Бројеви 0–100 (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости.
– разуме позив на заједничку активност и на прикладан начин реагује на њега;	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Речи и изрази везани за тему. Модални глагол *can* за изражавање предлога и способости Императив

– упути позив на заједничку активност;		(Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.
– разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих; – упути кратке и једноставне молбе; – искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин;	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Речи и изрази везани за тему. Модални глаголи за изражавање молбе – *can*/*may* Саксонски генитив са именицама у једнини (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставно исказане честитке и одговори на њих; – упути једноставне честитке; – разуме и, примењујући једноставна језичка средства, наведе најуобичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника;	ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ДРУГИХ ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА	Речи и изрази везани за тему. *ThePresentSimpleTense* за описивање уобичајених радњи (само као опција, рецептивно) Питања са *What/Howmany* (Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и догађаји и начини обележавања/прославе.
– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Речи и изрази везани за тему. Глаголи *have got, to be* за давање описа Показне заменице – *this/that, these/those* Егзистенцијално *There is/are…* Питања са *Who/What/Where/How many...* Правилна множина именица: *pen – pens, bus – buses, city – cities…* Неправилна множина основних именица: *tooth – teeth...* Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом. (Интер)културни садржаји: Познате личности из области спорта, глуме, музике...; престонице земаља енглеског говорног подручја; препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја.
– разуме свакодневне	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА,	Речи и изрази везани за тему.

исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима;	ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	*The Present Simple Tense (be, want)* (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи једноставна обавештења о положају у простору;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Речи и изрази везани за тему. Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа: *here, there, in, on, at, nextto, under...* Питања са *Where* Употреба и изостављање одређеног члана у изразима *at the park/beach/cinema/museum, at home/school/work, in bed...* (Интер)културни садржаји: препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја.
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време;	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Речи и изрази везани за тему. Питања са *What/When* Предлози за изражавање времена: *at, on, to, past...* (Интер)културни садржаји: радна недеља и викенд.
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази везани за тему. Присвојни придеви *my, your…* Показне заменице – *this/that, these/those* *Havegot/Have* за изражавање припадања/поседовања Саксонски генитив са именицама у једнини (Интер)културни садржаји: породица, пријатељи, однос према својој и туђој имовини.
– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази везани за тему. *The Present Simple Tense* глагола *be/like/love* Питања са *Who/What* (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији
– разуме једноставне	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И	Речи и изрази везани за тему.

текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише радње и способности користећи једноставна језичка средства;	СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Модални глагол *can* за изражавање способности *The Present Continuous Tense* за изражавање тренутних радњи Питања са *What/Where/When/How many...* (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи - наставне и ваннаставне активности.
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.	ИЗРАЖАВАЊЕ БРОЈА И КОЛИЧИНЕ	Речи и изрази везани за тему. Правилна множина именица: *boy-boys, girl-girls, class-classes…* Неправилна множина основних именица: *child-children...* Питања са *Howmuch/many* Основни бројеви 0–100 (Интер)културни садржаји: Конвенције у писању двоцифрених бројева. Новчане валуте у земљама енглеског говорног подручја и њихове ознаке.

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом планирања наставе и учења треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно узети у обзир да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које, **од трећег разреда**, укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста, интерактивног усменог и писаног изражавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и **примењују** следећи **ставови:**

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;
– рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.);

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.
Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају и наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Назив предмета:МАТЕМАТИКА
Циљ:Циљ учењаМатематике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине удаљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Опште предметне компетенције: Ученик је кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик.
Специфичне предметне компетенције:Математичко знање и резоновање. Примена математичких знања и вештина на решавање проблема. Математичка комуникација.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 180 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој; – прочита број записан римским	Бројеви	Бројеви прве хиљаде. Сабирање и одузимање (усмени и писмени поступак). Множење једноцифреним бројевима и

цифрама и напише дати број римским цифрама (до 1.000); – изврши четири основне рачунске операције, писмено и усмено (до 1.000); – подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и провери резултат; – процени вредност израза са једном рачунском операцијом; – израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунске операције; – одреди десетице и стотине најближе датом броју; – реши једначину са једном рачунском операцијом; – одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз или једначину; - уочи делове целине и запише разломке облика $\frac{m}{n}$ $(m \leq n \leq 10)$; - упореди разломке облика $\frac{m}{n}$ са -упореди разломке облика са једнаким имениоцима; – резултат мерења дужине запише децималним бројем са једном децималом; – уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; – чита и користи податке представљене табеларно или графички(стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);		бројем 10 и дељење бројевима прве десетице са и без остатка (усмени и писмени поступак). Зависност резултата од промене компонената. Једначине облика: $a+x=b$, $a-x=b$, $x-a=b$, $a \times x=b$. Неједначине облика: $a \pm x<b$, $a \pm x>b$, $x-a<b$, $x-a>b$. Разломци облика $\frac{m}{n}$ $(m \leq n \leq 10)$. Римске цифре D, M. Упоређивање разломака са једнаким имениоцима. Децимални запис броја са једном децималом.
– црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; – конструише троугао и круг; – именује елементе угла, правоугаоника, квадрата, троугла и круга; – разликује врсте углова и троуглова; – одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применом обрасца; – опише особине правоугаоника и квадрата; – преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; – користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;	Геометрија	Узајамни положаји правих (паралелне праве и праве које се секу). Угао, врсте углова. Троугао, врсте троуглова. Кружница и круг. Правоугаоник и квадрат. Обим троугла, квадрата и правоугаоника. Цртање паралелних и нормалних правих помоћу лењира. Конструкције троугла и кружнице. Пресликавање геометријских фигура на квадратној мрежи.

– чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена; – упореди величине (дужина, маса, запремина течности и време); – измери површину геометријске фигуре задатом мером (правоугаоником, квадратом и троуглом); – примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама.	Мерење и мере	Мерење масе (kg, g, t). Мерење времена (деценија, век, секунд). Мерење дужине (mm, km). Мерење запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). Мерење површине геометријских фигура задатом мером.

Кључни појмови садржаја предмета:бројеви прве хиљаде, разломак, децимални запис броја, круг, троугао, правоугаоник, квадрат, угао, паралелне праве, нормалне праве, појам површине, једначине и неједначине, мерење дужине, масе, времена и запремине течности.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно планира како да ученици достигну исходе и бира одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године.При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика и настојати, да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања.У овом узрасту, различите игролике активности, као и употреба едукативних софтверских алата, у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја.На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса,подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

<u>Бројеви</u>: У трећем разреду наставља се развој појма броја, бројевног низа и поступака рачунања у оквиру блока бројева до 1.000. Бројеви се представљају визуелно и разложени на стотине, десетице и јединице. Касније се бројеви представљају као збирови вишеструких декадних јединица . Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу помаже разумевању декадног бројевног система.Упознају се усмени и писмени поступци сабирања и одузимања у оквиру бројева до 1.000, као и множења једноцифреним бројевима и бројем 10 и дељења бројевима прве десетице. Појам дељивости се сада проширује и уводи се појам остатка при дељењу..Усмени поступци рачунања осим у писаној форми, увежбавају се усменим рачунањем (без записивања) у циљу практичне примене у реалним ситуацијама везаним за рачунање са новцем и др. Након усвајања усменог поступка рачунања уводе се писмени поступци рачунања који се изводе: записивањем бројева у форми збира вишеструких декадних јединица, коришћењем таблица месних вредности и скраћено, са потписивањем. Решавање задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама је контекст за утврђивање и проширивање знања о својствима рачунских операција и примени аритметичких правила као олакшици у рачунању. Посебна пажња се поклања вези операција и зависности резултата од промена компоненти као основе за решавање једначина и неједначина. Решавају се једначине облика $a+x=b$, $a-x=b$, $x-a=b$, $a\bullet x=b$на основу веза операција сабирања и одузимања и множења и дељења. Подстиче се навика провере решењаи анализа „логичности” решења.Решавају се неједначине облика: $a\pm x<b$, $a\pm x>b$, $x-a<b$, $x-a>b$. . Увести начин записивања решења уз коришћење симбола ∈, { и }.

Решавање текстуалних задатака није значајно само као контекст за увежбавање техника рачунања, већ и за уважавање значаја математичких знања у свакодневним животним ситуацијама.Поред текстуалне форме задавања задатака, потребно је код ученика развијати способност уочавања проблема анализом ситуације задате сликом, табелом или графиконом.Од посебног значаја је селекција значајних информација за решавање проблема и уочавање односа између познатих и непознатих компоненти. Бирање задатака у складу са принципом поступности оснажиће ученике у решавању проблема у којима је критичан корак формирање математичког записа (израза или једначине) на основу проблемскеситуације. Усмено и писмено образлагање поступка решавања задатка помаже ученицима у развијању способности математичкологичког резоновања и математичке комуникације.

Даље се развија појам разломка, увођењем разломака облика $\frac{m}{n}(m \leq n \leq 10)$.
У оквиру бављења разломцима ученици анализирају и креирају визуелне представе разломака и упоређују разломке са истим имениоцем. Бољем разумевању појма разломка доприносе практичне активности деобе и спајања, лепљења и сечења погодног дидактичког материјала.Уводи се децимални запис броја у контексту мерења дужине,при чему се бирају искључиво случајеви где је резултат децимални број са једном децималом.Скуп римских цифара се проширује цифрама D и M чиме се омогућава записивање бројева до 1.000 римским цифрама.
Геометрија: У трећем разреду наставља се упознавање геометријских фигура у равни и њихових својстава, развој перцепције простора и просторног резоновања. Анализирају се и цртежом представљају узајамни положаји правих: паралелне праве и праве које се секу. Паралелне праве ученици цртају помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника. Посматрањем модела углова уочава се да угао образују две полуправе са заједничком почетном тачком. Уводе се термини теме и крак, као и одговарајуће ознаке везане за угао ,врсте углова. Увођење појма правог угла започиње анализирањем односа између хоризонталних и вертикалних положаја објеката у окружењу, посматрањем правоугаоника и квадратне мреже. Нормални положај правих уводи се преко појма правог угла. Прав угао, односно нормалне праве ученици цртају помоћу лењира и троугаоника или два троугаоника. Кружница се уводи као затворена крива линија чије су све тачке једнако удаљене од једне тачке – центра кружнице. Круг се описује као равна фигура ограничена кружницом. Уводе се термини центар, полупречник и пречник, као и одговарајуће ознаке за центар и полупречник. Ученици кружницу/круг конструишу шестаром и увиђају да су круг и кружница одређени центром и полупречником.Анализирају се основна својства упознатих геометријских фигура (број страница, дужина страница,подударност и паралелност страница, врсте углова) и групишу у односу на уочена својства. Упознаје се класификација врста троуглова према дужинама страница. Цртају се квадрат и правоугаоник и конструише троугао када су познате дужине свих страница. Обим геометријских фигура (троугла, квадрата, правоугаоника) се одређује са и без формула. Пресликавају се једноставне геометријске фигуре на квадратној мрежи или тачкастој мрежи.Активности које подстичу развој геометријског мишљења су:посматрање, прављење модела, цртање, склапање и растављањеделова фигуре. Ове активности помажу ученицима да уоче својства фигура и просторне односе. Код конструкција и цртања је важно подстицати прецизност.
Мерење и мере: У оквиру ове теме упознају се стандардне мерне јединице за мерење масе (kg, g, t), времена (деценија, век, секунд), дужине (mm, km) и запремине течности (l, dl, cl, ml, hl). За усвајање основних знања о мерама и јединицама мере потребно је користити очигледна средства и давати ученицима да процењују и мере различите предмете из окружења. Важно је да ученици овладају претварањем мерних јединица из већих у мање и обрнуто. Ученици се упознају са концептом мерења површине геометријских фигура без увођења стандардних једница за мерење површине.Са ученицима се решавају једноставнији проблеми .

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора(свакодневна посматрања,

активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи,тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода.Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Назив предмета:ПРИРОДА И ДРУШТВО
Циљ: Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
Опште предметне компетенције: Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара и поштује правила заједничког рада. Препознаје проблем, рашчлањује проблемску ситуацију на делове и уочава везе и односе између њих у светлу претходно стечених знања у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства. Користи податке из различитих извора.
Специфичне предметне компетенције: Ученик кроз предмет Природа и друштво стиче знања, умења и вештине потребне за живот у природном окружењу и савременом друштву.
Уочава чиниоце и понашања који нарушавају природу и квалитет животне средине у широј околини и свакодневном животу. Развија свест о положају човека у природи и његовој одговорности за стање животне средине и природе. Спознаје везу између квалитета животне средине и квалитета свог живота. Познаје улогу и значај воде и састојака намирница. Примењује правила и принципе здраве исхране и зна последице неправилне исхране.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– идентификује облике рељефа и површинских вода у свом крају; – одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа и површинске воде у свом крају; – илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу на живот људи у крају; – примени правила друштвено прихватљивог понашања пошту-јући права, обавезе и различитости међу људима; – повеже различита занимања и делатности са потребама људи у крају у коме живи; – повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребама људи; – примени правила безбедног понашања у саобраћају; – разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи и свакодневном животу; – повеже температурне промене са променама запремине и кретања ваздуха;	МОЈ КРАЈ Природа, човек, друштво	Облици рељефа: узвишења (подножје, стране, обронци, врх), равнице и удубљења. Рељеф у мом крају. Површинске воде: река и њене притоке (лева и десна обала); бара и језеро. Површинске воде у мом краја. Групе људи: становници и народи краја (права и обавезе; обичаји; суживот). Производне и непроизводне делатности и њихова међузависност. Село и град, њихова повезаност, зависност и међуусловљеност. Значај и улога саобраћаја. Путнички, теретни и информациони саобраћај. Безбедно понашање ученика на саобраћајницама у крају. Опрема за безбедну вожњу ролера, тротинета и бицикла. Течно, гасовито и чврсто стање воде. Кружење воде у природи. Промене при загревању и хлађењу ваздуха (промена температуре, запремина и кретање ваздуха). Мерење температуре воде, ваздуха и тела. Услови за живот, ланац исхране и међусобни утицаји у животним заједницама: Копнене животне заједнице: шуме, ливаде и пашњаци; Водене животне заједнице: баре, језера и

– очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћу термометра; – прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране; – илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; – примени поступке (мере) заштите од заразних болести;		реке. Култивисане животне заједнице: воћњаци, повртњаци, њиве и паркови. Значај и заштита земљишта и копнених животних заједница. Значај и заштита вода и водених животних заједница. Животне заједнице у мом крају и човеков однос према њима. Начини преношења и мере заштите од заразних болести (грип, заразна жутица, варичеле) и болести које преносе животиње (крпељи, вашке).
– се оријентише у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; – опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; – идентификује географске објекте у свом крају користећи географску карту Републике Србије;	Оријентација у простору и времену	- Главне стране света. Умањено приказивање објеката и приказивање из „птичије" перспективе. План насеља. Географска карта Републике Србије: картографске боје, картографски знаци). Мој крај на географској карти Републике Србије. Временске одреднице (датум, година, деценија и век).
– користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја из прошлости; – прикупи и представи податке о прошлости породице и краја;	Прошлост	- Историјски извори (материјални, писани и усмени). Садашњост, прошлост, будућност: догађаји, људи и промене у мом крају. Породична прошлост (преци и потомци) и знаменити људи краја. Начин живота данас и у прошлости – занимања, одевање, исхрана, дечије игре.
– повеже јачину деловања на тело са његовим пређеним растојањем; – доводи у везу брзину падања тела са његовим обликом; – разликује природне и вештачке изворе светлости; – повеже промену величине и положаја сенке са променом положаја извора светлости; – повеже промену јачине звука са променом удаљености од његовог извора;	Кретање	- Кретање тела по путањи (правилинијско и криволинијско). Утицај јачине деловања на пређено растојање тела. Дејство Земљине теже – падање тела. Утицај облика тела на брзину падања. Извори светлости (природни и вештачки). Како настаје сенка – облик и величина сенке. Кретање производи звук: треперење затегнуте жице, гласних жица; различити звуци у природи. Звук као информација. Заштита од буке.
– разликује повратне и неповратне промене материјала; – уочи сличности и разлике међу течностима тече, променљивост облика; провидност, боја, густина; – одабере материјале који по топлотној проводљивости највише одговарају употреби у свакодневном животу; – објасни како рециклажа помаже очувању природе; – изведе једноставне огледе/експерименте и повеже	Материјали	-Промене материјала: повратне (истезање, савијање, ширење/скупљање; испаравање, кондензовање, топљење/очвршћавање) и неповратне (сагоревање, рђање). Сличности и разлике међу течностима (вода, уље, детерџент за прање судова, мед, млеко, сок од лимуна). Вода и друге течности као растварачи. Зависност брзине растварања од уситњености материјала, температуре течности и мешања. Топлотна проводљивост материјала. Ваздух као топлотни изолатор у природи и свакодневном животу (крзно и перје;

резултатобјашњењем/закључком; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – представи резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, PowerPoint презентацијом и/или цртежом и др); – повеже резултате рада са уложеним трудом.		слојевито облачење, вунене рукавице, грађевински блокови, термосбоца). Значај рециклаже. Разврставање отпада од пластике, стакла, папира, метала. Рационална потрошња. Међусобни утицај човека и окружења (начин на који човек мења окружење), утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју.

Кључни појмови садржаја: крај, човек, животне заједнице, оријентација у времену и простору, прошлост краја, кретање, материјали.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Годишњи планкреира се у форми гантограма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, годишњим фондом часова, планираним фондом часова по темама. Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

При остваривању циља и предметних исхода Природе и друштва мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. Концептна став засноване на процесу и исходима учења подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ изградња и развој знања као основе на којој се развијајуразноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере инеке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода. Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност ученика уз континуирану подршку и подстицај од стране учитеља. Пожељне су активности које омогућавају интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света који окружује ученике, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења.

Ради прегледности препоручени садржаји су дати у темама. Потребно је приликом тумачења исхода учења и препоручених садржаја у трећем разреду стално имати у виду да се садржаји и одговарајући примери истражују и проналазе у оквиру краја у коме ученици живе.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилникомо оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета,као и напредак других ученика

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ: Циљ учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
Опште предметне компетенције: Усвајање знања о средствима и начинима ликовно-визуелног изражавања. Развијање вештина примене наученог у ликовно-визуелном изражавању у свакодневном животу. Оспособљавање за препознавање и анализу традиционалне и савремене уметности, подстицање навика за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара.
Специфичне предметне компетенције: Развијање способности ликовног изражавања доживљаја и осећања везаних за искуство из непосредног окружења и маште и развијање естетских вредности.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавање и одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарајућим продуктом; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажу и предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; – изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; – користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – протумачи једноставне	МАТЕРИЈАЛИ	<u>Својства материјала</u> Својства материјала за ликовно обликовање – тврдоћа, еластичност, растворљивост или постојаност (промене у току сушења, у контакту са светлошћу, у контакту са различитим супстанцама и подлогама...), материјали који могу да се користе као алатке (пера, крзно, длака, лишће, дрвца...). Изглед материјала – основне и изведене боје, природне и створене текстуре. <u>Технике</u> Однос материјала, ликовне технике и идеје. Производи уметничких заната (накит, уметничке лутке, шешири, таписерије, ћилими, осликани текстил, собне светиљке и сенила, грнчарија, дуборез, гравуре...). Значај рециклирања, уметничка рециклажа.
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	<u>Говор тела</u> Поглед, израз лица, држање тела, гест и кретање, однос вербалне и невербалне комуникације. <u>Тумачење визуелних информација</u>

визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа; – изрази одабране садржаје изразом лица, положајем тела, покретима или кретањем; – распореди облике, боје, линије и/или текстуре креирајући оригиналне композиције; – разговара са вршњацима о доживљају простора, дизајна, уметничких и ученичких радова, уважавајући различитости; – учествује у обликовању и уређењу простора у школи, код куће или у окружењу; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.		Визуелне карактеристике биљака и животиња, знаци, симболи, униформе, заставе, ношње... Пејзаж, портрет, аутопортрет. <u>Слика, текст, звук</u>**.** Кратки анимирани филмови, рекламе, билборди... Лепо писање – плакат, позивнице, честитке...
	КОМПОЗИЦИЈА	<u>Композиција</u> Дводимензионалне и тродимензионалне композиције, организација композиције, равнотежа. <u>Орнамент</u> Традиционална и савремена употреба орнамената, симетрија.
	ПРОСТОР	<u>Облици у простору</u> Непокретни објекти у отвореном и затвореном простору (споменици, уметничка дела, експонати...). Композиција у простору – поставка изложбе, уређење просторије, уређење школе, уређење околине у локалној заједници... Оптичке илузије на дводимензионалној подлози, специјални ефекти на сцени, у филмовима, игрицама... <u>Кретање</u> Покрет и кретање у природи, окружењу и уметничким делима.

Кључни појмови садржаја предмета:простор, облик, линија, боја, текстура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању,експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању, стварању, дружењу и сарадњи.

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Изовог појма су изведени остали кључни појмови.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Исходи воде ка постепеном развијању компетенција.

У другој колони табеле предложени су називи целина, а утрећој појмови, подпојмови и теме за разговор и истраживање.Нови модел наставе и учења није фокусиран на садржаје. Наставник има слободу да осмисли називе, број и редослед наставнихтема и наставних јединица, а у складу са дидактичким принципима и условима у школи.

У настави треба да доминирају проблемски задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

МАТЕРИЈАЛИ

Материјали, прибор, технике и савремена технологија сусредства која се користе у процесу визуелног описмењавања. Наставник кратко објашњава и показује како се припремају, користе,чисте, одлажу или преносе и пружа друге неопходне информације.

Својства материјала

Ученици треба да добију само кључне информације о својствима материјала које користе. У току године самостално припремају лепак или масу за обликовање од материјала који се користе удомаћинству (кукурузно брашно, кукурузни штирак, сода бикарбона, сирће, млеко, со, шећер...). Водене боје могу да направе одистрошених фломастера.

Подела боја на основне (примарне) и изведене (секундарне)односи се на пигментне боје за сликање.

Примарне и секундарне боје се повезују са природним и вештачким облицима, емоцијама, утисцима, простором

Када вајају у меком материјалу треба да креирају текстуре плански (глачањем, урезивањем, утискивањем...).

Визуелна текстура се још увек не објашњава, али сеистражује искуствено – ученици могу да цртају текстуре разноврсним линијама, да осликају папир (разливањем боје, прскањем,дувањем кроз сламчицу...), да користе технике колаж, фротаж, гратаж, суминагаши или ебру.

Технике

Уче гваш технике (влажни нанос, полусуви нанос, испирање, гребање...) пре него што почну да користе темпере, али то није правило. У штампање графика се уводе прављењем импровизованихматрица. Најједноставнија се припрема на употребљеној стиропор(полистирен) тацни за паковање хране. Осим оловкама и четкицама билоби добро да цртају и импровизованим прибором (згужваним папиром/кесом/фолијом, гранчицама, боровим иглицама...), јер топомаже да „ослободе руку” и да боље организују композицију.Скулптуре могу да обликују од папира, картона, лако савитљивежице, тканине, комбиновањем разноврсних материјала... Затим,од меких материјала: глинамола, школске глине, полимерне глинекоја се не пече или масекоју су сами направили.

Ученици упознају неколико уметничких заната које наставник бира у складу са темама и задацима које је планирао, локалном традицијом или интересовањима ученика.

Уметничка рециклажа је важна тема. Наставник може да покаже примере уметничких пројеката у нашој земљи.

Све одабране садржаје је потребно повезати са причом о томекако се развијају креативне идеје, односно шта све може подстаћи(мотивисати) визуелне уметнике (и ученике) да стварају.

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Циљ учења предложених садржаја је оспособљавање ученика за правилну, учтиву, добронамерну, ефектну и ефикасну комуникацију.

Говор тела

Предложене вежбе су фокусиране на невербално изражавање мимиком и телом. Наставник објашњава да се и без говора,лицем и телом, може пренети порука, испричати прича или насликати слика.

Наставникповезује одабране вежбе са одговарајућим садржајима овог и других програма (имајући у виду да се програмски циљеви и методика разликују). На пример, може да формира тимове и подели задужења – док неки чланови тима глуме или рецитују, други их пратепокретима, мимиком или „специјалним ефектима” (осветљавајуглумце, померају делове сценографије, формирају облик рукамаили телима, производе звучне ефекте...).

Тумачење визуелних информација

Тумачење визуелних информација је континуирана активносткоја се не планира као посебан час, већ као део задатака. Предложени садржаји се односе на тумачење слика независно од додатних информација као што су звук, текст и др. Наставникпрво указује на то да неки облици, боје, шаре и текстура у природи саопштавају неку поруку.

Некабића комуницирају само визуелно. Визуелни знаци у природи омогућавају живим бићима дапреживе. Визуелни језик који користе људи је најсложенији. Потребно је да размишљају и о томе какосе споразумевамо одећом. Наставник показује неколико значајнихдела српске уметности, бирајући она чији садржај је усклађен сасазнајним способностима и предзнањима ученика.

Слика, текст, звук

Предложени садржаји омогућавају медијско описмењавање. Препорука је да се почне од мултимедијалних садржаја, којису сложенији, али су ближи искуству ученика. Наставник може да укаже на то да рекламе на телевизији и на интернету, билборди, брендирана аутобуска стајалишта, кратки анимирани филмови... најчешће нису намењени деци или нису увек добронамерни.Међутим, превише разговора о негативним странама савременемедијске културе може бити контрапродуктивно или без икаквогефекта, па је боље да се фокус помери на позитивне аспекте

Плакат је мање сложена форма оглашавања и ученици могуда га раде више пута у току године, уколико постоји потреба.Основна карактеристика плаката је да садржи саопштење за јавност на већем формату папира.

Ученицима не треба постављати превише захтева везаних за ликовно-графичко обликовање плаката.Лепо писање се примењује на часу када се раде плакати, честитке,позивнице...

КОМПОЗИЦИЈА

Ученици треба да знају да је ликовна композиција целина коју је створио уметник и да се делови композиције називају ликовни елементи. На пример, текстура листа није ликовни елемент, јер лист није створио уметник, већ природа. Али, ако осушени лист залепимо на ликовни рад, његова текстура ће постати део композиције (ликовни елемент). Наставник не исправља ученике и не објашњава однос простора и композиције, перспективу, скраћења, димензије и планове, већ прилагођава задатке и активности како би подстакао напредовање свих ученика.

Сликање аутопортрета, градског и сеоског пејзажа, цртање четком и бојом (без употребе оловке) на различитим форматима папира, компоновање само бојом, распоређивање разноврсних облика колаж техником... помаже да ученици боље организују елементе. Организација композиције се примењује у свим задацима и повезује се са осталим садржајима овог програма.

Орнамент

У току године наставник планира најмање два задатка. Један задатак је везан за наслеђе – ученици на мањем формату папира прецизно цртају орнамент за вез, чипку, филигран, ћилим, чарапе, прекривач... Орнаменте могу да раде и када обликују празничне украсе. Други задатак је дизајн орнамента за било који предмет који користе (патике, мајица, обележивач за књиге, шнала за косу, шоља...), а на који могу да пренесу нацрт одговарајућим перманентним маркерима (уз помоћ старијих).

Други задатак се везује за развијање креативних идеја.

ПРОСТОР

Предложени садржаји су везани за истраживање и обликовање простора.

Облици у простору

Ученици треба да разговарају о отвореном и затвореном простору у којем су изложена уметничка дела, колико је значајно да прилаз уметничком делу буде уређен, да дело буде осветљено на одговарајући начин, да буде постављено на одговарајуће место, да буде заштићено ако је потребно. Наставник бира примере, задатке и активности везане за оптичке илузије.

Кретање

Приказивање покрета и кретања је садржај који се реализује током целе године у оквиру различитих задатака и активности. Аналитичко посматрање покрета и кретања се у најмањој мери вежба на примерима уметничких дела и то само на очигледним и једноставним. Вежбе опажања су делотворније када ученици свесно обраћају пажњу на покрете и начин кретања у простору у коме се налазе. Наставник их упућује да и ван наставе посматрају кретање (како се њишу гране, како ветар покреће суво лишће на тлу, како пада киша...).

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На почетку сваког задатка/активности наставник кратко информише ученике шта ће учити и зашто то уче. По завршетку рада излажу се сви радови како би ученици могли да пореде решења и уче једни од других.

Самопроцена радова је вербална или писана. Наставник тражи од ученика да усмено опишу свој рад или да напишу нешто о свом раду. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

– однос према раду (ученик је припремљен за час, одговорно користи материјал, прибор и алатке, одржава прибор и радни простор...);
– однос према себи (поставља питања, труди се, учи на грешкама, самосталан је у индивидуалном раду, истрајан је...);
– однос према другима (поштује договорена правила понашања, спреман је да помогне и да сарађује, уважава туђе радове, начин размишљања, доживљавања, опажања...);
– разумевање (разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације...);
– повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, идеје, дела...);
– оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
– вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже свој рад, замисао, утисак, опажање, емоције...);
– употреба техника (примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику, бира материјал и технику у односу на идеју).

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ: Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.
Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

– опише своја осећања у вези са слушањем музике; – примењује правилан начин држања тела и дисања при певању; – изговара бројалице у ритму, уз покрет; – пева по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – наведе особине тона и основне музичке изражајне елементе; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повезује карактер дела са избором инструмента и музичким изражајним елементима; – препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; – повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са тонском висином; – комуницира са другима кроз извођење традиционалних и музичких игара уз покрет; – свира по слуху и из нотног текста ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај(од понуђених) према литерарном садржају; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање, јачина, тонске висине. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу. Музичка прича. Филмска музика. Музички бонтон. Музика и здравље. Дигитализација.
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Дидактичке музичке игре. Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера Певање песама уз покрет. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од ха до це2. Певање и свирање песама из нотног текста. Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална пратња по слуху. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Музички бонтон. Особине тона: боја (различити гласови и инструменти), трајање (нотна трајања), јачина (динамичке ознаке – пиано, форте, крешендо и декрешендо), тонске висине (од це1 до ге1). Елементи музичког писма: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова (половина, четвртина, осмина ноте и одговарајуће паузе) у такту 2/4. Јединица бројања. Тактирање у 2/4 такту.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање једноставне ритмичке и мелодијске (једноставне) пратње. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка.

– самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – учествује у школским приредбама и манифестацијама.		Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст (учење у контексту).

Кључни појмови садржаја предмета:певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон, нотно писмо.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета Музичка култура указује на стално прожимање свих области и програмских садржаја. Нагласак у свакој од области је на развоју способности код ученика да комуницирају са другима кроз слушање, извођење и стварање музике као и способности да изражавају своје мисли и осећања кроз музику.

Инсистирање на развоју критичко-аналитичког мишљења има за циљ да помогне ученицима да превазиђу површно расуђивање и да развију лично гледиште (засновано на адекватним информацијама) као и да науче како да артикулишу своје креативне и уметничке изборе.

Програм наставе и учења усмерен је на остваривање исхода при чему се даје предност искуственом учењу. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе, а вежбе дисања организовати кроз интересантну причу и игру. Вежбе за сугласнике (Ш – шуштање лишћа, Ф – фијук ветра, Р – зујање мотора, З – зујање пчеле, П – хлађење нечег врућег, С – опонашање оглашавања змије).

Поред пажљивог избора што квалитетнијих музичких садржаја, ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Упозорења да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма, треба да се спроводе у континуитету

Важно је обезбедити тишину и пажњу у току слушања музике и упутити их када треба извођаче да поздраве аплаузом.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Годишњим планом се дефинише број часова по областима/темама, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца, дефинисање наставних јединица и осталих важних елемената.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Током слушања филмске музике посебно треба обратити пажњу на однос звук–лик и музика–радња уочавањем изражајних музичких средстава који су коришћени у тумачењу драмске радње и карактерних особина главних актера.

Слушање музикеје активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

1. Државна химна
2. Светосавска химна
3. Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре

Народно коло, *Нишки вез*
Зелени се, јагодо
Девојчица платно бели (игра)
Ај, дуку, дуку
Ми смо браћа терзије
Поскакуша
Немања Радуловић, *Нишка бања*
Бора Дугић, *Чаробна фрула* (избор)

Песме за децу

Станојло Рајичић, *Бумбари и пчеле*
Немачка дечја песма, *Клепеће млин*
Традиционална песма из Финске, *Пролећна песма*
Зоран Христић, *Бус*
Драгана Михајловић Бокан, *Гурманска песма*
Сунцокрети, *Текла вода*
Хор Колибри, *Писмо Деда Мразу*
Леонтина Вукомановић, *Све што деца расту више*
Драган Лаковић, *Нема земље Дембелије*
Хор Колибри, *Најлепша мама на свету*
Влада и Гиле, *Јуца и куца*
Бранко Милићевић, *Јеж*
Бранко Милићевић, *Успаванка*
Драган Лаковић, *Бака*
Хор Колибри, *Репа*
Миро Унгар, *Тата ти ме волиш*
Мића и Аћим, *Песма о одјеку*
Бранко Милићевић, *Слатки геније*
Бранко Милићевић, *Бранкови гусари*

Домаћи композитори

Александар Обрадовић, *Свита кроз свемир*
Стеван Ст. Мокрањац, *II руковет*
Златан Вауда, *Јежева кућа* (дечја опера)

Страни композитори

Николај Римски Корсаков, *Бумбаров лет*
Габријел Форе, *Лептир*
Петар Илич Чајковски, *Игра малих лабудова*
Роберт Шуман, *На дрвеном коњу*
Роберт Шуман, *Дивљи јахач*
Петар Илич Чајковски, *Валцер цвећа*
Камиј Сен-Санс, *Карневал животиња (Лабуд, Антилопе, Фосили, Корњаче)*
Лудвиг ван Бетовен, *За Елизу*

Антонио Вивалди, *Пролеће*, први став
Антонио Вивалди, *Зима*, трећи став
Филмска музика
Disney medley by Voca people https://www.youtube.com/watch?v=VwnMFgy3oz0
Мапет шоу: *Манамана*, https://www.youtube.com/watch?v=8N_tupPBtWQ
Cinderella, *Sing sweet nightingale*, https://www.youtube.com/watch?v=XgHYCuTPl_o
Disney's Sleeping Beauty,*Once Upon A Dream*, https://www.youtube.com/watch?v=15Z21XqNdpY
Minions, *Banana song*, https://www.youtube.com/watch?v=s-FukyIIM1XI
Madagascar, *I like To Move It*, https://www.youtube.com/watch?v=hdcTmpvDO0I
Камиј Сен-Санс, Карневал животиња – Фосили, https://www.youtube.com/watch?v=Hlec1tmddHI
Вивалди, *Пролеће*, https://www.youtube.com/watch?v=NnURkV1Ou_w
Wolfgang Amadeus Mozart, *Wiegenlied* (Lullaby), K.350
https://www.youtube.com/watch?v=vXRzq_8bJ3c
Моцарт група, *Турски марш*, https://www.youtube.com/watch?v=UzYGyCWeEGo
Едвард Григ, *In the hall of the mountain king* (пример за нотна трајања и такт)
https://www.youtube.com/watch?v=Wk43IDUQmTk
Мапет шоу, *Ода радости*, https://www.youtube.com/watch?v=VnT7pT6zCcA
Мапет шоу, *На лепом плавом Дунаву*, https://www.youtube.com/watch?v=jd8nfEdo59I
ИЗВОЂЕЊЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музички доживљај.

Певање

Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам).

Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације треба да претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити.

Обрада песме из нотног текста – методски кораци

Рад на песми увек почиње обрадом литерарног текста (мотивациони разговор) у оквиру чега ученици анализирају нотни текст и уочавају ознаке за такт, темпо, нотне вредности, динамику и друго.

Обрада ритма: ритам се најпре изводи на неутрални слог та, уз обавезно тактирање (по деловима), након чега следи обрада ритма парлато (ритмичко читање). Након ритмичког читања следи
обрада тонских висина (солмизацијом). Последњи корак чини певање песме са текстом где посебну пажњу треба обратити на правилну дикцију и инсистирати на изражајном певању.

Музичке игре

У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. Поред музичких игара са певањем, музичких игара са певањем уз инструменталну пратњу, инструменталних музичких игара, традиционалних музичких игара са певањем и без певања (само уз инструменталну пратњу), дидактичких музичких игара, музичку игру може да представља и било која песма чији литерарни садржај може да буде исказан покретом

Свирање

Ова активност се реализује на дечјим и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, ручни звончићи, бумвекери).

Примери ритмичке и мелодијске пратње могу бити:
– извођење пулса (основне ритмичке јединице),
– извођење ритма (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),
– груписање удара – различитим покретима и различитимизворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту,

– свирање једноставне мелодијске пратње,
– ономатопеја звучних илустрација – специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ

Химне

Државна химна
Светосавска химна
Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре (уз певање)

Разгранала грана јоргована
Савила се бела лоза винова
Ја посејах лубенице
Дивна, Дивна
Девојчица платно бели/Овако се...
У ливади под јасеном
Лепе ли су, нано
На крај села жута кућа
Људи ликујте

Дечје песме

Никола Херцигоња, *Шапутање*
Бора Мајданац, *Имитатори*
Хор Колибри, *Лептирићу, шаренићу*
Божидар Станчић, *Вејавица*
Александар Корић, *Питала деца медведа Брунда*
Константин Бабић, *Гаџа*
Александар Обрадовић, *Хвалисави зечићи*
Симеон Мишев, *Дино Саурус*
Никола Петин, *Бере медвед јагоде*
Мирко Шоуц, *Деда Мраз*
Мирко Шоуц, *Сањалица маца*
Хор Колибри, *Сервис за прање зуба*
Мања Субота, *Ишли смо у Африку*
Миодраг Илић Бели, *Здраво војско*
Вера Миланковић, *Ми, до и река*
Вера Миланковић, *Сирене*
Мања Субота, *Поврћијада, Поздрав из Србије*
Јован Адамов, *Сила ником није мила*
Бранко Милићевић, *Чисте руке*
Бранко Милићевић, *Лет, лет бубамаро*

Музичке игре

Девојчица платно бели/Овако се коло игра
Владимир Томерлин, *Кукавица*
Станко Коруновић, *Бака Мара*
Дечја песма из Енглеске, *Шта радимо ујутру*
Габријела Грујић *Жаба и жир*
Надежда Вукомановић, *Буји паји*
Народна игра, *Ми смо браћа терзије*
Владимир Томерлин, *Брзојав*
Драган Лаковић, *Песма о млеку*
Седморица младих, *Јуца и куца*

Свирање на дечјим инструментима

Народно коло, *Ерско коло*
Црногорска народна песма *Под оном*
Џејмс Пјерпонт, *Звончићи*
Народна песма, *Жута кућа*

Станко Коруновић, *Иду, иду мрави*
Божидар Станчић, *Школско звоно*
Модели
Синоћ је куца лајала
До, до, шта је то
Ресаво, водо 'ладна
Ми идемо преко поља
Фабрика бомбона/Фалила ми се
Сол ми дај
Лазара мајка учила/грдила
Синоћ мајка оженила Марка
Мирјана Живковић: *Сиђи мацо*
Ричард Роџерс, *Солмизација*
Дорина Радичева, *Дорица, Рената, Милица*
СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода
наставе.
Стваралаштво може бити заступљено кроз:
– импровизацију игре/покрета наодређену музику;
– израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала;
– стварање једноставне ритмичке и мелодијске пратње;
– музичке импровизације;
– музичка питања и одговоре;
– музичка допуњалка;
– компоновање мелодије на задати текст;
– илустрацију доживљаја музике;
– одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни.

Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја

Назив предмета:ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Циљ:Ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке издравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
Опште предметне компетенције: Учењем наставног предмета физичко васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција, самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицајесавременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.
Специфичне предметне компетенције: Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине.

Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социопатолошких појава.

Разред: трећи

Годишњи фонд часова: 108 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; – правилно држи тело; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе и – саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи терминологију вежбања; – поштује правила понашања на вежбалиштима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизи- тима; – примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; – правилно изводи и	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	<u>Основни садржаји</u> Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности. <u>Атлетика:</u> Техника трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником. <u>Спортска гимнастика:</u> Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови. Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе и вежбе променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. <u>Основе тимских,спортских и елементарних игара:</u> Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал”. <u>Плес и ритмика:</u> Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Народно коло „Савила се бела лоза винова”. Народно коло из краја у којем се школа налази. <u>Пливање:</u>Прилагођавање на водену средину и основна обука пливања. <u>Полигони</u> Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима. <u>Култура вежбања и играња</u> Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Футсала. Понашање према осталим учесницима у игри

контролише покрете у различитим крета- њима; – прати промене у тежини и висини код себе и других; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; – уредно одржава простор у коме живи и борави; – користи здраве намирнице у исхрани; – повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; – вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.		(према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј" (навијање, победа, пораз). <u>Здравствено васпитање</u> Породица и вежбање. Вежбање као део дневних активности. Моје срце – пулс. Дисање и вежбање. Хигијена простора за вежбање. Значај воћа и поврћа у исхрани. Значај воде за организам и вежбање. Поступање у случају повреде.

Кључни појмови садржаја предмета: физичке способности,моторичке вештине,здравље,плес и игра.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационихоблика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји изтри предметне области: физичке способности, моторичке вештине и физичке и здравствене културе.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елементпроцеса планирања наставе и учења. Дефинисани исходи представљају резултат учења на крају сваког разреда, па је при планирању рада потребно одредити временску динамику у односу на остваривање одређених исхода током школске године. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацијумогу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученикаи применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада. За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

– скок суножним одскоком, суножни доскок на место одскока,
– издржаји на једној нози са различитим положајима слободне ноге,
– окрети на греди усправно, у чучњу за 900 и 1800,

– саскок згрчено.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Моторичке вештине треба да омогуће ученицима сналажење у свакодневним и специфичним животним ситуацијама у којима се очекујењихова примена. Ученицима који имају потешкоће са одређениммоторичким вештинама задају се вежбања слична али лакша одпредвиђених или предвежбе. Ученицима који имају потешкоће дадостигну предвиђени исход, оставља семогућност да исти достигне у наредном периоду. У раду са напреднијим ученицима могу се користити додатни садржаји у складу са његовим способностима.

1. Атлетика

Поновити различите варијанте ходања и трчања из претходних разреда.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку,са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променомритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 40 m са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем.

2. Спортска гимнастика

1. Вежбе на тлу:
2. Прескок –- специфичне припремне вежбе:
3. Вежбе у вису и упору и променама висова и упора (одређене вежбе се могу реализовати и на другим погодним справама,уколико су безбедне)
4. Вежбе равнотеже: шведска лупа и ниска греда

3. Основе тимских и спортских игара

3.1. Између четири ватре
3.2. Мини-рукомет
3.3. Футсал – „мали фудбал”

4. Плес и ритмика

– Вежбе са вијачом
– Вежбе са лоптом
- Бацање и хватање
– Народно коло „Савила се бела лоза винова”.
– Народно коло из краја у коме се школа налази.

5. Пливање

Наставну тему Пливање, реализују школе које за то имајууслове у школи или објектима ван ње.

6. Полигони

Полигони се примењују након неколико обрађених тематскихцелина (наставних тема илиобласти) и састављају се од усвојенихвежби у складу са условима за извођење наставе.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

наставна област реализује се кроз све друге наставнеобласти и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме*Култура вежбања и играња и Здравствено васпитање.*

Култура вежбања и играња

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам. Упознати ученике са основним правилима Мини-рукомета, Футсала, игре Између четири ватре.

Подсетити ученике на правила понашања која важе у просторима за физичко вежбање како у школи, тако и ван ње.

Указивати на значај вежбања и подстицати ученике на вежбање у слободно време.

Здравствено васпитање

Моје срце – пулс

На начин прилагођен ученику објаснити повезаност интензитета вежбања и вредности пулса. Мерење пулса на вратној артерији.

Дисање и вежбање

Објаснити ученицима значај правилног дисања током вежбања (пешачења, трчања, вежби снаге...). Мерење фреквенције дисања (мери се удах и издах током једног минута) приликом вежбања различитог интензитета.

Значај воћа и поврћа у исхрани

Указивати ученицима на значај редовног конзумирања воћа иповрћа ради нормалногфункционисања организма.

Значај воде за организам и вежбање
Истицање значаја воде у структури и функционисању организма.
Поступање у случају повреде
Препознавање основних врста повреда (посекотина, одеротна, ударац...) и указивање на важност правовременог обавештавања наставника, родитеља и других одраслих у случају повреде.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:
• Ниво ангажованости (активност) и однос ученика премаобавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата:
– вежбање у адекватној спортској опреми;
– активно учествовање на часовима Физичког и здравственог
васпитања;
– вежбање и играње у слободно време.
• Приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби(вежби обликовања), без реквизита.
• Постигнућа у моторичким вештинама.
• Индивидуални напредак ученика.
Код ученика ослобођених од практичног дела наставе пратисе и вреднује:
– познавање основних правила елементарних и спортскихигара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања издраве исхране;
– учешће у ваннаставним активностима.

Назив предмета: **ДИГИТАЛНИ СВЕТ**
Циљ: **Циљ** наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.
Опште предметне компетенције: Компетенција за целоживотно учење, Комуникација, Рад с подацима и информацијама, Дигитална компетенција, Решавање проблема, Сарадња, Одговорно учешће у демократском друштву, Одговоран однос према здрављу, Одговоран однос према околини, Естетичка компетенција, Предузимљивост и предузетничка компетенција
Специфичне предметне компетенције: Примена дигиталних знања и вештина на решавање проблема.Разред: **Трећи**
Годишњи фонд часова: **36**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

- унесе текст (речи и реченице) помоћу физичке и/или виртуелне тастатуре у програму за обраду текста; - селектује и измени (обрише, дода) текст; - именује, сачува и поново отвори текстуалну датотеку; - допише текст на слику коришћењем едитора за текст у програму за обраду слике; - именује, сачува и поново отвори графичку датотеку; - објасни својим речима сврху коришћења прегледача и претраживача за приступ садржајима светске мреже; - осмисли кључне речи на основу којих ће на интернету тражити потребне дигиталне садржаје; - објасни својим речима на који начин се формирају резултати претраге интернета; - објасни својим речима због чега треба критички прићи садржајима који се налазе на интернету; - објасни својим речима због чега је неопходно да дигиталне садржаје	**ДИГИТАЛНО ДРУШТВО**	Унос краћег текста помоћу физичке и виртуелне тастатуре (функције Shift, Enter, Space bar, Caps Lock, Delete, Backspace тастера). Селектовање и основно едитовање текста (брисање, додавање). Чување текстуалног документа, именовање и поновно отварање. Додавање текстуалног објашњења на слику, чување, именовање и поновно отварање. Претраживање интернета (прегледачи, претраживачи, кључне речи, информисаност о томе како су резултати претраге одабрани и рангирани; критички однос према резултатима претраге). Етичко коришћење туђих дигиталних материјала. Коришћење технологије ван школе-примери дигитализације у свакодневном животу у чијој је основи вештачка интелигенција.
	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	Дигитални углед. Усклађеност дигиталних садржаја са узрастом корисника. Дигитално насиље. Примерена комуникација у дигиталном окружењу. Израда личног плана коришћења дигиталних уређаја.
	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	Осмишљавање алгоритама са гранањем који води до решења једноставног проблема. Оператори поређења и аритметички оператори. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење

пронађене на интернету користимо на етички начин; - наведе примере дигитализације у свакодневном животу током којих се стиче утисак да се дигитални уређај понаша интелигентно; - објасни шта је дигитални углед		

и како се он изграђује; - одабира дигиталне садржаје на основу PEGI ознаке у складу са својим узрастом; - препозна дигитално насиље и реагује на одговарајући начин; - направи лични план коришћења дигиталних уређаја уз помоћ наставника; - означи начин комуникације путем интернета који највише одговара контексту у коме се комуникација дешава; - решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева понављање (програмски циклус); - утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма/програма који садржи понављање; - уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму/програму који садржи понављање; - решава алгоритамски једноставан проблем у визуелном програмском језику чије решавање може да захтева гранање; - наведе неке од оператора поређења (мање, веће и једнако) и у конкретном примеру предвиди резултат њиховог извршавања (тачно, нетачно); - наведе аритметичке операторе (+, -, * и /) и у конкретном примеру предвиди резултат њиховог извршавања; - примени блокове оператора поређења при креирању програма у визуелном програмском језику, који садрже гранање; - објасни потребу употребе гранања и понављања у програмима својим речима.		функције блокова од којих је сачињен. Уочавање и исправљање грешака у програму.

Кључни појмови: уређивање текста, обрада слике, претраживање интернета, дигитални материјали, понашање у дигиталном окружењу, алгоритам, програмирање у визуелном програмском језику. **УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА**

Предмет Дигитални свет намењен је развијању дигиталне компетенције код ученика трећег разреда основне школе. Програм наставе и учења за трећи разред оријентисан је на процес учења и остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет Дигитални свет.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан и за сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере оствареності пројектованих исхода.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба да реализује наставу у кабинету за Информатику и рачунарство и омогући ученицима да користе рачунаре на начин који директно доприноси остваривању дефинисаних исхода учења. Наставник има слободу да наставу организује у складу са техничким могућностима, предзнањима и потребама својих ученика. Током реализације наставе, рад наставника мора бити континуирано усмерен ка смањивању дигиталног јаза. Важно је да наставници помогну ученицима који немају могућност приступа технологији од куће тако што ће их, у кабинету за Информатику и рачунарство, повезати са ученицима који су дигитално спретни и радити на поспешивању вршњачког учења.

Дигитално друштво

У циљу достизања наведених исхода, покренути одабрани програм за унос и обраду текста и, не улазећи у детаље радног окружења, показати ученицима простор (виртуелни лист папира) у оквиру којег ће се приказати слова и знакови откуцани помоћу физичке или виртуелне тастатуре. Задатак за ученике је да помоћу тастатуре откуцају једноставан текст (сачињен од кратких реченица). Након уноса текста, указати на могућности измене текста. Показати основно едитовање текста (брисање (Delete, Backspace) и додавање знакова), селектовање текста и његово брисање.

У трећем разреду ученици се поново сусрећу са коришћењем програма за цртање и обраду слика. Обраду наставних садржаја који се односе на претраживање интернета треба започети демонстрацијом начина на који приступамо садржајима светске мреже. Разрадити начин претраживања интернета помоћу *кључних речи* и показати примере коректно дефинисаних кључних речи и оних које садрже непотребне везнике или се недовољно прецизно односе на конкретан предмет претраге. Резултате добијене претрагом интернета никада не треба узимати здраво за готово. Наставник треба да предочи да садржајима са интернета морамо да приђемо критички. Објаснити да *критичко мишљење* није исто што и *критика*, већ да оно представља такав приступ информацијама који подразумева преиспитивање њихове тачности, порекла и сл.

Садржаји на интернету имају своје власнике. У том смислу, није дозвољено присвајати их. Уколико, за потребе наставе и учења, користимо материјале пронађене на интернету, у обавези смо да наведемо одакле смо их преузели. Такође, није дозвољено да остварујемо материјалну корист од туђих материјала преузетих са интернета осим уколико то није јасно назначено.

Безбедно коришћење дигиталних уређаја

Приликом обраде ове наставне теме, кренути од свакодневног, „извандигиталног” искуства ученика. О дигиталном насиљу говоримо када неко намерно шаље ружне, претеће и узнемирујуће поруке, објављује нетачне информације о другима, срамоти друге у групи, исмева, „искључује” некога из групе или га игнорише, „блокира”, негативно коментарише (нпр. туђе фотографије или видео-снимке) и/или подстиче друге да то раде, подстиче друге да ураде нешто што је за њих лоше, уцењује, креира и објављује туђе фотографије на интернету без дозволе особе која је на фотографији, крије се иза лажних имена/надимака, односно претвара се да је неко други итд. Веома је важно да ученици разумеју зашто последице дигиталног насиља

могу бити чак и озбиљније од последица насиља које се дешава уживо, у интеракцији лицем-у-лице. Требало би им указати на неколико специфичности дигиталног насиља које произилазе из самих карактеристика дигиталне технологије: да се може вршити у било које време и са било ког места, да не можемо увек утврдити ко је особа која нас узнемирава, у дигитално насиље укључен је велики број особа и информације се тешко бришу, а лако шире.

У оквиру теме **Безбедно коришћење дигиталних уређаја** потребно је посебну пажњу посветити времену током кога ученици користе дигиталне уређаје којима имају приступ. Како многа истраживања показују да деца овог узраста проводе превише времена на интернету и уз мобилне телефоне, уколико су им доступни, указати на значај креирања личног плана коришћења доступних дигиталних уређаја.

Алгоритамски начин размишљања

У оквиру овог дела теме, ученици у специфичним окружењима за блоковско програмирање локализованих на српски језик (попут code.org) решавају једноставне проблеме чије решавање захтева понављање (програмске циклусе). Наставник треба да представи узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање (нпр. маца мења боју, исцртава се испрекидана линија, срце пулсира) и постави ученицима питање: „Ако бисмо сложили блокове на овакав начин, шта би се њиховим извршавањем добило?”. Ученици треба да аргументују своје одговоре и дебатују о тачности изнетих одговора. Након тога, наставник треба да прикаже узрасту примерен алгоритам/програм који садржи понављање, али садржи грешку. Након саопштавања сврхе програма, наставник треба да постави питање: „Да ли блокови сложени на овакав начин доводе до описаног решења? Да ли је могуће поправити програм?”. Ученици тада треба да предложе решења и по потреби дебатују о њима.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на процес учења и достизање исхода учења вреднују се процес и продукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

- самопроцена: неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;

- вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу.);

- отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.

-Већ знам - Желим да научим – **Научио/ла сам**: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа. Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан). Јачање самопоуздања ученика и саморегулације у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма за трећи разред, Просветни гласник број 07/2022

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

Наставни предмет: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ
Циљ: Циљ наставе и учења Грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске и локалне заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.
Опште предметне компетенције: вештина за живот у демократском друштву
Специфичне предметне компетенције:Развијање способности комуникације , изражавање мишљења и аргументовање ставова, знања о техникама тимског рада, као и способности и спремности за живот у демократском друштву. Развијање способности комунокације, изражавање мисљења и аргументовање ставова, знања о техникама тимског рада, знања о улози грађна у креирању политичких мера. Стицање вештина за препознавање осећања и потреба, адаптацију на различите ситуације и правилно реаговање у конфликтним ситуацијама, као и прихватање различитости.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- својим понашањем показује да прихвата различитост других; – препознаје у свом окружењу примере неједнаког поступања према некој особи или групи на основу неког њиховог личног својства; – се понаша на начин који уважава сопствене и туђе потребе, права и осећања у свакодневним ситуацијама; – препознаје примере солидарности у свом окружењу, причама, филмовима; – укаже вршњацима на особе или групе у свом окружењу којима је потребна помоћ и подршка; – објасни разлику између саосећања, солидарности и сажаљења на датом примеру; – укаже на упрошћено,	ЉУДСКА ПРАВА Сви различити, а сви равноправни	**Различитост** Живот у заједници у којој би сви људи били исти (по полу, узрасту, вери, националности, образовању, интересовању). Различитост као богатство једне друштвене заједнице. Отвореност и затвореност за различитости. Различитости у нашој локалној заједници **Равноправност мушкараца и жена** Уважавање разлика уз једнака права, одговорности и могућности. Дечаци и девојчице – сличности и разлике, иста права и могућности. **Осетљиве друштвене групе** Групе којима је услед специфичних разлика потребна додатна подршка како би имале исте шансе и могле равноправно да се укључе у живот заједнице и остваре своје потребе и права. **Стереотипи и предрасуде** Упрошћено, поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога (сви дечаци су, све девојчице су, сви Роми су). Негативно мишљење појединаца о некоме ко се не познаје довољно. Стереотипи и предрасуде као основ за дискриминацију. **Дискриминација** Неједнако поступање према особи или некој групи на основу неког њиховог личног својства (пол, узраст, вера, националност, образовање,

поједностављено, генерализовано и најчешће нетачно приказивање некога на приказаним примерима; – наведе неколико институција у свом окружењу које брину о потребама и правима грађана, посебно деце; – наведе шта би волео да има у својој локалној заједници што сада недостаје; – тражи помоћ у ситуацијама кршења својих или туђих права; – наведе једно удружење грађана у свом окружењу и опише чиме се бави; – опише на које све начине деца његових/њених година могу да брину о својој локалној заједници; – пажљиво слуша саговорника, слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвата да други могу имати другачије мишљење; – испољава заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – заједно са осталим ученицима учествује у проналажењу особа којима је потребна помоћ, у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању		инвалидитет), што за последицу има нарушавање њихових права и достојанства. Једнако поступање према неједнакима као вид дискриминације.
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Ја и други у локалној заједници	**Локална заједница** Место где грађани задовољавају највећи број својих потреба и остварују највећи број својих права. Потребе и права које деца задовољавају у локалној заједници – за образовањем, здравственом заштитом, одмором, игром, учествовањем у спортским, кулурним и уметничким активностима. **Комуналне услуге** Услуге од општег интереса за све грађане локалне заједнице – вода, превоз, путеви, паркинг, отпад, осветљење, паркови, пијаце, димничари. **Институције и организације** Локалне заједнице у области образовања, културе, здравља, спорта и рекреације, очувања околине, безбедности, верске организације. Активности и допринос удружења грађана у локалној заједници. **Наша локална заједница** Брига наше локалне заједнице о потребама и правима својих грађана,. Брига наше локалне заједнице о деци различитих својстава (пол, узраст, сиромаштво, здравље). Доступност садржаја у нашем окружењу слепим или глувим особама, родитељима са дечијим колицима или особама у инвалидским колицима (пешачки прелази, школа, дом здравља, продавница, превоз). Брига деце о својој локалној заједници – о отпаду, биљкама и животињама, споменицима културе, уметничким делима, потрошњи воде, пружање помоћи онима којима је то потребно. Удружење грађана у нашем окружењу некад и сад.
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Снага узајамне помоћи	**Солидарност** Потреба узајамне бриге и одговорности међу људима. Лажна солидарност. Разлика између саосећања, сажаљења и солидарности. Примери акција солидарности у нашој локалној заједници (мобе, добровољно давање крви и хуманитарне акције за лечење болесних, СМС акције прикупљања новца). Ситуације у којима свакоме може бити потребна помоћ (болест, сиромаштво, ратови, поплаве, земљотреси, пожари, миграције). Медији као подршка солидарности. **Волонтирање** Добровољно ангажовање појединаца и група у пружању помоћи људима, животињама, биљкама. Мотиви волонтера – веровање у снагу

		узајамне помоћи, човекољубље и хуманост. Волонтерске акције ученика/ученица школе у локалној заједници (чишћење јавних површина, сађење биљака, помоћ старим људима, удомљавање напуштених кућних љубимаца). Активности волонтера Црвеног крста у нашој локалној заједници.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција солидарности у локалној заједници	**Планирање и извођење акције солидарности у локалној заједници** Утврђивање коме је у заједници потребна помоћ. Одређивање циља акције. Припрема плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције –видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе –приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

Кључни појмови садржаја предмета:равноправност, стереотипи и предрасуде, дискриминација, локална заједница, солидарност, волонтирање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Изборни програм Грађанско васпитање за трећи разред организован је по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза. Програми Грађанског васпитања у првом циклусу, по свом циљу и концепцији, најближи су програмима обавезног предмета Природа и друштво. Утрећем разреду програми оба предмета предвиђају проучавање појава из ширег окружења, односно локалне заједнице како се она назива у овом изборном програму.

Од ученика се очекује не само да упознају локалну заједницу већ и да имају критички однос према њој, у смислу да промишљају шта све недостаје или није довољно развијено како би она у што већој мери задовољавала потребе свих грађана који ту живе (више паркова, пешачких прелаза, биоскоп, базен, тржни центар, играоница...). У тим активностима ученике треба подстицати да мисле и о потребама других, а не само о сопственим, и да јачају свест и осетљивост за специфичне разлике међу људима у заједници по полу, узрасту, здравственом стању, образовању, националности, вери. Програм предвиђа да ученици боље упознају и различита удружења грађана којих има велики број чак и у сасвим малим срединама. Прича о удружењима грађана има за циљ подстицање осећаја припадности заједници и спремности за удруживање са другима како би боље функционисали и боље се осећали у својој заједници. Упознавање ученика са солидарношћу и волонтирањем треба да обезбеди јачање вредности заједништва, хуманости, личне одговорности и поштовања различитости у оквиру локалне заједнице којој природно припадамо.

Кроз различите активности и примере потребно је ојачати ученике да разликују саосећање, сажаљење и солидарност. Многи су примери где се дискриминација по различитом основу може довести у везу са предрасудама и стеротипима али је на овом узрасту најпогодније о томе говорити на примеру дечака и девојчица, мушких и женских послова, односа према Ромима, деци која похађају школу по индивидуалном образовном плану или имају било коју сметњу у развоју. Није неопходно да ученици у свом речнику имају речи дискриминација, етикетирање, предрасуде и стереотипи, али је потребно да достигну исходе наведене у програму. Ови исходи су врло важни

јер подржавају развој осетљивости ученика за различите видове неуважавања и непоштовања што је основ за постизање исхода програма у следећим разредима, а који имају за циљ даље неговање друштвене свести и одговорности. Из тог разлога програм за трећи разред предвиђа акцију солидарности у локалној заједници која захтева да ученици „изађу" из школе, пронађу особе или групе којима је потребан неки вид помоћи и осмисле на који начин ће исказати своју солидарност с њима. Осим тога, са ученицима треба тако радити да постану свесни да свако од нас може доћи у ситуацију да му буде потребна нечија помоћ и солидарност.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба достићи. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су мерљиви, проверљиви, односно наставник може, пратећи активности ученика, лако да утврди да ли их они остварују и у којој мери.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу планирања наставе и учења наставник се руководи, превасходно, исходима које ученици треба да достигну. Приликом избора активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да свака од њих се може вишеструко искористити. Достизање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. Грађанско васпитање корелира са предметима Српски језик, Природа и друштво, Ликовна и Музичка култура и зато је сваки вид тематског планирања добродошао. Како је планом предвиђено да се и у трећем разреду остварује пројектна настава, то је добра прилика да се повеже са активностима Грађанског васпитања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За остваривање програма и достизање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике трећег разреда који су још увек у извесној мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се достигну жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења. Његова улога је и да обезбеђује наставна средства или упућује ученике да их сами пронађу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са Правилником о оцењивању у основној школи. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање и то не само у остваривању исхода из овог програма већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно компетенције за Одговорно учешће у демократском друштву. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују

чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Када су у питању активности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима јер и из неуспелих акција може се пуно тога научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)
Циљ:Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.
Разред: трећи
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
Когнитивни аспект: • моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 3. разреда основне школе; • моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања. Афективни аспект: ученик ће бити мотивисан да активно учествује на часовима верске наставе	**I – УВОД** **1. Свет је створен за тебе, чувај га! – уводни час**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада
<u>Когнитивни аспект:</u> • препознати неке елементе библијске повести о стварању света; • моћи да препозна и именује иконе на којима су представљени дани стварања света, на	**II – БОГ СТВАРА СВЕТ И ЧОВЕКА** **2. Свето Писмо нам сведочи о настанку света** **9) Света некада уопште није било (1. и 2. дан**	• Појам Светога Писма као књиге откривења • Стварање невидљивог света- духовних сила - анђела • Библијско казивање о стварању света по данима • Стварање човека • Песма „Молитва“ Бранко Радичевић(песник се диви Божјем стварању и моли благослов...)

основу библијске повести; • моћи да увиди да је свет скуп конкретних врста живих бића која су уједињена, једна другима потребна и да она чине велику заједницу љубави – Цркву; • моћи да објасни да је свет створен љубављу Божјом; • моћи да разуме да се права слобода изражава као љубав према другим људима, природи и Богу; • уочити да је човек сличан Богу. *Афективни аспект:* • бити подстакнут да развија љубав према ближњима, природи и Богу; • развијати жељу и свест о важности бриге према ближњима и природи.	**стварања)** **10) Све је биље створено и Сунцем обасјано (3. и 4. дан стварања)** **11) Све врви од живота (5. и 6. дан стварања)** **12) Створен сам да личим на Бога**	Прича „Паче“ А. Солжењицин
Когнитивни аспект: 4. знати да је Бог створио свет из љубави и да објасни како зна да Бог воли свет; 5. препознати да Бог брине о свету и да наведе примере Божјег старања о свету; 6. увидети кроз своје креативне способности да је човек сличан Богу; 7. увидети да Бог жели да свет постоји вечно; 8. увидети да су Бог, људи и природа различити, али да нису потпуно раздељени; увидети различитост која постојиизмеђу Бога и створеног света; 5. знати да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет;	**III – БОГ НАС ВОЛИ** - **Бог ствара свет из љубави** - **Бог, људи и природа** - **Свет не може без Бога** **10. Бог се брине о свету** **11. Божићни весници**	У Прича „Шишарка“ или прича „Себични џин“ О. Вајлд (са правим крајем, кад се појављује Христос...) У Прича Св. Владике Николаја о томе како је Господ са Богородицом избавио пастира Давида из невоље (кад је заспао у пећини а змија му легла на груди...)А кад је одрастао Цар Давид је описао Богородицу и Христа у псалму 4) „Љубавна песма“, М. Данојлић (о маслачку и облачку) 5) Јављање анђела Богородици; 6) Јављање анђела Јосифу; 7) Сусрет Богородице и Јелисавете; 8) Јављање анђела пастирима; 9) Јављање анђела мудрацима; 10) Анђео јавља Јосифу да склони породицу у Египат;

6. упознати улогу анђела као сарадника Божјих у старању о свету; 7. уочити да је свет смртан ван заједнице са Богом; 8. упознати сдржај молитве Анђелу чувару; 9. усвојити текст и мелодију песме „Анђели певају“. *Афективни аспект:* 10. бити подстакнут да развија свест о томе да је важан зато што га воли Бог и његови ближњи ; бити подстакнут да се труди да воли све људе (чак и оне од којих је веома различит).		11) Молитва Анђелу чувару; Песма: „Анђели певају“.
Когнитивни аспект: JJ уочити да је човек посредник између Бога и природе и да Бог са природом разговара преко човека; KK проширити своје знање о служењу Светога Саве Богу и нашем народу; JJJ уочити да нема љубави без служења ближњима; упознати библијску повест о Христовом служењу Апостолима. *Афективни аспект:* KKK бити подстакнут да љубав препознаје као служење; ◦ знати да кроз чињење дела љубави према ближњима, постаје сличан Христу и светитељима Божјим.	**IV – ЗАЈЕДНИЦА БОГА И СВЕТА КРОЗ ЧОВЕКА** - **Човек домаћин и свештеник у свету** - **Свети Сава** - **Свети Сава брине о нама** - **Радост служења**	**27.** Прича „Три дрвета“(Ова прича је и Божићна и Васкршња) **28.** Подизање задужбина – најзначајније • задужбине Светога Саве и Светог Симеона Јеванђељско казивање о Христовом служењу – прање ногу апостолима и Тајнавечера • Прича: Доброчинство – најлепши начин да постојиш, из књиге«Мали анђео», Н. Витошевић.
Когнитивни аспект: У препознати да је Литургија захвалност Богу; У уочити да се захвалност Богу показује кроз наше дарове; У уочити да наши дарови хлеб и вино представљају свет у малом; У увидити везу Литургије и спасења човека и света; У проширити своја знања о празнику Васкрсења; У увидити шта за створену прируду значи Христово Васкрсење;	**V – ЛИТУРГИЈА-ПРЕОБРАЖЕНИ СВЕТ** **16.Наши дарови благодарности (опис н.ј. - твар у Литургији)** **17Литургија - преображај света** **18. Литургија – молитва за спасење човека и света** **19.Васкресење Лазарево** **20.Васкрсење Христово**	• Твар у Литургији – хлеб и вино • Песма“Како настаје хлеб“ Лидија Поповић • Твар у Литургији – тамјан, уље, восак, вода, врба, бадњак, јаје, жито,грожђе... • Прича о удовичинојлепти ВеликаЈектенија • Прича „Мудри чобанин“ Патријарх српски Иринеј Гавриловић(прича о причешћу) Библијско казивањеоваскрсењу Лазара •Казивање о женама мироносицама на Христовом гробу ((„Зашто тражите живога међу мртвима“) •Васкршња прича „ И жовотиње“

У усвојити текст и мелодију песме „*Људи ликујте*“ *Афективни аспект:* - бити подстакнут да учествује на Литургији како би показао Богу да жели да буде у заједници са Њим; -бити подстакнут да у себи развија осећај захвалности према Богу и својим ближњима.		Зинаида Хипијус
Когнитивни аспект: 3) препознати личну одговорност за творевину; 4) увидити да се загађењем наше околине, загађује цео свет; 5) увидити да се на православним иконама стварања света и човека, приказује зависност природе од човека; 6) препознати представе које приказују догађаје везане за стварање света; 7) уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса трећег разреда основне школе. *Афективни аспект:* 8) бити подстакнут на очување природе и своје животне средине; 9) бити подстакнут да гледа на природу као на Божју творевину; Ученици ће бити подстакнути да уреде школски простор изабраним радовима везаним за стварање и очување света	**VI – ЧОВЕК И ПРИРОДА** - **Све чека на љубав човека** - **Чувамо дарове Божије љубави** - **Стварање света у православној иконографији** - **Икона света створеног за мене**	Поучне приче: • „Свети Власије благосиља животиње“ • „Игуман имедвед“ • „Необична лађа“ (Свети Елије и крокодил) • „Свети Серафим и медвед“ • Песма „ Радуј се“ М.Одаловић Израда иконе Израдастрипа

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

23. Теоријска настава се реализује у учионици;
24. Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава се реализује кроз следеће облике наставе:

25. теоријска настава (34 часова)
26. практична настава (2 часа)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА ЗА ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета:СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ учења предмета: Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Опште предметне компетенције:

Примењујеосновназнањаосрпскомјезикуиосновнаначелатумачења књижевнихдела;поштујекњижевнојезичкунормуикористијезиккаониз стваралачкихмогућностиуусменојиписанојкомуникацији–обликујелогичани структурираногворениииписанитекст;чита,тумачи, упоређујеивреднује књижевнеинеуметничкетекстовеизнационалнеисветскекултурнебаштине прикладнеузрастуученика;умедаизабеределазачитањепремасвомлитерарном укусу; чува, негује иволи српски језик.

Специфичне предметне компетенције:

Језик: Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Разликује појмове књижевног и народног језика. Користи оба писма, дајући предност ћирилици. Јасно формулише своје мишљење. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе које су предвиђене градивом, примењујући основне говорничке вештине. Саставља једноставнији аргументативни текст.

Књижевност: Разговетно и течно чита. Познаје ауторе књижевних дела предвиђених програмом. Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту. Истраживачки тумачи кључне чиниоце структуре књижевног дела, као и његове тематске, идејне, стилске, језичке и композиционе особине. Познаје основне књижевне термине и адекватно их примењује у тумачењу књижевних дела. Има развијену читалачку културу; чита ради уметничког доживљаја књижевног дела, знања, богаћења лексичког фонда, способности аргументације и исказивања мишљења и ставова. Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа.

Разред: четврти

Годишњи фонд часова: 180

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

– чита са разумевањем различите врсте текстова; – укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове; – разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; – одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; – именује позитивне и негативне особине ликова; – уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам); – тумачи идеје књижевног дела; – препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; – уочи персонификацију и разуме њену улогу у књижевном делу; – разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу; – преприча текст из различитих улога/перспектива; – уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан, шаљив); – уочи супротстављеност лица у драмском тексту; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму и чита прозни текст; – изводи драмске текстове; – усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек	**КЊИЖЕВНОСТ**	**ШКОЛСКА ЛЕКТИРА** **Поезија** Шаљива народна песма *Женидба врапца Подунавца* Војислав Илић: *Јесен*/Владислав Петковић Дис: *Зима* Момчило Мошо Одаловић: *Молитва за маму* Мирослав Антић: *Космонаутска песма* Бранко Миљковић: *Песма о цвету* Добрица Ерић: *Завичај/Отаџбина је наша очевина*/ Момчило Мошо Одаловић: *Птице косовчице* Мирослав Антић: *Прва љубав*/*Најљубавнија песма*/ Алексије Марјановић: *Љубав* Бранко Ћопић: *Месец и његова бака*/ Десанка Максимовић: *Пауково дело* Бранислав Црнчевић: *Кад би мени дали један дан* Владимир Андрић: *Дај ми крила један круг* Народна песма *Милош у Латинима* Народна песма *Јетрвица адамско колено* **Проза** Народна прича о животињама: *Међед, свиња и лисица* Народна приповетка: *Најбоље задужбине* Народна приповетка: *Ветар и сунце* Народна бајка: *Пепељуга* Бранислав Нушић: *Прва љубав* (одломак из *Аутобиографије*) Бранислав Црнчевић: *Босоноги и небо* Гроздана Олујић: *Стакларева љубав* Светлана Велмар Јанковић: *Стефаново дрво* Лав Николајевич Толстој: *Врабац и ласте/Два мраза* Драган Алексић: *Позориште на небу* Весна Алексић: *Детективско срце* Ханс Кристијан Андерсен: *Ружно Паче – читање у наставцима* **Драмски текстови** Гвидо Тартаља: *Подела улога* Љиљана Крстић: *Кад пролеће дође* Дејан Алексић: *Слава* **Научнопопуларни и информативни текстови** (из књига, енциклопедија и часописа за децу) • о нашим знаменитим

у истом облику; – одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила; – правилно пише сва три модела управног говора; – употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; – употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика; – препозна значење речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; – напише разгледницу, честитку, приватно писмо; – прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној; – повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак; – правилно структурира текст; учествује у предлагању садржаја и начина рада.		књижевницама, сликаркама и научницама; • о природним лепотама и културним знаменитостима Србије; • о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету • бонтон. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** Милован Данојлић: *Избор из поезије за децу* Драган Лукић: *Избор из поезије за децу* Јасминка Петровић: *О дугмету и срећи* Рене Гијо: *Бела Грива* Ерик Најт: *Леси се враћа кући* Александар Поповић: *Пепељуга* ДОПУНСКИ ИЗБОР (са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела) Избор драмских текстова за децу Бранко В. Радичевић: *Песме о мајци* Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка/Очаране наочаре* Горан Петровић: *Разлике* Едмондо де Амичис: *Срце* Јохана Шпири: *Хајди* Михаел Енде: *Бескрајна прича* (одломак) Астрид Линдгрен: *Пипи Дуга Чарапа* Златко Васић: *Чаробно путовање* Урош Петровић: *Мартинина велика загонетна авантура* Гордана Тимотијевић: Сличице/Владимир из чудне приче Угљеша Шајтинац: Чарна и Несвет Момо Капор: Сања Весна Алексић: Брљиво срце Књижевни појмови: шаљива народна песма, прича о животињама, особине народне епске песме, приповетка, роман за децу, персонификација, опис природе и ликова, – приповедање у 1. и 3. лицу, – сукоб драмских лица. Речи које у писању и говору мењају облик; речи које не мењају облик (без именовања врста непроменљивих речи). Реченица и реченични чланови (субјекат, предикат, објекат, прилошке одредбе). Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у

	ЈЕЗИК **Граматика** **и** **правопис**

		речи (речца ли, предлог са, вишечлани бројеви). Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације. Лексичко-семантичке вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. Програм наставе и учења чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 80 часова, Језик – 50 часова и Језичка култура – 50 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима. Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима. Могући примери функционалног груписања и повезивања по сродности дела обавезног и допунског корпуса школске и домаће лектире могу бити следећи (никако и једини):
–одрастање у различитим временима и културама (Бранислав Црнчевић: Кад би мени дали један дан, Босоноги и небо, Гвидо Тартаља: Подела улога, Драган Лукић: избор из поезије за децу, Јасминка Петровић: О дугмету и срећи, Ерик Најт: Леси се враћа кући, Рене Гијо: Бела Грива, Горан Петровић: Разлике, Јохана Шпири: Хајди, Астрид Линдгрен: Пипи Дуга Чарапа, Весна Алексић: Брљиво срце, Владимир Антић: Дај ми крила један круг, Бранко Миљковић: Песма о цвету, Михаел Енде: Бескрајна прича (одломак), Љиљана Крстић: Кад пролеће дође, Дејан Алексић: Слава, Едмондо де Амичис: Срце);
–дете и породица (Момчило Мошо Одаловић: Молитва за маму, Мирослав Антић: Космонаутска песма, Бранко В. Радичевић: Песме о мајци, Народна песма Јетрвица адамско колено, Јохана Шпири: Хајди, Едмондо де Амичис: Срце);
–хумор (шаљива народна песма Женидба врапца Подунавца, Бранко Ћопић: Месец и његова бака, народна прича о животињама: Међед, свиња и лисица, Дејан Алексић: Слава, избор из драмских текстова за децу);
–описивање бића и простора у различитим временским условима (Војислав Илић: Јесен или Владислав Петковић Дис: Зима, Десанка Максимовић: Пауково дело, Лав Николајевич Толстој: Врабац и ласте/Два мраза, Љиљана Крстић: Кад пролеће дође, Милован Данојлић: избор из поезије за децу, Драган Лукић: избор из поезије за децу);
–бајковити свет (народна бајка: Пепељуга, Александар Поповић: Пепељуга, Гроздана Олујић: Стакларева љубав, Ханс Кристијан Андерсен: Ружно Паче – читање у наставцима, Златко Васић: Чаробно путовање, Гордана Тимотијевић: Владимир из чудне приче, Михаел Енде: Бескрајна прича (одломак), Драган Алексић: Позориште на небу);
–поучне приче (народна приповетка: Најбоље задужбине, народна приповетка: Ветар и сунце, Лав Николајевић Толстој: Врабац и ласте, Два мраза, Весна Алексић: Детективско срце, Ханс Кристијан Андерсен: Ружно Паче, Угљеша Шајтинац: Чарна и Несвет);
–родољубље, неговање традиције, културног и националног идентитета (Добрица Ерић: Завичај/Отаџбина је наша очевина или Моша Одаловић: Птице косовчице, народна песма Милош у Латинима, народна приповетка: Најбоље задужбине Светлана Велмар Јанковић: Стефаново дрво, Светлана Велмар Јанковић: Књига за Марка/Очаране наочаре, значајне личности српског језика, књижевности, уметности, науке и културе);
–рађање прве љубави (Мирослав Антић: Прва љубав или Најљубавнија песма или Алексије Марјановић: Љубав, Бранислав Нушић: Прва љубав (одломак из Аутобиографије), Љиљана Крстић: Кад пролеће дође).
Новина програма за четврти разред јесте допунски избор лектире који омогућава учитељима да са наведеног списка или по сопственом избору бирају три дела која ће на часовима обрађивати.
Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус и неговати истрајност у читању и доживљавању књижевног дела.
Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – поезија, проза, драмски текстови за децу и обогаћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Домаћа лектира обухвата значајна поетска и прозна дела дечје књижевности.
При тумачењу текстова из школске и домаће лектире треба разликовати књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; одредити тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; именовати позитивне и негативне особине ликова; уочити битне појединости у описима бића и природе; уочити природу хумора у књижевном тексту и разумети идеје књижевног дела.
Међупредметну повезаност учитељи успостављају, пре свега, са наставом природе и друштва, ликовне културе, музичке културе, верске наставе и грађанског васпитања.

ЈЕЗИК

У настави језика ученици овладавају граматичким и правописним правилима стандардног српског језика која ће примењивати у писаној и говорној комуникацији.

Граматика

Како би се приступило усвајању нових садржаја, неопходно је да се добро утврде знања из морфологије: врсте речи и њихове граматичке категорије.
У оквиру нових садржаја потребно је на примерима показати да неке речи мењају облик, а неке не.
Пре увођења нових садржаја из синтаксе треба обновити знања о реченици и разликовању различитих врста реченица по облику и значењу.
Уводи се појам реченичних чланова и појам службе (функције) речи у реченици. Потребно је стално указивати на разликовање врста речи и њихове службе (функције) у реченици. У претходним разредима обрађен је први и други модел управног говора тако да је неопходно направити систематизацију, а затим увести и трећи модел. Наставу граматике треба повезивати са наставом књижевности тако што књижевни текстови из програма могу послужити за граматичку анализу.

Правопис

Писање имена становника држава и насеља, имена улица и тргова, назива институција, предузећа и установа, манифестација, као и писање устаљених имена историјских догађаја и историјских личности потребно је повезати са наставом предмета Природа и друштво. Писање имена из уметничких дела и писање имена животиња потребно је повезати са наставом књижевности и обрадити на основу примера из обрађених дела.
Писање речце ли обрађено је у другом разреду, а сада се уводе и мало сложенији примери. Због честе погрешне употребе пожељно је посебно указати на разликовање скраћеног упитног облика је ли (је л’) и узрочног везника јер (честе грешке: Јер имаш оловку? уместо Је л’ имаш оловку? и сл.). Писање предлога са уз заменице обрадити само уз типичне примере са мном, с њом, с тобом и сл. Писање вишечланих бројева треба повезати са наставом математике.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање. Основни облици усменог и писменог изражавања (препричавање, причање, описивање) представљају темељне програмске садржаје за усавршавање и неговање језичке културе ученика. У четвртом разреду требало би подстицати ученике да препричавају, причају и описују и на сажет и на опширан начин како усмено, тако и писмено.
Обрада наставних садржаја који се односи на речи истог облика, а различитог значења и речи истог значења, а различитог облика, као и на устаљене језичке изразе требало би да се заснива на бројним примерима који су ученицима познати, јер би им помогли да боље разумеју и да употребљавају дате лексеме у спонтаној комуникацији, што би допринело обогаћивању њихове језичке продукције и унапређивању њихове комуникативне компетенције. Наставној јединици Разгледница, честитка, писмо требало би подстицати ученике да сами напишу разгледницу,

честитку или писмо, али би им требало, најпре, предочити одређена правила која се односе на ове облике писане комуникације (адресирање).
Говорне вежбе код ученика подстичу машту и креативност, али и дивергентно мишљење, због чега би их требало чешће примењивати у настави језичке културе.
Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица Ви из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца ли, предлог са, вишечлани бројеви).
Врсте језичких вежби потребно је одабрати у контексту наставног садржаја. То могу бити допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације и слично.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је основа за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању образовно-васпитне праксе.
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*.

Наставни предмет:ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења предмета:Циљ учења страног језика у основном образовању јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију, и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језика и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Специфичне предметне компетенције:
1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
3) Интеркултурална компетенција се односи на основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба, као и неговање позитивног и отвореног става према разликама које препознаје између своје и циљне културе.
Разред: четврти
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– поздрави и отпоздрави, примењујући	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Речи и изрази везани за тему. Hi/Hello, Nice to see you again! Nice to see you

једноставна језичка средства;		too! How are you today? I'm fine, thank you, and you? I'm very well, thanks./Not great./I'm OK. Good morning/afternoon/evening/night. Goodbye./Bye. See you (all) in 5 minutes/soon/later/tomorrow/on Monday/next week/in September/next year! Личне заменице: I, you… Глагол to be - the Present Simple Tense. Императив. Предлози са прилошким одредбама за време : on, in... Интеркултурални садржаји: Формално и неформално представљање, устаљена правила учтивости.
-представи себе и другог, -разуме једноставна питања личне природе и одговори на њих -поставља једноставнија питања личне природе -у неколико једноставнијих везаних исказа саопшти информације личне природе о себи и другима водећи рачуна о приватности и поверљивости -разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на права детета	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	Речи и изрази везани за тему. Личне заменице – *I, you…* Присвојни придеви – *my, your…* Показне заменице – *this/that, these/those* *Havegot/Have* за изражавање поседовања Питања са *Who/What/Where/How (old/many)* Предлози за изражавање места – *from, in…* Предлози са прилошким одредбама за време: *in, on...* Саксонски генитив са именицама у једнини Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом Императив Основни бројеви (0–100) Алфабет The Present Simple Tense. Правилна множина именица: daughter-daughters, son-sons… Неправилна множина основних именица: child - children... (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; конвенције у писању личних заменица; конвенције у саопштавању телефонских бројева и адреса; употреба титула уз презимена (*Mr, Mrs, Miss*); разлике између српске азбуке и енглеског алфабета; конвенције у писању разгледница и писама.
- разуме једноставнија упутства,налоге и упозорења и реагује на њих -саопшти једноставнија упутства, налоге и упозорења уз одговарајуће образложење	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА	Императив Питања са What/Which/Whose/How many/much... Правилна множина именица: book-books, notebook-notebooks... Множина именица које се завршавају на -y, -o, f/fe:photo-photos, knife-knives... Саксонски генитив са именицама у једнини/множини Употреба чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом

		Бројеви 0-100. Интеркултурални садржаји: Поштовање основних правила учтивости (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости.
-разуме позив на заједничку активност и реагује на одговарајући начин -упути позив на заједничку активност	ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ	Речи и изрази везани за тему. Модални глагол can за узражавање предлога и способности. Have got. The Present Simple Tense. The Present Continuous Tense. What/How about. Употреба/ изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одрђени контекстом приликом назива игара/ хобија/ спортова Интеркултурални садржаји: Прикладно позивање и прихватање/ одбијање позива, прослава рођендана, забава и разонода
- искаже и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин -разуме кратке и једноставније молбе и реагује на њих уз одговарајуће образложење -упути кратке и једноставније молбе	ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА	Речи и изрази везани за тему. Модални глаголи за изражавање молбе – *can/may* Саксонски генитив са именицама у једнини (Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставно исказане честитке и одговори на њих; – упути једноставне честитке; – разуме и, примењујући једноставна језичка средства, наведе најуобичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника;	ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ДРУГИХ ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА	Речи и изрази везани за тему. *ThePresentSimpleTense* за описивање уобичајених радњи (само као опција, рецептивно) Питања са *What/Howmany* (Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и догађаји и начини обележавања/прославе.
– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења; – разуме једноставне описе бића, предмета и места; – опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА	Речи и изрази везани за тему. Глаголи have got, to be за давање описа Показне заменице: this/that, these/those. Егзистенцијално There is/are. Питање са Who/What/Which/Where/How many... Правилна множина именица и неправилна множина основних именица Употреба/ изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима који су одређени контекстом као и са називима основних географских појмова, редним бројевима и називима празника Редни бројеви 1-30.

		Интеркултурални садржаји: Познате личности из области спорта, глуме, музике...; престонице земаља енглеског говорног подручја; препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја
– разуме свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Речи и изрази везани за тему. The Present Simple Tense. The Present Continuous Tense. Императив Интеркултурални садржаји: Правила учтиве комуникације.
– разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих; – тражи и пружи једноставна обавештења о положају у простору;	ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ	Речи и изрази везани за тему. Предлози, прилози и прилошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: in, on, at, next to, under, in front of, behind, between, opposite, here, there, downstairs, upstairs, (on the) left/right, straight on/past... Питања са Where. Употреба/ изостављање чланова приликом првог спомињања неког појма и са појмовима одређени контекстом, редни бројеви и основни географски појмови Редни бројеви 1-30 Интеркултурални садржаји: препознатљива обележја земаља енглеског говорног подручја
– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време;	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Речи и изрази везани за тему. Питања са What/When/What time. Предлози за изражавање времена: at, on, to, past, between... Употреба/ изостављање чланова у изразима in the. morning/afternoon/evening, at the weekend/at weekends, have breakfast/lunch/dinner, by bus/car/bike, go on holiday као и са редним бројевима, месецима и годишњим добима, празницима Редни бројеви 1-30. Интеркултурални садржаји: Конвенције у писању датума и саопштавању времена, радна недеља и викенд
– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; – тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање,	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази везани за тему. Присвојни придеви: my, your… Показне заменице: this/that, these/those. Havegotза изражавање припадања/ поседовања. The Present Simple Tense глагола be/have. Саксонски генитив са именицама у једнини Интеркултурални садржаји: породица, пријатељи, односс према својој и туђој имовини

поседовање/непоседовање;		
– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих; – тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази везани за тему. The Present Simple Tense глагола to be/like/love/hate. Питања са Who/What/Which/How. Употреба/ изостављање чланова са називима игара, хобија, спортова Интеркултурални садржаји: Конвенције у писању знакова навода;разлике између британске и америчке варијанте енглеског језика у изговору , лексичком фонду и правопису, интересовање и хобији
– разуме једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише радње и способности користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ ДОГАЂАЈА И СПОСОБНОСТИ У САДАШЊОСТИ	Речи и изрази везани за тему. The Present Continuous Tense за изражавење тренутних радњи The Present Simple Tense за описивање уобичајених радњи Модални глагол can за изражавање способности Питање са What/Where/When/How many... Употреба/ изостављање чланова са at the moment, at the weekend/at weekends, go/walk to school, start/finish school, have fun, by bus/car/bike i sl. Интеркултурални садржаји: Породични живот, живот у школи, наставне и ваннаставне активности; обичаји и начин живљења људи у земљама енглеског говорног подручја
-разуме и саопшти једноставније исказе који се односе на бројеве, количине и цене -учествује у предлагању садржаја и начина рада	ИЗРАЖАВАЊЕ БРОЈА И КОЛИЧИНЕ	Речи и изрази везани за тему. Правилна множина именица: subject-subjects, dinar-dinars... Неправилна множина основних именица: tooth-teeth... Множина основних именица које се завршавају на -y, -o, f/fe: strawberry-strawberries, kilo-kilos, tomatotomatoes... Питања са How much/many/old/tall... Основни бројеву 0-100. Редни бројеви 1-30. Употреба одређеног члана са редним бројевима Интеркултурални садржаји: Конвенција у писању двоцифрених бројева, новчане валуте у земљама енглеског говорног подручја и њихове ознаке

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом планирања наставе и учења треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности

и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно узети у обзир да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета. Садржајима у уџбенику приступа се селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које, од четвртог разреда, укључују усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста, интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији програма, комуникативне функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични искази. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери језичких садржаја, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

.II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и **примењују** следећи **ставови:**

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање програма као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају и наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Током оцењивања и вредновања ученичких постигнућа треба водити рачуна да се начини на које се оно спроводи не разликује од уобичајених активности на часу јер се и

оцењивање и вредновање сматрају саставним делом процеса наставе и учења, а не изолованим активностима које стварају стрес код ученика и не дају праву слику њихових постигнућа. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Назив предмета:МАТЕМАТИКА

Циљ учења предмета: УчењаМатематике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Опште предметне компетенције: Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Специфичне предметне компетенције: математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема и математичка комуникација. Примењује једноставне математичке поступке када су сви подаци непосредно дати. Решава проблеме у једноставном контексту који се своде на једноставан рачун, решавање једначина, мерење, цртање и рад са подацима. Разуме захтеве сложенијих математичких задатака и решава их. Истражује различите начине решавања проблема. Приликом решавања проблема уме да одабере средство ИКТ-а и да га користи на одговарајући начин.

Разред: четврти

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

– прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; – одреди месну вредност цифре; – изврши четири основне рачунске операције у скупу N_0; – састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; – реши једначине и неједначине и провери тачност решења; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или неједначину; – процени вредност израза са једном рачунском операцијом; – одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; – прочита и запише разломке облика $(m, n \leq 10)$; – упореди разломке облика са једнаким бројиоцима или имениоцима; – сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима; – запише резултат мерења дужине децималним бројем са највише две децимале; – сабере и одузме децималне бројеве са највише две децимале; – чита, користи и представља податке у табелама или графичким дијаграмима; – формира низ на основу упутства; – реши задатак применом различитих начина представљања проблема; – именује елементе и опише особине квадра и коцке; – црта мреже и прави моделе квадра и коцке; – препозна сликовну представу изгледа тела посматраног са различитих страна; – прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; – израчуна површину квадрата и правоугаоника; – израчуна површину и запремину квадра и коцке; – – реши проблемске задатке у контексту мерења.	**БРОЈЕВИ**	Скуп природних бројева са нулом. Декадни систем записивања бројева. Месна вредност цифре. Својства скупа природних бројева. Сабирање и одузимање (писмени поступак). Множење и дељење (писмени поступак). Својства рачунских операција (изражена формулама). Изрази са више операција (бројевни изрази и изрази са променљивом). Једначине и неједначине у скупу N_0. Разломци облика $\frac{m}{n}$ $(m, n \leq 10)$. Упоређивање разломака са једнаким бројиоцима. Једнакост разломака. Сабирање и одузимање разломака са једнаким имениоцима. Децимални запис броја са две децимале. Сабирање и одузимање децималних бројева.
	ГЕОМЕТРИЈА	Квадар и коцка.
	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење површине (m^2, dm^2, cm^2, mm^2, km^2, ha, a). Површина квадрата и правоугаоника. Површина квадра и коцке. Мерење запремине (m^3, dm^3, cm^3, mm^3). Запремина квадра и коцке.

Годишњи фонд часова: 180

Кључни појмови садржаја: природни бројеви, декадни систем, својства операција, израз, једначине и неједначине, разломци, децимални запис броја, коцка, квадар, површина и запремина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом планирања реализације наставе и учења наставник, ће осим препорука датих у оквиру Програма наставе и учења узети у обзир ниво предзнања ученика и повезати ново градиво са већ наученим, а све ће сместити у свакоднедни контекст живота и рада школе и локалне средине у којој се школа налази, у циљу што квалитетнијих и трајнијих знања која ће бити примењива у свакодневним ситуацијама.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање наставе и учења ће се реализовати кроз предложене теме. У току рада наставне теме ће се остваривати у складу са принципом проширивања знања, односно повезивањем са осталим наставним областима и кроз корелацију сличних и повезаних садржаја.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење и вредновање ученика вршиће се континуирано кроз формативно и сумативно оцењивање и праћење, у складу са Правилником о оцењивању. Ученици ће бити укључени у све процесе и етапе праћења и оцењивања.

Наставни предмет: ПРИРОДА И ДРУШТВО
Циљ учења предмета: Циљ учења је упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.
Опште предметне компетенције: Комуникативна компетенција, компетенција за учење, дигитална компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, решавање проблема, компетенција за сарадњу, за одговорно учешће у демократском друштву, компетенција за одговоран однос према здрављу, естетичка компетенција, компетенција за одговоран однос према околини, рад с подацима и информацијама.
Специфичне предметне компетенције: Ученик кроз предмет Природа и друштво стиче знања, умења и вештине потребне за живот у природном окружењу и савременом друштву.
Разред: четврти
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**		**САДРЖАЈИ**
- одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; - одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; - повеже различите	**МОЈА ОТАЏБИНА – РЕПУБЛИКА СРБИЈА**	**Природне и друштвене одлике Србије**	Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије. Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности).

природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; - уважава националну и културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; - представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; - у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса; - повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем; - планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; - затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима у дигиталном окружењу; - идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаравњем; - испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола; - наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; - наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; - наведе примере превенције и заштите од			Грађани Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима). Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и животињског света).
		Човек – природно и душтвено биће	Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене у пубертету. Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји.
		Материјали	Смеше (течности, храна, земљиште, ваздух). Раздвајање састојака смеше (просејавање, одливање, цеђење, испаравање). Наелектрисавање предмета од различитих материјала. Електрична проводљивост – проводници и изолатори. Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање електричним апаратима у домаћинству. Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисавања тела и својства које тада испољавају). Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). Ваздух – кисеоник као чинилац сагоревања. Опасност и заштита од пожара.
		Прошлост Србије	Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време владарске породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота).

пожара; - прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; - опише начин живота људи кроз време користећи различите изворе информација; - представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); - пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); - повеже резултате рада са уложеним трудом; - сарађује са другима у групи на заједничким активностима; - учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.			Живот под турском влашћу (начин живота, облици пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак – узрок и ток; вође устанка; култура, начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).

Кључни појмови садржаја предмета:отаџбина, оријентација у времену и простору, интеркултуралност, природни ресурси.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм се реализује са 2 часа недељно и 72 часа годишње, по завичајном принципу.
Принцип животне близине, тзв. завичајни принцип, одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета:
- у 1. разреду *Непосредно окружење ученика* (дом, школа, насеље),
- у 2. разреду *Насеље са околином*,
- у 3. разреду *Крај у коме ученици живе*,
- у 4. разреду *Моја отаџбина – Република Србија*.

Основна интенција наставе Природа и друштво усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.
Предметни исходи Природе и друштва показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве на крају разреда захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили учењем овог предмета.
Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. Стварност (природна и друштвена) која нас окружује је заснована на *повезаности различитих појава и процеса*. Због тога садржаји морају да буду одраз те целовитости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је *спирално-узлазни модел*, у складу са узрасним карактеристикама ученика. Приступ настави и учењу треба да буде *повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине* одакле произлази одређени садржај.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова и припрема за час/дан/седмицу. **Годишњи план** садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, годишњим фондом часова, планираним фондом часова по темама.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима;
- интегрисаним приступом (хоризонтална и вертикална повезаност);
- партиципативним и кооперативним активностима;
- активним и искуственим методама;
- уважавањем свакодневног искуства и знања;
- неговањем радозналости и интересовања;
- редовним прикупљањем података о напредовању ученика, остваривању предметних исхода и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од годишњег (глобалног) плана рада развија се **оперативни план**, кога треба операционализовати на нивоу конкретне **наставне јединице**.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Однос циља, исхода, препоручених програмских садржаја, метода наставе и учења и активности ученика

Концепт наставе засноване на процесу и исходима учења подразумева наставу чији је циљ изградња и развој знања као основе на којој се развијају разноврсна умења. Кроз дат садржински оквир, учитељ има слободу да изабере и неке друге садржаје (примереније средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима). Учитељ има слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода. Пожељне су активности које омогућавају интеракцију са физичком и социјалном средином. Значајне активности ученика су:

- посматрање;
- илустровање појава и процеса из свакодневног живота;
- описивање – вербално или ликовно изражавање;
- процењивање – самостално одмеравање;
- груписање – уочавање сличности и различитости;
- праћење – континуирано посматрање;
- бележење – записивање графичко, симболичко, електронско;
- практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- експериментисање – намерно модификоване активности, огледи;
- истраживање – испитивање природних и друштвених феномена;
- сакупљање – прављење колекција, збирки, албума;
- стварање – креативна продукција;
- играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.

Ради прегледности садржаји су дати у темама:

- Тема *Природне и друштвене одлике Србије* бави се распрострањеношћу природних и друштвених објеката и процеса у простору као и њиховом међузависношћу.
- Тема *Човек део природе*, се разматрају кроз три димензије:
  - *Човек – природно, друштвено и свесно биће* - дуализам природног и свесног друштвеног бића, уз развијање одговорног односа према самом себи, другим људима и окружењу).
  - *Промене у пубертету* - физичке и промене у понашању (на сопственом телу и одговорном односу према сопственом здрављу).

– *Дигитална безбедност* - има две димензије: количину времена (које ученици проводе користећи дигиталне технологије) и безбедносне претње у дигиталном окружењу (непримерени садржаји на интернету и адекватно реаговање).
- Тема *Материјали* фокусира се на уочавање магнетних и електричних промена материјала. Уводе се магнетна и електрична својства материјала. Сагоревање се разматра кроз истраживање ваздуха – кисеоника. Смеше из окружења (течности, храна, земљиште, ваздух) истражују се кроз раздвајање састојака тих смеша (просејавање, одливање, цеђење, испаравање).
- Тема *Прошлост Србије* омогућује сналажење у времену и простору. Информације прикупљају из различитих историјских извора (писаних, материјалних или усмених) и сагледавају догађаје и личности из прошлости помоћу ленте времена.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је основа за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању образовно-васпитне праксе.
Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*.

Наставни предмет:ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ учења је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.
Опште предметне компетенције: Усвајање знања о средствима и начинима ликовно-визуелног изражавања. Развијање вештина примене наученог у ликовно-визуелном изражавању у свакодневном животу. Оспособљавање за препознавање и анализу традиционалне и савремене уметности, подстицање навика за посећивање изложби, галерија, музеја и чување културних добара.
Специфичне предметне компетенције: Развијање способности ликовног изражавања доживљаја и осећања везаних за искуство из непосредног окружења и маште и развијање естетских вредности.
Разред: четврти
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- поштује инструкције за припремање, одржавање и одлагање материјала и прибора; - изражава замисли, интересовања, сећања, емоције и машту традиционалним ликовним техникама; - користи амбалажу и предмете за једнократну употребу у стваралачком раду; - примени, у стваралачком раду, основна знања о композицији; - користи одабрана уметничка	**КОМПОЗИЦИЈА**	Елементи композиције – облик, боја, линија, текстура, светлина (валер). Положај елемената у композицији – хоризонтални, вертикални, дијагонални. Материјали и технике – графитна оловка, туш и четка, туш и перо, акварел, гваш, темпере, фротаж, колаж, деколаж, асамблаж, меки материјали.
	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Хералдика – застава, грб, печат. Пиктограми. Споразумевање сликом.
	НАСЛЕЂЕ	Споменици природе и споменици културе у Србији. Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. Познати уметници и најзначајнија дела.

дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; - тумачи једноставне знаке, симболе и садржаје уметничких дела; - разговара о значају одабраног уметника, уметничког дела, споменика и музеја; - учествује у планирању и реализацији ликовног пројекта или радионице; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може применити.	**СЦЕНА**	Сценографија за позориште, филм и телевизију. Елементи сценографије.

Кључни појмови садржаја предмета: простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У четвртом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.
Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено да истражују и откривају те везе.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник креира програм на основу компетенција, циља, исхода и кључних појмова. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Наставник планира питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КОМПОЗИЦИЈА
Композиција је ликовна целина коју је створио човек. Свака целина се састоји из делова (елемената). Основни ликовни елементи су облик, линија, боја, текстура и светлина (валер). Користе се материјали за рециклажу.
СПОРАЗУМЕВАЊЕ
Потребно је да науче да читају знаке упозорења (општа опасност, високи напон, отров, опасност од пожара, клизав терен, ломљиво...), забране (забрањено фотографисање, забрањен прилаз, забрањено коришћење мобилних телефона, забрањено увођење кућних љубимаца...) и обавештења (школа, излаз, место у превозу резервисано за инвалиде или труднице, стаза за бицикле, дечје игралиште...). Важно је да ученици разумеју да се сликом могу саопштити различите информације, исто као и текстом.
НАСЛЕЂЕ
Ови часови могу да се допуне прављењем плаката или дигиталне збирке фотографија најлепших предела у земљи и најзначајнијих споменика. Уколико се прави дигитална збирка, ученици могу да претражују интернет на часу, према смерницама које даје наставник или код куће, у присуству одраслих.

СЦЕНА
Сцена је простор где се одржавају представе, концерти, снимају филмови и ТВ програм. *Сценографија* је дизајн сцене. *Сценограф* је уметник који смишља изглед сцене.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);
- однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...);
- однос према другима (довршава рад у договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...);
- разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...);
- повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...);
- оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...);
- вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано, кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...);
- употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду; обликује рад у одабраном апликативном програму).

Наставни предмет:МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ је да ученик развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности,естетског сензибилитета и духа заједништва,као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.
Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.
Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања и идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
Разред: четврти
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ		

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– опише своја осећања у вези са слушањем музике; - препознаје народну и уметничку музику; - опише улогу музике у медијима; - разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; - повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; - уочи контраст и понављање у музичком делу; - пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; - примени изражајне музичке елементе; - осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; - осмисли музички одговор на музичко питање; - осмисли једноставну мелодију на крећи задати текст; -изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају, -поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; - коментарише своје и туђе извођење музике; - самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације: учествује у школским приредбама и манифестацијама.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас, мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље.
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечјим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (*Andante*. *Moderato*. *Allegro*). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (целанота и пауза. Нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у обиму *це*^{1}-*це*^{2}. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. *Це-дур* лествица. Репетиција, прима и секонда волта.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих

		музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст

Кључне речи: певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон, лествица, темпо, репетиција.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА
I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Приликом планирања наставе и учења наставник се ослања на Годишњи плана наставе и учења, Оперативни плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Водити рачуна о предзнању ученика и повезивању са новим које може бити примењиво у свакодневном животу водећи рачуна о школском календару и активностима које се дешавају у школи како би музички садржаји били увезани.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

Државна химна
Светосавска химна
Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре *Ој, девојко, душо моја Ој, јабуко тедена!*

Дођи, Миле, у наш крај
Маглица се пољем повијала
Чобан тера овчице
Лападу (дечје игра из Финске)
Тита, тита лобода (традиционална народна дечја игра)
Пљескалица (традиционална народна дечја игра)

Песме домаћих и страних аутора

Александар Корађ, *Дете није дете*
Драгана Михајловић Бокан, *Протестна песма*
Хор Колибри, *Десет љутих гусара*
Хор Колибри, *Бора из суседног шора*
Група аутора (Влада Алексић, Љуба Нинковић, Милорад Мандић), *С' оне стране дуге*
Владимир Шаински, *Крокодил Гена*
Војин Комадина, *Незгода*
Војин Комадина, *Опера Мачкин дом*
Микан Обрадовић, *Добро вече, комшинице*
Никола Греговић, *Моја бака*
Антон Погачар, *Крушка*
Јапанска дечја песма, *Шушти, шушти бамбусов лист*

Страни композитори

Јохан Себастијан Бах, *Арија* Фредерик Шопен, *Полонеза А-дур*
Фредерик Шопен, *Валцер а-мол*
Сен Санс, *Карневал животиња (Пијанисти. Кукавица. Дугоухе личности. Финале)*
Петар Иљич Чајковски, *Годишња доба*
Сергеј Рахмањинов, *Италијанска полка*
Сергеј Прокофјев, *Пећа и вук*
Јохан Штраус, *Трич трач полка*
Јохан Штраус, *Радецки марш*
Јохан Штраус, *На лепом, плавом Дунаву*
Николо Паганини, *Капричо бр. 9*
Андре Гретри, *Магарац и кукавица*
Лирој Андерсон, *Санкање*

Примењена музика

Никола Херцигоња, *Шапутање*,
https://www.youtube.com/ watch?v=5q1LS5Zbzrs
Петар Иљич Чајковски, *балет Лабудово језеро, Игра малих лабудова*,
https://www.youtube.com/watch?v=Xd2nTXsivHs
Петар Иљич Чајковски, *балет Крцко Орашчић, Игра шећерне виле,*https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ&t=4shttps://www.youtube.com/watch?v=qC3ZlV0ppAchttps://www.youtube.com/watch?v=4t0jDUQ2aJ4
Волфганг Амадеус Моцарт, *Француска песма*, https://www.youtube.com/watch?v=TXhazjvazRs
Жорж Бизе, *Кармен свита, Цигански плес*
https://www. youtube.com/watch?v=eA7Y5bWVDzI
Ђоакино Росини, *опера Севиљски берберин, Арија Фигара,*
https://www.youtube.com/watch?v=mP5bXCVxSp0
Жорж Бизе, *опера Кармен, Марш уличних дечака*
https://www. youtube.com/watch?v=JctVMYvH9KY
Пол Дика, *Чаробњаков ученик*,
https://www.youtube.com/ watch?v=cqyVZK5yN1E
Јохан Штраус, На лепом, плавом Дунаву,
https://www.youtube.com/watch?v=F7fj1BtJJf8
Камиј Сен-Санс, *Карневал животиња – Фосили,*
https://www.youtube.com/watch?v=Hlec1tmddHI
Хенри Манцини, *Пинк пантер...* (бумвекери),
https://www. youtube.com/watch?v=cG0jprCQ6Ak
Џон Вилијамс, *филмХари Потер, Дијагонална улица*,
https:// www.youtube.com/watch?v=z-WEzhyc3DY
Мапет шоу, *На лепом, плавом Дунаву*,
https://www.youtube.com/watch?v=jd8nfEdo59I
Елтон Џон, Краљ лавова, *Круг живота*,
https://www.youtube. com/watch?v=8zLx_JtcQVI
Кристијан Коскинен, *филм Мавка,Шумска песма*,
https:// www.youtube.com/watch?v=effkoBQqm7g

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ И СВИРАЊЕ

Химне

Државна химна
Светосавска химна
Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре (уз певање)

Кад се Ђира оженио
Лепо ти је рано уранити
Чобан тера овчице
Банаћанско коло
Пљескалица
Тита, тита, лобода
Ајд' на рогаљ, момче
Лепо ти је рано уранити
У ливади под јасеном
Поранила девојчица

Дечје песме

Фрањо Лучић, *Полустепен*
А. Власак, *Лествица*
Никола Херцигоња, *Мали ђачки валцер*
Војислав Илић, *Певајмо*
Срђан Барић, *Срећна Нова година*
Арсен Дедић, *Кад би сви људи на свету*
Божидар Станчић, *Данас* Врапчићи, *Ти и ја*
Песма из Енглеске, *На слово*
Моцарт, *Блистај, блистај*
Карл Орф, *Композиција за два металофона*
В. Вукадиновић, *Сладолед*
Ричард Роџерс, *Солмизација* (песма из филма „Моје песме, моји снови")
Војкан Борисављевић, *Мени су просто сипали знање*
Хор Колибри, Тамбурица 5 и Бора Дугић, *На леду*
Хор Колибри, *Бака и они други*
Непознати аутор, *Завичају м*ој
Бранко Милићевић, *Ласте*
Бранко Милићевић, *Добар друг ти вреди више*
Божидар Станчић, *Полазак у школу*
Војкан Борисављевић *Генерале, сило љута*
Милоје Милојевић, *На ливади зеленој*

Музичке игре

Миодраг Илић Бели, *Шта да раде дланови*
Весељак (бројалица)
Пошла кока на пазар (бројалица)
Бим бам (тапшалица) https://www.youtube.com/watch?v=DScgmrHv6wg
Маријана Симић, *Седам* (тапшалица) https://www.youtube. com/watch?v=5y0sVCmMX0k
*Форте, пиано*https://www.youtube.com/watch?v=lUYEvCly8Fo

Свирање на дечјим инструментима

Народна из Србије, *На крај села жута кућа*
Народна из Србије, *У Милице*
Македонска народна песма, *Дафина*
Народна из Србије, *Весељак*
Народна из Србије, *Пошла кока на пазар*
В. Вукадиновић,, *Сладолед*

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење и вредновање вршиће се континуирано у складу са Правилником о оцењивању кроз

формативно и сумативно оцењивање.Том приликом не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању,извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Наставни предмет:ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ
Циљ учења предмета: Циљ је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.
Опште предметне компетенције: Задовољење потребе ученика за кретањем и игром, овладавање природним и изведеним елементарним кретањима стицањем, усавршавањем и применом моторичких умења, навика и теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.
Специфичне предметне компетенције: Развијање, унапређивање моторичких способности и стицање моторичких умења у свим природним и изведеним облицима кретања и њихова примена у различитим условима извођења и свакодневном животу. Развијање свести о значају очувања здравља физичком активношћу. Развијање вештине комуникације, сарадње, бриге за здравље.
Разред: четврти
Годишњи фонд часова: 108

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**		**САДРЖАЈИ**
– примени опште припремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – правилно држи тело; – самостално коригује неправилно држање; – правилно подиже, носи и спушта терет; – изведе кретања, вежбе исаставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи терминологију вежбања; – поштује правила понашања на	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ**		Вежбе за развој снаге са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са реквизитима и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Национална батерија тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности. Моторичке вештине и игре у развоју моторичих способности
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Атлетика	Технике трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником. Тробој.
		Спортска гимнастика	Основни садржаји Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови (прескок разношка). Вежбе у вису, вежбе у упору и вежбе са променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди. Проширени садржаји Вежбе на тлу: - летећи колут из места

вежбалиштима; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима;– поштује и примени правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; – прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – прати промене у сопственој тежини и висини; – сагледа резултате физичких способности; – препозна здравствено стање када не треба да вежба; – примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања, као и у другим ситуацијама; – уредно одржава простор у коме живи и борави; – увиди значај правилне исхране за вежбање; – повеже различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета и кретања; – користи научена вежбања у рекреацији породице;– правилно реагује у случају повреде у школи; – вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању; – учествује у предлагању садржаја и начина рада.			- састав.
		Основе тимских, спортских и елементарних игара	Мини–рукомет. Футсал – „мали фудбал”. Основни елементи кошарке и мини-кошарка. Основни елементи одбојке. Јацент.
		Плес и ритимика	Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Вежбе са обручем. Народно коло „Моравац”. Народно коло из краја у којем се школа налази.
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Култура вежбања и играња	Основна правила вежбања. Основна правила мини- – рукомета, футсала, кошарке, мини-кошарке и одбојке. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз, толеранција). Значај вежбања у породици. Вежбање у слободно време.
		Здравствено васпитање	Правилно држање тела и здравље. Значај вежбања за правилан рад срца и плућа. Мишићи и зглобови тела. Хигијена простора за вежбање. Исхрана и вежбање. Значај лекарских прегледа за вежбање. Поступање у случају повреде (обавестити наставника и др.).

Кључни појмови садржаја: физичке способности, моторичке вештине, здравље, плес и игра

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција се заснива на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области: физичке способности, моторичке вештине и физичка и здравствена култура.
Програм четвртог разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА:

А. Часови физичког и здравственог васпитања
Б. Слободне активности
В. Недеља школског спорта
Г. Активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...)
Д. Школска такмичења
Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

1. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

На свим часовима као и у другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на: – развијање физичких способности које се континуирано реализује у припремној фази часа (део главне фазе часа користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој; методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад); – подстицање ученика на самостално вежбање; – правилно држања тела.

2. МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ, СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

Учење моторичких вештина остварује се кроз различите активности применом основних дидактичко-методичких принципа и метода рада неопходних за достизање постављених исхода. Моторичке вештине треба да омогуће ученицима сналажење у свакодневним и специфичним животним ситуацијама у којима се очекује њихова примена.
Усавршавање моторичких вештина је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.). Пре учења нових моторичких вештина у четвртом, неопходно је поновити развијене моторичке вештине из претходних разреда.

3. ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Достизањем исхода ове наставне области, ученици развијају знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу. Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.
Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу. развијање и неговање другарства. препознавање негативних – неприхватљивих облика понашања у игри и др.
Поред наведеног у овој области потребно је радити и на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности), формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности итд.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани исходи представљају резултат учења на крају сваког разреда, па је при планирању рада потребно одредити временску динамику у односу на остваривање одређених исхода током школске године.
Предмет се реализује кроз 108 часова практичне наставе. Број часова датих наставних тема планира се на основу процене наставника, материјално-техничких и просторних услова.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима треба примењивати диференциране облике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежбања. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимализацији интензитета рада.
Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.
1. Развој снаге: без реквизита и са реквизитима, на справама и уз помоћ справа.
2. Развој покретљивости: без реквизита и са реквизитима, уз коришћење справа.
3. Развој издржљивости: трчање и спортске игре (мини-рукомет, футсал, мини-кошарка), елементарне игре, вежбање уз музику, плес.
4. Развој координације: извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима, развој координације применом садржаја из атлетике, гимнастике и спортских игара.
5. Развој брзине и експлозивне снаге: трчање са убрзањем, штафетне игре, примена елемената спортских игара.
Вежбе је неопходно изводити максималним брзином из различитих почетних положаја на одређени знак – старт из различитих положаја.
За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Атлетика - различите варијанте ходања и трчања.
2. Спортска гимнастика - вежбе на тлу; прескок – специфичне припремне вежбе; вежбе у вису и упору и променама висова и упора; вежбе равнотеже: шведска клупа и ниска греда
3.Основе тимских и спортских игара- мини–рукомет; футсал – „мали фудбал“; кошарка – мини-кошарка; одбојка; јаџент.
4. Плес и ритмика
5. Полигони - примењују се након неколико обрађених тематских целина у складу са условима за извођење наставе.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Култура вежбања и играња

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежбања и упознати их са утицајем примењених вежби на организам. Упознати ученике са основним правилима мини-рукомета, кошарке, мини-кошарке, футсала и одбојке. Навикавати ученике да приликом игре или такмичења уважавају све учеснике у игри, њихова постигнућа и међусобне разлике.
Здравствено васпитање
На начин прилагођен ученику објаснити повезаност интензитета вежбања и вредности пулса. Објаснити значај правилног дисања при вежбању, као и утицај вежбања на правилан развој кардиореспираторног система. Проширити ученичка знања из претходних разреда о правилној исхрани и вежбању. Препознавање основних врста повреда (посекотина, одеротина, ударац...) и указивање на важност правовременог обавештавања наставника, родитеља и других одраслих у случају повреде.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- вежбање у адекватној спортској опреми;
- активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања;
- вежбање и играње у слободно време;
- приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита;
- постигнућа у моторичким вештинама;
- индивидуални напредак ученика.

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Код ученика ослобођених од практичног дела наставе прати се и вреднује:

- познавање основних правила елементарних и спортских игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхране;
- учешће у ваннаставним активностима.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави, а за ученике са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

Назив програма:ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ програма: Подстицање развоја личности и сазнање о себи и другима како би постали аутономне, компетентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, које поштују и себе и друге и оспособљавање ученика за активно учешће у животу школе и локалне заједнице, усвајањем знања о демократији, њеним принципима и вредностима кроз практично деловање.

Опште компетенције: Сазнање о себи и другима.

Специфичне компетенције:

• Зна своје особености и различитости у односу на друге.
• Препознаје особености и различитости других и уважава их.
• Разуме и прихвата међусобне разлике.
• Разуме појам пријатељства.
• Зна права која има као дете.
•Разуме појмове: право, правда, Уме да препозна и разуме сопствена осећања и потребе. Штити своје потребе на начин који не угрожава друге. Комуницира, размењује мишљење са другима, износи своја осећања, потребе, мишљење и слуша, разуме и уважава туђе мишљење. Сарађује са вршњацима; Свест о себи као појединцу/појединки и свест о припадности групи. Преузима одговорност за своје поступке. Разумевање и уважавање различитости. Спремност да учествује у решавању проблема у својој школи. Спремност да учествује у активностима у школи и да сарађује са вршњацима и одраслима.
•Разуме појам одговорности, схвата разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници.
•Зна важност поштовања правила у учионици, школи, заједници.
•Препознаје предрасуде и стереотипе.

Разред: четврти

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

ученик ће бити у стању да:		
- разликује примере одговорног и неодговорног понашања људи према животној средини; - се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; - образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите; - аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; - наведе елементе	**ЉУДСКА ПРАВА** **Ја и други на планети Земљи**	**Планета Земља припада свима који на њој живе** Узајамни утицај природе и човека. Потребе појединца и опште добро– задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо – *Мисли глобално делуј локално*. **Право на здраву животну средину** Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива – право на живот у здравој животној средини; право на одржив економски развој; право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса; право на спречавање свих облика загађивања животне средине; право на доступност информација о стању животне средине.

традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; - образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; - наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура; - дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа, предрасуда и дискриминације; - препознаје примере прекомерне потрошње; - препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; - критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; - процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета; - испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** **Култура и традиција**	**Култура и традиција** Материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице настало под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. **Културни идентитет** Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. **Мултикултуралност и интеркултуралност** Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. **Избеглице и мигранти** Невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. **Сусретање култура** Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета.
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ **Прекомерна потрошња** **ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ**	**Потрошачко друштво** Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. **Медији и потрошачка култура** Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. **Права потрошача** Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност потрошача. Заштита потрошачких права. **Планирање и извођење еколошке акције** Одређивање циља и израда

	Еколошка акција	плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције

Кључни појмови: право на здраву животну средину, култура, интеркултуралност, права потрошача.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање ће се остварити на основу препоруке дате у склопу Програма наставе и учења а у складу са предходним знањима и искуствима ученика.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање програма ће се вршити кроз радионице поштујући препоруке и уважавајући ученичко искуство и контекст у ком се налази школа и локална средина.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес наставе и учења ће се контунуирано пратити у складу са Правилником о оцењивању узимајући у обзир ученичка искуства и могућности за даљи развој компетенција.

Назив предмета:ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)

Циљ:Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

Разред: четврти

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
<u>*Когнитивни аспект*</u>: • стећи основне информације о темама које ће се обрађивати у настави Православног катихизиса током четвртог разреда • уочити какво је његово предзнање из градива обрађеног у претходном разреду школовања <u>*Афективни аспект*</u>: желети да активно учествује	I – УВОД 1. Дружимо са Богом и светима – уводни час	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада

на часовима верске наставе		
Когнитивни аспект: • уочити важност постојања заједнице • уочити разлику између Цркве и сваке друге заједнице; • уочити да је Црква слободна заједница у којој учествују само они који то желе; • знати да се они који су у заједници са Христом називају хришћани и да је Црква њихова заједница; знати да се заједница Бога, људи и природе зове Црква; • уочити да изван Цркве свет не може постојати вечно. *Афективни аспект:* • бити подстакнут да активно учествује у животу Цркве бити подстакнут да препознаје живот као дар Божји; бити подстакнут да препознаје Живот Вечни као Божји дар.	II – ЦРКВА ЈЕ НАШ ИЗБОР **2.** Заједница је основ живота **3.** Црква је наш избор **4.** Црква је заједница са Светом Тројицом Црква је циљ стварања света **6.** Свет изван заједнице са Богом Свет у заједници са Богом	• Појам Светога Писма као књиге откривења • Стварање невидљивог света- духовних сила - анђела • Библијско казивање о стварању света по данима • Стварање човека • Песма „Молитва“ Бранко Радичевић(песник се диви Божјем стварању и моли благослов...) Прича „Паче“ А. Солжењицин
• уочити да нас Христос позива у лични однос - заједницу љубави; • увидети да су апостоли људи који су слични нама; • уочити да је вера основ заједнице са Богом; • увидети да су Апостоли позивали људе у заједницу љубави са Христом; • разумети значај Христовог оваплећења	III – ХРИСТОС НАС СВЕ ЗОВЕ **8.** Христос позива Апостоле **9.** Вера основ заједнице **10.** Апостоли позивају свет **11.** Човек само срцем јасно види **12.** Христос нас зове **13.** Божић	• Прича „Шишарка“ или прича „Себични џин“ О. Вајлд (са правим крајем, кад се појављује Христос...) • Прича Св. Владике Николаја о томе како је Господ са Богородицом избавио пастира Давида из невоље (кад је заспао у пећини а змија му легла на груди...)А кад је одрастао Цар Давид је описао Богородицу и Христа у псалму „Љубавна песма“, М. Данојлић

(рађања); • Усвојити текст и мелодију песме „Звезда се засја“ *Афективни аспект:* бити подстакнут да доживети Христа као Личност која нам иде у сусрет.		(о маслачку и облачку) Јављање анђела Богородици; Јављање анђела Јосифу; Сусрет Богородице и Јелисавете; Јављање анђела пастирима; Јављање анђела мудрацима; Анђео јавља Јосифу да склони породицу у Египат; Молитва Анђелу чувару; Песма: „Анђели певају“.
Когнитивни аспект: • поступно изграђивати свест о томе ко су светитељи; • увидети да су сви позвани да буду светиетљи; уочити важност светитеља као наших узора за остваривање личног јединства са Богом; • знати какву важност Савине речи и дела имају за нас данас; • уочити да је за остваривање јединства са Богом потребна искрена жеља; • знати да је Литургија начин на који сви остварујемо заједницу са Богом; • препознати да у нашу заједницу са Богом уводимо све оне (и све оно) што волимо. *Афективни аспект:* • бити подстакнут да следује светитељима Божјим и да буде добар човек; бити подстакнут да препознаје љубав као највећу врлину.	IV – ДИВАН ЈЕ БОГ У СВЕТИМА СВОЈИМА 14. Светитељи - сведоци љубави Божје **15.** Свети Сава - путеводитељ у живот вечни **16.** Успињање ка Христу (опис н.ј – прича о Закхеју) **17.** Свети Симеон Богопримац - сусрет са Христом **18.** Литургијско путовање заједнице свих светих	• Прича „Три дрвета“(Ова прича је и Божићна и Васкршња) • Подизање задужбина – најзначајније • задужбине Светога Саве и Светог Симеона Јеванђељско казивање о Христовом служењу – прање ногу апостолима и Тајнавечера • Прича: Доброчинство – најлепши начин да постојиш, из књиге«Мали анђео», Н. Витошевић.
Когнитивни аспект: • увидети да се грех јавља као последица одсуства истинске љубави; • уочити да је грех наш погрешан избор; • увидети шта је самољубље и по чему се оно разликује од љубави;	V – ЗНАЧАЈ ВРЛИНСКОГ ЖИВОТА **19.** На путу светости **20.** Усавршавању нема	• Твар у Литургији – хлеб и вино • Песма“Како настаје хлеб“ Лидија Поповић • Твар у Литургији – тамјан, уље, восак, вода, врба, бадњак, јаје, жито,грожђе... • Прича о удовичинојлепти • ВеликаЈектенија • Прича „Мудри чобанин“

• увидети да без врлина нема љубави;уочити да је само врлинама могуће остварити однос љубави са Богом и људима; • упознати најважније хришћанске врлине; • увидети да врлине нису човеку дате, већ да се за њих треба трудити; • увидети да се и врлине усавршавају. *Афективни аспект:* • бити подстакнут да следује светитељима Божјим; бити подстакнут да се труди да у себи развија хришћанске врлине.	краја Пут ка вечности Хришћанске врлине Врлинослов – свети нас уче	Патријарх српски Иринеј Гавриловић(прича о причешћу) Библијско казивањеоваскрсењу Лазара • Казивање о женама мироносицама на Христовом гробу ((„Зашто тражите живога међу мртвима“) • Васкршња прича „ И жовотиње“ Зинаида Хипијус
Когнитивни аспект: • уочити да служењем Литургије постајемо учесници Царства Божијег и сједињујемо се са Богом; • упознати садржај молитве «Царе небески»; • увидети да сам изглед православног храма изображава јединство Неба и земље. *Афективни аспект:* • код ученика ће се развијати жеља за очувањем природе; бити подстакнут да уреди школски простор најуспешнијим радовима; • бити подстакнут да и наредне године похађа часове Православног катихизиса; уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православногкатихизиса четвртог разреда основне школе.	VI - СА НАМА ЈЕ БОГ **24.** Васкрсење и Педесетница **24.** Црква је икона Царства Божијег Црквена уметност - одсјај Царства Божијег	Поучне приче: • „Свети Власије благосиља животиње“ • „Игуман имедвед“ • „Необична лађа“ (Свети Елије и крокодил) • „Свети Серафим и медвед“ • Песма „ Радуј се“ М.Одаловић Израда иконе Израдастрипа

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

- Теоријска настава се реализује у учионици;

- Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (34 часова)
- практична настава (2 часа)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Наставни предмет: **ПРОЈЕКТНА НАСТАВА**

Циљ:Стицање знања и оспособљавање ученика да знања примене у животурешавање актуелних проблема из животног окружења, самостално коришћење различитих извора ради стицања нових знања, подстицање за истраживањем, истраживачко учење, развој интересовања за уметност, културу и демократију, развој комуникационих вештина.

Међупредметне кометенције: комуникативна, за учење, за рад са подацима, за решавање проблема, естетичка, дигитална, за сарадњу, предузетничка, за одговорно учешће у демократском друштву, за одговоран однос према околини.

Разред: четврти

Годишњи фонд часова: 36

Етапе пројектне активности	**Задаци етапа**	**Активности наставника**	**Активност ученика**	**Методе наставе и учења**	**ИСХОДИ По завршетку четвртог разреда ученик ће бити у стању да**
ЦИЉАНА ЕТАПА	одерђивање циљева, формирање радних група	одређивање предмета истраживања, мотивисање ученика, помоћ у постављању циљева наставног пројекта	разматрање предмета истраживања, добијање неопходних додатних информација, утврђивање циљева истраживања	истраживање, посматрање, учење решавањем проблема анализа и синтеза	функционалноповезивањезнања, вештина и искустава и мотивација

АНАЛИТИЧКА ЕТАПА	анализа проблема, утврђивање извора информација, постављање задатака, редослед улога у групи	изношење предлога одговарајућег извора, начин прикупљања и анализа података, корекција, одређивање улога у сагласности са очекиваним исходима	формулисање задатка, утврђивање извора	истраживање, посматрање, учење решавањем проблема анализа и синтеза	уочавање сличности и различитостиради класификовања
ИСТРАЖИВАЧКА ЕТАПА	решавање постављених задатака	расподела посебно одабраних материјала сваком ученику, консултације, координација, контрола урађеног, подстицање	састављање плана рада, прикупљање информација, практично остваривање изабраних улога, испуњавање одговарајућих функција	истраживање, посматрање, учење решавањем проблема анализа и синтеза, кооперативно учење	користи интернет за учење и проналажење информација уз помоћ наставника придржава се договорених правила
КОНСТРУКЦИЈСКА ЕТАПА	анализа степена оставрености сваког задатка, конструисање пројекта	сагледавање слабости, консултације у оквиру отклањања слабости, консултације о формирању текуће документације	анализа добијених информација, комбиновање идеја и њихово уопштавање, извлачење опште идеје	истраживање, посматрање, учење решавањем проблема анализа и синтеза	испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа
ПРЕЗЕНТАЦИОНА ЕТАПА	презентација наставног пројекта	организација екпертизе	јавна одбрана	демонстрација	добијене продукт учинити видљивим и представитии их другима

РЕФЛЕКСИВНО-ОЦЕЊИВЧКА ЕТАПА	оцена резултата наставног пројекта и процеса његове реализације	уопштавање рецензија и мишљења, прогностичке оцене организације и реализација пројекта	процена процеса реализације, подстицај за стицање нових знања	анализа	повезује резултате учења и рада са уложеним трудом
ЕВАУЛАЦИЈА	процена оставарености резултата, тешкоће у реализацији, посебни успеси, кавлитет представљања и обавештавања јавности	оцењивање педагошког ефекта рада	самооцена у оквиру пројектне активности	самооцењивање	вербално изражавање спољашњих и унутрашњих запажања; -критеријуми за оцењивање су редовност у похађању наставе, заинтересованост и активно укључивање у процес наставе.

Садржаји програма	**Начин остваривања програма (пројектна настава)**
ЦИЉАНА ЕТАПА	одређивање циља повезан са битним странама дечјег живота повезан садржај са осталим предметима
АНАЛИТИЧКА ЕТАПА	ослањање на постојећа знања указивање на изворе додатних информација
ИСТРАЖИВАЧКА ЕТАПА	решавање постављених задатака, консултације међу ученицима и међу ученика и наставника
КОНСТРУКЦИЈСКА ЕТАПА	превазилажење тешкоћа превазилажење слабости конструкција пројекта
ПРЕЗЕНТАЦИОНА ЕТАПА	припрема пројекта за презентацију демонстарација урађеног
РЕФЛЕКСИВНО-ОЦЕЊИВАЧКА ЕТАПА	анализа урађеног пројекта кроз све етапе оцењивање позитивних страна које се могу још побољшати јасноћа и занимљивост самог пројекта

ЕВАЛУАЦИЈА	усвојеност и примењивост нових сазнања

УПУТСТВО ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОЈЕКТНЕ НАСТАВЕ

Планом наставе и учења у првом циклусу основног образовања и васпитања дефинисана је Пројектна настава као облик образовно-васпитног рада којим се развијају опште међупредметне компетенције уз употребу информационо-комуникационих технологија.
Применом пројектне наставе долази до повезивања познатог и непознатог, учења помоћу примера, учења примењивањем, развоја процедуралних знања, коришћења информационих технологија, као и комбиновања конвергентног (логичког) и дивергентног (стваралачког) мишљења. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе, али се овом врстом наставе поред централног захтева, који се односи на тражење решења за неки проблем, потенцирају још и процедуре, планирање, евалуирање, презентовање резултата, коришћење савремених технологија на правилан начин и наравно, тимски рад, односно процес сарадње, који је изнад самог резултата у решавању проблема.
Пројектна настава је драгоцен начин рада јер од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација. способност решавања проблема, самостално учење, рад у групи, сарадњу. критички однос према властитом и туђем раду, доношење одлука, аргументовање, усвајање другачијих, нових начина рада, планирање. поштовање рокова и преузимање одговорности.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Пројектна настава треба да садржи све потребне кораке:
- дефинисање циља и исхода који се пројектом желе постићи;
- планирање активности које одговарају теми пројекта, односно циљу пројекта, подела активности, избор материјала и метода рада, дефинисање места и динамике рада;
- реализацију планираних активности;
- приказ добијених резултата и продуката пројекта;
- вредновање пројекта (процена остварености дефинисаних циљева и исхода, указивање на успехе и тешкоће у току реализације пројекта).

При планирању треба дефинисати тип пројекта, одредити циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Кроз пројектну наставу треба наставити рад на развијању основа дигиталне писмености. На крају четвртог разреда ученик би требало да буде у стању да:
- правилно рукује ИКТ уређајима;
- предложи редослед активности у односу на постављени пројектни задатак и могућности употребе ИКТ-а;
- користи одговарајуће алатке програма за цртање и сачува свој цртеж;
- уреди краћи текст и сачува га на рачунару;
- направи једноставну презентацију користећи мултимедијалне садржаје;
- користи интернет за учење и проналажење информација уз помоћ одраслог;
- критички бира садржаје са интернета и затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима;
- зна да наведе могуће последице на здравље услед неправилног коришћења дигиталних уређаја;
- безбедно користи интернет и по потреби пријави и/или затражи помоћ одраслог.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Пројектна настава се може организовати и на другачији

начин (на пример као двочас сваке друге недеље). Родитељи треба да буду упознати са сврхом пројектне наставе и њеним најважнијим исходима.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Критеријуми за оцењивање су редовност у похађању наставе, заинтересованост и активно укључивање у процес наставе. Процес наставе и учења ће се контунуирано пратити у складу са Правилником о оцењивању узимајући у обзир ученичка искуства и могућности за даљи развој компетенција.

(„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18– др. закон и 10/19)

5.2.2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊЕ

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА И СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљ учења предмета: Циљ учења Српског језика и књижевностијесте да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Опште предметне компетенције: Знања из области српског језика и српске и светске књижевности; овладавање усменом и писаном комуникацијом-поштовање књижевнојезичке норме, уобличавање логичног и стилски складног говорног и писаног текста; разумевање и критичко промишљање прочитаног; развијен речник; читање, доживљавање и тумачење књижевних дела; коришћење читања у циљу разумевања себе, других и света око себе; развијање говорне и читалачке културе ради сопственог усавршавања, очувања и богаћења националне културе.

Специфичне предметне компетенције: Аргументовано исказивање ставова, мишљења и извођења закључака; критичко анализирање и вредновање уметничких дела; повезивање уметничких дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка; рад са подацима и информацијама; проналажење решења за проблемске ситуације; коришћење ИКТ-а; конструктивни и креативни допринос раду групе.

Разред: пети

Годишњи фондчасова: 180

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– разликује књижевни и некњижевни текст; – упоређује одлике фикционалне и нефикционалне књижевности; – чита са разумевањем и опише свој доживљај различитих врста књижевних дела; – чита са разумевањем одабране примере осталих типова текстова; – одреди род књижевног дела и књижевну врсту; – разликује карактеристике народне од карактеристика уметничке књижевности; – разликује реалистичну прозу и прозу засновану на натприродној мотивацији; – анализира елементе композиције лирске песме (строфа, стих); епског дела у стиху и у прози (делови фабуле – поглавље, епизода; стих); драмског дела (чин, сцена, појава); – разликује појам песника и појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; – разликује облике казивања; – увиђа звучне, визуелне, тактилне, олфакторне елементе песничке слике; – одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту;	**КЊИЖЕВНОСТ**	ЛИРИКА ЛЕКТИРА 1. Народна песма: Вила зида град 2. Народне лирске песме о раду(избор); народне лирске породичне песме (избор) 3. Бранко Радичевић: Певам дању, певам ноћу 4. Милица Стојадиновић Српкиња: Певам песму 5. Душан Васиљев: Домовина/ Алекса Шантић: Моја отаџбина 6. Војислав Илић: Зимско јутро 7. Милован Данојлић: Шљива / Десанка Максимовић: Сребрне плесачице 8. Пеђа Трајковић: Кад књиге буду у моди Књижевни термини и појмови Песник и лирски субјекат. Мотиви и песничке слике као елементи композиције лирске песме. Врста строфе према броју стихова у лирској песми: катрен; врста стиха по броју слогова (десетерац и осмерац). Одлике лирске поезије: сликовитост, ритмичност, емоционалност. Стилске фигуре: епитет, ономатопеја. Врсте ауторске и народне лирске песме: описне (дескриптивне), родољубиве (патриотске); митолошке, песме о раду (посленичке) и породичне.

– процени основни тон певања, приповедања или драмске радње (шаљив, ведар, тужан и сл.); – развија имагинацијски богате асоцијације на основу тема и мотива књижевних дела; – одреди тему и главне и споредне мотиве; – анализира узрочно-последично низање мотива; – илуструје особине ликова примерима из текста; – вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове; – илуструје веровања, обичаје, начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; – уважава националне вредности негује српску културно историјску баштину; – наведе примере личне добити од читања; – напредује у стицању читалачких компетенција; – упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст; – разликује промењљиве речи од непромењљивих; – разликује категорије рода, броја, падежа речи које имају деклинацију; – разликује основне функције и значења падежа; – употребљава падежне облике у складу са нормом;		ЕПИКА Лектира ***1.*** Народна песма: *Свети Саво* ***2.*** Народна песма: *Женидба Душанова* (одломак о савладавању препрека заточника Милоша Војиновића) ***3.*** *Еро с онога свијета* ***4.*** *Дјевојка цара надмудрила* ***5.*** Милован Глишић: *Прва бразда* ***6.*** Стеван Сремац: *Чича Јордан* (одломак) ***7.*** Бранко Ћопић: *Поход на Мјесец* ***8.*** Иво Андрић: *Мостови* ***9.*** Данило Киш: *Дечак и пас* ***10.*** Горан Петровић: *Месец над тепсијом* (први одломак приче „Бели хлеб од претеривања” и крај приче који чине одељци „Можеш сматрати да си задобио венац славе” и „Мрави су вукли велике трошице тишине”) ***11.*** Антон Павлович Чехов: *Шала* Књижевни термини и појмови Писац и приповедач. Облици казивања: приповедање у првом и трећем лицу. Фабула: низање догађаја, епизоде, поглавља. Карактеризација ликова – начин говора, понашање, физички изглед, животни ставови, етичност поступака. Врсте епских дела у стиху и прози: епска народна песма, бајка (народна и ауторска), новела (народна и ауторска), шаљива народна прича. Врста стиха према броју слогова: десетерац.

– употребљава глаголске облике у складу са нормом; – разликује основне реченичне чланове (у типичним случајевима); – доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи; интерпункцијских знакова; – користи правопис (школско издање); – правилно изговара речи водећи рачуна о месту акцента и интонацији реченице; – говори јасно поштујући књижевнојезичку норму; – течно и разговетно чита наглас књижевне и неуметничке текстове; – користи различите облике казивања: дескрипцију (портрет и пејзаж), приповедање у 1. и 3. лицу, дијалог; – издваја делове текста (наслов, пасусе) и организује га у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста); - саставља говорени или писани текст о доживљају књижевног дела и на теме из свакодневног живота и света маште; - проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном и некњижевном тексту; - напамет говори одабране књижевне текстове или одломке;		ДРАМА Лектира **1.** Бранислав Нушић: *Кирија* **2.** Душан Радовић:*Капетан Џон Пиплфокс* **3.** Љубиша Ђокић*: Биберче* Књижевни термини и појмови Позоришна представа и драма. Чин, појава, лица у драми, драмска радња. Сцена, костим, глума, режија. Драмске врсте:једночинка, радио-драма. НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ (бирати до 2 дела) **1.** Вук Ст. Караџић: *Моба и прело* (одломак из дела *Живот и обичаји народа српскога*) **2.** Доситеј Обрадовић: *О љубави према науци* **3.** М. Петровић Алас:*У царству гусара* (одломци) **4.** Милутин Миланковић: *Успомене, доживљаји, сазнања* (одломак) **5.** Избор из енциклопедија и часописа за децу ДОМАЋА ЛЕКТИРА: 1. Епске народне песме (о Немањићима и Мрњавчевићима – преткосовски тематски круг) 2. Народне бајке, новеле, шаљиве народне приче (избор); кратке фолклорне форме (питалице, брзалице, пословице, загонетке) 3. Бранислав Нушић: *Хајдуци* 4. 4.Данијел Дефо: *Робинсон Крусо* (одломак о изградњи

		склоништа) 5. Марк Твен: *Доживљаји Хаклберија Фина* / *Краљевић и просјак* / *Доживљаји Тома Сојера* 6. Избор ауторских бајки (Гроздана Олујић; Ивана Нешић: *Зеленбабини дарови* (одломци)) 7. Игор Коларов: *Аги и Ема* 8. Избор из савремене поезије за децу (Александар Вучо, Мирослав Антић, Драгомир Ђорђевић, Владимир Андрић, Дејан Алексић...) ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ (бирати до 3 дела) **1.** Јован Јовановић Змај: *Песмо моја* (из Ђулића) **2.** Стеван Раичковић: *Велико двориште* (избор) / *Мале бајке* (избор) **3.** Иван Цанкар: *Десетица* **4.** Љубивоје Ршумовић: *Ујдурме и зврчке из античке Грчке* (избор) / Густав Шваб: *Приче из старине* **5.** Џон Р. Р. Толкин: *Хобит* (одломци) **6.** Никол Лезије: *Тајна жутог балона* **7.** Корнелија Функе: *Господар лопова* (одломак) **8.** Вида Огњеновић: *Путовање у путопис* (одломак) **9.** Владислава Војновић: *Приче из главе* (избор, осим приче Позориште) **10.** Дејан Алексић: *Музика тражи уши* (избор) /

		Кога се тиче како живе приче (избор) **11.** Јован Стерија Поповић: *Лажа и паралажа* (одломак о Месечевој краљици) и Едмон Ростан: *Сирано де Бержерак* (одломак о путу на Месец) Дело завичајног аутора по избору.

	ЈЕЗИК	**Граматика (морфологија, синтакса)**	Променљиве речи: именице, заменице, придеви, бројеви (с напоменом да су неки бројеви непроменљиви), глаголи; непроменљиве речи: прилози (с напоменом да неки прилози могу имати компарацију) и предлози. Именице – значење и врсте (властите, заједничке, збирне, градивне; мисаоне, глаголске). Промена именица (деклинација): граматичка основа, наставак за облик, појам падежа. Основне функције и значења падежа (с предлозима и без предлога): номинатив (субјекат); генитив (припадање и део нечега); датив (намена и усмереност); акузатив (објекат); вокатив (дозивање, обраћање); инструментал (средство и друштво); локатив (место). Придеви – значење и врсте придева (описни, присвојни, градивни; месни и временски); род, број, падеж и компарација придева. Слагање придева са именицом у роду, броју и падежу. Заменице – личне заменице: промена, наглашени и ненаглашени облици, употреба личне заменице сваког лица себе, се. Бројеви – врсте и употреба: главни (основни, збирни бројеви, бројне именице на -ица) и редни бројеви. Глаголи – глаголски вид (несвршени и свршени); глаголски род (прелазни, непрелазни и повратни глаголи); глаголски
			облици (грађење и основно значење): инфинитив (и инфинитивна основа), презент (презентска основа, наглашени и ненаглашени облици презента помоћних глагола), перфекат, футур И. Предикатска реченица – предикат (глаголски; именски); слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду; прави и неправи објекат; прилошке одредбе (за место, за време, за начин; за узрок и за меру и количину);апозиција.
		Правопис	Велико слово у вишечланим географским називима; у називима институција, предузећа, установа, организација (типични примери); велико и мало слово у писању присвојних придева. Заменица Ви из поштовања. Одрична речца не уз именице, придеве и глаголе; речца нај у суперлативу; вишечлани основни и редни бројеви. Интерпункцијски знаци: запета (у набрајању, уз вокатив и апозицију); наводници (наслови дела и називи школа); црта (уместо наводника у управном говору).

		Ортоепија	Место акцента у вишесложним речима (типични случајеви). Интонација и паузе везане за интерпункцијске знакове; интонација упитних реченица. Артикулација: гласно читање брзалица, најпре споро, а потом брже (индивидуално или у групи).
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА		Препричавање, причање, описивање – уочавање разлике између говорног и писаног језика; писање писма (приватно, имејл) Богаћење речника: синоними и антоними; некњижевне речи и туђице – њихова замена језичким стандардом; уочавање и отклањање безначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору. Техника израде писменог састава (тежиште теме, избор и распоред грађе, основни елементи композиције и груписање грађе према композиционим етапама); пасус као уже тематске целине и његове композицијско-стилске функције. Осам домаћих писмених задатака. Четири школска писмена задатка.

Кључни појмови садржаја: : књижевност, језик, језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевности чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 70 часова, Језик – 70 часова и Језичка култура – 40 часова. Све три области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан је на исходе.Наставник креира и осмишљава наставу и учење из уџбеника, као једног од извора знања, али и упућује ученике у начине и облике употребе других извора сазнавања (интернет, енциклопедије, часописи).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима – лирика, епика, драма и обогаћена избором нефикционалних, научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном националном корпусу, али је обогаћен савременим, актуелним делима. Избор дела је у највећој мери заснован на принципу прилагођености узрасту.
Избор дела треба да буде усклађен са могућностима, потребама и интересовањима конкретног ђачког колектива. Разлике у укупној уметничкој и информативној вредности појединих текстова утичу на одговарајућа методичка решења (прилагођавање читања врсти текста, опсег тумачења текста у зависности од сложености његове структуре, повезивање и груписање са одговарајућим садржајима из других предметних подручја – граматике, правописа и језичке културе и сл.).
У настави језика ученици се оспособљавају за правилну усмену и писану комуникацију стандардним (књижевним)српским језиком. Отуда захтеви у овом програму нису усмерени само

на усвајање језичких правила и граматичке норме, већ и на разумевање њихове функције и правилну примену у усменом и писменом изражавању.
Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција (у свакој погодној прилици могу се знања из граматике ставити у функцију тумачења текста, како уметничког тако и научнопопуларног). Један од изразито функционалних поступака у настави граматике јесу вежбања заснована на коришћењу примера из непосредне говорне праксе, што наставу граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања (правописни диктати, исправка грешака у датом тексту, тестови са питањима из правописа итд.).
Ортоепске вежбе реализовати уз одговарајуће теме из граматике и на часовима из књижевности.
Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичких и стилских вежби, које имају за циљ богаћење речника и развијање способности и вештине изражавања. Све врсте тих вежбања, чији је циљ развијање језичког мишљења, изводе се на тексту или у току говорних вежби.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Иницијално тестирање којим се процењује достигнути ниво знања и одмерава даљи напредак. Формативно оцењивање – процена знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултати формативног оцењивања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.

Наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће и даље користити у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.

Службени гласник РС- Просветни гласника бр. 78/2017- правилник бр. 110-00-162/2017-04 .

Наставни предмет: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења предмета:Циљ учења енглеског језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Основни ниво Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.
Средњи ниво Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст.

Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Специфичне предметне компетенције: 1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).

Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) Интеркултурална компетенција

Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом

културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред:пети

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку теме ученици ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- разумеју једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздраве и отпоздраве, представе себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - размене једноставније информације личне природе; - у неколико везаних исказа саопште информације о себи и другима; - опишу радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Речи и изрази који се односе на тему Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm / My name is… Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are … I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar?My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach. Питања са How old…?/ What…? Where… from? What.. ? When…?What's your name? I'm… What year are you in? I'm in year 6 What's the time? Глагол TO BE Глагол CAN Питања са How many? There is/are, Plural forms Imperative (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације. Именовање чланова породице, држава, националности, дана и месеци.

- разумеју једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опишу и упореде жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему. Поређење придева по једнакости as…as, not so/as…as. Поређење придева са less и theleast. Придеви са наставцима –ed и –ing. Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. (споменици, музеји, улице, паркови…). Релативне заменице who, which, that, whose, where... Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything…). Питања са What…like, How, Why… (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
- разумеју једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; - упуте предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затраже и пруже додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Изрази: Howabout…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shallwe…? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога – can/may. (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.

– разуме честитку и одговри на њу; – упути пригодну честитку; – разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	ОПИСИВАЊЕ И ЧЕСТИТАЊЕ ПРАЗНИКА, РОЂЕНДАНА И ЗНАЧАЈНИХ ДОГАЂАЈА, ЧЕСТИТАЊЕ НА УСПЕХУ И ИЗРАЖАВАЊЕ ЖАЉЕЊА	Речи и изрази који се односе на тему; The Present Simple Tense за изражавање уобичајених радњи. Изостављање члана испред назива празника. Изостављање члана испред именица употребљених у општем смислу. (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања / прославе; честитање.
– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
- разумеју једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - разумеју једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; - размене појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; ThePresentSimpleTense за изражавање сталних и уобичајених радњи. ThePresentContinuousTense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense. The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Питања са препозиционим глаголима. Модални глагол can за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
- разумеју једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; - размене појединачне информације и/или неколико	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; ThePastSimpleTense правилних и неправилних глагола, све употребе. The Past Continuous Tense, све

информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; - опишу у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; - опишу неки историјски догађај, историјску личност и сл.		употребе Used to. Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense. The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet… Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense. Модални глагол could за изражавање способности у прошлости Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...). Питања са Who/What/Where/When/Why … Питања са препозиционим глаголима. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости
– разуме жеље планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; – саопшти шта он/ она или неко други жели, планира, намерава;	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ПЛАНОВА И НАМЕРА	Речи и изрази који се односе на тему; Wouldlike + именица/инфинитив глагола. Goingto за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. ThePresentContinuousTense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом
- разумеју уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагују на њих; - изразе жеље, интересовања, потребе, осете и осећања	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know…) Заповедни начин. Whydon’twe/you + инфинитивна основа глагола.

једноставнијим језичким средствима;		Wouldlike + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза tired of / sick of / fed up with / bored with. The Present Perfect Simple Tense (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
- разумеју једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговоре на њих; - затраже и разумеју обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; - опишу правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – infrontof, behind, between, opposite... (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
- разумеју једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагују на њих; - размене једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; - саопште правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – can/can’t, must/mustn’t, haveto/don’t/doesn’thaveto, hadto/didn’thaveto, shoud/shouldn’t. Let/Make + инфинитивна основа глагола. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
- разумеју једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - формулишу једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – myfriend’s/ friends’/ children’sbooks. Присвојне заменице mine,

		yours… Питања са Whose. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
- разумеју једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагују на њих; - изразе допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about… Глаголи like/love/hate/enjoy/can't stand + глаголска именица Питања са What, Who, Why … (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм.
- разумеју једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражавају мишљење, слагање/неслагање и дају кратко образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (think, like, agree, believe…) Питања са What, Why, How … (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
- разумеју једноставније изразе који се односе на количину и цену; - питају и саопште колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; - питају/кажу/израчунају колико нешто кошта:	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВА И ЦЕНА	Речи и изрази који се односе на тему; Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: strawberries, shelves, knives... Множина именица које се завршавају на –o: kilos, potatoes… Синкретизам једнине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice....). Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little. Питања са How much/many. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.
При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:
– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.
Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).
Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.005/2019

Наставни предмет: ЛИКОВНА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне културе јесте да подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета.
Опште предметне компетенције:Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.На основном нивоу ученик има следеће компетенције: Изражава своја осећања и идеје користећи основне технике визуелних уметности. Уме да пронађе изворе и информације потребне за креативан рад. Учествује у школским и ваншколским активностима кроз стваралаштво у визуелним уметностима. Познаје вредност сопствене културе и културе других народа.На средњем нивоу ученик има следеће компетенције: Развија своја осећања и идеје користећи различите медије визуелне уметности. Развија интересовања и самостално проналази потребне информације. Активно учествује у школским и ваншколским активностима. Разуме специфичности различитих уметничких дисциплина. Уочава повезаност знања из различитих области или предмета. Разуме вредност сопствене културе и културе другихнарода.На напредном нивоу ученик има следеће компетенције: Развија и изражава своја осећања, идеје и ставове и адекватно користи различите медије визуелне уметности. Негује и развија своје склоности и интересовања за уметност. Самостално истражује изворе и информације потребне за креативан рад и решавање проблема. Осмишљава и учествује у тимским активностима које доприносе развоју и побољшању друштвене заједнице. Разуме специфичности као и сличности различитих уметничких дисциплина. Повезује знања из различитих области или предмета и примењује их у различитим животним ситуацијама. Свестан је вредности сопствене културе и културе других народа. Разуме универзални језик уметности
Специфичне предметне компетенције:Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.У основном нивоу ученик истражује и примењује знања о основним материјалима, медијима, техникама и ликовним елементима која се користе у визуелним уметностима.Ученик познаје најважнија уметничка дела из културног наслеђа свог и других народа, развија свест о културним вредностима и схвата важност њиховог очувања.Средњи ниво/ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад.Ученик препознаје улогу и вредност визуелне уметности као саставног дела свакодневног живота, нарочито као средства комуникације.Напредни ниво/ученик проучавајући уметничка дела истражује и анализира методе, технике, садржаје и подстицајно их примењује у свом стваралачком раду.Способан је да изрази став о свом раду и радовима других уочавајући различита значења и идеје.Ученик праћењем

културних догађаја постаје активна публика и/или учесник у јавном и културном животу заједнице и развија своје критичко мишљење.
Разред:пети
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- **разуме** и у свом раду **примењује**стечена знања о композицији, ликовним елементима и ликовнимтехникама; - **разуме** и **разматра** у групи значајуметничког наслеђа; -**разуме** и адекватно **примењује** појмове који се односе на установекултуре и уметничка занимања;**анализира** у групи значај установакултуре;	УВОД У ЛИКОВНУ КУЛТУРУ	Основни појмови ликовне културе Увод у ликовну културу
-**описује** линије које уочава у природи, окружењу иуметничким делима; -**пореди** утисак који на њега/њу остављају различите врсте линија; -**гради** линије различитих вредности **комбинујући** материјал, угао и притисак прибора/материјала; -**користи** одабране садржајекао подстицај за **стварање**оригиналних цртежа; -**црта** разноврсним прибором и материјалом **изражавајући** замисли, машту, утиске и памћење опаженог; -**разматра**, у групи, како је учио/ла о изражајнимсвојствима линија и где се та знања примењују;	ЛИНИЈА	Линије у природи и у свету око нас Карактер линија Врсте линија Положај и кретање линија Врсте цртежа **Уметничко наслеђе** – значај наслеђа првих цивилизација

-исказује своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности.		
-пореди облике из природе, окружења и уметничких делапрема задатим условима; - **гради** апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; - **наслика** реалне облике у простору самостално **мешајући** боје да би добио/ла жељени тон; **-обликује** препознатљиве тродимензионалне облике **одабраним** материјалом и поступком; - **преобликује** предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; - **комбинује** ритам, линије и облике **стварајући** оригиналан орнамент за одређену намену; **-објасни** зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; - **разматра**, у групи, како је учио/ла о облицима и где та знања примењује; - **исказује** своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно.	ОБЛИК	Природни и вештачки облици Врсте и својства облика Дводимензионални и тродимензионални облици Груписање облика у равни или простору Однос величина облика Симетрија Луминообјекти Обликовање и преобликовање употребних предмета **Уметничко наслеђе** – наслеђе етно културе. Значајни римски споменици на тлу Србије.
-описује ритам који **уочава** у природи, окружењу и уметничким делима; - **пореди** утисак који на њега/њу остављају различите врсте ритма; - **гради** правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или с одређеном намером; - **користи**, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за **стварање** оригиналног визуелног ритма; - **разматра**, у групи, како је	РИТАМ	Ритам у природи и урбаном окружењу Врсте ритма у ликовној уметности Ритмичко компоновање орнамената Слободно ритмичко компоновање **Уметничко наслеђе** – значај праисторијског наслеђа на простору Србије и у свету.

учио/ла овизуелном ритму и где та знања можепримeнити; **-прави**, самостално,импровизовани прибор од одабраног материјала; **- исказује своје мишљење** отоме зашто људи стварајуметност.		
-пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; **-обликује** убедљиву поруку **примењујући** знања о ритму, линији, облику и материјалу; **- изражава** исту порукуписаном, вербалном, невербалном и визуелномкомуникацијом; **- тумачи** једноставне визуелне информације; **- објашњава** зашто је наслеђе културеважно.	ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	Симбол, знак, порука Илустровање приче, бајке, књига **Уметничко наслеђе** – значај наслеђа за туризам и за познавање сопственог порекла

Кључни појмови садржаја предмета:Цртеж, ликовни елементи, материјали и технике, визуелно, галерија, музеј, дводимензионално и тродимензионално, раван, простор, додиривање, преклапање, понављање, правилно, спонтано, апстрактно, шема, примењена уметност, културно наслеђе...

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи-глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су ткђ.део глобалног планирања. Планирају се и провере оствареност пројектованих исхода. Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу. Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊАРазличити наставни модели у зависности од области, теме и облика рада.Настава уз поштовање индивидуалних способности, афинитета и напредовања ученика уз поштовање специфичности процеса учења и стварања у предмету ликовна култура.
У естетском процењивању се често ослања на самопроцењивање радова.У настави се свакодневно активно користи ИКТ у процесу учења и стварања радова визуелних уметности. Користи се вербално- текстуални (кроз разговор и дискусију дефинисање појма линија и њених карактеристикасвојстава и врста); -илустративна- корелација са природом и појавом линије у природи; - подстицање на опажање различитих врста и карактера линија у природи; - практично-демонстративни поступак (извлачење линија различитим ликовним техникама на различитим материјалима- меке оловке на различитим подлогама, темпере, колаж); -примена игре као методе учења и приступа задатку; - дефинисање илустрацијом и демонстрацијом линије као границе 3д

облика у техници вајања; - креирање задатака; - подстицање, коректура (савети које наставник даје у току практичног рада, питања која наводе ученика на промишљање и развијање идеја); -увођење и примена савремених технологија у настави (3Д оловка, апликативни програми за цртање, виртуелна посета пећини Ласко или неком музеју, нпр); -кооперативно учење; -корелација са наставом информатике и рачунарства (цртање и сликање на рачунару); -корелација са музичком културом,математиком, биологијом и историјом; - естетска анализа (изражавање ставова, идеја, мишљења и вредности на позитиван и аргуметован начин, тумачење и разумевање уметничког дела/ученичког рада); - вредновање, организовање одељењских изложбидефинисање појма облика и његових карактеристика (својства и врсте, 2д и 3д облици, величине облика и међусобни односи, груписања, планови, реална и имагинарна функција облика..); - илустративи- кроз конкретне примере из човекове средине, историје уметности и корелацијом са другим наставним предметима (за сваку наставну јединицу); - практично -демонстративни, кроз употребу разних прво појединачних основних, а потом комбинованих ликовних материјала и техника (цртеж, слика, вајање, графика, колаж...); - креирање задатака; - подстицање, коректура; - естетска анализа заједно са ученицима (ум. дела и ученичких радова) и вредновање; -вербално илустративни подстицај кроз заједничко дефинисање појма светлински објекти и колажпримена у енеријерима као витражи, амбијентална решења и зидне декорације, као фасаде, илустрација... -ЛЕД технологија у савременој уметности, обликовање простора светлом; - корелација са примерима из историје уметности (архитектура, илустрација), књижевности, позориштем (сцена), музиком; - демонстрација и примена нових материјала (разне провидне фолије у боји, дијапројектори, провидни и непровидни папири); - креирање задатка, - пређење, коректура, естетска анализа и вредновање дечијих радова; -вербално илустративним методама уз објашњавање, ест. анализу и разговор заједно са ученицима дефинисати дизајн као грану ликовне уметности и њену утилитарну и естетску функцију; - корелацијом са свакодневним употребним предметима (подстаћи на опажање истих и креативно и естетско просуђивање); напретка;дефинисање појма ритма; -илустративна корелација са природом (ритам у природи, смена дана и обданице, смена годишњих доба, падавине, таласи); - подстицање на опажање различитих врста ритмова у структури облика и у текстури природних и вештачких облика; - практичнодемонстративни поступак (израда задатака у којима се истиче понављање линија, боја,облика да би се постигла динамичност или ред); -корелација са музиком, плесом и књижевности; - креирање задатака; - подстицање, коректура; - разумевање уметничког дела/ученичког рада; - вредновање, организовање одељењских изложби, учење на разликама и процена сопственог напретка;- вербално- илустративним подстицајима кроз разговор са ученицима дефинисање и проширивање знања из области визуелног споразумевања (облицима, начинима, улогом, средствима и значајем); - корелација са свакодневним животом, књижевношћу, драмским уметностимафотографија, филм, телевизија, видео; - креирање задатка, увођење и примена савремене технологије у настави; -примена игре као методе учења и приступа задатку, невербална комуникацијачитање информација; израз лица и карактеристичан положај тела; -кооперативно учење; - пређење, коректура, естетска анализа и вредновање дечијих радова; -обликовање и преобликовање употребних предмета, разговор значају уметности за одржив развој; - креирање задатка; - подстицање ученика и вршење коректуре, давање предлога, сугестија, повратне информације о раду; - естетска анализа (изражавање ставова, идеја, мишљења и вредности на позитиван и аргуметован начин, тумачење и разумевање уметничког дела/ученичког рада; - вредновање, организовање одељењских изложби, учење на разликама и процена сопственог напретка;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Формативно (описно) оцењивање, усмено одговорање ученика, практичан рад. Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика .Остварује се праћењем степена остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета,процењују се: вештине ликовног изражавања и разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са различитим врстама ликовних материјала и рад на различитим врстама ликовних задатака; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака,одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима.ученик који остварује веома значајан

напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5)ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);

Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 88/17, 27/18 др. закон и 10/19

Наставнипредмет:МУЗИЧКАКУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме,формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
Разред: пети
Годишњи фонд часова: 72 часа

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; – објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; – искаже своје мишљење о значају и улози музике у	ЧОВЕК И МУЗИКА	Човек у праисторији Улога музике у првобитном друштву; Човек и ритуал: улога музике у ритуалу (музичко-антрополошка истраживања); Магијска моћ музике; Елементи музичког тока: покрет, ритам (ритам као основа ритуала), коло/групни плес;

животу човека; – реконструише у сарадњи са другима начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма ; – идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.)		Покрет: порекло плеса; Слушање/доживљај ритма телом; Најстарија фолклорна музичка традиција у Србији и светске баштине. Човек Антике Божанска природа музике: - митолошка свест античког човека; - музички атрибути богова; - музика и држава. Музика у храму и музика на двору; Примери различитих инструмената и музичких облика у античким цивилизацијама; Улога и место музике у античким цивилизацијама: Индија, Сумер/Вавилон, Кина, Египат, Грчка, Рим; Појава првих нотација, пентатоника;
– класификује инструменте по начину настанка звука; – опише основне карактеристике удараљки; – препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Најстарији инструменти: тело, удараљке, дувачки, жичани; Удараљке – настанак, првобитни облик и развој; Ритмичке удараљке као најједноставнија група инструмената; Мелодијске удараљке;
– изражава се покретима за време слушања музике; – вербализује свој доживљај музике; – идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) утичу на тело и осећања; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности – темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената; Слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; Слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа; Слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича;

– илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – пева и свира самостално и у групи; – примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација); – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике и извођење; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; -изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; -учествује у креирању	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Певање песама по слуху самостално и у групи; Певање песама из нотног текста солмизацијом; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; Певање песама у комбинацији са покретом; Свирање песама и лакших инструменталних дела по слуху на инструментимаОрфовог инструментарија и/или на другим инструментима; Свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста; Извођење дечијих, народних и уметничких игара; Извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом; Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука; Креирање покрета уз музику коју ученици изводе; Осмишљавање музичких питања и одговора, ритмичка допуњалка, мелодијска допуњалка са потписаним текстом, састављање мелодијеод понуђених мотива; Импровизација мелодије на задати текст; Импровизација дијалога на инструментимаОрфовог инструментарија и другим инструментима; Израда једноставних музичких инструмената; Реконструкција музичких догађаја у стилу старих цивилизација.

школских приредби, догађаја и пројеката.		

Кључни појмови садржаја предмета: покрет, ритам, мелодија, темпо, динамика.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом.

Настава је усмерена на остваривање исхода. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. При планирању треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

-Човек и музика

Знање о музици кроз различитеепохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика.

-Музички инструменти

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе..

-Слушање музике

Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.).

Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно.

-Извођење музике

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела.

Свирање

Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

-Музичко стваралаштво

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре,
- компоновање мелодије на задати текст,
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива,
- импровизација игре/покрета на одређену музику,

−илустрацију доживљаја музике,
−израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних),
−музичко-истраживачки рад,
−осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката,
−осмишљавање музичких квизова,
−осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација,
−креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони...

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори су степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност.

Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

1. допринос ученика за време групног рада,
2. израда креативних задатака на одређену тему,
3. рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
4. специфичне вештине

„Службени гласник РС-Просветни гласник број15/2018-77 -правилник бр.110-00-598/2017-04

Наставни предмет: ИСТОРИЈА

Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Опште предметне компетенције: На крају основног образовања, кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

Основни ниво Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Средњи ниво Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе

и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културноисторијском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу;
Напредни ниво Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских извора; уочава различита тумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.
Специфичне предметне компетенције:-Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости.
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје;
Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/ а да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочно-последичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.
Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.
-Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.

Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно се и активно односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликата у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.
Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права; унапређује толерантан однос у комуникацији заснованој на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, конфесионалних или културних позиција.
Разред: пети
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру) лоцира одређену временску одредницу на временској ленти -разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости -именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје -разврста историјске изворе према њиховој основној подели повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека)	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.
-наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији разликује основне одлике каменог и металног доба	ПРАИСТОРИЈА	Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...).

-лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока -користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока -одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице -пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку -наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока -идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока -разликује врсте писама цивилизација Старог истока -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет -користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век -изложи, у усменом или писаном облику, историјске догађаје исправним хронолошким редоследом -прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему -визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом	СТАРИ ИСТОК	Појам Старог истока – географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија – царства/краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот – обичаји, занимања, култура исхране и становања. Култура и историјско наслеђе народа Старог истока – религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметност, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...). Специфичности египатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма.
-опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке -лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке -приказује друштвену структуру и државно уређење	АНТИЧКА ГРЧКА	Појам античке Грчке – географске одлике. Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам, примери) и хомерски епови.

грчких полиса на примеру Спарте и Атине -пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој -идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата -истражи основна обележја и значај религије старих Грка -разликује легенде и митове од историјских чињеница -наведе значај и последице освајања Александра Великог -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет -користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију -израчуна временску удаљеност између појединих догађаја користи основне историјске појмове		Колонизација и основне одлике привреде. Полиси – Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат – узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције,закони,књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, олимпијске игре). Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед... Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.
-лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе -наведе основне разлике између античке римске републике и царства -разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима -истражи основна обележја и значај религије античког Рима -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет -пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму	АНТИЧКИ РИМ	Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике. Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства – принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела

-наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства -лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије -користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију		царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви, водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Етрурци. Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики...). Римски пантеон. Гладијаторске борбе.

Кључни појмови садржаја предмета: историјски извори, хронологија, друштво, држава, стари век.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи-глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су ткђ.део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода. Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу. Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.

У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају индивидуализована настава и групни начин рада. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе, или учење путем открића.

Наставне активности планирирају се и прилагођавају специфичностима начина учења свих ученика

Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Примера ради, исход који гласи: ученик ће бити у стању да прикупи и прикаже податке из различитих извора информација

везаних за одређену историјску тему, наведен је у оквиру теме Стари исток, али је, наравно, важан и у реализацији сваке друге теме, како у петом, тако и у наредним разредима.
Битно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању Наставни садржаји често су представљени као „прича" богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика и она имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја.
Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму", у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе.
Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.
У настави се, кад год је то могуће, примењује дидактички концепт мултиперспективности.
Одређене теме, по могућности, реализују се са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.
Наставник подржава саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.
Вреднују се процес и продукти учења.
У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања.
У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује.
Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање
Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.
Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.
Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.015/2018

Наставни предмет: ГЕОГРАФИЈАЦиљ учења предмета: Циљ наставе географије у другом циклусу основног образовања је да сви ученици стекну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа, као и да се оспособе за решавање проблема и задатака у новим и непознатим ситуацијама, да изразе, образложе своје мишљење и дискутују са другима, развијају мотивисаност за учење и интересовање за предметне садржаје. Такође, циљ наставе географије је усвајање знања о природно-географским и друштвено-географским објектима, појавама и процесима као и њиховим међусобним везама и односима у геопростору који би довели до развијања одговорног односа према себи, природи и будућности планете Земље. **Опште предметне компетенције:** ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању

животне средине; поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира и сарађује у свом окружењу; користи различите изворе информација и картографски приказује основне географске чињенице.

Специфичне предметне компетенције:Развијеност и примена географских способности и вештина за решавање одређених ситуација.

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-наведе предмет проучавања, разликује поделу и разуме значај географије као наставног предмета и науке уопште; -на примерима покаже значај учења за свакодневни живот човека;	**ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА**	Географија, предмет проучавања и подела
- именује, разликује небеска тела у Сунчевом систему наводи њихова обележја као и распоред;	**ВАСИОНА**	Васиона Сунчев систем
- објашњава последице Земљиног облика и њених кретања; - планира и организује своје активности у складу са последицама Земљиних кретања (смена годишњих доба и смена обданице и ноћи); - именује Земљине сфере и познаје њихове одлике; - образложи узроке и последице деловања унутрашњих и спољашњих сила на обликовање рељефа; - пореди климатске типове; - разуме антропогени утицај на Земљине сфере; - приказује понуђене географске податке изражајним средствима, графиком, табелом и схемом; - на основу познавања одлика атмосфере израђује план својих активности (временска прогноза); - анализира физичко-географске законитости у географском омотачу и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање; - користећи ИКТ презентује резултате истраживања	**ПЛАНЕТА ЗЕМЉА**	Облик Земље Кретања Земље Унутрашња грађа и рељеф Земље Ваздушни омотач Воде на Земљи Биљни и животињски свет на Земљи

Кључни појмови: географија, Сунчев систем, планета Земље, кретања Земље,географски омотач

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржајаглобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су такође део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода.Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред долазе са одређеним животним искуствима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају индивидуализована настава и групни начин рада.Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност.Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе, или учење путем открића.Наставне активности планирају се и прилагођавају специфичностима начина учења свих ученика. Битно је искористити велике могућности које примери из свакодневног живота омогућавају. Посебно место у настави имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика и она имају подстицајну функцију за развој критичког мишљења не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. Одређене теме, по могућности, реализују се са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник подржава саморефлексију ученика и подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.Вреднују се процес и продукти учења. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању укључује и вршњачко оцењивање.Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика. Ученик увек добија повратну информацију која му помаже да истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник бр. 78/2017- правилник бр. 110-00-162/2017-04

Наставни предмет: МАТЕМАТИКА

Циљ наставе математике у основној школи је овладавање математичким концептима, знањима, вештинама и њиховом применом у решавању проблема и разумевању природних и друштвених законитости, развој основа апстрактног и критичког мишљења, истраживачкогдуха, позитивних ставова према математици и другим наукама, развој способности комуникације математичким писмом и језиком, повезивање стечених знања и вештина са новим сазнањима и применама у даљем школовању.

Опште предметне компетенције:Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатораи информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Специфичне предметне компетенције су: математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема и математичка комуникација. Основни ниво

Примењује једноставне математичке поступке када су сви подаци непосредно дати.

Примењује основна математичка знања на решавање једноставних ситуација изсвакодневног живота. Решава проблеме у једноставном контексту који се своде наједноставан рачун, решавање једначина, мерење, цртање и рад са подацима. Разумеоснове писане и усмене математичке комуникације.
Средњи ниво
Примењује математичке концепте, процесе и вештине у различитим ситуацијама.Бира оптималне начине решавања проблема користећи нумеричке, алгебарске игеометријске методе. Анализира податке користећи основне статистичке методе.Уме да користи одговарајуће средство ИКТ за организацију и обраду података.Разуме захтеве сложенијих математичких задатака и решава их одговарајућимматематичким појмовима и симболима саопштава своје ставове.
Напредни ниво
Бира математичке поступке за решавање проблема и доноси закључке. Истражујеразличите начине решавања проблема. Уме да примени математичка знања уанализи сложених природних и друштвених појава. Приликом решавања проблемауме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин. Разуме икористи формални математички језик. Уме да критички дискутује о добијенимрезултатима и анализира их.

Разред: пети
Годишњи фонд часова: 144

ИСХОДИ **По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину(у скупу природнихбројева); – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупуприродних бројева); – примени правила дељивости са 2, 3,4, 5, 9, 25 и декаднимјединицама; – разликује просте и сложене бројевеи растави број на простечиниоце; – одреди и примени НЗС иНЗД; – изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајућескуповне ознаке; – правилнокористиречии,или,не,сваки у математичко-логичком смислу;	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Први део. Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељењау скупуN0. Дељење са остатком ускупу N0 (једнакост a = bq + r, 0 ≤r<b). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја.Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика.Други део. Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.

– анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом – опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг – нацрта праву паралелну датој правој – упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски – преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом – правилно користи геометријски прибор	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи.Централна симетрија.Вектор и транслација.
– идентификује врсте углова (суседни, упоредни, унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе – нацрта праву нормалну на дату праву – измери дати угао и нацрта угао задате мере – упореди, сабере и одузме углове рачунски и графички – реши једноставан задатак применом основних својства паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова)	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали.Транслација и углови.
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке и децималне бројеве и преводи их из једног записа у други – одреди месну вредност цифре у запису децималног броја – заокругли број и процени грешку заокругљивања; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину – одреди проценат дате величине – примени размеру у једноставним реалним ситуацијама – примени аритметичку средину датих бројева – сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер	РАЗЛОМЦИ	Први део. Појам разломка облика a/b ($a, b \in N$). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима.Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака.Децимални запис разломка и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева. Други део. Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака. Трећи део. Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера, вероватноћа).

– одреди вероватноћу догађаја у једноставном експерименту (бацање коцкице, новчића и слично)		
– идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије – симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру – конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства.	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.

Кључни појмови садржаја: скуп, угао, разломак, дељивост, проценат, размера, вероватноћа, тачка, права, раван, осна симетрија, симетрала дужи, симетрала угла, нормала, круг, кружница

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи-глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну.

ПОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природни бројеви и дељивост – Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса. Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма.

Правила дељивости декадним јединицама и бројевима 2, 5, 4 и 25 -ученици сами откривају законитости , правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила, (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). Увести појмове простог и сложеног броја и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, и оспособити ученике за њихови примену у проблемским задацима

Основни појмови геометрије –Полазећи од појмова тачке и праве и односа припадања и распореда увести појам дужи и појам полуправе и начине њиховог обележавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента.

Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом („паралелним премештањем“) пресликавати тачке, дужи, троуглове и остале једноставне фигуре.

Угао – Угаону линију -унију две полуправе са заједничким почетком. Угао -унију угаоне линије и једне од поменутих области, радити само конвексне углове, означавање углова малим словима грчког алфабета. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова. Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао. Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве.

Разломци – Појам разломка, као дела целине. Уводе појмови правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима.

Важно је правилно формирање и разумевање појма размере за њено коришћење у пракси.

Осна симетрија –Осном симетријом се пресликава тачка, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник.Појам осносиметричне фигуре - низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину.

Ученици се оспособљавају да конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, сагледавање развоја и напредовања ученика. Процес се започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи ток напредовања, као и оцена. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је процена напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.
Службеног гласника РС- Просветног гласника бр. 78/2017- правилника бр 110-00-162/2017-04 .

Наставни предмет : БИОЛОГИЈА

Циљнаставе и учења *Биологије* је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Опште предметне компетенције: Ученик/ца разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју живота на Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке. Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственоекеолошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. Критички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања.

Специфичне предметне компетенције:Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина,формирање ставова која ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

Разред:пети

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- истражује особине живих бића према упутствима наставника и води рачуна о безбедности током рада; - групише жива бића према њиховим заједничким особинама; - одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића; - идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине,	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА**	Жива бића, нежива природа и биологија. Особине живих бића: ћелијска грађа, исхрана, дисање, излучивање, надражљивост, покретљивост, размножавање, раст и развиће. Једноћелијски и вишећелијски организми. Основе класификације: главни (морфолошки) карактери и особине важне за класификацију. Формирање скупова карактера који се уклапају једни у друге (груписање живих бића). Исхрана. Храна као извор енергије и градивних супстанци потребних за

укључујући и основне односе исхране и распрострањење; - једноставним цртежом прикаже биолошке објекте које посматра и истражује и означи кључне детаље; - прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке; - разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота; - поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате; - користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; - доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи; - направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу; - предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин; - илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава;	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА** **НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА** **ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ**	обављање свих животних процеса. Дисање као размена гасова у различитим срединама. Излучивање. Надражљивост. Покретљивост – кретање. Размножавање: бесполно и полно. Раст и развиће. Дужина живота. Промене које човек пролази током развића; пубертет и полна зрелост. Живот у воденој и копненој средини – изглед, прилагођености на начин живота Живот у води – изглед, прилагођености на начин живота. Живот на копну – изглед, прилагођености на начин живота. Живот под земљом – изглед, прилагођености на начин живота. Преношење особина са родитеља на потомке. Разлике родитеља и потомака. Разлике полног и бесполног размножавања у настанку варијабилности. Јединке унутар једне врсте се међусобно разликују (варијабилност) – узроци варијабилности: наслеђивање и утицај средине на развиће сваке јединке. Варијабилност организама унутар врсте је предуслов за еволуцију. Жива бића из непосредног окружења. Позитиван и негативан утицај људи на жива бића и животну средину.. Заштита живих бића и животне средине. Пројекат очувања природе у мом крају. Дивље животиње као кућни љубимци – да или не. Значај врста за човека (самоникло јестиво, лековито, отровно биље; животиње као храна и могући преносиоци болести, отровне животиње). Здрава исхрана и унос воде. Енергетски напици. Штетност дуванског дима и психоактивних супстанци. Физичка активност и здравље. Промене у пубертету и последице прераног ступања у сексуалне односе.

- идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	**ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	

Кључни појмови садржаја предмета: истраживање, разноврсност живих бића, прилагођеност на услове животне средине, варијабилност у оквиру врсте, наследне особине, брига о живим бићима и животној средини.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања. Наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. У формативном вредновању наставник даје ученицима повратне информације и охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада.

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 15/2018-77 -правилник бр.110-00-598/2017-04

Назив предмета:**ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА**

Циљ учења:Технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Опште предметне компетенције: Наставни предмет Техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења.
Специфичне предметне компетенције: Упознати ученике са појмом техника и технологија и животним и радним окружењем, улогом и значајем саобраћаја у свакодневном животу, техничком и дигиталном писменошћу, ресурсима на планети Земљи,поделом материјала и њиховом употребом у свакодневном животу.
Разред: пети
Годишњи фонд часова: 72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање; – разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју; – наводи занимања у области технике и технологије процењује сопствена интересовања у области технике и технологије; – организује радно окружење у кабинету; – правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу; – процени како би изгледао живот људи без саобраћаја; – класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени; – наводи професије у подручју рада саобраћај; – направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија; – разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ**	Појам, улога и значај технике и технологије на развој друштва и животног окружења. Подручја човековог рада и производње, занимања и послови у области технике и технологије. Правила понашања и рада у кабинету. Организација радног места у кабинету и примена мера заштите на раду. Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја у животном и радном окружењу Улога, значај и историјски развој саобраћаја. Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени. Професије у подручју рада саобраћај. Употреба информационих техологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања. Правила и прописи кретања

дечијих возила; – правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају; – користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима; – аргументује неопходност коришћења аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и	**САОБРАЋАЈ**	пешака, возача бицикла и дечијих возила (ролери, скејт, тротинет) у саобраћају – рачунарска симулација и саобраћајни полигон. Обавезе и одговорност деце као учесника у саобраћају. Заштитна опрема потребна за безбедно управљање бициклом и дечијим возилима.
задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник; – повеже место седења у аутомобилу са узрастом ученика; – одговорно се понаша као путник у возилу; – показује поштовање према другим учесницима у саобраћајуанализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла; – самостално црта скицом и техничким цртежом једноставан предмет; – правилно чита технички цртеж; – преноси податке између ИКТ уређаја; – примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару; – користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима; – користи Интернет	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Прибор за техничко цртање (оловка,гумица,лењир, троугаоници,шестар). Формати цртежа (А3, А4). Размера. Типови и дебљине линија (пуна дебела линија; пуна танка линија; пуна танка линија извучена слободном руком; испрекидана танка линија; црта-тачка-црта танка линија). Геометријско цртање (цртање паралелних правих, цртање нормале на дату праву, цртање углова помоћу лењира и троугаоника). Елементи котирања (помоћна котна линија, котна линија, показна линија, котни завршетак, котни број – вредност). Цртање техничког цртежа са елементима(типови линија, размера и котирање). Пренос података између ИКТ

сервисе за претрагу и приступање online ресурсима; – преузима одговорност за рад; – представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер; – повезује својства природних материјала са применом; – објасни технологије прераде и обраде дрвета, производњу папира, текстилакоже; – сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета; – правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега); – направи план израде једноставног производа и план управљања отпадом; – самостално израђује једноставан модел; – самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и Интернет сервисе; – одабира материјале и алате за израду предмета/модела; – мери и обележава предмет/модел; и ручно израђује једноставан предмет/ модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике,поступке и алате;	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА** **КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛИРАЊЕ**	уређаја(рачунар, таблет, smartphone, дигитални фотоапарат). Апликација за дигиталну обраду слике. Операције подешавања осветљености и контраста слике. Промена величине/ резолуције слике, издвајање дела слике. Креирање документа у програму за обраду текста. Форматирање текста, уметање слике и графике. Интернет претрага и приступ online ресурсима. Природни ресурси на Земљи: енергија и материјали. Управљање отпадом (рециклажа; заштита животне средине). Врсте, својства и примена природних материјала. Технологија прераде и обраде дрвета. Технологија прераде и обраде коже. Текстилна технологија. Технологија производње папира. Поступци ручне обраде и спајања папира, текстила, коже и дрвета – сечење/резање, спајање (лепљење) и заштита (лакирање). Коришћење алата и прибора за ручну обраду и спајање наведених материјала – маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега.

– користи програм за обраду текста за креирање документа реализованог решења; – самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/ производ; – показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха; – планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова; – активно учествује у раду пара или мале групе у складу са улогом и показује поштовање према сарадницима; – пружи помоћ у раду другим ученицима; – процењује остварен резултат и развија		Израда предмета/модела ручном обрадом и спајањем папира и/или дрвета, текстила,коже коришћењем одговарајућих техника, поступака и алата. Приказивање идеје, поступка израде и решења/производа. Тимски рад и подела задужења у тиму.

Кључни појмови садржаја: техничко цртање, технички апарати и ИКТ уређаји, природни ресурси на Земљи, безбедност у саобраћају,предузимљивост и иницијатива.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет техника и технологија намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Програм наставе и учења за пети разред оријентисан је на остваривање исхода.

Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај,техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделовање.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице.

Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити.
Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у оквиру предмета свет око нас и природа и друштво, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине.

Животно и радно окружење

Упознавање подручја човековог рада и производње, занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. Тако ће упознати основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју и развити критички однос који укључује разматрање ширег контекста технике и њеног утицаја на човека и планету Земљу с еколошког, економског, културолошког и социолошког аспекта.
Упознати ученике са техником, техничким достигнућима и значајем технике и технологије. Указати на значај наставе технике и технологије у циљу стицања техничке културе, тј. техничке писмености и неопходност усвајања одређених знања о техничким уређајима који нас окружују, добробитима која доносе, начину рада, могућим опасностима, развијањем вештина које омогућују креативност и иновативност у дизајнирању и изради техничких средстава као и сигурно и правилно њихово коришћење.
Препоручени број часова за реализацију ове наставне теме је 6.

Саобраћај

Ова област је изузетно важна јер се ученици петог разреда осамостаљују и шире радијус свог кретања, а статистика говори да у нашој земљи још увек велики број деце страда у саобраћају. По природи њиховог узраста још увек нису довољно пажљиви у саобраћају где могу бити пешаци, путници, возачи бицикла и дечијих возила. Зато је тежиште исхода на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. Употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бициклиста у саобраћају, начинима регулисања саобраћаја и безбедном кретању од школе до куће, да упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију. За реализацију ових наставних садржаја треба користити одговарајуће мултимедије, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу израдити и ученици на редовним часовима или у раду слободних активности, као и коришћењем рачунарске симулације. Ученици имају прилику да упознају разне професије у области регулисања друмског саобраћаја.

Техничка и дигитална писменост

Циљ наставне теме је да ученици овладају вештинама употребе информационо-комуникационих технологија у техници и схвате њихову природну повезаност. У оквиру препорученог броја часова планирано је да се ученици упознају са техничким цртежом и обрадом дигиталне слике на рачунару.
Техничко цртање представља универзални језик и основу техничке писмености у графичким комуникацијамау свим подручјима технике и свакодневном животу. Технички цртеж је средство размене информација у техници, од његовог настанка до производње тј. од идеје до реализације. Ученици развијају вештине читања и израде једноставнијих техничких цртежа и израду техничке документације. Ученике треба научити како се скицом може изразити идеја и како се применом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Ученици треба да упознају формате папира и

основни прибор за техничко цртање. Инсистирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање увежбавањем приликом геометријског цртања (паралелне линије, нормалне линије, кружнице). Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања.
Планирани исходи у области употребе и примене информационо-комуникационих технологија у техници у петом разреду се првенствено односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 16.

Ресурси и производња

Ученике треба упознати са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца.
Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине.
Поступно увођење ученика у рад са алатом при извођењу разних операција мења суштински карактер наставе технике и технологије – обрада материјала тако постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби. Приликом вежбања са алатима и при обради материјала потребно је да ученици своје идеје исказују самостално. Препорука је да ученици, на крају ове области, направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине из области обликовања и обраде материјала, употребе ИКТ-а у техници и техничког цртања. Циљ наставне теме је постављање циљева и приоритета, планирање, доношење одлука, тимски рад, комуникацијске вештине, као и развијање упорности, позитивног односа према раду, способностима решавања проблема, самопроцењивања и критичког мишљења.
Препорука је да се пројекти реализују у паровима или малим групама.
Наставник упознаје ученике са правилима рада у групи, поделом посла и одговорностима, са динамиком и роковимаза реализацију пројектних активности. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју која је у складу са њиховим интересовањима и
способностима при чему се постиже потпуна диференцијација и индивидуализација наставе.
Препоручени број часова за реализацију ове области је 16.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.
У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).
Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).
Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако

постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Програм рађен по: Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања: 15/2018-77.

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО
Циључења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, производњу дигиталних садржаја и креирање рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
Опште предметне компетенције: Дигитална компетенција - сигурна и критичка употреба електронских медија, логичко и критичко размишљање, и вештина употребе информација. Употреба мултимедијалне технологије за проналажење, примање, чување, представљање и размену информација, као и комуницирање у Интернет мрежи.
Специфичне предметне компетенције: Код ученика се развијају компетенције за целоживотно учење, рад са подацима и информацијама,дигитална компетенција, решавање проблема.
Разред: пети
Годишњи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– наведе примену информатике и рачунарства у савременом животу; – правилно користи ИКТ уређаје; – именује основне врсте и компоненте ИКТ уређаја; – прави разлику између хардвера, софтвера и сервиса; – прилагоди радно окружење кроз основна подешавања; – креира дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); – креира текстуални документ и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); – примени алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа; – креира мултимедијалну презентацију и примени	**ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Предмет изучавања информатике и рачунарства. ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера. Подешавање радног окружења. Организација података. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијом. Рад са презентацијама. Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин. Правила безбедног рада на Интернету. Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. Заштита приватности личних података. Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом. Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика; речи

основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); – сачува и организује податке; – разликује основне типове датотека; – реагује исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; доводи у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине; – разликује безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на Интернету; – реагује исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем Интернета; – приступа Интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај; – информацијама на интернету приступи критички; – спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на Интернету; – разуме значај ауторских права; – препознаје ризик зависности од технологије и доводи га у везу са својим здрављем; – рационално управља временом које проводи у раду са технологијом и на Интернету; – изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне	**РАЧУНАРСТВО**	„и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, „ако...онда” Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање, множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам. Увод у тему програмирања. Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање. Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом. Програм – категорије, блокови наредби, инструкције. Програмске структуре (линијска, циклична, разграната). Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима. Представљање резултата пројектног задатка.

ознаке; – схвати математичко-логички смисао речи „и”, „или”, „не”, „сваки”, „неки”, израза „ако...онда”; – зна алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидов алгоритам) и интерпретира их алгоритамски; – наведе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема; – креира једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу; – сврсисходно примењује програмске структуре и блокове наредби; – користи математичке операторе за израчунавања; – објасни сценарио и алгоритам пројекта; – анализира и дискутује програм; – проналази и отклања грешке у програму; – сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала у вези са темом, формулацији и представљању резултата и закључака; – одабира и примењује технике и алате у складу са фазама реализације пројекта; – наведе кораке и опише поступак решавања пројектног задатка; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног		

задатка и активности за које је био задужен; – поставља резултат свог рада на Интернет, ради дељења са другима уз помоћ наставника.		

Кључни појмови садржаја: ИКТ, ИКТ уређаји, датотека, мултимедијална презентација, дигитална писменост. Интернет, рачунарство, алгоритам.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета Информатика и рачунарство, у другом циклусу основног образовања и васпитања,организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи говоре о томе штаученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи овај предмет. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у три тематске целине: ИКТ, Дигитална писменост и Рачунарство.Потребно је радити на развоју алгоритамског начина мишљења у поступку решавања проблема и задатака, развоју логичког мишљења и изградњи личних стратегија за учење уз примену ИКТ-а. Да би сви ученици достигли предвиђене исходе, потребно је активности осмислити тако да укључују практичан рад, уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета,као и са другим предметима. Пожељно је да планиране активности на часу прати сажето и јасно упутство ученику за реализацију задатка, уз демонстрацију поступка. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност, односно да се кроз дискусију са ученицима одаберу најадекватнији алати, концепти и стратегије за реализацију одређених активности. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, истрајност, аналитичност,самосталност у раду и спремност на сарадњу. Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. На интернету се могу се наћи примери добре праксе који се, уз прилагођавање условима рада и поштовањем ауторских права, могу користити. Настава се реализује у рачунарском кабинету/дигиталној учионици.

Информационо-комуникационе технологије (9)

Реализацију ове тематске целине започети навођењем примера примене ИКТ-а. Мотивисати ученике да дискутују о могућности примене ИКТ-а из њихове перспективе, да опишу искуства у коришћењу дигиталних уређаја и наведу оно шта је њима важно код дигиталних уређаја: добар звук, боља фотографија, интернет,игрице, запажања како њихови родитељи користе ИКТ уређаје и слично.Ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати. Објаснити појам информационо-комуникационе технологије (ИКТ). Увести појмове хардвер и софтвер.Навести врсте рачунара и дигиталних уређаја које ученици користе, делове из којих се састоје: тастатура, миш, екран, екран осетљив на додир, кућиште, звучници и сл., наводећи њихову функцију. Циљ је да ученици буду у стању да разумеју намену основних делова дигиталних уређаја које користе. Напоменути да у рачунару постоји меморија у којој се памте бројеви којима су описани текст, слика, звук… Показати на

примеру како би се нека слика кодирала бројевима. Скренути пажњу на правилно руковање ИКТ уређајима.

Дигитална писменост (5)

При реализацији тематске целине Дигитална писменост појаснити ученицима шта значи коришћење ИКТуређаја на одговоран и сигуран начин, и нагласити да то није корисника. Демонстрирати функције антивирусног програма и заштитног зида. Анализирати са ученицима од каквог су материјала направљени ИКТ уређаји, да ли се такви материјали могу рециклирати и на које све начине се могу одлагати дгитални уређаји који нису у употреби, у циљу заштите животне средине. Проверити са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача (читача, браузера).Разговарати о сајтовима претраживачима и начинима претраге, увести појмове аутор и ауторска права и навести основне лиценце. Претрагу интернета и одабир релевантних страница из приказаних резултата претраге. (Како проналазимо, бирамо и преузимамо информације? Како стварамо (онлајн апликације)? Како размењујемо информације и сарађујемо на интернету?)

Рачунарство (16)

Реализација теме може се започети приказивањем мотивационих филмова о програмирању. Увести појмове: програм и програмирање. Демонстрирати готове анимације и рачунарске игре ради развијања свести и побуђивања мотивације да ученици сами могу да креирају своје игрице. Одабрати пример игрице за анализу (на пример са портала www.code.org), као и друге мотивационе материјале из сличних образовних извора) са циљем упознавања ученика са корацима у решавању једноставних проблемских задатака. Увести појам алгоритма при решавању најједноставнијег проблема. Искористити искуство које ученици имају као корисници технологије (рачунара, паметних телефона...) да би се направила јасна веза између процеса програмирања и коначног производа, игрица или анимација. Поред тога, истицати да се кроз учење програмирања и алгоритама, развијају стратегије за решавања животних проблема, сваки задатак који себи постављамо у свакодневном животу се решава корак по корак, тј. алгоритамски.

Пројектна настава (6)

Наставницима се препоручује да у току петог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка. Време реализације пројектних задатака од којих је један из области ИКТ и Дигитална писменост и други из области Рачунарство одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који покривају област изабране теме. При избору тема, сходно интересовањима извршити поделу ученика на групе/парове.

Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, као и за формирање коначних оцена. Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи своје наставне праксе. У оквиру плана рада наставника, у делу ваннаставних активности, поред додатне и допунске наставе, планирати секцију и време за менторски рад са ученицима који учествују на такмичењима из овог предмета.

Програм рађен по: Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања: 15/2018-77.

Циљ физичког и здравственог васпитања је да разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно–образовним подручјима, допринесе интегралном (когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Опште предметне компетенције:Учењем наставног предмета Физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција,самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Основни ниво

Ученик је оспособљен за вођење бриге о властитом здрављу и здрављу околине. Препознаје и разуме законитости утицаја физичког вежбања на телесни статус. Препознаје важност физичког вежбања, хигијене тела, исхране, простора и правила безбедности током вежбања. Критички просуђује о облицима насиља у физичком и здравственом васпитању, спорту и рекреативним активностима. Здравље околине. Са глобалном присутношћу и активношћу сваки појединац треба да призна своју одговорност према околини. Стално ћемо процењивати и побољшавати утицај на околину свих наших активности и кроз конкретне акције ћемо представљати добар пример како показати поштовање и бригу за околину.

Средњи ниво

Ученик се бави спортско-рекреативним активностима у циљу унапеђивања својих физичких способности и унапређивања здравих животних навика. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима. Ученик самостално вежба у слободном времену.

Напредни ниво

Ученик је развио свест о властитим способностима, а тиме и о јачању самопоуздања и самопоштовања. Примењује разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања, поштујући полне и индивидуалне разлике учесника у телесном вежбању.

Специфичне предметне компетенције:Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Основни ниво

Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује прогреме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и колектиних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током ве жбања понаша се дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.

Средњи ниво

Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко–тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.

Напредни ниво

Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 108

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**		**САДРЖАЈИ**
– примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у самосталном вежбању; – сврсисходно користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим ситуацијама; – упоређује и анализира сопствене резултате са тестирања уз помоћ наставника са вредностима за свој узраст; – примени достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу; – примени атлетске дисциплине у складу са правилима; – развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; – одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; – примени вежбања из гимнастике за развој моторичких способности; – изведе елементе одбојкашке технике; – примени основна правила одбојке; – користи елементе технике у игри; – примени основне тактичке елементе спротских игара; – учествује на такмичењима између одељења; – изведе кретања у различитом ритму; – игра народно коло;	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ**		Основни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој гипкости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	**Атлетика**	Основни садржаји Техника спринтерског трчања. Истрајно трчање – припрема за крос. Техника штафетног трчања Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис. Бацање „вортекс-а”. Проширени садржаји Скок увис (леђна техника). Тробој.
		Спортска гимнастика	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда. Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби.
		Основе тимских и	Одбојка: Основни елементи

– изведе основне кораке плеса из народне традиције других кул- тура; – изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; – преплива 25 m техником краула, леђног краула и прсном техником; – процени своје способности и вештине у води; – скочи у воду на ноге и на главу; – рони у дужину у складу са својим могућностима; – поштује правила понашања у води, и око водене средине; – уочи ризичне ситуације у води и око ње; – вреднује утицај примењених вежби на организам; – процени ниво сопствене дневне физичке активности; – користи различите вежбе за побољшање својих физичких спо- собности; – процени последице недовољне физичке активности; – примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; – одговорно се односи према објектима,справама и реквизитима; – примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама; – примерено се понаша као учесник или посматрач на такми- чењима; – решава конфликте на друштвено прихватљив начин; – пронађе и користи различите изворе информација заупознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; – прихвати победу и пораз; – уважи различите спортове без обзира на лично интересовање; – примени усвојене моторичке вештине у ванредним		**спортских игара**	технике, тактике и правила игре. Футсал: Игра уз примену правила. Рукомет: Игра уз примену правила. Кошарка: Сложенији елементи технике, тактике и правила игре. Активност по избору.
		Плес и ритмика	Основни садржаји Вежбе са вијачом. Вежбе са обручем. Вежбе са лоптом. Народно коло „Моравац”. Народно коло из краја у којем се школа налази. Енглески валцер. Проширени садржаји Састав са обручем. Састав са лоптом. Састав са вијачом. Основни кораци rocknroll.
		Пливање и ватерполо	Основни садржаји Пливање Техника краула. Техника прсног пливања. Одржавање на води на разне начине и самопомоћ. Роњење у дужину до 10 m. Пливање 25 m одабраном техником на време. Проширени садржаји Мешовито пливање (две технике). Ватерполо Пливање са лоптом. Хватање и додавање. Шут на гол. Проширени садржаји Пливање Мешовито пливање. Игре у води. Ватерполо Основни елементи тактике и игра.
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА	**Физичко вежбање и**	Основни садржаји Основна подела вежби.

ситуаци- јама; – повеже значај вежбања за одређене професије; – вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; – подстиче породицу на редовно вежбање; – повеже врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље; – коригује дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; – користи здраве намирнице у исхрани; – разликује корисне и штетне додатке исхрани; – примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању; – правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом по- вреда; – чува животну средину током вежбања; – препозна последице конзумирања дувана, алкохола и штетних енергетских напитака; – води рачуна о репродуктивним огранима приликом вежбања.	**КУЛТУРА**	**спорт**	Функција скелетно-мишићног система. Основна правила одбојке. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. Навијање, победа, пораз решавање спорних ситуација. Писани и електронски извори информација из области физчког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај вежбања за одбрамбено-безбедносне потребе. Повезаност физичког вежбања и естетике.Породица и вежбање Планирање вежбања.
		Здравствено васпитање	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда. Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби.

Кључни појмови садржаја предмета: физичко вежбање, плес, одбојка, здравље, васпитање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА И ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су основни и незаобилазни елементи процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током школске године. Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (до 5часова);

- практична настава (103–108часова).

Програм Физичког и здравственог васпитања остварује се достизањем предвиђених исхода реализацијом основних и проширених садржаја.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Физичке способности

При планирању кондиционог вежбања у главној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обуча- вање и увежбавање (обраду и утврђивање) конкретног задатка.

У тренажној методи за најуспешније супротстављање последицама хипокинезије, користе се вежбе за развој снаге, развој покретљивости, развој аеробне издржљивости, развој координације, развој брзине и експлозивне снаге.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање, а за оне са којима се програм реализује по индивидуално образовном програму (ИОП-у), неопходно је обезбедити одговарајуће услове, узимајући у обзир њихове могућности.

Моторичке вештине, спортови и спортске дисциплине

Атлетика: Препорука је да се садржаји атлетике реализују у јесењем и пролећном периоду, у складу са условима.

Спортска гимнастика: Препорука је да се садржаји реализују у оба полугодишта.

Основе тимских и спортских игара: Садржаји одбојке, футсала, рукомета, кошарке и активности по избору ученика реализују се на часовима Физичког и здравственог васпитања.

Плес и ритмика: Око новогодишњих празника уз музику.

Пливање и ватерполо: Наставна тема Пливање и ватерполо реализује се у школама у којима за то постоје услови, у оквиру редовне наставе.

Уколико не постоји могућност реализације наставе пливања у овом разреду, број часова намењен овој наставној теми распоређује се другим наставним темама предвиђених програмом, па се самим тим исходи за ову тему не могу достићи у овом разреду.

Полигони: Наставник након једне или више обрађених наставних тема може реализовати полигон у складу са усвојеним моторичким са држајима.

Тестирање и мерење: Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године.

Физичка и здравствена култура:

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме Физичко вежбање и спорт и Здравствено васпитање.

Дидактичко-методички елементи:

Основне карактеристике часова: јасноћа наставног процеса; оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; избор рационалних облика и метода рада; избор вежби оптималне образовне вредности; функционална повезаност свих делова часа унутар једног и више узастопних часова једне наставне теме.

Уколико на часу истовремено вежбају два одељења, настава се спроводи одвојено за ученике и ученице.

Приликом избора облика рада неопходно је узети у обзир просторне услове рада, број ученика на часу, број справа и реквизита и динамику обучавања и увежбавања наставног задатка.

Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији рационалне организације и интензификације.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом (Сумативно оцењивање). Исходи помажу наставницима у праћењу, прикупљању и бележењу постигнућа ученика (Формативно оцењивање). Како ће у процесу вредновања искористити исходе наставник, сам осмишљава у односу на то који се начин праћења и процене

њему чини најрационалнијим и најкориснијим. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.
У процесу праћења и оцењивања пожељно је користити лични картон ученика (евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.
Такође се континуирано прати и вреднује: 1. Активност и однос ученика према Физичком и здравственом васпитању (вежбање у адекватној спортској опреми; редовно присуствовање часовима Физичког и здравственог васпитања; учествовање у ваннаставним и ваншколским активностима и др.); 2. Приказ три комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежбе обликовања са и без реквизита); 3. Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике); 4. Индивидуални напредак моторичких способности (процењује се у односу на претходно проверено стање, као и ангажовање ученика у наставном процесу).
Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- познавање основних правила, гимнастике, атлетике, спортске игре, пливања, ватерпола и основних здравствено-хигијенских правила вежбања;
- учешће у организацији ваннаставних активности.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник може извршити усменим или писменим путем.
Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 15/2018-77 -правилник бр.110-00-598/2017-04

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета :ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ ЗА 5. РАЗРЕД
Циљ: Циљ наставе и учења програма Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Разред: пети
Годишњи фонд часова: 36 часова

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

– разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – аргументује потребу посебне заштите права детета; – на примеру препозна уграђеност права детета у основним документима која уређују рад школе; – наведе чиниоце који утичу на остваривање дечијих права; – препозна ситуације кршења дечијих права у свакодневном животу и на примерима историјских догађаја; – искаже свој став о значају поштовања правила у функционисању заједнице; – учествује у доношењу правила рада групе и поштује их; – понаша се у складу са правилима и дужностима у школи; – наведе начине демократског одлучивања; – објасни улогу појединца и група у заштити дечијих права; – реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ; – прихвата друге ученике и уважава њихову различитост; – у медијима и књигама које чита проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама као и примере поштовања различитости;	ЉУДСКА ПРАВА	Потребе и права Потребе и жеље. Права и правила у учионици. Правила рада у учионици, доношење групних правила. Права детета у документима о заштити права Посебност права детета и људска права. Конвенција о правима детета. Врсте права. Показатељи остварености и кршења дечијих права . Конвенција о правима детета у документима која се односе на школу.
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	Права и функционисање заједнице Моје заједнице. Школа као заједница. Одлучивање у учионици и школи. Гласање и консензус као демократски начини одлучивања. Одговорности и обавезе у заједници Одговорност деце. Одговорности одраслих (родитеља, наставника). Кршење и заштита права Понашање ученика у ситуацијама кршења права детета. Коме се могу обратити за помоћ?
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	Наши идентитети Наше сличности и разлике (раса, пол, национална припадност, друштвено порекло, вероисповест, политичка или друга уверења, имовно стање, култура, језик, старост и инвалидитет). Стереотипи и предрасуде. Дискриминација. Толеранција. Сукоби и насиље Сукоби и начини решавања сукоба. Предности конструктивног решавања сукоба. Врсте насиља: физичко, активно и пасивно, емоционално, социјално, сексуално, дигитално. Реаговање на насиље. Начини заштите од насиља.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	Планирање и извођење акција у школи у корист права детета Избор проблема.

– наведе врсте насиља; – анализира сукоб из различитих углова учесника и налази конструктивна решења прихватљива за све стране у сукобу; – аргументује предности конструктивног начина решавања сукоба; – учествује у идентификацији проблема у вези са оствареношћу права детета у својој школи; – учествује у осмишљавању акције, процењивању њене изводљивости и предвиђању могућих ефекат; – учествује у извођењу акције, прикупљању и обради података о изабраном проблему користећи различите изворе и технике; – презентује, образлаже и аргументује изабрану акцију и добијене резултате; – у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин.		Тражење решења проблема. Израда плана акције. Анализа могућих ефеката акције. Планирање и извођење акције. Завршна анализа акције и вредновање ефеката. Приказ и анализа групних радова.

Кључни појмови садржаја: потребе и права, одговорности и обавезе, идентитет, сукоби и насиље, грађански активизам.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза. Посебност грађанског васпитања је у томе што је оно део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовање за демократију није исто што и образовање о демократији. Тежиште рада се ставља на вештине примењиве у свакодневном животу у демократској заједници, на демократске ставове и вредности о универзалности права, једнакости, слободи и одговорности, социјалној осетљивости и припадности заједници, уз спремност да се активно делује за сопствену добит као и добит других.

Користе се различити облици рада:радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и неке друге активности.

Грађанско васпитање продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања, представе и друго. Они се могу користи при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе, у локалној заједници или локалним медијима.
Битна је равноправна укљученост сваког ученика (уважавајући различитост како у стиловима учења тако и у типу личности) и интерактивни однос (активне, проблемске и истраживачке наставе), са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из друштвеног контекста (прошлости и још више садашњости).
Различити извори информација: филмови - активирају когнитивну и афективну страну личности и подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове, интернет и различите социјалне мреже - облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету, разговори о говору мржње, нетолеранцији, другим облицима кршења права, као и дигиталном насиљу. Наставник има потпуни увид у материјале који се користе у раду са ученицима (филмови, видео клипови, текстови из новина и др.)
непоштовање).
На основу утврђених потреба ученика, наставник ће планирати реализацију наставе за сваку конкретну групу.
Грађанског васпитања у великој мери доприносе развоју неколико међупредметних компетенција и да се његови садржаји врло добро уклапају у различите ваннаставне активности. Посебно је значајан допринос развоју међупредметне компетенције комуникација јер се при раду на свим садржајима инсистира на исказивању сопственог мишљења, осећања, ставова и то на начин који не угрожава друге, као и међупредметне компетенције решавање проблема јер се ученици у свакој тематској целини оснажују да препознају проблеме али и да активно траже решења.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Чињеница да се програм описно оцењује не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Грађанско васпитање пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање сопствених циљева.
Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.015/2018

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)
Циљ: Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.
Разред: пети
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- моћи да схвати садржај којим се бави настава Православног катихизиса у току 5. разреда основне школе; - моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном циклусу школовања	**I – УВОД** **1. Упознавање садржаја програма и начина рада**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада • Прелиминарна систематизација
- моћи да именује неке политеистичке религије. моћи да наведе неке од карактеристикаполитеистичких религија и културе старогвека	**II - РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА** **2. Религија и култура старог света** **3. Човек тражи Бога**	• Религија и култура старогсвета • Човекова жеђ за Богом и вечним животом • Митови илегенде
- моћи да уочи да се Бог откривао изабраним људима, за разлику од паганских божанстава; - моћи да објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру; - моћи да наведе неке од библијских књига, њихове ауторе и оквирно време настанка - моћи да разликује Стари и Нови Завет - бити подстакнут да се односи према Библији као светој књизи;	**III - ОТКРИВЕЊЕ - СВЕТ БИБЛИЈЕ** **4. Божје Откровење** 4. **Свето Писмо (настанак,подела)**	• БожијеОткровење • Свето Писмо (настанак,подела)
- моћи да преприча библијску причу о постању и доживи је као дело љубави Божије - моћи да увиди да је Бог поред видљивог света створио и анђеле - моћи да преприча библијску приповест о стварању човека и уочи да је човек сличан Богу јер је слободан - бити подстакнут на развијање осећаја личне	**IV - СТВАРАЊЕ СВЕТА И ЧОВЕКА** **6. Стварањесвета** **6. Стварањечовека** **7. Прародитељски грех** **8. Човек изван рајскогврта**	• Шестоднев • Стварањечовека „по икони и подобију“ • Прародитељски грех • Човекизван рајског врта (Каин и Авељ, Ноје, Вавилонска кула)

одговорности према природи; - моћи да наведе неке од последица првородног греха по човека и читаву створену природу; - моћи да преприча неку од библијских прича до Аврама; моћи да повеже причу о Нојевој барци са Црквом		
- моћи да наведе неке од најважнијих старозаветних личности и догађаја - моћи да уочи везу старозаветних праотаца и патријараха са Христом - моћи да исприча да јеврејски народ прославља Пасху као успомену на излазак из Египта - моћи да извуче моралну поуку из библијских приповести моћи да препозна старозаветне личности и догађаје у православној иконографији.	**V - СТАРОЗАВЕТНА ИСТОРИЈА СПАСЕЊА** **10. Аврам и Божји позив** **10. Исак и његови синови** **11. Праведни Јосиф** **12. Мојсије** **13. Пасха**	• Аврам и Божији позив • Исак ињегови синови • ПраведниЈосиф • Мојсије • Пасха
- моћи да преприча библијски опис давања Десет Божијих заповести Мојсију; - моћи да наведе и протумачи на основном нивоу Десет Божјих заповести; - моћи да разуме да је од односа према Заповестима зависила и припадност Божијем народу;	**VI - ЗАКОН БОЖЈИ** **15. На гориСинају** **15. Десет Божјх заповести** **16. Закон Божји као педагог заХриста**	• Добијање Божијих заповести на гори Синају • Садржај Десет Божјихзаповести • Смисао Декалога као припреме за Христа
- моћи да препозна на слици Ковчег Завета и Скинију и да у једној реченици каже шта је мана - моћи да именује најважније личности јеврејског народа у Обећаној земљи - моћи да уочи да је Светиња над светињама посебно место Божијег присуства - знати да је цар Давид испевао Псалме у славу	**VII - МЕСИЈАНСКА НАДА** **18. „Земља меда и млека”** **19. Цар Давид** **20. Соломон и јерусалимски храм** **21. Псалми Давидови** **22. Старозаветни пророци Месијанска нада**	• Насељавање Обећане земље (Исус Навин, Самсон...) • ЦарДавид • Соломон и јерусалимски храм • ПсалмиДавидови • Старозаветни пророци Месијансканада

Божију - моћи да наведе неке од старозаветних пророка - моћи да уочи да су старозаветни пророци најављивали долазак Месије - увидети значај покајања и молитве као „жртве угодне Богу“ на основу одељака поучних и пророчких књига		

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

- Теоријска настава се реализује у учионици;
- Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (35 часова)
- практична настава (1 час)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Наставни предмет:НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ учења предмета: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Постоје три нивоа опште предметних компетенција и то су основни, средњи и напредни ниво.

Специфичне предметне компетенције: 1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације). 2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања. 3) Интеркултурална компетенција

Разред: пети

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ		

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	1. Поздрављање	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у). Садржаји Guten Morgen / Guten Tag / Guten Abend / Hallo! Gute Nacht / Auf Wiedersehen / Auf Wiederschauen/ Tschüs! Bis dann. Bis später. Wie geht`s? Wie geht es Ihnen? Danke, gut. Und dir? / Und Ihnen? / Und selbst/selber? (Интер)културнисадржаји: формалноинеформалнопоздрављање; устаљена правилаучтивости, имеипрезиме, надимци.
– представисебеидругог; – разумејаснопостављенаједноставнапитањаличнеприродеиодговаранањих;	2. Представљањесебеидругих; давањеосновнихинформацијаосеби; давањеиитражењеосновнихинформацијаодругима	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Иницирањеупознавања, посредовањеуупознавањуипредстављањедругихособа, присутнихиодсутних, усменоописано; слушањеичитањекраткихиједноставнихтекстовакојимсенекопредставља; попуњавањеформулараосновнимличнимподацима (пријаванакурс, претплатанадечјичасопис, налепницазапртљаг, чланскакартаислично). Садржаји Mein Name ist Petra Novak. Ich heiße Petra (Novak). Ich bin Petra (Novak). Wie heißt du? Wie heißen Sie? Wie heißt ihr? Wer ist das? Das ist Markus. Das ist meine Lehrerin, Frau Simin. /Freut mich. Meine Eltern heißen Zorica und Drago. Woher kommst du? Woher kommt ihr? Woher kommen Sie? Ich komme aus Serbien. Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du? Wie ist deine Adresse/Telefonnummer? Презентслабихглаголаинајфреквентнијихјакихглагола (schlafen, fahren, essen, lesen, geben, nehmen,

		sprechen). Употребаодређеног, неодређеног, негационог, присвојногчланауноминативуиакуза тиву. Употребанултогчлана. Употребаупитнихзаменицаиприлога (wer, was; wo, wie, wann). Употребапоказнезаменице das. Исказнаиупитнареченица – положајглагола/редречи. (Интер)културнисадржаји: формалноинеформалнопредстављањ е, именовањесродства, имеипрезиме, земљенемачкогговорногподручја.
– разумеупутстваиналогеиреагу јенањих;	3. Разумевањеидава њеједноставниху путставаиналога	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеналогаиупутстава иреаговањенањих (комуникацијауучионици – упутстваиналозикојеразмењујуучесн ициунаставномпроцесу, упутствазаигруислично). Садржаји Komm her! Kommt an die Tafel! Setz dich! Setzt euch! Mach(t) das Buch auf/zu! Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit! Sprich/Sprecht nach! Hör/Hört zu! Steh(t) auf! Pass(t) auf! Gib dein Buch an Petra! Gebt mir eure Hausaufgaben! Kannst du mir dein Heft geben? Kann ich dein Heft bekommen? Императив – потврдниодричниоблици 2. лицаједнинеимножине. Употребанегационепартикуле nicht. Императивглаголасанаглашенимпре фиксом. (рецептивно) Модалниглаголиуљубазноформулис аниммолбама, упутствимаипредлозима.(рецептивн о) Редречиуреченицамасаимперативом. (Интер)културнисадржаји: поштовањеосновнихнормиучтивост и, песме.
– разумеједноставнаипажљивои сказанаправилапонашања (сугестије, препоруке, забране) иреагујенањих, узвизуелнуподршку (знакови, симболиислично) ибезње;	4. Исказивање правила понашања	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеједноставнихисказ аувезисаправилимапонашања. Садржаји Kann ich mich hier hinsetzen? Leider nicht, es sit besetzt.

		Hier darf man nicht sprechen. Du musst dein Handy ausschalten. Die Teire darf man nicht füttern. Неодређеназаменица man уноминативуиакузативу. Презентмодалнихглаголиуформулис аниммолбама, упутствимаипредлозима.(рецептивн о) Редречиуреченицамасаимперативом. (Интер)културнисадржаји: понашањенајавнимместима, значењесимбола.
– разумепозивиреагујенањега; – упутипозивназаједничкуактив ност;	5. Позивиреаговање напозивзаучешће узаједничкојактив ности	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраткихједноставн ихпозиваназаједничкуактивностиреа говањенањих, усменоилиписано (позивнарођендан, журку, наигру, убиоскоп...); упућивањеиприхватање /одбијањепозиваназаједничкуактивн ост, усменоилиписано, користећинајједноставнијеизраземол би, захвалности, извињења. Садржаји Spielen wir Fußball/Tischtennis/ Monopoly? Komm, wir spielen Schach! Wir spielen Basketball. Spielst du mit? Möchtest du zu meiner Party kommen? Komm zu mir! Gehen wir ins Kino? Ja, gerne. /Leider kann ich nicht. Ich muss lernen. /Nien, ich habe keine Lust. Употребаглаголакретањасаакузативо м. Употребапредлога (an, in, auf). (Интер)културнисадржаји: прикладноприхватањеиодбијањепоз ива, рођендани, прославарођендана, игре.
– разумекраткеиједноставнемол беизахтевеиреагујенањих; – упутикраткеиједноставнемолб еизахтеве; – искажеиприхватизахвалностн аједноставанначин;	6. Исказивањемолбе , захтеваизахвално сти	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеједноставнихисказ акојимасетражипомоћ, услугаилиобавештење; давањеједноставног, усменогписаногодговоранаисказан умолбуилизахтев; изражавањеиприхватањезахвалност иуусменомписаномоблику. Садржаји Kann ich dir/Ihnen helfen?/ Ich habe eine Bitte.

		Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange geben? Ich möchte eine Tasse Tee.Kannst du mir ein Stück Torte geben?Danke. Vielen Dank. Ich danke dir. / Bitte. Nichts zu danken./Gern geschehen. Употребанеодређеногчланауноминативуиакузативу. Употребамодалнихглаголаупрезенту. (Интер)културнисадржаји: правилаучтивекомуникације.
– разумеједноставноисказанечеститкеиодговаранањих; – упути једноставне честитке;	7. Честитање	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраткихиједноставнихустаљенихизразакојимасечестита празник, рођенданилинекидругизначајандогађај; реаговањенаупућенучеститкууусменомописаномоблику; упућивањекраткихпригоднихчеститкиуусменомописаномоблику. Садржаји Alles Gute zum Geburtstag! Liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück ... Ich gratuiere dir/Ihnen zum Jubileum. Frohe Weihnachten/Ostern. Употребаличнихзаменицауноминативу, дативуиакузативу. (Интер)културнисадржаји: најзначајнијипразницииначинобележавања / прославе.
– разумеједноставанописживих бића, предмета, местаипојава; – опишеживабића, предметеиместаипојавеједноставнимјезичкимсредствима;	8. Описивањеживих бића, предмета, местаипојава	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекрећихједноставнихописаживихбића, предмета, местаипојаваукојимасепојављујуинформацијеоспољномизгледу, појавнимоблицима, димензијамаиосталимнајједноставнијимкарактеристикама; давањекраткихусменихописанихописаживихбића, предмета, местаипојава. Садржаји Meine Schwester ist groß und schlank. Wie sind deine Augen?Blau oder grün Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz. Er frisst gern Kekse. Das ist mein Zimmer. Es ist klein aber schön. Es gefällt mir sehr. Anna ist meine beste Freundin. Sie ist nett und freundlich. Sie hilft mir gern. Ich wohne in Bonn. Bonn ist eine

		schöne Stadt am Rhein. Употребапридеваиприлогакаоименск огделапредикатаузглагол sein. Присвојнидетерминативиуноминати ву, дативуиакузативу. Редречиуисказнојиупитнојреченици. Предлозиузглаголемировања. (Интер)културнисадржаји:култураст ановања, односпремаживојинеживојприроди.
– разумеједноставнеисказеоуоб ичајенимитренутнимактивнос тимаиспособностимаиреагује нањих; – опишеипланирауобичајенеитр енутне активностикраткимједноставн имјезичкимсредствима; – опишештауме/неумеда (у)ради;	9. Описивањеуобича јенихитренутниха ктивности, плановаиспособн ости	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеописаувезисауоби чајенимитренутнимактивно-стима, плановимаиспсобностимаупородич нојишколскојсредини; састављањепорукаисписковаувезиса уобичајенимитренутнимактивности ма, плановимаиспособностима. Садржаји Was machst du jetzt/heute Nachmittag? Ich mache meine Hausaufgaben. Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock. Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch. Ich gehe dreimal der Woche zum Training. Употребаприлогазавремеиместо (donnerstags/da, dort, hier) . Редречиуисказној, упитнојиузвичнојреченици. (Интер)културнисадржаји: радновреме, разонода, животпородице.
– разумесвакодневнеисказеувез иснепосреднимпотребама, осетимаиосећањимаиреагујен ањих; – изразиосновнепотребе, осетеиосећањакраткимједно ставнимјезичкимсредствима;	10. Исказивањепотре ба, осетаиосећања	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеисказаувезисапотр ебама, осетима, осећањима; саопштавањепотребаиосетаипредлаг ањерешењаувезисњима; усменоописаноисказивањесвојихосе ћањаи (емпатично) реаговањенатућа. Садржаји Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt/heiß. Ich bin müde/tautrig/froh. Möchtest du schlafen? Etwas Wasser trinken? Möchtest du ein Käsebrot? Личнезаменицеуноминативу, дативуиакузативу. (Интер)културнисадржаји: мимикаигестикулација; употребаемотикона.

– разумеједноставнаобавештењаопросторуиоријентацијиупросторуиреагујенањих; – тражиипружикраткаиједноставнаобавештењаоријентацијиупростору; – опишенепосреднипросторукојемсекреће;	11. Исказивањепросторниходносаивеличина	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраћихтекстовакојимасенаједноставанначинописујупросторниодносииоријентацијаупростору; усменоописанотражењеидавањеинформацијаосналажењу / оријентацијиупростору; усменоописаноописивањепросторниходносауприватномијавномпростору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank? Ich bin vor /neben / hinter der Garage. Meine Mutter ist auf dem Markt/ im Supermarkt / bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordserbien. Enschuldigung, wie kommen ich zum Theater? – Gehen Sie nur geradeaus, etwa 50m. Употребадативаиакузативаузглаголе мировањаикретањаупростору. Прилозизаместо: geradeaus, links, rechts. (Интер)културнисадржаји: јавнипростор, културастановања.
– разумеједноставнаобавештењаохронолошком/метеоролошкомвременуиреагујенањих; – тражиидајекраткаиједноставнаобавештењаохронолошком /метеоролошкомвремену;	12. Исказивањевремена (хронолошкогиметеоролошког)	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраткихтекстовакојиседносенатачновреме, дан, месецилидеодана (разглас/планвожњенааутобуској/железничкогстаници, аеродрому; биоскопскипрограм, договорзанекуактивност) илинаметеоролошковреме (тренутнеилиуобичајеневременскеприлике); усменоописанотражењеидавањеинформацијаовременудешавањанекеактивностиилиметеоролошкимприликама. Садржаји Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr. Wie ist das Wetter? Es regnet/scheit.

		Die Sonne scheint. Es ist kalt/warm/heiß. Употребафразазазваничноинезваничноисказивањесатнице. Употребапредлога (am, um, nach, vor). Безличниглаголи (рецептивно). (Интер)културнисадржаји: клима, разговоровремену, географскедестинације.
– разумеједноставнеисказекојимасеизражаваприпадање/неприпадање, поседовање/непоседовањеиреагујенањих; – тражиидаједноставнеисказекојимасеизражаваприпадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	13. Изражавањеприпадања/ неприпадањаипоседовања/ непоседовања	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраћихтекстовасједноставнимисказимазаизражавањеприпадања / неприпадањаипоседовања / непоседовањаиреаговањенањих; усменоописано, исказивањеприпадања / неприпадањаипоседовања / непоседовања. Садржаји Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da. Das ist das Haus von meinen Eltern. Mimi ist die Katze von Barbara. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm. – Hier ist mein Kugelschreiber. Употребаприсвојнихчланова. Изражавањеприпадностипредлогом von + датив. (Интер)културнисадржаји: породицаипријатељи, односпремаживотињама, кућниљубимци.
– разумеједноставнеисказезаизражавањедопадања/недопадања, слагања/неслагањаиреагујенањих; – тражимишљењеиизражавадопадање/недопадањеједноставнимјезичкимсредствима;	14. Изражавање допадања/ недопадања	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањекраћихтекстовасједноставнимисказимазаизражавањедопадања / недопадањаиреаговањенањих; усменоописаноисказивањеслагања / неслагања, допадања / недопадања. Садржаји Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde. Ich schwimme gern. Mein Lieblingssport ist Volleyball. Skifahren finde ich doof. Wie findest du die neue Mathelehrerin? Ich finde sie nett. Презентмодалногглагола mögen Сложенице – родиграђење:

		(рецептивно). Глагол finden заизражавањедопадања/недопадања. (Интер)културнисадржаји: уметност (књижевностзамладе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
– разумеједноставнеизразекојисе односенаколичину (бројособа, животињаипредметаколичина приликомкуповинеисл.) иреагујенањих; – тражиипружиосновнеинформ ацијеувезисаколичинамаиброј евима; – изразиприсуствоиодсуствонек огаилинечега;	15. Изражавање количине и бројева	Језичкеактивностиукомуникативним ситуацијама Слушањеичитањеједноставнихисказ акојесадржеинформацијеувезисакол ичиномибројевима (новчаниизнос, узраст, време, бројтелефонаислично); усменоописанокоришћењеједностав нихисказасабројевимадо 100. Садржаји Wie viele Menschen stehen da? Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? 200 Gramm. Gibt es etwas Butter im Kühlschrank?Nein, wir brauchen Butter. Ich kaufe vier Flaschen Öl, eine Packung Salz, einen Becher Joghurt, zwei Schachteln Pralinen. Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee. Употребајезичкихсредставаквантиф икације. Употребалексикекојомсеименујеамб алажа. Исказивањеколичинеицене. Бројевидо 100. (Интер)културнисадржаји: друштвеноокружење, путовања.

Кључнипојмовисадржајапредмета: комуникативниприступ, функционалнаупотребајезика, интеркултуралност.

УПУТСТВОЗАДИДАКТИЧКОМЕТОДИЧКООСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Програморијентисаннаисходенаставникудајевећуслободуукреирањуиосмишљавањунаставеиучења.

Улоганаставникаједаконтекстуализујепрогрампремапотребамаконкретногодељењаимајућиувидуса ставодељењаикарактеристикеученика, уџбеникеидругенаставнематеријале, техничкеуслове, наставнасредстваимедијекојимашколарасполаже, каоиресурсеимогућностилокалнесрединеукојојсешколаналази. Полазећиоддатихисхода, садржајаипрепорученихјезичкихактивностиукомуникативнимситуацијаманаставниккреирасвојгод ишњи (глобални) планраданаопсновукогаћекаснијеразвитиоперативнепланове. Исходидефинисанипообластима, тј. комуникативнимфункцијама, усмеравајунаставникадаоперационализујеисходенанивоуједнеиливишенаставнихјединица. Наставникзасвакуобластимадефинисанеисходеиодњегасеочекуједазасвакунаставнујединицу,

уфазипланирањаиприпремечаса, дефинишеисходеимајућиувидунивопостигнућаученика. Тозначидаисходетребакласификовати одонихкојебисвиученицитребалодадостигну, прекоонихкојеостварујевећинападоонихкоједостижемањиброју ученикасависокимстепеномпостигнућа.

II ОСТВАРИВАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Комуникативнанаставајезиксматрасредствомкомуникације.
Стогајеипрограмусмеренкаисходимакојиуказујунатоштајеученикукомуникацијиустањударазумеипродукује. Табеларниприказнаставникапостепеноводиодкомуникативнефункцијекаообласти, прекоактивностикојеунаставиоспособљавајуученикадакомуницираикористијезикусвакодневномживоту, уприватном, јавномилиобразовномдомену.
Применаовогприступаунаставистранихјезиказаснивасенанастојањимадаседосленоспроводеипримењујуследећиставови:

– циљнијезикупотребљавасеуучионициудоброосмишљенимконтекстимаодинтересазаученике, упријатнојиопуштенојатмосфери;
– говорнаставникаприлагођенјеузрастуизнањимаученика;
– наставникморабитисигурандајесхваћенозначењепорукеукључујућињенекултуролошке, васпитнеисоцијализирајућеелементе;
– битнојезначењејезичкепоруке;
– знањаученикамересејасноодређенимрелативнимкритеријумиматачностиизатоузорнијеизворнигоговорник;
Комуникативно-интерактивниприступунаставистранихјезикаукључујеисследећекатегорије:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;
Технике / активности
Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).
Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).
Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).
Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).
Игре примерене узрасту
Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).
Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.
„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.
Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.
Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).
Разумевање писаног језика:
– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);
– препознавање везе између група слова и гласова;
– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;
– извршавање прочитаних упутстава и наредби.
Писмено изражавање:

– повезивање гласова и групе слова;
– замењивање речи цртежом или сликом;
– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);
– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;
– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);
– писање честитки и разгледница;
– писање краћих текстова.
Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.
Предвиђена је израда једног писменог задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

С обзиром на то да се исходи операционализују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем.
Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање свих језичких вештина, а то су слушање, читање, писање, говор.

Социокултурна компетенција и медијација
Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.
Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи.
Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми.
Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати

ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Правилник о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања: 15/2018-77

РОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА И СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ ЗА ШЕСТИ РАЗРЕД

Наставни предмет: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљеви учења предмета Српски језик и књижевност јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.
Опште предметне компетенције: Знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Овладавање усменом и писаном комуникацијом – поштовање њижевно језичке норме, уобличавање логичног и стилски складног говорног и писаногтекста. Разумевање и критичко промишљање прочитаног. Развијен речник. Читање, доживљавање и тумачење књижевних дела. Коришћење читања у циљу разумевања себе, других и света око себе. Развијање говорне и читалачке културе ради сопственог усавршавања, очувања и богаћења националне културе.
Специфичне предметне компетенције: Аргументовано исказивање ставова, мишљења и извођење закључака. Критичко анализирање и вредновање уметничких дела. Повезивање уметничких дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка. Рад са подацима и информацијама. Проналажење решења за проблемске ситуације. Коришћење ИКТ-а. Контруктивни и креативни допринос раду групе. Организовање процеса учења коришћењем различитих стратегија.
Разред:ШЕСТИ
Годишњифондчасова: 144часова

ИСХОДИ Позавршеткуразредаученик ћебити у стањуда:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-повежекњижевне термине и појмове обрађиване у претходнимразредима сановимделимакоја чита; -читасаразумевањем; парафразира прочитано и описује		**ЛЕКТИРА** **Лирика** Обредне лирске народне песме (избор) Ђура Јакшић: *Вече* Јован Дучић: *Село* Мирослав Антић*: Плава звезда* Вељко Петровић: *Ратар* / Алекса Шантић:

својдоживљај различитихврста књижевнихдела и научно-популарних текстова; -одредирод књижевногдела и књижевнуврсту; -правиразликуизмеђу делалирског, епског и драмскогкарактера; -разликујеауторску приповеткуодромана; -анализираструктуру лирскепесме (строфа, стих, рима); -уочаваосновне елементеструктуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње; -разликујезаплет и расплеткаоетапе драмскерадње; -разликујепојам песника и појам лирскогсубјекта; појам приповедача у односу написца; -разликујеоблике казивања; -увиђазвучне, визуелне, тактилне, олфакторнеелементе песничкеслике; -одредистилске фигуре и разуме њиховуулогу у књижевноуметничком тексту; -анализираузрочно-последичнеодносе утексту и вреднујеистакнутеидејекојет екстнуди; -анализирапоступке ликова у књижевноуметничком делу, служећисе аргументимаизтекста; -уочавахумор у књижевномделу; -разликује хумористички и	КЊИЖЕВНОСТ	*О, класје моје* Десанка Максимовић: *Грачаница*/ Војислав Илић: *Свети Сава* Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, трави* Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста* Сергеј Јесењин: *Песма о керуши* Књижевни термини и појмови Врста строфе према броју стихова у лирској песми: дистих; терцет; врста стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). Одлике лирске поезије: нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола. Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме (коледарске, краљичке, додолске, божићне). **ЕПИКА** **Лектира** Народна песма: *Смрт Мајке Југовића* Народна песма: *Марко Краљевић укида свадбарину* Петар Кочић: *Јаблан* Исидора Секулић: *Буре* (одломак)/Бранко Ћопић: *Чудесна справа* Иво Андрић: *Аска и вук* Антон Павлович Чехов*: Вања*/Итало Калвино: *Шума на ауто-путу* (из збирке прича Марковалдо или годишња доба у граду) Светлана Велмар Јанковић: *Сирото ждребе* (из Књиге за Марка) Књижевни термини и појмови Основна тема и кључни мотиви. Облици казивања: нарација (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула/радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића) **ДРАМА** **Лектира** Коста Трифковић: *Избирачица* (одломак) Миодраг Станисављевић: *И ми трку за*

дитирамбскитонод елегичногтона; -илуструјеверовања, обичаје, начинживота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; -разликуједуги и краткиакценат у изговоренојречи; -употребљава различитеоблике усменог и писменог изражавања: препричавање различитихтипова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; -разликује и гради аугментативе и деминутиве;		*коња имамо*(одломак) Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак) Књижевни термини и појмови Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет). **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** (бирати 2 дела) Вук Караџић: Живот и обичаји народа српскога: *Божић*(одломак); *Ђурђевдан*(одломак); *Додоле, прпоруше и чароице*(одломци) Владимир Хулпах: *Легенде о европским градовима* (избор) Никола Тесла: *Моји изуми* (поглавље по избору) Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: *Енциклопедија лоших ђака, бунтовника и осталих генијалаца*(избор) Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти*(избор) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** Епске народне песме о Косовском боју (избор) Епске народне песме о Марку Краљевићу (избор) Бранислав Нушић: *Аутобиографија* Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња* Весна Алексић: *Каљави коњ* (*Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач* и *Прича о богу Стрибору – Сеченско светло*) Бранко Ћопић: *Орлови рано лете* Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице* **Допунски избор лектире** (бирати 3 дела) Добрица Ерић: *Месечеви миљеници(песме о свицима)*(избор) Бранислав Петровић: избор из антологија песама за децу (*Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта* и друге) ВладимирСтојиљковић: *Писмописац*(*ПисмоБранку*Ћопићу) Владимир Андрић: *Пустолов* Тиодор Росић: Приче старог чаробњака(једна прича по избору) Борислав Пекић: Сентиментална повест

		Британског царства(„Велика повеља слободе у земљи без устава” – одломци) Вилијем Сојан: *Зовем се Арам* Хенрик Сјенкијевич: *Кроз пустињу и прашуму* Џејмс Крис: *Тим Талир или Продати смех* Џек Лондон: *Зов дивљине/Бели очњак* Реј Бредбери: *Маслачково вино(*избор) Ивана Брлић Мажуранић: *Приче из давнина* (избор) Владислава Војновић: Приче из главе (прича Позориште – одломци) Јасминка Петровић: *Ово је најстрашнији дан у мом животу* Александар Поповић: *Снежана и седам патуљака,драмска бајка*
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -повезује граматичке Појмове обрађене у претходним Разредима са новим наставним садржајима; - препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; - разликује гласове Српског језика по звучности и месту изговора; - разликује врсте Гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевно језичку норму; - одредиврсте и подврсте заменица, као и њиховоблик; -препознајеглаголска времена и употребљаваих у складусанормом; -разликујереченицепо функцији -правилноизговара речиводећирачуна о	ЈЕЗИК ГРАМАТИКА	Подела речи по постанку: Просте речи и творенице,породица речи,уочавање корена речи. Саставни Делови твореница (творбене основе, суфикси и префикси). Граматичка основа и граматички наставци у Поређењу са творбеном основом и суфиксима. Настанак гласова и говорни органи, подела гласова, самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти). Подела сугласника по месту изговора и звучности. Подела речи на слогове, слоготворно р. Гласовне промене уочавање у грађењу и промени речи: непостојано а, једначење сугласника по звучности и месту изговора, промена л у о, палатализација, сибиларизација, јотовање,губљење сугласника. Заменице: неличне именичке (односно упитне, неодређене,опште,одричне),придевске заменице присвојне(с нагласком на употребу заменице свој, показне, односно-упитне, неодређене,опште,одричне). Граматичке категорије заменица: род,број падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена: аорист,

дужини; - разликуједуги и краткиакценат у – изговоренојречи		Имперфекат (само на ниво у препознавања;имперфекат глаголабити), плусквамперфекат. Независне предикатске реченице-појам комуникативне функције, подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице.
- доследнопримењује : – правописну норму у писању имена васионских тела, – именичких придевских одричних заменица са предлогом; – користи правопис (школско издање);	ЈЕЗИК ПРАВОПИС	Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда(основна правила). Правописна решења у вези са глаголским променама. Писање именичких придевских одричних заменицаса предлозима. Писање заменице Ваш великим почетним словом. Правописна решења у вези са писањем обрађених Глаголских облика
- -говори јасно, поштујући стандардно језичку норму; - Изражајно чита Обрађене књижевне текстове.	ЈЕЗИК ОРТОЕПИЈА	Проверавање правилног изговора самогласника и сугласника. Интонација просте и сложене реченице. Варирање интензитета, темпа и пауза у говору и у текстовима различитог садржаја. Правилан изговор гласова ч,ћ,џ,ђ,р Дуги и кратки акценти
– Саставља обавештење, вест и кратак извештај; – Разуме основна значења књижевног и неуметничког текста; – проналази, повезује и тумачи експлицитно и имлицитно садржане информације у краћем, једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; – драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; - уважаванационалневредности и	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Текстови у функцијиунапређивањајезичкекултуре. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтиве форме обраћања. Лексикологија: аугментативи (сапејоративима), деминутиви (сахипокористицима). Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту. Богаћењеречника: лексичко-семантичкевежбе (нпр. избегавањесувишнихречи и туђица; фигуративназначења речи; проналажењеизостављенихреченичнихделова);

негујекултурноисторијскубаштину; -препоручикњижевноделоузкраткообразложење; -упоредикњижевно и филмскодело, позоришнупредставу и драмскитекст;		стилскевежбе: (нпр. тексткаоподстицајзасликовитоказивање; ситуационипредложакзатражење погодногизраза). Писменевежбе и домаћизадаци и њиховаанализана часу. Четиришколскаписменазадатка – подва у сваком полугодишту (једанчасзаизрадузадатка и двазаанализу и писањеунапређеневерзијесастава).

Кључни појмови садржаја предмета:
Развој српског књижевног језика, језик свакодневне комуникације; комуникативне и предикатске реченице (значење,обележја,писање),глаголски облици (аорист, имперфекат,плусквамперфекат),грађење речи ,место и дужина акцента, велико слово, знаци интерпункције, писање речца НЕ, писмене вежбе и домаћи задаци, говорне вежбе, изражајно казивање стихова, јачање вербалног самопоуздања, лирика, епика, драма.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења *Српског језика и књижевности* чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 46 часа, Језик – 63 часа и Језичка култура – 35 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
- Годишње планирање по предметним областима на основу датих исхода и садржаја.
- Оперативно планирање операционализацијом исхода на нивоу конкретних наставних јединица.
- Припремање наставних јединица - циљ и исходи часа, наставне стратегије, испланиране активности ученика и наставника, временска артикулација, начини провере остварености исхода, оквири за преиспитивање оствареног часа.
- Примена иновативних модела наставе (интегративна, пројектна и интерактивна).
- Примена више различитих наставних облика на једном часу, адекватних метода учења и одговарајућих наставних средстава која ће утицати на аудио-визуелну перцепцију ученика.
- Подстицање ученика да решавају проблеме, постављају питања и активно траже одговор из свог окружења, да примењују знања из једне области у другој и самим тим формирају функционална знања.
- Упућивање у начин процене сопственог напредовања ученика.
- Наставник креира и осмишљава наставу и учење из уџбеника, као једног од извора знања, али и упућује ученике у начине и облике употребе других извора сазнавања (интернет, енциклопедије, часописи).
- Подстицање ученика да прате сопствено напредовање и да изграде одговоран однос према себи.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима. Заступа се компаративни приступ проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа, осврта. При обликовању месечних планова рада, врши се тематско повезивање. Неопходно је успоставити и уравнотежену дистрибуцију наставних јединица везаних за све под области предмета, функционално повезати садржаје из језика и књижевности (где год је то могуће) и оставити довољно часова за утврђивање и систематизацијуградива.

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава неби требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.
Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања. Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у SMS комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Упућивати ученике на служење правописом и правописним речником (школско издање).
Орто епске вежбе реализовати уз одговарајуће теме из граматике и на часовима из књижевности.
Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичко изражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Иницијално тестирање којим се процењује достигнути ниво знања и одмерава даљи напредак.
Формативно оцењивање – проценазнања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултати формативног оцењивања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.
Наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће и даље користити у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.

Наставни предмет: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК
Циљ учења предмета: Циљ учења енглеског језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Основни ниво
Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.
Средњи ниво
Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.
Напредни ниво
Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.
Специфичне предметне компетенције:

1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).
Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).
Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.
Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.
Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.
3) Интеркултурална компетенција
Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.
Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: шести
Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; - размени једноставније информације личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; - опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Речи и изрази који се односе на тему Питања са How old…?/What…? Where… from? What.. ? When…?What's your name? I'm… What year are you in? I'm in year 6 What's the time? Глагол TO BE Глагол CAN Питања са How many? There is/are, Plural forms Imperative (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтиве комуникације. Именовање чланова породице, држава, националности, дана и месеци.
- разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему. Поређење придева по једнакости as…as, not so/as…as. Поређење придева са less и theleast. Придеви са наставцима –ed и –ing. Творба и употреба прилога за начин (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Употреба одређеног члана уз суперлатив придева. Употреба/изостављање одређеног члана уз називе места. (споменици, музеји, улице, паркови…). Релативне заменице who, which, that, whose, where... Неодређене заменице (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything…). Питања са What…like, How, Why… (Интер)културни садржаји: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)

- разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; - упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; - затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Изрази: Howabout…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's... Модални глаголи за изражавање предлога – can/could/may/might. Модални глаголи should за давање савета. Први кондиционал. (Интер)културни садржаји: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
- разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали се и извини се користећи једноставнија језичка средства;	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – can/could/may. Would you like…? Will за изражавање молби. ThePresentSimpleTense за изражавање утврђених програма, реда вожње, распореда и сл. Заменице one, ones. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања
– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
- разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; - разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; ThePresentSimpleTense за изражавање сталних и уобичајених радњи. ThePresentContinuousTense за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика The Present Simple Tense и The Present Continuous Tense. The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају. Нулти кондиционал. Питања са препозиционим глаголима. Модални глагол can за изражавање способности. (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи – наставне и

		ваннаставне активности; распусти и путовања.
- разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости; - размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; ThePastSimpleTense правилних и неправилних глагола, све употребе. The Past Continuous Tense, све употребе Used to. Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Past Continuous Tense. The Present Perfect Simple Tense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са ever, never, just, already, yet… Контрастирање употребе и значења глаголских облика The Past Simple Tense и The Present Perfect Simple Tense. Модални глагол could за изражавање способности у прошлости Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...). Питања са Who/What/Where/When/Why… Питања са препозиционим глаголима. (Интер)културни садржаји: историсјки догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости
- разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагују на њих; - размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; - саопшти шта он или неко други планира, намерава, предвиђа;	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Речи и изрази који се односе на тему; Wouldlike + именица/инфинитив глагола. Stative verbs (want, promise, believe, think...) TheFutureSimpleTense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања. Goingto за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања. ThePresentContinuousTense за изражавање унапред договорених/испланираних радњи. (Интер)културни садржаји: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом
- разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know…) Заповедни начин. Whydon’twe/you + инфинитивна основа глагола. Wouldlike + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза tiред of / sick of / fed up with / bored with. The Present Perfect Simple Tense

средствима;		(Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
- разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговоре на њих; - затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета и бића у простору и правцу кретања; - опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Предлози за изражавање положаја и просторних односа – infrontof, behind, between, opposite... (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед места.
- разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагују на њих; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту, као и на своје и туђе обавезе; - саопшти правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин. Модални глаголи за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе – can/can’t, must/mustn’t, haveto/don’t/doesn’thaveto, hadto/didn’thaveto, shoud/shouldn’t. Let/Make + инфинитивна основа глагола. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
- разуме једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – myfriend’s/ friends’/ children’sbooks. Присвојне заменице mine, yours… Питања са Whose. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.

- разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; - изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Придевско-предлошке фразе – interested in, good/bad at, crazy about… Глаголи like/love/hate/enjoy/can't stand + глаголска именица Питања са What, Who, Why … (Интер)културни садржаји: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм.
- разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагују на њих; - изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (think, like, agree, believe…) Питања са What, Why, How … (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
- разуме једноставније изразе који се односе на количину и цену; - пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставнија језичка средства; - пита/каже/израчуна колико нешто кошта:	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВА И ЦЕНА	Речи и изрази који се односе на тему; Основни бројеви преко 1000. Правилна множина именица. Множина именица које се завршавају на -y, -f/fe: strawberries, shelves, knives... Множина именица које се завршавају на –o: kilos, potatoes… Синкретизам једнине и множине: sheep, fish... Најчешћи облици неправилне множине (men, women, children, people, feet, teeth, mice....). Бројиве и небројиве именице – pounds, money... Квантификатори – much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little. Питања са How much/many. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; валуте циљних култура.

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник.

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Службени гласник:

Службени гласник РС- Просветни гласник број 15/2018 - правилник бр. 110-00598/2017-04

Наставни предмет:ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења предмета: Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне културе јесте да подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета.

Опште предметне компетенције:Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа

повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.На основном нивоу ученик има следеће компетенције: Изражава своја осећања и идеје користећи основне технике визуелних уметности. Уме да пронађе изворе и информације потребне за креативан рад. Учествује у школским и ваншколским активностима кроз стваралаштво у визуелним уметностима. Познаје вредност сопствене културе и културе других народа.На средњем нивоу ученик има следеће компетенције: Развија своја осећања и идеје користећи различите медије визуелне уметности. Развија интересовања и самостално проналази потребне информације. Активно учествује у школским и ваншколским активностима. Разуме специфичности различитих уметничких дисциплина. Уочава повезаност знања из различитих области или предмета. Разуме вредност сопствене културе и културе другихнарода.На напредном нивоу ученик има следеће компетенције: Развија и изражава своја осећања, идеје и ставове и адекватно користи различите медије визуелне уметности. Негује и развија своје склоности и интересовања за уметност. Самостално истражује изворе и информације потребне за креативан рад и решавање проблема. Осмишљава и учествује у тимским активностима које доприносе развоју и побољшању друштвене заједнице. Разуме специфичности као и сличности различитих уметничких дисциплина. Повезује знања из различитих области или предмета и примењује их у различитим животним ситуацијама. Свестан је вредности сопствене културе и културе других народа. Разуме универзални језик уметности.

Специфичне предметне компетенције:Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.У основном нивоу ученик истражује и примењује знања о основним материјалима, медијима, техникама и ликовним елементима која се користе у визуелним уметностима.Ученик познаје најважнија уметничка дела из културног наслеђа свог и других народа, развија свест о културним вредностима и схвата важност њиховог очувања.Средњи ниво/ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад.Ученик препознаје улогу и вредност визуелне уметности као саставног дела свакодневног живота, нарочито као средства комуникације.Напредни ниво/ученик проучавајући уметничка дела истражује и анализира методе, технике, садржаје и подстицајно их примењује у свом стваралачком раду.Способан је да изрази став о свом раду и радовима других уочавајући различита значења и идеје.Ученик праћењем културних догађаја постаје активна публика и/или учесник у јавном и културном животу заједнице и развија своје критичко мишљење.

Разред:шести

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-именује, описује и показује сензитивност за основне, изведене, хроматске и ахроматске боје у окружењу и уметности; -посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира основне, изведене, хроматске и ахроматске боје; -примењује стечена знања о својствима и врстама боја у, окружењу и уметности	БОЈА	Својства и врсте боја Односи међу бојама (комплементарне боје) Односи међу бојама (хармонија боја) Односи међу бојама (топле и хладне боје) Дејство боја на посматрача Ликовне технике и материјали – сликање на текстилу Уметничко наслеђе – ранохришћанска и византијска уметност

приликом решавања проблемских задатака; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; развија стратегије проналажења разних решења у сопственом раду; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија; -самостално примењује темперу и колаж као сликарске технике, -експериментишеи истражује њихове изражајне могућности у сопственом раду; -осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду. -именује, описује и показује сензитивност за различите односе боја у окружењу и уметности; -посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира комплементарне парове боја; -самостално примењује темперу, воштани и суви пастел као сликарске технике, -експериментишеи истражује њихове изражајне могућности комбинујући их у сопственом раду; -самостално примењује технике сликања на текстилу, експериментишеи истражује њихове изражајне могућности у сопственом раду; -именује и описује		

основне појмове из области ранохришћанске и византијске уметности; -посматра, опажа и уочава улогу боја и колористичких односа у делима која припадају ранохришћанској и византијској уметности; -примењује стечена знања о ранохришћанској и византијској уметности приликом решавања проблемских задатака посвећених боји;		
-користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; -користи изражајна својства боја у ликовном раду и свакодневном животу; -обликује, самостално, или у сарадњи са другима, употребне предмете од материјала за рециклажу; -изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; -опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; -разматра са другима шта и како је учио/учила и где та знања може применити; -именује, описује и показује сензитивност за појмове светлина и сенка; -наводи примере светлине / сенке у окружењу и тумачи их;	БОЈА И СВЕТЛИНА	Светлост и сенка Светло-тамни контраст Дејство светлости на боју и карактер облик Ликовне технике и материјали – графика и штампа Уметничко наслеђе – романичка и готичка уметност

-посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите изворе светлости, као и бачене и сопствене сенке; -примењује стечена знања о светлости и сенкама у окружењу и уметности приликом решавања проблемских задатака; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; -развија стратегије проналажења разних решења у сопственом раду; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија; -самостално примењује и комбинује различите ликовне технике и материјале, експериментишеи истражује њихове изражајне могућности ликовног подручја обликовање различитих материјала; -осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду; -показује инвентивност кроз изражавање нових ликовних односа, одступа од постојећег и утврђеног и тежи промени. -именује, описује и показује сензитивност за светло-тамни контраст; -наводи примере светло-тамног контраста у окружењу и тумачи их; -посматра, опажа,		

уочава, упоређује и анализира различите контрасте светлина у окружењу и уметности; -примењује стечена знања о светло-тамном контрасту у окружењу и уметности приликом решавања проблемских задатака; -именује, описује и показује сензитивност за појмове градација светлости и волумен; -наводи примере дејства светлости на боју и карактер облика у окружењу и тумачи их; -посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите примере градације светлости и волумена у окружењу и уметности; -примењује стечена знања о градацији светлости и волумену у окружењу и уметности приликом решавања проблемских задатака; -именује, описује и показује сензитивност за графичке технике и типове штампе; -посматра, опажа и уочава улогу светло-тамног контраста у делима реализованим у графичким техникама; -описује, упоређује и анализира различите односе светлина и светло-тамне контрасте, као и њихово дејство на посматрача; примењује стечена знања о светло-тамном контрасту приликом решавања		

проблемских задатака кроз израду графике		
-користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; -користи изражајна својства боја у ликовном раду и свакодневном животу; -изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; -опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; -разматра с другима шта и како је учио/учила и где та знања може применити; -именује и описује основне појмове из области романичке и готичке уметности; -посматра, опажа и уочава улогу светлине и сенке у делима која припадају романичкој и готичкој уметности; -описује, упоређује и анализира светло-тамне контрасте, као и њихово дејство на посматрача; -примењује стечена знања о романичкој и готичкој уметности приликом решавања проблемских задатака посвећених светлини; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; -развија стратегије проналажења разних	ТЕКСТУРА	Врсте текстура, текстуре у природи и уметничким делима Материјали и текстура Материјали и текстура Уметничко наслеђе – исламска уметност

решења у сопственом раду; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија; -самостално примењује прилагођену технику ткања, експериментишеи истражује њене изражајне могућности у сопственом раду; -осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду. -именује и описује појмове: светлина, сенка, светло-тамни контраст, валер, градација светлости и волумен; -наводи примере усвојених појмова из окружења, тумачи их, упоређује и анализира њихова значења; -активно посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира предмете, бића и појаве; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања; -показује радозналост и спремност да поставља питања, критикује, дискутује у односу на тему, односно ликовни проблем; -именује, описује и показује сензитивност за различите врсте текстура; наводи примере различитих текстура у природи и уметничким делима и тумачи их; -посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите врсте текстура у природи		

и уметности; -примењује стечена знања о текстури и врстама текстура приликом решавања проблемских задатака; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; -именује, описује и показује сензитивност за различите врсте материјала и фактура у сликарству; -наводи примере различитих материјала коришћених у креирању сликарских дела и тумачи их; -посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите врсте фактура сликарских дела; -примењује стечена знања о материјалима и фактури приликом решавања проблемских задатака		
-именује, описује и показује сензитивност за технику фото-колаж / папир-маше; -посматра, опажа и уочава улогу маште, фантазије и уобразиље у делима изведеним у техници фото-колаж / папир-маше; -описује, упоређује и анализира различите мотиве из митологије и легенди, и њихову улогу у уметничким делима; -примењује стечена знања о уобразиљи у ликовној уметности приликом решавања	СВЕТ УОБРАЗИЉЕ У ЛИКОВНИМ ДЕЛИМА	Машта,Фантастика у ликовној уметности Ликовне технике и материјали – фото-колаж и папир-маше Уметничко наслеђе – ренесанса у земљама северне Европе

проблемских задатака кроз прављење фото-колажапапир-машеа; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; -развија стратегије проналажења разних решења у сопственом раду; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија; -самостално примењује технику фото-колаж/папир-маше, експериментишеи истражује њене изражајне могућности у сопственом раду; -осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду; -показује инвентивност кроз изражавање нових ликовних односа, одступа од постојећег и тежи променама; -проналази необичне, смешне, парадоксалне углове посматрања познатих појава. -именује и описује основне појмове из области уметности ренесансе у земљама северне Европе; -посматра, опажа и уочава улогу маште и имагинације у делима која припадају уметности ренесансе; -описује, упоређује и анализира различите мотиве из маште и имагинације, и њихову улогу у уметничким делима из доба		

ренесансе; -примењује стечена знања о уметности ренесансе приликом решавања проблемских задатака посвећених машти и имагинацији; -именује и описује појмове: машта, фантазија, уобразиља и уобразиља у ликовној уметности; -наводи примере усвојених појмова у окружењу и уметности, тумачи их, упоређује и анализира њихова значења; -активно посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира предмете, бића и појаве; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања; -показује радозналост и спремност да поставља питања, критикује, дискутује у односу на тему, односно ликовни проблем; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања; -показује радозналост и спремност да поставља питања, критикује, дискутује у односу на тему, односно ликовни проблем; -именује, описује и показује сензитивност за појмове машта, фантазија и уобразиља; -наводи примере употребе маште и фантазије у ликовним делима и тумачи их; - посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира улогу маште, фантазије и уобразиље у ликовним делима;		

-примењује стечена знања о машти, фантазији и уобразиљи у уметности приликом решавања проблемских задатака; -именује, описује и показује сензитивност за различите теме и и мотиве у ликовним делима; -наводи примере различитих тема и мотива у ликовним делима и тумачи их; -уочава, упоређује и анализира примере визуелног споразумевања и комуникацијску улогу ликовних дела; -примењује стечена знања о различитим темама и мотивима у ликовној уметности приликом решавања проблемских задатака;		
-користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад; -изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; -опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; -идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука; -разматра с другима шта и како је учио/улила и где та знања може применити; -именује, описује и показује сензитивност за	КОМУНИКАЦИЈА	Теме и мотиви у уметности Улога уметности у свакодневном животу Ликовне технике и материјали – калиграфија и типографија Уметничко наслеђе – српска средњовековна уметност

различите примере примењене уметности и графичког дизајна; -наводи примере из области примењене уметности и графичког дизајна и тумачи их; -уочава, упоређује и анализира улогу уметности у свакодневном животу; -примењује стечена знања о примењеној уметности и графичком дизајну приликом решавања проблемских задатака; -повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду; -развија стратегије проналажења разних решења у сопственом раду; -комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија; -самостално примењује и комбинује сликарске технике по избору, експериментишеи истражује њихове изражајне могућности; -осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду; -показује инвентивност кроз изражавање нових ликовних односа, одступа од постојећег и тежи променама. -именује, описује и показује сензитивност за уметност калиграфије и типографије; -посматра, опажа и уочава комуникацијску		

улогу ликовних дела изведених у калиграфији и типографији; -описује, упоређује и анализира могућности визуелног споразумевања путем калиграфског и типографског писма; -примењује стечена знања о визуелном споразумевању приликом решавања проблемских задатака кроз бављење калиграфијом, типографијом и илустрацијом; -именује и описује основне појмове из области српске средњовековне уметности; -посматра, опажа и уочава комуникацијску улогу ликовних дела која припадају српској средњовековној уметности; -описује, упоређује и анализира различите мотиве и теме, и њихову комуникацијску улогу у делима која припадају српској средњовековној уметности; -примењује стечена знања о српској средњовековној уметности приликом решавања проблемских задатака посвећених визуелном споразумевању и комуникацији;		
-користи одабране информације као подстицај за		Амбијент и обликовање простора Архитектура и урбанизам Дизајн ентеријера и намештаја

стваралачки рад; изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука; разматра са другима шта и како је учио/ла и где та знања може применити. именује, описује и показује сензитивност за технику витраж; посматра, опажа и уочава улогу витража у уређивању ентеријера и креирању амбијента;описује, упоређује и анализира могућности уређења ентеријера и стварања амбијента путем ликовних дела изведених у техници витраж;примењује стечена знања о ентеријеру, амбијенту и обликовању простора приликом решавања проблемских задатака кроз креирање витража;повезује стечена знања и вештине са осталим наставним садржајима и примењује их у ликовном раду;развија стратегије проналажења разних решења у сопственом раду;комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања, вербално и путем ликовних медија;самостално	ПРОСТОР	Ликовне технике и материјали:Витраж Уметничко наслеђе:Ренесанса

примењује технику витражексперименти шеи истражује њене изражајне могућности у сопственом раду;осмишљава и ствара креативна решења и оригиналне идеје у ликовном раду;показује инвентивност кроз изражавање нових ликовних односа.именује и описује основне појмове из области уметности ренесансе; посматра, опажа и уочава улогу амбијента у делима која припадају уметности ренесансе; описује, упоређује и анализира различите амбијенте и начине обликовања простора, и њихову улогу у уметничким делима из доба ренесансе;примењује стечена знања о уметности ренесансе приликом решавања проблемских задатака посвећених креирању амбијента и обликовању простора; -именује, описује и показује сензитивност за појмове амбијент,архитектура и дизајн ентеријера; посматра, опажа и уочава различите примере из области архитектуре и дизајна ентеријера; описује, упоређује и анализиразличите могућности креирања амбијента и уређењаентеријера; примењује стечена знања о ентеријеру и		

обликовању простора приликом решавања проблемских задатака у оквиру школског пројекта; именује и описује појмове: амбијент, архитектура и дизајн ентеријера; наводи примере усвојених појмова у окружењу и уметности, тумачи их, упоређује и анализира њихова значења; активно посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира продукте настале током реализације пројектног задатка; комуницира и спонтано изражава своје ставове, мисли и осећања; показује радозналост и спремност да поставља питања, критикује, дискутује у односу на тему, односно ликовни проблем;		

Кључни појмови садржаја предмета:текстура, материјали, уметничко наслеђе,боја.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду их има три: простор – облик, линија, боја; у трећем пет, простор облик линија боја текстура и од четвртог шест: просстор облик линија боја текстура светлина.

Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности . У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима. У програму су назначени кључни појмови који ссе нарочито надограђују у датом разреду (испод табеле).

Централни појам, простор указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје , већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа , доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани су за визуелну уметност,, у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања , да истражују и откривају те везе.

I ПЛАНИРАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Полазећиоддатихисходаисадржајагодишњи-глобалнипланрадаизрађен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише

пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су ткђ.део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода. Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу. Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Различити наставни модели у зависности од области, теме и облика рада.Настава уз поштовање индивидуалних способности, афинитета и напредовања ученика уз поштовање специфичности процеса учења и стварања у предмету ликовна култура.

У естетском процењивању се често ослања на самопроцењивање радова.У настави се свакодневно активно користи ИКТ у процесу учења и стварања радова визуелних уметности. Користи се вербално- текстуални (кроз разговор и дискусију дефинисање појма линија и њених карактеристикасвојстава и врста)објашњавање и разговор о појму боје, разлагању светлости- корелација са физиком; - теоретске и илустративне методе теорије боја- подела боја; - демонстрација и илустрација различитих сликарских техника и поступака у сликарству; - креирање вежби и задатака-рад по природи,коректура, естетско процењивање; - посета културним институцијама (музеји, галерије)илустративно, за сваку тематску јединицу, објаснити проблем светлости и њених различитих својстава; - дијалошка корелација са другим предметима (биологија,физика...); - увођење у проблем валера (тонских разлика) и његове примене у дочаравању простора и треће димензије; - објашњавање и демонстрација примене валера као ликовног проблема у различитим ликовним медијима- цртачки, сликарски, вајарски; - креирање вежби изадатака, рад по природи; - коректура, естетска анализа,- излагање, дискусија, дијалог кроз објашњавање појма комуникација и споразумевања- кодирање и декодирање визуелног знака; - илустративно- демонстративни примери из свакодневног живота .- разговором, дијалогом, дискусијом објаснити појам уобразиље, нестварног кроз ликовне, књижевне, музичке и историјске појаве; - објаснити ликовне форме у којима се овај облик може појавити- илустрације, слике, филмови. - естетска анализа илустрације и корелација са књижевношћу; - индивидуални рад са ученицима и њихово подстицање; - коректура и естетска анализа;објашњавање појма тактилне и визуелне перцепције текстуре; - илустативни примери из свакодневног живота, различитих уметничких дела и техника, различитих врста материјала и њихових примена у улози текстуре као ликовног проблема; - демонстрација рада у различитим метеријалима и техникама- цртачке, сликарске,

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Формативно (описно) оцењивање, усмено одговорање ученика, практичан рад.Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика .Остварује се праћењем степена остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета,процењују се: вештине ликовног изражавања и разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са различитим врстама ликовних материјала и рад на различитим врстама ликовних задатака; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака,одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање. активно учествовање у настави, сарадњу са другима.ученик који остварује веома значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и већину захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену одличан (5)ученик који остварује значајан напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално, испуњавања захтеве који су утврђени на основном и средњем нивоу, као и део захтева са напредног нивоа посебних стандарда постигнућа уз мању помоћ наставника, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену врло добар (4);ученик који остварује напредак у савладавању програма предмета и у потпуности, самостално испуњавања захтеве који су утврђени на основном и већи део на средњем нивоу

посебних стандарда постигнућа, односно захтева који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа, добија оцену добар (3);ученик који остварује минималан напредак у савладавању програма предмета и испуњавања уз помоћ наставника захтеве који су утврђени у већем делу основног нивоа постигнућа, односно захтеве који су одређени индивидуалним образовним планом и прилагођеним стандардима постигнућа и, добија оцену довољан (2);

Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 88/17, 27/18 др. закон и 10/19

МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања идеја и за комуникацију са другима. Кроз ознавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
Разред ШЕСТИ
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период средњег века и ренесансе; -уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у средњем веку и ренесанси; опише улогу музике у средњовековној Србији; -уочи разлике између духовних и световних вокалних композиција средњег века и ренесансе; издвоји начине коришћења изражајних средстава у	ЧОВЕК И МУЗИКА	Средњи век: Ранохришћанска музика. Византијско певање. Грегоријански корал. Рани облици вишегласја –мотет. Световна музика средњег века: трубадури, трувери минезенгери. Духовна и световна музика у средњовековној Европи и Србији. Музика средњег века као инспирација за уметничку и популарну музику. Ренесанса Развој духовног и световног вишегласја. Мотет, миса, мадригал. Највећи представници ренесансне вокалне музике: Ђ. П. да

одабраним музичким примерима; објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената;		Палестрина, О. ди Ласо. Инструментална музика ренесансе.
одреди врсту музичког инструмента са диркама по изгледу и звуку; опише разлику у начину добијања звука код исктрумената са диркама; -препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила;	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Инструменти са диркама: оргуље, чембало, клавир, хармоника, челеста. Народни инструменти.
-разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте ; идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе; -уочи сличности и разлике између православне и (римо)католичке духовне музике; -идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба;	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне средњовековне и ренесансне музике. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних омпозитора. Слушање дела традиционалне народне музике. Слушање дела инспирисаних фолклором.
изводи музичке примере користећи глас, покрет и традиционалне и/или електронске инструменте, самостално и у групи; примењује правилну технику певања; примењује различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; -развије координацију и моторику кроз свирање и	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама по слуху самостално и у групи. Певање песама из нотног текста солмизацијом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских мотива у стилу музике средњег века и ренесансе. Певање песама у комбинацији са покретом. Свирање по слуху дечјих, народних и уметничких композиција на

покрет; примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;		инструментимаОрфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Свирање из нотног текста дечјих, народних и уметничких композиција на инструментима Орфовог инструментарија и/или на другим нструментима Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом.
користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); учествује у школским приредбама и манифестацијама; понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање пратње за песме ритмичким и звучним ефектима, користећи притом различите изворе звука. Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Стварање мелодије на задати текст. Импровизација дијалога на инструментима Орфовог инструментарија и другим инструментима. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе.

Кључни појмови садржаја: световна музика, духовна музика, вишегласје, народна музичка традиција, музички инструменти.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и тема које су предвиђене наставним програмом.

Настава је усмерена на остваривање исхода. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво у оквиру којих ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у

музици.

Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу и учење користећи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијених модела мултимедијалне наставе.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. При планирању треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

-Човек и музика

Знање о музици кроз различитеепохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика.

-Музички инструменти

У настави треба максимално тежити да се до знања о инструментима дође из непосредног искуства свирања, слушања и анализе.

-Слушање музике

Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.).

Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно.

-Извођење музике

Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела.

Свирање

Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности.

Елементи музичке писмености

Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од звука ка нотној слици и тумачењу. То су:

обрада осминске триоле и синкопе, пунктирани ритам; такт 6/8; Г-дур, Ф-дур, д-мол лествица (природна и хармонска); канон (основне карактеристике).

-Музичко стваралаштво

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

музичка питања и одговоре,

компоновање мелодије на задати текст,

састављање ритмичке вежбе или мелодијеод понуђених мотива,

импровизација игре/покрета наодређену музику,

илустрацију доживљаја музике,

израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних),

музичко-истраживачки рад,

осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката,

осмишљавање музичких квизова,

осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација,

креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони...

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори су степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност.
Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају.
У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:
допринос ученика за време групног рада,
израда креативних задатака на одређену тему,
рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
специфичне вештине

Сл.г гласник РС-Просветни гласник, бр.6/2020-правилник бр. 110-00-00137/2020-04

Наставни предмет: Историја

Циљ учења предмета:
Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.
Опште предметне компетенције:
На крају основног образовања, кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а.Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности.Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.
Основни ниво Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.
Средњи ниво Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културноисторијском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу;
Напредни ниво Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских

извора; уочава различитатумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.
Специфичне предметне компетенције
-Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје;
Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/ а да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочно-последичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.
Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.
-Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.
Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно се и активно односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликата у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.

Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права; унапређује толерантан однос у комуникацији заснованој на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, конфесионалних или културних позиција.

Разред:шести

Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – користи основне историјске појмове **Напомена:** Преузимају се исходи из 5. разреда и даље разрађују	**ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ**	Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови *средњи век*, *нови век*, *прединдустријско доба*, хронолошки и просторни оквири). Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност (писани и материјални).
– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности	**ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ**	Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура,

националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); - сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; - приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; -на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у средњем и раном новом веку -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни) - користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; - разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку - сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту;		друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије II, краљ Михаило, Ћирило и Методије.
- пореди историјске појаве; - наведе најзначајније последице настанка и		Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања

развоја држава у Европи и Средоземљу у средњем и раном новом веку - идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; - изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; - пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; - разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; - користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе - илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација –сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени,	**ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ**	цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања– Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина ицарство,деспотовина, аутоке-фална црква, односи са Византијом,Угарском Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга). Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач.

културни)		
образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; -идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; -користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; -пореди историјске појаве; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена;	**ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ** **(Прединдустријско доба)**	Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...). Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; после- дице). Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања – прогон „вештица”...). Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католич-ка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара). Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво). Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачкомвлашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кри- стифор Колумбо, Фернандо

-разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; -илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; -илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; -учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања -разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; -идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; -пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом		Магелан, Леонардо да Винчи, Мике- ланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.

веку; -разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини.		

Кључни појмови садржаја: феудализам, прединдустријско доба, монархија, градска комуна, Црква, религија, хуманизам и ренесан- са, географска открића, научна открића и технички проналасци, сеобе, прожимање цивилизација, индивидуални и колективни идентитети.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставне активности планирирају се и прилагођавају специфичностима начина учења свих ученика

Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика и она имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја. Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.У настави се, кад год је то могуће, примењује дидактички концепт мултиперспективности.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад.Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.

Наставник подржава саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.

Вреднују се процес и продукти учења.

У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања.

У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање

Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.

Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:

„Службени гласник РС-Просветни гласник број15/2018-77-правилник број 110-00-598/2017-04, Просветни гласник број 3/2019-83 -правилник број 110-00-61/2019-04

Наставни предмет: ГЕОГРАФИЈА

Циљ учења предмета: Циљ наставе и учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Опште предметне компетенције:ученик има развијене радненавике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их усвакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њиховуулогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању животне средине;поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира исарађује у свом окружењу; користи различите изворе информација и картографскиприказује основне географске чињенице.

Основни ниво:учениккористи географску карту различитог размера и садржаја; користи основне податке о становништву (кретање броја становника,структуре и миграције) и насељима у циљу сагледавања значаја популационе политике; описује демографске различитости, националне и људскевредности и има толерантан став у демократским процесима у својој средини; разликује привредне делатности и привредне гране и доводи их у везу саприродним условима и ресурсима ради планирања личне каријере; користи географска знања о физичко-географским и друштвено-географским одликама Европе које ће му помоћи да рационално планира, организује и унапређује свој живот; дефинише појам државе, њене елементе, разуме појам и мотиве интеграционих процеса, разликујезначајне међународне организације које су пример интеграционих процеса (ЕУ, УН, НАТО); разликује географске регије Европе, начин живота становништва, њиховокултурно наслеђе и уметност и пореди их са одликама простора на комеживи.

Средњи ниво:ученик користиразличите изворе информација (географску карту, информационе технологије,писане и електронске медије) ради организовања и унапређивања свакодневних активности у животној средини; објашњава природно-географске и друштвено-географске одлике Европе.

Напредни ниво:ученик изводиједноставна теренска истраживања; користи и анализира различите изворе заприкупљање географских података и резултате користи у својим свакодневним активностима; примењује систем за глобално позиционирање (ГПС) и географскиинформациони систем (ГИС) ради лакшег сналажења у простору и времену;разуме значај природног икултурног наслеђа и потребу за њиховом валоризацијом; објашњава глобалнедруштвено-економске процесе и анализира њихов утицај на друштвени и економскиразвој; негује међусобно разумевање, поштовање различитости исарадњу, доприноси очувању људских и националних вредности.

Специфичне предметне компетенције:

-Развијеност и примена географских способности и вештина зарешавање одређених ситуација

Основни ниво:ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке, употребљава најједноставније мерне инструменте и описујеподатке које они приказују.

Средњи ниво: ученик истражује, класификује и приказује елементе географске средине нанемој карти, моделом, дијаграмом, табелом, шемом, текстом, познаје значајпримене информационих технологија у свакодневним активностима.

Напредни ниво: ученик планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним иелектронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама, примењује информационе технологије ради обављања различитих активности.

-Примена географских знања и концептуалног разумевања уодређеним проблемским ситуацијама

Основни ниво: ученик препознаје, разликује и именује физичко-географске, друштвено-географске и регионално-географске чињенице и наводи њихове вредности зарационално коришћење у свакодневном животу.

Средњи ниво: ученик идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност ираспрострањеност физичко-географских и друштвено-географских чињеница, арегионално-географске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовнекатегорије и системе.
Напредни ниво: ученик анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне,директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини ипредлаже нова решења, издваја и упоређује географске регије.

Разред:ШЕСТИ
Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стањуда:	**ОБЛАСТ /ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса; - разликује поделу друштвене географије;	**ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА**	Друштвена географија, предмет проучавања и подела
-одређујематематичко-географскиположајнаЗемљи; - анализира, чита и тумачиопштегеографске и тематскекарте; - оријентишесе у просторукористећикомпас, географскукарту и сателитскенавигационесистеме;	**ГЕОГРАФСКА КАРТА**	Географска и картографска мрежа Географска ширина и дужина Географска карта Математички и географски елементи карте и картографски знаци Методе представљања рељефа на карти Подела карата према садржају и величини размера Орјентација у простору Орјентација карте и мерење на карти
-доводи у везуразмештајсветскогстановништвасаприроднимкарактеристикамапростора, - анализира компоненте популацоне динамике и њихов утицај на формирање укупних; демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; - анализира различита обележја становништва и развија свест о солидарности између припадника различитих социјалних, етничких и културних група;	**СТАНОВНИ-ШТВО**	Основни појмови о становништву демографски развитак и извори података о становништву Број становника и густина насељеностиПриродно кретање становништва Миграције становништва Биолошке структуре становништва Друштвено- економске структуре становништва
- објашњава континуиран епроцесе у развоју насеља и дај епримере у Србији, Европи и свету; - доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и	**НАСЕЉА**	Појам насеља и настанак првих насеља Положај, величина и функција насеља Унутрашња структура, функције и односи града са околним простором Изглед, облик и везе са руралним простором

глобалнимпојавама и процесима		
- уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; - доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине; - вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету;	**ПРИВРЕДА**	Привреда Пољопривреда Индустрија Терцијарни сектор Квартарнисектор Развијении неразвијени региони у свету Одржви развој
- објасни политичко-географску структуру државе; - представи процесе којису довели до формирања савремене политичко-географске карте света;	**ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ**	Појам државе и њени основни елементи Географски положај државе Величина и облик територије државе Појам и функција државних граница Главни град Облик владавине Политичко географска карта Европе Политичко географска карта света после другог светскограта Територијални интегритет и спорови Интеграциони процеси
- објасни како се издвајају географске регије; - представи уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе;	**ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ**	Географске регије и регионална географија Географски положај, границе и величина Европе Друштвено – географске одлике и регионална подела Европе

Кључни појмови садржаја: географска карта, становништво, насеља, привреда, држава, регије, Европа.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи/глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су такође део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода. Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу,

имајући у видусастав одељења и карактеристике ученика. Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Друштво и географија - ученици треба да се упознају са општим предметомпроучавања ове, веома широке области географије. Друштвена географија представља систем географских дисциплина, које се, свака из свог угла, баве односом човека (друштва) и географског простора (географске средине) у најширем смислу. На реализацији првог исхода, који се односи на успостављање веза између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса, ради се током читаве године, а исход се остварује на крају шестогразреда.

Географска карта – Тема чини скуп знања и вештина којима ученици треба да овладају у настави географије, аодносе се на познавањегеографскекарте и њенопрактичнокоришћење.

Становништво– *У*ченике треба упознати са одликама и факторима демографског развитка, распоредом становништва на Земљи, као и његовим структурнимобележјима.Неопходно је указати на основне карактеристике популационе динамике у прошлости и данас,а све у циљу разумевањасавремених популационих процеса. На тај начин ученици ће бити у стању дасамостално анализирају и доносе закључке о одређеним демографским питањима и проблемима савременог света иСрбије.

Насеља -У оквиру ове теме предвиђено је да се ученици упознају са основним појавама и процесима у развоју насеља у Србији, Европи и свету. Акценатове наставне теме треба да буде на законитостима процеса који мењају насеља. Овим процесима требало би да се обједине сви елементи ове наставне теме. Ученици примењују знања о узрочно-последичним везама у процесу миграција становништва из села у градове, а тиме уче и о законитостима процеса урбанизације и депопулацијесела.

Привреда– Темучине садржаји из области економске географије у оквиру којих ученици треба да се упознају са основнимпојмовима о привреди, факторима развоја привреде и појединих привредних делатности, утицајем привреде на географски простор, концептом одрживог развоја и да се уведу у регионалне разлике у развоју светскепривреде.

Држава и интеграциони процеси- Темаупознајеученика саполитичко-географскимкарактеристикама државе, дефинише појам државе, њене елементе и указује на време и место настанка првих држава у свету. Указатина значајне међународне организације које су пример интеграционих процеса (ЕУ, УН, НАТО и сл.).

Географија Европе - Након обраде друштвено-географских појава и процеса, ученици се уводе у садржаје регионале географије као трећег субсистема географских наука.Ученици треба да увиде да знања која су стицали из опште (физичке и друштвене) географије сада налазе примену у регионалној географији будући да су географске регије јединствене, континуиране и ограничене просторне целине које су одређене склопом природних и друштвених објеката, појава и процеса. Важно је током целе школске године пратити рад ученика на њиховим истраживачким задацима, усмеравати их на релевантне изворе и литературу, како би током обраде наставне теме Географија Европе могли да се презентују кључни подаци (закључци), изведу најбоља поређења држава и издвоје географске регије. Ученицима треба указати да је могуће да се географски простор Европе подели на различите начине према различитим географским критеријумима те да географске регије нису некакве објективне датости где једна географска подела простора Европе искључује било којудругу.

У настави се, кад год је то могуће, примењује дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, реализују се са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.

Наставник подржава саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.
Вреднују се процес и продукти учења.
У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања.
У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује.
Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање
Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.
Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разумегрешке и побољша свој резултат и учење.
„Службени гласник РС-Просветни гласник број15/2018-77-правилник број 110-00-598/2017-04, Просветни гласник број 3/2019-83 -правилник број 110-00-61/2019-04

Наставни предмет:**ФИЗИКА**
Циљ учења предмета:Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.
Опште предметне компетенције:Ученик описује и објашњава природне појаве и процесе физичким законима. Овладао је специфичном терминологијом физике и коректно је користи (симболи, међународни систем јединица, формуле) у описивању физичких појава.Унапредио је апстрактно и критичко мишљење и развио и култивисао истраживачки дух.Оспособљен је да поштује правила заједничког рада и да активно и конструктивно учествује у раду групе.Уме да примени стечена знања и вештине у ситуацијама из свакодневног живота и оспособљен је да их унапређује у даљем школовању.
Основни ниво :Ученик је стекао елементарне основе научне писмености: зна да се вредности физичких величина добијају мерењем или израчунавањем и да се изражавају бројем и одговарајућим мерним јединицама; употребљава нека мерила и уме да одреди њихову прецизност; користи једноставне формуле. Има свест о улози физике у развоју људског друштва. Препознаје примену закона физике у свакодневном животу и уочава како развој физике доприноси технолошким променама и свестан је везе тих промена са побољшањем квалитета живота.
Средњи ниво: Ученик разуме значај прикупљања података и мерења; уме да реализује једноставније експерименте и да резултате мерења прикаже табеларно и графички; изводи закључке засноване на основу добијених података. Разуме и користи основне формуле у физици.
Напредни ниво: Ученик уме да реализује експерименте, прикаже резултате табеларно и графички и анализира их, уопштава их и изводи закључке. Анализира физичке проблеме и решава их коришћењем формула.Свестан је да се природне појаве и процеси описују, објашњавају, предвиђају и користе употребом сазнања добијених изучавањем физике.Способан је да планира и реализује једноставне истраживачке пројекте у сарадњи с другим ученицима.

Специфичне предметне компетенције:
Основни ниво: Ученик зна основне појмове механике чврстих, течних и гасовитих тела, познаје различите облике кретања и њихове основне карактеристике. Разуме да је сила узрок промене кретања и деформације тела.Користи знања из механике у различитим животним ситуацијама и изводи најједноставније огледе.
Ученик зна основна својства наелектрисаних тела и магнета и описује узајамно деловање наелектрисаних тела, односно магнета.Идентификује и разликује електричне и магнетне појаве у природи и свакодневном животу.
Ученик има основна знања и вештине за извођење мерења.Користи проста мерила и мерне инструменте.Зна основне мерне јединице и зна да су међународног карактера.Пореди и процењује вредности основних физичких величина у свакодневним ситуацијама.

Средњи ниво:Ученикразуме основне законе динамике, разликује скаларне и векторске величине, решава једноставне проблеме и задатке из области кретања и силе. Користи и интерпретира графички и табеларни запис зависности физичких величина, примењује стечена знања из ове области у свакодневним школским и ваншколским ситуацијама; изводи једноставне експерименте. Ученик зна да се електрична и магнетна интеракција преносе преко одговарајућих поља
Ученик може самостално да врши мерења и зна када их понављамо више пута. Употребљава одговарајуће мерне јединице; користи сложеније мерне инструменте, уме да изабере одговарајући инструмент у зависности од тачности и опсега мерења.

Напредни ниво: Ученик примењује физичке законе и релације у објашњавању и решавању сложенијих проблема и задатака из кинематике, динамике, физике мирне течности и гасова и процењује релевантност добијених резултата. Решава задатке истраживачким приступом (дефинише проблем, проналази начин за његово решавање, анализира решење); поставља и реализује експеримент.
Ученик је у потпуности овладао вештинама мерења, може самостално да их изводи и анализира.Изводи и повезује мерне јединице и претвара их у одговарајуће.

Разред:**ШЕСТИ**
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
	УВОД	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици. Огледи који илиструју различите физичке појаве (из свакодневног живота) Улога мерења у физици и свакодневном животу. *Демонстрациони огледи*: – Како савити млаз воде? – Мехури од сапунице имају облик сфере, зашто? – Када настаје електрично пражњење? – Направи дугу. – Опишимо лик предмета у равном и сферном огледалу. Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење времена, дужине, површине и запремине...).

-разликује и описује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину	КРЕТАЊЕ	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање. Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. *Демонстрациони огледи*: – Кретање куглице по Галилејевом жљебу. – Кретање мехура ваздуха (или куглице) кроз вертикално постављену дугу провидну цев са течношћу. ***Лабораторијска вежбе*** 1. Одређивање средње брзине променљивог кретања тела и сталне брзине равномерног кретања помоћу стаклене цеви са мехуром (или куглиц Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и када нису у непосредном додиру и последице таквог деловања. Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина као последица Земљине теже. *Демонстрациони огледи*: Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Слободно падање. – Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. – Привлачење и одбијање магнета.
- објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање) -Разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела - Повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава проблемске задатке (проблем ситуације) -демонстрира утицај трења и отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу - изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке	СИЛА	
	МЕРЕЊЕ	Основне и изведене физичке величине и њихове мерне јединице. Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти. Директно и индиректно мерење. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директниммерењима. *Демонстрациони огледи*: – Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). – Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). ***Лабораторијске вежбе***: 1. Мерење димензија тела лењиром са милиметарском поделом. 2. Мерење запремине чврстих тела неправилног облика помоћу мензуре. 3. Мерење еластичне силе при истезању и сабијању опруге. 4. Мерење

величине, претвара веће јединице у мање и обрнуто (користи префиксе микро, мили, кило, мега) - процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената (односно, тачност мерења) - мери тежину, дужину, време, запремину и масу и на основу мерених вредности одређује густину и притисак -Одређује средњу вредности мерене величине и грешку мерења - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности) - разликује преношење притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу...) - познаје примену хидростатичког притиска (принцип рада водовода, фонтане)	МАСА И ГУСТИНА ПРИТИСАК	силе трења при клизању или котрљању тела по равној подлози. Инертност тела. Закон инерције. Маса тела на основу о појму инертности и о узајамном деловању тела. маса и тежина као различити појмови. Мерење масе тела вагом.. Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстог тела и течности мерењем масе и запремине тела, односно течности. *Демонстрациони огледи*: – Илустровање инертности тела. – Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине, истог материјала, (в) исте величине, различитог материјала. – Мерење масе вагом. – Течности различитих густина у истом суду – „течни сендвич” – Суво грожђе у газираној води. – Мандарина са кором и без коре у води. ***Лабораторијске вежбе***: 1.Одређивање густине чврстих тела правилног и неправилног облика. 2. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине. 3. Калибрисање еластичне опруге и мерење тежине тела динамометром Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Бараометри. преношење спољашњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. *Демонстрациони огледи*: – Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. – Стаклена цев са покретним дном за демонстрацију хидростатичког притиска. – Преношење притиска кроз течност (стаклена цев с мембраном, Херонова боца, спојени судови). – Хидраулична преса (нпр. два медицинска инјекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). – Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети”, како свећа може да гори под водом). – Огледи који илуструју деловање атмосферског притиска. ***Лабораторијска вежба***: 1. Одређивање зависности хидростатичког притиска од дубине воде

Кључни појмови садржаја предмета: кретање, сила, мерење, маса, густина, притисак

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја и предзнања ученика, наставник најпре креира свој годишњи глобални план рада из когђе касније развијати своје оперативне планове. У глобалном плану дати

су број часова обаде, утврђивања, лабораторијских вежби и исходи.. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију истих на ниво конкретне наставне јединице. У оперативном плану наставник имаисходе које је опрационализовао према наставној јединици, међупредметно повезивање и евалуацију квалитета урађеног. У припреми у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу и активности наставника и ученика на часу. Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ у природним наукама. Једноставне експерименте могу да изводе и сами ученици на часу или да их понове код куће, користећи многе предмете и материјале из свакодневног живота. Одређени садржаји и тематске целине се могу реализовати и преко пројектне наставе: Одређивање брзине раста биљака

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Садржаји наставе орјентисане на исходе приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве: Поступност, очигледност, повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Ови захтеви се јављају у свим темама.

Све теме се могу реализовати излагањем садржаја уз одговарајуће демонстрационе огледе, решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблемских ситуација, лабораторијским вежбама, другим начинима рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, пројекти) и систематским праћењем рада сваког ученика. Неопходно је активно учешће ученика.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави орјентисаној на исходе вреднује се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Вредновање је усклађено са са принципима оцењивања. Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрациони експеримент, вредновање се врши помоћу усменог испитивања, кратких писаних провера, тестова на крају већих тема, провером екпериментaлних вештина што ће чинити сумативну оцену. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање и самооцењивање.

Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.

Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Наставник води евиденцију о напредовању ученика.Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.

На почетку школске године, потребно је спровести иницијални тест.Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика. На крају школске године, такође, треба спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика

Просветни гласник 015/2018

Назив предмета: Математика

Циљ:

Циљ наставе математике у основној школи јесте: да ученици усвоје елементарна математичка знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву; да оспособи ученике за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, да представља основу за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање; као и да доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика.

Опште предметне компетенције:

Стицање знања неопходних за разумевање квантитативних и просторних односа и законитости у разним појавама у природи, друштву и свакодневном животу. Стицање основне математичке културе потребне за сагледавање улоге и примене математике у различитим подручјима човекове

делатности (математичко моделовање), за успешно настављање образовања и укључивање у рад. Развијање ученикових способности посматрања, опажања и логичког, критичког, аналитичког и апстрактног мишљења. Развијање културних, радних, етичких и естетских навика ученика, као и побуђивање математичке радозналости. Изграђивање позитивних особина ученикове личности као што су: систематичност, упорност, тачност, уредност, објективност, самоконтрола и смисао за самостални рад. Стицање навика и умешности у коришћењу разноврсних извора знања.
Специфичне предметне компетенције:
Стицање способности изражавања математичким језиком, јасност и прецизност изражавања у писменом и усменом облику.Усвајање основних чињеница о скуповима, релацијама и пресликавањима.Савлађивање основних операција с природним, целим, рационалним и реалним бројевима, као и усвајање основних својстава тих операција; Упознавање најважнијих геометријских објеката: линија, фигура и тела и разумевање њихових узајамних односа. Оспособљавање ученика за прецизност у мерењу, цртању и геометријским конструкцијама. Припрема ученика за разумевање одговарајућих садржаја природних и техничких наука.
Разред: 6
Годишњи фонд часова: 144

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе бројеве; – одреди супротан број и апсолутну вредност целог броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза скупу целих бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз у скупу целих бројева	ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	Појам негативног броја. Скуп целих бројева. Цели бројеви на бројевној правој.Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. Упоређивање целих бројева. Основне рачунске операције са целим бројевима и њихова својства Изрази са целим бројевима
– класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао на основу задатих елемената (странице и углови троуглова);	ТРОУГАО	Однос између страница и угловатроугла. Неједнакост троугла ,Конструкције неких углова . Основне конструкције троуглова Појам подударности и ставови подударности . Централна симетрија и подударност . Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.

– примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима;		
– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или у децималном запису); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; – прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички;	РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	Скуп рационалних бројева. Супротан број и апсолутна вредност рационалног броја. Приказивање рационалних бројева на бројевној правој. Уређеност скупа рационалних бројева. Рачунске операције у скупу рационалних бројева и њихова својства. Изрзи са рационалним бројевима. Једначине и неједначине. Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размере, пропорције и проценти. Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност.
– класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – уочи одговарајуће елементе подударних троуглова; – примени својства четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (странице и углови четвороуглова и дијагонала четвороугла);	ЧЕТВОРОУГАО	Четвороугао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм-особине, услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат, конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Трапез-особине, средња линија трапеза, конструкције трапеза, делтоид.

– сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима;		
– примени својства троуглова и четвороуглова у једноставнијим проблемским задацима; – израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.	ПОВРШИНЕ ЧЕТВОРОУГЛА И ТРОУГЛА	Појам површине фигуре, површине правоугаоника, квадрата, једнакост површина, површина паралелограма, троугла, трапеза и четвороугла са нормалним дијагоналама.

Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма

I Планирање наставе и учења

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе, и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена, активности и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода. При обради нових садржаја, треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака. На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II Остваривање наставе и учења

Цели бројеви

Проширивањем система Н0, природних бројева са нулом, настаје систем целих бројева З, као скуп који је допуњен негативним целим бројевима и на који се, са Н0, такође проширује значење операција и релација...

Поређење целих бројева ослања се интуитивно на њиховом представљању тачкама на бројевној правој и прати представу о распореду тих тачака. Уз ту представу иде и она о усмереној дужи као „ходу” од тачке нула до тачке која представља тај број. Треба нагластити да, када се бројевна права позитивно оријентише, кретање у супротном правцу генерише негативне бројеве. У том контексту треба указати и на геометријско тумачење апсолутне вредности целог броја и потенцирати апсолутну вредност целог броја као одстојање тачке од (координатне) нуле, истичући да цео број и њему супротан број имају једнаке апсолутне вредности, тј. једнака одстојања од (координатне) нуле.

Свуда прво долазе конкретни примери множења, па се после њих дају опште формулације. Својства комутативности и асоцијативности множења илуструју се прво на конкретним примерима, а тек потом се и формално изводе на основу дефиниције множења. На сличан начин, преко примера и кроз задатке, треба илустровати и својство дистрибутивности. Кроз примере

треба и показати да скуп З није затворен за дељење, тј. да количник два цела броја није увек цео број. Уврстимо и ову важну напомену: наративно изражавање дефиниција и својстава је дидактички врло оправдано, али тек када ученици стекну искуство кроз примере и задатке треба дати прецизну математичку формулацију (а не да се прво искажу правила, а потом да се на основу датих правила решавају задаци). На крају ове теме треба дати преглед основних својстава операција у скупу З користећи а, б, ц итд. као ознаке за променљиве (а не оне којима се истиче знак целог броја).

Рационални бројеви

Проширивање скупа ненегативних рационалних бројева тече на потпуно аналоган начин као и проширивање скупа Н0, при чему се треба позивати на одговарајуће поступке примењене у случају конструкције система З и тиме скраћивати излагање. Када је р ∈Q+, негативне рационалне бројеве треба означавати пишући -р и избегавати непотребно нагомилавање заграда. Дељење у систему рационалних бројева Q осмишљава се као множење реципрочним бројем, па треба истаћи да је сад та операција увек изводљива (сем дељења нулом, кад треба рећи да такво дељење нема смисла). На крају, систематизују се основна својства операција у скупу Q. Решавање линеарних једначина и неједначина обрађивати после проширења бројевних система до скупа Q рационалних бројева. Тек у овом скупу је то решавање изводљиво без познатих ограничења.

У делу који се односи на примену, најпре увести појам координатног система (апсцисна и ординатна оса, јединична дуж, квадранти), као и појам координата као уређеног пара који одређује положај тачке у координатној равни. У овом делу постоји могућност за понављање појмова из претходне године, одређивање осно и централно симетричних тачака и објеката у координатном систему у односу на координатне осе и координатни почетак, као и транслације тачака или познатих геометријских објеката за задати вектор. Обрадити одређивање растојања између две тачке само када оне имају једнаке вредности апсциса или ордината, а одређивање средишта дате дужи у координатном систему повезати са појмом аритметичке средине из петог разреда.

Након усвајања основних појмова, ученици могу да прошире знања из петог разреда и приказују податке о зависним величинама табелама, тачкастим, линијским или стубичастим дијаграмима (и са вишеструким стубићима). Важно је да се ученици оспособе да „читају” графиконе и уочавају зависности међу величинама и у случајевима када оне нису приказане директно на графикону или табели (пређени пут - брзина, број килограма - цена и сл.). У овом делу ученици би на једном делу часова, када савладају основне појмове, могли да се оспособе за елементарно коришћење неког од бесплатних динамичких софтвера за приказивање објеката у координатном систему и за цртање дијаграма. Након понављања о појму размере из претходног разреда, увести појам пропорције и коефицијента пропорционалности. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање са већ познатим садржајима Математике (проценти) и других предмета (Физика, Географија, Биологија, Информатика) у циљу израчунавања непознатог члана пропорције.

Кроз практичне примере, увести појам директне и обрнуте пропорционалности уз приказ зависности директне пропорционалности у координатном систему. Директну пропорционалност приказивати графички у координатном систему и условом у = кх, при чему се не уводи општи појам функције, а може се поменути назив график линеарне функције. График линеарне функције повезати са практичним примерима из свакодневног живота и других предмета.

Троугао

Основни циљ наставе геометрије је да се настави прелаз, започет у петом разреду, са нивоа визуелизације на ниво анализирања и апстракције са првим корацима према дедукцији. Због тога треба инсистирати на правилним формулацијама, закључивању, коришћењу логичких везника (и, или, ако...онда), али не треба претеривати у строгости код појединих дефиниција и доказа. Изузетно је значајно да се садржаји повезују са познатим појмовима и тврђењима из претходних разреда. У неким једноставнијим ситуацијама дати потпуне доказе тврђења. Појам троугла повезати са познатим појмом затворене изломљене линије, а обим троугла повезати са збиром дужина дужи. Повезати тврђење о збиру унутрашњих углова троугла са познатим својствима трансверзалних углова и анализирати својства спољашњих углова троугла. Ученике навикавати да систематски и прецизно користе одговарајуће ознаке при обележавању страница, темена и углова троугла. Инсистирати да класификацију троуглова на оштроугле, правоугле и тупоугле усвоје сви ученици. Појмове једнакокраког и једнакостраничног троугла повезати са осном симетријом и инсистирати да ученици прихвате да се наспрам једнаких углова у троуглу налазе једнаке

странице и обрнуто. Објаснити чињеницу да се наспрам дуже странице у троуглу налази већи угао и обрнуто, као и теорему о неједнакости троугла. Увести висину троугла као дуж која садржи теме троугла и нормална је на праву одређену наспрамном страницом, али не помињати ортоцентар, који је предвиђен за седми разред. Конструкције висине лењиром и шестаром повезати са знањима из петог разреда - конструкцијом нормале из тачке на праву. Објаснити најпре конструкције углова од 90° и 60°, а затим увежбати конструкцију симетрале угла лењиром и шестаром и подсетити ученике на конструктивно сабирање и одузимање углова. На овај начин конструисати углове од 30°, 15°, 7°30’, 75°, 22°30’, 52°30’ и друге углове. Указати на разлику између конструкције неког угла и цртања помоћу угломера. Јасно истаћи да је у (геометријским) конструкцијама дозвољена употреба само обичног лењира и шестара. Важно је са ученицима поновити конструкције нормале на праву из дате тачке и паралеле дате праве кроз тачку која не припада тој правој.
Након претходних уводних садржаја о троуглу, обрадити основне конструкције троуглова: (СУС) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла између њих; (УСУ) конструкција троугла када је дата дужина једне странице и мера углова који на њу належу; (ССС) конструкција троугла када су дате дужине све три странице; (ССУ) kонструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла наспрам веће од њих. Сваку од основних конструкција треба да прати одговарајуће тврђење о одређености страница и углова троугла. Нпр. тврђење за СУС конструкцију треба да гласи: ако су дате две странице троугла и угао између њих, онда су одређене величине свих углова и свих страница тог троугла. На примерима илустровати ситуације када није могуће конструисати одговарајући троугао: у случају УСУ ако је збир датих углова већи од 180°; у случају ССС ако дате дужи не задовољавају неједнакости троугла. На примерима показати да у случају када су задате две странице и угао наспрам краће од њих постоје три могућности (задатак има два решења, једно решење или нема решења), али не инсистирати на оваквим задацима. На часовима вежбања, кроз задатке истицати специфичности у вези са конструкцијама једнакокраких, једнакостраничних и правоуглих троуглова. (Сложеније конструкције троуглова планиране су за седми разред.)
Обрада појма подударности међу троугловима природно се дели на три фазе. У првој фази увести појам подударности ослањајући се на визуелну перцепцију и геометријску интуицију ученика. Два троугла сматрамо подударним ако се један од њих може пренети тако да потпуно поклопи други, односно ако се ти троуглови разликују само по свом положају (у равни) и осим тога не постоји било каква друга разлика међу њима (по облику и димензијама). У овој фази, најважније је да ученици уочавају парове одговарајућих страница и парове одговарајућих углова два подударна троугла. Друга фаза је упознавање са ставовима подударности. Тврђења СУС, УСУ, ССС, ССУ, раније формулисана у вези са основним конструкцијама, треба да послуже за формулацију одговарајућих ставова. Нпр. тврђење СУС треба да буде преформулисано у став СУС: Ако су две странице и њима захваћени угао једнаки двема страницама и њима захваћеним углом другог троугла, онда су ти троуглови подударни. У другој фази од ученика захтевати примену ставова само у најједноставнијим случајевима.
Четвороугао
У овој области треба обрадити дефиниције и основна својства четвороуглова: паралелограма, квадрата, правоугаоника, ромба, трапеза и делтоида. Истицати и логичку повезаност ових фигура (квадрат је правоугаоник, правоугаоник је паралелограм, ромб је паралелограм). Посебно је важно нагласити да све особине паралелограма задовољавају и квадрат, правоугаоник и ромб, али да и сваки од њих има своје специфичне особине. Велики број особина троуглова треба поновити и искористити приликом откривања особина четвороуглова.
Треба се ослањати на карактеристична (и изведена) својства при извођењу једноставнијих конструкција поменутих геометријских фигура и конструкције са њима повезаним елементима (дужима, угловима и дијагоналама). Сваки задатак са конструкцијом искористити за обнављање основних особина четвороугла који се конструише. Обновити појам усмерених дужи и вектора (интезитет, правац, смер, једнакост вектора). Увести појам супротног вектора и множења вектора бројем. Објаснити поступак сабирања вектора надовезивањем вектора. Повезати сабирање вектора са паралелограмом, дијагоналом паралелограма. Одузимање вектора увести као сабирање вектора при чему се један вектор сабира са супротним вектором другог вектора. Трапез дефинисати као четвороугао који има тачно један пар паралелних страница. Разлагањем трапеза на паралелограм и троугао или паралелограм и два троугла проучити његова својства. Такође, иста

разлагања применити приликом конструкције трапеза и тако извођење конструкције трапеза свести на оне конструкције које су ученицима већ познате. Код увођења појма средње линије троугла и трапеза и њихових својстава треба се ослонити на знања о векторима. Увести појам и особине делтоида. Није предвиђена конструкција делтоида.
Површина четвороугла и троугла
Појам површине, којој је посвећено доста пажње, ученици су упознали у првом циклусу. Важно је обновити јединице које се корист е за мерење површине. Показати и израчунавање површине неких једноставнијих фигура нацртаних у квадратној мрежи, при чему је један квадрат те мреже изабран за јединицу мере. Једначење површина геометријских фигура осмишљава се на класични начин, ослањајући се на појмове разложиве једнакости. При томе се узима да су површине подударних троуглова једнаке. Полазећи од формуле за површину правоугаоника, допуњавањем и разлагањем, изводе се формуле за површину паралелограма, троугла и трапеза. Обрадити израчунавање површине четвороуглова са нормалним дијагоналама: квадрат, ромб, делтоид, као и израчунавање површине произвољног четвороугла разлагањем на познате геометријске фигуре. Укључити практичне примене рачунања површина реалнихобјеката, и кроз ту примену константно обнављати јединице за мерење дужине и површине. Осим тога, важно је обрадити и ситуације у којима се рачуна површина фигура задатих у координатном систему.
III Праћење и вредновање наставе и учења
Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес се започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи ток напредовања, као и оцена. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.

Наставни предмет:БИОЛОГИЈА

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.
Опште предметне компетенције:Ученик/ца разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју живота на Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке. Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственоеколошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. Критички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања. **Основни ниво-**Уме да разликује основне групе и систематске категорије живих бића, да познаје основне елементе грађе и нивое организације живих бића и животне средине. У ме да наведе основне фазе у индивидуалном развићу живих бића. Уме да наведе основне фазе у историјском развоју живог света и да правилно дефинише појам биолошке еволуције. Препознаје разлику између позитивног и негативног утицаја човека на биосферу, као и мере којима се могу смањити штетни утицаји на животну средину. Уме да дефинише основне еколошке појмове и одрживи развој, као и да препозна значај одрживог развоја. Одређује основне чиниоце који утичу на здравље, а посебно мере хигијене. Познаје различите друштвене ситуације и понашања која доводе до нарушавања здравља и зна како да их избегне. Уме да опише основне етапе у реализацији практичних и лабораторијских радова.
Средњи ниво-Уме да уочи основне принципе по којима су организми разврстани у одговарај уће систематске категорије и везу која постоји између грађе организама и њиховог функционисања.

Уме да образложи основне генетичке појмове. Уме да разликује и разврста фазе у индивидуалном развићу живих бића. Уочава везу између геолошких доба и развоја живота на Земљи. Разликује и разврстава основне еколошке појмове и процесе и уме да уочи везу између еколошких система и животне средине. Примењује стечена знања из биологије у свакодневном животу, а посебно у очувању сопственог здравља. Познаје и у животу пр имењује принципе одрживог развоја. Уме да реализује практичне и лабораторијске радове.

Напредни ниво-Уме да анализира корелације које постоје између грађе и функционисања организама и животних услова у њиховој околини. Просуђује на који начин функционишу еволуциони механизми у развоју живог света. Анализира утицај средине и наслеђа на животне циклусе живих бића. Разуме фазе у историјском развоју живог света. Уме да објасни значај примене генетике у различитим подручјима људске делатности. Учествује у очу вању и унапређењу биодиверзитета. Анализира утицаје различитих чиниоца на здравље и вреднује различите стилове живота. Вреднује значај биолошких открића за развој људског друштва и уме самостално да процени квалитет биолошке информације у медијима. Уме да ревидира/преради и реорганизује сопствени систем биолошког знања и сопствене ставове. Осмишљава, приказује и критички анализира резултата практичног и лабораторијског рада.

Специфичне предметне компетенције:

Ове компетенције се односе на: овладавање знањи ма и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина,формирање ставова која ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

Основни ниво-На основном нивоу ученик/ученица: Уме тачно да дефинише заједничке особине живих бића и може да препозна по чему је живот на Земљи јединствен. Зна основне чињенице о грађи и функцији живих бића. Познаје основне чињенице о најчешћим болестима и повредама и уме да избегне ситуације које доводе до болести и
повреда, као и да правилно реагује и потражи адекватну пом оћ. Уме да наведе основне појмове и чињенице о организацији наследног материјала. Познаје основне чињенице о биодиверзитету, његовој угрожености и начинима заштите. Познаје разноврсност живог света непосредне околине и одговорно се односи према њему.

Средњи ниво-На средњем нивоу ученик/ученица: Разуме повезаност грађе и функције живих бића. Уме да уочи везу између грађе и физиологије човека и оспособљен је да примени стечена знања у свакодневном животу у очувању здравља. Уочава место и улогу човека у приро ди и његову одговорност за последице развоја човечанства. Може да уочи везу између узрока и последица загађења животне средине и на основу тога разуме потребу заштите животне средине. Користи знања о разноврсности живог света своје околине ради побољшања к валитета сопственог живота. Познаје разноврсности живог света Србије и одговорно се односи према њему.

Напредни ниво- На напредном нивоу ученик/ученица: Способан је да направи упоредни прегледграђе и функције појединих група организама. Вреднује основне ч ињенице о пореклу живота на Земљи и човека на основу познавања еволуционе биологије. Разуме основне чињенице о јединству и разноврсности живота на Земљи. Анализира на који начин долази до поремећаја у нормалном функционисању организма, а шта доводи до нарушавања здравља и способан је да заступа здраве животне навике. У стању је да уочи узроке и анализира последице загађења и да учествује у различитим акцијама заштите, обнове и унапређења животне средине. Поседује одговоран став према животној средини у складу са принципима одрживог развоја.

Разред:6

Годишњи фонд часова:72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- упореди грађу животиња, биљака и		Грађа живих бића – спољашња и

бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; – повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; – одреди положај органа човека и њихову улогу; – цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; – користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; – хумано поступа према организмима које истражује; – направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; – размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; – илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; – истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; – идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту/илустрацији; – повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; – групише организме према особинама које указују на заједничко	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА** **ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ** **НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА**	унутрашња. Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. Откриће ћелије и микроскопа. Основна грађа ћелије (мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези. Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. Угрожавање живих бића и њихова заштита. Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. Пренос наследног материјала. Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње

порекло живота на Земљи; – одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; – прикупи податке о радовима научника који су допринели изучавању људског здравља и изнесе свој став о значају њихових истраживања; – одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; – повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; – користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата; – табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; – разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени. -	**ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА** **ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ**	средине). Индивидуална варијабилност. Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека. Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећеличности). „Дрво живота” (заједничко порекло и основни принципи филогеније, сродност и сличност). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”. Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, уболи инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. Последице болести зависности – алкохолизам

Кључни појмови садржаја предмета: : научни метод, грађа живих бића, животне функције, популација, екосистем, еколошки фактори, еколошка ниша, наследни материјал, селекција, „дрво живота”, хигијена, болести зависности, здравље, заштита животне средине.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања. Наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. За сумативно оцењивање ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. У формативном вредновању наставник даје ученицима повратне информације и охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада.

Службени гласник:

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 15/2018-77 -правилник бр.110-00-599/2017-04

Наставни предмет : **ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА**

Циљ : ЦиључењаТехникеитехнологијеједаученикразвијетехничко-технолошкуписменост,даизградиодговоранодноспремарадуипроизводњи,жи- вотном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво иницијативно.

Опште предметне компетенције:Ученик разуме неопходност рада као основне и најважније људске делатности; разуме и усваја привредне и етичке вредности рада сваког појединца, као и важност тимског рада. Ученик стиче знања и вештине из техничко-технолошких области у корист сопственог развоја и чини прве одлуке везане за будуће школовање и професију. Ученик користи информационо-комуникационе технологије (у даљем тексту ИКТ) при решавању проблема у различитим областима и истражује нове могућности њихове примене.

Специфичне предметне компетенције:Ученик разуме представљене проблеме користећи свеобухватна знања из техничких дисциплина и информатике; Ученик схвата техничко-технолошке поступке и користи креативне способности у процесу стварања материјалних производа; Ученик путем ИКТ-а прикупља податке, анализира, систематизује и презентује информације, електронски комуницира и управља савременим уређајима; Ученик користи мере заштите и очувања животне средине.

Разред: **ШЕСТИ**

Годишњи фонд часова: **72**

ИСХОДИ		

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; - анализира карактеристике савремене културе становања; - класификује кућне инсталације на основу њихове намене; - класификује врсте саобраћајних објеката према намени; - повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; - повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе; - демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације; - скицира просторни изглед грађевинског објекта; - чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; - користи рачунарске апликације за техничко цртање, 3Д приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; - самостално креира дигиталну презентацију и представља је; - класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; - повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину;	- ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ - САОБРАЋАЈ - ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Значај и развој грађевинарства. Просторно и урбанистичко планирање. Култура становања у: урбаним и руралним срединама, објектима за индивидуално и колективно становање, распоред просторија, уређење стамбеног простора. Кућне инсталације. Саобраћајни системи. Саобраћајни објекти. Управљање саобраћајном сигнализацијом. Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају. Приказ грађевинских објеката и техничко цртање у грађевинарству. Техничко цртање помоћу рачунара. Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација

- повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; - реализује активност која указује на важност рециклаже; - образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог претварања у корисне облике енергије; - правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; - повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; - повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; - описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; - изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду; - самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта и образлажи избор; - самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ; - креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; - припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; - израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу	- РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА - КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала. Техничка средства у грађевинарству и пољопривреди. Организација рада у грађевинарству и пољопривреди. Обновљиви извора енергије и мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије. Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди и заштита животне средине Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије Израда техничке документације. Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије. Представљање идеје, поступка израде и решења производа. Одређивање тржишне вредности производа укључујући и оквирну процену трошкова. Представљање производа и креирање дигиталне презентације.

са принципима безбедности на раду; - учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/модела; - одреди реалну вредност израђене макете/модела укључујући и оквирну процену трошкова.		

Кључни појмови садржаја: грађевинарство, пољопривреда, саобраћај, техничка документација, енергетика, предузимљивост и иницијатива.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи глобални план рада из кога ће каснијеразвијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставникудаљуоперационализацијуисходананивоконкретненаставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Настава се не планира према структури уџбеника јер ученици не треба да уче лекције по реду, већ да истражују уџбеник као један од извора података и информација како би развијалимеђупредметне компетенције. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других изворасазнавања.Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованихисхода.Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Ученици у шестом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у претходном разреду, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитихуређајаиучествовањаусаобраћају.Натометребаградити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирањеправилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све актиности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност идр.).Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовањеуучењу.Наосновурезултатапраћењаивредновања,заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегијеучења.

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 15/2018, 18/2018, 3/2019, 3/2020 i 6/2020)

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ учења информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских

програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.
Опште предметне компетенције:Дигитална компетенција - сигурна и критичка употреба електронских медија, логичко и критичко размишљање, и вештина употребе информација. Употреба мултимедијалне технологије за проналажење, примање, чување, представљање и размену информација, као и комуницирање у Интернет мрежи.
Специфичне предметне компетенције:Рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема у текстуалном програмском језику, Пројектни задаци и њихова реализација.
Разред: Шести
Годишњифонд часова: 36 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– правилно користи ИКТ уређаје; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који садрже табеле у програму за рад са текстом и програму за рад са мултимедијалним презентацијама; – креира и обрађује дигиталну слику; – самостално снима и врши основну обраду аудио и видео записа; – уређује мултимедијалну презентацију која садржи видео и аудио садржаје; – чува и организује податке локално и у облаку; – одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу; – разликује основне интернет сервисе; – примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи; – приступа Интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права; – објасни поступак заштите дигиталног производа/садржаја одговарајућом CC лиценцом;– објасни поступак прикупљања	**ИКТ** **ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	Дигитални уређаји и кориснички програми. Управљање дигиталним документима. Рад са сликама. Рад са текстом. Рад са мултимедијалним презентацијама које садрже видео и аудио садржаје. Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин у мрежном окружењу. Интернет сервиси. Правила безбедног рада на Интернету. Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја. Заштита приватности личних података и ауторских права. Основе изабраног програмског језика. Основне аритметичке операције. Уграђене функције. Ниске (стрингови). Структуре података.

података путем онлајн упитника; – креира једноставан програм у текстуалном програмском језику; – користи математичке изразе за израчунавања у једноставним програмима; – објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље); – користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности; – разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме); – проналази и отклања грешке у програму; – сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала, представљању пројектних резултата и закључака; – користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери комуникације и сарадње; – креира, објављује и представља дигиталне садржаје користећи расположиве алате; – вреднује процес и резултате пројектних активности.	**РАЧУНАРСТВО** **ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ**	Гранање. Понављање. Основни алгоритми Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задатка.

Кључни појмови садржаја: обрада текста, табела, слајд презентације, интернет сервиси, безбедност на интернету, текстуални програмски језик

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна, да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство.
Да би сви ученици остварили предвиђене исходе, потребно је да наставник упозна специфичности начина учења својих ученика и према њима планира и прилагођава наставне активности.

Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и са другим предметима. У току реализације планираних активности радити на успостављању и неговању навика и понашања као што су поступност, аналитичност, истрајност, самосталност у раду, али и спремност на сарадњу и одговоран приступ тимском раду.
Достизање дефинисаних исхода може се остварити уз одређени степен слободе наставника како у избору метода рада, програмских алата и технологија (рачунар, дигитални уређај...), тако и у редоследу и динамици реализације елемената различитих тематских области. . Подсетити ученике на значај поштовања правила која важе у кабинету и у раду са рачунарима и опремом, кроз демонстрацију и личну активност ученика (правилно укључивање, пријављивање, коришћење, одјављивање и искључивање рачунара).

Информационо-комуникационе технологије

Поновити и дискутовати са ученицима врсте дигиталних уређаја, као и намену програма које су користили у петом разреду. Ученици би требало да знају да наведу и препознају из којих се компоненти састоји стони и/или преносни рачунар и укратко опишу основну улогу сваке од њих. Оспособити ученике за рад у програму за управљање документима на рачунару (који је део оперативног система рачунара), проналажење, копирање/пренос докумената са екстерних уређаја и меморија. Представити функције стандардних дијалога за учитавање, снимање и проналажење датотека.

Наставник бира корисничке програме (комерцијалне или слободне) које ће ученици користити. Програми за цртање, обраду текста, израду мултимедијалних презентација, снимање звука и видео-записа, репродукцију звука и видео материјала могу бити инсталирани локално на рачунару или у“облаку” тј. могу се користити преко интернета.
При раду са текстом фокусирати се на креирање и форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста (нпр. писмо другу или другарици, кратак семинарски рад из биологије, распоред часова, списак ствари које треба понети на екскурзију). Све кораке у раду са програмом за обраду текста реализовати и у инсталираној верзији програма за обраду текста и на некој од бесплатних сарадничких платформи и мотивисати ученике да сарађују током креирања заједничких докумената.
Најпре обновити рад са основним алатима за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика, ...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма одабиром тастатурног распореда за наше говорно подручје (ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени језичког и дигиталног правописа. Усвојене вештине је неопходно увежбавати са ученицима, да би што ефикасније вршили основне операције са текстом коришћењем само тастатуре (да се крећу кроз текст карактер по карактер, реч по реч, пасус по пасус, да користе тастере Home и End, да селектују текст помоћу тастера Shift и тастера за кретање кроз текст, користе пречице за копирање, исецање, лепљење и сл.).
Активности ученика усмерити на могућности одабраног текст-процесора, подешавање радног окружења, врсте приказа које су погодније у зависности од тога да ли се уноси текст, исправљају грешке у тексту или врши преглед документа пре штампања и сл. Оспособити ученике да подешавају радно окружење изабраног текст-процесора, подешавају димензије и маргине странице, уносе текст ћириличким и латиничким писмом, сачувају унети текст, отварају постојећи текстуални документ, затварају активни документ, врше основно форматирање текста (својства пасуса, карактера итд.). Објаснити појам логичке структуре документа и приказати како се у документу могу експлицитно означити наслови, поднаслови и пасуси коришћењем уграђених стилова Наслов 1, Наслов 2 и Текст (прилагођавање постојећих и креирање нових стилова је напреднија тема која ће бити обрађивана у старијим разредима).
Навести елементе који се могу уметнути у текстуални документ (слике, графички облици, табеле, симболи...). Указати на сврху уметања таквих елемената наводећи једноставне примере и повезати технику уметања ових елемената са уметањем слика које су вршили у петом разреду.
Посебну пажњу посветити табелама. Изабрати једноставне примере (распоред часова, календар и сл.) помоћу којих се уводе елементи табеле: ћелија, ред и колона. Представити алате за рад са табелама који су доступни у програму за обраду текста. Вежбати њихово додавање, брисање,

селекцију, применити шаблоне за дизајн и сл Оспособити ученике да уметну табелу у текстуални документ, уносе и уређују садржаје табела, форматирају табелу.
Особити ученике да прегледају текстуални документ пре штампања, подесе параметре за штампу и, ако постоје услови, одштампају документ.

У оквиру уређивања дигиталне слике/цртежа оспособити ученике да поред основних алата изабраног програма (селектовање, копирање, лепљење, промену величине слике, додавање и брисање облика, одсецање дела слике, чување у жељеној величини и квалитету слике, затварање, проналажење и сл.)
Снимање звука и видео-записа сходно могућностима започети демонстрацијом употребе уређаја: камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, односно других расположивих уређаја који обављају предвиђене функције. Поред основних техника у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука) обучити ученике да одговарајућим алатом модификују видео запис (скраћивање). У вежби чувања аудио/видео записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi, midi…).
Пре обраде теме израде слајд-презентација подсетити ученике на основна правила визуелизације и презентовања, а при реализацији наставе стално указивати на најчешће грешке (сувише текста, велики број слајдова, различити фонтови и сл.). При изради мултимедијалних презентација демонстрирати примену основних алата за уређивање и обликовање садржаја у изабраном програму. Поред алата за уређивање и обликовање текста и слика, представити алате за рад са уметнутим елементима проширујући примену на рад са табелама, графичким објектима, видео и аудио записима (користити претходно креиране звучне и видео записе, прилагодити тип датотеке изабраном програму – представити ученицима неки од расположивих програма за конверзију формата датотека).
Препоручени број часова је 10.
Дигитална писменост
Представити појам и врсте рачунарских мрежа и увести основне појмове и терминологију из ове области (сервер, клијент, локалне мреже, мреже широког распона, глобална мрежа – Интернет).
Подсетити ученике на правила коришћења ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, сада у мрежном окружењу.
Представити ученицима основне интернет сервисе: сервис електронске поште, www као јавни информациони сервис, дискусионе групе и сервисе за претраживање интернета. Објаснити чему ти сервиси служе, упознати их са планом коришћења ових сервиса.
Представити веб као најпознатији интернет сервис. Објаснити да веб функционише тако што су корисницима потребне услуге и њима их пружају уређаји специјализовани за то (сервери). У свакој комуникацији морају да постоје правила, односно протоколи (HTTP и HTTPS) као и правилно навођење и коришћење адреса (домена и УРЛ са једне и IP и MAC адреса са друге стране). Објаснити структуру УРЛ адресе и значење појединих домена edu.rs, gov.rs, .com…
Упутити ученике на веб сајт (нпр. http://www.mojaipadresa.info/) путем кога могу да пронађу информације о IP-адреси сајта, као и уређаја који је употребљен за претрагу.
Нагласити значај дигиталног трага који посетилац оставља приликом посете неком сајту.
Напредне технике претраге у изабраном претраживачу представити на унапред припремљеном скупу веб-страна (претрага према веб адреси сајта), кроз дискусију и практичан рад на вредновању интернет извора (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност/прецизност, објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика.
Нагласити да се приликом посете сајтовима, као и приликом преузимања садржаја, дигитални уређај који користимо је изложен процедурама којима се прикупљају подаци за које корисник не зна у коју ће сврху бити употребљени (IP адреса, локација), а уређај може бити изложен дејству нежељених програма (вируси, шпијунски програми). У ту сврху је потребно применити расположиве мере заштите.
Посебну пажњу посветити питањима дигиталног насиља (приликом обраде или кроз пројектни задатак пожељно је спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, применом онлајн упитника, радионица или квиза, какви се могу наћи, на пример, на адреси http://www.mpn.gov.rs/grupa-za-prevenciju-nasilja/, у приручнику Дигитално насиље – превенција и

реаговање). Набројати и описати најчешће видове дигиталног насиља (како се дигитални уређаји и сервиси користе као оруђа дигиталног насиља: социјалне мреже, СМС и телефонски позиви, сликовне поруке и видео материјали и др.), како препознати облике дигиталног насиља, посебно вршњачког насиља
Представити предности употребе веб сервиса на примеру алата за креирање онлајн упитника, који не би садржао више од три питања различитог типа. Нагласити значај онлајн упитника као корисног алата за прикупљање података у истраживањима, анкетама, квизовима или тестовима. Наставник креира онлајн упитник на свом налогу на диску, објављује га на школском сајту и ученицима поставља као задатак да на својим радним јединицама попуне упитник. Показати ученицима како изгледа табела са свим њиховим одговорима. Преузети табелу и без удубљивања у њену структуру показати како за свако питање изгледа колона са њиховим одговорима. Урадити попуну упитника два пута, први пут допустити ученицима да се представе са својим измишљеним именима и други пут, нагласити ученицима да попуне своја права имена. Упоредити, заједно са ученицима, одговоре за иста питања у једном и другом случају.
За утврђивање и појашњавање ове теме организовати квизове или радионице (на теме безбедно-небезбедно, пожељно-непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.).
Препоручени број часова је 4.

Пројектни задатак из области ИКТ и Дигитална писменост

При реализацији тематске целине нагласак је на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме; Фаза 2: Одабир материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; Фаза 4: Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник модерира, обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са јасном повратном информацијом).
Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота
Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:
– израда упутства или туторијала са табеларним представљањем података
– израда упитника на тему дигиталног насиља
Спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, а резултате спроведеног истраживања користити приликом представљања пројектног задатка (пожељно је да наставник користи онлајн упитник приликом прикупљања података, за које би ученици приредили питања). Ученици се могу поделити у групе сходно фази истраживања: група која осмишљава питања, група која анализира прикупљене податке, представља резултате истраживања и група која израђује упутства заштите од дигиталног насиља.
Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл.
Препоручени број часова је 4.
Рачунарство
Представити концепт текстуалних програмских језика, укратко, потом изабраног програмског језика, као и неке основне сличности и разлике у односу на визуелни програмски језик који су

ученици користили у петом разреду. Укратко представити едитор изабраног текстуалног програмског језика и значај поштовања основних правила приликом писања наредби. Направити везу између наредби које записујемо текстом и очекиваног дејства те наредбе, на једноставном примеру, као и везу између корака алгоритма и одговарајуће наредбе.
Реализацију теме започети приказом израде задатака израчунавањем, применом операција: сабирања, одузимања, множења и (реалног) дељења. Пожељно је бирати задатке који имају реалну примену у стварном животу из области блиских ученицима (спорт, мода), било у другим наставним предметима (математика, физика, биологија, историја, географија и слично).
Увести променљиве као појам за именовање улазних података и међурезултата израчунавања као и механизам за учитавање вредности улазних података и испис резултата. Променљиве у почетку третирати на исти начин као у математици и не мењати вредности једном додељеним променљивима (императивна додела, попут i=i+1, је нов концепт на који је потребно поново се вратити током обраде итеративних поступака).
Обратити пажњу на то да се задаци који су у математици обично рађени над конкретним вредностима улазних података сада решавају над симболичким вредностима (у општим бројевима) и дати довољно времена ученицима да савладају ту промену.
Увести посебно операције одређивања целобројног количника и остатка и показати могуће примене: конверзије метричких јединица (нпр. конверзија центиметара у метре и центиметре, конверзија времена из минута у сате и минуте, конверзија углова из секунди у степене, минуте и секунде, одређивање цифара двоцифреног броја и слично). Обратити пажњу на то да се на часовима математике не уводе функције за одређивање количника и остатка тако да од ученика не треба очекивати предзнање у овом домену.
Поред израчунавања, још један незаобилазан елемент програмирања чине наредбе и контрола тока програма. Осим секвенцијалног ређања наредби једне иза друге, основу контроле тока чине гранање и понављање.
Вежбање контроле тока програма може се веома лепо постићи цртањем уз помоћ покретања објекта који током кретања оставља траг на екрану и робота који у лавиринту има задатак да дође на одређено место, заобилазећи при том препреке и премештајући предмете. Ова два приступа су често део уводних курсева програмирања заснованих на блоковском програмирању (нпр. на code.org), а за њих постоји и директна подршка у неким програмским језицима и окружењима. Ученицима искорак у рачунарску графику обично бива занимљивији од писања програма који раде у чистом текстуалном режиму и стога има смисла током обраде теме контроле тока програма користити овакве библиотеке.

У склопу обраде гранања потребно је приказати релацијске операторе (једнако, различито, мање, веће, мање-једнако, веће-једнако) и писање релацијских израза који се јављају као услови у наредби гранања. Показати непотпуни (тзв. if-then) и потпуни (тзв. if-then-else) облик наредбе гранања. Приказати и логичке операторе (и, или, не) који се користе за изражавање сложенијих услова. На основном нивоу сасвим је довољно да ученици савладају гранање на основу елементарног услова (нпр. да у зависности од унете спољне температуре одреде да ли је довољно топло за купање) и евентуално да повежу два услова на одговарајући начин (нпр. да одреде да ли број припада неком интервалу поређењем са доњом и горњом границом интервала).
Понављање започети најједноставнијим обликом у којем се тражи да се неки блок наредби понови одређени број пута (нпр. помери робота десет корака напред, десет пута испиши неки текст, четири пута помери корњачу напред и окрени је за 90 степени). Иако визуелни програмски језици често имају посебну наредбу за ово, у текстуалним програмским језицима се она обично реализује општијим наредбама (класичном петљом for). Кроз низ задатака ученицима скренути пажњу на измену вредности бројачке променљиве током трајања петље. Претходно, веома пажљиво, скренути пажњу ученицима на то да се вредности променљивих током трајања програма могу мењати (нпр. цена пре и после поскупљења се може чувати у једној променљивој), за разлику од математичког контекста на који су ученици навикли у којем су променљиве само имена вредности и не постоји могућност измене вредности једном уведене променљиве. Описати намену и начин употребе коментара као поруке приликом задавања улазних и излазних вредности за променљиве.

Поред рада са бројевима у реалним програмима најчешћи је рад са текстуалним подацима. У већини савремених језика постоји посебан тип података за то (ниске тј. стрингови), опремљен великим бројем корисних библиотека.
Од ученика, на овом нивоу, није могуће очекивати креирање сложенијих програма, па сходно томе, задатке прилагодити тако да горња граница дужине текста програма буде десетак линија. У првој фази ученици треба да разумеју како раде готови програми које наставник пише (да могу да предвиде резултат њиховог рада без извршавања програма), затим у наредној фази могу да допуњавају програме чији је основни костур дат и тек онда да самостално пишу програме од почетка до краја. Метода откривања и отклањања грешака у готовим програмима може се користити у свим поменутим фазама (на основном нивоу, то су једноставне синтаксичке грешке, а на напредном су озбиљнији семантички пропусти).
Препоручени број часова је 15.

Пројектни задатак из области Рачунарства

Пројектна настава је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима).
Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати.
Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка.
начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења (коришћењем научених техника рада у програмима за обраду текста, звучних и видео записа, програмима за израду презентација).
Програм рађен по :Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања: 5/2008-1, 3/2011-129 (др. правилник), 1/2013-24, 5/2014-3, 5/2014-85, 11/2016-410, 11/2016-582, 3/2018-1, 12/2018-46, 3/2020-4
ПГ 3/2018

Назив предмета **ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ**

Циљ учења *физичког и здравственог васпитања* је да ученик унапређује физичкеспо собности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Опште предметне компетенције:

Учењем наставног предмета Физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција,самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Основни ниво

Ученик је оспособљен за вођење бриге о властитом здрављу и здрављу околине. Препознаје и разуме законитости утицаја физичког вежбања на телесни статус. Препознаје важност физичког вежбања, хигијене тела, исхране, простора и правила безбедности током вежбања. Критички просуђује о облицима насиља у физичком и здравственом васпитању, спорту и рекреативним активностима. Здравље околине. Са глобалном присутношћу и активношћу сваки појединац треба да призна своју одговорност према околини. Стално ћемо

процењивати и побољшавати утицај на околину свих наших активности и кроз конкретне акције ћемо представљати добар пример како показати поштовање и бригу за околину.

Средњи ниво

Ученик се бави спортско-рекреативним активностима у циљу унапеђивања својих физичких способности и унапређивања здравих животних навика. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима. Ученик самостално вежба у слободном времену.

Напредни ниво

Ученик је развио свест о властитим способностима, а тиме и о јачању самопоуздања и самопоштовања. Примењује разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања, поштујући полне и индивидуалне разлике учесника у телесном вежбању.

Специфичне предметне компетенције:

Ученик је стекао знања и у стању је да користи разноврсне програме и облике индивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Има позитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Основни ниво

Ученик зна функцију и у стању је да изводи једноставне комплексе вежби обликовања; примењује прогреме за развој моторичких способности; зна основну технику индивидуалних и колектиних спортских игара; познаје основна правила и елементе тактике спортских грана; током ве жбања понаша се дисциплиновано и безбедно у односу на себе и друге; способан је да упореди вредности почетних и финалних резултата сопствених моторичких способности у односу на референтне вредности након завршетка разреда. Током вежбања сарађује, поштује индивидуалне разлике и помаже другима.

Средњи ниво

Зна да физичка активост и спорт позитивно делују на психо-физички развој и здравље; ученик ће бити у стању да самостално састави и примени једноставније комплексе вежби обликовања и сложеније техничко–тактичке елементе спортске гране; правилно поступа у случају незгоде на часу и ван часа.

Напредни ниво

Ученик је способан да самостално састави и изведе сложеније вежбе или комбинације вежби; самостално и у сарадњи са другима решава сложене тактичке задатке; препознаје основне законитости оптерећења у физичким и спортским активностима, промовише њихову улогу у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Разред: **Шести**

Годишњи фонд часова: **72 часа**

ИСХОДИ Позавршеткуразреда ученик ће бити у стањуда:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-применикомплексе простих и опште припремних вежбиу већемобимуи интензитетуу самосталномвежбању; -користинаучене вежбеу спорту,рекреацијии	**ФИЗИЧКЕСП ОСОБНОСТИ**	**Основни садржаји**Вежбе за развој снаге.Вежбе за развојпокретљивости. Вежбезаразвојаеробнеиздржљивости. Вежбеза развој брзине. Вежбе за развојкоординације. Применанационалнебате

различитимживотним ситуацијама; –упоређујерезултате тестирања са вредностимазасвој узраст; –применидосегнутиниво усвојенетехнике кретањау игри,спортуи свакодневномживоту; –разликујеатлетске дисциплине; –развија својемоторичке способностипримeном вежбањаизатлетике; –одржаваравнотежуу различитимкретањима, Изводиротацијетела;			ријетестоваза праћење физичког развојаимоторичких способности.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТИ СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	**Атлетика**	**Обавезни садржаји** Техника штафетногтрчања. Скокудаљ.Бацања кугле 2 kg.Истрајно трчање – припремазакрос. Скок увис (опкорачнатехника). Бацање„вортекс-а“. **Проширенисадржаји** Тробој.
		Спортска гимнастика	**Основнисадржаји** Вежбенатлу.

– схвативредност спортске гимнастике засопствениразвој; – изведеелементе кошаркашкетехнике; – примени основнаправилак ошарке; – користи елементекошарке уигри; – примениосновне елементе тактике уодбраниинападу;			Прескоциискокови.Вежбеу упору. Вежбе у вису.Греда. Гимнастичкиполигон. **Проширенисадржаји**Вежбе на тлу (напредневаријанте). Висока греда.Трамболина. Прескок. Коњса хватаљкама. Вежбеуупору(сложенијисастав). Вежбеувису(сложенијисастав).

– учествује на унутародељенским такмичењима; – изведе кретања уразличитомритму ; – игранародноколо; – изведе основне коракеплеса из народнетрадиције другихкултура; – изведекретања,вежбеис аставе уз музичкупратњу; – контролише покрете иодржавателоуводи; – преплива 25m техникомкраулаилеђног краула; -проценисвоје способности и вештинеуводи; – скочиу водунаглаву; – поштује правилапонашања у води, и оководенесредине; – објасни својим речимазначај примењенихвежби; - проценинивосопственедневне физичке		**Основетимскихисп ортскихигара**	**Основи садржајиКошарка:** Основни елементи техникеиправила: - кретање у основномставуу одбрани, - контрола лопте уместуикретању, - вођењелопте, - дриблинг, - хватања и додавањалопте, - шутирања, - принципииндувиду алнеодбране, - откривање ипокривање (срадњаиграча), - основна правилакошарке. **Проширени садржаји**Напредни елементитехнике,тактикеиправила игре: - дриблинг(сложеније

активноси; - препозна начине запобољшањесвојих физичкихспособности; - препозна могућепоследице недовољнефизичкеактивности; – правилно се понаша навежбалиштима као и наспортским манифестацијама; – применимере безбедности у			варијанте), - финтирање. Основнипринципи колективне одбране инапада.
		Плесиритимика	**Основи садржаји** Вежбе са вијачом.Народноколо,,Моравац“. Народно коло из краја укојемсешколаналази. **Проширенисадржаји** Састав са обручем.Саставса лоптом.

вежбањуушколи иванње; – одговорно се односипремаобјектима, справамаиреквизитима; – примени и поштујеправила игара у складусаетичкимнормама; – примерено се понашакао посматрач натакмичењима; – решаваконфликтена друштвено прихватљивначин; – пронађе и користиразличите извореинформација заупознавање саразноврсним облицимафизичких и спортско-рекративнихактивности; – прихвати победу ипораз; – вреднује спортове безобзира на личноинтересовање; – примениусвојене моторичке вештине уванреднимситуацијама;			Краткисаставсавијачом.Енглескивалцер.
		Пливање	**Основни садржаји**Предвежбе у обучавањутехникепливања. Техникакраула. Техника пливања леђногкраула. Одржавањенаводирадисамопомоћи. **Проширенисадржаји** Рођењеудужину5-10m.
		Полигони	Полигон у складу сареализованиммоторичкимсадржајима.
	ФИЗИЧКА ИЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	**Физичковежбање испорт**	**Основни садржаји**Основна правила вежбања.Основна правила КошаркеиправилаРукомета. Понашање према осталимсубјекатима у игри (премасудији, играчима супротнеисопствене екипе). Чувањеиодржавање материјалних добара којасекористеу вежбању. Уреднопостављањеискљ ањеисправаи реквизита неопходних завежбање. Облицинасиљау

–проценилепоту покрета уфизичком вежбању и спорту; –подстиче породицуна потребупримене редовне физичке активности; –повежеврстевежби, игараиспортаса њиховимутицајемна здравље;			физичком васпитању испорту. „Ферплеј” (навијање,победа, пораз решавањеконфликтних ситуација).Писани и електронскиизвори информација изобласти физчкогваспитањаиспорта. Развојфизичких способности у функцији сналажења у ванредним ситуацијама

–применипрепоручени дневни ритам рада, исхранеиодмора; –користи здраве намирницеуисхрани; –користисамо препорученедодатке исхрани; –примењујездравствено-хигијенскемереу вежбању; –правилнореагујенакон повреда; –чуваживотнусредину токомвежбања; –препознапоследице конзумирањадувана.			(земљотрес,поплава,пожар...) . Повезаност физичког вежбања и естетике.Значај вежбања упородици. Планирање вежбања у оквиру дневних активности.
		Здравствено васпитање	**Основнисадржаји** Значајфизичкеактивностиза здравље. Поштовањездравствено-хигијенских мера пре ипослевежбања. Последице неодржавањахигијене–хигијенапреипослевежбања. Значај употребе воћа иповрћауисхрани . Последице направилнеисхране и прекомерногуношења енергетскихнапитака. Поступци ученика наконповреда (тражење помоћи).Вежбање и играње уразличитимвременским условима(упутствазаигруи вежбање на отвореномпростору). Чување околине наотвореним просторима изабраним за вежбање. Последице конзумирања дувана.

Кључни појмови садржаја: физичко вежбање, плес, кошарка, здравље, васпитање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција *физичког и здравственог васпитања* заснива се на јединству наставних и ваннаставних организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода и стандарда овог васпитно-образовног подручја.
Циљ и исходи предмета се остварују кроз наставу *физичког и здравственог васпитања* (у трајању од 2 школска часа недељно) и *обавезне физичке активности* свакогученика (у трајању од 1,5 школски час недељно). Програм шестог разреда базиран је наконтинуитету усвојених знања, вештина,ставова и вредности из петог разреда.
Настава *физичког и здравственог васпитања* усмерена је према индивидуалним разликама ученика, које се узимају као критеријум у диференцираном приступу, па самим тим неопходно је упутити ученика или групу ученика, на олакшане или проширене садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада.
Где је неопходно, програмске садржаје потребно је реализовати према полу.

Обавезниорганизациониоблицирада:

А. часови физичког и здравственог васпитања;А1.обавезнефизичкеактивностиученика;

Осталиоблицирада:

Б.секције,
В.недељашколскогспорта,
Г. активности у природи (кросеви, зимовање, летовање - камповање...),Д.школска иваншколскатакмичења
Ђ.корективно-педагошкирад.

ОБАВЕЗНИ ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

А.Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

Физичкеспособности

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

- Развијање физичких способности које се континуирано рализује у уводном и припремном делу часа путем вежби обликовања. Део главне фазе часа може се користи за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који

наставна тема има на њихов развој. Методе и облике рада наставник бира у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;

- Подстицање ученика на самостално вежбање;
- Учвршћивање правилног држањатела.

Програм развоја физичких способности је саставни део годишњег плана рада наставника. Праћење, вредновање и евидентирање физичких способности ученика спроводи сена основу *Приручника за праћење физичког развоја и развоја моторичких способностиученикау настави физичког васпитања*, (Завод за вредновање квалитета образовања иваспитања,2016).

Моторичке вештине, спорт и спортске дисциплине

Усвајање моторичких знања,умења и навика, остварује се кроз примену основних и проширених програмских садржаја атлетике, гимнастике, спортских игара, плеса, ритмичке гимнастике, пливања, примењујући основне дидактичко- методичке приципе и методе рада неопходне за достизање постављених исхода. Усвојена знања, умења и навике треба да омогуће ученицима њихову примену у спорту, рекреацији, свакодневним и специфичним животним ситуацијама. Стицање знања, умења и навика је континуирани процес индивидуалног напредовања ученика у складу са његовим психо-физичким способностима. Ученицима који нису у стању да усвоје неке од садржаја,задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе. Уколико ученик не достигне предвиђени исход, оставља се могућност да исти достигне у наредном периоду. Усаваршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд).

У раду са напреднијим ученицима реализују се препоручени садржаји или садржаји из наредних разреда. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за поједине спортове.

Физичка и здравствена култура

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту, рекреацији и здрављу. Посебно планиране и осмишљене информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област остварује се кроз све организационе облике рада у *физичком издравственом васпитању* уз практичан рад и обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању, здрављу и раду; развијање и неговање фер-плеја; препознавање негативних облика понашања у спорту и навијању; вредновање естетских вредности у физичком вежбању, рекреацији и спорту; развијање креативности у вежбању; очување животне средине, као и развијање и неговање здравствене културе ученика. Поред наведеног у овој области потребно је радити на: неговању патриотских вредности (народне традиције и мултикултуралности); формирању правилног односа према различитостима, чувању материјалних добара, неговању друштвених вредности итд.

И З Б О Р Н И П Р О Г Р А М И

Назив предмета:Грађанско васпитање
Циљ:
Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.
Разред: Шести
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стањуда:**	**ОБЛАСТ /ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- Образложи везу права и одговорности на примеру; - Наведе примере за групу права *слобода* и *заштита од*; - Аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; - Штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - Идентификује показатеље кршења права детета у свакодневном животу, пример има из прошлости, литературе; - Сврсисходно користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт; - Образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти на примеру; - Разликује стварну партиципацију ученика у одељењу и школи од симболичке и декоративне; - Позитивно користи интернет и мобилни телефон за учење,	**ЉУДСКА ПРАВА**	**Права и одговорности** Моја и твоја права – наша су права. Права и одговорности. Посебна група права: *слободада* и припадајуће одговорности. Посебна група права: *заштита од* и припадајуће одговорности. Право на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета и припадајуће одговорности. Право на квалитетно образовање и једнаке могућности засве и припадајуће одговорности. Инклузивно образовање – квалитетно образовање за све.
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	**Демократско друштво и партиципација грађана** Демократско друштво– појам, карактеристике. Грађанин. Дете као грађанин. Процедуре којима се регулише живот у заједници: ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура. Власт. Нивои и гране власти. Лествица партиципације ученика у школи: манипулација, декоративна употреба, симболичка употреба, стварна партиципација. Партиципација ученика на нивоу одељења и школе.
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	**Употреба и злоупотреба интернета и мобилних телефона** Позитивно коришћење интернета и мобилног телефона. Шта је дозвољено, а шта није на интернету. Утицај друштвених мрежа на мишљење и

информисање, дружење, покретање акција; Образложи могући утицај друштвенихмрежа На ставове и деловање појединца; примени 7 правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; препознаје ситуације дигиталног насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ; учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добије- них података и извођењузакључака; презентује спроведено истраживање и добијене резултате; процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропу- сте и грешке; у дискуси ји показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; учествује у доношењу правила рада групе и пошту јеих; проналази, критички разматра и користи		деловање појединца. Опасности у коришћењу интернета и мобилног телефона. Дигитално насиље и веза са Конвенцијом о правима детета. Карактеристике и последице дигиталног насиља. Седам правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука. Реаговање у ситуацијама дигиталног насиља. Одговорности ученика и школе.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	**Планирање и извођење истраживања о понашању ученика у школи и њиховим ставовима о употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона**. Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем. Избор теме, узорка и инструмента истраживања. Спровођење истраживања. Обрада података. Тумачење резултата. Припрема и презентација добијених резултата. Евалуација истраживања.

информације из различитих извора.		

Кључни појмови садржаја: права и одговорности, демократско друштво, партиципација, дигитално насиље, ставови.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програмски садржаји су заступљени у све четири области (*Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету* и *Грађански активизам),* али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају.

У процесу планирања наставе и учења, наставник се руководи, превасходно, исходима које ученици треба да остваре. Приликом осмишљавања активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да свака од њих може да се вишеструко искористи. Например, у оквиру скоро свих активности на различитим садржајима могућ је доприно состваривању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, емпатичност и др. То значи да за такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њихово остваривање одвија се постепено и спонтано са тенденцијом да ученици аутентично развијају пожељне облике понашања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање постављених исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада са ученицима. Могу се користити различити облици рада: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, пројекте, истраживања, промоције, покретање акција као и неке друге активности. Подстицање истраживачког рада је добра прилика да ученици унапреде своје компетенције за рад са подацима, закључивање, предвиђање, као и непосредну комуникацију и сарадњу.Различити извори информација: филмови- подстицајно делују на ученике да искажу мисли, осећања и ставове, интернет и различите социјалне мреже - облици комуникације који су блиски младима и на којима се могу препознати и анализирати многи проблеми живота у савременом свету, разговори о говору мржње, нетолеранцији, другим облицима кршења права, као и дигиталном насиљу. У остваривању програма Грађанског васпитања, продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања, представе и друго.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Чињеница да се програм описно оцењује не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Грађанско васпитање пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање циљева у учењу.

Службени гласник:

„Службени гласник РС“-Просветни гласник број 15/2018-77-правилник број 110-00-598/2017-04

Назив предмета: **ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)**
Циљ: Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.
Разред: **Шести**
Годишњи фонд часова: **36**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
• мођидасагледасадржајекојимаћесебавитинаставаПравославногкатихизиса у току 6. разредаосновнешколе; • мођидауочикаквојењегово предзнањеизградиваПравославногкатихизисаобрађеног у претходномразредушколовања.	**I – УВОД** **1. Упознавање садржаја програма и начина рада**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада
• мођидакажедасуЈевреји пред долазакМесијебилиподРимскомокупацијом и дасумеђуњимапостојалеподеле • мођидапрепознадасуЈевреји очекивалиМесијунаосновустарозаветнихпророштава • мођидапрепричаживотСветогЈована Претече и КрститељаГосподњег и кажедајеонприпремаонародзадолазакХриста • мођидадожививрлинскиживот и покајањекаоприпремузасусретсаХристом;	**II - ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖЈЕГ** **2. ИсторијскеоколностипреддолазакХристов** **3. ЈеврејскоишчекивањеМесије** **4. СветиЈован Претеча**	• Историјскеоколностипреддолазак Христов • Старозаветнапророштва одоласкуМесије • СветиЈованПретеча
•мођи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима. •мођи да наведе неке од новозаветних књига и околности њиховог настанка; •мођи да пронађе одређени библијски одељак; •мођи да каже да се Библија користи на богослужењима; •мођи да именује Јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе;	**III - УВОД У НОВИ ЗАВЕТ** **5. НовиЗаветјеиспуњењеСтарогЗавета** **6. Новозаветнисписи Јеванђелисти**	• Нови Завет је испуњење Старог Завета • Новозаветни списи (настанак, подела,функција, аутори...) • Јеванђелисти

•бити подстакнут на читање Светог Писма.		
•моћи да преприча догађај Благовести и да препозна да је то „почетак спасења“; •моћи да препозна службу анђела као гласника и служитеља Божијих; •моћи да препозна Богородичино прихватање воље Божије као израз слободе; •моћи да уочи да је за разлику од Еве, Богородица послушала Бога •моћи да преприча неке од догађаја из живота Пресвете Богородице и повеже их са Богородичиним празницима; •моћи да преприча библијски опис Рођења Христовог;• моћи да наведе најважније делове храма и препозна њихову богослужбену намену. • моћи да именује нека богослужења и да зна да постоје покретни и непокретни празници; • бити подстакнут да активније учествује у богослужењима	**IV - БОГОЧОВЕК – ИСУС ХРИСТОС** **8. Пресвета Богородица – Благовести** **9. Богородичини празници** **10. Рођење Христово** **11. Христос је Богочовек** **12. Крштење Христово** **13. Христова чуда** **14. Новозаветнезаповести и Беседа на гори** **15. Христос – „пут, истина и живот”** **16. ЛазареваСубота и Цвети** **17. ТајнаВечера – прваЛитургија** **18. СтрадањеХристово** **19. ВаскрсењеХристово**	• Пресвета Богородица – Благовести • Богородичини празници • Рођење Христово • Христос је Богочовек • Крштење Христово • Христова чуда • Новозаветне заповести и Беседа на гори • Христос – Онај који је наш „пут, истина и живот“ • Лазарева Субота и Цвети • Тајна Вечера – прва Литургија • Страдање Христово • Васкрсење Христово
•моћи да преприча догађаје Вазнесења и Педесетнице; •моћи да каже да је силаском Духа Светог на апостоле рођена Црква Христова; •моћи да именује неколико светих апостола и наведе неке од догађаја из њиховог живота; •моћи да уочи да су у Римском царству хришћани били гоњени и наведе неке од примера мучеништва; •моћи да објасни значај доношења Миланског едикта; •моћи да усвоји вредност толеранције међу људима различитих верских убеђења;	**V - ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА** **20. Вазнесење и Педесетница** **21. Црква у Јерусалиму** **22. Павле – апостол незнабожаца** **23. Прогони хришћана** **24.Свети цар Константин и крштење царства**	• Вазнесење и Педесетница • Заједница у Јерусалиму, премаизвешта јуизДелаапосолских • Мисионарско делосветогапостолаПавла • ГоњењаЦркве • СветицарКонстантин и крштењецарства

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

- Теоријсканаставасереализујеучионици;
- Практичнанаставасереализујеуцркви – учешћемулитургијскомсабрању;

ПОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставасереализујекрозследећеобликенаставе:

- теоријсканастава (35часова)
- практичнанастава (1час)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Наставни предмет: НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ учења предмета: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције:Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Специфичне предметне компетенције:1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције

(разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).
Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).
Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.
Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.
Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.
3) Интеркултурална компетенција
Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.
Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: шести

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Слушање и читање краћих, једноставних текстова који се односе на поздрављање, представљање и тражење/ давање информација личне природе; реаговање на усмени или писани импулс саговорника и иницирање комуникације; усмено и писано давање информације о себи и другима; усмено и писано тражење информације о другима. Hallo. Ich bin Anna. Und du? Wie heißt du? Er heißt Andreas. Mein Name ist Andera Zilinski. Freut mich. Wie alt bist du? Ich bin 12. Woher kommst du? Ich komme ausSerbien. Wo wohnt deine Tante? Meine Tante wohnt in Wien. Franz ist mein Schulfreund. Wir gehen in die sechste Klasse. Wann bist du geboren? Am .....(s)ten .....Wie ist deine Telefonnummer? Wie geht`s?Wie geht es Ihnen? Gut, danke. Und dir? Und Ihnen?Na ja, es geht. Schlecht. Auf Wiedersehen. Gute Nacht. Tschüs. Bis bald! Презентслабихглаголаинајфреквентнијихјакихглагола. Употребаодређеног, неодређеног, негационог, присвојногчланауноминативуиакузативу. Употребанултогчлана.

– постави и одговори на једноставна питања личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; – разуме једноставан опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – опише карактеристике бића, предмета, појава и места користећи једноставна језичка средства; – разуме једноставне предлоге и одговори на њих; – упути једноставан предлог; – пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;		Употребаупитнихзаменицаиприлога (wer, was; wo, wie, wann, woher). Употребапоказнезаменице das. Исказнаиупитнареченица – положајглагола/редречи. Основнибројевидо 1000. (Интер)културнисадржаји: устаљенаправилаучтивости; титулеузпрезименаособа (Herr Becker, Frau Bauer); именаинадимци; начинписањаадресе.
	ОПИСИВАЊЕБИЋА, ПРЕДМЕТА, ПОЈАВАИМЕСТА	Meine Fruendin ist groß und schlank. Wie sind deine Haare? Blond oder braun? Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz. Er frisst gern Kekse. Anna ist meine beste Freundin. Sie ist nett und freundlich. Sie sieht sehr schön aus. Das ist unsere Wohnung. Sie ist neu und groß. Ich finde sie sehr schön. Wir wohnen in der Stadt. Meine Großeltern leben auf dem Lande. Die Natur ist wunderschön. Ich fühle mich wohl in ihrem Haus. Презентнајучесталијихглаголаспрефиксом. Употребапридеваиприлогакаоименскогделапредикатаузглагол sein. Присвојничланови/детерминативиуноминативу, дативуиакузативу. Редречиуисказнојиупитнојреченици. Употребапредлогасдативомузглаголемировања. (Интер)културнисадржаји: најважнијегеографскекарактеристикезе

		мањанемачкогговорногподручја; биљнииживотињскисвет.
– разуме једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; – упути једноставне молбе и захтеве; – затражи и пружи кратко обавештење; – захвали се и извини се користећи једноставна језичка средства; – саопшти кратку поруку којом се захваљује;	ПОЗИВИРЕАГОВАЊЕНАПОЗИВЗАУЧЕШЋЕУЗАЈЕДНИЧКОЈАКТИВНОСТИ	Gehen wir ins Kino/ Theater/ zum Sportplatz? Warum nicht? Das ist eine gute Idee. Komm, wir basteln ein Spielzeug! Mach mit! Ja, gern./ Leider kann ich nicht. Ich habe keine Zeit./Nein, tut mir leid. Ich muss lernen. Gehen wir zu Peter?Wann treffen wir uns dann morgen? Um sechs an der Bushaltestelle. Möchtest du mitkommen? Wollen wir ihm etwas mitbringen? Ja, vielleicht eine Schokolade. Заповедниначинфреквентнихглагола. Модалниглаголи (können, wollen, möchten). Употребапредлогасаакузативом (узглаголекретања). Употребапредлогасдативомиакузативом – (an, in, auf, zu). (Интер)културнисадржаји: разонода; прикладнопозивањеиприхватање/одбијањепозива.
– разуме и следи једноставна упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – даје једноставна упутства из домена свакодневног живота и личних интересовања;	ИЗРАЖАВАЊЕМОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊАИЗАХВАЛНОСТИ	Entschuldigung, können Sie das Fenster aufmachen? Danke. Ich danke Ihnen/Bitte. Darf ich Sie etwas fragen? Wo ist der Markt?Tut mir leid, das ich weiß auch nicht. Kannst du mir ein Glas Wasser geben? Danke. Vielen Dank. Ich danke dir./Nichts zu danken. Gern geschehen. Hallo. Hier ist Sandra, kann ich Birgit sprechen?Tut mir leid, aber sie ist nicht zu Hause. Употребанеодређеногчланауноминатив

– разуме честитку и одговори на њу; – упути пригодну честитку; – разуме једноставне текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње; – размени информације које се односе на опис догађаја и радњи у садашњости; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/ активности користећи неколико везаних исказа; – разуме краће текстове у којима се описују догађаји у прошлости; – размени информације у вези са догађајима у		у, дативуиакузативу. Употребамодалнихглаголаупрезенту. (Интер)културнисадржаји: правилаучтивекомуникације, дружењеипријатељскиодноси.
	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Слушањеичитањетекстовакојисадржеје дноставнијаупутства (нпр. занаставнуактивност, закомпјутерскуилиобичнуигру, заупотребуапарата/апликација, рецептзаправљењејелаисл.) савизуелномподршкомибезње; усменодавањеједноставнихупутставауз адекватнугестикулацијуилибезње; писанодавањеједноставнихупутстава. Lies den Text und antworte auf die Fragen. Ergänze die Sätze. Schreib deinem Freund/deiner Freundin eine E-Mail/ eine SMS./Du sollst die rote Taste drücken./Kartoffeln schälen/Nudeln kochen. Заповедниначин. Употребамодалнихглаголаупрезенту. Инфинитивуфункцијизаповести. (Интер)културнисадржаји: традиционалне/омиљеневрстејела; игре.
	УПУЋИВАЊЕЧЕСТИТКИИИЗРАЖАВАЊЕЗАХВАЛНОСТИ	Herzlichen Glückwunsch! Alles Gute zu/ zum/ zur.....! Zum Geburtstag viel Glück! Ich gratuliere dir zu .... Frohe Weihnachten/Ostern. Tut mir leid. Schade. Mehr Glück nächstes Mal. Употребаличнихзаменицауноминативу, дативуиакузативу. Узвичнереченице. (Интер)културнисадржаји: значајнипразницииидогађајииначинобел

прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај из прошлости; – разуме планове и намере и реагује на њих; – размени једноставне исказе у вези са својим и туђим плановима и намерама; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава;		ежавања; честитање.
	ОПИСИВАЊЕДОГАЂАЈАИРАДЊИУСАДАШЊОСТИ	Ich lebe in einer Großstadt. Meine Wohnung ist im Erdgeschoss/ im zweiten Stock. Was machst du am Wochenende? Ich räume mein Zimmer auf, lerne und am Nachmittag gehe ich aus. Sieht dein Vater gern fern? Was trainierst du? Wann gehst du zum Training? Mittwochs und freitags. Садашњевреме (слабиијакиглаголи, глаголиспрефиксом, модалниглаголи). Употребаприлогазавремеиместо (donnerstags/da, dort, hier). Редречиуисказној, упитнојиузвичнојреченици. Реднибројеви. (Интер)културнисадржаји: породичниживот; животушколи – наставнеиваннаставнеактивности; распустиипутовања.
– разуме свакодневне изразе у вези са непосредним и конкретним жељама, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази основне жеље, потребе, осете и осећања користећи једноставна језичка средства;	ОПИСИВАЊЕДОГАЂАЈАИРАДЊИУПРОШЛОСТИ	Ich war gestern bei Maria. Am Montag hatten wir kein Deutsch, unsere Lehrerin war krank. Was hast du gefrühstückt? Ich habe Butterbrot gegessen und Tee getrunken. Meine Großeltern hatten viele Tiere auf dem Bauernhof. Mozart ist in Salzburg geboren. Er war Pianist und Komponist. Er hatte eine Schwester. Er war sehr berümt. Прошловреме. Претеритпомоћнихглагола sein/haben. Перфектнајфреквентнијихслабихијаки хглагола. Прилозииприлошкиизразизавреме: gestern, vorgestern, vor drei Tagen,

– разуме једноставна питања која се односе на положај предмета и бића у простору и правац кретања, и одговори на њих; – разуме обавештења о положају предмета и бића у простору и правцу кретања; – опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима; – разуме једноставна обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама; – тражи и даје информације о хронолошком времену и метеоролошким приликама користећи једноставна језичка средства; – опише дневни/недељни распоред активности; – разуме једноставне изразе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставне исказе који се односе на		letztes Jahr, im Jahr 1746... (Интер)културнисадржаји: животнекадисад.
	ИСКАЗИВАЊЕ ПЛАНОВА И НАМЕРА	Am Samstag gehen wir ins Museum. Wir treffen uns um 10 Uhr vor dem Museum. Kommst du mit? Gerne. Ich möchte am Sonntag eine Grillparty machen./Um wieviel Uhr sollen wir kommen? Kannst du mir morgen beim Umzug helfen?/Leider kann ich nicht. Ich muss zu meinen Großeltern gehen. Mein Opa hat Geburtstag. Употребасадашњегвременазабудућура дњу. Предлози. Прилозизавреме (heute, morgen, bald...). Модалниглаголи. (Интер)културнисадржаји: свакодневниживот, обавезеиразонода; породичниипријатељскиодноси.
	ИСКАЗИВАЊЕЖЕЉА, ПОТРЕБА, ОСЕТАИОСЕЋАЊА	Mir ist kalt/heiß. Ich habe (keinen) Hunger/Durst. Ich bin müde/traurig/froh. Ich habe Angst. Ich fühle mich (nicht) wohl. Mein Kopf tut weh. Ich habe Kopfschmerzen./Tut mir leid, nimm dann eine Tablette ein./ Geh ins Bett/ Du sollst zum Arzt gehen. Das macht mir großen Spaß! Das finde ich toll! Личнезаменицеуноминативу, дативуиакузативу. Заповедниначин (друголицеједнинеимножине). Прилозизаначин (viel, gern, schlecht, super, toll).

поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто; – разуме једноставне исказе који се односе на описивање интересовања, изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – опише своја и туђа интересовања и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – разуме једноставне изразе који се односе на количину нечега;		(Интер)културнисадржаји: мимикаигестикулација; употребаемотикона; емпатија.
	ИСКАЗИВАЊЕПРОСТОРНИХОДНОСАИВЕЛИЧИНА	Enschuldigung, wie komme ich zur Bibliothek?/Gehen sie geradeaus und dann die erste Straße links. Gibt es hier eine Apotheke? Ja, sie ist gleich neben der Post/ hinter dem Hotel. Novi Sad ist etwa 80km von Belgrad entfernt. Wo liegt der Bodensee? In der Schweiz?Warst du schon am Bodensee? Der See ist 60km lang und 14km breit. Употребадативаиакузативаузглаголемировањаикретања. Прилозизаправацместо: geradeaus, links, rechts. Заповедниначин. Предлозизаизражавањеположајаипросторниходноса (in, an, auf, hinter, unter, vor, neben, zwischen... (Интер)културнисадржаји: јавнипростор; типичанизгледшколскогистамбеногпростора; локалнемернејединице; природа.
	ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА	Слушањеичитањеједноставнихтекстоваувезисахронолошкимвременом, метеоролошкимприликамаиклиматскимусловима; усменоописанотражењеидавањеинформацијаовременудешавањанекеактивности, метеоролошкимприликамаиклиматскимусловима. Употребасадашњегвременазаизражавањебудућности. Прилозизавреме (heute, manchmal, immer, nie...). Повратниглаголи. (Интер)културнисадржаји: климатскиусловиуземљаманемачкогворногподручја; типичнорадновреме.

– пита и саопшти колико нечега има/нема, користећи једноставна језичка средства; – пита/каже/израчуна колико нешто кошта; – састави списак за куповину; – на једноставан начин затражи артикле у продавници и наручи јело и/или пиће у ресторану; – изрази количину у најшире заступљеним мерама (грами, килограми...).	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Слушањеичитањеједноставнихтекстов аукојимасесаопштаваштанекоима/нема иличијеј енешто; тражењеидавањеинформацијаувезисап оседовањемиприпадањем. Ist das dein Bruder?Nein, mein Bruder ist viel größer. Wessen Auto ist das? Das ist das Auto von unserer Nachbarin. Wem gehört diese Tasche? Das ist Marias Tasche. Ich brauche einen Kugelschreiber./Nimm meinen. Ich habe einen Hund und keine Katze. Употребаприсвојнихчлановауноминати ву, дативуиакузативу. Изражавањеприпадностипредлогом von + датив. Употребаглагола gehören. Употребаодређеногинеодређеногчлана. Негација. (Интер)културнисадржаји: породицаипријатељи; односпремасвојојитуђојимовини.
	ИЗРАЖАВАЊЕИНТ ЕРЕСОВАЊА, ДОПАДАЊАИНЕД ОПАДАЊА	Слушањеичитањеједноставнихтекстов аувезиснечијиминтересовањима, хобијима, активностимаиствариматојему/јојсесв ићају/несвићају; разменаинформацијаувезисасвојимиту ђиминтересовањима, хобијима, активностимаиствариматојему/јојседо падају/недопадају; усменоописаноописивањеинтересовањ а, хобија, активностииствариматојему/јојседопадај у/недопадају. Was machst du gern/nicht gern? Ich spiele gern Klavier. Früh aufstehen mag ich nicht. Isst du gern Erdbeeren? Ja, sie sind so lecker.

		Gehst du gern einkaufen? Nein, das finde ich langweilig. Wie findest du unsere neue Deutschlehrerin?/Sie ist nett und hübsch. Mein Lieblingsschauspieler ist ein Italiener. Was isst du lieber – Äpfel oder Birnen? Basketball spiele ich am liebsten. Презентмодалногглагола mögen. Сложенице – родиграђење: (рецептивно). Глаголи finden и gefallen заизражавањедопадања/недопадања. Компарацијапридева gut, gern и viel. (Интер)културнисадржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спортирекреација; уметност (књижевностзамладе, стрип, музика, филм).
	ИЗРАЖАВАЊЕКОЛИЧИНЕ, БРОЈЕВАИЦЕНА	Слушањеичитањеједноставнихтекстовакојиговореоколичининечега; усменоописанопостављањепитањаидавањеодговораувезисаколичином; слушањеичитањетекстованатемекуповинеипоруџбинеуресторану; играњеулогарадисимулацијеситуацијаукојимасенештокупује, наручује; писањесписказакуповину; разменаинформацијаоценамапроизводаирачунањецена; изражавањеколичинеумерама. Wie viele Häuser siehst du auf dem Bild? Da sind 10 Häuser, nicht wahr! Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? 200 Gramm. Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Ja, wir brauchen keine Butter. Haben Sie Äpfel? Ja, wieviel brauchen Sie? Zwei Kilo. Und was kostet ein Kilo? 2,20 Euro. Haben Sie diesen Rock in Größe 36? Dieser Rock kostet 12 Euro, das ist nicht

		teuer. Wie viele Schüler haben eine Eins in Mathe bekommen? Nur 5 von 25 Schülern in der Klasse. Also nur ein Fünftel, das ist nicht gut. Употребајезичкихсредставаквантификације. Исказивањеколичинеицене. Основнибројевидо 1000. (Интер)културнисадржаји: друштвеноокружење; валута, читањецена, намирницеипроизводиспецифичнизацијунукултуру.

Кључнипојмовисадржајапредмета: комуникативниприступ, функционалнаупотребајезика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе, наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења, имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика. Исходи се разликују, тако да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које неодређује садржаје предмета и за то се садржајима у уџбенику приступа селективно и ускладу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини изворз нања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Структуриран је тако да наставника постепено води од исхода, преко комуникативне функције као области, до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама. Применом оваквог приступа у настави страних језика, ученик се оспособљава да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Овај приступ подразумева уважавање следећих ставова:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битно је значење језичке поруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и за то узор није изворни говорник;
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање програма наставе и учења као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Програм је урађен на основу Правилника о плану наставе и учења за шести разред бр. 110-00598/2017-04 , 15/2018-77

ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Назив предмета: **ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ**
Циљ: Циљ учења слободне наставн еактивности Животне вештине је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме различите животне ситуације и изазове,

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Одговоран однос према здрављу Компетенцијазацеложи вотноучење Сарадња Решавањепроблема Одговорноучешће у демократскомдруштву Радсаподацима и информацијама Дигиталнакомпетенциј	– наодговоранначинбрине о себи и околини и помажедругима у невољи; – проналазирелевантне и поузданеизвореинформацијаод значајазасналажење у свакодневним и ванредним животнимситуацијама; – критичкипромишља и доносиодлукеуважавајућиконтекстситуације, проценупоследица и најбољиинтересзасебе, друге и околину;	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ Вештинекритичкогмишљења, решавањапроблема, доношењаодлука. Организационевештине и вештинеуправљањавременом. Социо-емоционалневештине: сарадња, комуникација, асертивност, решавањесукоба, препознавањесопствених и туђихемоција, превазилажењестреса.

а Комуникација Одговоранодноспремао колини	– јасноизразисопственемисли и осећања, сапажњомслушасаговорника и комуницирасадругиманаконст руктиванначин; – сарађујесачлановимагрупекојо јприпада и одупресепритискугрупенаасер тиванначин; – организујесвојесвакодневнеакт ивностинапродуктиванначин; – препознаопасности и адекватнореагује; – разликујеризичноодпревентив ног и безбедногпоступањапре, током и наконелементарненепогоде; – тумачизнаковеопасности, посебно ЕОР и поступа у складусаупутствиманадлежни хслужби; – проценисопственемогућности и ограничења у решавањупроблема и потражиодговарајућупомоћкад проценидаситуацијапревазила зињеговемогућности; – повезујеинформацијеодрелева нтнихинституцијасапотенција лнимризицима и правилнимреаговањем у кризнимситуацијама; – образложизначајсолидарности сељудима у невољи; –	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ Културабезбедности и надлежностизасмањењеризикао дкатастрофа. Климатскепромене и заштитаживотнесредине у контекстукултуребезбедности. Општабезбедност: безбедност у саобраћају; знациопасности и упозорења (зрачење, биолошкаопасност, ЕОС – експлозивниостацирата, запаљиво, хемијскипроизводи). Планкомуникације и евакуације у случајунесреће. Елементарненепогоде: пожари, земљотреси, поплаве, екстремниметеоролошкиуслови. Безбедностнаводи. Првапомоћ.

	аргументујезначајкултуребезбедности и пружањапрвепомоћи;	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:
I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Програмсадржидветематскецелине.ПрвасеодносинавештинекојеСветсказдравственаорганизацијаидентификујекаонеопходнезауспешан и здравживот и којеимајувеликупримену у различитимживотнимситуацијамаодобластишколовања, светарададоживота у заједници и успостављањаодносасадругимљудима.Другатемасеодносинавештинекоједолазедоизражаја у ванреднимживотнимситуацијамакаоштосупоплаве, пожари, екстремниклиматскиусловиилисаобраћајненезгоде.Фокусоветемејеизградњакултуребезбедности.
Свакатемасеобрађује у токуједногполугодишта.
Садржајиизпрограмамогуседовести у везусапрограмимаГеографије, Физичког и здравственогваспитања ,Биологије,Технике и технологијеСрпскогјезикаи књижевности и Грађанског васпитања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ
У оквируоветемесадржајисуподељени у трицелине.Првасеодносинагрупувештинакојебисемогленазватикогнитивне, другугрупучинеорганизационе, а трећусоцијално-емоционалне.
ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ
У оквируоветематскецелинесадржајисудати у седамкључнихпојмова: културабезбедности,заштитаживотнесредине и климатскепромене, општабезбедност, планкомуникације и евакуације (припремапородичногпланареаговања у случајунесреће),елементарненепогоде, екстремниметеоролошкиусловии и прва помоћ.
III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Наставниктребаконтинуиранодапратинапредакученика, којисеогледа у

начинунакојиученициучествују у активностима, какоприкупљајуподатке, какопредвиђајупоследице, какокритичкипромишљају, чимесеруководе у процесудоношењаодлука, какокомуницирају. У складусаисходима, тамогдесеочекујезнањеилинекавештинаприкладноједасетопровери у формиквиза, улазних и излазнихтестова, презентације, писањаесеја и др.Вредновањеученичкихпостигнућавршисе у складусаПравилником о оцењивањуученика у основномобразовању и васпитању, а успехсеизражаваописно (истичесе, добар и задовољава).Ученицисвакакотребаунапреддабудуупознатиштаћесе и накојиначинпратити и вредновати.

„Службенигласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

Назив предмета: **МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ**

Циљ:Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацентричном окружењу.

Разред: Пети или шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенцијазацеложивотно учење Комуникација Радсаподацима Дигиталнакомпетенција Решавањепроблема Сарадња Одговорноучешће у демократскомдруштву Одговоранодноспремаздрав љу Одговоранодноспремаоколи ни Естетичкакомпетенција Предузимљивост и оријентацијакапредузетништ ву	– идентификује/процениконо муникацијскипроцес у односумедији – публика (корисници); – разликујетрадиционалне и новемедијепоредећиначи непласирањапорука; – упоредиосновнеособено стиразличитихмедија и изводизакључке о функцијамамедија; – опише и анализирасвојемедијскен авике; – разликујемедијскесадрж ајеодстварности, идентификујућиихкаоко нструктестварности; – деконструишеједноставн	**ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА** И Медији и публика (корисници). Традиционалнимедији (штампа, радио, телевизија, филм) и новимедији (интернет). Улога и местомедија у савременомдруштву. Медијскенавике (*Мојмедијскидан*). **ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ** Медијскисадржајикао конструктиствености. Деконструкција и конструкцијамедијскихпо рука. **ОГЛАШАВАЊЕ** Комерцијалнимедијски садржаји у

	ијепримеремедијскихпорука; – одговорнокреираједноставнијемедијскесадржаје. – критичкивреднујеоглашавање у различитиммедијскимсадржајима и препознајепрофиткаоосновницељ; – наводипримереманипулације у медијскимсадржајимакојимасеподстичукуповина и потрошња, одређенаосећања, вредности и ставовипотрошача. – разликујефункције и могућностимобилнихдигиталнихплатформи; – идентификујенедостатке и предностимобилногтелефонакаоуређајазакомуницирање, информисање и забаву; – препознајесврху и начинфункционисањапретраживача „намрежи” и агрегаторасадржаја; – вреднује и разврставаједнаставнијепримереинформацијасаинтернетапремаизворима изкојегпотичу, делећиихнапоуздане и непоуздане; – препознајеризичнопонашањенадруштвениммрежама.	различитиммедијима (рекламе, скривенепорукенамењенепласирањуодређенихидеја, садржаја и животнихстилова). Профиткаоциљоглашавања. тицајмедијскихсадржајанаосећања, вредности и понашањепублике – куповину и потрошњу. **МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ** Комуникација у дигиталномокружењу. Поузданост и веродостојностинформацијанаинтернету. Претраживачи „намрежи” и агрегаторисадржаја. Вредновање и селекција доступнихинформација. Персонализованапретрага на Гуглу. Анализаапликацијанамобилномтелефону. Зависностодмобилнихтелефона.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:
I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Основни задатак наставника је да подстиче интересовање ученика за аналитички приступ медијским садржајима и развија одговорно понашање ученика приликом креирања и објављивања медијских порука путем друштвених мрежа и телефонских апликација. Програм Медијска писменост обухвата четири тематске области: Појам медија и њихове функције; Деконструкција и конструкција медијске поруке; Оглашавање и Медијски садржаји на мобилним дигиталним платформама и претраживање на интернету.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу остваривања наставе посебно се подстичу:
1) интерактивност, која се потврђује у договарању наставника и ученика о динамици и начинима реализације тема;
2) рад у групама као облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу;
3) креативност, која се развија кроз стваралачки однос према медијима;
4) пројектна настава, која омогућава синтезу истраживачког и стваралачког приступа медијима.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд. Постигнућа ученика се прате и вреднују формативно: током целог процеса.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Други начини провере напредовања су нпр. Квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складуса *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.*
Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже даразуме грешке и побољша свој резултат и учење.

„Службенигласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

Наставни предмет: **Вежбањем до здравља**

Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

Разред пети или шести

Годишњи фонд часова 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕК ОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ и кључни појмови САДРЖАЈА**
– Компетенција за целоживотно учење – Комуникација – Рад са подацима и информацијама – Дигитална компетенција – Решавање проблема – Сарадња – Одговоран однос према здрављу – Одговоран однос према околини – Одговорно учешће у демократском друштву	– дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; – упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; – разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; – има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; – препозна ситуације у којима не сме да вежба; – препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље; – повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет; – поштује еколошка правила у средини где вежба;	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА Појам и врсте здравља, начини његовог праћења и чувања. Утицај вежбања на здравље, раст и развој. Људско тело и вежбање – кости, зглобови, мишићи. Специфичности вежбања у и ван спорта. Правилно и неправилно вежбање. Мотивација за вежбање и фактори који утичу на одустајање. Када не треба вежбати. Вежбање и имунитет. Значај вежбања на чистом ваздуху. Вежбање и очување животне средине. Повреде при вежбању и прва помоћ. ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ Исхрана као извор енергије. Карактеристике основних животних намирница важних за вежбање.

	– правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању; – критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање; – користи поуздане изворе информација о утицају исхране и	

	вежбања на здравље и физички изглед; – разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела; – препозна ризике гојазности и мршавости; – наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу; – критички се односи према рекламираним производима животних намирница; – аргументовано	Гојазност и мршавост – ризици и компликације. Како и где се информишемо о здравом начину исхране. Производи који се рекламирају, а треба их избегавати. Различите врсте дијета и њихови позитивни и негативни ефекти. Правилна исхрана пре и после вежбања. ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД Идеал физичког изгледа некад и сад. Правилно држање тела и физички изглед. Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед.

	дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета; – доведе у везу вежбање са правима детета; – аргументује значај вежбања после болести и неких повреда; – поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту; – преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером. прилагођени њиховим могућностима.	Утицај вежбања и здравих начина живота на физички изглед. У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ Остваривање права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење кроз вежбање прилагођено могућностима и потребама. Доступност опреме и простора за вежбање. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту. Вежбање после болести и повреда. Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепт слободне наставне активности Вежбањем до здравља припремљен је у складу са Законом о основама система образовања и васпитања у коме се наводи као један од циљева развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, као и општа међупредметна компетенција одговоран однос према здрављу.

Истраживања спроведена на школској популацији показала су да ученици немају довољно физичке активности, посебно на свежем ваздуху и да се често неправилно хране. Ученици у 5. и 6. разреду су у узрасту када формирају однос према вежбању и потребно је да добију шири контекст физичког вежбања које се не повезује само са спортом већ са правом на развој и здравље.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Вежбањем до здравља.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм се природно надовезује на садржај програма предмета Физичко и здравствено васпитање и не захтева посебан простор и опрему. Увидом у исходе може се видети да је фокус програма на вежбању као вредности, стицању релевантних знања о вежбању, здрављу и исхрани, као и развоју позитивних ставова који ће допринети да ученик самостално, без присиле одраслих, бира да се храни правилно и уместо седења у затвореном простору за компјутером изађе напоље и физички буде активан са својим вршњацима.

Наставник планира начин на који ће реализовати програм, као и број часова за сваку од четири теме. Број часова по темама не мора да буде исти, а подразумева се да неке активности својим садржајем и исходима којима воде могу припадати различитим темама. Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу дати садржаји су међусобно повезани па сами тим предност у планирању треба дати оним активностима које изражавају интегрисаност вежбања, здравља, исхране, физичког изгледа, животне средине.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих техника рада као што су демонстрације, презентације, мини предавања, дебате, студије случаја, анализе
видео прилога, гостовање стручњака, посете просторима за вежбање, спортским и рекреативним дешавањима.

У остваривању програма наставник се ослања на ученичка школска и ваншколска искуства. Осим везе са програмом Физичко и здравствено васпитање, садржаји овог програма надовезују се на оно што ученици уче у Биологији у петом и шестом разреду.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.

Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план

вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).

На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања. За тај садржај погодне су активности у којима ученици имају могућност да изнесу сопствено мишљење, дискутују, супротстављају аргументе. Ученици се могу поделити у две групе тако да једна треба да припреми аргументе којима би некога убедили да вежба, а друга да не вежба. Наставник треба да прати аргументацију ученика и да интервенише уколико се мотивација за вежбање тражи само у томе што то сви раде, што је лепо ићи у теретану, што се купује лепа спортска одећа и сл.

Трећи елемент теме односи се на животну средину и предвиђа упознавање ученика са могућностима вежбања у природи и са правилима чувања природе приликом вежбања. Посебно је важно указати на важност праћења квалитета ваздуха непосредно пре вежбања јер вежбање у условима загађеног ваздуха има више штете него користи. Ученике треба упутити да о квалитету ваздуха информације прикупљају на званичном сајту http://www.sepa.gov.rs/

У оквиру ове теме предвиђено је да се са ученицима обради и садржај који се односи на повреде којих свакако има чак и када се правилно вежба. Било би добро да ученици стекну увид које су то најчешће повреде и шта се може урадити у првом тренутку како би се последице повреде умањиле. Ту се мисли и на самопомоћ и пружање прве помоћи другоме. У оквиру фонда од једног часа недељно није могуће много времена посветити првој помоћи те се треба задржати на основним принципима прве помоћи и свакако упутити ученике да у случају повреде консултују лекаре.

ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ

Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.
Истраживања показују да на узрасту ученика од 12 и 13 година има пуно оних који се неправилно хране. Поред рада на стицању знања о принципима правилне исхране наставник треба да планира и активности које ће водити достизању исхода који тражи од ученика да се критички односе према рекламираним производима животних намирница. То је важно јер су циљна група реклама произвођача намирница које имају превише масти, соли и шећера најчешће баш ученици 5. и 6. разреда. То није случајно јер на ранијем узрасту исхрана ученика је под већом контролом родитеља који су најчешће ученицима припремали ужину код куће. Међутим, у првим разредима другог циклуса ученици мењају понашање и за време одмора одлазе у самопослуге и пекаре и сами бирају шта ће ужинати. Нажалост, њихови избори су често повезани са атрактивним реклама производа који нису добри за раст и развој. Зато са ученицима треба радити на анализи таквих реклама, коме се оне обраћају и са каквим порукама, као и на њиховом оснаживању да буду пажљиви потрошачи и пре куповине се упознају са информацијама о садржају производа, као и о њиховом року трајања и цени. Ученици могу да спроведу мини истраживање са циљем да утврде да такви рекламирани нездрави производи немају

високу цену, да су често на акцијама, да су изложени на местима која су лако доступна и близу каса, да понекад уз њих гратис иде други нездрави производ или играчка из чега се јасно види да произвођачи заједно са трговинама подржавају да деца и млади што више купују такве производе.

Иако у тим годинама ученици још увек не прибегавају у већој мери дијетама прави је тренутак да се упознају са њиховим позитивним и негативним последицама и развију позитиван став да се вишак или мањак килограма правилним вежбањем и исхраном може боље решити него дијетом преузетом из новина. Уколико је дијета неопходна онда је стручно лице прописује и прилагођава потребама конкретне особе.

ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД

Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан. Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи. Ученици треба критички да промишљају о информацијама које их „бомбардују" о физичком изгледу као и да се упознају са акцијама широм света да се тај „диктат" промени. Највећу пажњу треба да добије кључни појам садржаја који се односи на правилно држање јер се оно вежбањем може унапредити што је значајно и за здравље и за физички изглед.

У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ

Садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.

Доступност опреме и простора за вежбање је повезана са правима и ученици могу организовати покретање иницијативе да се направе неке промене у том смислу нпр. да се у околини школе у парку поставе справе за вежбање или да. Таква иницијатива може бити покренута заједно са ученицима који похађају Грађанско васпитање јер у петом разреду програмом је предвиђена акција у корист права ученика.

Код рада на родној равноправности у вежбању и спорту важно је да се она не представи да су једнаки захтеви у вежбању за мушкарце и жене. Неопходно је да ученици увек воде рачуна о уважавају различитих потреба, могућности и физичких ограничења као и да препознају примере дискриминације кад су за исти спорт и исто постигнут резултат мушкарци и жене различито награђени. У теми није дат
садржај који се односи на вежбање и менструални циклус јер је то већ предвиђено програмом обавезног предмета Физичко и здравствено васпитање али се може повезати са садржајем из овог програма.

У оквиру рада на овој теми ученици ће имати прилику, вероватно по први пут, да се упознају са значајем вежбања код особа које су биле болесне или повређене (саобраћајне незгоде, спортске повреде), као и са специфичностима вежбања особа са сметњама у развоју и инвалидитетом. За раду на тим садржајима погодне су различите технике, а

посебно се издваја примена студије случаја јер омогућава да се ученици упознају са током и изазовима у вежбању стварних особа које су направиле велики успех у спорту иако су нпр. биле озбиљно повређене или рођене са неким тешким обољењима. То се може повезати са садржајем из прве теме који се односи на мотивацију за вежбање и факторе одустајања од вежбања.

Тема пружа одличне могућности за реализацију радионица у оквиру којих ученици имају могућност да размене сопствена искуства о вежбању, искажу своје ставове, дилеме, страхове и чују шта други о томе мисле. То је посебно погодно за оне који избегавају да вежбају јер су гојазни или мршави а задатак наставника је да радионицу тако води да они буду охрабрени да вежбају.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице.

Код неких садржаја могу се урадити иницијални и излазни тест којим ће се утврдити знања, вештине, ставови пре и после рада на неком садржају.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање је описно (истиче се, добар, задовољава), а оцена не улази у општи успех.

Ученике треба унапред упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати, а приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију.

Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

Наставни предмет: Цртање, сликање, вајање
Циљ учења слободне наставне активности Цртање, вајање и сликање је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачко мишљење и унапређује визуелно опажање, естетичке критеријуме и способност ликовног изражавања.
Разред: пети или шести
Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ На крају програма ученик ће бити у стању да:**	**ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма**

Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Решавање проблема Рад са подацима и информацијама Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Сарадња Дигитална компетенција Предузимљивост и оријентација према предузетништву Одговорно учешће у демократском друштву	– црта креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, угла и притиска прибора/материјала; – црта према задатом моделу приказујући односе величина које опажа; – илуструје причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; – обликује, према моделу, фигуре од меког материјала стилизујући сложени облик; – обликује, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; – наслика ликовни рад према задатом или одабраном моделу приказујући тонове које опажа; – обликује стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; – изрази цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; – обликује употребне предмете примењујући најмање једну хоби технику; – разликује цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; – чисти радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада;	**ЦРТАЊЕ** Својства линија. Врсте цртежа. Цртачке технике. **ВАЈАЊЕ** Својства облика. Стилизовање облика. Вајарске технике. **СЛИКАЊЕ** Примарне, секундарне и терцијарне боје. Локални тон. Сликарске технике.

	– учествује у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.	

Кључни појмови садржаја предмета: цртање, вајање, сликње, перцепција,аперцепција,компоновање...

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање омогућава ученицима петог или шестог разреда да кроз ликовне радионице и индивидуалне и тимске ликовне пројекте развијају стваралачко мишљење и вештине које су им неопходне за свакодневни живот и наставак школовања.

У првој колони табеле наведене су међупредметне компетенције које је неопходно развијати код ученика, како у настави свих предмета, тако и током слободних наставних активности. У другој колони су наведени исходи учења за крај разреда, који прописују шта је сваки ученик способан да уради по завршетку учења програма. Исходи су смерница за планирање активности ученика, а не одређују ниво постигнућа, јер је развој ученика индивидуалан. У трећој колони су наведене три теме: Цртање; Вајање и Сликање, као и кључни појмови садржаја програма који су смерница наставнику за одабир мотивационих садржаја и планирање наставе.

Ослонац за планирање и реализацију програма је опште упутство за све програме слободних наставних активности, као и упутство за програм Цртање, вајање и сликање, које ближе објашњава специфичност програма. Програм је конципиран тако да фаворизује ликовне активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем ликовног истраживања и решавања ликовних проблема, сарадњу и употребу савремених технологија за учење и стваралачки рад.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ је потребно подстицати ученике да користе што различитије изворе и врсте информација, да их критички процењују, као и да их користе као подстицај за стварање оригиналног ликовног рада.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање надовезује се на програм предмета Ликовна култура, па је приликом планирања слободних активности неопходно водити рачуна о предзнањима ученика. Треба имати у виду и то да се програм слободних наставних активности разликује од програма општеобразовног предмета Ликовна култура, који обухвата знатно шире садржаје и исходе учења.

Прописани исходи су достижни за сваког ученика, јер су формулисани тако да не прописују ниво постигнућа. Како су у питању исходи за крај учења програма, који су формулисани уопштено, наставник може да прецизира исходе за сваку наставну јединицу. На пример, По завршетку наставне јединице ученик ће бити у стању да примењује технику лавирани туш.

Приликом планирања активности неопходно је мислити и на активности које на специфичан начин развијају међупредметне компетенције. Рад са подацима и информацијама подразумева

и коришћење разноврсних информација као подстицај за стваралачки ликовни рад. И погрешан податак може послужити као подстицај за стварање. На пример, исказ: Лазање су традиционално српско јело и питања: Да ли је овај исказ тачан; Зашто није; Која су традиционална српска јела; Од којих састојака се справљају; Како се ти састојци производе; Које је ваше омиљено јело... Ученици након разговора могу да обликују ликовне радове самостално одређујући ликовну тему. Могу да прикажу омиљено јело или састојак или процес производње неког састојка или да осмисле трпезу из маште... Посебан захтев је да на основу информација које су добили током разговора о храни дизајнирају неки употребни предмет који није прехрамбени производ (обућу, одећу, намештај, аутомобил...). Ликовна дела, такође, могу да буду подстицај за стварање, а да не упућују на копирање. Ученици могу да на основу уметничке слике насликају рад другачијег садржаја, користећи боје које опажају на уметничкој слици... Рад са подацима и информацијама пружа бројне могућности наставнику да осмисли активности које мотивишу ученике да стварају и развијају своје индивидуалне способности. Важно је приликом сваке активности истаћи циљ, односно објаснити ученицима зашто нешто раде, шта тачно уче и развијају како би се омогућило развијање компетенције за учење. Када је реч о развијању дигиталне компетенције, програм слободних наставних активности који је усмерен на традиционалне технике развија ову међупредметну компетенцију веома специфично.

Посебно заинтересованим и напредним ученицима могуће је задати домаће задатке. Корисно је да наставник унапред припреми листу могућих домаћих задатака. Тему индивидуалног пројектног задатка који се реализује код куће ученик може да одабере на основу две до четири тема које предлаже наставник, али и да сам осмисли и предложи тему која га највише интересује.

Потребно је унапред испланирати бар један тимски ликовни пројекат у току године, а који захтева више времена за реализацију.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих наставних метода и техника које мотивишу ученике и омогућавају максимални развој индивидуалних потенцијала. То, међутим, не подразумева упоређивање индивидуалних способности ученика и постављање превисоких захтева које не могу сви ученици да достигну, већ константно праћење напредовања сваког ученика и по потреби одређивање посебних индивидуалних задатака и активности да би се подстакла мотивација и омогућило напредовање у складу са индивидуалним способностима и интересовањима. Ученици и сами треба да предлажу ликовне теме и активности које их интересују, при чему све предложене активности треба да буду у оквиру програма. Оне могу бити повезане са актуелним догађајима у локалној заједници, као и за културну баштину народа ком ученици припадају. Треба имати у виду и то да ће неки ученици брже достићи исходе, а неки ученици спорије, као и то да ће сваки ученик једноставније и брже достићи неке исходе, а спорије друге исходе. Најважније је да се до краја године достигну сви исходи, у оној мери која је условљена индивидуалним могућностима сваког ученика.

У овом делу су дате препоруке и предлози активности као помоћ наставнику да одабере/осмисли задатке, а водећи рачуна о томе да није могуће реализовати све предлоге у оквиру датог фонда часова.

ЦРТАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати четири групе задатака: цртање на основу опажања, по задатом моделу (портрет, аутопортрет, поставка мртве природе, воће, поврће, биљке или предмети) који је одабрао наставник; цртање на основу опажања према моделу који је одабрао ученик; илустровање (приче, бајке, песме...) и цртање на основу маште. Ученици могу да уче нову технику или да усавршавају примену познате технике. Сви цртачки материјали и прибор су пожељни.

Ликовни проблеми које ученици треба да решавају везују се за примену ликовног језика, односно садржаја теорије обликовања који се у том разреду уче у настави Ликовне културе. Посебан нагласак је на развијању осећаја за изражајна својства линија и приказивању мотива у плановима.

Предлог хоби технике је цртање перманентним маркером на керамичкој шољи или тањиру који има једнобојну, белу глазуру. Наставник може да предложи другу активност, а хоби технике могу да се реализују и код куће. За ученике је корисно да на часу осмисле и скицирају мотив који би нацртали на неком употребном предмету.

Предлог активности за напредне ученике је преношење цртежа са мањег на већи формат папира (или другу подлогу већег формата), без употребе помоћних средстава, као што је претходно снимање и штампање цртежа у фотокопирници, коришћење папира на квадратиће или мерење.

Предлог заједничког пројекта је израда школског фанзина од најмање четири листа. Иако концепт фанзина подразумева да се ученици сами договарају, истражују, бирају и припремају садржаје и начин издавања, у оквиру пројекта је неопходно да наставник постави одређене критеријуме и прати развој пројектних активности (нарочито ако се фанзин поставља на интернет). Обавезни критеријуми су: да фанзин нема исти концепт и садржаје као школски часопис; да садржи више цртежа него текста; да нема вулгарних и увредљивих садржаја; да садржи стрип од најмање четири кадра и цртеже који изражавају коментар на актуелне школске догађаје, садржаје који се уче у том разреду, лапсусе ученика и наставника...

ВАЈАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати две групе задатака који се везују за материјал и поступак обликовања: моделовање меким материјалима; конструисање и обликовање комбинованим материјалима и материјалима за рециклажу. Пожељан меки материјал је школска глина, професионална вајарска глина, ДАС маса беле или теракота боје, ФИМО ефект и софт, као и друге савремене полимерне глине. Ученици који немају услова да набаве масе за обликовање могу да обликују масом коју су сами направили, а према рецепту који предлаже наставник или који су уз помоћ старијих пронашли на интернету или у литератури. Један од примера за то је маса од папира натопљеног у лепак за тапете.

Предлог хоби технике је израда накита и других акцесоара по избору ученика.

Предлог активности за напредне ученике је моделовање фигура већих димензија, на конструкцији од жице.

Предлог заједничког пројекта је израда мобилних инсталација за школу, као што су тракасте завесе, мобилне скулптуре, предмети од бојених фолија и сл. да би на тај начин оплеменили животни простор. Уколико постоје услови, могући пројекти су ливење у гипсу, као и обликовање керамичке глине, печење и глазирање керамике.

Индивидуални пројекти које заинтересовани ученици реализују код куће обухватају самостални избор теме, материјала, технике и садржаја.

СЛИКАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати три групе задатака: слободно сликање на основу маште; сликање на основу посматрања; сликање на основу утиска о визуелним, аудио и аудиовизуелним садржајима (ликовно дело, снимак уметничке игре, филм, музичко дело, фотографија, игрица...). Ученике могу мотивисати фотографије инсеката, лишајева, гљива... Могу радити по моделу тако што ће донети из природе различите плодове, комаде дрвета, камење, шкољке који имају необичне површине, линије и боје. Треба имати у виду да се знања о боји ученика петог и шестог разреда веома разликују, па је у складу са тим потребно осмислити циљеве часа и активности ученика.

Предлог хоби технике је украшавање ускршњих јаја и употребних предмета техником декупаж или ебру.

Предлог активности за напредне ученике је сликање композиција акрилним бојама на платну.

Предлог заједничког пројекта се односи на уређење школе и може обухватати израду мурала или чворованих таписерија, као и осликавање старог школског намештаја (столица и клупа) који је предвиђен за замену/бацање.

Предлог индивидуалног пројеката који се реализују код куће је витраж од прозирних фолија у боји или мозаик или осликавање облутака.

У овом делу су дате препоруке и предлози активности као помоћ наставнику да одабере/осмисли задатке, а водећи рачуна о томе да није могуће реализовати све предлоге у оквиру датог фонда часова.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију која ученику помаже да побољша свој резултат и учење.

Самопроцена је од изузетног значаја за напредак ученика у развијању способности опажања, изражавања, критичког и стваралачког мишљења. Самопроцена се врши кроз разговор, а веома је корисна метода 3, 2, 1 за самопроцењивање напретка, која је предложена у програму општеобразовног предмета Ликовна култура. Имајући у виду специфичност програма потребно је посебну пажњу обратити на грешке у ликовном раду и објаснити ученицима како да преобликују неуспеле радове, уместо да их бацају. Такође, потребно је водити рачуна о узрасним могућностима ученика, као и о томе да ученици могу бити незадовољни успешним ликовним радом или задовољни радом који не достиже очекиване резултате. Суштински грешке постоје у решавању постављених ликовних проблема у композицији, нарочито када се ради по моделу, док се код изражавања на основу маште или утиска мора рачунати на слободу ликовног изражавања, па и на то да грешке у композицији нису много важне у односу на садржај ликовног рада.

Препорука је да ученици чувају и преносе све цртеже и слике у мапи радова коју су сами направили и украсили, док фигуре могу да преносе у кутији са преградама, коју су, такође, сами направили. На крају полугодишта и пред крај школске године потребно је поставити изложбу свих радова (реализованих у школи и код куће) у холу школе, а у току године је пожељно да ученици сами постављају мање изложбе по завршетку сваког ликовног пројекта. Излагање радова је важно због поређења и самопроцене напретка, а разговор о радовима, односно различитим начинима решавања ликовних проблема омогућава ученицима и да уче једни од других.

Службени гласник РС", бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/2

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ

Циљ учења слободне наставне активности је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја.

Разред: Пети или шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ По завршетку програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Предузимљивост и оријентација ка	– препознаје проблем, планира стратегију решавања и решава проблем примењујући знања и вештине стечене у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства; – прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; – користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; – вреднује утицај својих навика у заштити животне средине и биодиверзитета; – активно учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и биодиверзитета; – повеже значај очувања животне средине	УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ Биодиверзитет и његов значај. Истраживање биодиверзитета непосредне околине. Мапирање врста. ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА Лековите биљке. Самоникле јестиве биљке. Зачинске биљке Аутохтоне расе и сорте.

предузетништву Естетичка компетенција	и биодиверзитета са бригом о сопственом и колективном здрављу;	Значај биљног покривача. Утицај климатских промена на живи свет. ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ Угроженост врста. Значај опрашивача. Утицај пестицида на живи свет.
	– одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; – аргументује своје ставове према еко-култури и култури свакодневног живљења; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању задатог циља; – критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи; – критички се односи према употреби и злоупотреби природе.	ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ Природни ресурси. Рационална употреба енергије. Рационална употреба воде. Понашање у природи. Заштићене природне вредности. Позитиван и негативан утицај човека на животну средину.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења слободне наставне активности „Чувари природе” намењен је ученицима петог или шестог разреда. – Сврха програма је да ученици стекну кључне компетенције из области очувања животне средине и биодиверзитета, како би разумели узроке и последице различитих природних феномена и промена под дејством човека и предложили сврсисходне, алтернативне начине деловања и понашања.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм промовише истраживачки приступ у настави и примену образовања за одрживи развој. Уз помоћ наставника ученици могу да испланирају и реализују одређену активност или ураде експеримент/оглед и да то затим прикажу на начин који је примерен теми или спроведеној активности (писано, усмено, графички, одговарајућом уметничком техником, итд.).

Ученици могу у складу са својим могућностима, разматрати ова питања, истраживати, правити изложбе, презентације, пројекте, паное, симулирати радио и ТВ интервјуе и наступе или правити кратке видео снимке и флајере о пројекту (нпр. коришћењем мобилног телефона) или директно учествовати у локалним радио и ТВ емисијама, блоговима, организовати дебате и сл.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ

У оквиру ове наставне теме ученици би најпре требало да се упознају/подсете шта представља појам биодиверзитета и његов значај. Након тога следе активности упознавања живог света непосредне околине.

ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА

У оквиру ове наставне теме ученици би требало да се упознају са значајем биљног покривача, аутохтоним расама и сортама живог света Србије и утицајем климатских промена на њих.

ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ

У оквиру ове наставне теме ученици би требало да разумеју да поједине људске активности угрожавају врсте и да људи могу активно да учествују у њиховом очувању.

ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ

У оквиру ове теме ученици би требало да упознају заштићене локалне природне вредности, развију свест о значају одрживог коришћења природних ресурса, као и о утицају човека и сопственој одговорности по локалну животну средину.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују... Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, колико су креативни. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање

проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа
Разред: пети или шести
Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ На крају програма ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
Компетенција за целоживотно учење, естетичка компетенција, решавање проблема, комуникација,сарадња, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини	– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Проширивање знања о музичким елементима. Изражајна својства динамике. Врста, карактер и примена темпа. Тон: боја и текстура Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити. Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања; Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас. Индивидуално и групно свирање.
	– користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине;	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета. Координација различитих менталних и физичких капацитета

	– контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија;	Правилно дисање. Концентрација. Говор тела. Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња. Брзина реаговања на различите захтеве из окружења. Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу. Стимулација и активација организма на психомоторном и когнитивном нивоу. Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела. Body percussion.
	– самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике;	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине. Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема. Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска. Обликовање оригиналног мишљења. Музичка критика. Анализа композиције Развијање способности и интересовања за

	– искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог – примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...); – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;	целоживотно образовање.

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот даје могућност заинтересованим ученицима да могу у целости изразити своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористити планиране садржаје програма музичке културе.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот се природно надовезује на програм предмета Музичка култура. Конципиран је тако да фаворизује активности ученика сходно њиховим индивидуалним могућностима и афинитетима, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, спознају о социо-емоционалном здрављу, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

У реализацији слободне наставне активности Музиком кроз живот, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике.

Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу)...

ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ

У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом.

КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ

Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања.

Коришћењем различитих метода и техника, наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног. Потребно је нагласити појединости до којих се долази на основу опсервирања.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

„Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 5/19, 1/20, 6/20, 8/20 и 5/21, Број 110-00-00181/2021-04

Назив предмета: **САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ**

Циљ: Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.

Разред: Шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву	– дефинише појмове и разуме разлике између појмова географски омотач, животна средина и природна средина; – наведе примере повезаности и условљености литосфере, атмосфере, хидросфере и биосфере у оквиру географског омотача; – наведе принципе одрживог развоја; – уочи активности човека које доприносе одрживости животне средине;	**ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА** Дефиниције географског омотача, животне средине и природне средине. Узајамна повезаност у оквиру географског омотача. Утицај човека на одрживост животне средине. Спровођење акција – заштита и одрживост животне средине. **ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– уочи узрочно последичне везе између активности човека и промена у животној средини; – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у очувању животне средине; – процени и упореди различите утицаје човека на потрошњу ресурса и одлагање отпада; – истражи изворе загађења у локалној средини; – анализира узроке и последице загађења у локалној средини – разврстава глобалне промене, упореди их и процени њихов утицај на животну средину – кроз решење пројектних задатака идентификује разлоге, узроке и последице емисије штетних гасова; – класификује изворе буке у локалном окружењу; – наведе и аргументује могућа решења за заштиту од буке; – класификује објекте геонаслеђа; – издвоји критеријуме за издвајање објеката геонаслеђа као репрезентативних примера геодиверзитета; – учествује у дебати о одрживом понашању у заштићеном подручја; – графички прикаже промену броја заштићених биљних и животињских врста Србије у одређеном	Глобалне промене у животној средини и њихове последице. Смањење емисија штетних гасова. Заштита од буке. Комунална хигијена (акција). Рециклажа (акција). Спровођење акција – одговоран однос према одрживости животне средине. **ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ** Одговоран однос према геолошкој, геоморфолошкој, хидролошкој разноврсности и разноврсности климе и земљишта. Геонаслеђе. Заштићена подручја. Заштићена подручја од међународног значаја. **ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА** Заштићене биљке Србије. Заштићене животиње Србије. Теренска вежба: посета резервату природе. Спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода.

	временском периоду; – препозна на карти заштићена подручја из наше земље која имају међународни значај; – образлаже разлоге заштите појединих биљних и животињских врста у Србији; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на локалитету; – формулише истраживачки задатак кроз рад у групама; – прикупи информације релевантне за истраживање; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања; – учествује у акцијама које су усмерене ка заштити и очувању животне средине.	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:
I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У току наставе и учења примењују серазличите стратегије учењазасноване на интеракцији, пројектима, решавању проблема, искуственом учењу. Сарадњу треба остваривати како са родитељима тако и са локалном и ширм заједницом а у циљу постизања активног односа ученика, развоја критичког и конструктивног мишљења, одговорног односа према себи, природном и социјалном окружењу. Наставни материјал треба да буде што разноврснији. Поред различитог наставног материјала, планирање посете установама или гостовања треба да подстакну ученике да користе различите изворе информација и да према њима имају критички однос.

За сваку тему и наставне јединице, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/проблем.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ и ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА.
Ове теме се остварују применом различитих активности: прављењем промотивних материјала, давањем предлога за решавање одређених проблема, те предлоге могу представити увиду есеја, паноа, филма, стрипа, или их изразити усменим путем. За одређене теме реализују истраживачке задатке и те своје резултате такође представљају на различите начине које сами бирају.У вези са одеђеним темама организовати предавања, презентације, креативне радионице, еко-играонице, прилагођена истраживања на терену, излете у природна добра, изложбе цртежа и фотографија, пројекције филмова, спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода и слично. Приликом организације посете природном добру спровести све активности везане за амбијенталну наставу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен). Континуирано се прати напредак ученика, а вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању,* а успех се изражава описно (*истиче се, добар* и *задовољава).*Ученици су унапред упознати са начином праћења и вредновања. Треба применити и формативно оцењивање које се исказује кроз опис постигнућа, ангажовања и препорука за даље напредовање ученика.
„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20
Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20 и 6/20
Број 110-00-00180/2021-04

ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Назив предмета:ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ
Циљ: Циљ учења слободне наставне активности Животне вештине је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме различите животне ситуације и изазове, повећа капацитет да на одговоран начин брине о себи, другима и околини и понаша се у складу са културом безбедности

Разред: пети или шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**

Одговоран однос према здрављу Компетенција за целоживотно учење Сарадња Решавање проблема Одговорно учешће у демократском друштву Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Комуникација Одговоран однос према околини	– на одговоран начин брине о себи и околини и помаже другима у невољи; – проналази релевантне и поуздане изворе информација од значаја за сналажење у свакодневним и ванредним животним ситуацијама; – критички промишља и доноси одлуке уважавајући контекст ситуације, процену последица и најбољи интерес за себе, друге и околину; – јасно изрази сопствене мисли и осећања, са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин; – сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин; – организује своје свакодневне активности на продуктиван начин; – препозна опасности и адекватно реагује; – разликује ризично од превентивног и безбедног поступања пре, током и након елементарне непогоде; – тумачи знакове опасности, посебно ЕОР и поступа у складу са упутствима надлежних служби; – процени сопствене могућности и ограничења у решавању проблема и потражи одговарајућу помоћ кад процени да ситуација превазилази његове могућности; – повезује информације од релевантних институција са потенцијалним ризицима и равилним реаговањем у кризним ситуацијама – образложи значај солидарности са људима у невољи; – аргументује значај културе безбедности и пружања прве помоћи;	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ Вештине критичког мишљења, решавања проблема, доношења одлука. Организационе вештине и вештине управљања временом. Социо-емоционалне вештине: сарадња, комуникација, асертивност, решавање сукоба, препознавање сопствених и туђих емоција, превазилажење стреса. ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ Култура безбедности и надлежности за смањење ризика од катастрофа. Климатске промене и заштита животне средине у контексту културе безбедности. Општа безбедност: безбедност у саобраћају; знаци опасности и упозорења (зрачење, биолошка опасност, ЕОС – експлозивни остаци рата, запаљиво, хемијски производи). План комуникације и евакуације у случају несреће. Елементарне непогоде: пожари, земљотреси, поплаве, екстремни еоролошки услови.Безбедност на води. Прва помоћ.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм садржи две тематске целине. Прва се односи на вештине које Светска здравствена организација идентификује као неопходне за успешан и здрав живот и које имају велику примену у различитим животним ситуацијама од области школовања, света рада до живота у заједници и успостављања односа са другим људима. Друга тема се односи на вештине које долазе до изражаја у ванредним животним ситуацијама као што су поплаве, пожари, екстремни климатски услови или саобраћајне незгоде. Фокус ове теме је изградња културе безбедности.

Свака тема се обрађује у току једног полугодишта.

Садржаји из програма могу се довести у везу са програмима Географије, Физичког и здравственог васпитања , Биологије, Технике и технологије Српског језика и књижевности и Грађанског васпитања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ

У оквиру ове теме садржаји су подељени у три целине. Прва се односи на групу вештина које би се могле назвати когнитивне, другу групу чине организационе, а трећу социјално-емоционалне.

ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ

У оквиру ове тематске целине садржаји су дати у седам кључних појмова: култура безбедности, заштита животне средине и климатске промене,

општа безбедност, план комуникације и евакуације (припрема породичног плана реаговања у случају несреће),елементарне непогоде , екстремни метеоролошки условии и прва помоћ.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. У складу са исходима, тамо где се очекује знање или нека вештина прикладно је да се то провери у форми квиза, улазних и излазних тестова, презентације, писања есеја и др. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, а успех се изражава описно (истиче се, добар и задовољава). Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати.

„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

План је урађен на основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20), и Правилника о плану наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за пети и шести разред основног образовања и васпитања („Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20 и 6/20), Број 110-00-00180/2021-04

Назив предмета: МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Циљ: Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом **медијацентричном окружењу.**

Разред: пети или шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници); – разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука; – упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија; – опише и анализира своје медијске навике; – разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као конструкте стварности; – деконструише једноставније примере медијских порука; – одговорно креира једноставније медијске садржаје. – критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ; – наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача.	**ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА** И Медији и публика (корисници). Традиционални медији (штампа, радио, телевизија, филм) и нови медији (интернет). Улога и место медија у савременом друштву. Медијске навике (*Мој медијски дан*). **ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ** Медијски садржаји као конструкти стварности. Деконструкција и конструкција медијских порука. **ОГЛАШАВАЊЕ** Комерцијални медијски садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке намењене пласирању одређених идеја, садржаја и

	– разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи; – идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву; – препознаје сврху и начин функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја; – вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане; – препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама.	животних стилова). Профит као циљ оглашавања. тицај медијских садржаја на осећања, вредности и понашање публике – куповину и потрошњу. **МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ** Комуникација у дигиталном окружењу. Поузданост и веродостојност информација на интернету. Претраживачи „на мрежи” и агрегатори садржаја. Вредновање и селекција доступних информација. Персонализована претрага на Гуглу. Анализа апликација на мобилном телефону. Зависност од мобилних телефона.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Основни задатак наставника је да подстиче интересовање ученика за аналитички приступ медијским садржајима и развија одговорно понашање ученика приликом креирања и објављивања медијских порука путем друштвених мрежа и телефонских апликација.

Програм Медијска писменост обухвата четири тематске области: Појам медија и њихове функције; Деконструкција и конструкција медијске поруке; Огашавање и Медијски садржаји на мобилним дигиталним платформама и претраживање на интернету.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу остваривања наставе посебно се подстичу:

1) интерактивност, која се потврђује у договарању наставника и ученика о динамици и начинима реализације тема;

2) рад у групама као облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу;

3) креативност, која се развија кроз стваралачки однос према медијима;

4) пројектна настава, која омогућава синтезу истраживачког и стваралачког приступа медијима.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд. Постигнућа ученика се прате и вреднују формативно: током целог процеса.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Други начини провере напредовања су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.*
Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

„Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

Наставни предмет:ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА
Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

Разред :пети или шести

Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕКОМПЕТЕНЦИЈЕ	ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови САДРЖАЈА
– Компетенција за целоживотно учење – Комуникација – Рад са подацима и информацијама – Дигитална компетенција – Решавање проблема – Сарадња – Одговоран однос према здрављу – Одговоран однос према околини – Одговорно учешће у демократском друштву	– дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; – упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; – разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; – има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; – препозна ситуације у којима не сме да вежба; – препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље; – повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет; – поштује еколошка правила у средини где вежба; – правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању; – критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА Појам и врсте здравља, начини његовог праћења и чувања. Утицај вежбања на здравље, раст и развој. Људско тело и вежбање – кости, зглобови, мишићи. Специфичности вежбања у и ван спорта. Правилно и неправилно вежбање. Мотивација за вежбање и фактори који утичу на одустајање. Када не треба вежбати. Вежбање и имунитет. Значај вежбања на чистом ваздуху. Вежбање и очување животне средине. Повреде при вежбању и прва помоћ. ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ Исхрана као извор енергије. Карактеристике основних животних намирница важних за вежбање.

	њихово достизање; – користи поуздане изворе информација о утицају исхране ивежбања на здравље и физички изглед;	

	– разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела; – препозна ризике гојазности и мршавости; – наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу; – критички се односи према рекламираним производима животних намирница; – аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета; – доведе у везу вежбање са правима детета; – аргументује значај вежбања после болести и неких повреда; – поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере	Гојазност и мршавост – ризици и компликације. Како и где се информишемо о здравом начину исхране. Производи који се рекламирају, а треба их избегавати. Различите врсте дијета и њихови позитивни и негативни ефекти. Правилна исхрана пре и после вежбања. ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД Идеал физичког изгледа некад и сад. Правилно држање тела и физички изглед. Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед. Утицај вежбања и здравих начина живота на физички изглед. У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ Остваривање права детета на раст, развој,

	равноправности и неравноправности у спорту; – преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером. прилагођени њиховим могућностима.	здравље, игру и дружење кроз вежбање прилагођено могућностима и потребама. Доступност опреме и простора за вежбање. Родна (не)равноправност у вежбању и спорту. Вежбање после болести и повреда. Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепт слободне наставне активности Вежбањем до здравља припремљен је у складу са Законом о основама система образовања и васпитања у коме се наводи као један од циљева развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, као и општа међупредметна компетенција одговоран однос према здрављу.

Истраживања спроведена на школској популацији показала су да ученици немају довољно физичке активности, посебно на свежем ваздуху и да се често неправилно хране. Ученици у 5. и 6. разреду су у узрасту када формирају однос према вежбању и потребно је да добију шири контекст физичког вежбања које се не повезује само са спортом већ са правом на развој и здравље.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Вежбањем до здравља.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм се природно надовезује на садржај програма предмета Физичко и здравствено васпитање и не захтева посебан простор и опрему. Увидом у исходе може се видети да је фокус програма на вежбању као вредности, стицању релевантних знања о вежбању, здрављу и исхрани, као и развоју позитивних ставова који ће допринети да ученик самостално, без присиле одраслих, бира да се храни правилно и уместо седења у затвореном простору за компјутером изађе напоље и физички буде активан са својим вршњацима.

Наставник планира начин на који ће реализовати програм, као и број часова за сваку од четири теме. Број часова по темама не мора да буде исти, а подразумева се да неке активности својим садржајем и исходима којима воде могу припадати различитим темама. Захтеви писања програма су такви да се теме приказују одвојено али у свакодневном животу дати садржаји су међусобно повезани па сами тим предност у планирању треба дати оним активностима које изражавају интегрисаност вежбања, здравља, исхране, физичког изгледа, животне средине.

Наставник се унапред припрема за часове тако што бира подстицаје којима ће ученике увести у тему и кључне појмове садржаја и изазвати њихову радозналост да о томе причају, постављају питања, истражују, уче. Постоје бројне могућности избора начина рада у зависности од теме, садржаја, претходног искуства, узраста и интересовања ученика. Предност свакако имају они начини рада у којима су ученици активно укључени у процес наставе и учења, као и они где се савремене технологије користе у едукативне сврхе. Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих техника рада као што су демонстрације, презентације, мини предавања, дебате, студије случаја, анализе
видео прилога, гостовање стручњака, посете просторима за вежбање, спортским и рекреативним дешавањима.

У остваривању програма наставник се ослања на ученичка школска и ваншколска искуства. Осим везе са програмом Физичко и здравствено васпитање, садржаји овог програма надовезују се на оно што ученици уче у Биологији у петом и шестом разреду.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

Тема прожима вежбање, здравље и животну средину и настоји да одговори на питање чему служи вежбање и како и где то радити. Има већи број кључних појмова и било би добро да наставник предност да оним активностима и примерима на којима ће ученици најлакше разумети ту повезаност.

Како свако вежбање није аутоматски и здраво, на различитим примерима, треба ученицима указати на разлику између правилног и неправилног вежбања и више пута се током целог програма враћати на то јер се ради о важном исходу. Ученици се могу организовати да радећи у мањим групама на интернету пронађу и направе избор и план вежби по одређеном задатку (вежбе за јачање мишића ногу, вежбе за правилно држање и сл.).

На ту тематику природно се надовезује питање о томе зашто нека особа вежба, односно из којих мотива то ради као и зашто се одустаје од вежбања. За тај садржај погодне су активности у којима ученици имају могућност да изнесу сопствено мишљење, дискутују, супротстављају аргументе. Ученици се могу поделити у две групе тако да једна треба да припреми аргументе којима би некога убедили да вежба, а друга да не вежба. Наставник треба да прати аргументацију ученика и да интервенише уколико се мотивација за вежбање тражи само у томе што то сви раде, што је лепо ићи у теретану, што се купује лепа спортска одећа и сл.

Трећи елемент теме односи се на животну средину и предвиђа упознавање ученика са могућностима вежбања у природи и са правилима чувања природе приликом вежбања.

Посебно је важно указати на важност праћења квалитета ваздуха непосредно пре вежбања јер вежбање у условима загађеног ваздуха има више штете него користи. Ученике треба упутити да о квалитету ваздуха информације прикупљају на званичном сајту http://www.sepa.gov.rs/

У оквиру ове теме предвиђено је да се са ученицима обради и садржај који се односи на повреде којих свакако има чак и када се правилно вежба. Било би добро да ученици стекну увид које су то најчешће повреде и шта се може урадити у првом тренутку како би се последице повреде умањиле. Ту се мисли и на самопомоћ и пружање прве помоћи другоме. У оквиру фонда од једног часа недељно није могуће много времена посветити првој помоћи те се треба задржати на основним принципима прве помоћи и свакако упутити ученике да у случају повреде консултују лекаре.

ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ

Тематика правилне исхране природно је повезана са вежбањем и зато има своје место у овом програму. Како ученици о томе већ имају солидна школска и ваншколска знања, навике и ставове наставник може, у оквиру првих активности, да направи неку врсту снимања стања у смислу да кроз разговор или наменски припремљен упитник утврди шта знају о нутритивним вредностима намирница, какве су им навике у исхрани, шта знају о правилима исхране пре и после вежбања и сл. У складу са добијеним одговорима може планирати даљи рад на овој теми.
Истраживања показују да на узрасту ученика од 12 и 13 година има пуно оних који се неправилно хране. Поред рада на стицању знања о принципима правилне исхране наставник треба да планира и активности које ће водити достизању исхода који тражи од ученика да се критички односе према рекламираним производима животних намирница. То је важно јер су циљна група реклама произвођача намирница које имају превише масти, соли и шећера најчешће баш ученици 5. и 6. разреда. То није случајно јер на ранијем узрасту исхрана ученика је под већом контролом родитеља који су најчешће ученицима припремали ужину код куће. Међутим, у првим разредима другог циклуса ученици мењају понашање и за време одмора одлазе у самопослуге и пекаре и сами бирају шта ће ужинати. Нажалост, њихови избори су често повезани са атрактивним реклама производа који нису добри за раст и развој. Зато са ученицима треба радити на анализи таквих реклама, коме се оне обраћају и са каквим порукама, као и на њиховом оснаживању да буду пажљиви потрошачи и пре куповине се упознају са информацијама о садржају производа, као и о њиховом року трајања и цени. Ученици могу да спроведу мини истраживање са циљем да утврде да такви рекламирани нездрави производи немају високу цену, да су често на акцијама, да су изложени на местима која су лако доступна и близу каса, да понекад уз њих гратис иде други нездрави производ или играчка из чега се јасно види да произвођачи заједно са трговинама подржавају да деца и млади што више купују такве производе.

Иако у тим годинама ученици још увек не прибегавају у већој мери дијетама прави је тренутак да се упознају са њиховим позитивним и негативним последицама и развију позитиван став да се вишак или мањак килограма правилним вежбањем и исхраном може боље решити него дијетом преузетом из новина. Уколико је дијета неопходна онда је стручно лице прописује и прилагођава потребама конкретне особе.

ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД

Ова тема у потпуности одговара узрасту ученика 5. и 6. разреда који су у фази интензивног психофизичког мењања из детета у одраслог и физички изглед им је врло важан. Свакодневно посматрају себе у огледалу и углавном су незадовољни како изгледају. Рад на садржајима у оквиру ове теме има за циљ да ученици прихвате своје тело, његове потребе и могућности што је важно јер одрастају у култури где медији и друштвене мреже намећу идеал физичког изгледа који је најчешће удаљен од реалних пропорција људи. Ученици треба критички да промишљају о информацијама које их „бомбардују" о физичком изгледу као и да се упознају са акцијама широм света да се тај „диктат" промени. Највећу пажњу треба да добије кључни појам садржаја који се односи на правилно држање јер се оно вежбањем може унапредити што је значајно и за здравље и за физички изглед.

У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ

Садржаји ове теме су важни за формирање правилног става према вежбању и развоју компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Ученици су већ упознати са Конвенцијом о правима детета и треба је повезати са садржајем овог програма у смислу колики значај има физичко вежбање у остваривању права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење.

Доступност опреме и простора за вежбање је повезана са правима и ученици могу организовати покретање иницијативе да се направе неке промене у том смислу нпр. да се у околини школе у парку поставе справе за вежбање или да. Таква иницијатива може бити покренута заједно са ученицима који похађају Грађанско васпитање јер у петом разреду програмом је предвиђена акција у корист права ученика.

Код рада на родној равноправности у вежбању и спорту важно је да се она не представи да су једнаки захтеви у вежбању за мушкарце и жене. Неопходно је да ученици увек воде рачуна о уважавају различитих потреба, могућности и физичких ограничења као и да препознају примере дискриминације кад су за исти спорт и исто постигнут резултат мушкарци и жене различито награђени. У теми није дат
садржај који се односи на вежбање и менструални циклус јер је то већ предвиђено програмом обавезног предмета Физичко и здравствено васпитање али се може повезати са садржајем из овог програма.

У оквиру рада на овој теми ученици ће имати прилику, вероватно по први пут, да се упознају са значајем вежбања код особа које су биле болесне или повређене (саобраћајне незгоде, спортске повреде), као и са специфичностима вежбања особа са сметњама у развоју и инвалидитетом. За раду на тим садржајима погодне су различите технике, а посебно се издваја примена студије случаја јер омогућава да се ученици упознају са током и изазовима у вежбању стварних особа које су направиле велики успех у спорту иако су нпр. биле озбиљно повређене или рођене са неким тешким обољењима. То се може повезати са садржајем из прве теме који се односи на мотивацију за вежбање и факторе одустајања од вежбања.

Тема пружа одличне могућности за реализацију радионица у оквиру којих ученици имају могућност да размене сопствена искуства о вежбању, искажу своје ставове, дилеме, страхове и чују шта други о томе мисле. То је посебно погодно за оне који избегавају да вежбају јер су гојазни или мршави а задатак наставника је да радионицу тако води да они буду охрабрени да вежбају.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како аргументују, које ставове изражавају. Поуздани показатељи напретка су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретације, способност да се изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице.

Код неких садржаја могу се урадити иницијални и излазни тест којим ће се утврдити знања, вештине, ставови пре и после рада на неком садржају.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање је описно (истиче се, добар, задовољава), а оцена не улази у општи успех.

Ученике треба унапред упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати, а приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију.

Службени гласник РС", бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

Наставни предмет: ЦРТАЊЕ; СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ
Циљ учења слободне наставне активности Цртање, вајање и сликање је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачко мишљење и унапређује визуелно опажање, естетичке критеријуме и способност ликовног изражавања.
Разред: пети или шести
Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ На крају програма ученик ће бити у стању да:**	**ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма**
Компетенција за учење Естетичка компетенција Комуникација Решавање проблема Рад са подацима и информацијама Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према	– црта креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, угла и притиска прибора/материјала; – црта према задатом моделу приказујући односе величина које опажа; – илуструје причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; – обликује, према моделу, фигуре од меког материјала	**ЦРТАЊЕ** Својства линија. Врсте цртежа. Цртачке технике. **ВАЈАЊЕ** Својства облика. Стилизовање облика. Вајарске технике.

околини Сарадња Дигитална компетенција Предузимљивост и оријентација према предузетништву Одговорно учешће у демократском друштву	стилизујући сложени облик; – обликује, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; – наслика ликовни рад према задатом или одабраном моделу приказујући тонове које опажа; – обликује стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; – изрази цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; – обликује употребне предмете примењујући најмање једну хоби технику; – разликује цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; – чисти радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; – учествује у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.	**СЛИКАЊЕ** Примарне, секундарне и терцијарне боје. Локални тон. Сликарске технике.

Кључни појмови садржаја предмета: цртање, вајање, сликње, перцепција,аперцепција,компоновање...

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање омогућава ученицима петог или шестог разреда да кроз ликовне радионице и индивидуалне и тимске ликовне пројекте развијају стваралачко мишљење и вештине које су им неопходне за свакодневни живот и наставак школовања.

У првој колони табеле наведене су међупредметне компетенције које је неопходно развијати код ученика, како у настави свих предмета, тако и током слободних наставних активности. У другој колони су наведени исходи учења за крај разреда, који прописују шта је сваки ученик способан да уради по завршетку учења програма. Исходи су смерница за планирање активности ученика, а не одређују ниво постигнућа, јер је развој ученика индивидуалан. У трећој колони су наведене три теме: Цртање; Вајање и Сликање, као и кључни појмови садржаја програма који су смерница наставнику за одабир мотивационих садржаја и планирање наставе.

Ослонац за планирање и реализацију програма је опште упутство за све програме слободних наставних активности, као и упутство за програм Цртање, вајање и сликање, које ближе објашњава специфичност програма. Програм је конципиран тако да фаворизује ликовне активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем ликовног истраживања и решавања ликовних проблема, сарадњу и употребу савремених технологија за учење и стваралачки рад.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ је потребно подстицати ученике да користе што различитије изворе и врсте информација, да их критички процењују, као и да их користе као подстицај за стварање оригиналног ликовног рада.

Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности Цртање, сликање и вајање надовезује се на програм предмета Ликовна култура, па је приликом планирања слободних активности неопходно водити рачуна о предзнањима ученика. Треба имати у виду и то да се програм слободних наставних активности разликује од програма општеобразовног предмета Ликовна култура, који обухвата знатно шире садржаје и исходе учења.

Прописани исходи су достижни за сваког ученика, јер су формулисани тако да не прописују ниво постигнућа. Како су у питању исходи за крај учења програма, који су формулисани уопштено, наставник може да прецизира исходе за сваку наставну јединицу. На пример, По завршетку наставне јединице ученик ће бити у стању да примењује технику лавирани туш.

Приликом планирања активности неопходно је мислити и на активности које на специфичан начин развијају међупредметне компетенције. Рад са подацима и информацијама подразумева и коришћење разноврсних информација као подстицај за стваралачки ликовни рад. И погрешан податак може послужити као подстицај за стварање. На пример, исказ: Лазање су традиционално српско јело и питања: Да ли је овај исказ тачан; Зашто није; Која су традиционална српска јела; Од којих састојака се справљају; Како се ти састојци производе; Које је ваше омиљено јело... Ученици након разговора могу да обликују ликовне радове самостално одређујући ликовну тему. Могу да прикажу омиљено јело или састојак или процес производње неког састојка или да осмисле трпезу из маште... Посебан захтев је да на основу информација које су добили током разговора о храни дизајнирају неки употребни предмет који није прехрамбени производ (обућу, одећу, намештај, аутомобил...). Ликовна дела, такође, могу да буду подстицај за стварање, а да не упућују на копирање. Ученици могу да на основу уметничке слике насликају рад другачијег садржаја, користећи боје које опажају на уметничкој слици... Рад са подацима и информацијама пружа бројне могућности наставнику да осмисли активности које мотивишу ученике да стварају и развијају своје индивидуалне способности. Важно је приликом сваке активности истаћи циљ, односно објаснити ученицима зашто нешто раде, шта тачно уче и развијају како би се омогућило развијање компетенције за

учење. Када је реч о развијању дигиталне компетенције, програм слободних наставних активности који је усмерен на традиционалне технике развија ову међупредметну компетенцију веома специфично.

Посебно заинтересованим и напредним ученицима могуће је задати домаће задатке. Корисно је да наставник унапред припреми листу могућих домаћих задатака. Тему индивидуалног пројектног задатка који се реализује код куће ученик може да одабере на основу две до четири тема које предлаже наставник, али и да сам осмисли и предложи тему која га највише интересује.

Потребно је унапред испланирати бар један тимски ликовни пројекат у току године, а који захтева више времена за реализацију.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Реализација програма треба да буде заснована на комбиновању различитих наставних метода и техника које мотивишу ученике и омогућавају максимални развој индивидуалних потенцијала. То, међутим, не подразумева упоређивање индивидуалних способности ученика и постављање превисоких захтева које не могу сви ученици да достигну, већ константно праћење напредовања сваког ученика и по потреби одређивање посебних индивидуалних задатака и активности да би се подстакла мотивација и омогућило напредовање у складу са индивидуалним способностима и интересовањима. Ученици и сами треба да предлажу ликовне теме и активности које их интересују, при чему све предложене активности треба да буду у оквиру програма. Оне могу бити повезане са актуелним догађајима у локалној заједници, као и за културну баштину народа ком ученици припадају. Треба имати у виду и то да ће неки ученици брже достићи исходе, а неки ученици спорије, као и то да ће сваки ученик једноставније и брже достићи неке исходе, а спорије друге исходе. Најважније је да се до краја године достигну сви исходи, у оној мери која је условљена индивидуалним могућностима сваког ученика.

У овом делу су дате препоруке и предлози активности као помоћ наставнику да одабере/осмисли задатке, а водећи рачуна о томе да није могуће реализовати све предлоге у оквиру датог фонда часова.

ЦРТАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати четири групе задатака: цртање на основу опажања, по задатом моделу (портрет, аутопортрет, поставка мртве природе, воће, поврће, биљке или предмети) који је одабрао наставник; цртање на основу опажања према моделу који је одабрао ученик; илустровање (приче, бајке, песме...) и цртање на основу маште. Ученици могу да уче нову технику или да усавршавају примену познате технике. Сви цртачки материјали и прибор су пожељни.

Ликовни проблеми које ученици треба да решавају везују се за примену ликовног језика, односно садржаја теорије обликовања који се у том разреду уче у настави Ликовне културе. Посебан нагласак је на развијању осећаја за изражајна својства линија и приказивању мотива у плановима.

Предлог хоби технике је цртање перманентним маркером на керамичкој шољи или тањиру који има једнобојну, белу глазуру. Наставник може да предложи другу активност, а хоби технике могу да се реализују и код куће. За ученике је корисно да на часу осмисле и скицирају мотив који би нацртали на неком употребном предмету.

Предлог активности за напредне ученике је преношење цртежа са мањег на већи формат папира (или другу подлогу већег формата), без употребе помоћних средстава, као што је

претходно снимање и штампање цртежа у фотокопирници, коришћење папира на квадратиће или мерење.

Предлог заједничког пројекта је израда школског фанзина од најмање четири листа. Иако концепт фанзина подразумева да се ученици сами договарају, истражују, бирају и припремају садржаје и начин издавања, у оквиру пројекта је неопходно да наставник постави одређене критеријуме и прати развој пројектних активности (нарочито ако се фанзин поставља на интернет). Обавезни критеријуми су: да фанзин нема исти концепт и садржаје као школски часопис; да садржи више цртежа него текста; да нема вулгарних и увредљивих садржаја; да садржи стрип од најмање четири кадра и цртеже који изражавају коментар на актуелне школске догађаје, садржаје који се уче у том разреду, лапсусе ученика и наставника...

ВАЈАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати две групе задатака који се везују за материјал и поступак обликовања: моделовање меким материјалима; конструисање и обликовање комбинованим материјалима и материјалима за рециклажу. Пожељан меки материјал је школска глина, професионална вајарска глина, ДАС маса беле или теракота боје, ФИМО ефект и софт, као и друге савремене полимерне глине. Ученици који немају услова да набаве масе за обликовање могу да обликују масом коју су сами направили, а према рецепту који предлаже наставник или који су уз помоћ старијих пронашли на интернету или у литератури. Један од примера за то је маса од папира натопљеног у лепак за тапете.

Предлог хоби технике је израда накита и других акцесоара по избору ученика.

Предлог активности за напредне ученике је моделовање фигура већих димензија, на конструкцији од жице.

Предлог заједничког пројекта је израда мобилних инсталација за школу, као што су тракасте завесе, мобилне скулптуре, предмети од бојених фолија и сл. да би на тај начин оплеменили животни простор. Уколико постоје услови, могући пројекти су ливење у гипсу, као и обликовање керамичке глине, печење и глазирање керамике.

Индивидуални пројекти које заинтересовани ученици реализују код куће обухватају самостални избор теме, материјала, технике и садржаја.

СЛИКАЊЕ

У оквиру ове теме потребно је планирати три групе задатака: слободно сликање на основу маште; сликање на основу посматрања; сликање на основу утиска о визуелним, аудио и аудиовизуелним садржајима (ликовно дело, снимак уметничке игре, филм, музичко дело, фотографија, игрица...). Ученике могу мотивисати фотографије инсеката, лишајева, гљива... Могу радити по моделу тако што ће донети из природе различите плодове, комаде дрвета, камење, шкољке који имају необичне површине, линије и боје. Треба имати у виду да се знања о боји ученика петог и шестог разреда веома разликују, па је у складу са тим потребно осмислити циљеве часа и активности ученика.

Предлог хоби технике је украшавање ускршњих јаја и употребних предмета техником декупаж или ебру.

Предлог активности за напредне ученике је сликање композиција акрилним бојама на платну.

Предлог заједничког пројекта се односи на уређење школе и може обухватати израду мурала или чворованих таписерија, као и осликавање старог школског намештаја (столица и клупа) који је предвиђен за замену/бацање.

Предлог индивидуалног пројеката који се реализују код куће је витраж од прозирних фолија у боји или мозаик или осликавање облутака.

У овом делу су дате препоруке и предлози активности као помоћ наставнику да одабере/осмисли задатке, а водећи рачуна о томе да није могуће реализовати све предлоге у оквиру датог фонда часова.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је дати повратну информацију која ученику помаже да побољша свој резултат и учење.

Самопроцена је од изузетног значаја за напредак ученика у развијању способности опажања, изражавања, критичког и стваралачког мишљења. Самопроцена се врши кроз разговор, а веома је корисна метода 3, 2, 1 за самопроцењивање напретка, која је предложена у програму општеобразовног предмета Ликовна култура. Имајући у виду специфичност програма потребно је посебну пажњу обратити на грешке у ликовном раду и објаснити ученицима како да преобликују неуспеле радове, уместо да их бацају. Такође, потребно је водити рачуна о узрасним могућностима ученика, као и о томе да ученици могу бити незадовољни успешним ликовним радом или задовољни радом који не достиже очекиване резултате. Суштински грешке постоје у решавању постављених ликовних проблема у композицији, нарочито када се ради по моделу, док се код изражавања на основу маште или утиска мора рачунати на слободу ликовног изражавања, па и на то да грешке у композицији нису много важне у односу на садржај ликовног рада.

Препорука је да ученици чувају и преносе све цртеже и слике у мапи радова коју су сами направили и украсили, док фигуре могу да преносе у кутији са преградама, коју су, такође, сами направили. На крају полугодишта и пред крај школске године потребно је поставити изложбу свих радова (реализованих у школи и код куће) у холу школе, а у току године је пожељно да ученици сами постављају мање изложбе по завршетку сваког ликовног пројекта. Излагање радова је важно због поређења и самопроцене напретка, а разговор о радовима, односно различитим начинима решавања ликовних проблема омогућава ученицима и да уче једни од других.

Назив предмета: ЧУВАРИ ПРИРОДЕ

Циљ учења слободне наставне активности је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја.

Разред:пети или шести

Годишњифонд часова: 36 часова

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** По завршетку програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја**
Компетенција за целоживотно учење	– препознаје проблем, планира стратегију решавања и решава проблем примењујући знања и вештине стечене у оквиру различитих предмета и	УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ

Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Естетичка компетенција	ваншколског искуства; – прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; – користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; – вреднује утицај својих навика у заштити животне средине и биодиверзитета; – активно учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и биодиверзитета; – повеже значај очувања животне средине и биодиверзитета са бригом о сопственом и колективном здрављу;	Биодиверзитет и његов значај. Истраживање биодиверзитета непосредне околине. Мапирање врста. ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА Лековите биљке. Самоникле јестиве биљке. Зачинске биљке Аутохтоне расе и сорте. Значај биљног покривача. Утицај климатских промена на живи свет. ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ Угроженост врста. Значај опрашивача. Утицај пестицида на живи свет.
	– одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; – аргументује своје ставове према еко-култури и култури свакодневног живљења; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични	ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ Природни ресурси. Рационална употреба енергије. Рационална употреба воде.

	допринос постизању задатог циља; – критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи; – критички се односи према употреби и злоупотреби природе.	Понашање у природи. Заштићене природне вредности. Позитиван и негативан утицај човека на животну средину.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења слободне наставне активности „Чувари природе” намењен је ученицима петог или шестог разреда. – Сврха програма је да ученици стекну кључне компетенције из области очувања животне средине и биодиверзитета, како би разумели узроке и последице различитих природних феномена и промена под дејством човека и предложили сврсисходне, алтернативне начине деловања и понашања.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм промовише истраживачки приступ у настави и примену образовања за одрживи развој. Уз помоћ наставника ученици могу да испланирају и реализују одређену активност или ураде експеримент/оглед и да то затим прикажу на начин који је примерен теми или спроведеној активности (писано, усмено, графички, одговарајућом уметничком техником, итд.).

Ученици могу у складу са својим могућностима, разматрати ова питања, истраживати, правити изложбе, презентације, пројекте, паное, симулирати радио и ТВ интервјуе и наступе или правити кратке видео снимке и флајере о пројекту (нпр. коришћењем мобилног телефона) или директно учествовати у локалним радио и ТВ емисијама, блоговима, организовати дебате и сл.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ

У оквиру ове наставне теме ученици би најпре требало да се упознају/подсете шта представља појам биодиверзитета и његов значај. Након тога следе активности упознавања живог света непосредне околине.

ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА

У оквиру ове наставне теме ученици би требало да се упознају са значајем биљног покривача, аутохтоним расама и сортама живог света Србије и утицајем климатских промена на њих.

ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ

У оквиру ове наставне теме ученици би требало да разумеју да поједине људске активности угрожавају врсте и да људи могу активно да учествују у њиховом очувању.

ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ

У оквиру ове теме ученици би требало да упознају заштићене локалне природне вредности, развију свест о значају одрживог коришћења природних ресурса, као и о утицају човека и сопственој одговорности по локалну животну средину.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују... Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, колико су креативни. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Назив предмета: МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа

Опште предметне компетенције: Компетенција за целоживотно учење, естетичка компетенција, решавање проблема, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања, идеја и комуникацију са другима.. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици и њеном утицају на здравље. Прати и учествује у музичком животу заједнице и изражава критичко мишљење са посебним освртом на улогу музике у друштвеним дешавањима. Испољава и артикулишеосновнеелементе музичког укуса

Разред: пети
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Проширивање знања о музичким елементима. Изражајна својства

– препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у манифестацијама;		динамике. Врста, карактер и примена темпа. Тон: боја и текстура Ритам: дводелни, троделни, четвороделни и мешовити. Повезивање звука и ритма. Примена динамике, темпа и ритма у свакодневном животу Проширивање искуства ученика у коришћењу различитих музичких средстава за рад у процесу музичког изражавања и обликовања; Индивидуално и групно певање. Двоглас. Троглас. Индивидуално и групно свирање.
– користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; – сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија;	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ	Синхронизација различитих менталних и физичких капацитета. Координација различитих менталних и физичких капацитета Правилно дисање. Концентрација. Говор тела. Јачање одређених делова тела. Рефлекс. Пажња. Брзина реаговања на различите захтеве из окружења. Развој свесности о нашем телу, контроли покрета и јачању мишића, као и бољој координацији и балансу.

		Стимулација и активација организма на психомоторном и когнитивном нивоу. Истраживање унутрашњег ритма и звука свога тела. Body percussion.
– самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане; – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу; – критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални дијалог – примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...); – разуме концепт	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ	Технике критичког мишљења. Дрво проблема. Дебата. Шест шешира. Мозгалица. Трибине. Вештине критичког мишљења: комуникација, сарадња, препознавање проблема, решавање проблема. Вештина постављања питања: меморијска, транслацијска, интерпретацијска, аналитичка, синтетичка, евалуацијска. Обликовање оригиналног мишљења. Музичка критика. Анализа композиције Развијање способности и интересовања за целоживотно образовање.

инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења;		

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Музиком кроз живот даје могућност заинтересованим ученицима да могу у целости изразити своје креативне потенцијале и тако у потпуности искористити планиране садржаје програма музичке културе.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм слободне наставне активности *Музиком кроз живот* се природно надовезује на програм предмета Музичка култура. Конципиран је тако да фаворизује активности ученика сходно њиховим индивидуалним могућностима и афинитетима, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, спознају о социо-емоционалном здрављу, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

У реализацији слободне наставне активности *Музиком кроз живот*, у складу са могућностима школе и креативностима наставника, треба инсистирати на већој афирмацији тематских јединица у области Извођење музике.

Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу)...

ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ

У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Зато већ у процесу увођења у тему треба изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност коришћења тела као инструмента и сам значај бављења овом темом.

КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ

Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем критике, стварање атмосфере где ученици сами постављају питања.

Коришћењем различитих метода и техника, наставник приближава ученицима решење проблема који је у почетку изгледао нерешив. Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног. Потребно је нагласити појединости до којих се долази на основу опсервирања.

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

Назив предмета: САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ
Циљ: Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.
Разред:пети
Годишњи фонд часова: 36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенција за целоживотно учење Естетичка компетенција Решавање проблема Комуникација Сарадња Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Одговорно учешће у демократском друштву Предузимљивост и оријентација ка предузетништву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини	– дефинише појмове и разуме разлике између појмова географски омотач, животна средина и природна средина; – наведе примере повезаности и условљености литосфере, атмосфере, хидросфере и биосфере у оквиру географског омотача; – наведе принципе одрживог развоја; – уочи активности човека које доприносе одрживости животне средине; – уочи узрочно последичне везе између активности човека и промена у животној средини; – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у очувању животне средине; – процени и упореди различите утицаје човека на потрошњу ресурса и одлагање отпада; – истражи изворе загађења	**ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА** Дефиниције географског омотача, животне средине и природне средине. Узајамна повезаност у оквиру географског омотача. Утицај човека на одрживост животне средине. Спровођење акција – заштита и одрживост животне средине. **ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ** Глобалне промене у животној средини и њихове последице. Смањење емисија штетних гасова. Заштита од буке. Комунална хигијена (акција). Рециклажа (акција). Спровођење акција – одговоран однос према одрживости животне средине.

	у локалној средини; – анализира узроке и последице загађења у локалној средини – разврстава глобалне промене, упореди их и процени њихов утицај на животну средину – кроз решење пројектних задатака идентификује разлоге, узроке и последице емисије штетних гасова; – класификује изворе буке у локалном окружењу; – наведе и аргументује могућа решења за заштиту од буке; – класификује објекте геонаслеђа; – издвоји критеријуме за издвајање објеката геонаслеђа као репрезентативних примера геодиверзитета; – учествује у дебати о одрживом понашању у заштићеном подручја; – графички прикаже промену броја заштићених биљних и животињских врста Србије у одређеном временском периоду; – препозна на карти заштићена подручја из наше земље која имају међународни значај; – образлаже разлоге заштите појединих биљних и животињских врста у Србији; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на	**ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ** Одговоран однос према геолошкој, геоморфолошкој, хидролошкој разноврсности и разноврсности климе и земљишта. Геонаслеђе. Заштићена подручја. Заштићена подручја од међународног значаја. **ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА** Заштићене биљке Србије. Заштићене животиње Србије. Теренска вежба: посета резервату природе. Спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода.

	локалитету; – формулише истраживачки задатак кроз рад у групама; – прикупи информације релевантне за истраживање; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања; – учествује у акцијама које су усмерене ка заштити и очувању животне средине.	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:
I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У току наставе и учења примењују серазличите стратегије учењазасноване на интеракцији, пројектима, решавању проблема, искуственом учењу. Сарадњу треба остваривати како са родитељима тако и са локалном и ширм заједницом а у циљу постизања активног односа ученика, развоја критичког и конструктивног мишљења, одговорног односа према себи, природном и социјалном окружењу. Наставни материјал треба да буде што разноврснији. Поред различитог наставног материјала, планирање посете установама или гостовања треба да подстакну ученике да користе различите изворе информација и да према њима имају критички однос.

За сваку тему и наставне јединице, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/проблем.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: ОДРЖИВОСТ, ЖИВОТНА СРЕДИНА И УТИЦАЈ ЧОВЕКА, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОДРЖИВОСТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ и ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА РАЗНОВРСНОСТИ ЖИВОГ СВЕТА.

Ове теме се остварују применом различитих активности: прављењем промотивних материјала, давањем предлога за решавање одређених проблема, те предлоге могу представити увиду есеја, паноа, филма, стрипа, или их изразити усменим путем. За одређене теме реализују истраживачке задатке и те своје резултате такође представљају на различите начине које сами бирају.У вези са одређеним темама организовати предавања, презентације, креативне радионице, еко-играонице, прилагођена истраживања на терену, излете у природна добра, изложбе цртежа и фотографија, пројекције филмова, спровођење акција – обележавање Дана планете Земље, Светског дана заштите животне средине, Светског дана вода и слично. Приликом организације посете природном добру спровести све активности везане за амбијенталну наставу.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен). Континуирано се прати напредак ученика, а вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању,* а успех се изражава описно (*истиче се, добар* и *задовољава).* Ученици су унапред упознати са начином праћења и вредновања. Треба применити и формативно оцењивање које се исказује кроз опис постигнућа, ангажовања и препорука за даље напредовање ученика.

„Службени гласник РС", бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20
Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20 и 6/20

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА И СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ ЗА СЕДМИ РАЗРЕД

Наставни предмет: Српски језик и књижевност

Циљеви учења Српског језика и књижевностијесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Опште предметне компетенције: Знања из области српског језика и српске и светске књижевности. Овладавање усменом и писаном комуникацијом-поштовање књижевнојезичке норме, уобличавање логичног и стилски складног говорног и писаног текста. Разумевање и критичко промишљање прочитаног.Развијен речник. Читање, доживљавање и тумачење књижевних дела. Коришћење читања у циљу разумевања себе, других и света око себе. Развијање говорне и читалачке културе ради сопственог усавршавања, очувања и богаћења националне културе.

Специфичне предметне компетенције: Аргументовано исказивање ставова, мишљења и извођења закључака. Критичко анализирање и вредновање уметничких дела. Повезивање уметничких дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка. Рад са подацима и информацијама. Проналажење решења за проблемске ситуације. Коришћење ИКТ-а. Конструктивни и креативни допринос раду групе.

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 144 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом; – разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; – разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; – тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту; – локализује књижевна дела из обавезног школског програма; – разликује етапе драмске радње; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – разликује облике казивања (форме приповедања);	**КЊИЖЕВНОСТ**	**ЛЕКТИРА** **ЛИРИКА** 1. Јован Дучић: *Подне* 2. Милан Ракић: *Божур* 3. Владислав Петковић Дис: *Међу својима* 4. Милутин Бојић: *Плава гробница* 5. Десанка Максимовић: *Крвава бајка* 6. Стеван Раичковић: *После кише* 7. Јован Јовановић Змај*: Јутутунска јухахаха* 8. Рабиндранат Тагоре: *Папирни бродови* 9. Вислава Шимборска: *Облаци* **ЕПИКА** 1. Народна бајка (једна по избору): *Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован* 2. Стефан Митров Љубиша: *Кањош Мацедоновић* (одломак) 3. Радоје Домановић: *Воћа* (одломак) 4. Петар Кочић: *Кроз мећаву* 5. Иво Андрић: *Јелена, жена које нема* (одломак) 6. Данило Киш: *Прича о печуркама / Еолска харфа* 7. Алфонс Доде: *Последњи час* / Владимир Набоков: *Лош дан* 8. *Дневник Ане Франк* (одломак) 9. Ефраим Кишон: *Код куће је најгоре* (једна прича по избору) 10. Афоризми (Душан Радовић и други) **ДРАМА** 1. Бранислав Нушић: *Власт* (одломак) 2. Вида Огњеновић: *Кањош Мацедоновић* (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И**

– идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; – анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; – уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; – разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; – критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став; – доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста; – препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; – размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова; – препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст; – разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; – одреди врсте непромењљивих речи у типичним случајевима;		**ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** **Обавезна дела** 1. Михајло Пупин: *Са пашњака до научењака* (одломак) 2. Јелена Димитријевић: *Седам мора и три океана* (одломак) / Милош Црњански: *Наша небеса* („Крф, плава гробница“ – одломак) **Једно дело по избору** 1. Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: *Потера за пејзажима* 2. Светлана Велмар Јанковић: *Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)* 3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме покосовског тематског круга (*Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакшића* ипесма по избору) 2. Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима (*Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана)* 3. *Свети Сава у књижевности:* - одломак из *Житија Светог Симеона* (о опроштају оца од сина); - избор из народних прича и предања (на пример *Свети Сава и ђаво*,

– уочи делове именичке синтагме; – разликује граматички и логички субјекат; – разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; – препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; – идентификује врсте зависних реченица; – искаже реченични члан речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом; – примени основна правила конгруенције у реченици; – доследно примени правописну норму; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; – говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову		легенде о Светом Сави); - избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: *Прича о Светом Сави*) 4. Мирослав Антић: *Плави чуперак* и *Шашава књига* (избор) 5. Антоан де Сент Егзипери: *Мали Принц;* Момо Капор: *Мали Принц* 6. Јован Стерија Поповић: *Покондирена тиква* 7. Душан Ковачевић: *Свемирски змај* 8. Дејан Алексић: *Ципела на крају света* / Игор Коларов: *Дванаесто море* **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3 дела) 1. Милорад Павић: *Руски хрт* (одломак) 2. Тургењев: *Шума и степа* 3. Антон Павлович Чехов: *Чиновникова смрт* 4. Јанко Веселиновић*: Хајдук Станко* (одломак из првог дела романа) 5. Гордана Малетић: *Катарке Београда* (прича *Зебња* и друге) 6. Урош Петровић: *Загонетне приче* 7. Александар Манић: *У свитање света* 8. Јасминка Петровић: *Лето кад сам научила да летим* 9. Градимир Стојковић: *Хајдук у Београду* 10. Корнелија Функе*: Срце од мастила* 11. Душица Лукић: *Земља је у квару* (избор) 12. Гордана Брајовић*:* из збирке песама *Индија, Индија (Пролази слон пун мириса, Пролази слон пун Хималаја)* 13. Душан Поп Ђурђев: *Лет лионског Икара*

улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); – састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.			**КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, иронија и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.
	ЈЕЗИК	**Грама-тика**	Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог

			садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене). Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.
		Правопис	Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница. правописних знакова.
		Ортоепи-ја	Дугоузлазни и дугосилазни акценат.

	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе: допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења *Српског језика и књижевности* чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима је следећа: Књижевност – 54 часа, Језик – 52 часа и Језичка култура – 38 часова. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 144 часа. Све три области програма наставе и учења се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан је на исходе.Наставник креира и осмишљава наставу и учење из уџбеника, као једног од извора знања, али и упућује ученике у начине и облике употребе других извора сазнавања (интернет, енциклопедије, часописи).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Окосницу програма књижевности чине текстови из лектире. Лектира је разврстана по књижевним родовима. Заступа се компаративни приступ проучавању литерарног стваралаштва, уз одабир различитих нивоа обраде: интерпретације, приказа, осврта. При обликовању месечних планова рада, врши се тематско повезивање. Неопходно је успоставити и уравнотежену дистрибуцију наставних јединица везаних за све подобласти предмета, функционално повезати садржаје из језика и књижевности (где год је то могуће) и оставити довољно часова за утврђивање и систематизацију градива.

Основни програмски захтев у настави граматике јесте да се ученицима језик представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава не би требало да се изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција.

Правописна правила се усвајају путем систематских вежбања. Такође, треба подстицати ученике да сами уочавају и исправљају правописне грешке у SMS комуникацији, као и у различитим типовима комуникације путем интернета. Упућивати ученике на служење правописом и правописним речником (школско издање).

Ортоепске вежбе реализовати уз одговарајуће теме из граматике и на часовима из књижевности.

Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, а њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени за успостављање квалитетне и сврсисходне комуникације.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Иницијално тестирање којим се процењује достигнути ниво знања и одмерава даљи напредак. Формативно оцењивање – процена знања, вештина, ставова и понашања, као и развијања одговарајуће компетенције током наставе и учења. Резултати формативног оцењивања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и бројчаном оценом.

Наставник, поред постигнућа ученика, континуирано прати и вреднује властити рад. Све што се покаже добрим и ефикасним, наставник ће и даље користити у својој наставној пракси, а оно што буде процењено као недовољно делотворно, требало би унапредити.

Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.005/2019

Наставни предмет: Енглески језик
Циљ учења предмета:Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.
Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Основни ниво Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.

Средњи ниво Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.

Напредни ниво Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.
Специфичне предметне компетенције: 1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).

Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).

Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).

Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом

општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.

2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.

Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.

Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.

Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.

3) Интеркултурална компетенција

Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.

Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.

Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: седми

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Речи и изрази који се односе на тему; *ThePresentSimpleTense* за изражавање сталних и уобичајених радњи *ThePastSimpleTense* глагола *tobe* и осталих глагола (правилних и неправилних) *The Past Continuous Tense* *The Present Perfect Tense* учесталијих глагола (правилних и неправилних) Питања са *Who/What/Which/Where/When/Why…* Питања са препозиционим глаголима Употреба и изостављање чланова при ближем одређивању лица, у фиксним изразима *(go to school/by car/on foot...),* са основним географским појмовима (називима улица, градова, држава...) Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) Пасивни облик глагола у простим временима (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*) **(Интер)културни садржаји**: устаљена правила учтиве комуникације; имена и надимци; родбина, породични односи и родбинске везе. Већи градови у земљама циљне културе.
– разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; *ThePresentSim-pleTense* и *ThePresentContinuousTense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у садашњости, *ThePastSimple Tense* и *ThePastContinuousTense* за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости Поређење прилога Придеви са наставцима *–ed* и *–ing* *Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to...* Творба и употреба прилога за начин *(beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...)* Употреба одређеног члана код поређења придева/прилога Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река...)

		Релативне заменице *who, which, that, whose, where...* Неодређене заменице *(somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything…).* Питања са *What…like, How, Why…* Негативни префикси *un-, im-, ir-...* Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) Пасивни облик глагола у простим временима (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*) *What (a/an) + adjective + noun* *Question tags* **(Интер)културни садржаји**: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
– разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Речи и изрази који се односе на тему; *Should* за давање савета Изрази: *Howabout…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's...* Модални глаголи за изражавање предлога – *can/could/may/might* Заповедни начин *ThePresentContinuousTense* за унапред договорене радње *Questiontags* Индиректни предлози и савети Први кондиционал Повратне заменице **(Интер)културни садржаји**: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.
– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи мање сложена	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; Модални глаголи за изражавање молбе и захтева – *can/could/may/will* Индиректне наредбе и молбе *Gerund/Infinitive* **(Интер)културни садржаји:** правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.

језичка средства;		
– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;	РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Речи и изрази који се односе на тему; Први кондиционал Заповедни начин Пасивни облик модалних глагола **(Интер)културни садржаји:** правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
– разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; *ThePresentSimpleTense* за изражавање сталних и уобичајених радњи *ThePresentContinuousTense* за изражавање тренутних и привремених радњи. Разлике у употреби глаголских облика *The Present Simple Tense* и *The Present Continuous Tense* *The Present Perfect Simple Tense* за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Нулти кондиционал Питања са препозиционим глаголима *Can* за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) Пасивни облик глагола у простим временима (*PresentSimple*) *Questiontags* **(Интер)културни садржаји**: породични живот; живот у школи и у ширем окружењу – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања; традиција и обичаји.
– разуме једноставније текстове у којима се описују искуства, догађаји и	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; *ThePastSimpleTense* правилних и неправилних глагола, све употребе *The Past Continuous Tense,* све употребе Контрастирање употребе и значења глаголских

способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;		облика *The Past Simple Tense* и *The Past Continuous Tense* *The Present Perfect Simple Tense* за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости и са *ever, never, just, already, yet…* Контрастирање употребе и значења глаголских облика *The Past Simple Tense* и *The Present Perfect Simple Tense* *Usedto* *Could* и *was/wereableto* за изражавање способности у прошлости Питања са *Who/What/Which/Where/When/Why…* Питања са препозиционим глаголима Пасивни облик глагола у простим временима *(PastSimple*) *Questiontags* **(Интер)културни садржаји**: историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
– разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Речи и изрази који се односе на тему; *ThePresentContinuousTense* за изражавање унапред договорених/испланираних радњи *ThePresentSimpleTense* за изражавање будућих радњи које су део утврђених распореда/програма *TheFutureSimpleTense* за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: *could/may/might* *Goingto* за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (*when, after, before, assoonas...*) *Stative verbs (promise, believe, think, hope...)* Пасивни облик глагола у простим временима (*FutureSimple*) *Questiontags* *Willbeableto* за изражавање способности у будућности **(Интер)културни садржаји**: правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом; традиција и обичаји.
– разуме уобичајене изразе у вези са жељама,	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА, ИНТЕРЕСОВАЊ	Речи и изрази који се односе на тему; *Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste…)*

интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	А, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	*Whydon'twe/you* + инфинитивна основа глагола. *Wouldlike* + именица/инфинитив глагола. Употреба придевско-предлошких израза *tireд of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in...* *The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense* Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) Пасивни облик глагола у простим временима (*Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple*) Заповедни начин Gerund/Infinitive *too (adjective) to/(not) enough (adjective) to* **(Интер)културни садржаји**: мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
– разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/положа ју предмета, бића и места у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Речи и изрази који се односе на тему; Предлози за изражавање положаја и просторних односа: *in front of, behind, between, opposite, along, above, against...* Предлози са глаголима кретања: onto, into... Предлошки изрази са именицама за означавање страна света: *north of, south of, to the south, to the west...* Придеви изведени од именица за означавање страна света: western, eastern... Компаратив и суперлатив придева Заповедни начин Пасивни облик глагола у простим временима (*Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple*) Употреба/изостављање одређеног члана са основним географским појмовима (називима градова, држава, река, планина, мора, океана...) **(Интер)културни садржаји**: јавни простор; типичан изглед места; географске карактеристике наше земље и земаља говорног подручја циљног језика; идиоматска/метафоричка употреба предлошких израза.
– разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, УПОЗОРЕЊА, ПРАВИЛА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин Модални глаголи и глаголски облици за изражавање дозволе, забране, правила понашања и присуство/одсуство обавезе: *can/can't,*

понашања и обавезе и реагује на њих; – размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе код куће, у школи и на јавном месту;	ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	*must/mustn't, should/shouldn't, haveto/don't/doesn'thaveto, hadto/didn'thaveto, (notto) beallowedto* Модални глаголи за изражавање вероватноће: *could/may/might* *Let/Make* + инфинитивна основа глагола Индиректне наредбе и молбе Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима **(Интер)културни садржаји**: понашање у кући, школи и на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање; – формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Саксонски генитив са именицом у једнини и множини (правилна и неправилна множина) – *myfriend's/ friends'/ children'sbooks* Присвојне заменице *mine, yours…* Питања са *Whose* Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) *Questiontags* **(Интер)културни садржаји**: однос према својој и туђој имовини
– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење;	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Придевско-предлошке фразе – *interested in, good/bad at, crazy about, keen on…* Глаголи *like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand* + глаголска именица Питања са *What, Who, Why, Which…* Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) *Questiontags* **(Интер)културни садржаји**: уметност, књижевност за младе, стрип, музика, филм, спорт.
– разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Речи и изрази који се односе на тему; *Stative verbs (think, like, agree, believe, mean…)* Питања са *What, Why, How…* Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (*must, can't, may...*) Пасивни облик глагола у простим временима (*Present Simple, Past Simple, Future Simple*) Пасивни облик модалних глагола **(Интер)културни садржаји**: поштовање основних норми учтивости у комуникацији са

образложење;		вршњацима и одраслима.
– разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене; – размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Речи и изрази који се односе на тему; Основни бројеви преко 1000 Небројиве именице: *information, advice, news, homework...* Грађење именица за изражавање димензија: *high-height, long-length, deep-depth, wide-width...* **(Интер)културни садржаји**: друштвено окружење; валуте циљних култура; правописне конвенције при раздвајању хиљада, као и целих од децималних бројева; конвенције у изговору децималних бројева; метрички и неметрички систем мерних јединица.

Кључни појмови садржаја предмета:комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика. Исходи се разликују, тако да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање наставног програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.005/2019

Наставни предмет:ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења предмета: Циљ васпитно-образовног рада у настави ликовне културе јесте да подстиче и развија учениково стваралачко мишљење и деловање у складу са демократским опредељењем друштва и карактером овог наставног предмета.

Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју.На основном нивоу

ученик има следеће компетенције: Изражава своја осећања и идеје користећи основне технике визуелних уметности. Уме да пронађе изворе и информације потребне за креативан рад. Учествује у школским и ваншколским активностима кроз стваралаштво у визуелним уметностима. Познаје вредност сопствене културе и културе других народа.На средњем нивоу ученик има следеће компетенције: Развија своја осећања и идеје користећи различите медије визуелне уметности. Развија интересовања и самостално проналази потребне информације. Активно учествује у школским и ваншколским активностима. Разуме специфичности различитих уметничких дисциплина. Уочава повезаност знања из различитих области или предмета. Разуме вредност сопствене културе и културе другихнарода.На напредном нивоу ученик има следеће компетенције: Развија и изражава своја осећања, идеје и ставове и адекватно користи различите медије визуелне уметности. Негује и развија своје склоности и интересовања за уметност. Самостално истражује изворе и информације потребне за креативан рад и решавање проблема. Осмишљава и учествује у тимским активностима које доприносе развоју и побољшању друштвене заједнице. Разуме специфичности као и сличности различитих уметничких дисциплина. Повезује знања из различитих области или предмета и примењује их у различитим животним ситуацијама. Свестан је вредности сопствене културе и културе других народа. Разуме универзални језик уметност

Специфичне предметне компетенције:Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.У основном нивоу ученик истражује и примењује знања о основним материјалима, медијима, техникама и ликовним елементима која се користе у визуелним уметностима.Ученик познаје најважнија уметничка дела из културног наслеђа свог и других народа, развија свест о културним вредностима и схвата важност њиховог очувања.Средњи ниво/ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад.Ученик препознаје улогу и вредност визуелне уметности као саставног дела свакодневног живота, нарочито као средства комуникације.Напредни ниво/ученик проучавајући уметничка дела истражује и анализира методе, технике, садржаје и подстицајно их примењује у свом стваралачком раду.Способан је да изрази став о свом раду и радовима других уочавајући различита значења и идеје.Ученик праћењем културних догађаја постаје активна публика и/или учесник у јавном и културном животу заједнице и развија своје критичко мишљење.
Разред: седми
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања; **-изражава одабраним ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију;** **-обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи;** **-користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације, као подстицај, за стваралачки рад;** **-представи своје радове и других,кратко, аргументовано и афирмативно;**	ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА	Композиције Боје и емоције, стилизација облика, Композиција линија,композиција боја. Равнотежа,контраст, понављање и степеновање облика, варијације. Орнамент и арабеска. Пропорције, Пропорције главе и тела. Перспектива. колористичка,ваздушна,линеарна перспектива
-разговара о одабраним идејама, ,темама или мотивима у уметничким оставерњима различитих култура	КОМУНИКАЦИЈА	Теме. Историјска, религијска и митолошка тема. Оригинал, копија и плагијат. Дигитална фотографија. Кадар, селфи и аутопортрет. Анимација. Процес креирања, стори борд.

и епоха; **-уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије;** **-учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и или/уметност и технологију;** **-прави самостално или у тиму,, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације;**		Сцена. Обједињавање покрета игре и звука. Презентације.
-предлаже идеје за уметничку рециклажу,хуманитарне акције,кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе; **-учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и или/уметност и технологију;**	УМЕТНОСТ ОКО НАС	Уметност и технологија. Уметничка занимања и продукти. Савремена технологија и уметност. Уметност око нас. Уметничка рециклажа, Уметнички пројекти, хуманитарне акције Наслеђе.

Кључни појмови садржаја предмета:простор, облик, линија, боја, облик, текстура,светлина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО – МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕПРОГРАМА

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и чине конструкцију, основуза развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у

просстору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У седмом разреду их има шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина. Понављање истих кључних појмова из разреда у разред не подразумева понављање истих садржаја и активности.У сваком разреду кључни појмови се разматрају из другог угла и надограђују новим појмовима и подпојмовима.

Централни појам, просстор, указује на то да програм није уссмерен на ускостручне садржаје већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. ССви садржаји везани су за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блисској су вези сса савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања да истражују и откривају те везе.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Исходи воде ка постепеном развијању компетенција. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У трећој колони појмови, подпојмови и теме за разговор и истраживање. У новом моделу наставе и учења фокус није на садржајима. Наставник креира програм на основу компетенција, предметног циља, исхода и кључних појмова. Једна наставна тема траје најмање четири сата. У оквиру теме се повезују појмови који се бирају из свих целина. Да би се омогућили услови за напредовање ученика, у настави треба да доминирају сложени задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција. Осим стваралачког рада значајан је и разговор. Планирају се питања која подстичу ученике на размишљање, истраживање и развијање креативних идеја.Пожељно је да се настава планира тимски. Поједини задаци/активности могу да се реализују у кабинету за информатику, у интегрисаној настави, у настави других предмета, ван школе (на екскурзији, у музеју...) или као домаћи задатк (индивидуални или тимски пројекти).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Истраживачки кроз стваралачки (ликовни) рад. Затим,кроз планирање теме и појмове које ученици могу да истраже сами (код куће), а према сопственим интересовањима. Док ученици сликају, може се поставити ликовни проблем који се односи на повезивање емоција и боја (изражавање сопственог расположења или планско коришћење боја да би се изазвале одређене емоције код посматрача). Ученици, ако желе, могу да одаберу и истраживачке теме везане за пигментну боју (на пример, по чему боје добијају називе, занимљивости о производњи боје током историје, психолошко дејство боје, боје и амбалажа производа, комбиновање боја приликом уређења просторије и утисак који комбинација оставља на посматраче...). Одабрану тему могу да истраже тако што ће истраживати податке код куће и/или кроз ликовни рад на часу. Када је реч о стилизовању облика, предлог се односи на то да ученици науче како да максимално поједноставе сложени облик, да га кроз фазе, поступно, сведу на знак. Потребно је да уоче по чему је облик препознатљив, да разликују његову битну карактеристику од мање важних детаља. Затим, да испробају неке поступке који ће им помоћи да стилизују облик (брисање детаља сложеног цртежа белом бојом, свођење сложеног облика на геометријске фигуре, опцртавање контуре, цртање контуре, истицање/преувеличавање карактеристичног детаља...). Могу да ураде више нацрта на мањем формату папира. Касније, када буду стварали сложеније радове (на пример, портрет) могу да примењују поступак или поступке који им највише одговарају. Ако се процени да су ученици заинтересовани, може се планирати и креирање илузија (оп-арт или друге илузије), у супротном илузије могу да се планирају за осми разред. У седмом разреду фокус је на оригиналности. Једнако је важно да,

када се постави ликовни проблем, ученици плански примене онај принцип или принципе компоновања о којима су учили, као и да искуствено и спонтано откривају оне о којима нису учили. Повезује се одабрани појмове и ликовне проблеме са другим одабраним садржајима. На пример, композиција боја може да се повеже са колористичком перспективом, бојом и емоцијама, наслеђем, одабраним принципом компоновања на коме ће бити фокус (на пример, равнотежа или доминанта). Цртежи и текстуре се креирају традиционалним техникама, на часу.Наставник нуди само основне податке о пропорцијама људске главе и тела, ученици уче кроз практични рад (златни пресек и ергономија могу да се помену у осмом разреду). Наставник може да покаже графички приказ/приказе тродимензионалног објекта у отвореном простору и да говори о стајалишту, односно месту са кога посматрамо објекат или призор, о линији хоризонта и тачки нестајања/недогледа (прво једној). Циљ је да ученици развијају визуелно мишљење и да примењују перспективу без мерења, без лењира, без помоћних линија.Демонстрирају се и очигледни примери перспективе у уметничким делима. Учење се одвија постепено. Теме и мотиви које су ученици постепено упознавали претходних година (пејзаж, портрет, аутопортрет, мртва природа...) могу, према процени наставника, да се систематизују пре него што се покажу примери историјских, религијских и митолошких композиција. У разговору је неопходно повезати појмове/теме са садашњим временом и искуством ученика. Ученици се, постепено, уводе у разговор о намери уметника, о значају и утицају одабраних уметника и уметничких остварења у прошлости и данас, почев од примера из националног наслеђа. Ученици треба да разумеју шта је оригиналност и због чега је важна. Ученици ће кроз практични рад и мотив близак њиховом искуству постепено уводе у начин комуницирања фотографијом. Потребно је упозорити ученике да не фотографишу једни друге, мењају и објављују те фотографије без знања и дозволе. Наставник кратко објашњава функцију стори борда и истиче да се стори борд битно разликује од стрипа који је целовито остварење (о стрипу ће се више учити у осмом разреду). Ученици могу да скицирају на часу стори борд користећи традиционалну цртачку технику. Разговара о томе коме је презентација намењена и како држи пажњу публици. Потребно је водити рачуна о постепеном повећавању захтева (презентације ће се радити и у осмом разреду). Наставник планира како ће подстаћи ученике да развијају ставове. Први предлог се односи на развијање позитивних ставова према себи, другима и друштву у целини, а кроз ангажовање у ликовном раду за хуманитарне активности, у уметничким пројектима (рециклажа), у програмима у музејима, у културно-уметничким манифестацијама у свом месту. Наставник прави избор садржаја из националног наслеђа,објашњава и зашто су одабрани примери значајно наслеђе, зашто су важни за развој културног туризма и на који начин су повезани са животом ученика.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА Формативно (описно) оцењивање, усмено одговорање ученика, практичан рад. Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова, портфолио ученика.Остварује се праћењем степена остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета,процењују се и:однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...);однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност; поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...);однос према другима (довршава рад у

договореном року; поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...);разумевање,повезивање,оригиналност,организација композиције, вербално изражавање ,употреба техника и средстава Самопроцена радова је вербална и писана.

Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 88/17, 27/18 др. закон и 10/19

Наставни предмет: МУЗИЧКА КУЛТУРА
Циљ учења предмета: Циљ учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме,формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.
Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.
Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања идеја и за комуникацију са другима. Кроз познавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању. Ученик истражује везу између музике и изражавања покретом.
Разред: СЕДМИ
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
препозна врсту жичаних инструмента по изгледу и звуку; опише начин добијања тона код жичаних инструмената; повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за	**ЧОВЕК И МУЗИКА**	Барок Рођење опере. Клаудио Монтеверди. Облици вокално-инструменталне музике (ораторијум, кантата). Инструментална музика: солистичко, камерно и оркестарско музицирање. Инструментални облици: свита, кончерто гросо. Антонио Вивалди, Јохан Себастијан Бах

период барока и класицизма; уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота); извођачке и техничке могућности инструмената; разликује музичке форме барока и класицизма; идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); учествује у школским приредбама и		и Георг Фридрих Хендл. Класицизам Појам сонате и симфоније. Жанрови класичне музике –опера, црквени жанрови, симфонијска, концертантна, камерна (посебно гудачки квартет), солистичка музика. Јозеф Хајдн, Волфганг Амадеус Моцарт и Лудвиг ван Бетовен. Развој српске црквене музике.
	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Жичани: трзалачки и гудачки. Градитељске школе. Појам симфонијског оркестра Српски народни музички инструменти.
	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике барока и класицизма. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у комбинацији са покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментимаОрфовог инструментарија и/или на другим инструментима.

манифестацијама; примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; критички просуђује утицај музике на здравље; користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво		Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.
	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.

Кључни појмови садржаја: барок, ораторијум, кантата, свита, кончерто гросо, класицизам, соната, симфонија, камерна музика.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења.

Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика.

Настава је усмерена на остваривање исхода

Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво. Основни методски приступ се темељи на звучном утиску, по принципу од звука ка нотној слици и тумачењу.

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

- Човек и музика.
- Музички инструменти.
- Слушање музике.
- Извођење музике.
- Музичко стваралаштво.

Да би постигао очекиване исходе образовног-васпитног процеса, наставник користи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијене моделе мултимедијалне наставе. Код ученика треба развијати вештине приступања информацијама и њиховог коришћења (интернет, књиге...), сараднички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

Ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Важно је стално указивати на позитиван ефекат музике, у смислу опуштања, подизања пажње, емоционалних и физичких одговора, когнитивне стимулације и развијања меморије.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. При планирању треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

IIОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на перцепцији најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући сазнајно-емоционални доживљај.

Човек и музика

Знање о музици кроз различитеепохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика.

Музички инструменти

Информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста.

Жичане инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере.

До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем слушања и опажања.

Слушање музике

Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). У контексту барока и класицизма, посебно треба обратити пажњу на везу између природе музичког тока и намене слушаног дела.

Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Елементи музичке писмености су у служби горе наведеног. Слушање дела инспирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција

Извођење музике

С обзиром на то да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмеравати на

покрете који имају одговарајуће значење у музичком чину.

-Певање

Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Песме се обрађују по слуху и из нотног текста.

-Свирање

Узвођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима.

-Елементи музичке писмености

Елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку. Елементима који су обрађени у претходним разредима додати обраду Де-дур лествице кроз одговарајуће музичке примере.

Музичко стваралаштво

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- музичка питања и одговоре;
- компоновање мелодије на задати текст;
- састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива;
- импровизација игре/покрета на одређену музику;
- илустрацију доживљаја музике;
- израду музичких инструмената (функционалних или нефункционалних);
- музичко-истраживачки рад;
- осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката;
- осмишљавање музичких квизова;
- осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација;
- креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони...

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори су степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност.

Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:

- допринос ученика за време групног рада;
- израда креативних задатака на одређену тему;
- рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне

потребе);
– специфичне вештине

Службени гласник РС-Просветнигласник број 5/2019-61 -правилникбр.110-00-101/2019-04

Наставни предмет: Историја

Циљ учења предмета:

Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Опште предметне компетенције:

На крају основног образовања, кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.

Основни ниво Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Средњи ниво Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културноисторијском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу;

Напредни ниво Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја; анализира садржај историјских извора; уочава различитатумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.

Специфичне предметне компетенције

-Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости

Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из

историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје;

Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/ а да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочно-последичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.

Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.

-Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву

Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.

Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно се и активно односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликата у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.

Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права; унапређује толерантан однос у комуникацији заснованој на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, конфесионалних или културних позиција.
Разред: седми
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
- доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; - изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; - сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; - наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; - препознаје основне карактеристике различитих идеологија; - анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).
	ЕВРОПА,СВЕТ,СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА	Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву - јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције (узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804-1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај). Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба

карактеристике; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; - уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; - препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); - анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу; - пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба; - приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; - уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; - пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким		владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина ИИ, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар И и Петар ИИ Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.
	ЕВРОПА,СВЕТ,СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIXВЕКА	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 - „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке, успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе - право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање - Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон ИИИ, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован

модалитетима; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); - пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; - анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; - уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; - уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; - употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; - презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; - упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; - раздваја битно од		Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.
	ЕВРОПА,СВЕТ,СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУXXВЕКА	Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа, положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора - доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата - технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату - живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности: Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм ИИ, Николај ИИ Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник,

небитног у историјској нарацији; - препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; - идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања		Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис.

Кључни појмови садржаја предмета: револуција,српска револуција, географска открића, протестантизам, хуманизам и ренесанса,барок,сеобе и ратови, модерна Србија, устави, декларације, законици, националне државе, грађанске слободе,конгреси

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи-глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су ткђ.део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода. Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу. Поред уџбеника,користе се и други извори сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у пети разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.

У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају индивидуализована настава и групни начин рада. Ови начини организације наставе помажу ученицима да науче како се учи, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност. Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе, или учење путем открића.

Наставне активности планирирају се и прилагођавају специфичностима начина учења свих ученика

Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Примера ради, исход који гласи: ученик ће бити у стању да прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему, наведен је у оквиру теме Стари исток, али је, наравно, важан и у реализацији сваке друге теме, како у петом, тако и у наредним разредима. Битно је искористити велике могућности које историја као наративни предмет пружа у подстицању Наставни садржаји често су представљени као „прича” богата информацијама и

детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика и она имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести, не само у фази утврђивања и систематизације градива, већ и у самој обради наставних садржаја.
Да би схватио догађаје из прошлости, ученик треба да их „оживи у свом уму", у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору.
У настави се, кад год је то могуће, примењује дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, реализују се са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење Powerpoint презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА
Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за формативно оцењивање, односно регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности.
Наставник подржава саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.
Вреднују се процес и продукти учења.
У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања.
У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује.
Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање
Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.
Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.
Сл.гл. РС; Просветни гласник РС бр.005/2019

Називпредмета**ГЕОГРАФИЈА**
Циљ: Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.
Опште предметне компетенције: На крају основног образовања и васпитања ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању животне средине; поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира и сарађује у свом окружењу; користи

различите изворе информација и картографски приказује основне географске чињенице.

Специфичне предметне компетенције: Ученик чита географску карту, употребљава различите географске изворе и статистичке податке. Истражује, класификује и приказује елементе географске средине на немој карти, моделом, дијаграмом, табелом, схемом, текстом. Планира и изводи једноставна теренска истраживања, користи и анализира информације о географским чињеницама датим у писаним и електронским медијима, изводи закључке и примењује их у новим ситуацијама. Примењује информационе технологије ради обављања различитих активности. Ученик препознаје, разликује и именује физичкогеографске, друштвеногеографске и регионално географске чињенице и наводи њихове вредности за рационално коришћење у свакодневном животу. Идентификује и анализира индивидуалност, разноврсност и распрострањеност физичкогеографских и друштвеногеографских чињеница, а регионалногеографске чињенице, везе и законитости сврстава у одређене појмовне категорије и системе. Анализира и објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у географској средини и предлаже нова решења. Издваја и упоређује географске регије

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ / ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; – проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; – класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; – анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; – објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента;	**РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА**	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.
	ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	Јужна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике.

– проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; – укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по континентима, регијама и у одабраним државама; – тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; – описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; – доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; – уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издвајања регија; – објасни формирање политичке карте света; – објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност; – доводе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; – препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности		Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике. Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.
	АЗИЈА	Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-

развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; – анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; – изводи закључак о могућим решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; – истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; – описује улогу међународних организација у свету.		цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво.
	АФРИКА	Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка**.**
	СЕВЕРНА АМЕРИКА	Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке.

		Политичка подела.
	ЈУЖНА **АМЕРИКА**	Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела.
	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.
	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања.

Кључни појмови: регије Европе, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, поларне области.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на процес и исходе учења наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању процеса наставе и учења. Полазећи од датих исхода и препоручених садржаја, образовних стандарда за крај обавезног образовања и васпитања, кључних компетенција за целоживотно учење, предметних и општих међупредметних компетенција, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Наставник има слободу да сам одреди број часова за дате теме у годишњем плану.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дати садржаји су препоручени и распоређени у осам тематских целина: Регионална географија, Географске регије Европе, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, Поларне области

Регионална географија

Наставник ће упознати ученике са предметом и задацима проучавања, као и поделом регионалне географије, ослањајући се на њихова већ стечена географска знања. Истаћи да се регионална географија изучава са циљем да би ученици сазнали какви су односи и везе између природе и људи, као и да би постали свесни да опстанак живота на Земљи зависи од њиховог међусобног односа. Обраду наставних јединица о континентима вршити по Керовом систему, који подразумева следећи редослед излагања: географски положај, границе и величина, рељеф, клима, воде, живи свет, становништво, насеља, привреда, политичка и регионална подела континента.

Географске регије Европе, Азија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, Поларне области

Реализацијом исхода Географске регије Европе, као и континенетаАзија, Африка, Северна Америка, Јужна Америка, Аустралија и Океанија, и Поларних областиученици ће стећи знања о географским регијама издвојеним по континентима, као и њиховим географским специфичностима и развојним карактеристикама које их издвајају у односу на суседне географске регије, политичком поделом и одабраним државама. Обрадом ових садржаја требало би да се допринесе формирању ставова код ученика, према актуелним географским темама на овим континентима. Како би се остварио принцип очигледности и знања која се стичу на часовима географије учинила трајним, наставници у обради опште и регионално - географских садржаја треба да користе зидне географске карте, а ученици атласе и неме карте. Користити тематске карте, у колико постоје техничке могућности ученици праве презентације или паное, чиме се оспособљавају да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним специфичностима географских регија Европе**,** Азије, Африке, Северне Америке, Јужне Америке, Аустралије и Океаније, Поларних области. У циљу подстицања толеранције и солидарности код ученика, указати на постајање различитих социјалних, етничких и културних група у Европи, Азији, Африци, Северној Америци, Јужној Америци, Аустралији и Океанији. Употреба средстава информационо-комуникационих технологија у настави (нпр.

организација виртуелне шетње Забрањеним градом помоћу апликације GoogleMaps, коришћење програма за израду квизова за утврђивање градива, итд.) додатно ће допринети реализацији принципа очигледности и учвршћивању трајности ученичких знања. Достизање исхода је могуће кроз практичне активности у оквиру самосталних или групних задатака, тако да ученици сами проуче и представе одлике одабраних регионалних целина или држава.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода предмета.

Потребно је комбиновати различите начине оцењивања водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања . Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Наставници на нивоу стручних већа праве договоре за критеријуме и елементе формативног оцењивања. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано спроводи евалуацију и самоевалуацију процеса наставе и учења.

"Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 5/19, 1/20, 6/20, 8/20 и 5/21

Наставни предмет:**ФИЗИКА**

Циљ учења предмета: Циључења Физике јесте да ученици стекну базичну језичку и научну писменост, оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, образложе своје мишљење у оквиру дискусије, упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у свакодневном животу, развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих образовних стандарда.

Опште предметне компетенције:Ученик описује и објашњава природне појаве и процесе физичким законима. Овладао је специфичном терминологијом физике и коректно је користи (симболи, међународни систем јединица, формуле) у описивању физичких појава. Препознаје примену закона физике у свакодневном животу и уочава како развој физике доприноси технолошким променама у индустрији, саобраћају, медицини, енергетици и многим другим областима, и свестан је везе тих промена са побољшањем квалитета живота људи. Свестан је важности енергетских потенцијала на Земљи и потребе њиховог економичног коришћења.

Унапредио је апстрактно и критичко мишљење и развио и култивисао истраживачки дух. Оспособљен је да поштује правила заједничког рада и да активно и конструктивно учествује у раду групе. Уме да примени стечена знања и вештине у ситуацијама из свакодневног живота и оспособљен је да их унапређује у даљем школовању.

Ученик разуме значај прикупљања података и мерења; уме да реализује једноставније експерименте и да резултате мерења прикаже табеларно и графички; изводи закључке засноване на основу добијених података.

Способан је да планира и реализује једноставне истраживачке пројекте у сарадњи с другим ученицима.

Специфичне предметне компетенције:

Ученикзна основне појмове механике чврстих, течних и гасовитих тела, познаје различите облике кретања и њихове основне карактеристике. Разуме да је сила узрок промене кретања и деформације тела. Користи знања из механике у различитим животним ситуацијама и изводи најједноставније огледе. Користи и интерпретира графички и табеларни запис зависности физичких величина, примењује стечена знања из ове области у свакодневним школским и ваншколским ситуацијама.

Ученик зна значај топлотне енергије у свакодневном животу и има свест да је осећај температуре субјективан. Препознаје појаву топлотног ширења тела и разликује добре и лоше проводнике топлоте у пракси. Има свест да енергију треба рационално користити и познаје начине уштеде енергије у свакодневном животу.

Ученик има основна знања и вештине за извођење мерења. Користи проста и сложена мерила и мерне инструменте. Употребљава одговарајуће мерне јединице; користи сложеније мерне инструменте, уме да изабере одговарајући инструмент у зависности од тачности и опсега мерења.

Ради квалитативне и квантитативне задатке из свих тема. Решава задатке истраживачким приступом (дефинише проблем, проналази начин за његово решавање, анализира решење; поставља и реализује експеримент, приказује резултате и упоређује их са очекиваним).

Разред:**СЕДМИ**

Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-разликује скаларне и векторске физичке величине; - користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; - анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; - примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; - покаже од чега зависи сила трења и на основу	**СИЛА И КРЕТАЊЕ**	**Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања.** **Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон.** **Динамичко мерење силе.** **Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери** **Равномерно променљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања.** **Тренутна и средња брзина тела.** Зависност брзине и пута од времена при

тога процени како може променити њено деловање; - демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; - самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; - покаже врсте и услове равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; - наводи примере простих машина које се користе у	**КРЕТАЊЕ** ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ. СИЛЕ ТРЕЊА	равномерно променљивом праволинијском кретању. **Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно променљивог праволинијског кретања.** *Демонстрациони огледи*: – Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. – Кретање куглице низ Галилејев жљеб. – Кретање тела под дејством сталне силе. – Мерење силе динамометром. – Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. **2.** Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине. **Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед.** **Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже.** **Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела.** *Демонстрациони огледи*: – **Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића…).** – **Падање тела у разним срединама.** – **Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом).** – **Трење на столу, косој подлози и сл.** – **Мерење силе трења помоћу**

свакодневном животу; - прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; - повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; - разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; - демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања... - разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног тела на друго; - анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног	РАВНОТЕЖА ТЕЛА **МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА**	**динамометра.** *Лабораторијске вежбе* 1. **Одређивање убрзања тела које слободно пада** 2. **Одређивање коефицијента трења клизања** **Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила.** **Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена.** **Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела.** <u>*Демонстрациони огледи*</u>: - Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. – Равнотежа полуге. – Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води…). ***Лабораторијска вежба*** **1.** Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона. **Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења.** **Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела.** **Веза између промене механичке енергије тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије.** Снага. Коефицијент корисног дејства <u>*Демонстрациони огледи*</u>:

стања) приликом грејања или хлађења; - наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.	**ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ**	– Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. – Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. – Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) ***Лабораторијске вежбе*** **1**. Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим подлогама. **2.** Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица. **Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање.** **Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре.** **Унутрашња енергија и температура.** **Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа.** **Агрегатна стања супстанције.** *Демонстрациони огледи*: – Дифузија и Брауново кретање. – Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди - флаши и две посуде са хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). ***Лабораторијска вежба*** 1. **Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.**

Кључни појмови садржаја предмета:кретање, сила, убрзање, Њутнови закони, сила теже, трење, равнотежа тела, механички рад, енергија, снага, топлотне појве, температур

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи глобални план рада из ког ће касније развијати своје оперативне планове. У глобалном плану дати су број часова обаде, утврђивања, лабораторијских вежби и исходи. Исходи дефинисани по областима

олакшавају наставнику даљу операционализацију истих на ниво конкретне наставне јединице. У оперативном плану наставник има исходе које је опрационализовао према наставној јединици, међупредметно повезивање и евалуацију квалитета урађеног. У припреми у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу и активности наставника и ученика на часу. Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ у природним наукама. Једноставне експерименте могу да изводе и сами ученици на часу или да их понове код куће, користећи многе предмете и материјале из свакодневног живота. Одређени садржаји и тематске целине се могу реализовати и преко пројектне наставе. Планирају се и провере остварености исхода. Поред уџбеника и збирке задатака,користе се и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Садржаји наставе орјентисане на исходе приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве: поступност, очигледност, повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Ови захтеви се јављају у свим темама.Све теме се могу реализовати излагањем садржаја уз одговарајуће демонстрационе огледе, решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем ситуација, лабораторијским вежбама, другим начинима рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, пројекти, online настава) и систематским праћењем рада сваког ученика. Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваквог начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање. Неке од тема за пројекат:

- Климатске промене.
- Својства воде – физичка, хемијска, значај воде за живи свет.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави орјентисаној на исходе вреднује се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Вредновање је усклађено са са принципима оцењивања. Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе. Вредновање се врши помоћу усменог испитивања, кратких писаних провера, тестова на крају већих тема, провером екпериментaлних вештина што ће чинити сумативну оцену. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање и самооцењивање. Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.
Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.
На почетку године урадити иницијални тест. На крају школске године спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика и степен остварености образовних исхода.

„Службени гласник РС“Просветни гласник број 005/2019-61 – правилник број110-00-101/2019-04

Назив предмета:**Математика**

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког ми- шљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Опште предметне компетенције:

Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним задаље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту. Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Основни ниво

Решава проблеме и доноси одлуке у једноставним ситуацијама када је захтев јасно формулисан и сви релевантни подаци непосредно дати. Користећи основне елементе математичког језика, једноставне математичке поступке и информационо-комуникационе технологије саопштава решење проблема или донету одлуку.

Средњи ниво

Решава проблеме и доноси одлуке у познатом контексту, при томе прикупља, селектује податке и примењује одговарајуће математичке поступке. Образлаже решење проблема или донету одлуку. Тумачи природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине.

Напредни ниво

Решава проблеме, доноси одлуке и процењује могућности у реалним ситуацијама и при чему бира и вреднује пут и начине решавања. Критички анализира природне и друштвене појаве користећи математичке концепте, процесе и вештине. Аргументује своје ставове и дискутује користећи математички језик.
Специфичне предметне компетенције:

Специфичне предметне компетенције су: математичко знање и резоновање, применаматематичких знања и вештина на решавање проблема и математичкакомуникација.

Основни ниво

Примењује једноставне математичке поступке када су сви подаци непосредно дати.

Примењује основна математичка знања на решавање једноставних ситуација изсвакодневног живота. Решава проблеме у једноставном контексту који се своде наједноставан рачун, решавање једначина, мерење, цртање и рад са подацима. Разумеоснове писане и усмене математичке

комуникације.

Средњи ниво

Примењује математичке концепте, процесе и вештине у различитим ситуацијама. Бира оптималне начине решавања проблема користећи нумеричке, алгебарске и геометријске методе. Анализира податке користећи основне статистичке методе. Уме да користи одговарајуће средство ИКТ за организацију и обраду података. Разуме захтеве сложенијих математичких задатака и решава их одговарајућим математичким појмовима и симболима саопштава своје ставове.

Напредни ниво

Бира математичке поступке за решавање проблема и доноси закључке. Истражујеразличите начине решавања проблема. Уме да примени математичка знања уанализи сложених природних и друштвених појава. Приликом решавања проблемауме да одабере средство ИКТ и да га користи на одговарајући начин. Разуме икористи формални математички језик. Уме да критички дискутује о добијенимрезултатима и анализира их.
Разред: Седми
Годишњи фонд часова: 144

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

– израчунастепенреалногбројаиквадратн икоренпотпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одредибројевнувредностједноставније гизразасареалним бројевима; – наосновуреалногпроблемасаставииизр ачунавредностједноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одредиприближнувредностреалногбро јаипроцениапсолутну грешку; – нацрта график функције $y= kx$, $k\in R\setminus\{0\}$; – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама; – примениПитагоринутеоремуурачунск имиконструктивним задацима; – трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – раставиполиномначиниоце(користећи дистрибутивнизакон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина; – примени својства страница, углова и	**РЕАЛНИ БРОЈЕВИ**	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a, a^3 0$;постојањеирационалнихбројева(н апримеррешењаједначине $x^2= 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост . Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y= kx, k\in R\setminus\{0\}$. Продужена пропорција
	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	Питагоринатеорема(директнаиобратна) . ВажнијепримененеПитагорине теореме. Конструкцијетачаканабројевнојправојк ојеодговарајубројевима $\sqrt{2}, \sqrt{3}, \sqrt{5}$, итд. Растојање између две тачке у координатном систему.

дијагонала многоугла; – израчунаповршинумногоуглакористећи обрасцеилиразложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примениставовеподударностипридоказивањуједноставни- јих тврђења и у конструктивним задацима; – примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом; – одређује средњу вредност, медијану и мод.	**ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ**	Први део Степен чији је изложилац природан број; степен декадне једини- це чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик,трансформацијезбира,разликеипроизводаполиномау сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављањеполиноманачиниоцекоришћењемдистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.
	МНОГОУГАО	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла. Сложеније примене ставова подударности.

	КРУГ	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација.
	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод.

Кључни појмови садржаја: реални број, степен, квадратни корен, Питагорина теорема, полином, многоугао, ортоцентар и тежиште, круг, број π, ротација и средња вредност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе, и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потреб- но више времена, активности и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на разви- јање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да уче- ници самостално откривају математичке правилности и изводе за- кључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини инте- ресантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивиду- алних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Реални бројеви – Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q, на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број.

За све реалне бројеве без обзира да ли имају коначну или бесконачну децималну репрезентацију увести појам приближне вредности и појам апсолутне грешке. Правила заокругљивања реалних бројева увести на следећи начин: на конкретним примерима, по- сматрањем могућих граница (интервала) у зависности од прецизности, ученици бирају приближне вредности тако да се при заокругљивању бира вредност са мањом апсолутном грешком, након чега се формулишу правила.

Питагорина теорема – Питагорина теорема је од великог значаја за даље математичко образовање и потребно је пажљиво методички и дидактички обрадити. Као мотивација за тему могу се користити историјски подаци најпре о потреби човека за употребом и конструкцијом правоуглих троуглова током изградње различитих објеката у укупном напретку цивилизације, а чије је законитости Питагора уочио и математички уобличио и формулисао. Упознати ученике са карактеристичним Питагориним тројкама кроз примере и напоменути да таквих тројки има бесконачно много.

У другом делу теме пажњу је потребно усмерити на примену Питагорине теореме на конструкције дужи чији је мерни број дужине ирационалан број и примену на квадрат, правоугаоник, једнакокраки и једнакостранични троугао, ромб и правоугли и јед- накокраки трапез. Ученици треба да примењују Питагорину теорему и на једнакокрако правоугли троугао, правоугли троугао са углом од 30° и одређивање растојања двеју тачака у координатном систему.

Цели алгебарски изрази – У првом делу ове теме уводи се појам степена променљиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких осно- ва, степеновање степена, као и правила за степен производа и ко- личника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложиоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису.

Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности променљивих који у њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се,

по потреби, користи дистрибутивни закон и формула за квадрат бинома .

У наставку ове теме ученици треба да, на погодним примерима, уоче потребу растављања полинома на чиниоце (посебно у циљу решавања једначина

Многоугао – Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зави- сност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови јед- наки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуже дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга.

Кроз разноврсне примере и истицати примену ставова подударности троуглова и поступно развијати код ученика вештину доказивања. Доказати најважније особине троуглова и паралелограма. Увести појмове ортоцентар, тежишна дуж и тежиште троугла, и навести њихове особине. Примену ставова подударности и њихових последица проширити и на конструктивне задатке. Истаћи разлику између цртања и конструкције.

Приликом израчунавања површине користити разлагање многоуглова на троуглове и четвороуглове. Посебну пажњу посветити израчунавању површине правилног шестоугла. Важно је укључити и одређени број практичних примена рачунања површина.

Круг – Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и до- казивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π, ученике треба информативно упознати са његовом ирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кру- жног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1.

У оквиру дела теме који се односи на ротацију, треба се ограничити на ротације једноставнијих фигура око задате тачке и за задати угао. Објаснити ученицима позитиван и негативан смер ро- тације и урадити неколико примера ротације у координатном систему. Важно је да ученици уоче да се дужине дужи и величине углова не мењају при ротацији.

Обрада података – Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у при-

мењивост обраде података у свакодневној пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика. Број питања у анкети не мора бити велики, највише 5-6, а истраживање треба реализовати тако да узорак не буде премали, али ни превелик и да се може реализовати у најближем окружењу (школа, породица, комшилук ...).

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Просветни гласник 005/2019

Наставни предмет: **Биологија**

Циљ учења предмета:

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, разуме значај биолошке разноврсности и потребу за одрживим развојем и развије одговоран однос према себи и природи.

Опште предметне компетенције:

Ученик/ца разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју животана Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке.Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственоји еколошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способанје да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. Критички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања.

Специфичне предметне компетенције:

Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи;

Примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина и формирање ставова која ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању

одрживог развоја.

Разред: **седми**
Годишњи фонд часова: **72**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ** ПРЕПОРУЧЕНИ
– прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу; – одреди положај организма на дрвету живота на основуприкупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на „дрвету живота“ према начину на који обављају животне процесе; – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињскихткива; – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих врста – фосила; – идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима;	**НАСЛЕЂИВАЊЕ И** **ЕВОЛУЦИЈА**	Улога и значај једра у метаболизму ћелије.Деоба ћелије (хромозоми, настајање телесних и полних ћелија). ДНК и појам гена (алел, генотип, фенотип) Прво Менделово правило, крвне групе, трансфузија и трансплантација. Наслеђивање пола. Наследне болести. Животни циклуси биљака и животиња. Смена генерација. Једнополни и двополни организми. Значај и улога полног размножавања.
	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Основни принципи организације живих бића. Појам симетрије – типични примери код једноћелијских и вишећелијских организама; биолошки значај. Симетрија, цефализација и сегментација код животиња. Присуство/одсуство биљних органа, (симетрија и сегментација код биљака). Ћелије са специфичном функцијом: мишићне, крвне, нервне, ћелије затварачице... Грађа и улога ткива, органа, органских система и значај за

– илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима; – анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – планира време за рад, одмор и рекреацију; – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења; – расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости.		функционисање организма. Компаративни преглед грађе главних група биљака, гљива и животиња – сличности и разлике у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима.
	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	Основни принципи систематике (Карл Лине, биномна номенклатура). Приказ разноврсности живота кроз основне систематске категорије до нивоа кола и класе. Докази еволуције, фосили и тумачење филогенетских низова (предачке и потомачке форме, прелазни фосили).
	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Састав и структура популација. Популациона динамика (природни прираштај и миграције). Абиотички фактори и биотички односи као чиниоци природне селекције (адаптације). Мреже исхране. Животне области. Конвергенција и дивергенција животних форми. Заштита природе. Заштита биодиверзитета.
	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Примери наследних болести. Особине и грађа вируса. Болести изазване вирусима. Имунитет, вакцине. Пулс и крвни притисак. Прва помоћ: повреде крвних судова (практичан рад). Принципи уравнотежене исхране и поремећаји у исхрани.

		Значај правилног чувања, припреме и хигијене намирница; тровање храном. Промене у адолесценцији. Здрави стилови живота (сан, кондиција, итд). Последице болести зависности – наркоманија.

Кључни појмови садржаја предмета: правила наслеђивања особина, гени, „дрво живота”, принципи грађе и функције, систематика, докази еволуције, структура популације, адаптације, мреже исхране, вируси, уравнотежена исхрана, прва помоћ, адолесценција, животне области, заштита биодиверзитета.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира својгодишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставнујединицу. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања. Наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање,креативност ,рефлексивност, истрајност, одговорност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима, уважавање и прихватање различитости.

Област: Наслеђивање и еволуција:Треба повезати знања ученика о појмовима гена и ДНК и њиховом положају у ћелији прокариота и еукариота и увести појам хромозома.На основу модела ученик може да опише ток сваке деобе, да их упореди и да направи табелу разлика митозе и мејозе.Бесполно размножавање треба повезати са митозом и настанком идентичних ћелија, а полно размножавање треба повезати са мејозом.

Област: Јединство грађе и функције као основа живота: Акценат треба да буде на ученичком

истраживању основних принципа организације живих бића и значају ткива, органа и органских система за функционисање организма.

Област: Порекло и разноврсност живог света:Ученици треба да се баве системом класификације живих бића, који је заснован на еволуционом пореклу, односно сличностима и разликама између припадника различитих таксономских група.

Област: Живот у екосистему:Ученици треба да прикупе податке о различитим врстама које живе на различитим стаништима.Знања о еколошким факторима треба да повежу са природном селекцијом.Грађа органа за варење/начин исхране може се повезати са актерима ланаца исхране/ мреже исхране. Слично је и са подударношћу грађе опрашивача и цветова, у оквиру исте области.Препорука је да ученици самостално траже примере конвергенције и дивергенције.

Област:Човек и здравље:Требало би обрадити особине и грађу вируса, као и начине преношења и превенције најчешћих вирусних болести.Добра лична хигијена је мера превенције коју ученици треба да примењују свакодневно, како би смањили могућност инфекције.Током обраде правила чувања и припремања намирница наставник би требало да упути ученике да повежу сазнања са оним што им је познато о бактеријама и гљивама. Када ученици стекну знања о поремећајима исхране,моћи ће, у складу са тим, да процене сопствене животне навике.Биолошки смисао адолесценције треба обрадити уз подсећање на промене кроз које пролази човек током одрастања, разлике међу људима у погледу изгледа, понашања. Отворена дискусија са ученицима у којем они излажу своје мишљење, ставове и животно искуство, могао би бити један од начина обраде градива.Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, у којој мери је то штетно за појединца, породицу и друштво, као и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење од зависности.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд.За сумативно оцењивање знања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрженеке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине.У вредновању наученог, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. У формативном вредновању наставник би требало да даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:

„Службени гласник РС- Просветни гласник број 5/2019-61 -правилник бр. 110-00-101/2019-04

Назив предмета: **ХЕМИЈА**

Циљ: Циљ учења Хемије је да ученик развије систем основних хемијских појмова и вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања, да развије способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу и тимски рад, и одговоран однос према себи, другима и животној средини.

Опште предметне компетенције: Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, као и својстава супстанци с њиховом практичном применом. У породичном окружењу и друштву вршњака ученик примењује стечена знања и вештине, доноси одлуке и предузима активности у вези с правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном, брине о здрављу и животној средини. Знање хемије ученику служи да прати и користи информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама, као и да сагледава допринос хемије развоју медицине, фармације, индустрије, пољопривреде. Ученик развија научну писменост и вештине за експериментални рад и оспособљен је да самостално или у сарадњи с другима примењује знање хемије за решавање проблема.

Специфичне предметне компетенције: Ученик је формирао хемијску писменост као основ за разумевање својстава и промена супстанци у природи и примене супстанци у свакодневном животу и различитим професијама. Ученик описује поступак, правилно и безбедно рукује супстанцама, прибором и посуђем, представља резултате табеларно и графички, уочава правилности и користи хемијски језик (хемијске термине, хемијске симболе, формуле и хемијске једначине) у описивању опажених својстава и промена супстанци, објашњењима и закључцима.

Разред Седми

Годишњи фонд часова 72 часа

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– идентификује и објашњава појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, и принципима одрживог развоја; – правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према здрављу и животној средини; – експериментално појединачно и	**ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС**	Предмет изучавања хемије. Везе између хемије и других наука. Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу. Супстанца. Врсте супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше.**Демонстрациони огледи:**демонстрирање узорака елемената, једињења и смеша.

у групи испита, опише и објасни физичка и хемијска својства супстанци, и физичке и хемијске промене супстанци; – повезује физичка и хемијска својства супстанци са применом у свакодневно животу и различитим професијама; – налази потребне информације у различитим изворима користећи основну хемијску терминологију и симболику; – објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења, и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу; – објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; – разликује хомогене и хетерогене смеше, наводи примере из свакодневног живота и раздваја састојке смеша; – представља структуру атома, молекула и јона помоћу модела, хемијских симбола и формула; – повезује распоред електрона у атому елемента с положајем елемента у Периодном систему елемената и својствима елемента; – разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула; – разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци; – објасни процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; – изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом раствора; – напише једначине хемијских реакција и објасни њихово	**ХЕМИЈСКА ЛАБОРАТОРИЈА**	Хемијска лабораторија и експеримент. Лабораторијско посуђе и прибор. Физичка и хемијска својства супстанци. Физичке и хемијске промене супстанци. **<u>Демонстрациони огледи:</u>** демонстрирање правилног руковања лабораторијским посуђем и прибором, и правилног извођења основних лабораторијских техника рада; испитивање физичких и хемијских својстава и промена супстанци. **Лабораторијска вежба I:** основне лабораторијске технике рада: мешање, уситњавање и загревање супстанци. **Лабораторијска вежба II:** физичка својства супстанци, мерење масе, запремине и температуре супстанце. **Лабораторијска вежба III**: физичке и хемијске промене супстанци.
	АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	Атоми хемијских елемената. Хемијски симболи. Грађа атома: атомско језгро и електронски омотач. Атомски и масени број, изотопи. Распоред електрона по нивоима у атомима елемената. Периодни систем елемената (ПСЕ), закон периодичности и веза између броја и распореда електрона по нивоима у атомима елемената и положаја елемената у ПСЕ. Племенити гасови. Својства и

квалитативно и квантитативно значење; – квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове релативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса; – опише и објасни физичка и хемијска својства водоника и кисеоника; – разликује оксиде, киселине, хидроксиде и соли на основу хемијске формуле и назива, и опише основна својства ових класа једињења; – индикаторима испита и на pH скали процени киселост раствора; – тумачи ознаке са амбалаже супстанци/комерцијалних производа.		примена. **Демонстрациони огледи:** формулисање претпоставке о честичној грађи супстанци. **Вежба IV:** одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона.
	МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Ковалентна веза: молекули елемената и молекули једињења. Атомска и молекулска кристална решетка. Јонска веза и јонска кристална решетка. Валенца. Хемијске формуле и називи. **Демонстрациони огледи:** својства супстанци са ковалентном и јонском везом. **Лабораторијска вежба V:** упоређивање својстава супстанци са јонском и супстанци са ковалентном везом.
	ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	Смеше: хомогене и хетерогене. Раствори – хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и ваздух – хомогене смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. **Демонстрациони огледи:** састав и својства смеша; раствори и њихова својства; растворљивост; незасићени, засићени и презасићени раствори; раздвајање састојака смеша. **Лабораторијска вежба VI:**

		испитивање растворљивости супстанци. **Лабораторијска вежба VII:** раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета.
	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ	Хемијске реакције. Закон о одржању масе. Хемијске једначине. **Демонстрациони огледи:** мерење и упоређивање укупне масе супстанци пре и после хемијске реакције у отвореном и затвореном реакционом систему. **Вежба VIII:** састављање једначина хемијских реакција.
	ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	Релативна атомска и релативна молекулска маса. Количина супстанце и мол. Моларна маса. Закон сталних односа маса. Масени процентни састав једињења. Израчунавања на основу једначина хемијских реакција. **Лабораторијска вежба IX:** мерење масе супстанце и израчунавање моларне масе и количине супстанце.
	ВОДОНИК И КИСЕОНИК, И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. **СОЛИ**	Водоник. Кисеоник. Оксидација, сагоревање и корозија. Оксиди: хемијске формуле, називи и основна својства. Киселине: хемијске формуле, називи и основна својства. Хидроксиди (базе): хемијске формуле, називи и основна

		својства. Мера киселости раствора: pH-скала. Неутрализација – хемијска реакција киселина и хидроксида (база). Соли: формуле и називи. **Демонстрациони огледи:** испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора; реакција неутрализације. **Лабораторијска вежба X:** испитивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора.

Кључни појмови садржаја: хемија, супстанца, елемент, једињење, смеша, хемијска лабораторија, оглед, хемијско својство, хемијска промена/хемијска реакција, атом, молекул, јон, ковалентна веза, јонска веза, хемијски симбол, хемијска формула, хемијска једначина, Периодни систем елемената, масени процентни састав, количина супстанце.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова).

Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутроне). Потребно је да ученици упореде

наелектрисање и масу протона, неутрона и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дифиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број.

Током учења садржаја ове теме, ученици би требало да наставе повезивање својстава и структуре супстанци. При томе, важно је да уоче веома малу заступљеност слободних атома у природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни.

Током учења садржаја теме ученици формирају појмове: хетерогена и хомогена смеша, раствори и растворљивост, разликују квалитативни и кванитативни састав смеша и представљају квантитативни састав смеша преко масеног процентног састава.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

„Службени гласник РС“-Просветни гласник РС број 05/2019

Назив предмета: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ учења Техника и технологија је да ученик развије техничко- технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких средстава, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Опште предметне компетенције: Ученици се упознају врстама материјала и њихове обраде, мерење,појмом машина и механизама,врстама обраде метала,применом и врстама робота технолошка компетенција

Специфичне предметне компетенције: Ученици развијају вештину сарадње, која аргументовано и креативно доприноси раду у групама, постизању договора о правилима заједничког рада и постизања заједничког циља. Цртањем тех.цртежа на рачунару и управљањем помоћу рачунара ученици стичу дигиталну компетенцију**.**

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 72 чааса

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
• повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; • повеже ергономију са здрављем и конфором људи при употреби техничких средстава; • анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; • истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству; повеже занимања у области производних техника и технологија са сопственим интересовањем; • разликује врсте транспортних машина; • повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; • провери техничку исправност бицикла;	**ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ** **САОБРАЋАЈ**	Појам , улога и развој машина и механизама. Потрошња енергије у домаћинству и могућност уштеде. Утицај дизајна и правилне употребе техничких стедстава на здравље људи. Зависност очувања животне средине од технологије. Професије(занимања) у области техника и технологија. Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. Подсистеми код возила друмског саобраћаја(кочиони,погонски, преносни, управљачки). Исправан бицикл/мопед као битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају. Специфичности техничких цртежа Ортогонално и просторно приказивање предмета. Коришћење функција и алаата програма CAD. Употреба 3D штампе у тродимензионалних модела и макета. Основне компоненте ИКТ уређаја. Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. Вештачка интелегенција- појмови, примери технологија управљаних

•демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда; •самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; • користи CAD технологију за креирање техничке документације; • образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; • управља моделима користећи рачунар; • објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; • објасни улогу и значај вештачке интелигенције и примену у свакодневном животу.	**ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ**	вештачком интилигенцијом. Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. Материјали у машинству(пластика, метали, легуре и др.). Мерење и контрола- појам и примена мерних средстава(мерила). Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са скидањем струготине и без скидања струготине, савремене технологије обраде). Елементи машина и механизама(елементи за везу, елементи снаге и кретања, специјални елементи). Производне машине: врсте , принцип рада, појединачна и серијска производња. Појам, врсте, намена и принцип рада робота(механика, погон и управљање). Погонске машине :мотори(хидраулични, пнеуматски, топлотни). Моделирање погонских машина и/или мини школског робота. Проналажење информација , стварање идеје, и дефинисање задатака. Самосталан / тимски рад на пројекту. Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација. Реализација пројекта- израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. Представљање идеје, поступака израде и производа. Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. Употреба електронске коресподенције са циљем унапређења производа.
• аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; •идентификује материјале који се користе у машинству и		

на основу њихових својстава процењује могућност примене; • користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; • врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите на раду; • објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставном примеру; образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; објасни основе конструкције робота; •класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом; • самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта; • изради производ у складу са принципима безбедности на раду;	**РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА** **КОНСТРУКТОРСКО**	Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. Креирање рекламе за израђени производ.

• тимски представи идеју, потупак израде и производ; • креира рекламу за израђен производ; • врши е-коресподенцију у складу са правилима и препорукама са циљем унапређења продаје; • процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).	**МОДЕЛИРАЊЕ**	

Кључни појмови садржаја: машинство ,саобраћај, техничка документација,енергетика , заштита личне безбедности и животне средине, предузимљивост и иницијатива.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Наставни предмет *техника и технологија* намењен је развоју основних техничких компетенција ученика ради његовог оспособљавања за живот и рад у свету који се технички и технолошки брзо мења. Један од најважнијих задатака је да код ученика развија свест о томе да примена стечених знања и вештина у реалном окружењу подразумева стално стручно усавршавање и целоживотно учење, као и да је развијање предузимљивости један од важних предуслова личног и професионалног развоја.

Програм наставе и учења за седми разред оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су искази о томе шта ученици умеју да ураде на основу знања која су стекли учећи предмет техника и технологија. Представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика у пет наставних тема: животно и радно окружење, саобраћај, техничка и дигитална писменост, ресурси и производња и конструкторско моделирање.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Наставник је у планирању, припреми и остваривању наставе и учења аутономан. За сваки час треба планирати и припремити средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према

техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине.

Програм наставне и учења из технике и технологије захтева разноврстан методички приступ с обзиром на различитост функција и карактера појединих делова програмских садржаја, као и психофизичких могућности ученика. За успешно остваривање програма, односно циља учења.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у седмом разред долазе са извесним знањем из области технике и технологије која су стекли у предходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитих уређаја и учествовања у саобраћају. На томе треба градити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирање правилних ставова према техници и технологији где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине.

Животно и радно окружење

Да би се достигли исходи за ову област потребно је повезивати садржаје осталих области са примерима са којима се ученици готово свакодневно срећу, стимулисати их да препознају утицај технологије на живот и рад у свом окружењу као и да стекну знања о томе како су људи до сада решавали проблеме у борби за преживљавање.

Појам и улогу машина и механизама и њихово коришћење у окружењу треба представити ученицима што је могуће више на практичним примерима користећи доступна наставна средства и мултимедије.

Посебну пажњу треба обратити утицају технологије на животну средину, а нарочито на експлоатацију сировина, загађење ваздуха производњу токсичних отпада и њихов утицај на климатске промене. На животну средину веома утиче и енергетска ефикасност. Да би ученици што лакше усвојили појам уштеде енергије, потребно је упутити их да на примеру свог домаћинства истраже колика је потрошња енергије, који су највећи потрошачи и шта би било најбоље учинити да би се потрошња смањила. Ово је потребно остварити задајући ученицима да прикупе и обраде податке о потрошњи појединих доступних уређаја и укупној количини потрошене енергије на месечном нивоу. У зависности од средине, може се истраживати и потрошња горива (грејање, самостални превоз, пољопривредне машине) и могућности уштеде.

У оквиру активности у којима користе машине и алате ученици су готово свакодневно изложени утицају дизајна на конфорно и безбедно руковање машинама и уређајима. Без дубљег задирања у појам ергономије објаснити ученицима како је добар дизајн предуслов за квалитетнији и безбеднији рад, као и на који начин се треба прилагодити (став, правилно држање, безбедна растојања од машина, екрана) ради постизања конфора и очувања здравља.

Препоручени број часова је 6.

Саобраћај

Област која се односи на саобраћај се реализује у континуитету као важна компонента

саобраћајног васпитања. На почетку реализације ове области подсетити ученике да су у претходним разредима учили о саобраћајним системима, намени, функционисању и организацији саобраћаја у оквиру саобраћајних објеката, као и о правилима и прописима за регулисање друмског саобраћаја која се, пре свега, односе на пешаке и бициклисте као учеснике у саобраћају. Посебно нагласити да је тежиште исхода у претходна два разреда било на безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају. У седмом разреду тежиште је на саобраћајним средствима која се користе и њиховим најважнијим подсистемима (погонски, преносни, управљачки и кочиони). У складу са исходима ову област треба реализовати у два корака. У првом кораку фокус је на основним деловима саобраћајних средстава и њиховим најважнијим подсистемима друмског саобраћаја са безбедносног аспекта. Други део треба реализовати у области Ресурси и производња са аспекта елемената машина и механизама (елементи за пренос снаге и кретања, елементи за везу, специјални елементи) и са енергетског аспекта (погонске машине и мотори). Уз помоћ мултимедије упознати ученике са машинама и њиховим главним карактеристикама спољашњег (бицикли, мопеди/мотоцикли, аутомобили, камиони, аутобуси, возови, бродови, авиони) и унутрашњег транспорта (дизалице, виљушкари, транспортери, лифтови). При реализацији ових садржаја посебно назначити наведене подсистеме код бицикла, мопеда и аутомобила.Оспособити ученике да самостално провере и подесе техничку исправност бицикла (упављачки, преносни и кочиони систем, пнеуматике, висину седишта, осветљење и др.) и демонстрирају поступке одржавања бицикла или мопеда. За остваривање ових исхода користити школски бицикл и постер мопеда.

Препоручени број часова је 6.

Техничка и дигитална писменост

Ова област се ослања на усвојена знања ученика из техничког цртања у претходним разредима. Потребно је упознати и оспособити ученике за ортогонално и просторно представљање предмета и коришћење рачунарских апликација за CAD. У оквиру апликације ученици најпре креирају модел користећи 2D приказ на основу података које читају са техничког цртежа. Коришћењем 3D модела ученици активирају основне технике дизајна са циљем самосталног креирања техничког цртежа у складу са стандардима. Креирати вежбу у оквиру које ученици анализирају елемент сложеније геометрије, израђују модел користећи CAD и рендерују га.Ученике треба упознати са наменом основних електронских компоненти рачунара и осталих ИКТ уређаја. Уколико временски оквир дозвољава, ученике упознати и са начином функционисања појединих компоненти, али на елементарном нивоу препоручено коришћењем рачунарских симулација и анимација. Код ученика треба развити свест о значају коришћења рачунарске технике у апаратима, уређајима и производним процесима и објаснити појам и улогу интерфејса у управљању и контроли. Кроз неколико питања навести ученике на размишљање и дискусију о томе колико су упознати са појмом вештачке интелигенције кроз коришћење „паметних“ уређаја, као што су паметни телефони, таблети, прегледом интернета, гледањем научно-фантастичних филмова или долажењем до других информација путем различитих медија.

При објашњењу појма вештачке интелигенције не треба инсистирати на учењу дефиниције (јер дефиниција има више) већ ученицима представити вештачку интелигенцију као подобласт рачунарства чији је задатак развијање програма (софтвера) који ће омогућити рачунарима да

размишљају и да се понашају интелигентно, на сличан начин као што се понаша и размишља човек.

Ученицима објаснити да се почетак развоја вештачке интелигенције везује за прве рачунаре и роботизоване машине. Каснијим усавршавањем ИКТ-а, роботике, мехатронике и других наука, све више се развијала и област вештачке интелигенције.

Објаснити ученицима термин – „машинско учење“ (machine learning) који се везује за вештачку интелигенцију. Машинско учење је подобласт вештачке интелигенције чији је циљ конструисање алгоритама и рачунарских система који су способни да се адаптирају на нове ситуације и уче на бази искуства.

Навести примере примене вештачке интелигенције, са акцентом на области које се изучавају у оквиру Програма наставе и учења из Технике и технологије, као што су: роботика (хуманоидни, индустријски роботи и др.), саобраћај (прототипови првих аутономних аутомобила, интелигентни саобраћајни системи), паметни градови (паметне куће, паметни уређаји), IOT технологија, пољопривреда (паметни системи за наводњавање и др.), здравство (дијагностиковање болести пацијената, „паметни болнички кревети“ и др.), интернет (лакши и бржи одабир садржаја код претрага на интернету, код филтрирања нежељене поште, код разних сервиса за превођење (нпр. Гугл преводиоца итд.), бизнис, економија и трговина (боље пословање привредних субјеката) итд.

Препорука је да се наставна тема о вештачкој интелигенцији реализује после наставне теме Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса или после наставне теме Појам, врсте, намена и конструкција робота, јер ће ученици најлакше моћи да разумеју појам вештачке интелигенције кроз садржаје из роботике у којој је највише и заступљена.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 18.

Ресурси и производња

Упознати ученике са значајем рационалног коришћења ресурса и принципима очувања животне средине. Уколико има могућности, организовати посету установи или погону чија је делатност директно или индиректно везана за наведене принципе. Поставити ученицима задатак за самосталан рад у оквиру кога ће у свом домаћинству истражити у којој мери и на који начин се они остварују.

Уз практичне примере и реалне моделе навести ученике да закључе који се материјали најчешће користе у машинству и због којих њихових својстава. Демонстрирати правилно коришћење прибора за мерење и контролу у машинству и реализовати практичне вежбе са истима. Објаснити улогу елемената машина и механизама и демонстрирати њихов рад на моделу или путем рачунарске симулације. Потребно је увести ученике у карактеристике обраде материјала који се користе у машинству, практично демонстрирати операције и реализовати једноставну вежбу водећи рачуна о безбедности ученика. Илустровати савремене технологије обраде материјала и по могућности организовати посету производном погону који их користи. Упознати ученике са савременим производним машинама у машинској индустрији и значајем њихове примене у појединачној и серијској производњи.

Увести појам роботике и објаснити њен значај у савременој индустрији. Уколико постоји могућност, демонстрирати рад школског робота или користити рачунарску симулацију. Упознати ученике са основама конструкције робота и улогом појединих делова. Роботику повезати са наставним садржајима као што су информатичка технологија, машине и механизми, енергетика и технологија обраде материјала. Реализацију ових садржаја урадити уз корелацију са наставом Информатике и рачунарства.

Ученицима представити класификацију погонских машина – мотора и илустровати њихову примену на практичним примерима из учениковог окружења.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 20.

Конструкторско моделовање

У овом делу програма ученици кроз практичан рад примењују претходно стечена знања и вештине. Садржаје треба реализовати кроз ученичке пројекте, од графичког представљања замисли, преко планирања, извршавања радних операција, маркетинга до процене и вредновања. Наставити са алгоритамским приступом у конструкторском моделовању посебно у приступу развоја техничког стваралаштва - од идеје до реализације. Један од аспекта употребе рачунара и периферних уређаја је и у функцији управљања техничким системима и процесима (интерфејс – систем веза са рачунаром) и конструкцијом робота. Реализацију ових садржаја урадити уз корелацију са наставом Информатике и рачунарств

Приликом израде техничке документације изабраног модела, ручно или уз помоћ рачунарских апликација, примењивати научено: просторно приказивање предмета, ортогонално пројектовање као и специфичности техничког цртања у области машинства. Треба настојати да се остварује континуитет информатичке писмености с циљем да ученици науче да користе рачунар за цртање и израду презентација.

На основу утрошеног материјала, енергије и рада реализатори (појединац или тим) треба да искажу оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. У складу са предузетничким аспектима, реализатори треба да израде и одговарајуће материјале за рекламе за израђени производ.

Препоручен број часова за реализацију ове области је 22.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори

показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. ба реализовати поделом одељења на 2 (две) групе, уколико одељење има више од 20.

Програм рађен по:(„Службеном гласникуРС“ , бр.88/17, 27/88 и др.закон 10/19 и 6/20).

Назив предмета:Информатика и рачунарство

Циљ учења Информатике и рачунарства је

-оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

-Развијање креативности и оспособљавање за креативно изражавање применом рачунарске, информационе и комуникационе технологије

-Оспособљавање ученика да препознају проблем, реше и по потреби рашчлане проблем на делове и решење представе у виду текста, алгоритамског дијаграма или програма

-Оспособљавање ученика да планирају стратегију решавања проблема (претпоставе решења, планирају редослед активности, изаберу извор информација, средстава/опрему коју ће користити, са ким ће сарађивати, кога ће се консултовати)

-Оспособљавање ученика за одговорну примену препорука заштите здравља, безбедности, личне и приватности других у свакодневном раду у дигиталном окружењу

Разред: Седми
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; – користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – креира векторску слику у изабраном програму;	**ИКТ**	Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја текстуалног документа. Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). Рад у програму за растерску графику. Рад у програму за векторску

– користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију; – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана; – разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; – креира, форматира и шаље електронску пошту; – обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; – препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сараднички креира и дели документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; – подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији; – уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; – употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема; – проналази и отклања грешке у програму; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка: – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комбинују текст, слике, линкове, табеле и анимације; – креира рачунарске програме који доприносе решавању пројектног задатка; – поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; – вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и		графику. Израда гиф анимација. Коришћење алата за снимање екрана.
	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	URL, DNS, IP адреса. Хипервеза и хипертекст. Електронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште. Електронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта). Рад на дељеним документима (текстуалним документима / презентацијама /упитницима...) у облаку.
	РАЧУНАРСТВО	Рад са изабраним текстуалним програмским језиком у области 2Д графике. Основне карактеристике изабране графичке библиотеке. Методе за исцртавање основних геометријских облика. Подешавање боја и положаја објеката. Примена петљи и случајно генерисаних вредности на исцртавање геометријских облика.
	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задака.

активности за које је био задужен.		

Кључни појмови садржаја: логичка структура и садржај документа, пиксел, резолуција, растерска и векторска графика, RGB и CMYK палете боја, гиф анимација, хипервеза, URL, електронска пошта, текстуални програмски језик, 2Д графика.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења информатике и рачунарства, у другом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по спиралном моделу и оријентисан је на остваривање исхода. Исходи су јасни и прецизни искази о томе шта ученик зна да уради и вредносно процени по завршетку процеса учења. Наставни програм предмета информатика и рачунарство се састоји из три тематске целине: Информационо-комуникационе технологије (скр. ИКТ), Дигитална писменост и Рачунарство.

Наставник треба да осмисли активности тако да укључују практичан рад уз примену ИКТ-а, повезивање различитих садржаја из других тема унутар самог предмета, као и других предмета. Оставити простор за ученичку иницијативу и креативност – кроз дискусију са ученицима одабирати адекватне алате, концепте и стратегије за реализацију одређених активности.

Наставницима се препоручује да у току седмог разреда, ради развијања међупредметних компетенција и остваривања корелације са другим предметима, реализују са ученицима најмање два пројектна задатка који обухватају теме и из других предмета. Време реализације пројектних задатака (једног из области ИКТ и Дигитална писменост и другог из области Рачунарство) одређује наставник у договору са ученицима и са наставницима других предмета, који обухватају област изабране теме. При избору тема, понудити неколико пројектних тема и омогућити тимовима ученика да одаберу ону која највише одговара њиховим интересовањима.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и

индивидуалних карактеристика ученика.

II.ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Информационо-комуникационе технологије

Наставну тему Информационо-комуникационе технологије започети радом на документу који представља својеврсну рекапитулацију онога што су ученици учили у претходна два разреда..

У сегменту креирања и обраде дигиталне слике, ученицима треба објаснити карактеристике векторског и растерског представљања слике на рачунару. Представити *RGB* и *CMYK* палете боја, указати на везу избора палете у односу на намену: *RGB*– за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно *CMYK* палете боја за припрему за штампање. На овом месту погодно је увести и питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе – штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. Код помињања резолуције слике, још једном подсетити ученике на појам пиксел, те однос квалитета слике и резолуције. Коментарисати количину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом.

Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици користили у претходним разредима.

Представити алате за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Ученици могу на својим фотографијама да увежбавају технике основних корекција и обраде фотографије. Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата).Упознати ученике са карактеристикама радног окружења одабраног програма (инсталираног локално на рачунару или у „облаку”) за креирање и обраду векторске графике.

Разговарати са ученицима о изворима информација које користе док уче. Поред уџбеника, охрабрити их да испричају лична искуства везана за интернет као извор информација, видео-туторијале, разговоре са одраслим особама... Утврдити каква су искуства ученика када је учење коришћењем видео-туторијала у питању (формално и неформално). Коришћењем одабраног програма за снимање екрана демонстрирати снимање кратког видео-туторијала, приказати резултат ове активности и задати смернице за израду кратког видео-туторијала, који ученици треба самостално да сниме и сачувају

Дигитална писменост

Подсетити ученике на значење појмова који су у претходним разредима представљени скраћеницама *URL* и *IP* адреса, затим појмова клијент и сервер у мрежном окружењу, као и на значење појмова: *домен, назив интернет домена, веб-адреса* и њихову узајамну везу. Укратко представити значење појмова: *DNS сервис* (на пример *DNS -DomainNameSystem* – као базни интернет сервис, који омогућава превођење текстуалних у нумеричке ознаке и обратно) и *DNS сервер* (на пример *DNSServer* – уређај који омогућава да се за тражене услуге на одређеном интернет домену добију одговарајуће *IP* адресе неопходне за комуникацију и размену података у мрежи) и објаснити њихову улогу у комуникацији између клијента и сервера у мрежном окружењу (на пример у ком су односу *DNS сервис, URL* и *IP* адреса у оквиру веб сервиса (*WorldWideWeb*). Објаснити појам хипервезе (*hyperlink*) и хипертекста (*hypertext*). Приказати хипертекст и хиперлинк у интернет прегледачу, а затим, у програмима за обраду текста и израду мултимедијалних презентација демонстрирати додавање и подешавање хипервезе према делу текста у документу, другом документу или према неком садржају на инернету.

Представити интернет сервис *електронска пошта* (*е-маил*). Објаснити значење појма адреса електронске поште, описати и по потреби демонстрирати поступак креирања налога за електронску пошту. Представити поступак креирања и форматирања електронске поште, поступак уметања прилога и хипервеза.

Подсетити ученике на примере дељења садржаја који су описани и примењивани у претходним разредима и представити могућности које нуди рачунарство у облаку (*CloudComputing*) путем дељеног диска за чување података, употребу апликација и алата доступних уз изабрани е-маил налог. Представити концепт рада изабраног дељеног диска (на пример: *OneDrive, GoogleDrive...*) за организацију података, демонстрирати рад у апликацијама и направити аналогију са офлајн апликацијама исте намене (процесор текста, програм за рад са слајд-презентацијама…). Представити поступак дељења и подешавање опција дељења садржаја (на пример, путем линка на конкретне мејл адресе). Описати и демонстрирати рад на дељеном тексту, презентацији или упитнику кроз активности на конкретном садржају. Указати на бројне предности и могуће недостатке сарадничког рада. Описати и приказати поступке рада на документу, преузимање и чување у одговарајућим форматима намењеним за даљи рад, штампање или друге потребе. Објаснити поступак креирања, додавања (отпремања са уређаја на дељени диск) и преузимања садржаја (са дељеног дика на уређај).

Пројектни задатак за теме *ИКТ* и *Дигитална писменост*

При реализацији првог пројектног задатка, наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина *ИКТ* и *Дигитална писменост*, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења.

Посебну пажњу посветити развоју међупредметних компетенција, подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика.

При представљању фаза пројекта (на начин већ описан у претходним разредима) понудити ученицима пројектне задатке који се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. Циљ пројектног задатка је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа.

Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима:

Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су: текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. који су настали сарадничким радом у облаку.

У сарадњи са адиминстратором школског сајта, идеје и продукте радове пројектних активности промовисати на сајту школе. Размотрити могућност учешћа на националним и међународним конкурсима.

Рачунарство

Креирање програма који користе графику обрађивати у истом програмском језику и окружењу које је коришћено за учење програмирања током 6. разреда. Пре преласка на обраду нових тема

обновити технике програмирања у текстуалном програмском језику у 6. Разреду.

Укратко упознати ученике са библиотеком за 2Д графику која ће бити коришћена у настави и, ако је то потребно, са начином њене инсталације. Подцртати везу између програмирања графичких апликација и програма за векторску графику (сваки цртеж се састоји од скупа геометријских облика описаних својим нумеричким параметрима).

Увести појам координатног система прозора, описати сличности и разлике у односу на традиционални координатни систем који се користи у математици. Увести начине задавања боја (именоване боје, боје задате помоћу три броја у RGB систему).

Објаснити и демонстрирати исцртавање следећих основних примитива:
- дуж,
- испуњен и уоквирен правоугаоник,
- круг и кружница.

Објаснити појмове апсолутне и релативне вредности координата.
Уколико их одабрана графичка библиотека подржава, приказати и следеће, мало компликованије примитиве:
- испуњена и уоквирена елипса,
- кружни лук,
- испуњени и уоквирени многоугао (полигон).

Описати и демонстрирати поступак примене ових облика у цртању мало сложенијих цртежа, као и технику исписа текста на екрану, на датој позицији и са одабраним словним ликом (фонтом).

Приказати технике учитавања и приказа слика, ако их одабрана графичка библиотека подржава и илустровати их кроз низ примера (слике могу да буду унапред припремљене од стране наставника, а ученицима се може задати да са интернета преузму одговарајуће слике, обраде их у програму за обраду слика и онда их увезу у своју апликацију).

Пројектни задатак из области *Рачунарство*

Пројектна настава у области Рачунарства је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима).

Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати.

Истрагу можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем“. Учење засновано на истрази почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина.

Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују.

Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију

унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. За реализацију наставног пројекта могуће је користити рачунар или други програмабилни физички уређај.

Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења.

Будући да предмет *информатика и рачунарство* у седмом разреду треба, првенствено да развије вештине, навике, вредносне ставове и стилове понашања, требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.

Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Програм рађен по:(„Службеном гласникуРС“ , бр.88/17, 27/88 и др.закон 10/19 и 6/20).

Наставни предмет: **Физичко и здравствено васпитање**

Циљ учења предмета: Циљ физичког и здравственог васпитања је да разноврсним и систематским моторичкимактивностима, у повезаности са осталим васпитно–образовним подручјима, допринесе интегралном (когнитивном,афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Опште предметне компетенције:Учењем наставног предмета Физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција,самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих

односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Специфичне предметне компетенције:Ученик је стекао знањаи у стању је да користи разноврсне програме и обликеиндивидуалног и колективног вежбања и разне изворе информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Имапозитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивњу здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Разред: **Седми**
Годишњи фонд часова: **108**

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**		**САДРЖАЈИ**
– примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у самосталном вежбању; сврсисходно користи научене вежбе у спорту, рекреацији и различитим ситуацијама; – упоређује и анализира сопствене резултате са тестирања уз помоћ наставника са вредностима за свој узраст; – примени достигнути ниво усвојене технике кретања у игри, спорту и свакодневном животу; примени атлетске дисциплине у складу са правилима; развија своје моторичке способности применом вежбања из атлетике; – одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; – примени вежбања из гимнастике за развој моторичких способности; изведе елементе одбојкашке технике; примени основна правила одбојке; користи елементе технике у	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ**		Основни садржаји Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој гипкости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	**Атлетика**	Основни садржаји Техника спринтерског трчања. Истрајно трчање – припрема за крос. Техника штафетног трчања Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис. Бацање „вортекс-а”. Проширени садржаји Скок увис (леђна техника). Тробој.
		Спортска гимнастика	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за

игри; примени основне тактичке елементе спротских игара; учествује на такмичењима између одељења; изведе кретања у различитом ритму; игра народно коло; изведе основне кораке плеса из народне традиције других кул- тура; изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; преплива 25 m техником краула, леђног краула и прсном техником; процени своје способности и вештине у води; скочи у воду на ноге и на главу; рони у дужину у складу са својим могућностима; поштује правила понашања у води, и око водене средине; уочи ризичне ситуације у води и око ње; вреднује утицај примењених вежби на организам; процени ниво сопствене дневне физичке активности; користи различите вежбе за побољшање својих физичких спо- собности; процени последице недовољне физичке активности; примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; одговорно се односи према објектима,справама и реквизитима; примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама; примерено се понаша као учесник или посматрач на такми- чењима; решава конфликте на друштвено прихватљив начин;			поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда. Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби.
		Основе тимских и спортских игара	Одбојка: Основни елементи технике, тактике и правила игре. Футсал: Игра уз примену правила. Рукомет: Игра уз примену правила. Кошарка: Сложенији елементи технике, тактике и правила игре. Активност по избору.
		Плес и ритмика	Основни садржаји Вежбе са вијачом. Вежбе са обручем. Вежбе са лоптом. Народно коло „Моравац”. Народно коло из краја у којем се школа налази. Енглески валцер. Проширени садржаји Састав са обручем. Састав са лоптом. Састав са вијачом. Основни кораци rock n roll.
		Пливање и ватерполо	Основни садржаји Пливање Техника краула. Техника прсног пливања. Одржавање на води на разне начине и самопомоћ. Роњење у дужину до 10

– пронађе и користи различите изворе информација заупознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; – прихвати победу и пораз; – уважи различите спортове без обзира на лично интересовање; – примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуаци- јама; – повеже значај вежбања за одређене професије; – вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; – подстиче породицу на редовно вежбање; – повеже врсте вежби, игара и спорта са њиховим утицајем на здравље; – коригује дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; – користи здраве намирнице у исхрани; – разликује корисне и штетне додатке исхрани; – примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању; – правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом по- вреда; – чува животну средину током вежбања; – препозна последице конзумирања дувана, алкохола и штетних енергетских напитака; – води рачуна о репродуктивним огранима приликом вежбања.			m. Пливање 25 m одабраном техником на време. Проширени садржаји Мешовито пливање (две технике). Ватерполо Пливање са лоптом. Хватање и додавање. Шут на гол. Проширени садржаји Пливање Мешовито пливање. Игре у води. Ватерполо Основни елементи тактике и игра.
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	**Физичко вежбање и спорт**	Основни садржаји Основна подела вежби. Функција скелетно-мишићног система. Основна правила одбојке. Понашање према осталим субјектима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара која се користе у вежбању. Облици насиља у физичком васпитању и спорту. Навијање, победа, пораз решавање спорних ситуација. Писани и електронски извори информација из области физчког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај вежбања за

			одбрамбено-безбедносне потребе. Повезаност физичког вежбања и естетике.Породица и вежбање Планирање вежбања.
		Здравствено васпитање	Основни садржаји: Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда. Проширени садржаји: На тлу и справама сложеније вежбе и комбинације вежби.

Кључни појмови садржаја предмета: физичко вежбање, плес, одбојка, здравље, васпитање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су основни и незаобилазни елементи процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током школске године.

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (до 5часова);
- практична настава (103–108часова).

Програм Физичког и здравственог васпитања остварује се достизањем предвиђених исхода реализацијом основних и проширених садржаја.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Физичке способности

При планирању кондиционог вежбања у главној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обуча- вање и увежбавање (обраду и

утврђивање) конкретног задатка.

У тренажној методи за најуспешније супротстављање последицама хипокинезије, користе се вежбе за развој снаге, развој покретљивости, развој аеробне издржљивости, развој координације, развој брзине и експлозивне снаге.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање, а за оне са којима се програм реализује по индивидуално образовном програму (ИОП-у), неопходно је обезбедити одговарајуће услове, узимајући у обзир њихове могућности.

Моторичке вештине, спортови и спортске дисциплине

Атлетика: Препорука је да се садржаји атлетике реализују у јесењем и пролећном периоду, у складу са условима.

Спортска гимнастика: Препорука је да се садржаји реализују у оба полугодишта.

Основе тимских и спортских игара: Садржаји одбојке, футсала, рукомета, кошарке и активности по избору ученика реализују се на часовима Физичког и здравственог васпитања.

Плес и ритмика: Око новогодишњих празника уз музику.

Пливање и ватерполо: Наставна тема Пливање и ватерполо реализује се у школама у којима за то постоје услови, у оквиру редовне наставе.

Уколико не постоји могућност реализације наставе пливања у овом разреду, број часова намењен овој наставној теми распоређује се другим наставним темама предвиђених програмом, па се самим тим исходи за ову тему не могу достићи у овом разреду.

Полигони: Наставник након једне или више обрађених наставних тема може реализовати полигон у складу са усвојеним моторичким са држајима.

Тестирање и мерење: Праћење физичког развоја и моторичких способности спроводи се на почетку и крају школске године.

Физичка и здравствена култура:

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме Физичко вежбање и спорт и Здравствено васпитање.

Дидактичко-методички елементи:

Основне карактеристике часова: јасноћа наставног процеса; оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита; избор рационалних облика и метода рада; избор вежби оптималне образовне вредности; функционална повезаност свих делова часа унутар једног и више узастопних часова једне наставне теме.

Уколико на часу истовремено вежбају два одељења, настава се спроводи одвојено за ученике и ученице.

Приликом избора облика рада неопходно је узети у обзир просторне услове рада, број ученика на часу, број справа и реквизита и динамику обучавања и увежбавања наставног задатка.

Избор дидактичих облика рада треба да буде у функцији рационалне организације и интензификације.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом (Сумативно оцењивање). Исходи помажу наставницима у праћењу, прикупљању и бележењу постигнућа ученика (Формативно оцењивање). Како ће у процесу вредновања искористити исходе наставник, сам осмишљава у односу на то који се начин праћења и процене њему чини најрационалнијим и најкориснијим. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу праћења и оцењивања пожељно је користити лични картон ученика (евиденција о процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика.

Такође се континуирано прати и вреднује: 1. Активност и однос ученика према Физичком и здравственом васпитању (вежбање у адекватној спортској опреми; редовно присуствовање часовима Физичког и здравственог васпитања; учествовање у ваннаставним и ваншколским активностима и др.); 2. Приказ три комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежбе обликовања са и без реквизита); 3. Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике); 4. Индивидуални напредак моторичких способности (процењује се у односу на претходно проверено стање, као и ангажовање ученика у наставном процесу).

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- познавање основних правила, гимнастике, атлетике, спортске игре, пливања, ватерпола и основних здравствено-хигијенских правила вежбања;
- учешће у организацији ваннаставних активности.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник може извршити усменим или писменим путем.

Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

Службени гласник:„Службени гласник РС-Просветни гласник број11/2019-150; правилник бр.110-00-249/2019-04.

ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних

принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе других и спреман да активно делује у заједници.

Опште предметне компетенције: Разумевање неопходности постојања власти. Стицање знања ,формирање ставова, развијање вештина и усвајање вредности које су претпоставка за компетентан, одговоран и ангажован живот у демократском друштву.

Специфичне предметне компетенције: Одговорно учешће у демократском друштву, развијање позитивних људских вредности, развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње, развијање компетенција за разумевање и поштовање људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву.

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ /ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– наведе и опише основне карактеристике људских права; – својим речима опише везу између права појединца и општег добра; – дискутује о односу права и правде и о сукобу права; – образложи личну одговорност у заштити свог здравља; – штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; – образложи сврху постојања политичких странака; – аргументује потребу ограничења и контролу власти; – наведе кораке од предлагања до усвајања закона; – образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине; – препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; – препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се;	**ЉУДСКА ПРАВА**	Карактеристике људских права – урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост. Опште добро. Права појединца и опште добро. Сукоб појединачних права и општег добра. Права и правда. Социјална правда.
	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	Политичке странке у вишепартијском систему –владајуће и опозиционе. Народна скупштина – сврха и надлежности. Народни посланици, посланичке групе. Процедуре у раду Народне скупштине. Скупштинске дебате. Предлагање и доношење закона.

– учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне скупштине; – у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; – проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.	**ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ**	Припадност групи. Групни идентитет као део идентитета младих.Односи у вршњачкој групи и њен утицај на појединца. Вршњачки притисак. Конформизам. Приватност – обим и границе. Понашање људи у маси и угроженост права појединца.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	**Симулација Народне скупштине** Одређивање улога и процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине. Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.

Кључни појмови садржаја: социјална правда, Народна скупштина, конформизам, вршњачки притисак.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I Планирање наставе и учења

Изборни програм Грађанско васпитањеза седми разред организован је, као и претходни програми, по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (*Људска права, Демократско друштво,Процеси у савременом свету* и *Грађански активизам)* али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

II Остваривање наставе и учења

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрације, презентације, кратки филмови, видео записи, квиз... Коришћење метода/техника и облика рада који активирају ученике и у којима су самосталнији у раду, групни, радионичарски облик рада, вршњачка предавања, дебате, дискусије, истраживања, промоције. Коришћење школских искустава као платформу за увежбавање демократских процедура и развијање демократске културе деловања, које ће ученицима бити потребне у будућности. Обезбеђивање корелације са другим предметима-тематски дани, недеље, обележавање значајних датума. Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, ради израде презентација, паноа, кратких видео

записа.Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације.

III Праћење и вредновање наставе и учења

Континуирано праћење напредовања ученика у достизању исхода, интегрисање обрађиваних садржаја, провера остварености исхода, продукти рада, самоевалуација и евалуација.

Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања: 5/2019-61, 1/2020-60, 6/2020-99, 8/2020-597, 5/2021-4, 17/2021-42

Назив предмета: **ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)**

Циљ: Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

Разред: **Седми**

Годишњи фонд часова: **36**

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/** **ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
• моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; • моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса • обрађеног у претходном разреду школовања.	**I – УВОД** **1. Упознавање садржаја програма и начина рада**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада

• моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; • моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања • моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност - непоновљиво и бескрајно важно биће; • моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; • моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну • заједницу три личности	**II – БОГОПОЗНАЊЕ** **2. Процес сазнавања** **3. Личносно познање** **4. ПознањеБога** **5. Бог је један, али нијесам**	• Процес сазнавања као дело целе личности: чула, разум, слободна воља, искуство • Личносно познање, упознавање кроз љубав • Познање Бога • Бог је један, али није сам (Бог је заједница три личности: Отац, • Син и Свети Дух)
• моћи да уочи да је Црква на Саборима решавала проблеме са којима се сусретала кроз историју; • бити подстакнут да своје проблеме и несугласице са другима решава кроз разговор и заједништво; • знати да је Символ вере установљен на Васељенским саборима; • умети да интерпретира Символ вере; • знати да се Символ вере изговара на Крштењу и Литургији; • моћи да уочи да појам Богочовека описује Христа као истинитог Бога и	**III - СИМВОЛ ВЕРЕ** **6. Сабори као израз јединства Цркве** **7. Васељенски сабори** **8. Символ вере** **Богочовек Христос**	• Сабори као израз јединства Цркве • Васељенски сабори • Символ вере • Христос је истинити Бог и истинити Човек

истинитог Човека;		
• моћи да увиди да Црква Светим Тајнама повезује човека са Богом у најважнијим моментима његовог живота (рођење и духовно рођење • знати да је Причешће врхунац светотајинског живота • моћи да препозна Крштење и Миропомазање као Тајне уласка у Цркву; • бити подстакнут да на покајање гледа као на промену начина живота; • моћи да увиди да су брак и монаштво два пута која воде ка Богу; • моћи да разликује и именује службе у Цркви (епископ, свештеник, ђакон и народ); • моћи да препозна своју службу у Цркви; • моћи да у молитвословљима уочи важност природних елемената (воде, грожђа, жита, светлости...) • бити подстакнут на учествовање у светотајинском животу Цркве;	**IV - СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ** **Светотајински живот Цркве** **11. Света Литургија – светајнаЦркве чуда** **12. Свете Тајне крштења и миропомазања** **13. Света Тајна исповести** **14. Света Тајна брака** **15. Монашка заједница** **16.Света Тајна рукоположења** **17.Молитвословља Цркве**	• Светотајински живот Цркве • Света Литургија као светајна Цркве • Свете Тајне Крштења и Миропомазања • Света Тајна Исповести Христова чуда • Света Тајна брака (слика Христа и Цркве) • Монашка • заједница (искорак ка животу будућег века) • Света Тајна Рукоположења • Молитвословља Цркве
•моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности просветитеља равноапостолних Кирила и Методија;	**V - СРПСКА ЦРКВА КРОЗ ВЕКОВЕ**	• Света браћа Кирило и Методије • Свети Сава • Срби светитељи (вероучитељ ће на више

• моћи да објасни просветитељску улогу и значај Светога Саве за српски народ; бити подстакнут да доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина; • моћи да препозна неговање српских православних обичаја као начин преношења искуства вере и прослављања Бога и светитеља • моћи да препозна евхаристијску симболику у елементима Крсне Славе; • бити подстакнут да прослављање Крсне славе везује за Литургију • бити подстакнут да доживи, вреднује и негује богатство и лепоту српске културне баштине	**18. Света браћа Кирило иМетодије** **19. СветиСава** **20. Србисветитељи** **21.Крсна слава и обичаји** **22. Српска црквена баштина**	часова описати живот и подвиге неколико светитеља Српске Цркве по избору: • - Света лоза Немањића • Св. цар Лазар • Св. Василије Острошки • Св. Николај Жички и Охридски • Св. Петар Цетињски • Св. Вукашин из Клепаца) • Крсна слава и обичаји (литије, храмовне и градске славе...) • Српска црквена баштина

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

- Теоријсканаставасереализујеуучионици;
- Практичнанаставасереализујеуцркви – учешћемулитургијскомсабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставасереализујекрозследећеобликенаставе:

- теоријска настава (35 часова)
- практична настава (1 час)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања:

5/2019-61, 1/2020-60, 6/2020-99, 8/2020-597, 5/2021-4, 17/2021-42

Наставни предмет: немачки језик

Циљ учења предмета: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције:Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Постоје три нивоа опште предметних компетенција и то су основни, средњи и напредни ниво.
Специфичне предметне компетенције:1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације). 2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања. 3) Интеркултурална компетенција

Разред: седми
Годишњи фонд часова: 72

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА** **КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ**	**ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ** **(**у комуникативним функцијама)
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/	1. Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на поздрављање и представљање (дијалози, наративни текстови, формулари и сл. Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима. *Wie ist dein/Ihr Name/Vorname/Nachname? Das ist Herr/Frau...* *Ich möchte dir/Ihnen meine Mutter vorstellen. Darf ich ..... vorstellen? Das ist Robert, der neue Schüler in unserer Klasse. –*

давање информација личне природе; – поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства; – размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;		*Willkommen.* *Wo wohnst du? Ich wohne in der Goethestraße 34. Ist das ein Einfamilienhaus oder ein Mehrfamilienhaus? – Eigentlich ein Reihenhaus.* *Was ist deine Mutter von Beruf? Sie ist Ärztin.* *Hast du Geschwister? – Ja, einen älteren Bruder. Er heißt Martin und ist verheiratet/ studiert Geografie/ wohnt in Wien.* Презентјакихислабих, помоћнихимодалнихглагола Упитнереченице Личнезаменице Присвојнипридеви Бројеви (основнииредни) **(Интер)културнисадржаји:**устаљенаправилаучтиве комуникације; имена, презименаинадимци; родбинаиродбинскевезе; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; већиградовиуземљамацијнекултуре.
	2. Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење бића, предмета, појава и места. *Freiburg ist eine wunderschöne Stadt in Baden-Württemberg. Es liegt an der Grenze zu Frankreich. Freiburg ist eine Studentenstadt, weil dort sehr viele Studenten aus der ganzen Welt studieren.* *Wie sieht deine Schwester aus? Sie ist ein hübsches Mädchen mit grünen Augen und roten, lockigen Haaren. Sie sieht wie eine Irin aus.* *Elefanten sind die größten Tiere der Welt. Die können mehrere Tonnen wiegen, obwohl sie nur Pflanzen fressen.* Описни придеви.

		Поређење придева. Придевска деклинација – основни облици слабе и мешовите деклинације (уз конкретне именице). Презент **(Интер)културни садржаји:** особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика (знаменитости, географске карактеристике и сл.)
– разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; – опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставн	3. Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге. Усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/ журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/ одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/ изговора. *Möchtest du mit mir morgen ins Konzert gehen? Es beginnt um 20 Uhr. Ich weiß, dass du diese Sängerin magst. Komm zu mir und bring deine CDs mit.* *Du solltest mehr Obst und Gemüse essen, wenn du fit bleiben möchtest. Sport ist wichtig.* *Ich gehe morgen einkaufen. Kommst du mit ? – Ja, gerne./Einverstanden./ Abgemacht. Leider kann ich nicht. Ich muss meiner Mutter helfen.* *Kommst du nicht mit? – Doch, das habe ich dir schon gesagt.* Питање сенегацијомиафирмативанодговор*Doch.* Императив. Облик *sollte*за давање савета и препорука. Презент. **(Интер)културни садржаји:** прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве.

ија језичка средства; – разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне		
	4. Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, честитања и захвалности	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/ нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава извињење, захвалност. Усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/ услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности. *Guten Tag, kann ich Ihnen helfen ? – Ja, ich suche ein T-Shirt aus Baumwolle in Größe XL./* *Enschuldigung, wann fährt der ICE nach Hamburg ab? Um 23.45 von Gleis 5. – Danke schön. Wie komme ich zum Gleis 5? – Gehen Sie drüben und dann noch etwa 50 Meter geradeaus, da ist der Gles 5.* *Liebe Fahrgäste, wir machen eine Pause an der Tankstelle, steigen Sie bitte in 15 Minuten wieder in den Bus ein.* *Ich habe gehört, dass du an der Deutscholympiade den ersten Preis gewonnen hast. Ich gratuliere dir zum Erfolg. – Danke schön. Ich bedanke mich.* Упитнереченице. Прилозизаместо. Предлозизаправац. Основнибројеви **(Интер)културни садржаји:** правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања.
	5. Разумевање и давање упутстава	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сл), с визуелном подршком и без ње. Усмено и писано давање упутстава. *Lest den Text und macht dann die Übung 3!* *Während der Klassenarbeit darf man kein Wörterbuch benutzen.*

комуникационе моделе; – затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;		*Wähle die richtige Antwort aus und kreuze sie an.* *Du sollst alle Geräte vor der Reise ausschalten.* *Glasmüll kommt hier rein, in den Glascontainer. In Deutschland trennt man den Müll.* Императив. Презент. **(Интер)културнисадржаји:** правила учтивости у складу са степеном формалности и ситуацијом.
	6. Описивање радњи у садашњости	Слушање и читање описа и размењивање мишљења у вези са сталним, уобичајеним или актуелним догађајима/ активностима и способностима. Усмено и писано описивање сталних, уобичајених или актуелних догађаја/ активности и способности. *Ich trainiere Basketball seit 5 Jahren. Ich gehe zum Training jeden Abend von 20 bis 22 Uhr.* *Ich sehe jeden Morgen fern und zwar nur den Wetterbericht.* *Maria schwimmt gern, deshalb geht sie freitags ins Schwimmbad.* *Er fastet mittwochs und freitags.* Предлози завреме Прилозизавреме. Презент. **(Интер)културни садржаји:** породични живот; живот у школи – наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
	7. Описивање радњи у	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање мишљења у вези са искуствима, догађајима/ активностима и

– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих; – упути уобичајене молбе и захтеве; – честита, захвали и извини се користећи једноставнија језичка средства;	прошлости	способностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, догађаја/ активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. *Wie hast du deine Ferien verbracht? Wohin bist du gereist?* *Als ich klein war, hatte ich Angst vor Hunden, aber vor zwei Monaten habe ich einen Hund zum Geburtstag bekommen.* *Habt ihr eure Hausaufgaben gemacht?* *Ich wollte mit Sophie telefonieren, aber niemand hat auf meinen Anruf geantwortet.* Перфект. Претеритпомоћнихимодалнихглагола. Временске реченице са везником *als/wenn* Прилози за време. **(Интер)културни садржаји:**историјски догађаји, епохална открића; важније личности из прошлости.
	8. Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	Слушање и читање краћих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. *Was möchtest du werden?* *Heute Nachmittag gehe ich mit Anna aus.* *Nächste Woche werde ich nach Berlin fahren.* *Am Sonntag werde ich 15. Dann organisiere/mache ich eine Partiy.* Презент Футур Упитнереченице **(Интер)културнисадржаји:**

– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;		правилаучтивостиускладусастепеномформалностииситуацијом
	9. Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Слушање и читање исказа у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима. Усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа. *Ich habe starke Halsschmerzen. – Schade. Tut mir leid.* *Bist du müde? – Ja, ich muss jetzt ins Bett gehen.* *Meine Schwester interessiert sich für Musik/ hat Interesse an Musik.* *Sei/Seid vorsichtig.* *Das macht mir Spaß.* Императив. Презент. **(Интер)културни садржаји:** мимика и гестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спорт и рекреација.
– разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у	10. Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и специфичнијим просторним односима. Усмено и писано размењивање информација у вези са сналажењем и оријентацијом у простору и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа. *Ich bin bei Marcus.* *Peter wohnt direkt gegenüber meinem Haus.* *Wenn du zu mir kommen willst, musst du die U-Bahn nehmen. Die U-Bahn Station heßt „Tiergarten“ und ist nicht weit von meinem Haus (entfernt). Von da aus gehst du nur geradeaus, nach der Ampel die dritte Straße links.* *Wo ist sie? – Ich denke, sie ist in der Apotheke. – In welcher ? – In der Apotheke zwischen der Post und dem Museum.* Упитнереченице.

садашњости; – разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости; – опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;		Употребапридеваипредлогакојиописујупросторнеодносе. Презент. **(Интер)културнисадржаји:** јавнипростор; типичанизгледместа.
	11. Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Слушање и читање једноставнијих исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама. Постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза. *Ist der Platz hier frei? – Ja, nehmen Sie Platz, bitte./ Ja, setz dich bitte hin.* *Diese Strasse ist gesperrt. Sie müssen einen Umweg machen.* *Darf ich denn meinen Koffer bis zur Abreise an der Rezeption stehen/liegen lassen?* *In der Klinik muss man das Handy ausmachen.* *Wenn du in die Kirche gehst, musst du eine lange Hose anziehen.* Упитнереченице Презентмодалнихглагола Императив **(Интер)културни садржаји:** понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
– разуме једноставније текстове у којима се	12. Изражавање припадања и поседовања	Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и одговарање на њих. *Unsere Nachbarn leben in der Schweiz.* *Wir haben viele Poster in unserem Klassenzimmer.* *Susis Hund ist ein Rottweiler.* *Wessen Regenschirm ist das, deiner oder von deiner Mutter?* Присвојнидетерминативи.

описују искуства, догађаји и способности у прошлости; – размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл. – разуме једноставније исказе који се		Присвојни придеви. Конструкције за изражавање припадања (***ein****Freund von mir*). **(Интер)културни садржаји:** породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
	13. Изражавање допадања и недопадања	Слушање и читање једноставнијих текстова који се односе на изражавање допадања/ недопадања. Усмено и писано изражавање допадања/ недопадања. *WasistdeineLieblingsfreizeitbeschäftigung? Was machst du in deiner Freizeit am liebsten?* *Was trinkst du lieber, Apfelsaft oder Orangensaft? – Orangensaft trinke ich am liebsten.* *London gefällt mir nicht, weil es zu viele Menschen auf den Straßen gibt. Ich finde das Leben in Wien sehr sicher.* *Ich verbringe meinen Urlaub am liebsten am Meer, denn ich mag Wasser und Schwimmen.* Компарацијапридева. Деклинацијаименица. **(Интер)културнисадржаји:**уметност, књижевностзамладе, стрип, музика, филм.
	14. Изражавање мишљења	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/ неслагања. Усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. *Ich denke, wir müssen ihm helfen. – Du hast recht. Natürlich. Selbstverständlich.* *Meiner Meinung nach ist diese Reise zu teuer. Bist du auch dieser Meinung? Denkst du auch so? Was denkst du darüber? Was hältst du davon? Bist du damit einverstanden? – Ich denke/meine, ...* Презент. Глаголис предложном допуном

односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих; – размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; – саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа; – разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; – изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања		(најфреквентнијизаовукомуникативнуфункцију) Зависно-сложенереченице (*dass, ob, w-?, weil*) **(Интер)културнисадржаји:** поштовањеосновнихнормиучтивостиукомуникацијисавршњ ацимаиодраслима.
	15. Изражавање количине, цена	Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини и цени; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине. Постављање питања у вези с количином и ценом и одговарање на њих, усмено и писано; играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи …); записивање и рачунање цена. *Wieviele Schüler sind in deiner Klasse? Es gibt 12 Schülerinnen und 15 Schüler.* *Diese Jacke kostet jetzt 45 Euro, aber ihr Preis war 98,50 Euro. Jetzt ist sie stark reduziert, mehr als 50%.* *Er wohnt im dritten Stock. Sein Gebäude hat 12 Stockwerke.* *Columbus hat 1492 Amerika entdeckt.* *Mein Vater ist 1978 geboren und ich 2009.* *Für diese Torte brauche ich 5 Eier und 250 Gramm Butter.* Основни бројеви преко 1000. Редни бројеви до 100. Изражавање година до 2000 и касније. Употреба члана. **(Интер)културнисадржаји:**друштвенооокружење; валуте циљнихкултура.

једноставнијим језичким средствима; – разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета и бића у простору и правац кретања и одговори на њих; – затражи и разуме обавештења о оријентацији/ положају предмета и		

бића у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставним, везаним исказима; – разуме једноставније забране, правила понашања, своје и туђе обавезе и реагује на њих; – размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе		

код куће, у школи и на јавном месту; – разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – формулише једноставније исказе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;		

– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих; – изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење; – разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих; – изражава мишљење, слагање/		

неслагање и даје кратко образложе ње; – разуме једноставн ије изразе који се односе на количину и цену; – пита и саопшти		

колико нечега има/ нема, користећи једноставнија језичка средства; – пита/ каже/ израчуна колико нешто кошта.		

Кључни појмови садржаја предмета:комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, садржаја и препоручених језичких активности у комуникативним ситуацијама наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на опснову кога ће касније развити оперативне планове. Исходи дефинисани по областима, тј. комуникативним функцијама, усмеравају наставника да операционализује исходе на нивоу једне или више наставних јединица. Наставник за сваку област има дефинисане исходе и од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и припреме часа, дефинише исходе имајући у виду ниво постигнућа ученика. То значи да исходе треба класификовати од оних које би сви ученици требало да достигну, преко оних које остварује већина па до оних које достиже мањи број ученика са високим степеном постигнућа.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ наставника постепено води од комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и примењују следећи ставови:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;

– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;

– наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;

– битно је значење језичке поруке;

– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;

Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће категорије:

– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;

– поимање програма као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

Технике / активности

Слушање и реаговање на команде наставника на страном језику или са аудио записа (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.).

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.).

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.).

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.).

Игре примерене узрасту

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „текућих проблема” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или, пак, именовање наслова.

Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (планирање различитих активности, извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

Разумевање писаног језика:

– уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...);

– препознавање везе између група слова и гласова;

– одговарање на једноставна питања у вези са текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор;

– извршавање прочитаних упутстава и наредби.

Писмено изражавање:

– повезивање гласова и групе слова;

– замењивање речи цртежом или сликом;

– проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза”, осмосмерке, укрштене речи, и слично);

– повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама;

– попуњавање формулара (пријава за курс, налепнице нпр. за пртљаг);

– писање честитки и разгледница;

– писање краћих текстова.

Увођење дечије књижевности и транспоновање у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз.

Предвиђена је израда једног писменог задатка у току школске године.

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА

Важно је развијати стратегије за унапређивање и увежбавање свих језичких вештина, а то су слушање, читање, писање, говор.

Социокултурна компетенција и медијација

Социокултурна компетенција и медијација представљају скуп теоријских знања (компетенција) која се примењују у низу језичких активности у два основна језичка медијума (писаном и усменом) и уз примену свих других језичких активности (разумевање говора, говор и интеракција, писање и разумевање писаног текста). Дакле, представљају веома сложене категорије које су присутне у свим аспектима наставног процеса и процеса учења.

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији језик учи.

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење, већ функционише као посредник између особа које нису у стању да се директно споразумевају. Медијација може бити усмена и писана, и укључује сажимање и резимирање текста и превођење.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички

портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Формативно вредновање није само праћење ученичких постигнућа, већ и праћење начина рада и средство које омогућава наставнику да у току наставног процеса мења и унапређује процес рада. Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик.

Правилник о програму наставе и учења за седми разред основног образовања и васпитања: 5/2019-61, 1/2020-60, 6/2020-99, 8/2020-597, 5/2021-4, 17/2021-42

ПРОГРАМИ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Циљ учења слободне наставне активности је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.

Разред Седми или осми

Годишњи фонд часова 36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** По завршетку програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација	– образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора;	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК Еколошки отисак.

Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– формулише истраживачки задатак; – планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање реалног циља; – прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; – прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; – користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; – вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада; – учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју; – повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном здрављу; – одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; – користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; – критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.	Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право. УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија. РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Сврха програма слободне наставне активности Моја животна средина је да се ученици оспособе за мултидисциплинарно изучавање проблема из домена очувања животне средине и одрживог развоја, остваривање својих идеја кроз различите пројекте и даљи професионални развој.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: Еколошки отисак и опстанак, Управљање отпадом, Рециклажа, ремедијација и поновна употреба добара и сировина и Обновљиви извори енергије.

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Препоручује се употреба модификованих предавања (добро структуирано, систематично и кратко представљање најважнијих елемената теме/садржаја), затим различитих врста презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.

За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања особа или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК

У активностима за достизање исхода акценат треба да буде на истраживању појмова биокапацитет и еколошки дефицит на интернету и у литератури. Ученици ће стећи сазнања о томе шта се подразумева под еколошким дугом и зашто се обележава међународни еколошки значајан датум Дан еколошког дефицита.

УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Ученици се баве темом решавања проблема отпада (депоније, мелиоризација земљишта, спаљивање отпада и рециклажа). За остваривање исхода у реализацији ове теме потребно је обрадити класификацију отпада према: врсти материјала од којег је направљен (лим, пластика, стакло, органски...), према изворима настајања (кућни, индустријски, медицински...) Такође, потребно је да истраживањем сазнају шта се подразумева под појмом „управљање отпадом” и да представе нека решења како се отпадом управља у другим државама.

У оквиру ове теме задатак ученика је да у својој школи промовишу значај класификовања отпада (органски, папир, пластика) и осмисле кампању промовисања правилног поступања са отпадом у својој школи.

РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА

За остваривање исхода и у реализацији ове теме потребно је представити све могућности смањења отпада (тзв. Р-правила на енглеском говорном подручју).

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

За достизање исхода треба искористити већ стечена знања ученика о обновљивим и необновљивим изворима енергије, али и знања из географије и вештине стечене на техници и технологији за радионичарски рад о изворима енергије.

Ученици могу да учествују у дебати на тему колико су обновљиви извори енергије добри и лоши по животну средину. Треба обрадити појам енергетске ефикасности и зашто је она значајна,

ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

УМЕТНОСТ

Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Опште предметне компетенције:

Компетенција за целоживотно учење, естетичка компетенција, решавање проблема, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини

Специфичне предметне компетенције:

Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања, идеја и комуникацију са другима.. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици и њеном утицају на здравље. Прати и учествује у музичком животу заједнице и изражава критичко мишљење са посебним освртом на улогу музике у друштвеним дешавањима. Испољава и артикулишеосновнеелементе музичког укуса

Разред: седми

Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај; – прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима; – презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; – прикаже начине очувања музичког културног наслеђа;	ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ БАЛКАНА И СРБИЈЕ	Културно наслеђе (значај и улога) Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике) Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...) Начини очувања културног наслеђа
– објасни како савремене технологије утичу на развој музике; – презентује начине промоције музичких дела и догађаја; – прикаже примену музике у другим уметностима; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима. – комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и	МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА	Савремене технологије и музика. Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност. Музичка критика и интервју.

естетских доживљаја; – проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; – учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду.		

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Уметност интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад.

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе.

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику...

Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ БАЛКАНА И СРБИЈЕ

Основна идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобан утицај, трајање и очување.

У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама.

У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес, ношњу, обичаје, обреде, начин живота, из различитих географских локалитета. Уколико услови локалне средине то дозвољавају, део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику.

МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА

У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултумедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике…

У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта..., откривајући повезаност музике и других уметности.

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Назив предмета: **ПРЕДУЗЕТНИШТВО**

Циљ: учења слободне наставне активности *Предузетништво* је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

Разред: **Седми**
Годишњи фонд часова: **36**

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву	– наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; – на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета; – посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у	**ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА** Однос цене и квалитета производа/услуге. Декларација производа. Уговорна обавеза за услугу. Остваривање права потрошача. **СВЕТ РАДА** Свет занимања некад, сад и у будућности. Професионална оријентација.

	будућности; – повезује одређена занимања и врсту и нивое образовања; – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања; – се укључи у иницијативе које се покрећу у школи;	Професионални развој. Форма и функција CV и мотивационог писма. Концепт целоживотног учења.
Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– разликује особине лидера и менаџера; – одговорно преузима задужења у тиму, сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; – планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије); – учествује у осмишљавању пословне идеје; – информише се о постојању сличних производа на тржишту; – комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; – примењује правила пословне комуникације; – поштује етичке принципе у пословању; – израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; – прикупи информације о ценама сличних	**ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ** Покретање иницијативе. Менаџмент и лидерство. **УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА** Појам предузећа (привредног субјекта). Производ и/или услуга. Појам тржишта. Људски и материјални ресурси. Пословна комуникација. Основни етички принципи у пословању. Процес производње и процес пружања услуга. Цена производа или услуге. Облици промовисања производа. Продаја производа или услуге.

	производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа; – учествује у промоцији и продаји производа; – презентује рад свог тима.	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

Сврха слободне наставне активности *Предузетништво* је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Предузетништво.*

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и

мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Називпредмета: ДОМАЋИНСТВО

Циљ**:** Циљ учења слободне наставне активности *Домаћинство* је да ученици интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

Разред: седми или осми
Годишњи фонд часова:36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заједници / домаћинству; – преиспита сопствене и навике других чланова заједнице/домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потрошњи и развијању одговорних еколошких навика; – користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културе становања; – учествује у активностима уређења и заштите домаћинства и окружења у коме се оно налази; – анализира карактеристике савремене културе становања и повеже развој и значај урбанизма за побољшање услова	**САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА** Домаћинство. Организација домаћинства. Породица, односи и потребе у породици и њихово усклађивање. Формирање здраве породице. Фазе породичног живота. Култура као начин живота и културно наслеђе. **КУЛТУРА СТАНОВАЊА** Породично домаћинство на селу и у граду. Породица и домаћинство. Функционалне целине домаћинства и њихове улоге. Технички апарати у домаћинству. Безбедност у домаћинству. Уређење домаћинства и околине у градској и сеоској средини. Економично коришћење и потрошња воде у градском и сеоском домаћинству. Уштеда енергије у домаћинству. Хемијска и микробиолошка исправност воде.

	живљења домаћинства; – правилно разврастава и одлаже отпад из домаћинства, припрема га и предаје на рециклажу; – образлаже на примеру у домаћинству употребу обновљивих извора енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинству; – правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; – разликује природне од вештачких тканина, правилно их употребљава и одржава; – планира буџет домаћинства и управља њиме; – планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе које има као појединац и у заједници/ домаћинству; – припрема и уређује простор за ручавање и формира културне навике приликом узимања хране;	Отпадне воде у домаћинству. Основни хигијенски захтеви домаћинства. Прикупљање, сортирање и одлагање отпада у домаћинству. **КУЛТУРА ОДЕВАЊА** Улога одеће и обуће у животу човека. Природни и вештачки материјали, њихова својства и употреба у домаћинству. Одржавање одеће, кућног текстила, и декоративног плана у домаћинству.
	– правилно се храни, води рачуна о сопственом здрављу и здрављу породице;- планира дневне оброке за своје домаћинство у складу са општим принципима правилне исхране уз уважавање потреба свих чланова домаћинства;	Одржавање и чишћење природних и вештачких материјала. Организација складиштења кућног текстила, обуће и одеће. Рециклажа кућног текстила и одеће. **КУЛТУРА ПОНАШАЊА** Планирање и расподела буџета. План набавке и избор артикала.

	– примењује основне технике и правила обраде и припреме намирница уз примену правилног руковања прибором, посуђем, справама и апаратима за припрему хране; – истражује и прави план набавке средстава за одржавање личне хигијене и чистоће домаћинства; – процењује значај и утицај информација и извора информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања различитих проблемских ситуација; – комуницира на конструктиван начин; – процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот; – осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини; – критички процењује сопствени рад и рад сарадника у групи; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и афирмише толеранцију и равноправност у дијалогу.	План и припреме за путовање. Правила понашања у превозним средствима, у граду и на путовању. Савремена средства комуникације и претраживање различитих информација. **СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСТВА** Значај воде за одржавање хигијене. Средства за личну хигијену. Козметичка средства. Кућна апотека. Материјали за опремање домаћинства Одржавање домаћинства Отпадни материјали у домаћинству. **ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ** Хранљиви састојци и животне намирнице. Класификација животних намирница према пореклу (биљне и животињске), улози у организму (енергетска, градивна, заштитна и регулаторна) и саставу. Енергетска вредност намирница. Потребе за састојцима хране зависно од узраста, занимања, пола, спољашње средине, здравственог и физиолошког стања организма. Рационална исхрана човека. Принципи рационалне исхране. Законски прописи, правилници о намирницама и квалитету хране. Последице неправилне исхране. Припремање хране, начини обраде намирница. Хигијенски услови приликом припремања хране. Одлагање, чување и конзервисање

		намирница. Апарати и машине за припремање, чување и обраду хране и намирница Загађујуће супстанце хране и мере заштите Адитиви Органска и ГМО храна Култура исхране и понашање за трпезом: послуживање и узимање хране, стоно посуђе и прибор. Национална кухиња и кухиње у свету.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Током остваривања програма потребно је уважити високу образовну и мотивациону вредност активних и интерактивних (кооперативних) метода наставе/учења те кроз све програмске целине доследно осигурати да најмање једна трећина наставе буде организована употребом ових метода.

Наставник има потпуну слободу да прилагоди наставу специфичностима друштвене заједнице и природног окружења у коме се школа налази. Такође, ученици могу у складу са својим интересовањима, разматрати нека питања, истраживати, правити презентације, пројекте, паное, симулирати тв/ радио емисије, организовати дебате итд.

Програм учења се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени већ се ученици подстичу да користе што различитије информације и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развију осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабрити да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима, староседеоцима, позивати у госте на часове родитеље који би могли учествовати у реализацији часа са више улога: презентовања њихове улоге у домаћинству, презентовања њиховог занимања. Такође, часовима могу присуствовати сведоци „минулих времена”, кустоси музеја, лекари, свештена лица који би разговарали и дебатовали са ученицима. Предлаже се, када год је то могуће, употреба ИКТ (алата за извођење образовно-васпитног процеса).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСВО И ПОРОДИЦА

У оквиру наставне теме *Савремено домаћинство и породица* ученици интегришу, функционализују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене породице. У оквиру стицања знања о породици ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета и припадности одређеној групи.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

У наставној теми *Култура становања* ученици треба да науче да постоје различите врсте стамбеног простора, о могућностима за економично и целисходно коришћење тог простора, као и о могућностима прилагођавања стамбеног простора функционалним и естетским потребама чланова породице. Треба указати на важност и улогу стамбеног простора у нормалном функционисању и различитим фазама развоја једне породице. Стан/домаћинство треба разматрати као сложени скуп његових фунцкионалних целина. Ученик треба да зна који су функционални, хигијенски и естетски захтеви које стамбени простор треба да испуни.

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

У оквиру наставне теме *Култура одевања* ученици треба да науче: које улоге имају одећа и обућа у животу савременог човека (физиолошка, психолошка, естетска, функционална), да одећа и обућа могу бити направљене од природних и вештачких материјала, разлике у својствима природних и вештачких материјала, да врше избор тканине према својствима тканине и намени одеће, да на основу својстава тканине бирају начине за чишћење и чување одеће и обуће, значење ознака на декларацији одевних предмета.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Четврта тема *Култура понашања* треба да омогући ученицима да стекну/унапреде вештине у важним и свакодневним активностима у области културе понашања: куповини, комуникацији и путовањима. У области куповине мисли се на правилан избор потребних (не сувишних) артикала, планирање и правилну расподелу кућног буџета. Информисање о квалитету артикала путем информационих и комуникационих технологија, поред тога што омогућава правилан/најбољи избор, омогућава и уштеду новца и времена.

СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСВА

Ова тема ће омогућити ученицима да разврставају хемикалије на козметику, личну хигијену, кућну хемију, правилно употребљавају исте и укажу на важност познавања и правилног читања ознака на истим. Ученици треба да истраже и да направе план набавке кућне апотеке и апотеке за путовање. Како и чиме могу да заштите дрво, метал и зидове од атмосферског утицаја, такође треба да истраже како да уклоне мрље са стакла, намештаја, металних предмета, одеће и обуће у домаћинству. Ученици могу да истражују у групама и резултате презентују на паноу, PowerPoint презентацијом, кратком анимацијом или усмено.

ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ

Наставна тема *Исхрана у домаћинству* ће омогућити ученицима да истражују и упознају се са „органском производњом хране". Да истраже планирају буџет и за исхрану свог домаћинства ако користе „органску храну" и храну која није органска, са посебним освртом на ГМО.

Ученици могу да истражују навике у исхрани код нас и у свету, као и последице тих навика. Увежбавају припрему хране у сировом стању, као што су: салате и сокови од воћа и поврћа, припремају млечне напитке, воћни јогурт, као и дезерт.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. На почетку сваког часа, наставник пружа ученицима могућност да сами себе процене у теми часа која ће се обрађивати (базирано на дотадашњим

стеченим знањима у другим наставним предметима или свакодневном животном искуству). То се може реализовати тако што ће ученици проценити своје знање на стикеру, а наставник залепити те стикере на помоћној табли и сл. За ову намену наставници могу позвати ученике да подигну онолико прстију своје шаке којом оценом процењују своја предзнања (један прст одговара оцени недовољан (1), пет прстију одговара оцени одличан (5). Такође, наставник позива ученике на крају сваког часа да процене себе, у смислу, колико су напредовали у стицању знања, вештина, формирању ставова, током часа. То би, уједно, могла бити и ученичка евалуација наставниковог рада на часу. Наставник сваку врсту оцењивања јасно и прецизно образлаже ученику, поштујући његов интегритет. У *Домаћинству* као слободној наставној активности најважније је да наставник прати напредак ученика у вештинама комуникације (вршњачкој и са одраслима), критичког мишљења, мотивисаности, предузимљивости, организацијским вештинама, културним навикама, односу према сопственом здрављу, здрављу његове околине, као и о бризи за очување животне средине, креативности и решавању проблема.

„Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 5/19

Назив предмета: Филозофија са децом
Циљ: учења слободне наставне активности Филозофија са децом је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће подстаћи и убрзати његов интелектуални развој и унапредити вештине размишљања, закључивања, самосталног, критичког и креативног мишљења.
Разред: Седми
Годишњи фонд часова:36

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
-Компетенција за целоживотно учење -Сарадња -Решавање проблема -Одговорно учешће у демократском друштву -Рад са подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Комуникација -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција	– критички промишља и анализира питања и проблеме свог окружења – са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин – јасно изрази сопствене мисли и осећања – практикује интелектуалну отвореност и радозналост – уважава релевантне аргументе – практикује толеранцију и разлике у мишљењу – искаже објективност и непристрасност у процени властитих и туђих становишта, поступака и постигнућа – сарађује са члановима групе којој припада и	Појам добра/зла Појам уметности Појам правде Појам слободе Појам среће Појам толеранције Појам вршњачког насиља Појам истине/лажи Појам живота Појам времена и простора Појам пријатељства Појам храбрости Појам бога Појам човека Појам мудрости и знања Појам света Појам природе Појам једнакости и различитости Појам љубави

	одупре се притиску групе на асертиван начин – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања – развије осетљивост за социјални и културни контекст – учествује у расправи која доприноси атмосфери отворености и узајамног уважавања – преузме одговорност за сопствене поступке, однос према природном и друштвеном окружењу, – усвоји интелектуалне врлине истинољубивости	

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:Програм слободне наставне активности филозофија са децом је инспирисан историјом филозофије, али његов циљ није да подучава филозофији. СНА филозофија са децом у центар ставља филозофско истраживање које подстиче децу да критички и самостално мисле, формирају, храбро и рационално аргументују своје ставове. СНА филозофија са децом доприноси остваривању општих исхода другог циклуса образовања и васпитања, као и развоју кључних и међупредметних компетенција.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, циљеви и исходи образовања и васпитања одређени чланом 8 и 9 ЗОСОВа, опште међупредметне компетенције одређене чланом 12 ЗОСОВа, Стратегија развоја образовања 20-30, као и ово упутство које изражава специфичности програма филозофије с децом. Програм СНА филозофија са децом има подршку Међународног савета за филозофско истраживање са децом (ICPIC), Европске фондације за филозофирање са децом (SOPHIA), УНЕСКА, Америчког филозофског друштва, бројних националних организација и програма Европе, Америке, Аустралије, Јужне Америке, српског Центра за филозофско истраживање у образовању – филозофија за децу, Српског филозофског друштва**.**

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА –

Како програм фаворизује активност ученика, планирање наставе подразумева најпре припрему простора у којем је традиционална учионица претворена у простор истраживачке радионице погодан за филозофију са децом. Важно је да у учионици има довољно места да се столице сместе укруг или полукруг, тако да могу једни друге да виде. У тој позицији ученици могу чешће и лакше да комуницирају и ступају у контакте једни са другима. Ученицима не треба дозволити да седе изван круга и да се на тај начин искључе из дискусије.Улога наставника у радионицама

филозофских истраживања подразумева вештину фацилитатора. Наставник нема за циљ трансфер знања и вредности, већ увођење ученика у тему, помагање деци да оно што већ постоји у њиховом духу искажу на артикулисан начин, да у сарадњи са другом децом, конструишу нова знања. Наставник води и прати ученике током процеса истраживања, представља кључне појмове садржаја, подстиче ученике да анализирају, пореде понуђене одговоре, траже алтернативе, откривају везе међу појмовима. Наставник прати интересовања ученика, подстиче радозналост, негује критички дух својих ученика, подстиче ученике на размишљање о вредностима, на култивисање врлина, аргументовање, истрајност и аутономно мишљење. Наставник подучава ученике помоћу упитаности, на рефлексиван и самокоригујући начин, као такав он је модел својим ученицима.

Наставник не користи уџбеник, већ стимулус, материјал који раније припреми да би мотивисао ученике, изазвао конфликт у мишљењу и патос за учење и истраживање. Стимулус провоцира тему и мотивише ученике за дискусију. Стимулус зависи од теме и узраста ученика. У филозофској радионици је то најчешће прича, али то може бити и слика, филм, етички конфликт, нечији поступак, песма, музика, провокативно питање, новински текст...

Филозофска питања која наставник припреми да би подстакао дискусију зависе од вештина које се тим питањима желе изградити код ученика. Питањима којима се тражи разјашњење (можеш ли то да објасниш, можеш ли да ми даш пример за, шта тиме хоћеш да кажеш...) изграђују се вештине дефинисања, објашњавања, давања примера, преиспитивања. Питањима којима се траже разлози, узроци и аргументи (зашто тако мислиш, на чему то засниваш, како то знамо...) изграђују се вештине формирања аргумената и претпоставки, образлагање, тражење разлога и узрока. Питањима којима се испитују алтернативни ставови (можеш ли то да кажеш на други начин, постоји ли другачији став, а шта ако неко предложи да...) изграђујемо вештине прављења дистинкције, спекулисања, испитивање алтернативних ставова. Питањима којима се испитују последице (шта следи из тога што си рекла, да ли се тај став слаже са оним што је претходно речено, како би ти проверио да ли је то тачно...) изграђују се вештине имплицирања, доследности испитивања последица, проверавање. Питањима којима се испитују сама питања (какво је то питање, где смо стигли са тим питањем, да ли смо сад ближи одговору на наше питање...) развијамо вештине испитивања, анализирања, повезивања, сумирања.

Теме о којим се у радионицама расправља су отворени проблеми и питања која упућују на даље размишљање и истраживање, дискусију и сукоб различитих идеја, питања на које није могуће дати један, тачан, коначан одговор, питања на које ученици дају различите, често супротстављене одговоре. Филозофска питања нису емпиријска, не могу се решити рачунањем, гледањем у књигу и провером у искуству. Наставник може дозволити ученицима да и сами постављају питања.

Отворени филозофски проблеми (теме – питања) за дискусију би на пример били: шта значи бити срећан, како знамо да је нешто добро, шта је толеранција, зашто је важно говорити истину и да ли је некада добро лагати, шта је циљ нашег живота, шта је време, шта је то што нешто чини лепим, шта је пријатељство, храброст, вредности породице, правда, слобода итд.

Број питања и број часова по темама унапред није дефинисан. Једна тема може бити разматрана на два часа, идеално би било на сваком часу обрадити по једну тему тј. један проблем. За сваку

тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

У остваривању програма СНА филозофија са децом садржаји и теме се могу надовезати на програме предмета историје, српског језика и књижевности, психологије, наставом из уметности, рачунарства и информатике, са животом у школи и ваншколским искуством.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Активности у филозофским истраживачким радионицама имају форму структуираног и дисциплинованог, одређеним правилима вођеног дијалога у којем ученици и наставник најпре заједно читају причу (гледају, слушају филм...). Потом наставник, фацилитатор даје могућност (време) да ученици испитају своје мисли о причи (филму, слици...) и да размисле о ономе што их чуди или збуњује, о ономе што их је заинтригирало. Наставник пружа прилику да ученици размене сопствена мишљења са другом или са групом. Затим ученици, уз асистенцију тј. фино подешену подршку наставника, предлажу и демократски бирају питања за дискусију, исписују сва важна питања на табли.

На почетку дискусије наставник тражи од ученика да погледају да ли постоји неки појам који треба дефинисати, да ли постоје различите интерпретације појмова које треба разјаснити. Отварањем дискусије водитељ, наставник треба да се уздржи од личног изјашњавања и давања одговора на питања. Кроз дискусију ученици развијају критички смисаони дијалог. Учесници у дијалогу чине заједницу истраживача која покушава да пронађе најсмисаоније решење за проблем, да трага за истином, а не да покаже како је неко у праву а неко није. У овако замишљеном, сократском дијалогу влада дух заједнице истраживача који развија способност грађења својих идеја на идејама осталих учесника.

Иако наставник има план вођења дискусије, своју агенду, он мора знати када може да се повуче, да деци преда контролу и води истраживање са стране. На крају дискусије треба размислити о ономе о чему је дискутовано и о начину на који је дискутовано. Тема о којој се дискутује има једнаку важност за постизање циља као и начин на који се дискутује. У дискусију треба укључити и ученике који се сами не јављају. Завршна реч треба да буде кратка и не треба је коментарисати.

Радионице филозофских истраживања програма филозофија са децом могу бити унапређене играма. У овом контексту игре имају функцију средства за подучавање и подстицање развоја ученика. Игре које се користе у програму филозофија са децом омогућују ученицима да вежбају вештине као што су планирање, постављање питања, расуђивање, посматрање нечега са различитих тачака гледишта, размишљање о новим идејама.

У филозофским истраживањима фацилитатор ће бирати оне игре које ће се најбоље уклопити у постизање задатог циља: вежбање креативног мишљења, концентрације, пажљивог слушања и памћења, вежбање говорења, размишљање о значењу веза међу речима, размишљање о узрочно-последичним везама, вежбању самодисциплине и говорења пред публиком, подстицања сарадње чланова групе, подизање енергије у групи, креативно хипотетичко мишљење ...Упркос разликама

међу играма, све оне код ученика играча подстичу независност, самопоуздање, сарадњу и уважавање. Оне, такође, подржавају вредности и позитивно понашање које је неопходно за односе у заједници.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како дају креативна решења, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, како решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада.За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.

Евалуатори овог програма не морају бити само наставници који изводе наставу. Допринос процесу евалуације могу дати сама деца (само-евалуација), родитељи заинтересовани за резултате рада са њиховом децом, али и колеге и стручни сарадници који могу даље користити резултате евалуације за планирање својих активности.

У филозофији са децом постоје многи елементи који утичу на различите циљеве образовања, тако да је потребно да одлучимо шта желимо да евалуирамо и колико ће евалуација бити селективна. Евалуациони упитници, најчешће направљени у виду евалуационих листова могу процењивати резултате когнитивног плана и односе у истраживачкој групи, затим метакогнитивне процесе, тј. критичко промишљање о сопственим мисаоним процесима и вештинама мишљења, као и промишљање о процесима и вештинама мишљења других чланова групе, потом мишљење о томе у којој се мери група понашала као заједница истраживача и шта ученици мисле о сопственом доприносу у остварењу циља часа, мишљење о сопственим и туђим идејама и предлозима за дискусију.Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 5/19, 1/20, 6/20, 8/20 и 5/21, правилник бр.110-00-00181/2021-04

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА И ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА И СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ ЗА ОСМИ РАЗРЕД

Наставни предмет: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Циљеви учења предмета Српски језик и књижевност јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Опште предметне компетенције:Примењује основна знања о српском језику и основна начела тумачења књижевних дела; поштује књижевнојезичку норму и користи језик као низ стваралачких могућности у усменој и писаној комуникацији – обликује логичан и структуриран говорени и писани текст; чита, тумачи, упоређује и вреднује књижевне и неуметничке текстове из националне и светске културне баштине прикладне узрасту ученика; уме да изабере дела за читање према свом литерарном укусу; чува, негује и воли српски језик.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Специфична предметна компетенција: Језик

Разуме шта је језик, поштује свој језик и поштује друге језике. Препознаје говор мржње као негативну појаву у друштву..Користи оба писма, дајући предност ћирилици.Доживљава језик као низ могућности које му служе у изражавању. Говори о одабраним темама из језика, књижевности и културе примењујући основне говорничке вештине.

Специфична предметна компетенција: Књижевност

У различите сврхе чита, разуме и парафразира.Уме укратко да опише свој доживљај књижевног дела и издвоји тражене информације у неуметничком тексту.Анализира издвојен проблем у краћем једноставнијем књижевном тексту.Своје утиске и закључке илуструје основним примерима из књижевног и неуметничког текста.

Користи више гледишта у тумачењу књижевног дела.Пореди истакнуте тематске, композиционе и стилске одлике анализираног књижевног дела са другим делима.Аргументовано износи свој суд о тексту.Користи препоручену основну и секундарну литературу у тумачењу књижевних дела предвиђених програмом.Уме да препоручи књижевно дело и да образложи свој избор.Исказује љубав и поштовање за књижевност и вредности националне културе и културе других народа.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 136 часова

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- чита са разумевањем књижевноуметничке текстове и остале типове текстова, примењујући различите стратегије читања; – тумачи значења, језичке, естетске и структурне особине уметничких текстова, користећи књижевне термине и појмове; – критички промишља о стварности на основу прочитаних дела; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – повеже писце и дела из обавезног дела програма од 5. до 8. разреда; – издвоји основне одлике књижевног рода и врсте у конкретном тексту, као и језичко-стилске	КЊИЖЕВНОСТ	**Л Е К Т И Р А** **ЛИРИКА** 1. Ђура Јакшић: „Отаџбина” 2. Јован Јовановић Змај: „Светли гробови” 3. Јован Јовановић Змај: „Ђулићи” (избор) 4. Десанка Максимовић: „Пролетња песма” / „Опомена” 5. Момчило Настасијевић: „Труба” 6. Иван В. Лалић: „Ветар” 7. Марина Цветајева: „Месечев сјај” **ЕПСКО-ЛИРСКЕ ВРСТЕ** 1. Бранко Радичевић: *Ђачки растанак* (одломак „Ој Карловци, место моје драго...”) 2. Народна епско-лирска песма: *Женидба Милића Барјактара* **ЕПИКА** 1. Вук Стефановић Караџић: *О народним певачима* 2. Вук Стефановић Караџић: *Житије Ајдук Вељка*

карактеристике текста у склопу интерпретације; – уочи слојевитост књижевног дела и међужанровско прожимање; – повеже књижевна дела са историјским или другим одговарајућим контекстом; – одреди временски оквир у којем је писац стварао; – разликује аутора књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину, поштујући особености сопственог народа и других народа; – учествује у избору књижевних дела и начина њихове обраде и представљања; – објасни настанак и развој српског књижевног језика; – разуме значај књижевног језика за културу и историју српског народа; – сврста српски језик у одговарајућу језичку групу у Европи; – именује дијалекте српског језика; – разуме постојеће језичке прилике у Србији; – издвоји делове творенице и препозна основне моделе њиховог грађења; – користи садржаје из граматике обрађене у претходним разредима и повеже их са новим градивом;		*Петровића* (одломак) 3. Доситеј Обрадовић: *Живот и прикљученија* (одломак) 4. Прота Матеја Ненадовић: *Мемоари* (одломак) 5. Петар Петровић Његош: *Горски вијенац* (одломак „Бадње вече”) 6. Симо Матавуљ: „Пилипенда” 7. Лаза Лазаревић: „Све ће то народ позлатити” 8. Милош Црњански: *Сеобе* (одломак) / *Роман о Лондону* („Пролеће је стигло у Лондон”) 9. Бранимир Ћосић: *Покошено поље* (одломак из прве књиге „Читава једна младост”) 10. Дино Буцати: „Колумбар” 11. Херман Хесе: „Магија књиге” / Нил Гејмен: „Зашто наша будућност зависи од библиотека, читања и сањарења” / Милорад Павић: *Роман као држава* (избор одломака из огледа: „Кратка историја читања”, „Последњих сто читалаца”, „Нова генерација електронске књиге”, „Скакутаво читање или повратак фусноте”, „Романи без речи”) **ДРАМА** 1. Данило Киш: *Ноћ и магла* 2. Петар Кочић: *Јазавац пред судом* (одломак) 3. Жан Батист Поклен Молијер: *Грађанин племић* (одломак) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** 1. Веселин Чајкановић: „О ускршњим обичајима” 2. Милутин Миланковић: *Кроз васиону и векове* (одломак) 3. Хилда Дајч: *Писма* − одломак, (обавезна напомена о

– доследно примени правописну норму; – примени основна правила о распореду акцената; – уочи разлику између научног, административног и разговорног функционалног стила; – пише и говори поштујући карактеристике различитих функционалних стилова; – уочи разлику између речи и лексеме; – препозна метафору и метонимију као лексичке механизме и разуме значење вишезначних речи карактеристичних за свакодневну комуникацију; – разуме значење застарелих речи и неологизама; – користи речник, енциклопедију и лексикон; – уочи манипулацију у пропагандним текстовима; – напише приказ, расправу и краћи есеј; – разликује делове текста и књиге – укључујући индекс, појмовник, библиографију – и уме да их користи; – повезује информације и идеје изнесене у тексту, уочава јасно исказане односе и изводи закључак заснован на тексту.		власнику права: ©Јеврејски историјски музеј) 4. Споменка Крајчевић: *Кругом двојке* (избор одломака: „Унутрашња пруга”: „Станица пристаниште” – „Почетак и крај”, „Одлазак”; „Станица Калемегдан” – „Гозбе”, „Теорија”; „Станица Браће Барух” – „Извесност”, „Тајна”; „Станица Вуков споменик” – „Простор”, „Булеварска бајка”) 5. Герман Титов: „25 сати у свемиру” Са наведеног списка, обавезан је избор два дела за обраду.__**ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Народне епске песме новијих времена (тематски круг о ослобођењу Србије: „Почетак буне против дахија”; „Бој на Мишару”, „Бој на Чокешини”...) 2. Љубавне народне лирске песме („Српска дјевојка”, „Љубавни растанак”...); обичајне народне лирске песме (избор) 3. Избор из савремене српске поезије (нпр. Васко Попа: „Очију твојих да није”, Бранко Миљковић: „Критика метафоре”, Војислав Карановић: „О читању поезије”, Момчило Мошо Одаловић: „Ршуме, јеси ли знао Црњанског”, Ана Ристовић: „Гледајући у дрвеће”...) 4. Иво Андрић: *Деца* („Деца”, „Књига” и „Панорама”) 5. Бранислав Нушић: *Сумњиво лице* 6. Клод Кампањ: *Због мојих*

		петнаест година 7. Давид Албахари, *Мамац* **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3–6 дела) 1. Милош Црњански: „Ја, ти и сви савремени парови” 2. Оскар Давичо: „Србија” / „Детињство” (избор) 3. Бранко Ћопић: *Мала моја из Босанске Крупе* 4. Станислав Винавер: *Ратни другови* („Аритон”) 5. Народна приповетка: *Усуд* 6. Вук Стефановић Караџић: *Српски рјечник* (избор, нпр. „Отмица”...); 7. Растко Петровић: *Африка* (одломци) 8. Радослав Братић: *Мајсторова рука* (одломак) 9. Милорад Павић: *Хазарски речник*, одреднице о Ћирилу и Методију (одломци) 10. Душан Ковачевић: *Ко то тамо пева* 11. Гроздана Олујић: *Гласам за љубав* 12. Џон Селинџер: *Ловац у житу* 13. Ричард Бах: *Галеб Џонатан Ливингстон* 14. Кајо Ритер: *Дечко који није био из Ливерпула* 15. Џон Бојн: *Дечак у пругастој пиџами* 16. Сју Таузенд: *Дневник Адријана Мола.* **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Стилска средства: анафора и епифора, апострофа. Лирске врсте: народне љубавне песме, обичајне песме (сватовске, тужбалице и здравице); љубавна песма (ауторска). Епско-лирске врсте: поема, балада. Драмскиспев.

		Мемоари. Биографија
	ЈЕЗИК ГРАМАТИКА	Језик Словена у прапостојбини; сеобе Словена и стварање словенских језика. Мисија Ћирила и Методија. Почетак писмености код Срба. Старословенски језик и писма (глагољица и ћирилица). Развој српског књижевног језика: српскословенски, рускословенски, славеносрпски језик. Вук Караџић – реформа језика, писма и правописа. Књижевни језик код Срба од Вука до данас (основни подаци). Основне језичке групе у Европи и место српског језика у породици словенских језика. Дијалекти српског језика: екавски (призренско-тимочки, косовско- ресавски, шумадијско-војвођански) и ијекавски (зетско-рашки и источнохерцеговачки). Народни језик (језик као скуп дијалеката) и књижевни (нормирани) језик. Службена употреба језика и писма према Уставу. Језици националних мањина (основни подаци). Језик – основне особине говорног и писаног језика. Грађење речи: – основни модели: извођење, слагање, префиксација; – просте речи и творенице (изведенице, сложенице, префиксалне творенице); – састав твореница: корен, творбена основа, префикс, суфикс. Систематизација претходно

		обрађених садржаја из фонетике, морфологије и синтаксе. Фонетика: подела гласова и гласовне промене. Морфологија: врсте и подврсте речи и њихове категорије. Синтакса: реченични чланови (састав и функција); независне и зависне реченице; слагање реченичних чланова.__
	ЈЕЗИК ПРАВОПИС	Писање имена из страних језика са акцентом на њихову промену. Спојено и одвојено писање речи (сложенице, полусложенице, синтагме). Генитивни знак. Црта и цртица; други интерпункцијски и правописни знаци.
	ЈЕЗИК ОРТОЕПИЈА	Краткоузлазни и краткосилазни акценат; правила о распореду акцената и неакцентованих дужина (основни појмови).
	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Текстови писани различитим функционалним стиловима: публицистички стил (репортажа, интервју); административни стил (молба, жалба, уплатница, обрасци, радна биографија; бирократски језик); научни стил (примери из текстова у уџбеницима других наставних предмета; употреба термина). Лексикологија: – једнозначност и

		вишезначност речи; – лексичка метафора и лексичка метонимија као механизми остваривања вишезначности; – синонимија, антонимија и хомонимија; – застареле речи; нове речи – неологизми; – речник, лексикон, енциклопедија. Пропагандни текстови (рекламе и слично). Расправа и есеј на задату тему. Приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.). Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); анализа снимљеног разговора; интервју; расправа (дискусија); презентовање чињеница и коментара. Правописне вежбе: диктат, уочавање и објашњавање правописних грешака у тексту; писање имена из страних језика; писање позајмљеница (информатички термини, мејл и сл.); писање сложеница, полусложеница и синтагми; писање црте и цртице; запета у независносложеним реченицама. Језичке вежбе: уочавање и исправљање грешака у неправилно маркираном тексту; попуњавање текста са празнинама; тражење грешака у тексту и исправљање. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица хомонимима (хомоними и акценти); проналажење одговарајућег

		синонима; антонимски ланац; одређивање значења метафоре и метонимије у тексту; тумачење застарелих речи и неологизама; дефинисање лексема. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту.

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика и књижевностичине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура. Препоручена дистрибуција часова по предметним областима јеследећа: Књижевност – 52 часа, Језик – 50 часова и Језичка култура – 34 часа. Укупан фонд часова, на годишњем нивоу, износи 136

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Годишње планирање;оперативно планирање;припремање наставних јединица;примена иновативних модела наставе (интегративна, пројектна и интерактивна); примена више различитих наставних облика на једном часу;подстицање ученика да решавају проблеме, постављају питања и активно траже одговор из свог окружења, да примењују знања из једне области у другој; упућивање у начин процене сопственог напредовања ученика; уџбенике и друге изворе знања користити у свакодневном раду; подстицање ученика да прате сопствено напредовање и да изграде одговоран однос према себи.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Књижевност:Комбиновање различитихврста дидактичкогматеријала: изражајнимчитањем ученици утичу наговорну културу; читањем самосталнодоносе закључке остваралаштву појединихписаца; уочавањем стилскихсредстава ученици вреднујулитерарни поступак; на примеру песме стичу ипримењују знања о строфи,стиху и рими; читањем различитихприповедних врстаученици развијајупозитиван став о прозномстваралаштву; на основу анализе деластичу знања о приповеднимпоступцима, перспективиприповедача; упоређују народно иуметничко прозностваралаштво и уочавајусличности и разлике; самоевалуација иевалуација; повезивање сасавременошћу;корелација са другимпредметима: српски,ликовно, веронаука,географија

Граматика (морфологија и синтакса) : коришћење погодног полазног текста (језичког предлошка) на коме се увиђа и објашњава одговарајућа језичка појава; коришћење исказа

(примера из пригодних, текућих или запамћених) говорних ситуација; подстицање ученика да полазни текст доживе и схвате у целини и појединостима;утврђивање и обнављање знања о познатим језичким појавама и појмовима који непосреднодоприносе бољем и лакшем схватању новог градива; упућивање ученика да у тексту,односно у записаним исказима из говорне праксе, уочавају примерејезичке појаве; сазнавање битних својстава језичке појаве (облика, значења, функције, промене, изражајних могућности...); сагледавање језичких чињеница (примера) са разних становишта, њихово упоређивање, описивање икласификовање;препознавање на примерима различитих функционалних стилова; уочавају значења сваке од појединих врста зависних реченица; примена стечених знања о проклитикама и енклитикама на различитим примерима у тексту; дефинисање језичког појма, истицање својства језичке појаве и уочених законитости и правилности;рад у паровима, монолошки, дијалошки, текстовни – текст метода, индивидуални; групни рад;истраживачки рад

Правопис:- систематска вежбања,елементарна и сложена, која се организују често, разноврсно; различити облици писмених вежби;служење правописом и правописним речником (школско издање);подстицање ученика да самостално коригују правопис у различитим типовима комуникације путем интернета;монолошки, дијалошки, текстовни – текст метода, индивидуални, групни рад, рад у паровима; истраживачки рад;

Ортоепија: - артикулационе вежбе; ортоепске вежбе; говорење напамет научених стихова; рад у паровима, дијалошки, текстовни – текст метода, индивидуални, групни рад;

Језичка култура: - повезивати са обрадом књижевних дела спровођењем лексичко-семантичких вежби које имају за циљ богаћење речника и развијање вештине изражавања; развијање језичког мишљења и језичке културе; изграђивање културе усменог и писаног изражавања; монолошки, дијалошки, текстовни – текст метода, групни рад,истраживачки рад, рад у паровима; стваралачки рад;

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Усмено и писмено испитивање, иницијално, полугодишње и годишње тестирање, вођење ученичког портфолија, тестови знања, разговор,контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци,презентације, израда паноа, писмени радови, илустрације, рад на тексту,препричавање, пројекти, дебата, драматизација, тематске дискусије, продукти групних и тимских радова, течност у излагању, активностна часу, повезивање стечених знања, богаћење речника. Наставник вреднује и процењује свој рад и учиученике како да себе вреднују (белешке, запажања, чекирање).

Службени гласник:
Службени гласник: 11/2019-61

Наставни предмет: **Енглески језик**

Циљ учења предмета: Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за

основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.

Специфичне предметне компетенције: 1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).
Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).
Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.
Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.
Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.
3) Интеркултурална компетенција
Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе

/ циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.
Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: осми
Годишњифондчасова:68

ИСХОДИ Позавршеткуразредаученикћебити у стањуда:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
-разуме општи смисао и главне информације из уобичајених текстова које се односе на представљање и тражење/ давање информација личне природе -тражи, саопшти и пренесе информације личне природе или податке о цеби и другима -у неколико повезаних исказа представи себе, своју ужу/ ширу породицу и пријатење користећи једноставнија језичка средства	ПОЗДРАВЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ И ТРАЖЕЊЕ/ ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ И ДРУГИМА	Речи и изрази који се односе на тему; The Present Simple Tense и The Past Continuous Tense заизражавањепојава, радњи, стања и збивања у садашњости ThePastSimpleTense и ThePastContinuousTense за изражавање појава, радњи, стања и збивања у прошлости ThePresentPerfectTense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају Питањасawho,what,where,when,how old Питањасапрепозиционимглаголима Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Саксонски и нормански генитив Twice/three times.../half as (adjective) as Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... **Интеркултуралнисадржаји**:

		устаљенаправилаучтивости, имене и надимци;родбина, породичниодноси и родбинскевезе; важније личности из света музике, књижевности и спорта
-разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања -размени информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања -повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања	ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА, ПОЈАВА, РАДЊИ, СТАЊА И ЗБИВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; ThePresentSimleTense и ThePresentContiniousTense за изражавање радњи, појава, стања и збивања у садашњости ThePresentPerfectSimpleTense за изражавање искустава и радњи у неодређеној прошлости, које су почеле у прошлости и још увек трају The Past Simple Tense i The Past Continuous за изражавање радњи, појава, стања и збивања у прошлости Stative verbs (look, seem, appear, sound, taste, smell...) Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Питања са Who...look like, What…look/taste/smell like, How (adjective)... Префикси over-, under-, un-, in-, im-, ir-, il-, dis-... Twice/three times... as (adjective/adverb) as **Интеркултурални садржаји**: особености наше земље и земаља говорног подручја циљног језика(знаменитости, национална обележја, географске особености), метафоричка употреба језика/ идиоми
-разуме краће низове исказа који се односе на предлоге , савете и позиве на заједничку активност и одговори на њих уз одговарајуће образложење -упути предлоге, савете и позиве на заједничке акивности	ИЗНОШЕЊЕ ПРЕДЛОГА И САВЕТА, УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ	Речи и изрази који се односе на тему; Should/Ought to/Had better за давање савета Изрази: How/What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's...

користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе -затражи и пружи детељније информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности	АКТИВНОСТИ И РЕАГОВАЊЕ НА ЊИХ	Stative verbs (think, mean, sound...) Модални глаголи за изражавање предлога и вероватноће - can/could /may/might... Пасивни облик модалних глагола Заповедни начин Gerund/Infinitive Индиректни предлози и савети Први и други кондиционал Негативни префикси un-, im-, ir-, il-... **Интеркултурални садржаји**: прикладно упућивање предлога, савета и позива и реаговање на предлоге, савете и позиве , метафоричка употреба језика
-разуме краће низове обавештења, молби и захтева који се односе на потребе и интересовања и реагује на њих -саопшти краће низове обавештења, молби и захтева који се односи на потребе и интересовања - разуме и на прикладан начин одговори на честитку, захвалност, извињење - упути честитку, захвалност и извињењекористећи ситуационо прикладне комуникационе моделе	ИЗРАЖАВАЊЕ МОЛБИ, ЗАХТЕВА, ОБАВЕШТЕЊА, ИЗВИЊЕЊА, ЧЕСТИТАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; Модални глаголи за изражавање молби и захтева - can/could/may/will Заповедни начин Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Gerund/Infinitive Префикси over-, mis-, over-, re... **Интеркултурални садржаји:**правила учтиве комуникације, значајни празници и догађаји, честитања
-разуме и следикраће низове упутстава у везисаубичајенимситуацијамаиз свакодневногживота -тражи и пружи неколико везаних једноставнијих упутстава у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота	РАЗУМЕВАЊЕ, ТРАЖЕЊЕ И ДАВАЊЕ УПУТСТАВА	Речи и изрази који се односе на тему; Заповедни начин Модални глаголи shall/should за тражење упутстава Модални глагол за изражавање вероватноће: might/may/could Пасивни облик глагола у комбинацији са модалним глаголима Први и други кондиционал Индиректне наредбе и молбе Префикси over-, un-, im-, ir-, il-.. **Интеркултуралнисадржаји:** понашање у кући, школи и на јавним местима, значење знакова

		и симбола
-разумеопшти смисао и главне информације из текстова у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота - разумеопштисмисао и главнеинформацијеизтекстовакој и се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости -разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање способности и умећа у садашњости -размени неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости -опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У САДАШЊОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; The Present Simple Tense заизражавањеуобичајених и сталнихрадњи The Present Continious Tense заизражавањетренутних и привременихрадњи Stative verbs (taste, smell, re-mind...) The Present Perfect Simple Tense за изражавање радњи које су почеле у прошлости и још увек трају у изразима This is the first/second/third time... Други кондиционал Can за изражавање способности у садашњости Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must/can't/might,/may/could) Пасивни облик глагола у простим временима (PresentSim-ple, PresentPerfectSimple) Индиректне наредбе и молбе Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Gerund/Infinitive Get + adjective Питања са препозиционим глаголима **Интеркултуралнисадржаји**: породичниживот,живот у школи и у ширем окружењу-наставне и ваннаставнеактивности,распусти и путовања, традиција и обичаји, метафоричка употреба језика
- разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, догађаја и способности у прошлости -размени неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости -опише искуства, догађаје и способности из прошлостиповезујући неколико	ОПИСИВАЊЕ РАДЊИ У ПРОШЛОСТИ	Речи и изрази који се односе на тему; ThePastSimpleTense-правилних и неправилнихглаголасвеупотребе ThePastContinuousTense свеупотребе Couldiwas/wereableto за изражавање способности у прошлостиПасивни облик глагола у простим временима (PresentPerfectSimple, PastSimple)

краћих исказа у смислену целину		Индиректне наредбе и молбе Питања са Who/What/Which/Where/When/Why… Питања са препозиционим предлозима Gerund/Infinitiv Префикси mis-, over-, re... **Интеркултуралнисадржаји**: историјскидогађаји, епохалнаоткрића,важнијеличности изпрошлости(историјскаличност,писац)
-разуме општи смисао и главне информације из текстова који се односе на одлуке, обећења, планове, намере и предвиђања у будућности - размени неколико исказа у вези са одлукама, обећањима , плановима и намерама у будућности -саопшти планове, намере и предвиђања	ОПИСИВАЊЕ БУДУЋИХ РАДЊИ (ПЛАНОВА, НАМЕРА, ПРЕДВИЂАЊА)	Речи и изрази који се односе на тему; ThePresentContinuousTense за изражавање унапред договорених и испланираних радњи ThePresentSimpleTense за изражавање будућих радњи које су део распореда/ програма TheFutureSimpleTense за изражавање одлука донетих у тренутку говора, обећања и предвиђања на основу знања, искуства и веровања Модални глаголи за изражавање вероватноће: could/may/might Goingto за изражавање планова, намера и предвиђања на основу чулних опажања Временске зависне реченице за изражавање будућности и одговарајући везници (when, after, before, assoonas...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Пасивни облик глагола у простим временима (FutureSimple) Први и други кондиционал Willbeable за изражавање способности у будућности **Интеркултурални садржаји**: правилаучтивости у складусастепеномформалности и ситуацијом, традиција и обичаји
-разуме општи смисао и главне информације из текстова који се	ИСКАЗИВАЊЕ ЖЕЉА,	Речи и изрази који се односе на тему;

односе на жеље, интересовања , потребе, осете и осећања -размени неколико везаних информација у вези са жељама, интересовањима, осетима и осећањима - искаже и образложи жеље, интересовања, потребе, осете и осећања	ИНТЕРЕСОВАЊА, ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА	The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Stative verbs (be, want, wish, need, expect, hope, have, hurt, feel, smell, taste…) Need/Needn't Why don't/haven't you... Питања са препозиционим глаголима Придевско-прилошке фразе - interested in, keen on, pleased with, embarrassedby… Глафолско предлошке фразе - beinto... Пасивни облик глагола у простим временима (Present Simple, Present PerfectSimple, Past Simple, Future Simple) Индиректне изјаве и питања са уводним глаголом у садашњем времену Модални глаголи за извођење закључака о садашњости (must, can't, may...) Први и други кондиционал Заповедни начин Gerund/Infinitive **Интеркултуралнисадржаји**: мимика и гестикулација, интересовања, хоби, забава, разонода и рекреација.
– разумеједноставнијапитањакојасе односенаоријентацију/положајпредмета, бића и места у простору и правацкретања и одговоринањих; – затражи и разумеобавештења о оријентацији/положајупредмета, бића и места у простору и правцукретања; – опишеправацкретања и просторнеодносеједноставнијим, везанимисказима;	ИСКАЗИВАЊЕ ПРОСТОРНИХ ОДНОСА И УПУТСТАВА ЗА ОРИЈЕНТАЦИЈУ У ПРОСТОРУ	Речи и изрази који се односе на тему; Индиректна питања са уводним глаголом у садашњем времену Предлошки изрази за изражавање положаја и просторних односа: halfway between /on the left/right side / at the top/bottom / in the top/bottom left/right corner... Предлози са глаголима кретања: towards, onto, into, across, along... as + adjective + as: as close/near/far... as twice/three times... + adjective + as: twice/three times... as (far) a **Интеркултуралнисадржаји**: јавнипростор,

		типичанизгледместа, географске карактеристике наше земље и земаља говорног језика циљног подручја, идиоматска/ метафоричка употреба предлошких израза
-разуме једноставније текстове који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих -размени неколико информација које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе	ИЗРИЦАЊЕ ДОЗВОЛА, ЗАБРАНА, УПОЗОРЕЊА, ПРАВИЛА ПОНАШАЊА И ОБАВЕЗА	Речи и изрази који се односе на тему; Модалниглаголизаизражавањедозволе, забране, правилапонашања и присуство/одсуствообавезе - can/can't, must/mustn't, need/needn't, should/shouldn't, ought (not) to, have to/don't/doesn't have to,had to/didn't have to, (not to) be allowed to Употреба и изостављање одређеног члана у изразиме: the unemployed/homeless/poor/elderly/young... i unemployed/homeless /poor/elderly/young... people **Интеркултуралнисадржаји:**понашањенајавнимместима, укућиишколи, значењезнаковаисимбола
-разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на поседовање и припадање -размени неколико краћих, везаних исказа који се односе на поседовање и припадање	ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Саксонски, нормански и дупли генитив Присвојне заменице mine, yours… Stativeverbs (have, own, belong, possess, owe) **Интеркултуралнисадржаји**:однос према имовини
-разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање допадања и недопадања -размени неколико краћих везаних исказа који се односе на изражавање допадања/недопадања и даје кратка образложења	ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА И НЕДОПАДАЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (like/dislike/love/hate/fancy/prefer...) Gerund/Infinitive Питања са What, Who, Why, Which, How… **Интеркултуралнис**адржаји:интересовања,хобији,забава,разонода, спортирекреација,уметност(књижевностзамладе,стрип,музика,фи

		лм)
- разуме општи смисао и главне информације из краћих текстова који се односе на изражавање мишљења -тражи и саопшт мишљење/ слагање/ неслагање и даје кратка образложења	ИЗРАЖАВАЊЕ МИШЉЕЊА	Речи и изрази који се односе на тему; Stative verbs (think, guess, suppose, agree, disagree, believe, mean, promise…) Питања са What, Why, How… So/Neither/Either за изражавање слагања и неслагања. Префикси un-, in-, im-, ir-, il-, dis- ... **Интеркултуралнисадржаји**:поштовањеосновнихнормиучтивости у комуникацијисавршњацима, метафоричка употреба језика
-разуме краће низове исказа које се односе на количину, димензију и цене -размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.	ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ, ДИМЕНЗИЈА И ЦЕНА	Речи и изрази који се односе на тему; Саксонски генитив са временским периодима: half-an-hour's, coupleofminutes'... Партитиви: a piece/bit/bunch/bar/jar/sip of... Twice/three times.../half as (adjective) as None/Neither **Интеркултуралнисадржаји**:друштвеноокружење, валутецијнихкултура.

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултуралност

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика. Исходи се разликују, тако да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује. С обзиром на то да се исходи остварују преко активности језичке комуникације, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само тако ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем. Стога је важно развијати стратегије за унапређивање и увежбавање језичких вештина. У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост,аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, сарадњу, уважавање и прихватање различитости.Максимално треба користити ИКТ решења.У настави оријентисаној на постизање исходапредност имају групни начин рада,рад у пару и индивидуализована настава.Користе се активни начиниучења,као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе или учење путем открића и кроз пројектне задатке.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује не само постигнућа ученика, процес наставе и учења, већ и сопствени рад како би перманентно унапређивао наставни процес.
Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године како би наставници могли да планирају наставни процес и процес праћења и вредновања ученичких постигнућа и напредовања. Тајпроцес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања). Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврхао цењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, примена правописа, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега, примена социолингвистичких норми. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа. Таква правила и организација процеса вредновања и оцењивања омогућавају позитивну и здраву атмосферу у наставном процесу, као и квалитетне међусобне односе и комуникацију на релацији ученик – наставник, као и ученик – ученик, а уједно помажу ученику да разуме важност и смисленост вредновања и подстичу га на преузимање одговорности за властито планирање и унапређивање процеса учења.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04

Наставни предмет: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Циљ учења предмета: је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке

критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Опште предметне компетенције: Ученик развија креативан, радознао и истраживачки дух кроз упознавање и коришћење различитих уметничких медија и техника. Способан је и мотивисан да користи своје искуство, да експериментише и развија идеје кроз самосталан рад и рад у групи. Ученик развија машту и апстрактан начин размишљања који успешно примењује у различитим животним ситуацијама које захтевају креативна решења. Уочава специфичности различитих уметничких дисциплина (визуелне, драмске, музичке...) али уочава и њихове заједничке принципе и сличности. Ученик познаје и разуме вредност сопствене културе и културе других народа повезујући знања из различитих области или предмета. Знања и искуства стечена кроз предмет Ликовна култура (истрајност, упорност, стрпљивост) примењује у друштвеном животу и у даљем стручном усавршавању и професионалном развоју. На основном нивоу ученик има следеће компетенције: Изражава своја осећања и идеје користећи основне технике визуелних уметности. Уме да пронађе изворе и информације потребне за креативан рад. Учествује у школским и ваншколским активностима кроз стваралаштво у визуелним уметностима. Познаје вредност сопствене културе и културе других народа.На средњем нивоу ученик има следеће компетенције: Развија своја осећања и идеје користећи различите медије визуелне уметности. Развија интересовања и самостално проналази потребне информације. Активно учествује у школским и ваншколским активностима. Разуме специфичности различитих уметничких дисциплина. Уочава повезаност знања из различитих области или предмета. Разуме вредност сопствене културе и културе другихнарода.На напредном нивоу ученик има следеће компетенције: Развија и изражава своја осећања, идеје и ставове и адекватно користи различите медије визуелне уметности. Негује и развија своје склоности и интересовања за уметност. Самостално истражује изворе и информације потребне за креативан рад и решавање проблема. Осмишљава и учествује у тимским активностима које доприносе развоју и побољшању друштвене заједнице. Разуме специфичности као и сличности различитих уметничких дисциплина. Повезује знања из различитих области или предмета и примењује их у различитим животним ситуацијама. Свестан је вредности сопствене културе и културе других народа. Разуме универзални језик уметности.

Специфичне предметне компетенције:Ученик кроз предмет Ликовна култура развија стваралачке способности, индивидуалну креативност и естетску осетљивост.У основном нивоу ученик истражује и примењује знања о основним материјалима, медијима, техникама и ликовним елементима која се користе у визуелним уметностима.Ученик познаје најважнија уметничка дела из културног наслеђа свог и других народа, развија свест о културним вредностима и схвата важност њиховог очувања.Средњи ниво/ученик проналази и развија своје идеје истражујући природно и вештачко окружење, свет маште и осећања (посматрајући, анализирајући и сакупљајући потребне информације) за стваралачки рад.Ученик препознаје улогу и вредност визуелне уметности као саставног дела свакодневног живота, нарочито као средства комуникације.Напредни ниво/ученик проучавајући уметничка дела истражује и анализира методе, технике, садржаје и подстицајно их примењује у свом стваралачком раду.Способан је да изрази став о свом раду и радовима других уочавајући различита значења и идеје.Ученик праћењем културних догађаја постаје активна публика и/или учесник у јавном и културном животу заједнице и развија своје критичко мишљење.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 34

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.	КОМПОЗИЦИЈА	Примена принципа компоновања. Простор и пропорције (ергономија, перспектива).
- бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у	НАСЛЕЂЕ	Културна баштина (значај, заштита и промоција наслеђа). Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети и споменици на територији Србије и у свету.

стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.		
- бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу; – реализује једноставне ликовне пројекте, самостално и у сарадњи са другима; – дискутује аргументовано о својим и радовима других уважавајући различита мишљења; – прави презентације усклађујући слику и текст и приказујући кључне податке и визуелне информације; – тумачи садржаје одабраних уметничких дела и одабрану	КОМУНИКАЦИЈА	Декодирање слике (теме, мотиви, поруке, метафора, алегорија, пиктограми...). Пројекти (цртеж, слика, скулптура, дигитална фотографија, филм, анимација, игрице, стрип, графити, мурали, инсталације, шминка и боди арт, одевне комбинације и детаљи...).

визуелну метафорику; – разговара о значају културне баштине за лични развој, развој туризма и очување културног идентитета земље.		

Кључни појмови садржаја предмета: простор, облик, линија, боја, текстура, светлина.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У првој колони табеле дати су исходи који се достижу до краја школске године. Достижни су за сваког ученика, у мањој или већој мери. У другој колони табеле налазе се називи тема, а у трећој предложени садржаји. Редослед тема није обавезујући, а садржаји различитих тема могу да се повежу и другачије организују. Наставник планира наставне јединице на основу компетенција, циља наставе и учења, исхода и кључних појмова.Приликом планирања наставних јединица наставник не размишља о садржајима које ће обрадити, већ о задацима и активностима ученика који омогућавају развијање компетенција. Наставник прво бира исказ предметне компетенције. Могуће је да путем мобилних уређаја сваки ученик самостално или у пару претражује интернет на часу (наставник даје смернице за претраживање и ограничава време), да ученици пронађу фотографије облика из природе у уџбеницима, да наставник донесе на час одговарајуће књиге, да ученици истражују податке у школској библиотеци, да се претходно припреме за час тако што ће код куће претраживати интернет и одабрати неколико занимљивих облика. Сваки ликовни задатак може лако да се разради тако да циља више исхода и компетенција. Важно је да се осмисле захтеви који подстичу развој ученика. Исходе за крај разреда је могуће операционализовати и контекстуализовати (у складу са циљем наставне јединице/задатка).

ПОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КОМПОЗИЦИЈА

Пожељно је да на почетку године наставник укаже на то где се знања о елементима и принципима компоновања примењују. Ова знања су неопходна ученицима који уписују уметничке школе и одређене профиле у стручним школама. Сви ученици могу да примене принципе компоновања приликом креирања презентација, фотографија, видео записа..., реализовања ликовних пројеката, уређења животног и радног простора, смишљања одевне комбинације...На очигледним примерима из свакодневног живота и уметности потребно је објаснити принципе: ритам, контраст, доминанту,градацију, равнотежу, јединство и хармонију. Када је реч о простору и пропорцијама, најважније је прво указати на значај ергономије за здравље ученика. Када је реч о пропорцијама главе и тела, може се указати на примену знања приликом шминкања и смишљања одевне комбинације, на различите облике лица и пропорције, на то како се бојом,линијама и валером неки делови лица могу визуелно смањити или истаћи. Боје и кројеви одеће могу утицати на то да неки делови тела визуелно делују шире или уже, краће или дуже... Такође, простор (димензије, дизајн ентеријера и осветљење) утиче на општи утисак. Може се разговарати и о опажању боја у зависности од врсте осветљења (бела светлост у распону од 2700 до 6500 Келвина),јер за ученике није важно да приликом бирања сијалица за стан, собу, радни простор... мисле само о потрошњи енергије и јачини светла, већ и о боји светла, а која утиче на расположење, учење,доношење одлука...

НАСЛЕЂЕ

Циљ учења ове теме је развијање позитивног става према светској и националној културној баштини. Као полазна основа треба да послужи неки феномен, актуелна тема или догађај. На пример, катедралу Нотр Дам у Паризу је у великој мери оштетио пожар у априлу 2019. године.

Ова несрећа није потресла само француски народ већ и велики број људи широм света, што је повод за разматрање више важних тема. На пример, изузетно значајан праисторијски локалитет Винча (Бело брдо) је озбиљно угрожен подземним водама, али није добио међународну помоћ за заштиту, нити је прикупљено довољно средстава да се до краја истражи и уреди за посетиоце.Катедрала Нотр Дам може да буде основ за разматрање још једне важне теме, начина на који се наслеђе штити и обнавља. Као супротност катедрали може се навести пример обновљенесредњовековне тврђаве Голубац или манастирског комплекса Манасија, којима нису додавани модерни архитектонски украси. Када се планира учење о уметницима и њиховим делима, важно је смислено одредити циљ учења одабраног садржаја. На пример, није смислено да ученици уче о импресионизму зато да би упамтили податке (када је правац настао, шта је био повод за настанак правца, ко су представници, која су њихова најзначајнија дела), јер ти подаци за ученике немају значаја, непримењиви су и ученици их брзо заборављају. Уместо тога, може се говорити о томе шта је креативност, а шта иновативност, колико је за ученике значајно да развијају стваралачко мишљење (које им је неопходно у бројним животним ситуацијама), као и о томе да иновативне идеје и остварења понекад неће одмах бити прихваћени.

КОМУНИКАЦИЈА

Декодирање слике се односи на тумачење слике у најширем значењу (теме и мотиви у уметничким делима, пропагандне поруке, пиктограми, симболика боје...). Ови садржаји се повезују са одговарајућим садржајима других тема. Према процени наставника, могуће планирати и тумачење сложенијих знака, истраживање порекла, значења и развоја познатих логотипа (Gamecube, Toblerone,Amazon, Pepsi...) или знака који су ученицима мање познати (амблеми војске РС, илирски грбовници, одликовања...). Наставник може да понуди ученицима да одаберу знаке о којима ће се разговарати на часу (и који ће послужити као подстицај за креирање оригиналног знака) или да сам направи избор, а у складу са знањима која су ученици стекли до осмог разреда. Ученици могу да осмисле карактер/карактере и да нацртају траку или таблу стрипа (за стрип у наставцима). Уколико их занимају графити и мурали, може се указати на интернет страницу GoogleStreetArtproject, где се могу видети највреднији графити и мурали широм света, на бесплатне апликативне програме за креирање графита, а ученици могу индивидуално или тимски да планирају пројекте (да фотографишу зид у свом месту, да креирају неколико скица за графит/мурал, да одабрану скицу пренесу на већи формат натрон папира...).

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник у току године прати, процењује и подстиче развијање индивидуалних потенцијала сваког ученика. Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су: Однос према раду (припремљен је за час; одговорно користи материјал, прибор и алатке; одржава прибор и радни простор; потписује радове; чува радове у мапи...).Однос према себи (истражује информације; поставља питања; предлаже; истрајан је у раду, труди се; преузима одговорност;поштује себе и своје радове; учи на грешкама; спреман је да испроба своје способности у новим активностима...).Однос према другима (довршава рад у договореном року;поштује договорена правила понашања; спреман је да помогне и да сарађује; уважава туђу културу, радове, начин размишљања, доживљавања, опажања, изражавања...).Разумевање (разуме задатак; разуме појмове; разуме процес; разуме концепт; разуме визуелне информације...)Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, феномене, идеје, дела...) Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове; оригиналан је у односу на своје претходне радове...)Организација композиције (у складу са својом идејом примењује одговарајуће принципе компоновања, знања о простору, перспективи, пропорцијама, правцу, смеру...)Вербално изражавање (учтиво комуницира; аргументовано,кратко и јасно образлаже свој рад, идеју, доживљај, опажање, емоције...) Употреба техника и средстава (бира одговарајућу технику у односу на идеју; примењује одговарајући процес; бира

одговарајући материјал/подлогу; истражује могућности технике и материјала; користи дигиталну технологију као помоћно средство у раду;обликује рад у одабраном апликативном програму).Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. Самопроцена радова је вербална и писана.

Службени гласник:

Правилник је објављен у "Сл. гласнику РС" - Просветни гласник", број 11/2019, 2/2020, 6/2020, 5/2021 и 17/2021

Наставни предмет: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ учења предмета: Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Опште предметне компетенције: На основу музичког искуства у основној школи ученик ужива у музици и отворен је за различите уметничке садржаје. Користи музичко знање и вештине да изрази своја осећања, размишљања, ставове и на креативан и конструктиван начин остварује своје циљеве. Искуство и вештину у слушању и опажању приликом индивидуалног и групног музицирања примењује у комуникацији са другима. Музичка искуства подстичу ученика да разлике сматра предностима што користи у развијању идеја и сарадње. Користи знања о музици у разумевању савремених догађаја, историје, науке, религије, уметности и сопствене културе и идентитета. Развија критички однос према музици. Има одговоран однос према традицији свог народа и других култура.

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања идеја и за комуникацију са другима. Кроз ознавање музичког језика и стилова ученик увиђа везу музике са догађањима у друштву и доприноси њиховом обликовању.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 34 часа

ИСХОД По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
-повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у роматизму, импресионизму и савременом добу; – препознаје националне игре у делима уметничке музике; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба;	ЧОВЕК И МУЗИКА	Романтизам Програмска и апсолутна музика Соло песма Клавирска минијатура Националне и стилизоване игре (полка, мазурка, чардаш, казачок, сиртаки, валцер, танго...) Музичко-сценска дела Сметана, Дворжак, Шопен, Лист, Шуберт, Шуман, Паганини, Верди, Пучини, Росини, Чајковски, Бородин, Мусоргски, Мокрањац Импресионизам Равел, Дебиси

– разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба; – препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку; – опише начин добијања тона код дувачких инструмената; – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом – учествује у креирању и реализацији школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у комуникацији и заједничком музицирању; – се понаша у складу са		Савремено доба Жанрови: Џез, популарна музика, апстрактна музика. Импровизација (појам) Стравински, Прокофјев, Коњовић, Константин Бабић, Вера Миланковић
	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Дувачки инструменти
	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Елементи музичке изражајности: темпо, динамика, тонске боје различитих гласова и инструмената. Слушање световне и духовне музике романтизма, импресионизма и савременог доба. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање дела традиционалне народне музике.
	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање песама по слуху и из нотног текста (солмизацијом) самостално и у групи. Певање песама у мешовитим тактовима (7/8, 5/8) по слуху. Певање песама у комбинацији са плесним покретом. Певање и свирање из нотног текста народних и уметничких композиција на инструментимаОрфовог инструментарија и/или на другим инструментима. Извођење једноставнијих музичких примера у вези са обрађеном темом. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике романтизма, импресионизма и савременог доба.

правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Импровизација Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње. Реконструкција музичких догађаја у стилу романтизма, импресионизма и савремене музике. Израда дувачких инструмената од доступних материјала.

Кључни појмови садржаја: романтизам, Програмска и апсолутна музика, соло песма, клавирска минијатура, музичко-сценска дела, савремено доба, музички жанрови.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења.

Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика.

Настава је усмерена на остваривање исхода

Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика и музичко стваралаштво. Основни методски приступ се темељи на звучном утиску, по принципу од звука ка нотној слици и тумачењу.

Настава музичке културе остварује се кроз следеће области:

- Човек и музика.
- Музички инструменти.
- Слушање музике.
- Извођење музике.
- Музичко стваралаштво.

Да би постигао очекиване исходе образовног-васпитног процеса, наставник користи глас и покрет, музичке инструменте, елементе информационих технологија као и развијене моделе мултимедијалне наставе. Код ученика треба развијати вештине приступања информацијама и њиховог коришћења (интернет, књиге...), сараднички рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника је да контекстуализује овај дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. При планирању треба имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на перцепцији најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу

ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући сазнајно--емоционални доживљај.

Човек и музика
Знање о музици кроз различитеепохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних сред-става, инструмената, жанрова и облика. Хронолошки аспект музичке културе за осми разред доприноси корелацији знања и треба имати на уму да одређени предмети покривају информисаност о немузичким аспектима романтизма, импресионизма и савремене музике на детаљнији и специфичнији начин.

Музички инструменти
Информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. Дувачке инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о дувачким инструментима (дрвени и лимени) треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену.

Слушање музике
Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања музике. Током слушања ученици слушно идентификују музички стил и пореде га са основним карактеристикама друштвено - историјског периода. Ученичку пажњу фокусирати на уочавање извођачког састава, темпа, мелодијских и ритмичких карактеристи-ка, са циљем да се повежу са музиком романтизма, импресионизма и савременог доба. Вокална, инструментална и вокално - инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Слушање дела инспирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.

Извођење музике
Певање: главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композиција за певање због физиолошких промена певачког апарата (мутирање).
Свирање: извођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима.
Елементи музичке писмености: елементе музичке писмености треба обрађивати кроз одговарајуће музичке примере и композиције, од нотне слике и тумачења према звуку. Мешовите тактове на примерима народних песама треба изводити по слуху.

Музичко стваралаштво
Стваралаштво може бити заступљено кроз:
– израду дуваачких музичких инструмената (функционалних или нефункционалних);
– музичко-истраживачки рад;
– осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката;
– осмишљавање музичких радионица;
– креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони....

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазна тачка у процесу оцењивања треба да буду индивидуалне музичке способности и ниво претходног знања сваког ученика. Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност, али и напредовање у односу на претходна постигнућа. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је начин ученичке партиципације у музичком догађају.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су:
– допринос ученика за време групног рада;
– израда креативних задатака на одређену тему;
– рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе);
– специфичне вештине

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04

Наставни предмет: ИСТОРИЈА

Циљ учења предмета: Циљ наставе и учења *историје* је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Опште предметне компетенције: На крају основног образовања, кроз наставу историје ученик је стекао основна историјска знања и вештине неопходне за даље учење, разумевање улоге историје, критичког сагледавања савременог света, његових историјских корена и актуелних дешавања. Оријентише се у историјском времену и простору, разуме историјске процесе и токове, користи и самостално проналази различите изворе података, критички разматра њихову поузданост и ваљаност и оспособљен је да резултате истраживања представи усмено, писано, графички и уз коришћење ИКТ-а. Има развијену свест о свом личном, као и о локалном, националном, европском и глобалном идентитету у духу толеранције и демократских вредности. Одговорно се односи према културно-историјском наслеђу и уважава грађанске обавезе.
Основни ниво Ученик именује хронолошке и просторне одреднице; познаје основне појмове из историје цивилизације, именује најистакнутије историјске личности; описује повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; препознаје историјско порекло савремених појава и процеса; разликује узроке и последице важних историјских догађаја и појава; препознаје и користи различите врсте историјских извора у једноставним истраживачким задацима, разликује чињенице од интерпретација; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.
Средњи ниво Ученик примењује хронолошке и просторне одреднице; разуме најважније догађаје и појаве и зна истакнуте личности из опште и националне историје; повезује најзначајније догађаје и појаве националне, регионалне и светске историје, појаве из прошлости са појавама у садашњости; разуме узрочно-последичне везе историјских догађаја; користи различите историјске изворе у истраживачким задацима и разумевању историјских појава и процеса, уочава стереотипе и предрасуде на примерима из прошлости; има активан однос према културноисторијском наслеђу свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу;
Напредни ниво Ученик упоређује и анализира догађаје у хронолошком и просторном одређењу; зна специфичне детаље из националне и опште историје; тумачи повезаност догађаја националне, регионалне и светске историје, као и повезаност појава из прошлости и садашњости; самостално закључује шта је узрок, а које су последице историјских догађаја;

анализира садржај историјских извора; уочава различитатумачења истог историјског феномена, критички се односи према стереотипима, предрасудама и пропаганди; осмишљава активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа свог народа, других народа и етничких заједница у духу толеранције и демократских вредности у школском и ваншколском окружењу.
Специфичне предметне компетенције
-Разумевање историје и критички однос према прошлости и садашњости
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препознаје и користи основне појмове из историје цивилизације и наводи значајне догађаје, појаве и личности из историје људског друштва; именује хронолошке одреднице и зна да их користи у разумевању прошлости и садашњости; разликује врсте историјских извора и користи понуђене у једноставним истраживачким задацима; усмено, писано и графички представи резултате једноставног истраживачког задатка; препозна међусобну повезаност најважнијих појава и догађаја на националном и регионалном нивоу као и историјско порекло савремених појава; разликује узроке и последице најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји из националне, регионалне и опште историје;
Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/ а да: опише, усмено и писано, основне појмове, процесе и најзначајније догађаје из прошлости људског друштва, улогу значајних личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; користи хронолошке одреднице и у њима идентификује појаве догађаје и личности; сакупља информације користећи различите изворе у истраживачким задацима ради реконструисања личне, породичне и локалне прошлости; усмено, писано и графички представи резултате истраживачких задатака, преко чега ствара слику како о историјским тако и о савременим појавама; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном и регионалном нивоу, појаве из прошлости са појавама из садашњости; разуме узрочно-последичне везе најважнијих догађаја у историји људског друштва; одреди и покаже на ком простору су се одиграли најважнији догађаји, појаве и процеси из националне, регионалне и опште историје и повеже их са савременим простором.
Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да опише, усмено и писано, специфичности најзначајнијих појава, догађаја и личности из опште, регионалне, националне и историје сопствене државе; повеже најважније појаве, догађаје и личности на националном, регионалном и светском нивоу и смести их у одговарајући хронолошки оквир (историјски период, миленијум, век) и тумачи повезаност појава из прошлости и садашњости, уочавајући различита тумачења истог историјског феномена; сакупља и разврстава изворе информација у циљу решавања истраживачког задатка као и за разумевање историјских појава и процеса; представи, усмено, писано, графички и уз помоћ ИКТ-а садржај извора информација и резултате спроведеног истраживачког задатка; изведе закључак, на основу извора информација, о узроку и последицама историјског догађаја; уочи променљивост простора и граница у различитим историјским периодима.
-Разумевање историје као основе за активно учествовање у друштву
Основни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: разликује чињенице од интерпретација у историјским и савременим изворима информација; уочава различите културне, друштвене, политичке и религијске погледе на прошлост чиме гради и употпуњује сопствени идентитет и развија вредносни систем демократског друштва утемељен на хуманистичким постулатима и поштовању другачијег становишта; одговорно се односи према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; толерантно се односи према другим и другачијим мишљењима и ставовима, примењује основне елементе интеркултуралног дијалога, наводи права и обавезе које има као ученик и сагледава непосредно друштвено окружење.

Средњи ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: препозна стереотипе и предрасуде кроз примере из прошлости у историјским и савременим изворима информација; процењује објективност извора информација и гради одговоран однос према осетљивим појавама из прошлости и садашњости; одговорно се и активно односи према сопственим правима и обавезама, културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; уочава могуће узроке конфликата у непосредном окружењу и ради на њиховом спречавању, односно решавању и превазилажењу; комуницира у вршњачкој групи на толерантан начин и уз поштовање основних људских права.
Напредни ниво Учењем историје ученик/ученица је оспособљен/а да: анализира предрасуде, стереотипе, различите видове пропаганде и њихове последице у историјским и савременим изворима информација као и различита тумачења исте историјске појаве/догађаја/личности; планира активности са циљем очувања културноисторијског наслеђа, меморијала и празника свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница; конструктивно комуницира у вршњачкој групи и окружењу уз поштовање основних људских права; унапређује толерантан однос у комуникацији заснованој на међусобном уважавању ставова, различитих националних, идејних, конфесионалних или културних позиција.

Разред: осми
Годишњи фонд часова:68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
Напомена: преузимају се исходи из претходних разреда и даље разрађују	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата донаших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални)
-смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти -пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; -користи основне историјске појмове		
–уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; -наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба;	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Последице Великог рата (демографски и материјални губици,одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице).

-анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја -доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; - доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српскедржавности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; -идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту -пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; -анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; -илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу		Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес и носиоци уједињења, међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету(либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе;култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво;конституисање државе, политички живот; међународни положај;економске прилике; култура, улога двора; национално и верскопитање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин,Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, ВолтДизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I, Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, ВлаткоМачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, ИсидораСекулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.

-осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ -уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима		
– смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; –уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; – идентификује узроке, елементе	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица; страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела, квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистичка борба и грађански рат; војне операције, живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине; стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, царХирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађорђевић, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић,Анте Павелић, Диана Будисављевић.

и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – објасни значење појмова геноцид и Холокауст изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања;		
– уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружању, глобална димензија хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за

хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; –образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; –уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – препозна,на примерима из савремене историје, важност поштовањаљудских права; -наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – идентификује узроке, елементе		женска и мањинска права, антиратни иантирасни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији,популарна култура. Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденцијеу култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, МахатмаГанди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, ГолдаМеир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, МилованЂилас, Иво Андрић, Милош Црњански, Александар Петровић,Мира Траиловић, Душан Ковачевић

и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; -критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима;		
– уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја;	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Свет после хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликтии интервенције великих сила, процеси

– поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – препозна,на примерима из савремене историје, важност поштовањаљудских права; наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу – образложи утицај различитих друштвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – препозна како су културне интеракције, и сарадња		глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвенемреже и мобилна телефонија), претња тероризма, миграције,савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века – криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународнеинтервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културногнаслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичкепромене 2000. године, Република Србија као самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народу дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији,култура и спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил Горбачов, МаргаретТачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, СлободанМилошевић, Фрањо Туђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница.

различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата - изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне		

споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; – покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; -уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; -препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији		

Кључни појмови садржаја:Октобарска револуција, Версајски уговор, Друштво народа, тоталитаризам, диктатуре, комунизам, фашизам, нацизам, социјализам, антифашизам, антисемитизам, милитаризам, Други светски рат, гето, Холокауст, геноцид, Аушвиц, Јасеновац, Организација Уједињених нација, феминизам, шовинизам, ксенофобија, репресија, пацифизам, деколонизација, људска права,националне мањине, дискриминација, демократија, тероризам, хладни рат, атомска енергија, глобализација, миграције, југословенскаидеја, југословенска држава, Република Србија, транзиција, дигитална револуција, популарна култура.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника док осмишљава процес учења је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник конципира свој годишњи план рада из кога произлази оперативни план. У припреми за час, дефинишу се исходи за сваку наставну јединицу и наставник за сваки час планира и припрема средства и начине провере остварености пројектованих исхода. Поред уџбеника, као једног од извора знања, наставник омогућује ученицима коришћење и других извора сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ учења предмета и дефинисане исходе.Између исхода постоји повезаност и остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода.Посебно место у настави историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација.Оживљавање наученог подстиче употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални материјали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно-историјских споменика и посете установама културе. Веома важан аспект наставе историје представља и рад на историјским изворима(писаним, визуелним, усменим). Ученици су изложени различитим тумачењима историјских догађаја и због тога је нарочито важно код њих развијати критички однос према информацијама које им се нуде.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност служи за процену и самопроцену напредовања и давање повратне информације. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Службени гласник:

„Службени гласник РС“-Просветни гласник број 11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04, Просветни гласникброј 6/2020-118-правилник бр.110-00-00135/220-04

Наставни предмет: ГЕОГРАФИЈА

Циљ учења предмета: Циљ наставе географије у другом циклусу основног образовања је да сви ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа, као и да се оспособе за решавање проблема и задатака у новим и непознатим ситуацијама, да изразе, образложе своје мишљење и дискутују са другима, развијају мотивисаност за учење и интересовање за предметне садржаје. Такође, циљ наставе географије у осмом разреду је да ученицима пружи знања и објашњења о савременим географским појавама, објектима и процесима на територији Републике Србије.Треба да развију географски начин мишљења, свест и одговоран однос према свом завичају, држави, континенту и свету као целини и толерантан става према различитим народима, њиховим културама и начину живота. Настава географије треба да допринесе стварању реалне и исправне слике о свету као целини и месту и улози наше државе у њему.

Опште предметне компетенције: ученик има развијене радне навике, поседује основна географска знања и вештине, примењује их у свакодневним ситуацијама; познаје географске везе и законитости, разуме њихову улогу у обликовању света; доприноси заштити и унапређивању животне средине; поштује демографске различитости, људске и националне вредности; комуницира и сарађује у свом окружењу; користи различите изворе информација и картографски приказује основне географске чињенице.Такође, развија општу културу и образовање, оспособљава се за самостално учење, вештину комуникације, решавања проблема, сарадње, за живот у демократском друштву; изграђује грађанске компетенције, негује културно изражавање и реализује предузетничке компетенције.Ученик унапређује компетенције за целоживотно учење -ефикасно користи различите стратегије учења, уме да организује процес учења, поседује способност коришћења информационе технологије- претражујући интернет уме да издвоји жељене информације, да их обради,употреби. Поседује тимски дух -отвореност за сарадњу: креативно доприноси раду групе тима, негује сарадничке односе, схвата значај развијања еколошке свести- истиче потребу заштите, обнове и унапређивања животне средине. Самостално решава

проблеме- проналази, осмишљава могућа решења за проблемске ситуације.Развија и естетске компетенције (повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка, уме да их анализира и критички вреднује).

Специфичне предметне компетенције: Упознавање комплементарности и регионалних разлика Србије.

Разред: осми
Годишњи фонд часова:68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- чита, тумачи и анализира опште-географске и тематске карте -употребљава географске карте у стицању знања и у свакодневном животу - одреди, повеже и схвати значај географског положаја своје земље на Балкану, у Европи и у свету; -користи географску карту за утврђивање географског положаја Републике Србије и дефинише његов утицај на начин живота и рада људи -географски положај Србије повезује са историјским развојем -анализира карактеристике граница и пограничних крајева -представља природне одлике наше државе и наводи њене географске регије -опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије -класификује и именује облике рељефа -анализира утицај климатских фактора и климатских елемената -наводи начине коришћења вода – класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије – препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода – доведи у везу распрострањеност биљних и животињских врста и	**ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА СРБИЈЕ**	Југоисточна Европа, интеграциони и дезинтеграциони процеси Географски положај Србије Историјско-географски развој Србије Симболи Србије Границе и проблеми пограничних крајева
	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Геотектонски процеси на територији Србије Сеизмизам Србије Тектонски облици рељефа Падински процеси и рељеф настао деловањем воде Рељеф настао деловањем леда, ветра и човека Утицаји ерозивних и акумулативних процеса на човека Климатски фактори и елементи Климатске области у Србији Подземне воде Србије Реке Србије Језера Србије Заштита вода и заштита од вода. Земљишта Србије Распрострањеност

физичко-географске карактеристике простора - користи географске информације о природним одликама Републике Србије и демонстрира их на одабраним примерима -повеже знања из географије са знањима из сродних наставних предмета -развија естетска опажања и осећања проучавањем и упознавањем природних феномена у проучаваном геопростору -схвати потребу личног учешћа у заштити, обнови и унапређивању квалитета животне средине и значај очувања природе и природних ресурса -истражује сличности и разлике географских регија, самостално или у групи и приказује их на немој карти - издваја зоне различитог степена угрожености од природних непогода ради заштите од могућих последица – анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује - приказује понуђене географске податке графиком, табелом и схемом... - користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате истраживања заснованог на коришћењу одабраних извора -познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред -разликује и објашњава природно и механичко кретање становништва као и утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља - повезује кључне друштвено-географске одлике Републике Србије са географским положајем - користи основне податке о становништву и тумачи их у контексту проблема популационе политике Републике Србије		биљног и животињског света
	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Кретање броја становника и њихов просторни размештај Природно кретање Миграциони процеси Структуре становништваДемографски проблеми и популациона политика Прва насеља у Србији Село и рурални процеси Градови Урбанизација и проблеми урбаног развоја Београд Природни ресурси и привредни развој Друштвени услови привредног развоја и промене у структури привреде Пољопривреда и географски простор Индустрија и географски простор Саобраћај и географски простор Туризам и трговина Делатности квартарног сектора

– изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике – израђује и анализира графичке приказе структура становништва -развијају међусобно уважавање, као и сарадњу и солидарност између припадника различитих социјалних, етничких и културних група -објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи -описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти -процењује важност очувања природне и културне баштине		
-дефинише појам привреде,објашњава привредне делатности и класификује их у привредне гране -схвати природно-географску основу развоја привреде, територијални размештај и неравномерност у нивоу развијености - уз помоћ географске карте објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности - тумачи везу, размештај привредних објеката и квалитета животне средине -препознаје ефекте производње и коришћење различитих извора енергије на квалитет животне средине – описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти – процењује важност очувања природне и културне баштине Србије	**ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ**	Природна баштина Србије Културна баштина Србије Светска баштина под заштитом УНЕСКО-а у Србији

-објашњава природне идруштвене одлике локалне средине -описује, анализира и предвиђа кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва у локалној средини -уз помоћ наставника, групно или у пару, ради краћа(теренска) истраживања, а потом презентацију географских одлика локалне средине -уз помоћ наставника, групно или у пару, ради краћа(теренска) истраживања и представља потенцијале и могућности привредног развоја - тумачи везу, размештај привредних објеката и квалитета животне средине -описује, анализира и предвиђа механичко кретање становништва -представи територијални размештај српског становништва у европским државама и државама ван граница европског континента - прикаже да познаје податке о броју Срба који се налазе ван граница Србије, са условима у којима живе и раде и њиховим везама са матичном државом -објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету	**ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА**	Појам и географски положај завичаја Природне карактеристике Друштвене карактеристике
	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	Срби у Црној Гори Срби у БиХ – Република Српска Срби у Хрватској Срби у осталим суседним државама Срби у дијаспори

Кључни појмови садржаја:географски положај, границе и величина територије Србије, физичко-географске одлике Србије, друштвено-географске одлике Србије, природна и културна баштина Србије, географија завичаја, Срби у региону и дијаспори.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Ту се дефинише пирамида исхода на три нивоа: они које би сви ученици требало да достигну, они које би већина ученика требало да достигне и они које би требало само неки ученици да достигну. На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика,а они су такође део глобалног планирања. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода.Поред уџбеника,користесе и други извори сазнавања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у осми разред улазе са одређеним знањем о основним географским појмовима, са одређеним животним искуствима и донекле уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности.У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају индивидуализована настава и групни начин рада.Ови начини организације наставе помажу ученицима да користе различите технике учења, да напредују у учењу сопственим темпом, да развијају унутрашњу мотивацију (потребу за сазнавањем) и иницијативу, да развијају вештину комуникације, аргументовани дијалог, толерантно понашање и солидарност.Користе се активни начини учења, као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе, или учење путем открића.Наставне активности планирају се и прилагођавају специфичностима начина учења свих ученика.Битно је искористити велике могућности које примери из свакодневног живота омогућавају.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода , као и напредак других ученика. Наставник подржава саморефлексијуи подстиче саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.Вреднују се процес и продукти учења. Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању подразумева и вршњачко оцењивање.Портфолио је извор података и показатеља о напредовању ученика. Ученик увек добија повратну информацију која му помаже да истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник РС-Просветног гласника бр.11/2019-61- правилника бр.110-00-249/2019-04,

Наставни предмет: **ФИЗИКА**

Циљ учења предмета: Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Опште предметне компетенције:Ученик описује и објашњава природне појаве и процесе физичким законима. Овладао је специфичном терминологијом физике и коректно је користи (симболи, међународни систем јединица, формуле) у описивању физичких појава.Ученик разуме значај прикупљања података и мерења; уме да реализује једноставније експерименте и да резултате мерења прикаже табеларно и графички; изводи закључке засноване на основу добијених података.Унапредио је апстрактно и критичко мишљење и развио и култивисао истраживачки дух.Оспособљен је да поштује правила заједничког рада и да активно и конструктивно учествује у раду групе.Препознаје примену закона физике у свакодневном животу и уочава како развој физике доприноси технолошким променама у индустрији, саобраћају, медицини, енергетици и многим другим областима, и свестан је везе тих промена са побољшањем квалитета живота људи.

Специфичне предметне компетенције: Ученик у конкретним примерима разликује

периодично, осцилаторно и таласно кретање и познаје основне појмове којима се они описују.Зна за таласну природу звука и светлости.Препознаје и именује у свакодневном животу и уме да прикаже једноставним огледима основне звучне и светлосне појаве.Упознат је са штетним последицама буке и прекомерног излагања Сунчевој светлости и зна мере заштите.Разуме светлосне појаве у природи користећи законе праволинијског простирања светлости.
Ученик зна основна својства наелектрисаних тела и магнета и описује узајамно деловање наелектрисаних тела, односно магнета.Идентификује и разликује електричне и магнетне појаве у природи и свакодневном животу.Разликује супстанце на основу проводљивости електричне струје.Зна елементе простог струјног кола.Познаје опасности од електричне струје и уме да се заштити.
Ученик зна да се електрична и магнетна интеракција преносе преко одговарајућих поља, графички их представља и описује их одговарајућим физичким величинама.Процењује проводљивост метала на основу табличних података и зна под којим условима течности и гасови постају проводници.Познаје основне законе електричне струје и зна да око проводника кроз који протиче струја постоји магнетно поље.
Ученик зна да супстанца има атомску и молекулску структуру.Познаје основну структуру атома и уме да је скицира.Зна за употребу нуклеарних реакција и радиаоктивности у животу човека, посебно у енергетици, техници и медицини.Свестан је потребе контроле и заштите од радиоактивног и електромагнетног зрачења.
Ученик има основна знања и вештине за извођење мерења.Користи проста и сложена мерила и мерне инструменте.Користи и сложеније мерне инструменте, уме да изабере одговарајући инструмент у зависности од тачности и опсега мерења.
Уме да осмисли и (сам или у групи) реализује експеримент са струјним колима, налектрисаним телима или магнетима и презентује резултате.
Ради квалитативне и квантитативне задатке из свих тема.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- повезује физичке величине које описују осцилације и таласе; описујекарактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере применепримену ултразвука, - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке	**ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ**	**Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна).** **Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција).** **Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела.** **Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук.**

– демонстрира и објасни: појаву сенке, -функционисање ока и корекцију вида; – примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке -демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи; – прикаже и опише електрично поље, -израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке – објасни провођење струје кроз	**СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ**	**Карактеристике звука и звучна резонанција** <u>*Демонстрациони огледи*</u>: Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи **2.** Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна **Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца).** **Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета.** **Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. Преламање светлости кроз призму и сочива.** **Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп**

метале, течности и гасове и -упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика; – наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже; – познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, -одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички; – описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје; -израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу - решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке -описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора; – објасни принцип рада компаса и природу Земљиног магнетног поља; – користи компас и апликације за паметне телефона за оријентацију у природи; — решава квалитативне, квантитативне задатке – објасни структуру атомског језгра и нуклеарне силе; Опишерадиоактивност врсте зрачења, радиоактивне изотопе, познаје њихово дејство, примену и мере заштите; – разликује фисију и фузију и наводи могућности њихове примене.	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ **ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА**	***<u>Демонстрациони огледи</u>*:** **Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично урођен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње).** **Преламање беле светлости при пролазу кроз призму.** **Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво). Лупа и микроскоп.** *Лабораторијске вежбе* 1**. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала.** 2**. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.** **Наелектрисавање тела. Елементарна количина наелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље).** **Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља.** **Електричне појаве у атмосфери.** *<u>Демонстрациони огледи:</u>***Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника.Електрофор,**

	МАГНЕТНО ПОЉЕ	**електрично клатно и електроскоп.** **Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у рицинусовом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина.Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.**
	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ	**Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима. Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји)**
	ФИЗИКА И САВРЕМЕНИ СВЕТ	***<u>Демонстрациони огледи</u>*:** **Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим**

		цевима помоћу Теслиног трансформатора. Лабораторијске вежбе 1. **Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности).** 2**. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра.** 3. **Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.** **Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени.** ***<u>Демонстрациони огледи</u>*.** **Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас. Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.** **Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово**

		дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. *Демонстрациони оглед*: **Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски ГајгерМилеров бројач)** **Значај физике за развој других природних наука, Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож…) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика....)**

Кључни појмови садржаја: осцилације, таласи, звук, светлост, електрично поље, магнетно поље, електрична струја, атом, атомско језгро, радиоактивност.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи глобални план рада из ког ће касније развијати своје оперативне планове. У глобалном плану дати су број часова обраде, утврђивања, лабораторијских вежби и исходи. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију истих на ниво конкретне наставне јединице. У оперативном плану наставник има исходе које је опрационализовао према наставној јединици, међупредметно повезивање и евалуацију квалитета урађеног. У припреми у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу и активности наставника и ученика на часу. Увођење једноставних експеримената за демонстрирање физичких појава има за циљ развијање радозналости и интересовања за физику и истраживачки приступ у природним наукама. Једноставне експерименте могу да изводе и сами ученици на часу или да их понове код куће, користећи многе предмете и материјале из свакодневног живота. Одређени садржаји и тематске целине се могу реализовати и преко пројектне наставе. Планирају се и провере остварености исхода. Поред уџбеника и збирке задатака,користе се и други извори сазнања.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Садржаји наставе орјентисане на исходе приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве: поступност, очигледност, повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Ови захтеви се јављају у свим темама.Све теме се могу реализовати излагањем садржаја уз одговарајуће демонстрационе огледе, решавањем квалитативних и квантитативних проблема

као и проблем ситуација, лабораторијским вежбама, другим начинима рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, пројекти, online настава) и систематским праћењем рада сваког ученика. Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваквог начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање. Неке од тема за пројекат:

- Улога физике у заштити животне средине – заштита од буке
- Пренос сигнала (бежични пренос, оптички каблови...)

Неопходно је активно учешће ученика.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави орјентисаној на исходе вреднује се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Вредновање је усклађено са са принципима оцењивања. Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрациони експеримент. Вредновање се врши помоћу усменог испитивања, кратких писаних провера, тестова на крају већих тема, провером екперименталних вештина што ће чинити сумативну оцену. На почетку године урадити иницијални тест.На крају школске годинеспровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика и степен остварености образовних исхода.У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски или групни рад у питању примењује се и вршњачко оцењивање и самооцењивање.

Портфолио (збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) је извор података и показатеља о напредовању ученика.

Ученик увек добија повратну информацију која помаже да ученик истакне своје јаке стране и разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Начини прилагођавања програма наставе и учења ученицима којима је потребна додатна образовна подршка:

У складу са утврђеним потребама извршити индивидуализацију наставе и обезбедити додатну образовну подршку: – просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. распоред седења, избор градива и прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања...);

– коришћење вршњачке подршке и помоћи у остваривању прилагођених исхода и развијању компетенција;

– размена искустава и сарадња са члановима одговарајућих Стручних већа и тимова у школи

Службени гласник:

„Службени гласник РС“ Просветни гласник, бр. 11/2019 правилник број 110-00-248/2019-04

Наставни предмет: МАТЕМАТИКА

Циљ наставе математике у основној школи је овладавање математичким концептима, знањима, вештинама и њиховом применом у решавању проблема и разумевању природних и друштвених законитости, развој основа апстрактног и критичког мишљења, истраживачког духа, позитивних ставова према математици и другим наукама, развој способности комуникације математичким писмом и језиком, повезивање стечених знања и вештина са новим сазнањима и применама у даљем школовању.

Опште предметне компетенције: Ученик је на крају обавезног образовања кроз наставу математике усвојио основне математичке концепте (нумеричке, алгебарске, геометријске, статистичке), овладао је основним математичким процесима (расуђивањем, комуникацијом, повезивањем, применом, моделовањем) и вештинама (рачунањем, алгебарским поступцима, мерењем, просторном визуелизацијом, радом са подацима, проценом, коришћењем калкулатора и информационо-комуникационим технологијама) потребним за даље школовање и живот. Оспособљен је да анализира и тумачи природне и друштвене појаве, решава проблеме и доноси одлуке у свакодневном контексту.Комуницира користећи математички језик, користи информационо-комуникационе технологије и друга средства.

Специфичне предметне компетенције: математичко знање и резоновање, примена математичких знања и вештина на решавање проблема и математичка комуникација.

Разред: осми

Годишњифондчасова: 136

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; – примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту; – анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; – представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; – уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту; – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате; – реши реалне проблеме	**СЛИЧНОСТ**	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.
	ТАЧКА, ПРАВА И РАВАН	Однос тачке и праве, тачке и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Угао између праве и равни. Полиедар.
	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ С ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	Линеарна једначина. Решавање линеарних једначина с једном непознатом. Линеарна неједначина. Решавање линеарних неједначина с једном непознатом. Примена у реалним

користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате; – израчуна површину и запремину праве призме и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; – израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте; – примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама; – нацрта и анализира график линеарне функције; – учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.		ситуацијама.
	ПРИЗМА	Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа праве призме. Површина праве призме. Запремина праве призме.
	ПИРАМИДА	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде. Запремина пирамиде.
	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	Линеарна функција ($y = kx + n$). График линеарне функције; нула и знак функције, монотоност. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.
	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА С ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графичка интерпретација система. Примена у реалним ситуацијама.
	ВАЉАК, КУПА И ЛОПТА	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка. Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.

Кључни појмови садржаја: сличност, линеарна функција, систем линеарних једначина, призма, пирамида, ваљак, купа и лопта.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја годишњи-глобални план рада израђен је по темама и оне су распоређене по месецима. У глобалном плану дефинисани су исходи по областима што олакшава њихову даљу операционализацију на ниво конкретне наставне јединице. Планирају се и провере остварености пројектованих исхода.Планирање на нивоу наставне јединице и теме садржи планиране активности и наставника и ученика на часу.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Сличност – Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти.
Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове.
Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Увежбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова.
Тачка, права и раван – Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима.
Обновити својства коцке и квадра и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме.
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом – Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. Ова претходна знања представљају темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина.
На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$:
у случају да је $a \neq 0$ и $b \in R$ има јединствено решење,
у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и
у случају да је $a = 0$ и $b = 0$има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење).
У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима.
На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика (у случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном запису.
Решавајући текстуалне проблеме, укључујући оне из сродних предмета, као и из реалног контекста, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих једначина и неједначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
Призма и пирамида – Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела.
Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме и пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.

Линеарнафункција – Најпре поновити појам функције директне пропорционалности и њеног приказивања у координатном систему који је обрађиван у седмом разреду.Увести затим појам линеарне функције једне реалне променљиве (y = kx + n), не помињући општи појам функције. Показати да је график те функције права.Увести појмове: нула функције, знак функције, растућа и опадајућа функција и објаснити како се они илуструју на графику и како зависе од вредности коефицијената k и n.
Системилинеарнихједначина с двенепознате – Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика ax + by = c, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различитоднуле) права и даумеју да нацртају тајграфик.
Уводи се и појам система две линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева.Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената.Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате.
Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
Ваљак, купа и лопта– Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротационатела.Као и код призме и пирамиде, радибољег уочавања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе, израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака.
При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогије између призме и ваљка, односно пирамиде и купе.Ту аналогију користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука.
Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота.
Пројектни задатак – Програмом је планиран и један пројектни задатак, по избору наставника и ученика.
Примена стечених знања на конкретне задатке из праксе има за циљ да ученике оспособи за решавање разних, а конкретних проблемских ситуација и увери у значај математике за општи развој и технолошки напредак цивилизације, данас и кроз историју.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес се започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи ток напредовања, као и оцена. Прикупљање информација из различитихи звора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.

Службени гласник:

„Службени гласник РС“-Просветни гласник број 11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04,

Наставни предмет: БИОЛОГИЈА

Циљ учења Биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Опште предметне компетенције:Ученик/ца разуме основне биолошке појмове и процесе. Поседује општа знања о пореклу и развоју живота на Земљи на основу сазнања савремене биолошке науке. Познаје значај јединствености и очувања разноврсности живота на Земљи, разликује елементе грађе и функције живих бића и има развијену свест о општој здравственој и еколошкој култури. Уме да процени значај биолошких знања за развој људског друштва, а посебно у свом непосредном окружењу. Поседује истраживачке вештине потребне за рад у биологији. Способан је да примени стечена биолошка знања и вештине у свакодневном животу. К ритички размишља и развија научни поглед на свет и оспособљен је за наставак школовања.

Специфичне предметне компетенције: Ове компетенције се односе на: овладавање знањима и вештинама о јединству живота на Земљи, његовој разноврсности, као и о месту и улози човека у природи; примену стечених знања и вештина у свакодневном животу, превасходно у очувању сопственог здравља и одабиру квалитетног начина живота; стицање знања, вештина**,**формирање ставова која ће допринети екологији заштите животне средине, очувању биодиверзитета и постизању одрживог развоја.

Разред: осми
Годишњи фонд часова:68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ** ПРЕПОРУЧЕНИ
– повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије; – повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција; – идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе; – илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини; – одговорно се односи према свом здрављу; – изрази критички став према медијским садржајима који се баве	**ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА**	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: језгро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије - ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална регулација. Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Чулно-нервни систем животиња.

здравим стиловима живота; – повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона; – идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота; – доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети; – истражи давно нестале екосистеме; – повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена; – повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције; – установи узрочно-последичну везу између губитака врста -у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи; повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије; – истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања; – истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.		Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. Хомеостаза - принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.
	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.
	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију О и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.
	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесцеција човека. Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.

	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (H O, C, N) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (H.I.P.P.O. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Интродукције и реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.

Кључни појмови садржаја: ћелијски метаболизам, хомеостаза, здрави стилови живота, адолесценција, „календар живота“, теорија еволуције, циклуси кружења супстанце, капацитет средине, глобалне промене, инвазивне врсте.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник креира свој глобални план рада из кога ће развијати своје оперативне планове. Наставник ће за сваку наставну јединицу,у односу на одабрани исход,дефинисати исходе специфичне за дату наставну јединицу. Уџбеник,као наставно средство не одређује садржаје предмета. У односу на предвиђене исходе,на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања као нпр.сајтове релевантних институција,писану научно популарну литературу,мапе,шеме,енциклопедије...Наставник планира и припрема наставу самостално као и у сарадњи са колегама због успостављања корелације међу предметима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, истрајност, одговорност, сарадњу,уважавање и прихватање различитости.Максимално треба користити ИКТ решења.У настави оријентисаној на постизање исхода предност имају групни начин рада,рад у пару и индивидуализована настава.Користе се активни начини учења,као што је комбинација програмиране наставе и проблемске наставе или учење путем открића.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења,постигнућа ученика и сопствени рад.Наставник континуирано прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици партиципирају,како прикупљају податке,како аргументују,евалуирају,документују итд.У вредновању наученог,поред усменог испитивања,најчешће се користе тестови знања.У формативном оцењивању промовише се групни дијалог,користе се питања за генерисање података из ђачких идеја,дају се ученицима повратне информације које им помажу да разумеју грешке и побољшају свој резултат и учење.У процесу оцењивања користи се и портфолио ученика.
Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси,а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.

Службени гласник:
Службени гласник РС-Просветни гласник број11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04

Назив предмета:ХЕМИЈА

Циљ:ЦиључењаХемијеједаученикразвијесистемосновниххемијскихпојмоваивештинезаправилно руковањелабораторијскимпосуђем,приборомисупстанцама, да се оспособи за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања, даразвије способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу, тимски рад, и одговоран однос према себи, другима и животнојсредини.

Опште предметне компетенције: Ученик повезује структуру супстанци са својствима и променама супстанци, као и својстава супстанци с њиховом практичном применом.Доноси одлуке и предузима активности у вези с правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном, брине о здрављу и животној средини. Знање хемије ученику служи да прати и користи информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама, као и да сагледава допринос хемије развоју медицине, фармације, индустрије, пољопривреде. Ученик развија научну писменост и вештине за експериментални рад и оспособљен је да самостално или у сарадњи с другима примењује знање хемије за решавање проблема.

Специфичне предметне компетенције: Ученик је формирао хемијску писменост као основ за разумевање својстава и промена супстанци у природи и примене супстанци у свакодневном животу и различитим професијама. Хемијску писменост примењује у доношењу одлука у вези с коришћењем различитих материјала и комерцијалних производа у свакодневном животу, и као основ за активан и одговоран однос према очувању здравља и животне средине.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама, и показује одговоран однос према	МЕТАЛИ, ОКСИДИ И ХИДРОКСИДИ	Метали у неживој и живој природи. Општа физичка и

здрављу и животној средини; – изведе експеримент према датом упутству, табеларно и графички прикаже податке, формулише објашњења и изведе закључке; – наведе заступљеност металаиспита и опише физичка својства метала и повеже их с њиховом практичном применом; – испита и опише хемијска својства метала објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему; – напише формуле и именује оксиде, базе		хемијска својства метала. Алкални и земноалкални метали. Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и цинк, њихове легуре и практична примена. Оксиди метала и хидроксиди, својства и примена. Демонстрациони огледи: реакција Na, K, Mg и Ca са водом; реакција MgO и CaO са водом и испитивање својстава насталог раствора помоћу лакмусхартије; испитивање електропроводљивости раствора натријумхидроксида. Лабораторијска вежба I: испитивање физичких својстава метала; реакција метала са киселинама
– испита и опише физичка својства неметала, и повеже их с њиховом практичном применом; – испита и опише хемијска својства неметала, и објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему; -напише формуле и именује оксиде, киселине – испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселина, , препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом; – напише и тумачи једначине хемијских реакција неметала	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	Неметали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства неметала. Халогени елементи, сумпор, азот, фосфор и угљеник. Оксиди неметала и киселине, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање сумпор(IV) -оксида и испитивање његових својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; добијање угљеник(IV)-оксида и испитивање његових својстава; испитивање електропроводљивости дестиловане воде и хлороводоничне киселине; доказивање базних својстава воденог раствора амонијака. Лабораторијска вежба II: испитивање физичких својстава неметала. Лабораторијска вежба III: доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмусхартије.

–поседујезнања о појму соли; – саставља формуле соли на основу валенце метала и валенце киселинског остатка; – саставља формуле соли на основу назива соли и обрнуто; –пише реакције добијања соли: киселине и базе, метала и киселине, киселог оксида и базе; – саставља формуле соли на основу валенце метала и валенце киселинског остатка;	СОЛИ	- Добијање соли. Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. Физичка и хемијска својства соли. Примена соли. Демонстрациони огледи: реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине; хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида и натријум-хидроксида, раствора сребронитрата и натријум-хлорида. Лабораторијска вежба IV: добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријумсулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијумкарбоната
– разликује својства неорганских и органских супстанци и објашњава разлику на основу њихових структура	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	Својства атома угљеника и многобројност органских једињења. Функционалне групе и класе органских једињења. Општа својства органских једињења. Демонстрациони огледи: упоређивање својстава органских и неорганских једињења; доказивање угљеника у органским супстанцама.
– препозна физичке и хемијске промене неорганских и органских супстанци у окружењу, и представи хемијске промене хемијским једначинама; - напише формуле и именује представнике класа органских једињења имајући у виду структурну изомерију; – разликује органске супстанце са аспекта чиста супстанца и смеша, величина молекула, структура, порекло и то повезује са њиховом улогом и применом;	УГЉОВОДОНИЦИ	Подела угљоводоника. Номенклатура. Изомерија. Физичка својства угљоводоника. Хемијска својства угљоводоника. Полимери. Нафта и земни гас. Демонстрациони огледи: испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом).

		Вежба V: састављање модела молекула угљоводоника, писање структурних формула и именовање угљоводоника.
– разуме да јефункционалнагрупадео молекула који усло-вљава физичка и хемијска својства једињења; – разуме како хидроксилна група одређује физичка и хемијска својства алкохола; – зна да оксидацијом етанола може настати етанска киселина; –Повезује карбоксилне киселине са називом масне киселине; –пише реакције алкохола и карбоксилних киселина грађење естра Као и како се настали естри именују	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	Алкохоли – номеклатура, својства и примена. Карбоксилне киселине – номенклатура, својства и примена. Масне киселине. Естри – номеклатура, својства и примена. Демонстрациони огледи: добијање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. Лабораторијска вежба VI: физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполарном растварачу; реакција етанске и лимунске киселине са натријум-хидрогенкарбонатом.
– опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; – опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; – објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина; – наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	- Масти и уља. -Угљени хидрати у прегледу: моносахариди (глукоза и фруктоза), дисахариди (сахароза и лактоза), полисахариди (скроб и целулоза). -Амино-киселине. Протеини. Витамини. Демонстрациони огледи: сапонификација масти – сапуни. Лабораторијска вежба VII: испитивање растворљивост масти и уља, и угљених хидрата у води; доказивање скроба; денатурација протеина.

правилном исхраном људи; – изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци;		
– наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину; – критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха – објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	- Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. Рециклажа. Зеленахемија

Кључни појмови: хемијска реакција, Периодни систем елемената оксид, киселина, хидроксид, со, алкани, алкени, алкини, ароматична једињења,нафта,земни гас, алкохоли,карбоксилне киселине,естри,масти и уља,угљени хидрати,протеини,pH вредност.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. При планирању наставе и учења важно је имати у виду да се исходи разликују по потребном времену за њихово постизање. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. У фази планирања наставе и учења треба имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Препоручен је број часова за реализацију сваке теме који укључује и предвиђене лабораторијске вежбе, вежбе и демонстрационе огледе. Формирање појмова треба базирати на демонстрационим огледима и лабораторијским вежбама. Ако у школи не постоје супстанце предложене за извођење демонстрационих огледа и лабораторијских вежби, огледи се могу извести са доступним супстанцама.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Хемија као експериментална наука и хемија у свету око нас је тема у којој ученици идентификују појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама, кроз различите примере из савременог живота (на пример, производња и прерада хране, производња лекова, нових врста грађевинских и изолационих материјала, козметичких производа, средстава за хигијену, конзерванаса, боја, лакова).

Учење шта је атом, о структури атома и субатомским честицама (протони, електрони, неутрони), ученици би требало да започну на примеру атома хелијума (с обзиром на то да атом најзаступљенијег изотопа водоника нема неутроне). Потребно је да ученици упореде наелектрисање и масу протона, неутрона и електрона, а потом наелектрисање, масу и величину атомског језгра и електронског омотача. Ученици би требало да примењују појмове атомски и масени број у описивању структуре атома. У овом периоду учења хемије ученици би требало да прошире дифиницију хемијског елемента тиме да хемијски елемент изграђује једна врста атома, тј. да сви атоми хемијског елемента имају исти број протона, односно атомски број.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднује се процес и продукти учења. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша учење и резултат. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације (формативно проверавање), а ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета. Анализа ученичких одговора пружа увид у то како они примају информације из огледа и издвајају битне, анализирају ситуације, повезују хемијске појмове и појмове формиране у настави других предмета у формулисању објашњења и извођењу закључака о својствима и променама супстанци. Питањима би требало подстицати ученике да предвиде шта ће се десити, да оправдају избор, објасне зашто се нешто десило и како се десило, повежу различите области садржаја. Улога наставника је да води питањима или сугестијама резоновање ученика, као и да пружа повратне информације. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења.

Ученик се оцењује на основу усмене провере постигнућа, писмене провере и практичног рада. Важно је да активности ученика у процесу наставе и учења буду усаглашени са очекиваним исходима, и да се од ученика не очекују знања и вештине које у настави нису имали прилике да развију.

Службени гласник:
,, Службени гласник РС“-Просветни гласник РС број 11/2019

Наставни предмет:ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циључења*Техникеитехнологије*једаученикразвијетехничко-технолошкуписменост,даизградиодговоранодноспремарадуипроизводњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво иницијативно.

Опште предметне компетенције: Ученик разуме неопходност рада као основне и најважније људске делатности; разуме и усваја привредне и етичке вредности рада сваког појединца, као и важност тимског рада. Ученик стиче знања и вештине из техничко-технолошких области у корист сопственог развоја и чини прве одлуке везане за будуће школовање и професију. Ученик користи информационо-комуникационе технологије (у даљем тексту ИКТ) при решавању проблема у различитим областима и истражује нове могућности њихове примене.

Специфичне предметне компетенције:Ученик разуме представљене проблеме користећи свеобухватна знања из техничких дисциплина и информатике; Ученик схвата техничко-технолошке поступке и користи креативне способности у процесу стварања материјалних производа; Ученик путем ИКТ-а прикупља податке, анализира, систематизује и презентује информације, електронски комуницира и управља савременим уређајима; Ученик користи мере заштите и очувања животне средине.

Разред: осми
Годишњи фонд часова: 68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– проценизначајелектротехнике,рачунарстваимехатроникеу животном и радномокружењу; – анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања првепомоћи; – образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству; – повеже професије (занимања) у области електротехникеи мехатронике са сопствениминтересовањима;	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	-Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику. -Електрична инсталација-опасност и мере заштите. -Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству, штедња енергије и енергетска ефикасност. -Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике.
– повеже професије (занимања) у области електротехникеи мехатронике са сопствениминтересовањима; – упореди карактеристике електричних и хибриднихсаобраћајних средстава саконвенционалним; – разуме значај електричних и електронских уређаја усаобраћајним средствима;	САОБРАЋАЈ	-Саобраћајна средства на електропогон – врсте и карактеристике. -Хибридна возила. -Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. - Основи телекомуникација.
– користи доступне телекомуникационе уређаје исервисе; – класификује компоненте ИКТ уређаја преманамени; – процени значај управљања процесима и уређајима помоћуИКТ; – црта електричне шеме правилно користећисимболе; – користи софтвере за симулацију рада електричнихкола; – састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса;	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	- Основне компоненте ИКТ уређаја. - Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. - Основни симболи уелектротехници. - Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола. - Израда и управљање електромеханичким моделом.
– објасни систем производње, трансформације и преноса		- Електроенергетски систем. -Производња,

електричне енергије; – анализира значај коришћења обновљивих извора електричнеенергије; – разликује елементе кућне електричнеинсталације; – повеже електрично и/или електронско коло према задатојшеми; – користимултиметар; – анализира карактеристике електричних машина и повезује ихса њиховомупотребом; – класификује електронске компоненте на основунамене; – аргументује значај рециклаже електронскихкомпоненти;	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	трансформација и пренос електричне енергије. - Обновљиви извори електричне енергије. -Електроинсталациони материјал иприбор. -Кућне електричнеинсталације . -Састављање електричнихкола -Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром. -Електричне машине. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. –Основи електронике. - Рециклажа електронских компоненти.
– самостално/тимски истражује и осмишљавапројекат; – креира документацију, развије и представи бизнис планпроизвода; – састави производ према осмишљеномрешењу; – састави и управља једноставним школским роботом узпримену вештачкеинтелигенције; – представи решење готовогпроизвода/модела; процењујесвојрадираддругихипредлажеунапређењереализованог пројекта.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	-Моделовање електричних машина и уређаја. -Огледи са електропанелима. -Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара. -Израда и коришћење једноставног школског робота управљаним вештачком интелигенцијом. -Рад на пројекту: – израдапроизвода/модела; – управљањемоделом; представљањепроизвода/модела .

Кључни појмови садржаја предмета: електротехника, електроника, мехатроника, роботика, предузимљивост и иницијатива.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Дефинисани исходи олакшавају наставникудаљуоперационализацијуисходананивоконкретненаставне јединице. При планирању треба, такође, имати у виду да сеисходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. Настава се не планира према структури уџбеника, јер ученици не треба да уче лекције по реду, већ да истражују уџбеник као један од извора података и информација како би развијалимеђупредметне компетенције. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других изворасазнавања.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ

часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере оствареност исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

Посете музејима технике, сајмовима и обиласке производних и техничких објеката треба остваривати увек када за то постоје услови, ради показивања савремених техничких достигнућа, савремених уређаја, технолошких процеса, радних операција и др. Када за то не постоје одговарајући услови, ученицима треба обезбедити мултимедијалне програме у којима је заступљена ова тематика.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици у осми разред долазе са извесним знањем из области техничког и информатичког образовања која су стекли у претходним разредима, као и са одређеним животним искуствима у коришћењу различитихуређајаиучествовањаусаобраћају.Натометребаградити даље стицање знања, овладавање вештинама водећи рачуна да су изузетно важни исходи овог предмета формирањеправилних ставова према техници где је човек лично одговоран за њихову употребу и злоупотребу, као и за заштиту животне средине. Реализацијом вежби ученици откривају и решавају једноставне техничке и технолошке проблеме, упознају примену природних законитости у пракси, формирају свест о томе како се применом технике мења свет у коме живе. Они уочавају како на околину техника утиче позитивно, а како понекад нарушава природни склад и како се могу смањити штетни утицаји на природно окружење чиме развијају свест о потреби, значају и начинима заштите животнесредине као и рационалној потрошњи и штедњи енергије.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења.У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност идр.).Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу. На тај начин ученици ће бити подстакнути да промишљају о квалитету свог рада и начинима како га унапредити. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовањеуучењу.Наосновурезултатапраћењаивредновања,заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегијеучења.

Службени гласник:
Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 11/19, 2/20 и 6/20

Назив предмета:ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Опште предметне компетенције:Дигитална компетенција- сигурна и критичка употреба електронских медија, логичко и критичко размишљање, и вештина употребе информација. Употреба мултимедијалне технологије, за проналажење, примање, чување,представљање и

размену информација, као и комуницирање у Интернет мрежи.

Специфичне предметне компетенције: Развијање компетенција за целоживотно учење, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција и решавање проблема.

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 34 часа

ИСХОДИ Позавршеткуразредаученикћебити у стањуда:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- унесе и мењаподатке у табели; - разликујетиповеподатака у ћелијаматабеле; - сортира и филтрираподаткепозадатомкритеријуму; - користиформулезаизрачунавање статистика; - представивизуелноподаткенаодговарајућиначин; - примениосновнефункцијеформатирањатабеле, сачуваје у пдфформату и одштампа; - приступидељеномдокументу, коментарише и вршиизменеунутардељеногдокумента; - разуменакојесвеначинеделимоличнеподаткеприликомкоришћења интернета; - разумепотенцијалнеризикедељењаличнихподатакапутеминтернета, поготовуличнихподатакадеце; - разумевезуизмеђуризиканаинтернету и кршењаправа; - објаснипојам „отворениподаци”; - успоставивезуизмеђуотварањаподатака и стварањаусловазаразвојиновација и привреднихграназакојесудоступ	**ИКТ** **ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ** **РАЧУНАРСТВО** **ПРОЈЕКТНИ ЗАДАЦИ**	Радноокружењепрограмазатабеларнепрорачуне. Креирањераднетабеле и уносподатака (нумерички, текстуални, датум, време.). Формуле и функције. Применаформулазаизрачунавањестатистика. Сортирање и филтрирањеподатака. Груписањеподатака и израчунавањестатистикапогрупама. Визуелизацијаподатака – израдаграфикона. Форматирањетабеле (вредности и ћелија) и припремазаштампу. Рачунарство у облаку – дељенетабеле (нивоиприступа, измене и коментари). Заштиталичнихподатака. Правадетета у дигиталномдобуОтворениподаци. Програмскијезици и окружењапогоднизаанализу и обрадуподатака (Jupyter, Octave, R, ...). Уносподатака у једнодимензионенизове.

ниотворениподаци; - унесесерију (низ) података; - извршиједноставнеанализенизаподатака (израчуназбир, просек, проценте, ...); - графичкипредставинизовеподатка (у обликулинијског, стубичастогилисекторскогдијаграма); - унесетабеларнеподаткеилиихучитаизлокалнихдатотека и снимиих; - извршиосновнеанализе и обрадетабеларнихподатака (поврстама и поколонама, сортирање, филтрирање, ...); - извршианализекојеукључујустатистикепогрупама; - сарађујесаосталимчлановимагрупе у свимфазамапројектногзадатка; - сарадничкиосмисли и спроведефазепројектногзадатка; - самовреднујесвојуулогу у оквирупројектногзадатка/тима; - креирарачунарскепрограмекојидопринесерешавањупројектногзадатка; - постављарезултатсвоградана Интернетрадидељењасадругимаузпомоћнаставника; - вреднујесвојуулогу у групиприизрадипројектногзадатка и активностизакојеје биозадужен.		Једноставнеанализенизованодатак апомоћубиблиотечкихфункција (сабирање, просек, минимум, максимум, сортирање, филтрирање). Графичкопредстављањенизованодатака. Унос и представљањетабеларнозаписаних података. Анализетабеларнозаписанихподатака (нпр. Просексвакеколоне, минимумсвакеврсте, ...). Обрадетабеларнозаписанихподатака (сортирање, филтрирање, ...). Груписањеподатака и одређивањестатистикаазасвакугрупу. Онлајнупитник (креирање − типовипитања, дељење − нивоиприступа и безбедност). Онлајнупитник (прикупљање и обрадаподатака, визуализација). Отворениподаци. Инфографик. Управљањедигиталнимуређајима (програмирањеуређаја). Фазепројектногзадаткаодизрадеплана до представљањарешења. Израдапројектногзадатка у корелацијисадругимпредметима. Вредновањерезултатапројектногзадака.

Кључни појмови: Кључни појмови садржаја: анализа података, табеларни прорачуни, статистика, визуелизација података, дељење табеле,лични подаци, отворени подаци, инфографик.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставни програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да оствари исходе, које методе и технике да примени, као и које активности ће за то одабрати. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневн живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање који одговарају активностима планираним за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за друге потребно више времена, више различитих активности и рад на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљ коме се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче, организује и усмерава активност ученика.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

I. Анализаподатака

Анализа података и доношење закључака и одлука на основу података представља једну од најзначајнијих вештина у савременом друштву. Стога је ова тема у фокусу током читавог осмог разреда, и подаци и њихова анализа се обрађују кроз све три тематске целине. У оквирутеме *ИКТ*, подаци се обрађују и анализирају коришћењем програма за табеларне прорачуне, у оквиру теме *Дигитална писменост* прича се о поузданости података и значају заштите података и приватности, док се у оквиру теме *Рачунарство* приказује обрада података применом специјализованих програмских језика и окружења.

Подаци су у рачунарима обично организовани табеларно. На пример, информациони системи предузећа дају могућност извоза разних извештаја у облику табела. У последње време је све чешћа пракса да уместо традиционалних извештаја које можемо одштапати и презентовати на папиру информациони систем извештај даје у форми Excel табеле у којој можемо сами да сортирамо, филтрирамо, групишемо и сумирамо податке, правимо дијаграме, а ако умемо, радимо и напредније анализе. Поред података извезених из разних информационих система (на пример, електронских дневника школе), на располагању је све више отворених података који могу да се користе. .

Као основа се могу користити отворени подаци или подаци из нечијег информационог система (уз одобрење власника података) које евентуално можемо додатно припремити да би били згоднији за наставу.

Радно окружење изабраног програма за табеларне прорачуне

Представити изабрани програм за табеларне прорачуне и његову примену у различитим областима (нпр. креирање спискова, евиденција, израчунавање трошкова, прихода, расхода…).

Навести примере из реалних животних ситуација у којима познавање рада у овим програмима олакшава обављање конкретних задатака (на пример, обрада резултата контролног задатка, израчунавање успеха ученика одељења, вођење месечног буџета домаћинства. Поменути занимања која имају потребу да користе овакве програме за разне прорачуне и вођење евиденције: економисти, рачуновође, инжињери...).
Увест и концепт радне табеле у изабраном програму, са освртом на раније употребљаване табеле за представљање података у програмима за обраду текста и/или израду мултимедијалних презентација.

Дигитална писменост
Отворити наставну тему разговором са ученицима чији је циљ да осигура њихово разумевање природе личних података и начина на које се они деле и злоупотребљавају у дигиталном окружењу. Право на заштиту личних података и приватности јесте једно од основних људских права које је, наглим развојем дигиталне технологије и интернета, озбиљно доведено у питање. У ери великих података, лични подаци третирају се као „нова нафта“. Наставник треба да упозна ученике како се користе подаци које о корисницима интернета, њиховим активностима и понашању, прикупљају претраживачи интернет страница, саме интернет странице и друштвене мреже. Посебну пажњу треба посветити креирању личног профила ученика на интернету, било да је у питању играње видео-игара, друштвене мреже или веб-сајтови за учење.

Рачунарство
Осим у програмима за табеларна израчунавања анализу података могуће је вршити и у специјализованим програмским језицима и окружењима. У данашње време најпопуларнија окружења тог типа су Jupyther/Python, Rstudio и Matlab тј. Octave. Овај приступ анализи података често не одмењује него допуњује програме за табеларна израчунавања. Подаци се из информационих система и репозиторијума отворених података често могу добити у формаима програма за табеларна израчунавања. Програми за табеларна израчунавања су веома погодни за преглед тих података и могу се веома једноставно користити за унос, измену и једноставније обраде података. Са друге стране, обрада података из програмских језика доноси одређене предности и нове квалитете.
Пројектни задаци
Десет часова током године предвиђено је за израду и евалуацију пројектних задатака. Наставник може да одабере како ће тих 10 часова распоредити током школске године (на пример, могуће је свих 10 часова реализовати на самом крају школске године, а могуће је 6 часа реализовати на крају првог, а 4 часа на крају другог полугодишта).
Наставник дефинише неколико тема пројектних задатака које погодују развијању међупредметних компетенција, подстичу иницијативу и креативност, функционализују раније стечена знања, као и формирање вредносних ставова ученика.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Требало би и вредновање више усмерити ка праћењу и вредновању практичних радова и вежбања, а мање ка тестовима знања. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да

се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.
У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења потрфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.Препоручује се и оцењивање базирано на практичним радовима и вежбањима. Квизове, тестове знања и слично користити првенствено за увежбавање и утврђивање појмова и чињеничних знања, а мање за формирање коначних оцена. Креирање таквих инструмената за утврђивање градива, кад год је могуће, препустити самим ученицима, чиме се постиже вишеструки ефекат на усвајање знања и вештина.

Службени гласник:
Програм рађен по :Просветном гласнику:005/2021.

Наставни предмет:ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циључења предмета *Физичко и здравствено васпитање* је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања изобласти физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Опште предметне компетенције: Учењем наставног предмета Физичко и здравствено васпитање ученик стиче вештине и овладава знањима и културним вредностима телесног вежбања, примењује их у свакодневном животу, новим и ванредним животним ситуацијама; разуме значај континуираног развоја физичких способности, разноврсних моторичких активности, утицај на здравље, здравље околине и квалитет живота. Сагледава да физичка активност и спорт омогућавају исказивање: личног идентитета, креативности, емоција,самопотврђивања и учешћа у тимском раду, као и да смањује негативне утицаје савременог живота на здравље и социјално понашање. Јача свест о толеранцији, одговорности, поштовању правила и квалитетним комуникацијама. Активно учествује у развоју хуманих односа, односа према окружењу у оквирима локалних, регионалних, националних и ширих оквира.

Специфичне предметне компетенције: Ученик је стекао знањаи у стању је да користи разноврсне програме и обликеиндивидуалног и колективног вежбања и разне изворе

информација, како би усавршио своја знања и унапредио своје моторичке способности и вештине. Имапозитиван став према физичким активностима и спорту у свакодневном животу, поштује правила и негује здраве међуљудске односе. Промовише улогу физичке активности и спорта у унапређивању здравља и превентивно деловање на настанак хроничних незаразних обољења и социо-патолошких појава.

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 102

ИСХОДИ **По завршетку разредаученик ће бити у стању да:**	**ОБЛАСТ/ТЕМА**		**КЉУЧНИ ПОЈМОВИ САДРЖАЈА**
- одабере и примени комплексе простих и општеприпремних вежби одговарајућег обима и интензитета у вежбању; - користи научене вежбе у спорту, рекреацији и другим ситуацијама; - упоређује и анализира сопствене резулатате са тестирања са референтним вредностима; - примениусвојене технике кретања у игри, спорту и другим разрличитим ситуацијама; - примени атлетске дисциплине у складу са правилима; - развија своје физичке способности применом вежбања из атлетике; - одржава равнотежу у различитим кретањима, изводи ротације тела; - примени вежбања из гимнатике за развој физичких спосбности; - изведе елементе усвојених тимских и спортских игара; - примени основна правила	**ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ**		Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности.
	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	**Атлетика**	Истрајно трчање Спринтерско трчање. Штафетно трчање Скок удаљ. Бацања кугле. Скок увис (леђна техника). Бацање „вортекс-а“. Четворобој

тимских и спортских игара; - користи усвојене елементе технике у спортским играма; - примени основне тактичке елемете; - учествује на унутародељенским такмичењима; - изведе кретања у различитом ритму; - игра народно коло - изведе основне кораке плеса из народне традиције других култура; - изведе вежбе и саставе уз музичку пратњу; - пливатехником краула и леђног краула и прсном техником; - преплива најмање 50m - процени своје способности и вештине у води; - скочи у воду на ноге и на главу. - рони у дужину у складу са својим могућностима - поштује правила понашања уводи, и око водене средине; - уочи ризичне ситуације у води и око ње; - вреднује утицај примењених вежби на организам - одреди ниво сопствене дневне физичке активноси;		**Спортска гимнастика**	**Основни садржаји:** Вежбе и комбинације вежби карактеристичних за поједине справе: Тло Прескок Трамполина Вратило Двовисински разбој Паралелни разбој Кругови Коњ са хватаљкама Греда **Проширени садржаји:** На тлу исправама сложеније вежбе и комбинације вежби
		Тимске и спортске игре	**Футсал:** Елементи технике и тактике. Игра уз примену правила **Рукомет:** Елементи технике и тактике. Игра уз примену правила. **Кошарка:** Елементи технике и тактике. Игра уз примену правила. **Одбојка:** Елементи технике и тактике. Игра уз примену правила. **Активност по избору**
		Плес и ритимика	Вежбе са вијачом. Вежбе са обручем. Народно коло „Моравац“. Народно коло из краја у којем се школа налази. Енглески валцер.

- користи вежбе ради побољшања својих физичких способности; - предвиди елиминише последице недовољне физичке активности - примени мере безбедности у вежбању у школи и ван ње; - одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима; - примени и поштује правила игара у складу са етичким нормама; - примерено се понаша као учесник или посматрач на такмичењима; - решава конфликте на друштвеноприхватљив начин; - користи различите изворе информација за упознавање са разноврсним облицима физичких и спортско-рекративних активности; - прихвати победу и пораз; - процени вредност различитих спортова без обзира на лично интересовање; - примени усвојене моторичке вештине у ванредним ситуацијама; - вреднује лепоту покрета у физичком вежбању и спорту; - подстиче породицу на редовно вежбање; - повежеврсте вежби, игараи спорта са њиховим утицајем на здравље; - планира дневни ритам рада, исхране и одмора у складу са својим потребама; - разликује здраве од нездравих облика исхране - правилно користи додатке		**Пливањеи Ватерполо**	**Пливање** Техника крауле, леђног краула и прсног пливања. Одржавање на води на разне начине и самопомоћ. Рођење у дужину 10-15m. Скокови на ноге и главу. Мешовито пливање. Игре у води. Помоћ другима у води **Ватерполо** Пливање са лоптом. Хватање и додавање. Основни елементи тактике и игра.
		Полигони	Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима. Полигон са препрекама
	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	**Физичко вежбање и спорт**	Подела моторичких способности. Функција срчано-дисајног система. Основна правила и тактикаспортских игара. Понашање на такмичењима и спортским манифестацијама. Чување и одржавање простора, справа и реквизитакоји се користе у вежбању. Превенција насиља у физичком васпитању и спорту. Решавање спорних ситуација. Коришћење писаних и електронских извора информација из области физчког васпитања и спорта. Вежбање у функцији сналажења у ванредним ситуацијама. Значај и улога физичког вежбања за

исхрани; - примењује здравствено-хигијенске мере у вежбању; - правилно реагује и пружи основну прву помоћ приликом повреда; - чува животну средину током вежбања; - анализира штетне последице конзумирања дувана, алкохола, штетних енергетских напитака и психоактивних супстанци;			професионална занимања у спорту, образовању, здравству, војсци, полицији и другим занимањима. Структура физичке културе (физичко васпитање, спорт и рекреација.
		Здравствено васпитање	Утицај различитих вежбања на кардио-респираторни систем, склетно-мишићни и организам уопште. Здравствено-хигијенске мере пре и после вежбања. Значај правилне исхране. Енергетски напици и њихова штетност. Прва помоћ након површинских повреда, уганућа у прелома. Значај вежбања у природи. Чување околине при вежбању. Последице конзумирања дувана и алкохола и психоактивних супстанци Правилно конзумирање додатака исхрани. Мере заштите репродуктивног здравља у процесу вежбања

Кључни појмови садржаја предмета: физичко вежбање, здравствено васпитање, плес, одбојка, здравље, васпитање, атлетика, спортска гимнастика, пливање.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су основни и незаобилазни елементи процеса планирања наставе и учења. Дефинисани као резултати учења на крају сваког разреда, током планирања рада потребно је одредити временску динамику у односу на бављење појединим исходима током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током школске године.

Предмет се реализује кроз следеће облике наставе:

- теоријска настава (до 5 часова);
- практична настава (97-102 часа).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Физичке способности

При планирању кондиционог вежбања у главној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применитивежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање (обраду и утврђивање) конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући и интервални метод, кружни тренинг, и др.), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, дозирати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговрајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцма у складу са њиховим способностима, водећи рачуна о постизању што веће радне ефикасности и нтензитета рада. Акценат се ставља на оне моторичке активности којима се најуспешније супротставља последицама хипокинезије.
За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање, а за оне са којима се програм реализује по индивидуално образовном програму (ИОП-у), неопходно је обезбедити одговарајуће услове, узимајући у обзир њихове могућности.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ

Исходи представљају добру основу за праћење и процену постигнућа ученика, односно креирање захтева којима се може утврдити да ли су ученици достигли оно што је описано одређеним исходом. Исходи помажу наставницима у праћењу, прикупљању и бележењу постигнућа ученика. Како ће у процесу вредновања искористити исходе наставник, сам осмишљава у односу на то који се начин праћења и процене њему чини најрационалнијим и најкориснијим. Поред тога, постојање исхода олакшава и извештавање родитеља о раду и напредовању ученика.

У процесу праћења и оцењивања пожељно је користити лични картон ученика (евиденцијао процесу и продуктима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења личног картона ученика су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика.

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе Физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

1. Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању који обухвата:
-вежбање у адекватној спортској опреми;
-редовно присуствовање часовима Физичког и здравственог васпитања;
-учествовање у ваннаставним и ваншколским активностима и др.
2. Приказ више комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), са и без реквизита;
3. Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике):

ПЕДАГОШКА ДОКУМЕНТАЦИЈА

-Дневник рада за физичко и здравствено васпитање;
-Планови рада физичког и здравственог васпитања и обавезних физичких активности ученика:

план рада стручног већа, годишњи план (по темама са бројем часова), месечни оперативни план, план ванчасовних и ваншколских активности и праћење њихове реализације.
-Писане припреме: форму и изглед припреме сачињава сам наставник уважавајући: временску артикулацију остваривања, циљ часа, исходе који се ализују, конзистентну дидактичку структуру часова, запажања након часа;
-Радни картон: наставник води за сваког ученика. Радни картон садржи: податке о стању физичких способности са тестирања, оспособљености у вештинама напомене о специфичостима ученика и остале податке неопходне наставнику.
Педагошку документацију наставник сачињава у електронској или писаној форми.

Службени гласник:„Службени гласник РС-Просветни гласник број11/2019-150; правилник бр.110-00-249/2019-04.

Изборни предмети

Наставни предмет:ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Циљ: Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштвапостане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе других и спреман да активно делује у заједници.

Разред:осми
Годишњи фонд часова: 34

ИСХОДИ **По завршетку разреда ученик ћ ебити у стању да:**	**ОБЛАСТ /ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
- изразиосећајљубави и поносапремасвојојдомовинин аначинкојиникоганеугрожава; - образложизаштосупонашања којасемогуописатикаоксеноф обија, расизам, антисемитизам, антициганизамоблицидискри минације и кршењаљудскихправа; - наведепримереповезаностира зличитихкултура у једнојзајединици и образложипотребуинтеркултуралногдијалогазаквалитетанж ивотсвихчлановатезајединице; - покажеинтересовањезаупозна вањеразличитихкултура;	**ЉУДСКА ПРАВА** **Заједница припадника различитих културних група**	Припадностдржави и нацији Патриотизам – осећајљубави и поносапремадомовини и свимњенимприпадницима. Начиниизражавањапатриотизма. Обесправљивање и угрожавањеслободељуди. Ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. Заједницаразличитихкултурнихг рупа Културнаразноликост у формимултикултуралности иинтеркултуралности. Интеркултурнидијалогкаосредст воразвојапоштовањаразличитихк ултура и заједничкогживота. Припадницинационалнихмањина

- наведеправакојанационалнем ањине у СрбијипоУставуимају; - разликујепојмовепол и род и препознајероднестереотипе; - уочава у рекламама, филмовима, књигама, изрекама, стриповимаи		у Србији – заштитаправа ислободаприпадниканационални хмањина.

другимпродуктимакултуренак ојиначинсепреносеродниобра сци; - указујенапримереродненеравно правности и неравноправности уситуацијамаизсвакодневног живота; - дискутује о значајууважавањародненерсп ективеприликомдоношењаод луказначајнихзаједнузаједниц у; - наведенеколикопривременихпози тивнихмеразапостизањеродненерав ноправности и аргументезањиховупримену; - препозна у понашањуособекарактеристи кенасилника и жртве; - наведемогућеначинереаговањ а у ситуацијисусретасанасилнико м; - наведеосновнефункцијемедиј а и образложизаштојеважнодапос тојекодексновинара и кодексдеца и медији; - образложизначајслободемеди јазаразвојдемократије; - у медијимапроналазипримереп редрасуда, стереотипа,дискриминације, нетолеранцијепоразличитимо сновама икритичкииханализира; - препознамеханизмеманипула цијемедија и утицајмедијанасопственомиш љење и деловање;	**ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО** **Родна (не)равноправност**	Пол и род Биолошкеразлике (анатомске и физиолошке), насупротразликамакоједруштвос твара (очекивањадруштваодмушкараца и жена). Преношењеродних образаца. Стереотипи и предрасуде о роду. Роднаперспектива Укључивањеродненерспективепр иликомдоношењаодлукаважнихз аједнузаједницу(образовање, здравље, породица,запошљавање, спорт...). Роднаравноправност Роднаравноправност и једнакемогућностизасверадиразв ојадруштва. Препрекеродној равноправности. Одговорностдржаве,организациј ацивилногдруштва и појединца у постизањуроднеравноправности. Привременепозитивнемерезапос тизањеродненеравноправности (квотеуписанафакултет, субвенцијезазапошљањање...). Роднозаснованонасиље Роднеразликекаоосновaнеравнот ежемоћи. Злоупотребамоћинасилника. Карактеристикеособекојавршина сиље, којајеизложенанасиљуиликојаму сведочи. Мерезаштитеодроднозаснованог насиља
	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ **Медији**	Медији Врсте и функцијемедија. Слободамедија и њиховдопринос развојудемократи је.

- проналази и користиинформацијеизразлич итихизвора,критичкиихразма тра и вреднује; - препознапримерзлоупотребед еце у медијима; - у дискусијипоказујевештинуакт ивногслушања, износисвојставзаснованнааргументима, комуницираначконструктиван начин; - учествује у припреми, реализацији и евалуацијикраткогфилма, - учествује у изборусадржаја и начинарада.		Медијикаоизворинформација и дезинформација. Манипулацијепутеммедија (одлагањеинформације, скретањепажње,побуђивањеемоц ија, стварањеосећајакривице, неговањенекултуре...). Медијскаписменост Способностразумевања, критичког и аналитичкогусвајањамедијскихса држаја. Кодекс у медијима Кодексдеца и медији. Кодексновинара. Притисцинановинарекаоинструм ентограничавањаслободеизражав ања.
	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ **Вредности грађанског друштва**	Снимањекраткогфилма о вредностимаграђанскогдруштва Избортеме и формулисањеидеје. Писањесценарија. Поделазадатака. Снимање. Монтажа. Презентација. Евалуација.

Кључни појмови садржаја: патриотизам, ксенофобија, интеркултуралност, медији, роднаравноправност и роднозаснованонасиље.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Изборни програм Грађанско васпитање за осми разред организован је, као и претходни програми, по моделу спирале, штозначи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права,Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају.Међу исходима постоји повезаност, тако да достизање једног исхода, доприноси достизању других исхода.

Као део ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво, Грађанско васпитање је тесно повезано са обавезним предметима, ваннаставним активностима и уопште етосом школе. Најјача веза се остварује са предметима Историја и Српски језик и књижевност због садржаја који се односе на појаве као што су мултикултуралност, ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам, родно засновано насиље. Поред тога, јаке везе се оставарују и са предметом

Биологија, кроз садржаје везане за питања родног и полног идентитета.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У теми Људска права акценат је стављен на угрожавање слободе људи.Кључни појмови ове области су ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам. На овом узрасном нивоу, кроз претходно стечена знања на часовима Грађанског васпитања и Историје или путем читања књижевних дела и гледања филмова, ученици могу самостално да проналазе примере тих појава и о њима критички да расправљају. Друга област је везана за питање родне равноправности.Осим разликовања пола и рода, од ученика се очекује да доводе у везу питања родне перспективе са квалитетом живота свих људи у једној заједници.Посебно очекивани исход рада у овој области јесте изграђена способност ученика да препознају насилника и заштите се. У оквиру садржаја треће област, ученици сагледавају улогу медија у демократизацији друштва. Сусрећу се са појмом медијских манипулација, због чега је јако важно да имају изграђено критичко мишљење о медијима, као извору информација и дезинформација.

Ученици имају задатак да у оквиру четврте области осмисле и направе кратки филм на тему по избору, а која се тиче кључних вредности грађанског друштва.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Чињеница да се програм описно оцењује не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Грађанско васпитање пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање циљева у учењу.

Службени гласник:

„Службени гласник РС-Просветни гласник број 11/2019-61 -правилник бр.110-00-249/2019-04

Назив предмета:ВЕРСКА НАСТАВА (ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС)

Циљ:Циљ Верске наставе, као изборног предмета, у оквиру средњошколског образовања и васпитања јесте да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних црквa и верских заједница које живе и делају на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате цркве или верске заједнице треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и философских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

Разред: Осми
Годишњи фонд часова: 36

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**

• моћидасагледасадржајекојима ћесебавитинаставаПравославн огкатихизиса у току 8. разредаосновнешколе; • моћидауочикаквојењеговопред знањеизградиваПравославногк атихизиса обрађеног у претходномразредушколовања.	**I – УВОД** **1. Упознавање садржаја програма и начина рада**	• Упознавање са садржајем програма и начиномрада • Прелиминарнасистемат изација
• моћи да увиди да је човек икона Божија јер је слободна личност и да је служба човекова да буде спона између Бога и света. • моћи да увиди да се човек остварује као личност у слободној заједници љубави са другим. • бити подстакнут да учествује у литургијској заједници. • моћи да сагледа грех као промашај људског назначења; • моћи да разликује слободу од самовоље;	**II - ЧОВЕК ЈЕ ИКОНА БОЖЈА** **2. Човек - иконаБожја и свештениктвари** **3. Хришћанскосхватањел ичности** **4. Грехкаопромаш ајчовековогназна чења** **5. Новозаветне заповестиБожје** **6. Слобода и љубав у хришћанскометосу**	• Човек - иконаБожја и свештениктвари • Хришћанскосхватањеличн ости • Грехкаопромашајчовековоо гназначења • Двевеликезаповести о љубави • Слобода и љубав у хришћанскометосу
• моћи да увиди да је подвиг начин живота у Цркви; • моћи да препозна различите подвиге као путеве који воде ка истом циљу; • моћи да објасни кад и како се пости; • моћи да увиди смисао и значај поста; • бити подстакнут на пост и молитву као начин служења Богу; • бити подстакнут да развија хришћанске врлине;	**III - ПОДВИЖНИЧКО – ЕВХАРИСТИЈСКИ ЕТОС** **7. Хришћански подвиг** **8. Подвизи Светитеља** **9. Пост** **10. Хришћанске врлине** **11. Евхаристијски поглед на свет**	• Хришћански подвиг • Примери подвига: свети људи су имали различите подвиге • Хришћански пост (духовни смисао, начин поста, евхаристијски, једнодневни и вишедневни пост) • Основне хришћанске врлине • Евхаристијски поглед на свет

• бити подстакнут да се критички односи према својим поступцима; • бити подстакнут да чита Житија Светих; • бити подстакнут да заснује свој однос према Богу на захвалности.		
• моћи да увиди да је молитва разговор са Богом; • бити подстакнут да преиспита и обогати свој молитвени живот; • моћи да схвати личну молитву као припрему за саборну молитву; • моћи да објасни значење речи Литургија и Евхаристија; • моћи да однос међу члановима Цркве пореди са повезаношћу удова у људском телу; • моћи да препозна неке од елемената Литургије; • моћи да увиди да Молитва Господња има литургијску основу; • моћи да наведе најважније делове храма и препозна њихову богослужбену намену. • моћи да именује нека богослужења и да зна да постоје покретни и непокретни празници; • бити подстакнут да активније учествује у богослужењима	**IV – ЛИТУРГИЈА** **12. Молитва - лична и саборна** **13. Црква је Тело Христово** **14. Божанствена Литургија (опис тока Литургије)** **15. Литургијски простор (делови храма)** **16. Освећење времена**	• Молитва - лична и саборна • Црква је Тело Христово • Божанствена литургија • Проскомидија • Литургија речи (јектенија, мали вход, читања) • Евхаристија (велики вход, анафора, Молитва Господња, причешће) • Литургијски простор (делови храма) • Повезивање времена са литургијским доживљајемвечности (дневни, недељни и годишњибогослужбени круг)
- моћи да објасни да Царство Божије у пуноћи наступа по другом Христовом доласку и васкрсењу мртвих; моћидаобјаснидајеБогстворио човекакаосарадниканаделуспасења; - моћидапрепознадајеЛитургија иконаЦарствaБожијег; - битиподстакнутдаактивнијеучествује у СветојЛитургији. -	**V - ЦАРСТВО БОЖЈЕ** **17. ЦарствоБожје – циљстварања** **18. Животбудућегвека** **19. Сведоци ЦарствaБожјег** **20. Обожење – циљхришћанскогживота** **21. ЗнациприсутваЦарствaБожјег у овомсвету (чуда, мошти...)**	• ЦарствоБожије – циљстварања • Васкрсењемртвих и животбудућегвека • ЕтосхришћанакаосведочанствоцарствaБожијег • Обожење – живот у савршенојзаједници с Богом и другима • ЗнациприсутваЦарствaБожијегу овомсвету (чуда, мошти...) • Икона – прозор у вечност

моћидапрепричадогађајПреображењаГосподњег; - моћидаповежепојмовесветости и обожењасадејствомСветогаДуха - моћи да препозна да је предукус Царства Божијег присутан у моштима, чудотворним иконама, исцељењима... - моћи да препозна разлику између православне иконографије и световног сликарства; - моћи да препозна икону као символ Царства Божијег; битиподстакнутданаправиланначинизражавапоштовањепрема хришћанскимсветињама.	**22. Икона – прозор у вечност**	

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

- Теоријсканаставасереализујеучионици;
- Практичнанаставасереализујеуцркви – учешћемулитургијскомсабрању;

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставасереализујекрозследећеобликенаставе:

- теоријсканастава (35 часова)
- практичнанастава (1 час)

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Успешност реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе наставник ће остварити на два начина:

- процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића;
- провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Службени гласник:

Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 11/2016

Назив предмета: **НЕМАЧКИ ЈЕЗИК - ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК**

Циљ учења Другог страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Опште предметне компетенције: Општа предметна компетенција или језичка комуникативна компетенција обухвата поседовање свести о језику као комуникационом средству, располагање основном језичком писменошћу и схватање повезаности између језикâ и културних идентитета. Она омогућава ученику да се користи једноставним језичким средствима у циљу обављања елементарне писмене и усмене комуникације, остваривања интеракције и преношења информативних и других садржаја из полазног језика ка циљном и обрнуто, у приватном, јавном и образовном контексту.
Основни ниво Ученик разуме главне информације у најједноставнијим писаним и усменим исказима. У усменом и писаном општењу користи најједноставнија језичка средства за исказивање информација о себи и својим непосредним потребама. Познаје основне граматичке и лексичке елементе. Разуме основне појаве и процесе циљне културе.
Средњи ниво Ученик разуме препознатљиве и предвидиве информације у фреквентнијим и једноставнијим врстама писаних текстова и формама усменог општења, а које се односе на њему блиске ситуације и појаве. Користи типске фразе, готове изразе, конструкције и просте реченице за формулисање конкретних исказа везаних за сопствену личност и свакодневне активности или послове. Познаје одређени број правилних граматичких елемената и структура и основну лексику из домена сопствене свакодневице и непосредног интересовања. Поседује свест о суштинским сличностима и разликама између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик разуме већи број речи и израза у свакодневној усменој и писаној комуникацији, везаних за сопствену личност, окружење, интересовања, школски контекст. Поседује елементарни репертоар језичких средстава за савладавање типичних и уобичајених свакодневних комуникативних ситуација. Ученик познаје већину једноставнијих и одређени број сложенијих граматичких правила и фреквентне лексике. Ученик прихвата постојање разлика између сопствене и циљне културе и прилагођава своје понашање основним општеприхваћеним друштвеним конвенцијама.

Специфичне предметне компетенције:1) Функционално-прагматичка компетенција представља комуникативну компетенцију у ужем смислу и обухвата умеће рецепције (разумевања говора и разумевања писаног текста), умеће продукције (писано и усмено изражавање), умеће интеракције и умеће језичког посредовања (медијације).
Основни ниво Ученик разуме најфреквентније речи и изразе из свакодневног спорог и разговетног говора, као и најједноставније писане текстуалне форме. Уме да обави основне комуникативне активности (поздрављање, представљање, добродошлица, опраштање, захваљивање, пружање информација о себи, распитивање о суштинским информацијама које се тичу саговорника).
Средњи ниво Ученик разуме уобичајене речи, изразе, фразе и кратке везане усмене исказе и записе који се тичу његових непосредних искуствених доживљаја и сфера интересовања. Сналази се у кратким и увежбаним комуникационим секвенцама и улогама, уз употребу научених и уобичајених фраза и формула (постављање питања и давање одговара).
Напредни ниво Ученик разуме фреквентне и уобичајене писане и усмене исказе, као и кратке, једноставне текстове и усмене прилоге везане за познате теме, појаве и догађаје. Обавља основне језичке функције (давање и тражење, тј. размена информација о искуствено блиским датостима и појавама, једноставно исказивање идеја и мишљења), у писаном и усменом општењу, уз успостављање базичног, али ефикасног друштвеног контакта.
2) Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања.
Основни ниво Ученик познаје изговор фреквентних, понављаних и меморисаних гласова, као и неких најчешћих гласовних група. Повезује гласове и начин(е) њиховог записивања у увежбаним речима. Познаје ограничени број регуларних морфолошких облика и синтаксичких структура у

оквиру наученог контигента језичких средстава. Користи елементарне и најфреквентније речи и изразе за савладавање основних комуникативних активности.
Средњи ниво Ученик познаје исправан изговор већине гласова и гласовних група, уз ограничења акценатско-интонацијске природе. Ученик исправно записује гласове и гласовне комбинације и познаје одређен број основних правописних правила. Ученик познаје једноставне граматичке елементе и конструкције. Ученик познаје ограничени репертоар готових израза и вишечланих конструкција за исказивање свакодневних конкретних активности и потреба.
Напредни ниво Ученик углавном правилно изговара све гласове и гласовне групе, чак и у тежим и неувежбаним комбинацијама гласова, уз поштовање акценатско-интонацијских правила. Записује речи и изразе с релативном ортографском тачношћу и познаје фреквентна правописна правила. Познаје одређени број граматичких елемената и конструкција, укључујући и најчешће изузетке, као и основне начине творбе именица, глагола, придева, прилога. Ученик познаје фреквентне лексичке елементе који се односе на искуствено блиске теме и ситуације.
3) Интеркултурална компетенција
Основни ниво Ученик познаје основне појаве и процесе који одликују свакодневни живот циљне културе / циљних култура, познаје основне просторне и временске оквире развоја циљне културе / циљних култура, као и најзначајније личности и дела из историје и савременог доба. Ученик показује интересовање за одређене појаве и личности циљне културе.
Средњи ниво Ученик поседује основна знања о разликама у свакодневном животу и разуме да су разлике последица сложености културе. Ученик познаје и разуме основне природне и друштвене специфичности циљне културе. Ученик поседује свест о основним сличностима и разликама између своје и циљне културе и препознаје/избегава најкритичније табуе и неспоразуме у комуникацији. Негује позитиван и отворен став према разликама које препознаје између своје и циљне културе.
Напредни ниво Ученик поседује општа знања о свакодневном животу, друштву и култури страног/страних језика. Разуме утицај природних и друштвених појава на процесе у властитој и циљној култури; разуме положај земаља циљне културе у свету и њихову везу са властитом културом. Прихвата разлике које постоје између властите и циљне културе и уме да прилагоди понашање основним конвенцијама. Негује став отворености и радозналости према циљној култури / циљним културама и поседује основне вештине за критичко истраживање и разумевање појава циљне и властите културе.

Разред: **осми**
Годишњи фонд часова: 68

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	**ОБЛАСТ/ТЕМА**	**САДРЖАЈИ**
– разуме једноставније текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе;– поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставнија језичка средства;– размени једноставније информације личне природе; – у неколико везаних исказа саопшти	Поздрављање и представљање себе и других и тражење/ давање основних информација о себи и другима	Слушањеичитањеједноставнији хтекстовакојисеодносенапоздрављањеипредстављање (дијалози, наративнитекстови, формулариисл.); реаговањенаусмениилиписанимпулссаговорника (наставника, вршњакаисл.) иницирањеипроширивањеконуникације; усменоописанодавањеинформа

информације о себи и другима;– разуме једноставније текстове који се односе на опис особа, биљака, животиња, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања;– опише и упореди жива бића, предмете, места, појаве, радње, стања и збивања користећи једноставнија језичка средства;– разуме једноставније предлоге, савете и позиве на заједничке активности и одговори на њих уз одговарајуће образложење; – упути предлоге, савете и позиве на заједничке активности користећи ситуационо прикладне комуникационе моделе;– затражи и пружи додатне информације у вези са предлозима, саветима и позивима на заједничке активности;– разуме уобичајене молбе и захтеве и реагује на њих;– упути уобичајене молбе и захтеве;– честита, захвали и извини се користећи мање сложена језичка средства;– разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота; – пружи једноставнија упутства у вези са уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота;– разуме једноставније текстове у којима се описују радње и ситуације у садашњости;– разуме једноставније текстове у којима се описују способности и умећа;– размени појединачне информације и/или неколико информација у низу које се односе на радње у садашњости;– опише радње, способности и умећа користећи неколико везаних исказа;– разуме једноставније текстове у		цијаосебиитражењеидавањеин формацијаодругима (подациоличности, приватнимишколскимактивност има, друштвенимулогамаисл.). Hallo Sarah, wie geht es dir? Guten Tag, Frau Bauer, wie geht es Ihnen? Danke, (mir geht es) sehr gut/prima/ nicht schlecht. Leider schlecht. Es geht. Ich freue mich. Freut mich!Es war schön. Ich hoffe, dich wiederzusehen. Bis bald! Bis dann!Ist Marion dein Vor- oder Nachname? – Mein Vorname. Und wie ist dein Nachname? – Kruggel. Vesna, woher kommst du? – Ich bin in Deutschland geboren, aber meine Eltern kommen aus Serbien. Sie sind vor 20 Jahren nach Deutschland gekommen./ Sie leben seit 20 Jahren hier in Bamberg. Das ist meine Oma Maria. – Ist sie deine Oma mütterlicherseits oder väterlicherseits? – Sie ist die Mutter von meinem Vater. Meine Großeltern väterlicherseits sind gestorben, als ich 10 Jahre alt war.Meine Großeltern väterlicherseits leben nicht mehr. Das sind meine Schulfreunde Maja und Philip. Wir trainieren jeden Tag/ zweimal pro Woche/ montags und freitags zusammen Judo im Sportverein „Spartak“. Maja und ich sind auch Mitglieder der Drama AG. – Bist auch in einem Verein/ in einer AG? Treibst du Sport? Spielst du ein Instrumet? Das ist Herr Baumgartner, mein neuer Nachbar. Er ist Ingenieur und arbeitet bei Bosch. Er kommt aus Stuttgart. Jetzt wohnt er aber in Serbien. Er ist geschieden und hat zwei Kinder. Als Programierer entwickelt er Programme in seiner

којима се описују искуства, догађаји и способности у прошлости;– размени појединачне информације и/или неколико информација у низу о искуствима, догађајима и способностима у прошлости;– опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;– разуме једноставније исказе који се односе на одлуке, обећања, планове, намере и предвиђања и реагује на њих;– размени једноставније исказе у вези са обећањима, одлукама, плановима, намерама и предвиђањима;– саопшти шта он/она или неко други планира, намерава, предвиђа;– разуме уобичајене изразе у вези са жељама, интересовањима, потребама, осећањима и реагује на њих;– изрази жеље, интересовања, потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;– разуме једноставнија питања која се односе на оријентацију/ положај предмета, бића и места у простору и правац кретања и одговори на њих;– затражи и разуме обавештења о оријентацији/положају предмета, бића и места у простору и правцу кретања; – опише правац кретања и просторне односе једноставнијим, везаним исказима;– разуме једноставније исказе који се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе и реагује на њих;– размени једноставније информације које се односе на дозволе, забране, упозорења, правила понашања и обавезе		Firma.ЛичнезаменицеУпитнеречи (wer, woher, wo, wohin, wie...). Одређениинеодређеничлан.Прилозизавреме, местоиначинПравилноинеправилнопоређењепридеваиприлога (gern, gut, viel)Садашњеипрошловреме (перфектипретеритпомоћнихимодалнихглагола). (Интер)културнисадржаји: устаљенаправилаучтиве комуникације; именаинадимци; родбина, породичниодносиородбинскеве зе. Особености градова и области у земљама немачког говорног подручја.
	Описивање бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују бића, предмети, места, појаве, радње, стања и збивања; усмено и писано описивање/ поређење живих бића, предмета, појава, местâ, из искуственог света и фикционалног спектра. Wie sieht er/sie aus? – Er ist groß und schlank, seine Haare sind blond und glatt. Sie ist etwas kleiner als er. Sie hat lange, lockige Haare und ist sehr hübsch.Wie ist er? – Fleißig, zuverlässig, ordentlich, humorvoll und hilfsbereit.Sie ist eine gute Schauspielerin, wie geboren für die Bühne.Fast food ist ungesund. Pommes sind zu fett und zu salzig. Warum isst du sie dann?Dein Zimmer ist aber schön gemütlich. Es ist groß und hell, modern eingerichtet. Das Sofa ist sehr bequem. Am besten gefällt mir der Balkon und der Blick von hier oben.Das Fenster ist gebrochen! Das Wetter ist aber wunderschön/ furchtbar. Der Film ist ziemlich/ sehr/ total

код куће, у школи и на јавном месту;– разуме једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;– формулише питања и једноставније исказе који се односе на поседовање и припадање;– разуме једноставније исказе који се односе на изражавање допадања и недопадања и реагује на њих;– изрази допадање и недопадање уз једноставније образложење;– разуме једноставније исказе којима се тражи мишљење и реагује на њих;– изражава мишљење, слагање/неслагање и даје кратко образложење;– разуме једноставније исказе који се односе на количину, димензије и цене;– размени информације у вези са количином, димензијама и ценама.		langweilig, das habe ich nicht erwartet.Meine Stadt ist klein, sie liegt am See und ist von Bergen umgeben. Alles ist niedlich und es ist schön, hier zu leben. Serbien befindet sich an der Kreuzung von Zentral- und Südosteuropa. Belgrad und Novi Sad liegen and der Donau.Deutschland besteht aus 16 Bundesländern, Österreich aus neun und die Schweiz aus 26 Kantonen. Was sind die Wahrzeichen von Belgrad? Was muss man in Belgrad besichtigen?Именице.ЛичнезаменицеУпитнеречи (wer, woher, wo, wohin, wie, welcher, welche, welches, was für ein...). Одређениинеодређеничлан – употреба.Прилозизавреме, местоиначинипојачавањеособина (ganz, ziemlich, total, furchtbar, schrecklich...) Правилноинеправилнопорођењепридеваиприлога (gern, gut, viel)Придевскапроменасачланом. Садашњеипрошловреме (перфектипретерит). (Интер)културнисадржаји: особеностинашеземљеиземаља немачкогговорногподручја (знаменитости, географскекарактеристикеисл.
	Изношење предлога и савета, упућивање позива за учешће у заједничкој активности и реаговање на њих	Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге;усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/ СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег

		оправдања/изговора; образложење спремности за прихватање предлога, уз исказивање емотивних и експресивних реакција (радости, усхићености и сл.) Um wieviel Uhr treffen wir uns heute vor dem Kino? Um halb acht oder? Kommst du mit?Nehmen Sie/ Nimm den Bus Nummer 78 um Viertel nach sieben. Er fährt direkt zum Kino. Dann sehen wir uns, bis dann.Ich ziehe nach Deutschland um, deshalb lade ich dich zu meiner Abschiedsparty ein. Sag bitte Bescheid, wenn du nicht kommen kannst. Danke für die Einladung. Leider kann ich nicht kommen, denn ich bin am Samstag bei meinen Großeltern. Sie feiern ihren Hochzeitstag.Danke für die Einladung, ich komme gerne. Wir gehen morgen ins Konzert. Hast du Lust mitzukommen?/ Hast du Lust auf das Konzert? – Natürlich. Super Idee. Ich bin nicht daran interessiert. Du bist dick geworden. Du solltest deine Ernährung umstellen und dich mehr bewegen. Vielleicht solltest du nach 18 Uhr nichts essen. Vergiss alle Süßigkeiten! Iss mehr Obst und Gemüse! Sollte задавањесаветаМодалниипомоћниглаголизаизражавањепредлога (möcht-, können/ könnt-, wollen, dürfen/dürft-, würd-)ЗаповедниначинПрилози (deshalb, darum, deswegen)Везницизаизражавањеузрока (weil, da, denn)(Интер)културнисадржаји: прикладноупућивањепредлога, саветаипозиваиреаговањенапредлоге, саветеипозиве.
	Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења,	Слушање и читање једноставнијих исказа којима се нешто честита, тражи/нуди

	честитања и захвалности	помоћ, услуга, обавештење или се изражаваизвињење, захвалност; усмено и писано честитање, тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање извињења и захвалности. Kannst du/Könntest du etwas langsamer/leiser sprechen? Könnten Sie das Radio ausmachen, ich kann mich nicht konzentireren.Ich bitte dich um Hilfe. Ich bitte dich mir zu helfen.Lass mich in Ruhe! Lass mich ausreden!Der Leher teilte mit, dass der Unterricht morgen wegen seiner Krankheit ausfällt.Entschldigung! Vezeihung! Entschuldige für Verspätung! Tut mir leid, aber ich habe den Bus verpasst. Ich gratuliere zum Jubiläum. Alles Gute! Herzlichen Glückwunsch! Danke schön. Ich bedanke mich für die Geschenke. Модалниглаголиилаглагол lassen заизражавањемолбеизахтева (облицииндикативаиконјуктива)(Интер)културнисадржаји: правилаучтивекомуникације, значајнипразницииидогађаји, честитања.
	Разумевање и давање упутстава	Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за израду задатака, пројеката и сличних наставних и ваннаставних активности), с визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Ergänze die Sätze! Antwortet auf die Fragen! Ordne die Texte den Fotos zu. Die Flaschen gehören in diesen Container. Diese Tabletten solltest du dreimal täglich einnehmen. Füllen Sie dieses Formular aus. Du solltest weniger

		Süßigkeiten essen und viel Wasser trinken.Wenn es stark regnet, musst du alle Fenster zumachen. Реалнекондиционалнереченице Заповедниначин. (Интер)културнисадржаји: правилаучтивостиускладусасте пеномформалностииситуацијом
	Описивање радњи у садашњости	Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/ активностима и способностима; усмено и писано описивање активности, радњи и способности у садашњости. Wie lange brauchst du bis zur Schule? Ich brauche eine halbe Stunde zu Fuß. Aber wenn ich mit dem Bus fahre, (dann) brauche nur 10 Minuten.Die Schüler in Indien tragen Uniformen wie die Schüler in England, nicht wahr? Wenn du dich nicht regelmäßig bewegst, kannst du nicht gesund bleiben.Mein Vater geht montags ins Schwimmbad und freitags ins Fitnesstudio. Ich komme in 10 Minuten, bitte warte auf mich. Wir leben seit 5 Jahren in dieser Wohnung. Er fährt für drei Wochen nach Berlin.Презентзаизражавањеста лнихиуобичајенихрадњиВезниц и (wenn, während)Предлозизаизражавањ евремена (in, an, um, seit, für). (Интер)културнисадржаји: породичниживот; животушколииуширемдруштве номокружењу – наставнеиваннаставнеактивнос ти; распустиипутовања; традицијаиобичаји
	Описивање радњи у прошлости	Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање

		исказа у вези с личним искуствима, догађајима, активностима, способностима и особеностима у прошлости; усмено и писано описивање искустава, активности и способности у прошлости, историјских догађаја и личности. Es war nett von dir, dass du auf meinen Hund aufgepasst hast, während ich beim Arzt war.Wo hast du gewohnt, als du Kind warst? Hast du dieses Buch schon gelesen? – Ja, vor 3 Jahren.Nach 8 Jahren hat er aufgehört Basketball zu trainieren.Wie hast du deine Ferien verbracht? – Zuerst bin ich mit meinen Eltern ans Meer gefahren und danach habe ich eine Sprachreise nach London gemacht. Es war super. Der Erste Weltkrieg ist 1914 ausgebrochen und hat vier Jahre gedauert. Mileva Maric war mit Albert Einstein verheiratet. Sie hat ihm viel bei der Forschung geholfen und zu seinem Erfolg beigetragen.Перфектипретеритп равилнихинеправилнихглагола Везници wenn, als, während, bis.Интер)културнисадржаји: историјскидогађаји, епохалнаоткрића; важнијеличностиизпрошлости
	Описивање будућих радњи (планова, намера, предвиђања)	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са одлукама, плановима, намерама и предвиђањима; усмено и писано договарање/ извештавање о одлукама, плановима, намерама и предвиђањима. Ich gehe morgen zum Zahnarzt, denn ich habe heftige Zahnschmerzen. Unsere Tante Maria kommt in zwei Stunden zu uns.Nach dem Studium wirst du

		bestimmt bei deinem Vater in der Firma arbeiten.Ich vermute, dass er im Ausland studieren wird. Ich glaube, der Regen hört bald auf. Ich hoffe, dass der Regen bald aufhört. Was hast du am Sonntagnachmittag vor? – Nichts, ich möchte mich ein bisschen erholen.Was wirst du Hans in Belgrad zeigen, wenn er zu Besuch kommt? ПрезентифутурВезници (wenn, sobald). (Интер)културнисадржаји: правилаучтивостиускладусасте пеномформалностииситуацијом ; традицијаиобичаји.
	Исказивање жеља, интересовања, потреба, осета и осећања	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са жељама, интересовањима, потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем жеља и потреба; предлагање решења у вези са осећањима и потребама; усмено и писано исказивање својих осећања и реаговање на туђа. Wie fühlst du dich? Mein Bauch tut weh und ich habe Fieber. – Du musst zum Arzt gehen. Gute BesserungIch fühle mich ziemlich einsam, seitdem wir hierher umgezogen sind.Warum ärgert er sich über seine Kinder? Vielleicht haben sie schlechte Noten, oder?Ich bin von unserem Spiel enttäuscht. Das war nicht unser glücklicher Tag. Er hat sich so gefreut, als er dieses Stipendium bekommen hat.Wofür interessiert sich deine Schwester? Sie ist interessiert an Mode. Sie kauft ständig Klamotten und Modemagazine.Unser Sportlehrer war sehr stolz auf uns, als wir die Medaille gewonnen haben. Warum hast du das nicht

		aufgegessen? – Ich habe keinen Hunger, ich bin satt.Глаголисапредложнимобјектом. (Интер)културнисадржаји: мимикаигестикулација; интересовања, хоби, забава, разонода, спортирекреација
	Исказивање просторних односа и упутстава за оријентацију у простору	Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са смером кретања и специфичнијим просторним односима; усмено и писано размењивање информација у вези са смером кретања и просторним односима; усмено и писано описивање смера кретања и просторних односа. Können/Könnten Sie mir sagen, wie ich zum Stadion komme?Entschuldigung, wo ist die nächste Bushaltestelle? – Gehen Sie nur geradeaus und dann die zweite Straße links.Was ist dieses weiße Gebäude gegenüber dem Rathaus?Wir sind an der Donau vorbeigefahren.Mein Haus ist nicht weit weg von der Bushaltestelle (entfernt).Wo ist der Fahrkartenautomat? – Da drüben.Das Wetter ist schön, geh raus und verbringe nicht die ganze Zeit drinnen vor dem Computer.Kommt er aus Süddeutschland? – Ja, sein Ort ist liegt im Südwesten. Er liegt an einem wunderschönen See. ПредлозизаизражавањеположајаипросторниходносаПрилозизаизражавањепросторниходносаКомпаративисуперлативпридеваЗаповедниначин. (Интер)културнисадржаји: јавнипростор; типичанизгледместа; географскекарактеристикенашеземљеиземаљаговорногподручјацијњогјезика; идиоматска/метафоричкаупотре

		бапредлошкихизраза
	Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	Слушање и читање једноставнијих исказа у којима се изражавају дозволе, упозорења, правила понашања и обавезе; постављање питања у вези са забранама, дозволама, упозорењима, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, дозвола, упозорења, правила понашања и обавеза. Der Schulleiter hat Handyverbot eingeführt. Wir müssen unsere Handys vor dem Unterricht ausschalten und auf dem Tisch liegen lassen. Wie sind die Regeln an deiner Schule?Du darfst diese Grünfläche nicht betreten. Das ist nicht gestattet. An Regeln muss man sich halten. Meine Eltern haben mir verboten, ins Konzert zu gehen, weil ich morgen einen Mathetest schreibe.In Deutschland wird der Müll getrennt und das muss du berücksichtigen, solange du in Deutschland lebst.Rauchen verboten. Tiere füttern ist nicht erlaubt! Eintritt gesperrt! Lass mich schlafen! Lass uns in Ruhe! ЗаповедниначинМодалниглагол изаизражавањедозволе, забране, правилапонашањаиприсуство/одсуствообавезеLassen + инфинитив. (Интер)културнисадржаји: понашањеукући, школиинајавнимместима; значењезнаковаисимбола
	Изражавање припадања и поседовања	Слушање и читање једноставнијих текстова, у којима се говори о томе шта неко има/нема или чије је нешто; постављање питања у вези са припадањем и

		одговарање на њих Gehört das Auto Marions Vater? Gehört das Auto dem Vater von Marion? Das ist meine Sonnenbrille. Er is der Onkel meines besten Freundes/ von meinem besten Freund. Ist das dein Fahrrad? – Ja, (es ist) meins. Du kannst es haben und fahren.Der Pulli gefällt mir sehr, ich muss ihn haben.Mir passt die Größe dieser Bluse nicht. Wie ist der Name des Autors? Wessen Hund ist das? Das ist der Hund meiner Freundin Martha/ Marthas Hund.СаксонскигенитивсаименицомуједниниимножиниПрисвојнидетерминативиГенитивПитањаса Wessen?(Интер)културнисадржаји: односпремасвојојитуђојимовини
	Изражавање допадања и недопадања	Слушање и читање једноставнијих текстова којима се изражава допадање/недопадање; усмено и писано изражавање допадања/ недопадања. Was ist deine Lieblingsfreizeitbeschäftigung? – Skaten. Mir gefällt dieser Film sehr. Er ist einfach Spitze. Die Schauspieler waren total gut. Ich finde Schwimmen sehr gesund. Er mag Skilaufen, darüber hat er sich immer gefreut. Ich liebe Tiere. Basteln macht mir Spaß. Sie genießt, wenn sie ihren Morgenkaffee auf der Terrasse trinkt. Meine Schwester mag lieber Cola als Fanta. Was magst du lieber? Was bevorzugst du? Hörbücher oder gedruckte Bücher?Придевска промена Питањаса Wie? Welcher, welche, welches? Was für ein?(Интер)културнисадржаји:

		уметност, књижевностзамладе, стрип, музика, филм, спорт
	Изражавање мишљења	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се тражи и износи мишљење и изражава слагање/неслагање; усмено и писано тражење изношење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Ich denke/miene/glaube/vermute, dass Fast Food der Gesundheit schaden kann. Ich finde, Fast Food kann auch schmecken. Ich teile auch deine Meinung. Meiner Meinung/Ansicht nach haben die Deutschen das beste Brot. Ich fnde ihren Rock zu kurz. Findest du auch? Wer gewinnt das Spiel, was denkst du? Ich finde das Kleid nicht so schön, obwohl es so teuer ist. Er sagt, dass ihm der neue Mathelehrer gut gefällt. Nur weiß er noch nicht, ob er streng ist.Везници dass, w?, ob, obwohl(Интер)културнисадржаји: поштовањеосновнихнормиучтивостиукомуникацијисавршњацима иодраслима.
	Изражавање количине, цена	Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се наводе количине, димензије и цене; размењивање информација у вези с количином, димензијама и ценама, усмено и писано. Wie viele Einwohner hat Belgrad? Etwa 1.7 Millionen.Der Rhein ist mehr als 1200m lang. Wie hoch ist das höchste Gebäude

		der Welt? – 829 Meter, das ist ein Wolkenkratzer in Dubai.Wie groß bist du? – 1,87. Er wohnt im fünften Stock. Wie weit ist Novi Sad von Belgrad entfernt? – Ich denke, 80km. Wieviel wiegt ein Elephant? – Keine Ahnung. Wie groß ist deine Wohnung? – Die Fläche beträgt 76 Quadratmeter.Was brauchst du für diesen Kuchen? – 250 Gramm Mehl, 10 Eier, eine Tafel Schokolade.Основнибројевипреко 1000Мернејединице(Интер)културнисадржаји: друштвеноокружење; валуте циљнихкултура; метричкиинеметричкисистемме рнихјединица.

Кључни појмови садржаја предмета: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе, наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Улога наставника је да контекстуализује програм према потребама конкретног одељења, имајући у виду састав одељења и карактеристике ученика, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, уџбенике и друге наставне материјале, као и ресурсе и могућности локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода, комуникативних функција и препоручених језичких активности, наставник креира свој годишњи (глобални) план рада на основу кога ће касније развити оперативне планове. Исходи су дефинисани за крај разреда и усмеравају наставника да их операционализује на нивоу једне или више наставних јединица имајући у виду ниво постигнућа ученика. Исходи се разликују, тако да се неки могу лакше и брже остварити, док је за већину исхода потребно више времена, различитих активности и начина рада. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство које не одређује садржаје предмета и зато се садржајима у уџбенику приступа селективно и у складу са предвиђеним исходима. С обзиром на то да уџбеник није једини извор знања, наставник треба да упути ученике на друге изворе информисања и стицања знања и вештина.

II ОСТВАРИВАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Структуриран је тако да наставника постепено води од исхода, преко комуникативне функције као области, до препоручених језичких активности и садржаја у комуникативним функцијама. Применом оваквог приступа у настави страних језика, ученик се оспособљава да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Овај приступ подразумева уважавање следећих ставова:

– циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за

ученике, у пријатној и опуштеној атмосфери;
– говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
– наставник треба да буде сигуран да је схваћено значење поруке укључујући њене културолошке, васпитне и социјализирајуће елементе;
– битнојезначењејезичкепоруке;
– знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
Комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
– усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
– поимање програма наставе и учења као динамичне, заједнички припремљене и прилагођене листе задатака и активности;

III ПРАЋЕЊЕИВРЕДНОВАЊЕНАСТАВЕИУЧЕЊА

Процеспраћењаоствареностиисходапочињепроценомнивоазнањаученикана почеткушколскегодинекакобинаставницимоглидапланирајунаставнипроцесипроцеспраћењаивредновањаученичкихпостигнућаинапредовања. Тај процес се реализује формативним и сумативним вредновањем. Док се код формативног оцењивања током године прате постигнућа ученика различитим инструментима (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.), сумативним оцењивањем (писмени задаци, завршни тестови, тестови језичког нивоа) прецизније се процењује оствареност исхода или стандарда на крају одређеног временског периода (крај полугодишта, године, циклуса образовања).

Службени гласник:
Службени гласник РС-Просветни гласник број: 11/2019-61, 2/2020-6, 6/2020-118, 5/2021-8, 17/2021-58

Слободне активности

Назив предмета:МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Циљ учења слободне наставне активности је да допринесе развоју компетенција потребних за одговорну улогу у друштву у погледу очувања животне средине, биодиверзитета и одрживог развоја.

Разред: Седми или осми
Годишњи фонд часова: 36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ	**ИСХОДИ** По завршетку програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција	– образложи избор теме/истраживања из области одрживог развоја, циљ и план рада користећи вештину јавног говора; – формулише истраживачки задатак; – планира ресурсе и управља њима, усмерен на достизање	ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг. Одрживи развој Еколошко право.

Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	реалног циља; – прикупи, одабере и обради информације релевантне за истраживање, користећи поуздане изворе информација, наводећи извор и аутора; – прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; – користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; – вреднује утицај својих навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада; – учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и одрживом развоју; – повеже значај очувања животне средине са бригом о сопственом и колективном здрављу; – одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; – користи језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне и техничке дисциплине и чува језички идентитет; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични	УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ Врсте отпада. Управљање отпадом. Комунални отпад. Депонија. РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА Секундарне сировине: папир, уља у исхрани, текстил, пластика. Предности и недостаци поновне употребе добара и сировина. 3Р правила. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ Извори енергије. Енергетска ефикасност. Обновљиви извори енергије. Предности и недостаци обновљивих извора енергије.

	допринос постизању договора и афирмишући толеранцију и равноправност у дијалогу; – критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи.	

Сврха програма слободне наставне активности Моја животна средина је да се ученици оспособе за мултидисциплинарно изучавање проблема из домена очувања животне средине и одрживог развоја, остваривање својих идеја кроз различите пројекте и даљи професионални развој.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме: Еколошки отисак и опстанак, Управљање отпадом, Рециклажа, ремедијација и поновна употреба добара и сировина и Обновљиви извори енергије. Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе. Препоручује се употреба модификованих предавања (добро структуирано, систематично и кратко представљање најважнијих елемената теме/садржаја), затим различитих врста презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима. Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је превасходно да уведу ученике у тему, представе кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују.
За сваку тему наставник треба да припреми што више различитих материјала који имају функцију подстицаја, мотивисања ученика за рад на њима. Поред материјала (филмови, слике, приче, новински текстови...), то могу бити гостовања особа или посета установама. Избор подстицаја треба да одговара теми, узрасту ученика и њиховим интересовањима.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЕКОЛОШКИ ОТИСАК И ОПСТАНАК

У активностима за достизање исхода акценат треба да буде на истраживању појмова биокапацитет и еколошки дефицит на интернету и у литератури. Ученици ће стећи сазнања о томе шта се подразумева под еколошким дугом и зашто се обележава међународни еколошки значајан датум Дан еколошког дефицита.
УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ

Ученици се баве темом решавања проблема отпада (депоније, мелиоризација земљишта, спаљивање отпада и рециклажа). За остваривање исхода у реализацији ове теме потребно је обрадити класификацију отпада према: врсти материјала од којег је направљен (лим, пластика, стакло, органски...), према изворима настајања (кућни, индустријски, медицински...) Такође, потребно је да истраживањем сазнају шта се подразумева под појмом „управљање отпадом” и да представе нека решења како се отпадом управља у другим државама.
У оквиру ове теме задатак ученика је да у својој школи промовишу значај класификовања отпада (органски, папир, пластика) и осмисле кампању промовисања правилног поступања са отпадом у својој школи.

РЕЦИКЛАЖА, РЕМЕДИЈАЦИЈА И ПОНОВНА УПОТРЕБА ДОБАРА И СИРОВИНА

За остваривање исхода и у реализацији ове теме потребно је представити све могућности смањења отпада (тзв. Р-правила на енглеском говорном подручју).

ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

За достизање исхода треба искористити већ стечена знања ученика о обновљивим и необновљивим изворима енергије, али и знања из географије и вештине стечене на техници и технологији за радионичарски рад о изворима енергије.
Ученици могу да учествују у дебати на тему колико су обновљиви извори енергије добри и лоши по животну средину. Треба обрадити појам енергетске ефикасности и зашто је она значајна,

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују итд.
Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Назив предмета: УМЕТНОСТ

Циљ учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија вештине комуникације и сарадње, критичко и стваралачко мишљење, осетљивост за естетику, радозналост, мотивацију за истраживање и изражавање у различитим медијима као и одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Опште предметне компетенције: Компетенција за целоживотно учење, естетичка компетенција, решавање проблема, комуникација, сарадња, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, одговорно учешће у демократском друштву, предузимљивост и оријентација ка предузетништву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини

Специфичне предметне компетенције: Ученик користи језик музике за изражавање својих осећања, идеја и комуникацију са другима.. Ученик у свакодневном животу примењује стечена музичка искуства и знања и истражује могућности ИКТ-а за слушање, стварање и извођење музике. Доприноси очувању и развоју музичке културне баштине. Има критички став према музици и њеном утицају на здравље. Прати и учествује у музичком животу заједнице и изражава критичко мишљење са посебним освртом на улогу музике у друштвеним дешавањима.Испољава и артикулишеосновнеелементе музичког укуса

Разред: осми

Годишњи фонд часова: 34

ИСХОДИ По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ

– објасни значај и улогу културног наслеђа; – објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и њихов међусобни утицај; – прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима; – презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; – прикаже начине очувања музичког културног наслеђа;	ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ БАЛКАНА И СРБИЈЕ	Културно наслеђе (значај и улога) Традиционална музичка уметност Балкана (основне карактеристике у односу на ентитет и међусобни утицаји, сличности и разлике) Традиционална музика Србије (певање, свирање, обичаји, обреди, ношња, кола...) Начини очувања културног наслеђа
– објасни како савремене технологије утичу на развој музике; – презентује начине промоције музичких дела и догађаја; – прикаже примену музике у другим уметностима; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима. – комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења, идеја и естетских доживљаја; – проналази, самостално и у сарадњи са другима, релевантне податке и информације користећи савремену технологију; – учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у	МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА	Савремене технологије и музика. Маркетинг у музици. Примењена музичка уметност. Музичка критика и интервју.

истраживачком и радионичком раду.		

УПУТСТВО ЗА МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности Уметност интегрише садржаје из културе, различитих уметности и више уметничких дисциплина. Он омогућава ученицима: да упознају културу и уметност народа свих континената, њихове сличности, разлике и међусобне утицаје; да открију како се прожимају различите врсте уметности; да уче како да користе разноврсне, релевантне и поуздане податке и информације за истраживачки и стваралачки рад.

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм је тако конципиран да фаворизује активности ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе.

У складу са специфичностима програма и просторно-техничким капацитетима, ученици се могу изражавати музику (инструментална, вокална, вокално-инструментална и сценска); сценски израз (глума, кореографија, плес); музичку критику...

Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге у процесу проналажења релевантних информација.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ТРАДИЦИОНАЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ БАЛКАНА И СРБИЈЕ

Основна идеја теме је да се ученици упознају и оснаже за позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије са акцентом на међусобан утицај, трајање и очување.

У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе учење може да се одвија и кроз посете појединим институцијама.

У циљу упознавања и очувања музичке традиције на простору Балкана и Србије ученици проучавају музику, плес, ношњу, обичаје, обреде, начин живота, из различитих географских локалитета. Уколико услови локалне средине то дозвољавају, део програма се може реализовати у сарадњи са фолклорним друштвима или певачким групама које изводе народне игре (кола) и традиционалну музику.

МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА

У оквиру ове теме ученици могу да истражују развој модерних технологија у служби широке заступљености примењене музике у медијима, односно мултумедијалним уметностима. Ученици упознају сценску музику, музику на филму, позоришту, радију, телевизији и интернету кроз приказивање видео материјала који ће подстаћи истраживачке задатке, презентације, дебате, интервјуе, критике…

У оквиру теме ученици могу да раде на припреми извођење одређене музичке нумере из филма, мјузикла, позоришта..., откривајући повезаност музике и других уметности.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Назив предмета:ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Циљ:учења слободне наставне активности *Предузетништво* је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

Разред:осми
Годишњи фонд часова: 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Комуникација Радсаподацима и информацијама Дигиталнакомпетенција Решавањепроблема Сарадња Одговорноучешће у демократскомдруштву Одговоранодноспремаздрављу Одговоранодноспремаоколини Естетичкакомпетенција Предузимљивост и оријентацијакапредузетништву	– наведеосновнаправапотрошача и начинењиховезаштите; – надекларацијипронађенајважнијеинформације о производу и одредиодносцене и квалитета; – посматразанимањаизперспективенекад и сад и предвидимогућностињиховог развоја у будућности; – повезујеодређеназанимања и врсту и нивоеобразовања; – препознапроблеме у свомнепосредномокружењу и дискутује о могућностимањиховогрешава	**ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА** Односцене и квалитетапроизвода/услуге. Декларацијапроизвода. Уговорнаобавезазауслугу. Остваривањеправапотрошача. **СВЕТ РАДА** Светзанимањанекад, сад и у будућности. Професионалнаоријентација. Професионалниразвој. Форма и функција CV и мотивационогписма.

	ња; – сеукључи у иницијативекојесепокрећу у школи; – разликујеособинелидера и менаџера; – одговорнопреузимазадужења у тиму, сарађујесадругимчлановиматима и учествује у доношењуодлука; – планира, распоређује и управљаресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије); – учествује у осмишљавањупословнеидеје; – информишесе о постојањусличнихпроизвода натржишту; – комуницирасаокружењем о креативнимидејамасвогатима; – примењујеправилапословнекомуникације; – поштујеетичкепринципе у пословању; – израчунатрошковеизрадепроизводапремадатиминструкцијама; – прикупиинформације о ценамасличнихпроизводанатржишту и наосновуњиходредиценусвог производа; – учествује у промоцији и продајипроизвода; – презентујерадсвогтима.	Концептцеложивотногучења. **ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ** Покретањеиницијативе. Менаџмент и лидерство. **УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА** Појампредузећа (привредногсубјекта). Производ и/илиуслуга. Појамтржишта. Људски и материјалниресурси. Пословнакомуникација. Основниетичкипринцип и у пословању. Процеспроизводње и процеспружањауслуга. Ценапроизводаилиуслуге. Облиципромовисања производа. Продајапроизводаилиуслуге.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

Сврха слободне наставне активности *Предузетништво* је развој предузетничких компетенција, подршка професионалном развоју ученика као и припрема за сналажење у савременом свету рада који се мења услед технолошког развоја.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма *Предузетништво.*

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У програму су предложене четири теме које иако су програмски дате одвојено у реалном животу се прожимају и са ученицима треба тако радити да се укаже на њихову повезаност. По садржају тема програм има највећу корелацију са програмом Техника и технологија уз уважавање ученичких ваншколских знања и вештина из света рада.

Програм се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени, већ се ученици подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос.

Број часова по темама није унапред дефинисан. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међу предметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА

Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре.

СВЕТ РАДА

Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице.

Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.

ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ

За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице.

УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА

Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Уколико школа има регистровану ученичку задругу, пословање ученичких предузећа је потребно укључити у рад ученичке задруге.

Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту.

Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје свог производа и остварују интеракцију са пословним сектором и потенцијалним купцима. Промовисање се може остварити и коришћењем ИКТ алата. Продајне активности могу бити реализоване на продајним изложбама, сајмовима и базарима.

Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа. Чланови тима доносе заједничку одлуку у које сврхе ће бити искоришћена новчана средства зарађена током пословања ученичког предузећа.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Службени гласник:
„Службени гласник РС-Просветни гласник број 17/2021 -правилник бр.110-00-00180/2021-04

Назив предмета: ДОМАЋИНСТВО
Циљ: Циљ учења слободне наставне активности *Домаћинство* је да ученици интегришу и функционализују знања стечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневног живота, да унапреде вештине и формирају навике у вези са важним активностима у свакодневном животу у области становања, одевања, исхране и употребе различитих материјала.

Разред: седми или осми
Годишњи фонд часова:36 или 34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
Компетенција за целоживотно учење Комуникација Рад са подацима информацијама Дигитална компетенција Решавање проблема Сарадња Одговорно учешће у демократском друштву Одговоран однос према здрављу Одговоран однос према околини Естетичка компетенција Предузимљивост и оријентација ка предузетништву	– одговорно испуњава обавезе потребне за живот у заједници / домаћинству; – преиспита сопствене и навике других чланова заједнице/домаћинства и утиче на њихову промену ка рационалном планирању, економичној потрошњи и развијању одговорних еколошких навика; – користи рачунарске апликације, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашњег уређења домаћинства, уважавајући потребе савремене културе становања; – учествује у активностима уређења и заштите домаћинства и окружења у коме се оно налази; – анализира карактеристике савремене културе становања и повеже развој и значај урбанизма за побољшање услова живљења домаћинства; – правилно разврстава и одлаже отпад из домаћинства, припрема га и предаје на рециклажу; – образлаже на примеру у домаћинству употребу обновљивих извора енергије и значај топлотне изолације са уштедом енергије у домаћинству; – правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; – разликује природне од вештачких тканина, правилно их употребљава и одржава;	**САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСТВО И ПОРОДИЦА** Домаћинство. Организација домаћинства. Породица, односи и потребе у породици и њихово усклађивање. Формирање здраве породице. Фазе породичног живота. Култура као начин живота и културно наслеђе. **КУЛТУРА СТАНОВАЊА** Породично домаћинство на селу и у граду. Породица и домаћинство. Функционалне целине домаћинства и њихове улоге. Технички апарати у домаћинству. Безбедност у домаћинству. Уређење домаћинства и околине у градској и сеоској средини. Економично коришћење и потрошња воде у градском и сеоском домаћинству. Уштеда енергије у

	– планира буџет домаћинства и управља њиме; – планира радну недељу, укључује и усклађује обавезе које има као појединац и у заједници/ домаћинству; – припрема и уређује простор за ручавање и формира културне навике приликом узимања хране;	домаћинству. Хемијска и микробиолошка исправност воде. Отпадне воде у домаћинству. Основни хигијенски захтеви домаћинства. Прикупљање, сортирање и одлагање отпада у домаћинству. **КУЛТУРА ОДЕВАЊА** Улога одеће и обуће у животу човека. Природни и вештачки материјали, њихова својства и употреба у домаћинству. Одржавање одеће, кућног текстила, и декоративног плана у домаћинству.
	– правилно се храни, води рачуна о сопственом здрављу и здрављу породице;-планира дневне оброке за своје домаћинство у складу са општим принципима правилне исхране уз уважавање потреба свих чланова домаћинства; – примењује основне технике и правила обраде и припреме намирница уз примену правилног руковања прибором, посуђем, справама и апаратима за припрему хране; – истражује и прави план набавке средстава за одржавање личне хигијене и чистоће домаћинства; – процењује значај и утицај информација и извора	Одржавање и чишћење природних и вештачких материјала. Организација складиштења кућног текстила, обуће и одеће. Рециклажа кућног текстила и одеће. **КУЛТУРА ПОНАШАЊА** Планирање и расподела буџета. План набавке и избор артикала. План и припреме за путовање.

	информација и повезује их са сопственим искуством ради решавања различитих проблемских ситуација; – комуницира на конструктиван начин; – процењује значај и утицај научних достигнућа на свакодневни живот; – осмишљава и предузима истраживање у решавању проблема, одговорно се односи према свом животу, животу других и животној средини; – критички процењује сопствени рад и рад сарадника у групи; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и афирмише толеранцију и равноправност у дијалогу.	Правила понашања у превозним средствима, у граду и на путовању. Савремена средства комуникације и претраживање различитих информација. **СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСТВА** Значај воде за одржавање хигијене. Средства за личну хигијену. Козметичка средства. Кућна апотека. Материјали за опремање домаћинства Одржавање домаћинства Отпадни материјали у домаћинству. **ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ** Хранљиви састојци и животне намирнице. Класификација животних намирница према пореклу (биљне и животињске), улози у организму (енергетска, градивна, заштитна и регулаторна) и саставу. Енергетска вредност намирница.

		Потребе за састојцима хране зависно од узраста, занимања, пола, спољашње средине, здравственог и физиолошког стања организма. Рационална исхрана човека. Принципи рационалне исхране. Законски прописи, правилници о намирницама и квалитету хране. Последице неправилне исхране. Припремање хране, начини обраде намирница. Хигијенски услови приликом припремања хране. Одлагање, чување и конзервисање намирница. Апарати и машине за припремање, чување и обраду хране и намирница Загађујуће супстанце хране и мере заштите Адитиви Органска и ГМО храна Култура исхране и понашање за трпезом: послуживање и узимање хране, стоно посуђе и прибор. Национална кухиња и

		кухиње у свету.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА:

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Током остваривања програма потребно је уважити високу образовну и мотивациону вредност активних и интерактивних (кооперативних) метода наставе/учења те кроз све програмске целине доследно осигурати да најмање једна трећина наставе буде организована употребом ових метода.

Наставник има потпуну слободу да прилагоди наставу специфичностима друштвене заједнице и природног окружења у коме се школа налази. Такође, ученици могу у складу са својим интересовањима, разматрати нека питања, истраживати, правити презентације, пројекте, паное, симулирати тв/ радио емисије, организовати дебате итд.

Програм учења се не базира на коришћењу уџбеника и дидактичких материјала који су специјализовано за њих направљени већ се ученици подстичу да користе што различитије информације и да имају према њима критички однос. Циљ је оснажити ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развију осећај компетентности у раду са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабрити да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије и разговор са људима, староседеоцима, позивати у госте на часове родитеље који би могли учествовати у реализацији часа са више улога: презентовања њихове улоге у домаћинству, презентовања њиховог занимања. Такође, часовима могу присуствовати сведоци „минулих времена”, кустоси музеја, лекари, свештена лица који би разговарали и дебатовали са ученицима. Предлаже се, када год је то могуће, употреба ИКТ (алата за извођење образовно-васпитног процеса).

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

САВРЕМЕНО ДОМАЋИНСВО И ПОРОДИЦА

У оквиру наставне теме *Савремено домаћинство и породица* ученици интегришу, функционализују знања, али и стичу знања о појмовима: породица, породица у ужем и ширем смислу, о фазама породичног живота, односима у породици и потребама савремене породице. У оквиру стицања знања о породици ученици уче о њеној улози у формирању културних потреба, навика и интересовања и развоју културног идентитета и припадности одређеној групи.

КУЛТУРА СТАНОВАЊА

У наставној теми *Култура становања* ученици треба да науче да постоје различите врсте стамбеног простора, о могућностима за економично и целисходно коришћење тог простора, као и о могућностима прилагођавања стамбеног простора функционалним и естетским потребама чланова породице. Треба указати на важност и улогу стамбеног простора у нормалном функционисању и различитим фазама развоја једне породице. Стан/домаћинство треба разматрати као сложени скуп његових фунцкионалних целина. Ученик треба да зна који су функционални, хигијенски и естетски захтеви које стамбени простор треба да испуни.

КУЛТУРА ОДЕВАЊА

У оквиру наставне теме *Култура одевања* ученици треба да науче: које улоге имају одећа и обућа у животу савременог човека (физиолошка, психолошка, естетска, функционална), да одећа и обућа могу бити направљене од природних и вештачких материјала, разлике у својствима природних и вештачких материјала, да врше избор тканине према својствима тканине и намени одеће, да на основу својстава тканине бирају начине за чишћење и чување одеће и обуће, значење ознака на декларацији одевних предмета.

КУЛТУРА ПОНАШАЊА

Четврта тема *Култура понашања* треба да омогући ученицима да стекну/унапреде вештине у важним и свакодневним активностима у области културе понашања: куповини, комуникацији и путовањима. У области куповине мисли се на правилан избор потребних (несувишних) артикала, планирање и правилну расподелу кућног буџета. Информисање о квалитету артикала путем информационих и комуникационих технологија, поред тога што омогућава правилан/најбољи избор, омогућава и уштеду новца и времена.

СРЕДСТВА ЗА ОДРЖАВАЊЕ ЛИЧНЕ ХИГИЈЕНЕ И ХИГИЈЕНЕ ДОМАЋИНСВА

Ова тема ће омогућити ученицима да разврставају хемикалије на козметику, личну хигијену, кућну хемију, правилно употребљавају исте и укажу на важност познавања и правилног читања ознака на истим. Ученици треба да истраже и да направе план набавке кућне апотеке и апотеке за путовање. Како и чиме могу да заштите дрво, метал и зидове од атмосферског утицаја, такође треба да истраже како да уклоне мрље са стакла, намештаја, металних предмета, одеће и обуће у домаћинству. Ученици могу да истражују у групама и резултате презентују на паноу, PowerPoint презентацијом, кратком анимацијом или усмено.

ИСХРАНА У ДОМАЋИНСТВУ

Наставна тема *Исхрана у домаћинству* ће омогућити ученицима да истражују и упознају се са „органском производњом хране". Да истраже планирају буџет и за исхрану свог домаћинства ако користе „органску храну" и храну која није органска, са посебним освртом на ГМО.

Ученици могу да истражују навике у исхрани код нас и у свету, као и последице тих навика. Увежбавају припрему хране у сировом стању, као што су: салате и сокови од воћа и поврћа, припремају млечне напитке, воћни јогурт, као и дезерт.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. На почетку сваког часа, наставник пружа ученицима могућност да сами себе процене у теми часа која ће се обрађивати (базирано на дотадашњим стеченим знањима у другим наставним предметима или свакодневном животном искуству). То се може реализоват и тако што ће ученици проценити своје знање на стикеру, а наставник залепити те стикере на помоћној табли и сл. За ову намену наставници могу позвати ученике да подигну онолико прстију своје шаке којом оценомпроцењују своја предзнања (један прст одговара оцени недовољан (1), пет прстију одговара оцени одличан (5). Такође, наставник позива ученике на крају сваког часа да процене себе, у смислу, колико су напредовали у стицању знања, вештина, формирању ставова, током часа. То би, уједно, могла бити и ученичка евалуација наставниковог рада на часу. Наставник сваку врсту оцењивања јасно и прецизно образлаже ученику, поштујући његов интегритет. У *Домаћинству* као слободној наставној активности најважније је да наставник прати напредак ученика у вештинама комуникације (вршњачкој и са одраслима), критичког мишљења, мотивисаности, предузимљивости, организацијским вештинама, културним навикама, односу према сопственом здрављу, здрављу његове околине, као и о бризи за очување животне средине, креативности и решавањ упроблема.

Службени гласник:
„Службени гласник РС – Просветни гласник", бр. 5/19

Назив предмета: **ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ**

Циљ: учења слободне наставне активности Филозофија са децом је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће подстаћи и убрзати његов интелектуални развој и унапредити вештине размишљања, закључивања, самосталног, критичког и креативног мишљења.

Разред:Осми

Годишњи фонд часова:34

ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ:	**ИСХОДИ:** На крају програма ученик ће бити у стању да:	**ТЕМЕ** **и кључни појмови садржаја програма:**
-Компетенција за целоживотно учење -Сарадња -Решавање проблема -Одговорно учешће у демократском друштву -Рад са подацима и информацијама -Дигитална компетенција -Комуникација -Одговоран однос према околини -Естетичка компетенција	– критички промишља и анализира питања и проблеме свог окружења – са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин – јасно изрази сопствене мисли и осећања – практикује интелектуалну отвореност и радозналост – уважава релевантне аргументе – практикује толеранцију и разлике у мишљењу – искаже објективност и непристрасност у процени властитих и туђих становишта, поступака и постигнућа – сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања – развије осетљивост за социјални и културни контекст – учествује у расправи која доприноси атмосфери отворености и узајамног уважавања – преузме одговорност за сопствене поступке, однос према природном и друштвеном окружењу, – усвоји интелектуалне врлине истинољубивости	Појам добра/зла Појам уметности Појам правде Појам слободе Појам среће Појам толеранције Појам вршњачког насиља Појам истине/лажи Појам живота Појам времена и простора Појам пријатељства Појам храбрости Појам бога Појам човека Појам мудрости и знања Појам света Појам природе Појам једнакости и различитости Појам љубави

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм слободне наставне активности филозофија са децом је инспирисан историјом филозофије, али његов циљ није да подучава филозофији. СНА филозофија са децом у центар ставља филозофско истраживање које подстиче децу да критички и самостално мисле,

формирају, храбро и рационално аргументују своје ставове. СНА филозофија са децом доприноси остваривању општих исхода другог циклуса образовања и васпитања, као и развоју кључних и међупредметних компетенција.

Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, циљеви и исходи образовања и васпитања одређени чланом 8 и 9 ЗОСОВа, опште међупредметне компетенције одређене чланом 12 ЗОСОВа, Стратегија развоја образовања 20-30, као и ово упутство које изражава специфичности програма филозофије с децом. Програм СНА филозофија са децом има подршку Међународног савета за филозофско истраживање са децом (ICPIC), Европске фондације за филозофирање са децом (SOPHIA), УНЕСКА, Америчког филозофског друштва, бројних националних организација и програма Европе, Америке, Аустралије, Јужне Америке, српског Центра за филозофско истраживање у образовању – филозофија за децу, Српског филозофског друштва**.**

I ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Како програм фаворизује активност ученика, планирање наставе подразумева најпре припрему простора у којем је традиционална учионица претворена у простор истраживачке радионице погодан за филозофију са децом. Важно је да у учионици има довољно места да се столице сместе укруг или полукруг, тако да могу једни друге да виде. У тој позицији ученици могу чешће и лакше да комуницирају и ступају у контакте једни са другима. Ученицима не треба дозволити да седе изван круга и да се на тај начин искључе из дискусије.Улога наставника у радионицама филозофских истраживања подразумева вештину фацилитатора. Наставник нема за циљ трансфер знања и вредности, већ увођење ученика у тему, помагање деци да оно што већ постоји у њиховом духу искажу на артикулисан начин, да у сарадњи са другом децом, конструишу нова знања. Наставник води и прати ученике током процеса истраживања, представља кључне појмове садржаја, подстиче ученике да анализирају, пореде понуђене одговоре, траже алтернативе, откривају везе међу појмовима. Наставник прати интересовања ученика, подстиче радозналост, негује критички дух својих ученика, подстиче ученике на размишљање о вредностима, на култивисање врлина, аргументовање, истрајност и аутономно мишљење. Наставник подучава ученике помоћу упитаности, на рефлексиван и самокоригујући начин, као такав он је модел својим ученицима.

Наставник не користи уџбеник, већ стимулус, материјал који раније припреми да би мотивисао ученике, изазвао конфликт у мишљењу и патос за учење и истраживање. Стимулус провоцира тему и мотивише ученике за дискусију. Стимулус зависи од теме и узраста ученика. У филозофској радионици је то најчешће прича, али то може бити и слика, филм, етички конфликт, нечији поступак, песма, музика, провокативно питање, новински текст...

Филозофска питања која наставник припреми да би подстакао дискусију зависе од вештина које се тим питањима желе изградити код ученика. Питањима којима се тражи разјашњење (можеш ли то да објасниш, можеш ли да ми даш пример за, шта тиме хоћеш да кажеш...) изграђују се вештине дефинисања, објашњавања, давања примера, преиспитивања. Питањима којима се траже разлози, узроци и аргументи (зашто тако мислиш, на чему то заснивaш, како то знамо...) изграђују се вештине формирања аргумената и претпоставки, образлагање, тражење разлога и узрока. Питањима којима се испитују алтернативни ставови (можеш ли то да кажеш на други начин, постоји ли другачији став, а шта ако неко предложи да...) изграђујемо вештине прављења дистинкције, спекулисања, испитивање алтернативних ставова. Питањима којима се испитују

последице (шта следи из тога што си рекла, да ли се тај став слаже са оним што је претходно речено, како би ти проверио да ли је то тачно...) изграђују се вештине имплицирања, доследности испитивања последица, проверавање. Питањима којима се испитују сама питања (какво је то питање, где смо стигли са тим питањем, да ли смо сад ближи одговору на наше питање...) развијамо вештине испитивања, анализирања, повезивања, сумирања.
Теме о којим се у радионицама расправља су отворени проблеми и питања која упућују на даље размишљање и истраживање, дискусију и сукоб различитих идеја, питања на које није могуће дати један, тачан, коначан одговор, питања на које ученици дају различите, често супротстављене одговоре. Филозофска питања нису емпиријска, не могу се решити рачунањем, гледањем у књигу и провером у искуству. Наставник може дозволити ученицима да и сами постављају питања. Отворени филозофски проблеми (теме – питања) за дискусију би на пример били: шта значи бити срећан, како знамо да је нешто добро, шта је толеранција, зашто је важно говорити истину и да ли је некада добро лагати, шта је циљ нашег живота, шта је време, шта је то што нешто чини лепим, шта је пријатељство, храброст, вредности породице, правда, слобода итд.
Број питања и број часова по темама унапред није дефинисан. Једна тема може бити разматрана на два часа, идеално би било на сваком часу обрадити по једну тему тј. један проблем. За сваку тему и часове на којима се она обрађује, потребно је формулисати исходе који су рефлексија исхода за крај разреда и индикатора међупредметних компетенција, а садрже специфичности везане за конкретну тему/садржај.
У остваривању програма СНА филозофија са децом садржаји и теме се могу надовезати на програме предмета историје, српског језика и књижевности, психологије, наставом из уметности, рачунарства и информатике, са животом у школи и ваншколским искуством.

II ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Активности у филозофским истраживачким радионицама имају форму структуираног и дисциплинованог, одређеним правилима вођеног дијалога у којем ученици и наставник најпре заједно читају причу (гледају, слушају филм...). Потом наставник, фацилитатор даје могућност (време) да ученици испитају своје мисли о причи (филму, слици...) и да размисле о ономе што их чуди или збуњује, о ономе што их је заинтригирало. Наставник пружа прилику да ученици размене сопствена мишљења са другом или са групом. Затим ученици, уз асистенцију тј. фино подешену подршку наставника, предлажу и демократски бирају питања за дискусију, исписују сва важна питања на табли.
На почетку дискусије наставник тражи од ученика да погледају да ли постоји неки појам који треба дефинисати, да ли постоје различите интерпретације појмова које треба разјаснити. Отварањем дискусије водитељ, наставник треба да се уздржи од личног изјашњавања и давања одговора на питања. Кроз дискусију ученици развијају критички смисаони дијалог. Учесници у дијалогу чине заједницу истраживача која покушава да пронађе најсмисаоније решење за проблем, да трага за истином, а не да покаже како је неко у праву а неко није. У овако замишљеном, сократском дијалогу влада дух заједнице истраживача који развија способност грађења својих идеја на идејама осталих учесника.
Иако наставник има план вођења дискусије, своју агенду, он мора знати када може да се повуче, да деци преда контролу и води истраживање са стране. На крају дискусије треба размислити о ономе о чему је дискутовано и о начину на који је дискутовано. Тема о којој се дискутује има једнаку важност за постизање циља као и начин на који се дискутује. У дискусију треба

укључити и ученике који се сами не јављају. Завршна реч треба да буде кратка и не треба је коментарисати.
Радионице филозофских истраживања програма филозофија са децом могу бити унапређене играма. У овом контексту игре имају функцију средства за подучавање и подстицање развоја ученика. Игре које се користе у програму филозофија са децом омогућују ученицима да вежбају вештине као што су планирање, постављање питања, расуђивање, посматрање нечега са различитих тачака гледишта, размишљање о новим идејама.
У филозофским истраживањима фацилитатор ће бирати оне игре које ће се најбоље уклопити у постизање задатог циља: вежбање креативног мишљења, концентрације, пажљивог слушања и памћења, вежбање говорења, размишљање о значењу веза међу речима, размишљање о узрочно-последичним везама, вежбању самодисциплине и говорења пред публиком, подстицања сарадње чланова групе, подизање енергије у групи, креативно хипотетичко мишљење ...Упркос разликама међу играма, све оне код ученика играча подстичу независност, самопоуздање, сарадњу и уважавање. Оне, такође, подржавају вредности и позитивно понашање које је неопходно за односе у заједници.

III ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како дају креативна решења, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, примењују, процењују последице итд. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, како решавају задатке који садрже аспекте истраживачког рада.За неке садржаје прикладни су и други начини провере напредовања као што су нпр. квизови или улазни и излазни тестови како би се утврдили ефекти рада на нивоу знања, вештина, ставова.
Евалуатори овог програма не морају бити само наставници који изводе наставу. Допринос процесу евалуације могу дати сама деца (само-евалуација), родитељи заинтересовани за резултате рада са њиховом децом, али и колеге и стручни сарадници који могу даље користити резултате евалуације за планирање својих активности.
У филозофији са децом постоје многи елементи који утичу на различите циљеве образовања, тако да је потребно да одлучимо шта желимо да евалуирамо и колико ће евалуација бити селективна. Евалуациони упитници, најчешће направљени у виду евалуационих листова могу процењивати резултате когнитивног плана и односе у истраживачкој групи, затим метакогнитивне процесе, тј. критичко промишљање о сопственим мисаоним процесима и вештинама мишљења, као и промишљање о процесима и вештинама мишљења других чланова групе, потом мишљење о томе у којој се мери група понашала као заједница истраживача и шта ученици мисле о сопственом доприносу у остварењу циља часа, мишљење о сопственим и туђим идејама и предлозима за дискусију.Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са

Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Службени гласник:
Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 11/19, 2/20, 6/20 и 5/21,правилник бр.110-00-00182/2021-04

5.3. ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

5.3.1 СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Ученици у сваком разреду, од V до VIII, бирају један од три програма СНА који школа нуди за предстојећу шк.годину, тако да ће сваки ученик током другог циклуса основног образовања и васпитања похађати четири различита програма.
Ученици и њихови родитељи се пре избора упознају са понуђеним програмима на часу одељенског старешине, на родитељском састанку, путем сајта школе, лифлета и др. Одабрани програми СНА су за ученика обавезни, а успех се изражава описном оценом и не утиче на општи успех.

Слободне наставне активности, које школа нуди од V до VIII разреда су:

СЛОБОДНЕНА СТАВНЕАКТИВ НОСТИ	Р А З Р Е Д	АКТИВНОСТ
Животневештине	V VI	Циљ активности је да ученик овлада знањима, развије вештине иформирастановекојићемуомогућитидабољеразумеразл ичитеживотне ситуације и изазове, повећа капацитет да на одговоранначин брине о себи, другима и околини и понаша се у складу сакултуром безбедности
Медијскаписменост	V VI	Циљактивностиједаподстакнеразвојмедијскекултуреуче ника идопринесејачањуспособностиразумевањадеконструкци јеи креирањамедијскихсадржаја,којићеученикупомоћизада љикогнитивни,емоционаниисоцијалниразвој усавременом медијацентричномокружењу
	V	Циљ активности је да ученик овлада знањима, развије

Вежбањемдоздравља	VI	вештине иформирастановеивредностиодзначајазаодговоранодн оспремасопственом здрављу,физичкомвежбањуиздравимживотним навикама
Цртање,вајањеисликање	V VI	Циљ активности је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачкомишљењеиунапређујевизуелноопажање,ест етичкекритеријумеиспособностликовногизражавања
Чувариприроде	V VI	Циљактивностиједаученицистекнузнање,понашање,став овеивредностикојисупотребни заочувањеи унапређењеживотне средине,биодиверзитета,природеиодрживогразвоја
Музикомкрозживот	V VI	Циљактивностиједаученикразвијаствaралачкоикреативн омишљење крозпрактичанрад,мотивацију,интелектуални социјални,емоционалнииморалниразвој,свестосопствен омздрављу,опажање,осетљивостзаестетику,радозналост и самопоуздањекакобибиооспособљензакреативнорешава њепроблема и имао одговоран однос према очувању уметничкогнаслеђаикултуресвогаидругихнарода
Сачувајмонашуплану	V VI	Циљактивностијеразвијањефункционалнеписменостииз областизаштите животне средине, разумевање односа човек-природа сациљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење уприродномисоцијалном окружењуиформирањеодговорногиактивногпојединца уциљуразумевањаипримененоконцептаодрживогразвоја
Мојаживотнасредина	VII VIII	Циљактивностиједадопринесеразвојукомпетенцијапотр ебнихзаодговорнуулогуудруштвуупогледуочувања животнесредине, биодиверзитетаиодрживог развоја
Уметност	VII VIII	Циљактивностиједаученикразвијавештинекомуникацијеи сарадње,критичкоиствaралачкомишљење,осетљивостза естетику,радозналост,мотивацијузаистраживањеиизраж авањеу различитим медијима, као и одговоран однос према очувањууметничкогнаслеђаикултуресвогаидругих народа
Предузетништво	VII VIII	Циљактивностиједадопринесеразвојуиновативностии предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе уакцију,способностизатимскирадикоришћењеразноврсних извора знањарадибољегразумевањадруштвенихпроцесаипојаваип реузимањаодговорнеулогеусавременом друштву

Домаћинство	VII VIII	Циљактивностиједаученициинтегришуифункционализуј узнањастечена у оквиру различитих предмета у контексту свакодневногживота,даунапредевештинеиформирајунав ике увезисаважним активностимаусвакодневномживотуубластистановања, одевања,исхранеиупотребе различитихматеријала
Филозофијасадецом	VII VIII	Циљ активности је да ученик овлада знањима, развије вештине иформираставовекојићеподстаћииубрзатињеговинтелектуалниразвој иунапредитивештинеразмишљања,закључивања, самосталног,критичкогикреативногмишљења

5.3.2 ДОПУНСКА НАСТАВА

Циљ организовања допунске наставе је превазилажење тешкоћа које се јављају у процесу учења током редовне наставе, достизање планираних исхода и стандарда постигнућа, јачање самопоуздања и мотивације ученика за учење.
Овај вид наставе је намењен свим ученицима а посебно онима који:

1. имају потешкоће у учењу и достизању исхода и стандарда постигнућа, а за које није потребна израда ИОП-а и у складу са њим планирање рада;
2. имају потешкоће у разумевању само неког дела градива или испуњавању једног дела захтева у оквиру предмета
3. дуго нису присуствовали настави
4. из различитих разлога имају нижи почетни ниво

Група ученика за допунски рад може се образовати у оквиру једног одељења или у оквиру једног разреда. Допунска настава може да се организује и за цело одељење уколико наставник утврди да нису остварени одређени исходи, да се касни са достизањем одређених стандарда, или да ученици не поседују довољна знања и вештине које су потребне за даљи рад.
Допунска настава се организује континуитету, током целе наставне године, након иницијалних тестова и других провера знања, на први наговештај тешкоћа током редовног праћења напредовања ученика. Планира је сваки наставник у складу са препознавањем природе проблеме због кога се јавља потреба за њеним организовањем. При планирању је потребно водити рачуна о одмерености захтева и оптерећењу ученика као и стимулисању ученика за показане резултате.
У извођењу допунске наставе мења се приступ учењу у односу на онај који је примењиван у редовној, то подразумева промену активности, наставних средстава, материјала за учење, врсте, структуре и обиме задатака и сл. Стратегије учења на часовима допунске наставе се прилагођавају могућностима ученика (индивидуализација наставе, предавања са другачијим – очигледним примерима, посебни групни, рад у пару и индивидуални задаци, вршњачко учење), чиме се подстиче размишљање, усвајање нових стратегија учења и применом наученог јача самопоуздање и мотивација за даљим напредовањем. Наставник успоставља интензивну сарадњу и комуникацију са сваким учеником и ствара услове да се сваки ученик активно укључи у процес учења. Ученици којима је потребна допунска настава по правилу имају више проблема управо у погледу самопоуздања и мотивације. Стога наставник са посебном пажњом бира и планира

активности у којима ученик има највише изгледа да забележи и доживи успех. Праћење напредовања ученика се евидентира у прописаној (Ес дневник) и евиденцији о праћењу успеха ученика (педагошкој документацији наставника).
Сама допунска настава је предмет самовредновања сваког наставника, стручних већа. Анализира се њена реализација током школске године (наставне теме, број укључених ученика и разлог укључивања ученика у овај вид наставе, оствареност жељених исхода/постављених циљева, примереност метода и техника рада) у циљу доношења препорука за унапређивање рада (препознавање области/тема које теже усвајају што ће бити део иницијалних тестирања ако је реч о градиву претходних разреда или ће бити уважено организовањем разноврснијих видова подршке, већим бројем часова предвиђених за саму тему).
Родитељи ученика се правовремно обавештавају о организовању допунске наставе, потреби да се њихово дете у њу укључи. Редовно се обавештавају и о напредовању детета, као и другим елементима учења и понашања важним за успех допунске наставе.

Разредна настава

Предмети из којих се реализује допунска настава за први циклус су: српски језик и математика.
*Часови се држе по потреби, или наизменично.

Предметна настава

Предмети из којих се реализује допунска настава за други циклус су: српски језик, математика, енглески језик, немачки језик, физика, и хемија.

5.3.3 ДОДАТНА НАСТАВА

Додатна настава се у школи организује у циљу одговарања на потребе оних ученика који испољавају посебну склоност и веће интересовање за одређене научне области и дисциплине. Намењена је ученицима који су заинтересовани да прошире и продубе своја знања и вештине из наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима.
Додатна настава се организује током целе школске године, на нивоу разреда или за појединачног ученика. Планира је и изводи наставник или група наставника након што се утврде потребе и интересовања ученика. План рада се припрема заједно са ученицима који су показали иста или слична интересовања за одређени проблем без обзира на успех који имају.
У реализовању додатне наставе користе се различите активности, које могу бити и знатно сложеније од оних на редовној настави: разговор око неког проблема за који су ученици исказали интересовање, постављање истарживачких задатака, упућивање у различите стратегије помоћу којих ће се успешно решавати постављени проблеми, успостављање сарадње са ресурсима доступним на нивоу локалне заједнице (стручњаци из појединих области, образовне институције, музеји, архиви, библиотеке...).
Праћење напредовања ученика се евидентира у прописаној (есДневник) и педагошкој документацији наставника. Ученици своја знања, умења и вештине које су стекли истраживачким, индивидуалним или групним радом користе у редовној настави, слободним активностима, конкурсима, такмичењима, приредбама. У прилицу са да припремају и излажу своје усмене, писмене и практичне редове пред својом групом, разредом или целом школом.
Наставник самостално и на нивоу стручног већа самовредњује рад ученика током школске године, испуњеност постављених програмских циљева додатне наставе, ефикасност и примереност метода и техника рада са ученицима, сарадњу са ресурсима ван школе у циљу унапређења рада.
Родитељи се правовремено информишу о организовању овог вида наставе и потреби да се њихово дете у њу укључи. Редовно се информишу о напредовању ученика, оствареним резултатима а могу се користити и као ресурс за реализацију овог вида наставе у складу са

њиховим стручним и професионалним компетенцијама.

Разредна настава

Предмет из кога се реализује додатна настава за први циклус је математика.
Часови се држе по потреби, или наизменично.

Предметна настава

Предмети из којих се реализује додатна настава за други циклус су: српски језик, математика, енглески језик, историја, биологија, географија, физика и хемија.
Додатна настава се може реализовати из из осталих наставних предмета, а према интересовањима ученика.

5.3.4 ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Пројектна настава као облик образовно-васпитног рада, којим се развијају опште међупредметне компетенције уз употребу информационо комуникационих технологија.

Усмерена је на достизање исхода који се првенствено односе на логичко и критичко мишљење, као и припрему ученика за лако сналажење у свету технике, технологије и рачунарства, како у свакодневном животу, тако и у процесу учења.

Циљ пројектног учења је да се створе услови при којима ће ученици самостално стицати нова знања из разних извора, учити да користе стечена знања за решавање теоријских и практичних задатака, стицати вештине комуникације радећи у групама, увођењем нових метода учења, развијати истраживачке вештине (приступ проблемима, прикупљање информација, спровођење експеримента,анализа,општење) и систематично мишљење.

Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе,али се њоме поред тражења решења за неки проблем, потенцирају и процедуре, планирање, евалуирање, презентовање резултата, правилан начин коришћења савремених технологија и тимски рад,тј.процес сарадње, који је изнад самог резултата у решавању проблема.

Обзиром на узраст ученика, примерено је да се реализују пројектни задаци, где је наставник главни организатор активности који пружа подршку и помоћ у свим активностима,а самосталност ученика испољава у сегментима пројекта где је то могуће.Култивисање сарадње и начина на који се комуницира у групи је можда и приоритетни циљ пројектне наставе, током које наставник има прилику да добро упозна своје ученике.

Ученицисанаставницимабирајутеме сапредложене листеилиосмишљавајунове, сходнообластимаинтересовања.

Један од важних исхода реализације пројекта је оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим на разне начине и представе их другима.

5.3.5 ПРИПРЕМНА НАСТАВА И ПОПРАВНИ ИСПИТИ

Припрема настава за ученике VIII разреда организује се током школске и од првог јуна у трајању од две недеље, а припремна настава за полагање поправних испита у августу месецу.

За ученике који на крају школске године, односно после одржане редовне наставе у јуну месецу имају једну или две недовољне оцене из било која два предмета, организоваће се по 10 часова припремне наставе за сваки предмет према распореду, као и полагање поправних испита.

5.3.6 НАСТАВА НА ДАЉИНУ

Реализација наставе на даљину, као допуна традиционалној настави, или замена у потпуности током ванредне епидемиолошке ситуације, одвија се путем Гугл платформе за онлајн наставу и Гугл учионица.

НАСТАВНИЦИ	УЧЕНИЦИ
Наставници поседују средњи или висок ниво дигиталних компетенција према ***Оквиру дигиталних компетенција – Наставник за дигиталано доба 2019.*** Наставници имају приступ дигиталним уређајима за реализацију онлајн наставе. Наставници обавештавају своје ученике о правилима и каналима за синхрону комуникацију. Примењују дигиталне технологије за подстицање сарадње међу ученицима и подстичу ученике на примену дигиталних технологија у међупредметним пројектима. Наставници креирају активности у дигиталном окружењу које, код ученика, подстичу развој саморегулације у учењу. Користећи дигиталне технологије, омогућавају ученицима вршњачку процену рада и пружање садржајне повратне информације. Организују онлајн родитељске састанке. Организују онлајн часове одељењске заједнице. Поседују основна знања потребна за психо-социјалну подршку ученицима у кризним ситуацијама.	Ученици прате наставу коју организује Министарство просвете, науке и технолошког развоја (телевизија и интернет портали). Ученици прате наставу, извршавају своје радне задатке и активни су у ***Гугл учионицама.*** Ученици су укључени у онлајн наставу и активно уче у оквиру школског система за управљање учењем. Ученици имају приступ дигиталном уређају и интернету. За ученике који немају приступ дигиталном уређају и интернету, обезбеђени су материјали за проверу знања у папирној форми и повратна информација наставника. Ученицима из осетљивих група обезбеђена је додатна подршка за укључивање у образовање на даљину.

Гугл учионице имају важну улогу и у условима редовног похађања наставе, и то онда када се задају домаћи задаци, изводи допунска и додатна настава (задаци се постављају на учионицама и дају повратне информације), као и деловања одељењских заједница, у спровођењу различитих акција и пројеката ученика.

5.4. ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

1. ЧАС ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ (ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС)

Одељенски старешина је индивидуални стручни орган који руководи радом у одељењу, са наглашеном **организационом, административном и педагошком улогом.**

Циљ и задаци одељењског старешине са одељенском заједицом је да у условима остваривања плана и програма на нивоу разреда:

- подстиче и прати организовање индивидуалних активности сваког ученика и његов развој
- задовољава социјалне потребе ученика у одељењу за заједништвом и самоорганизовањем у оквиру одељења и школе
- доприноси остваривању синтезе васпитних утицаја у моралном и укупном развоју личности ученика

Оперативни планови рада одељењског старешине налазе се у документацији одељењских старешина.

2. ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Ваннаставне активности намењене су ученицима са циљем да задовоље и даље прошире своја интересовања, склоности и способности за поједине области живота, рада и стваралаштва, открију и развију таленте које поседују.

За слободне активности ученика ученици се сами добровољно опредељују према интересовању, склоностима и способностима без обзира на степен позитивног успеха. Опредељење се врши на почетку школске године у договору са наставником. Програм рада се планира на основу договора са ученицима, а реализују се током школске године.

Слободне активности у школи груписане су у четири области, а области подељене на секције: **културно- уметничке, хуманитарне, друштвене, техничке и спортске.**

ОБЛАСТ	НАЗИВ СЕКЦИЈЕ
КУЛТУРНОУМЕТНИЧКЕ	Литерарна секција
	Ликовна секција- предузетништво
	Драмска секција
	Радио школа
	Рецитаторска секција
	Форум театар
	Фолклорна секција
ХУМАНИТАРНЕ	Комисија за хуманитарни рад
ДРУШТВЕНЕ	Еко школа
	Еколошко - естетска секција
ТЕХНИЧКЕ	Програмирање микробитова
СПОРТСКЕ	Кошаркашка секција
	Атлетска секција
	Флор-бол

	Шах

3. ЕКСКУРЗИЈА
4. НАСТАВА У ПРИРОДИ (У даљем тексту, Програм екскурзија и наставе у природи, налази се у делу “Посебних програма рада школе”)

5.5. ОСТАЛИ ПРОГРАМИ РАДА ШКОЛЕ

УЧЕНИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Ученичке организације су носиоци разноврсних програма и активности у школи. У свој рад укључују један број или све ученике приликом извођења појединих радних, хуманитарних и других акција и манифестација. Од ученичких организација у школи ради:

1. **Дечији савез**
2. **Црвени крст**
3. **Ученички парламент**

1. ДЕЧЈИ САВЕЗ

У програму рада ученичке организације Дечији савез обезбеђује се поштовање следећих принципа:

- сви облици ових активности у складу су са општим васпитним циљевима и задацима школе и повезани са осталим облицима и садржајима васпитно-образовног рада у школи
- садржаји, облици и начини организовања и радаприлагођени су узрасним и развојним могућностима, као и потребама ученика
- укључивање ученика у поједине облике и опредељивање за садржаје и начин рада на принципу је добровољности

Рад Дечјег савеза усмерен је ка специфичним васпитно-образовним циљевима комплементарним са процесима који се одвијају у школи и породици и базира на областима и облицима рада које ове две средине не могу да остваре у потребној мери.

Сви ученици школе су чланови Дечјег савеза.Најбројније активности Дечји савез спроводи у току прве недеље октобра - Дечје недеље.

Осталим активностима у школи , у току школске године, придружује се и учествује развијајући и негујући бољу комуникацију и сарадњу , како ученика наше школе , тако и наставника.

2. ПОДМЛАДАК ЦРВЕНОГ КРСТА

Подмладак Црвеног крста у нашој школи постоји дуги низ година.

Ширењем знања о вредностима које заступа Црвени крст,промовишу се хумане вредности, истиче значај хуманитарног рада, превенција трговине људима и здрави стилови живота.

Активности које се реализују у оквиру Црвеног крста превасходно се односе на:

- помоћ социјално угроженим ученицима;
- организовање трибина и предавања на којима ученици стичу знања о безбедности у саобраћају, значају превенције трговине људима;
- пружање прве помоћи повређеним особама, заштити животне средине, као и формирању здравих стилова живота;
- укључивање ученика у хуманитарно - рекреативне активности;

- упућивање социјално угрожених, као и ученика који су постигли добре резултате на такмичењима, у летње кампове и путовања.

Активним учешћем на поменути начин ,развија се хуманост, солидарност, подстиче узајамна толеранција код деце, развија спортски и такмичарски дух и стичу нераскидива пријатељства.

3. УЧЕНИЧКИ ПАРЛАМЕНТ

Представници ученика седмог и осмог разреда организовани су у Ученички парламент. Чине га по два представника сваког одељења седмог и осмог разреда.

Пословник о раду Ученичког парламента јасно утврђује структуру рада и руковођења и дефинише права и одговорности чланова.

Као израз демократског удруживања и заступања свих ученика у школи, Ученички парламент комуницира са органима школе, даје мишљења и прелоге, покреће акције, организује манифестације, учествује у доношењу одређених одлука које се тичу живота и рада ученика у школи. На тај начин помаже личном развоју ученика, квалитетнијој атмосфери у школи, јачању сарадње и уважавању различитих ставова, као и усвајању демократских вредности...

Ученици се афирмишу као равноправни сарадници у образовном и васпитном процесу и свим осталим сегментима живота и рада школе.

Ученички парламент се труди да популаризује свој рад као сврсисходан, креативан и преко потребан за здраву и продуктивну атмосферу у школи. Од оснивања па до данас, редовно се организују међушколски и интерни турнири у различитим спортовима (кошарка, фудбал, стони тенис, шах), трибине и разговори разноврсне тематике. Парламент сарађује са школским тимовима и активима наставника и стручном службом, присуствује седницама Школског одбора. Нарочито је значајан успех у вршњачкој едукацији и помоћи у учењу слабијим ученицима. Интензивно се ангажује у процесу професионалне оријентације. Организује школске прославе и приредбе и помаже у различитим школским акцијама, како за уређење школске средине, тако и за функционално опремање школе (прикупљање цвећа, куповина новогодишње јелке и украса, акције замене столица, куповина венецијанера, климатизација учионица итд.). Даје допринос превенцији вршњачког насиља. Укључује се у све хуманитарне и солидарне активности, а многе је и сам иницирао.

Захваљујући великој мотивацији и ангажовању чланова, добром планирању и успешној реализацији планираних активности, Ученички парламент даје велики допринос квалитету рада школе.

ВРШЊАЧКИ ТИМОВИ

У координацији Ученичког парламента, у школи се формирају и функционишу вршњачки тимови. Они су сачињени од изабраних ученика свих одељења у школи. Особине које красе представнике вршњачких тимова су: склоност ка тимском раду, толерантност, спремност да помогну другима, стварају позитивну атмосферу у својим одељењима, добро су прихваћени од вршњака.

Активности вршњачких тимова везане су за помоћ и подршку вршњацима у областима у којима им је потребна: учењу, решавању конфликата, професионалној оријентацији...

Добит од постојања ових тимова је двострука: и за представнике, и за ученике којима пружају подршку.

6. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ РАДА ШКОЛЕ

6.1 ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ

Циљ програма културних активности је формирање културног идентитета школе, развијањем позитивне и продуктивне школске културе, њено унапређивање кроз интеракцију и комуникацију свих интересних страна у културном развоју школе и окружења, као и ширење утицаја школе на васпитање, културни и стваралачки развој личности ученика.

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Почетак школске године, крај школске године и завршетак основношколског образовања и васпитања	- Припремање, организовање и извођење приредби поводом: - пријема ђака у први разред - краја школске године - „за мале матуранте“.	I - VIII
Школски и државни празници	- Припремање, организовање и извођење приредби и програма Радио-школе за: - 21. октобар - 8. новембар - Вук Караџић - Нову годину - 27. јануар - Свети Сава - 8. март - Дан жена - 24. мај - Дан Ћирила и Методија - Дан школе.	I - VIII
Изложбе, представе, промоције књига	- Представљање креативних продуката дечјег стваралаштва на одељењским и школским изложбама ликовних радова и „Ускршњем вашару“. - Припремање, организовање и извођење позоришних представа: - драмских представа - луткарских представа - представа форум-театра. - Учешће ученика на позоришним фестивалима и смотрама. - Гостовања књижевника - промоције књига.	I - VIII
Посете установама културе	- Посете библиотекама, музејима, галеријама и позориштима.	I - VIII
Акције које доприносе ширењу утицаја школе на васпитање ученика	- Реализација активности на промоцији школе организовањем „Отворених врата школе“ (анимирање будућих првака). - Перманентно допуњавање сајта школе подацима о културним дешавањима.	I - VIII

и културни развој школе и окружења	- Реализација активности Ђачког парламента. - Вршњачком едукацијом, организовањем школских журки, помоћи у хуманитарним акцијама, акцијама уређења школске средине и функционалног опремања школе. - Организовање сусрета, припремање и извођење Међународних приредби (са гостима и за госте пријатељских школа из Румуније и Чешке). - Сарадња између наставника школе - „Вежбаонице за стручну праксу студената“, студената и наставничких факултета.	
Манифестације и заједничка деловања школе и локалне самоуправе	- Учешће ученика у активностима обележавања Дечје недеље, на ликовним и литерарним конкурсима града, конкурсима у организацији Црвеног крста, ђурђевданском карневалу за Дан града и сарадња са Туристичком организацијом града.	I - VIII

6.2 ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО- РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ

Циљеви програма : Разноврсним и систематским моторичким активностима, у повезаности са осталим васпитно-образовним подручјима, допринети интегралном развоју личности ученика (когнитивном, афективном, моторичком), развоју моторичких способности, стицању, усавршавању и примени моторичких умења, навика и неопходних теоријских знања у свакодневним и специфичним условима живота и рада.

Теме/садржаји	**Активности/начини реализације**	**Разреди**
Недеља школског спорта	По једна недеља у I и II полугодишту. У сарадњи са јединицом локалне заједнице, школа организује такмичења усклађена са узрастом, по разредима у различитим дисциплинама, где су поред наставника физичког васпитања укључени учитељи и одељењске старешине.	I-VIII
Слободне активности: кошарка, одбојка, мали фудбал, атлетика, ритмика, флорбол	Часови у виду тренинга организовани пре или после редовне наставе, са применом метода спортског тренинга. У складу са календаром школских и општинских такмичења.	V-VIII
Крос/излет	Организују се јесењи и пролећни крос	III-VIII

	ненаставним даном на простору Шумарица и Илине воде у сарадњи са наставницима физичког васпитања, одељењским старешинама и јединицом локалне заједнице. Обавезно присуство медицинског радника и школског полицајца.	
Такмичења	У школи се организују одељењска такмичења и на нивоу разреда. Наставници физичког васпитања воде екипе и појединце на општинска такмичења и турнире.	II-VIII
Посете	Организују се посете спортским манифестацијама у сарадњи наставника физичког васпитања, одељењског старешине и школског полицајца.	V-VIII
Зимовање/летовање	У зависности од интересовања ученика(родитеља ученика) и у складу са законима и прописима, постоји могућност организовања зимовања и летовања ученика.	V-VIII
Корективно-педагошки рад	У колико постоји потреба, на редовним часовима физичког васпитања индивидуално, или заказати после редовне наставе групно.	V-VIII

6.3 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМИНАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ И ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ

Циљеви програма:

- превенција свих облика дискриминаторног понашања, као и понашања која вређају углед, част и достојанство личности
- јачање свести о штетности таквих облика понашања
- промовисање толеранције, равноправности, мултикултуралности

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Брига о ученицима из осетљивих група (са сметњама у развоју, здравственим проблемима, са повећаним ризиком од напуштања школовања, са језичким баријерама...)	- Упознавање свих актера школског живота са Правилником о поступању установе у случају дискриминаторног понашања као и мерама превенције - Информисање свих актера путем ЧОС-а, сајта школе, Google учионице, мејла - Коришћење могућности које пружа платформа „Чувам те“ - Подршка ученицима кроз наставу, пружање додатне образовне и васпитне подршке - Укључивање ученика у ваннаставне активности - Активно учешће родитеља и ученика у планирању и реализацији подршке ученицима из осетљивих група	I-VIII
Превазилажење стереотипа и предрасуда, подржавање родна равноправност	- Реализовање ЧОС-а који има за теме превазилажење стереотипа и предрасуда - Обележавање датума који промовишу једнакост и толеранцију: Дан толеранције, Дан девојчица, Дан розих мајица - Реализовање манифестација и активности (представе, Форум-театар, активности УП и друге активности) које промовишу толеранцију и родну равноправност	I-VIII
Рад са ученицима који трпе или су жртве дискриминаторног понашања	Познавање и доследно поштовање процедура реаговања у случајевима дискриминаторног понашања - Активно учешће родитеља и ученика у планирању и реализацији планова заштите	I-VIII
Сарадња са локалним институцијама и организацијама у превентивним и интервентним активностима	- Сарадња са Полицијском управом, Црвеним крстом, Центром за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, локалним ромским организацијама, удружењима (трибине, предавања, састанци, материјал, саветодавна помоћ)	I-VIII

6.4 ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Циљеви програма су унапређење квалитета живота ученика применом:
- мера превенције за стварање безбедне средине за живот и рад ученика
- мера интервенције у ситуацијама када се јавља насиље, злостављање и занемаривање у школи

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Информисање свих интересних група о насиљу, облицима, присутности, реаговању у ситуацијама насиља и мерама превенције које школа предузима	Информисање: - ученика – на часу одељењског старешине, постављањем информација и материјала на сајт школе, слање путем Google учионице, мејла, вајбер група - наставника - на Наставничком већу, путем мејла, сајта школе, дистрибуцијом штампаног материјала - родитеља - на родитељским састанцима, Савету родитеља, путем сајта школе, мејла и вајбер група - Дефинисање одељењских и школских правила и упознавање родитеља, ученика и наставника са правилима понашања (кућни ред школе) путем родитељских састанака, сајта школе, паноа, на часовима одељењског старешине, флајера	I-VIII
Превенција насиља кроз наставу	Превентивно деловање кроз наставне јединице наставних предмета: српски језик, енглески језик, немачки језик, свет око нас, физичко васпитање, историја, географија, биологија, верска настава, грађанско васпитање...	I-VIII
Превенција насиља кроз ваннаставне активности	- Активније укључивање ученика у разноврсне ваннаставне активности – секције и учешће ученика у раду вршњачког тима, хуманитарне акције, спортске и културне активности, Форум-театар, изложба ученичких плаката УП, радионице којима се промовише толеранција и конструктивно решавање конфликата - Активније укључивање родитеља заједно са ученицима у реализацију обележавања значајних датума, хуманитарних акција, вашара... - Подстицање и промовисање позитивних животних вредности и социјално пожељног понашања, јавно похваљивање и истицање успеха ученика, ученика који су позитиван вршњачки пример - Обележавање датума, којима се промовише ненасиље у сарадњи Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања са Тимом за инклузивно образовање, Ученичким парламентом, Тимом за превентивне активности (Светски дан толеранције, Дан борбе против трговине људима, Дан људских права, Дечја недеља, Дан розих мајица …) кроз организовање манифестација у школи, радионица и предавања на	I-VIII

	часу одељењског старешине, коришћењем разгласа школе, истицањем кључних активности путем сајта...	
Стручно усавршавање запослених	- Хоризонтална размена примера добре праксе, искуства са обука, едукација - Коришћење могућности које пружа платформа „Чувам те“ (едукација наставника, ученика и родитеља) - Организовање предавања од стране стручњака из локалне заједнице (ЦСР, Полиција, Центар за развој услуга социјалне заштите...)	I-VIII
Интервенција у ситуацијама насиља	- Познавање и поштовање процедура реаговања у случајевима насиља - Сарадња са релевантним институцијама - спољашњом мрежом подршке у циљу размене информација и усклађивање подршке која се планира и реализује - Центар за социјални рад, НВО, Дневни боравак за децу из породица у ризику, Полиција, здравствене службе... - Активно учешће ученика и родитеља у планирању реализацији и евалуацији планова заштите	I-VIII
Евалуација програма и извештавање	- Праћење реализације програма заштите и доношење додатних мера – реализовање истраживања, анализа документације, разговори и упитници са свим учесницима школског живота - Праћење функционисања унутрашње заштитне мреже, сарадње са спољашњом мрежом - Доношење мера у циљу унапређивања програма заштите на основу анализе података,	I-VIII

6.5 ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Циљеви програма су:
- унапређење квалитета живота ученика
-примена мера превенције болести зависности и других ризичних понашања и неговање здравих стилова живота
-неговање одговорног односа према здрављу

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Превенција ризичних понашања кроз наставу	Кроз садржаје наставних предмета: српски језик, свет око нас, физичко васпитање, историја, географија, биологија, верска настава, грађанско васпитање...	I-VIII
Превенција ризичних понашања кроз ваннаставне	-укључивање ученика у разноврсне ваннаставне активности : секције, спортске и културне активности, Форум-театар	I-VIII

активности	- активније укључивање родитеља у различите превентивне активности, заједно са ученицима у реализацији обележавања значајних датума, хуманитарних акција, вашара / оснаживање и едукација родитеља на тему превенције и интервенције/активног укључивања – коришћење платформе „Чувам те“	
Развијање одговорног односа према здрављу	- подстицање и промовисање позитивних животних вредности, здравих стилова живота и социјално пожељног понашања	I-VIII
	- представе форум-театра које промовишу здраве стилове живота	
	- радионице којима се промовишу здрав живот и одговоран однос према здрављу	
	-израда и изложба одељењских плаката (Ученички Парламент)	
	-спортске активности -турнири и такмичења у школи и ван ње	
	-обележавање датума, којима се промовише ненасиље у сарадњи Тима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања са Тимом за инклузивно образовање, Ученичким парламентом, Тимом за превентивне активности (Светски дан толеранције, Дан борбе против трговине људима, Дан људских права, Дечја недеља, Дан розих мајица ...)-манифестације у школи, ЧОС, разглас, сајт...	I-VIII
	-Хоризонтална размена примера добре праксе, искуства са обука, едукација - Коришћење могућности које пружа платформа „Чувам те“ - организовање предавања од стране стручњака из локалне заједнице (Црвени крст, Завод за заштиту здравља, Полицијска управа...)	
Саветодавни рад са ученицима и родитељима	-разговори са одељењским старешинама и стручним сарадницима -јачање родитељских компетенција	I-VIII
Едукације о различитим облицима ризичног понашања	ПУШЕЊЕ: -радионице на часовима одељењског старешине -форум театар -обележавање 31. маја - Светског дана без дуванског дима	I-VIII III -VIII I-VIII III -VIII
	АЛКОХОЛИЗАМ:	

	-радионице на часовима одељењског старешине -форум театар	I-VIII
	НАРКОМАНИЈА: -радионице на часовима одељењског старешине -форум театар -предавање у Црвеном крсту -пројекција филма „И ја имам срце“ -угледни часови „Креативни рад на превенцији злоупотребе психоактивних супстанци“ и „Превенција и инклузија кроз форум театар“	III -VIII VII VII и VIII IV I-VIII
	СИДА: -обележавање 1. децембра, светског дана борбе против СИДА-е – радио школа -радионице на часовима одељењског старешине	I-VIII VII
	ЗДРАВА ИСХРАНА: -радионице на часовима одељењског старешине -Nestle тест на часу физичког васпитања - организовање предавања од стране стручњака из Клиничког центра	I-VIII
	ЛИЧНА ХИГИЈЕНА: -радионице на часовима одељењског старешине - организовање предавања од стране стручњака из Клиничког центра	I-VIII
	ТРГОВИНА ЉУДИМА: -разговор на часовима ОС -радио школа -презентација на часу енглеског језика	VIII

6.6 ПРОГРАМ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Циљ: Ваннаставне активности су намењене ученицима који желе да задовоље и даље прошире своја интересовања, склоности и способности за поједине области живота, рада и стваралаштва, открију и развију таленте које поседују. Оне инспиришу ученике да шире своје видике и ван редовног школског програма. Њима се развија осећај за естетско, флексибилност у мишљењу, кративну сарадњу, промовише тимски дух и тиме побуђују позитивне емоције, осећај постигнућа, самопоуздања и личних вредности.
Ваннаставне активности бирају ученици према интересовањима, склоностима и способностима, без обзира на степен позитивног успеха. Опредељење се врши на почетку школске године, а програм рада се планира у договору са наставником.
Ваннаставне активности у школигруписане су у четири области:
- културне: литерарна, рецитаторска, позоришна, радио-школа, ликовна, хор и оркестар
- техничке: математичка, секција љубитеља физике, секција љубитеља хемије, клуб љубитеља технике
- друштвене: љубитељи старних језика, секција љубитеља историје, секција љубитеља географије, секција љубитеља биологије, еколошка секција
- спортске: спортско друштво, атлетика, кошарка, одбојка, мали фудбал, флорбол, ритмичка, шаховска секција.
Програм рада се планира на основу договора са ученицима.
Наведене активности реализују се током школске године, са фондом часова од 36 на годишњем нивоу.

Теме/области	Активности	Носиоци активности
Друштвене	- израда производа за вашаре	Одељењски старешина,

активности	- посета изложбама - посета сајму књига у пешачкој зони	родитељи, Ђачки парламент
Хуманитарне активности	- прикупљање средстава за помоћ болесним друговима - продаја новогодишњих честитки у организацији Црвеног крста - организовање помоћи друговима у учењу	Одељењски старешина, родитељи, Ђачки парламент
Техничке активности	- програмирање	Одељењски старешина, Ђачки парламент
Културне активности	- одељенске приредбе - посете позоришним представама - учешће на маскенбалу	Одељењски старешина, родитељи, Ђачки парламент
Спортске активности	- организовање кроса „Трка за срећније детињство“ - такмичења у оквиру разреда - ходање и трчање у природи	Одељењски старешина, родитељи, Ђачки парламент

6.7 ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Циљ програма професионалне оријентације је да оспособи младе људе за активан и одговоран приступ у процесу доношења одлуке о избору будућег занимања и даљег школовања, полазећи од разноврсних активности у настави и ван ње, које помажу ученицима у усвајању знања, развијању вештина и прихватању вредности неопходних у процесу идентификација сопствених особина, способности, интересовања, прикупљања информација о занимањима, могућностима школовања, а ради одговорног доношења одлуке о избору будуће школе, занимања и даљег школовања.

Теме/садржаји	**Активности/начин реализације**	**Разред**
Самоспознаја	Представљање врста делатности ученицима Кроз реализацију програма редовне наставе Кроз реализацију ваннаставних активности Самоспознаја – кроз радионице За родитеље и децу – Моја очекивања	**I,II,III,IV**
Информисање о занимањима и каријери	Информисање кроз реализацију програма редовне наставе Информисање кроз реализацију ваннаставних активности Међу одељенска такмичења Сусрети са реалним занимањима- ко све ради у школи и у окружењу школе	
Упознавање са путевима образовања	Упознавање кроз радионице Дискусије занимања родитеља Осврт на начин размишљања	

Теме/садржаји	**Активности/начин реализације**	**Разред**

Самоспознаја	Представљање програма и портфолија за ученике Кроз реализацију програма редовне наставе Кроз реализацију ваннаставних активности У свету интересовања У свету способности Увиђање смисла рада у човековом животу Самоспознаја – Шта ћу бити кад порастем Тимски рад или самостални рад За родитеље и децу – Моја очекивања	**V**
Информисање о занимањима и каријери	Слика савременог света рада Прикупљање и начин обраде информација о погодним занимањима Повезивање интересовања са занимањима Путеви образовања и каријере	
Упознавање са путевима образовања	Изражавање мишљења у професионалним ситуацијама Дискретан пут до изстицања Осврт на начин размишљања	

Теме/садржаји	**Активности/начин реализације**	**Разред**
Самоспознаја	Представљање програма и портфолија за ученике Кроз реализацију програма редовне наставе Кроз реализацију ваннаставних активности У свету интересовања Пут способности У свету вредности Самоспознаја – у очима других Какав сам у тиму Мој тип учења Ја за пет година За родитеље и децу – Моја очекивања	**VI**
Информисање о занимањима и каријери	Слика савременог света рада Прикупљање и начин обраде информација о опционим занимањима Повезивање кравалитета и интересовања са занимањима Путеви образовања и каријере	
Упознавање са путевима образовања	Кораци у процесу доношења професионалних одлука Понашање у професионалним ситуацијама (интервјуима) Дискусија сусрета са експертима у нашој школи Информисање	

Теме/садржаји	**Активности/начин реализације**	**Разред**
Самоспознаја	Представљање програма и портфолија за ученике Кроз реализацију програма редовне наставе Кроз реализацију ваннаставних активности У свету интересовања У свету вештина и способности Пут способности У свету вредности Самоспознаја – аутопортрет У очима других Какав сам у тиму Мој тип учења Ја за десет година	**VII**

	За родитеље и децу – Моја очекивања	
Информисање о занимањима и каријери	Слика савременог света рада Прикупљање и начин обраде информација о школама и занимањима Повезивање области рада са занимањима Путеви образовања и каријере	
Упознавање са путевима образовања	Припрема за интервју Спровођење интервјуа Припрема сусрета са експертима у нашој школи Експерти у нашој школи Осврт на резултате информисања	
Реални сусрети са светом рада	Посета средњој школи Посета предузећу/установи Евалуација програма ПО за 7.раз.	

Теме/садржаји	**Активности/начин реализације**	**Разред**
Самоспознаја	Представљање програма и портфолија за ученике Кроз реализацију програма редовне наставе Кроз реализацију ваннаставних активности У свету интересовања Графикон интересовања О стереотипима У свету врлина и вредности Самоспознаја – то сам ја Какав сам на први поглед Моја очекивања; За родитеље и децу – Моја очекивања - колаж	**VIII**
Информисање о занимањима и каријери	Слика савременог света рада и кључне компетенције за занимање Образовни профили у средњим школама Мрежа средњих школа Захтеви занимања – способности и контраиндикације Сазнајем са интернета куда после ОШ Путеви образовања и каријере	
Упознавање са путевима образовања	Припрема и спровођење интервјуа Опис занимања помоћу мапе ума Критеријум за избор школе; Испитивање ставова Избор занимања и приходи Оријентација ствара јасну слику Опис занимања уз помоћ мапе ума на родитељском састанку	
Реални сусрети са светом рада	Припрема за реалне сусрете Остварујемо учење путем реалних сусрета Документација за реалне сусрете Рефлексија учења у оквиру реалних сусрета	
Доношење одлуке о избору школе и занимања	Обука за конкурисање На разговору у предузећу; Моја одлука о школи и занимању Саветодавни рад; За родитеље и децу – стилови васпитања наших родитеља	

6.8 ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ образовно-васпитног рада је развијање свестране личности, оспособљење да брине за сопствено здравље, здравље своје породице, ближе околине и шире друштвене заједнице. Школа

ће у оквиру одговарајућих предмета и других садржаја овом виду васпитања посветити потребну пажњу.
Основна здравствена заштита наших ученика се остварује у Школском диспанзеру Клиничког центра Крагујевац. Сарадња са педијатријском службом ће се одвијати кроз вршење редовних систематских прегледа, вакцинације и кроз предавања која ће реализовати лекар или спољни сарадник. Стручни органи наше школе ће пратити и анализирати податке о здравственом стању ученика и на основу тога предузимати кораке превенције и корекције.
Према посебним програмима реализоваће се едукација ученика и родитеља у овој области. Програми су конципирани на два нивоа: за ученике млађих разреда и ученике старијих разреда. Планира се и сарадња са Црвеним крстом у циљу едуковања ученика, наставника и родитеља у борби против болести зависности.
Програм који смо конципирали представља јединствену васпитно-образовну област чији се задаци не могу остваривати у оквиру само једног предмета или активности,а све са циљем да ученици овладају знањима,развију вештине и формирају ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу,физичком вежбању и здравим животним навикама.

Теме/садржаји	**Активности/начини реализације**	**Разреди**
Хигијена	- Основи хигијене- предавање Црвеног крста	I и II разред
	- радионице на часовима одељењског старешине - организовање предавања од стране стручњака из Клиничког центра	I-VIII
Здрава исхрана	- предавања - радионице на часовима одељењског старешине - Nestle тест на часу физичког васпитања - организовање предавања од стране стручњака из Клиничког центра	I-V
Прва помоћ	- предавање	IV разред
Систематски прегледи	Систематски прегледи тела, зуба, вакцинације	I-VIII
Спортом до здравља	- турнири	IV разред
Здрави стилови живота Важност спорта, физичке активности и рекреације	- предавања, турнири	I-VIII VII и VIII разред
Превенција болести зависности	АЛКОХОЛИЗАМ: - радионице на часовима одељењског старешине - Форум театар	I-VIII
	ПУШЕЊЕ: - предавања и радионице на часовима одељењског старешине	I-VIII

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Превенција болести зависности	НАРКОМАНИЈА: - радионице на часовима одељењског старешине - Форум театар - предавање у Црвеном крсту - пројекција филма „ И ја имам срце “ - угледни часови „ Креативни рад на превенцији злоупотребе психоактивних супстанци “ и „ Превенција и инклузија кроз Форум театар	III -VIII VII VII и VIII IV I-VIII
	СИДА: - обележавање 1. децембра, светског дана борбе против СИДА-е – радио школа - радионице на часовима одељењског старешине	I-VIII VII
Трговина људима	- разговор на часовима ОС - радио школа - презентација на часу енглеског језика	

6.9 ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ програма социјалне заштите је унапређивање социјалног и породичног статуса ученика како би се створили оптимални услови за раст, развој и напредовање ученика и њихово равноправно укључивање у образовано-васпитни процес. Школа ће у оквиру одговарајућих предмета и других садржаја овом виду васпитања посветити потребну пажњу.

Програм социјалне заштите односи се на сарадњу са Центром за социјални рад у проналажењу могућности материјалне, безбедносне и решавања породичне проблематике, сарадњу са Црвеним крстом и реализацију кроз хуманитарне активности.

Стручни органи наше школе ће пратити и анализирати податке о здравственом и социјалном стању ученика и на основу тога предузимати кораке превенције и корекције.

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Превентивни програм и интервенције - развој безбедног окружења - активно учешће у националном систему превенције и заштите деце од свих облика злостављања и занемаривања и подршка деци из осетљивих група	Предавања, радионице Саветодавни рад са родитељима (старатељима) о правима из социјалне заштите Сарадња са Центром за социјални рад Сарадња са Црвеним крстом Организовање хуманитарних акција Помоћ у виду бесплатне наставе у природи, бесплатне екскурзије, бесплатне ужине, бесплатних уџбеника и ђачког прибора Спортска такмичења	I-VIII

- развијање вредности пријатељства, солидарности и колегијалности	Представе Музичка такмичења	

6.10 ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ програма заштите животне средине обухвата активности усмерене на развијање еколошке свести као и рационално коришћење и очување природних ресурса. Доприноси сагледавању последица до којих је дошло због човекових непромишљених активности као и подизању свести о значају заштите планете и праву будућих генерација на очувану животну средину.

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Здраво и безбедно окружење (вода, ваздух,земљишт)	Фотографисање позитивних утицаја човека у непосредном окружењу Зелене мисли (позитивни предлози) Изложбе Обележавање значајних датума (22. април-Дан планете Земље) *Литерарни радови * Ликовни радови * Изложба радова	I - VIII
Заштита природе и природних ресурса	Фотоалбуми биљака и инсеката уместо хербаријума и инсектаријума Акције сакупљања секундарних сировина (ПЕТ амбалаже и папира) Зелена патрола у школском дворишту „ Нахрани канту за отпатке"	I - VIII
Правилно складиштење и одлагање отпада	Селекција отпада (контејнери за папир, стакло, ПЕТ амбалажу) Батерије (доносимо у школу и складиштимо у посебну канту)	I - VIII
Хемијски адитиви у храни, козметици, средствима за чишћење у домаћинству (које је Е најопасније за наше здравље)	Акција сакупљања кесица од грицкалица, боца од газираних пића, бочица од парфема, крема и амбалаже од кућне хемије Израда презентација Истицање најопаснијих емулгатора на плакатима	I - VIII
Најчешћи начини смањења потрошње електричне енергије	Истицање значаја енергетске ефикасности Израда презентација и ликовних радова	I - VIII
Најчешћи загађивачи животне средине (воде, ваздуха, земљишта).	Презентације Киселе кише (оглед – биљка у сирћету) Лишајске празнине (лишајеви као биоиндикатори степена загађености животне средине)	I - VIII

Последице од загађења.		
Значај и могућности рециклирања	Старо је ново (прављење предмета од рециклираног папира) Изложба ученичких рециклираних производа	I - VIII
Предности и недостаци коришћења различитих извора енергије	Презентације ученика - Оштећење озонског омотача - Ефекат стаклене баште - Ширење пустиња - Угрожавање биодиверзитета Обележавање 5. јуна – Дана заштите животне средине - Ја и моја зелена Планета – ликовни и литерарни радови - Изложба ученичких радова	I - VIII

6.11 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Циљ: Подстицање и неговање партнерских односа са родитељима, односно другим законским заступницима ученика заснованог на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења као и подстицање активнијег учешћа родитеља у животу школе кроз правовремено информисање, саветовање, укључивање у рад органа школе, наставне и остале активности школе.

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Учешће родитеља и других законских заступника у изради школских докумената	Активно учешће родитеља/ других законских заступника ученика у изради кључних школских докумената – Развојни план школе, Школски програм, Годишњи план рада школе и други школски акти; Анализа и усвајање школских докумената на Савету родитеља и Школском одбору	I - VIII
Упознавање родитеља/других законских заступника о организацији рада школе у току школске године	Информисање родитеља/других законских заступника ученика на родитељским састанцима, Савету родитеља и Школском одбору, путем сајта школе, мејла, школских паноа о организацији рада школе у току школске године – кућни ред школе, законским регулативама, организацији обавезне, изборне, допунске и додатне наставе и ваннастваних активности; Укључивање родитеља у рад обавезних Тимова и комисија на нивоу школе као и Савету родитеља и Школском одбору	I - VIII
Размена информација о ученицима између родитеља и школе	Прикупљање информација од родитеља/других законских заступника ученикаи ученика почев од уписа уписа ученика у први разред школе па током целокупног школовања(особине, интересовања, напредовање, потреба за подршком...) путем индивидуалних разговора, родитељских састанака, комуникацијом електронским путем (телефон, сајт школе, електронска пошта)	I - VIII

Праћење постигнућа и владања ученика	Благовремено информисање родитеља о критеријумима, начинима и поступцима оцењивања, распореду писмених задатака и писмених провера и доприносу појединачних оцена закључној оцени (родитељски састанци, сајт школе, Google учионице) Обавештавање родитеља о оствареним постигнућима, напредовању, мотивацији ученика за учење и напредовање Информисање и учешће родитеља у додатним видовима подршке (допунска, додатна наставе, припремна настава, додатна образовна подршка и планови подршке за неоцењене ученике) Информисање родитеља о Законској регулативи (Правилник) која се односи на заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања; Информисање о могућностима јачања капацитета родитеља путем могућности које пружа платформа „Чувам те“. Сарадња родитеља и школе током појачаног васпитног рада,у изради и евалуацији Планова заштите, васпитно-дисциплинском поступку...	I - VIII
Саветодавни рад са родитељима/другим законским заступницима	Информисање и едукација родитеља (начини успешне сарадње са школом, адаптација ученика, професионална оријентација, препоруке за боље напредовање ученика, заштита ученика од насиља, карактеристикама и изазовима различитих развојних фаза ученика, на тему васпитних стилова родитеља...) путем родитељских састанака, индивидуалних састанака, саветодавним радом стручне службе и одељењских старешина, представа Форум-театра	I - VIII
Активно учешће родитеља/старатеља у настави, ваннаставним и ваншколским активностима	Отворена врата школе Посете часовима свих облика рада са ученицима: обавезна, изборна, додатна, допунска настава и ваннаставне активности Учешће родитеља/других законских заступника у ваншколским активностима: школске манифестације, приредбе, прославе, излети, вашари, хуманитарне акције,екскурзије, професионална оријентација... Међународна просветна сарадња путем међусобних посета наших и ученика из Румуније и Чешке	I - VIII
Вредновање квалитета рада	Учешће родитеља/других законских заступника у праћењу и унапређивању (анкете, упитници, разговори, писани	I - VIII

школе	коментари и запажања) квалитета образовно-васпитног процеса	
Учешће родитеља/старатеља у промовисању рада школе	Гостовања на ТВ Текстови у штампаним медијима Објављивање брошура, приручника, књига...	I - VIII

6.12 ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Циљ: Развијање свеобухватне сарадње школе и локалне самоуправе која је од обостране важности. Коришћење свих расположивих ресурса из локалне самоуправе у циљу обезбеђивања и унапређивања квалитета рада школе.

Теме/садржаји	Активности/начини реализације	Разреди
Обезбеђивање материјално-техничких услова	Сарадња са Локалном самоуправом у циљу награђивања успешних ученика; сарадња у циљу изградње и реализације капиталних инвестиција; разматрању финансијког плана; обезбеђивање средстава за бесплатан превоз запослених и ученика	I - VIII
Стручно усавршавање наставника и стручних сарадника	Сарадња са Центром за стручно усавршавање, као и другим основним и средњим школама у окружењу	I - VIII
Сарадња са установама културе	Организоване посете позоришту, библиотеци, биоскопу, музејима, изложбама према оперативном плану који је саставни део ГПРШ; Сарадња са институцијама које организују конкурсе, културне манифестације (карневали, приредбе)	I – VIII
Сарадња са локалним институцијама у подршци ученицима и њиховим породицама	Сарадња са Домом здравља, здравственим службама, Развојним саветовалиштем Сарадња са Центром за социјални рад, Центром за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, Црвеним крстом, Интерресорном комисијом, ромским невладиним организацијама, канцеларијом AIESEC-а, Канцеларијом за младе у циљу едукације (трибине, предавања...) и пружању разних видова подршке ученицима и њиховим породицама (здравствене, материјалне, правне, саветодавне...)	I – VIII

Сарадња са фукултетима, другим основним и средњим школама, образовним установама	- Коришћење могућности које школа пружа као установа „Вежбаоница“ - Коришћење капацитета Универзитета за реализацију додатне наставе, проширених и продубљених програма наставе и учења (ИОП3) - Пружање примера добре праксе у вези са начином пружања додатне подршке ученицима (инклузивно образовање) - Уступање простора ФИЛУМУ - Сарадња са средњим школама на пољу професионалне оријентације ученика - Учешће у реализацији Фестивала науке - Сарадња са истраживачком станицом „Петница“, Центром за рад са талентованом децом, математичке радионице, школама цртања	I – VIII

6.13 ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Сва одељења од првог до шестог разреда реализују једнодневне екскурзије, а одељења седмог и осмог разреда дводневну екскурзију у току школске године.

ЕКСКУРЗИЈЕ

Циљ екскурзије, као облика образовно – васпитног рада је упознавање ученика с појавама и односима у природној и друштвеној средини, упознавање с културним, историјским и духовним наслеђем и привредним достигнућима.

Задаци екскурзије су:

- проучавање објеката и појава у природи
- уочавање узрочно – последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима
- развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика
- упознавање начина живота и рада људи појединих крајева
- развијање позитивних односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, развијање позитивних социјалних односа
- схватање значаја здравља и здравих стилова живота
- подстицање испољавања позитивних емоционалних доживљаја и импресија према крају који обилазе и упознају

Разред: ПРВИ

Време	Релација	Начин остваривања
Мај / јун	**Крагујевац-Београд-Авала-Крагујевац: Авалски торањ , Храм Светог Саве, зоолошки врт, Калемегдан**	Посета авалском торњу, храму Св.Саве, зоолошком врту, споменику „Победник“ ; посматрање река, вожња возићем (обилазак тврђаве), боравак у парку.

Разред: ДРУГИ

Време	Релација	Начин остваривања
Мај /јун	**Крагујевац-Београд- Крагујевац:** Етнографски музеј **, Музеј ваздухопловства, Ада Циганлија (Савско језеро)**	Посете музеју, посета Ади, вожња возићем (обилазак Савског језера, са Аде Циганлије, преко Макиша, до Аде)

Разред: ТРЕЋИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
Мај /јун	**Крагујевац-Крушевац-Манастир Љубостиња-Врњачка Бања-Крагујевац (музеј, црква Лазарица, кућа Симића, извори, парк)**	Посете музеју (и галерији), цркви и споменику кнезу Лазару, споменику, шетња градом до фонтане, посета манастиру, изворима „Снежник“ и „Језеро“, вожња возићем (обилазак бање), боравак у природи

Разред: ЧЕТВРТИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
мај /јун	**Крагујевац-Топола-Орашац-Марићевића јаруга-Рисовача-Аранђеловац-Крагујевац (црква Светог Ђорђа и Петрова кућа на Опленцу, Карађорђев конак и црква, музеј, извор, Парк мермерних скулптура)**	Посете цркви, Петровој кући, Карађорђевом конаку и цркви, посета пећини, музеју (и галерији), извору „Књаз Милош“, шетња парком, боравак у природи, посета кући Ђорђа Петровића и краља Петра I Карађорђевића

Разред: ПЕТИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
мај /јун	**Крагујевац-Чегар-Ниш-Нишка бања-Крагујевац**	Обилазак Чегра, Ћеле куле, тврђаве и Нишке бање.

Разред: ШЕСТИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
мај /јун	**Крагујевац- Манастир Жича- Манастир Студеница- Врњачка Бања-Крагујевац**	Обилазак манастира Жиче и Студенице, извора и парка у Врњачкој Бањи.

Разред: СЕДМИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
мај /јун	**Крагујевац- Мокра гора - Златибор- Сирогојно- Овчар бања-Крагујевац**	Обилазак Мокре горе, Златибора, Сирогојна и Овчар бање.

Разред: ОСМИ		
Време	**Релација**	**Начин остваривања**
мај /јун	**Крагујевац -Крушедол - Сремски Карловци - Нови Сад -Суботица - Палић -Бечеј- Крагујевац .**	Обилазак Крушедола, Сремских Карловаца, Новог Сада, Суботоце, палићког језера и Бечеја.

6.14 НАСТАВА У ПРИРОДИ

Сва одељења од првог до четвртог разреда факултативно ће организовати седмодневни боравак у оквиру **Наставеу природи**.
Настава у природи пружа могућности интердисциплинарног повезивања садржаја различитих наставних предмета и других ваннаставних активности. Планирање садржаја овог облика рада врши се на основу наставних програма обавезних и изборних наставних предмета из којих се издвајају они садржаји који су погодни за остваривање циљева и задатака наставе у природи, а одговарају условима у којима се она реализује. У самим наставним програмима за поједине предмете могу се наћи садржаји који експлицитно или имплицитно упућују на погодност овог облика образовно - васпитног рада (српски језик, свет око нас, природа и друштво, физичко васпитање, ликовна култура, музичка култура, чувари природе, народна традиција, грађанско васпитање.....).
Циљеви:
• очување, подстицање и унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилног психо-физичког и социјалног развоја;
• социјализација ученика и стицање искуства у колективном животу, уз развијање толеранције и одговорног односа према себи, другима, окружењу и културном наслеђу;
• проширивање постојећих и стицање нових знања и искустава о непосредном природном и друштвеном окружењу;
• развијање еколошке свести и подстицање ученика на лични и колективни ангажман у заштити природе;
Задаци:
• побољшање здравља и развијање физичких и моторичких способности ученика;
• задовољавање основних дечијих потреба за кретањем и игром;
• подстицање самосталности у процесу стицања знања кроз непосредне истраживачке задатке;
• развијање свести о потреби заштите, неговања,чувања и унапређивања природне и животне средине и изграђивање еколошких навика;
• упознавање природно-географских,културно-историјских знаменитости и лепоте места и околине

Разред: ПРВИ

Време	Место	Начин остваривања
друга половина маја	**Соко Бања** „ Бањица“	Путовање до бање (уочавање облика рељефа), посета излетишту Лептерија, планини Озрен, водопаду Рипаљка, утврђењу Соко град, шетња и упознавање околине, по насељу, до Турског купатила

Разред: ДРУГИ

Време	Место	Начин остваривања
мај	**Тара** „Бели бор“	Путовање до планине Тара (уочавање облика рељефа), шетња и упознавање околине - до Заовинског језера, тепих ливаде, чека, до метеоролошке станице

Разред: ТРЕЋИ

Време	Место	Начин остваривања
мај	**Златибор** „Голија“	Путовање до Златибора (уочавање облика рељефа и вода), шетња и упознавање околине (језеро Партизанске воде, «Краљевски конаци», хотели «Палисад» и «Ловћен», Студентско одмаралишти и стационар «Чигота», метеоролошка станица, хотел «Југопетрол», споменика и хотели «Зеленкада» и «Олимп»), шетња до викенд насеља и вожња возићем

Разред: ЧЕТВРТИ		
Време	**Место**	**Начин остваривања**
прва половина марта	**Копаоник,** крагујевачко одмаралиште	Путовање до Копаоника (уочавање облика рељефа и вода), шетња и упознавање околине, шетња до Сунчаних врхова: «Конака», „Јатових апартмана“, хотела „Атлас“, метеоролошке станице и хотела, «Путник», шетња до хотела, «Гранд» и ски-стазе Караман гребен, врх Гобеља, Панчићев врх, Марковог камена, одмаралишта «Ртањ» и ски-стаза Мали Караман и Марине воде, обука скијања, клискање, игре на снегу

Припремање и реализацију наставе у природи организују одељењске старешине од првог до четвртог разреда.

Постоји могућност извођења летовања и зимовања, у зависности од интересовања ученика.

Васпитаче одређује Наставничко веће и према понудама које добије, опредељује се за место и објекат боравка, уз претходну сагласност Савета родитеља и упознавање Школског одбора.

6.15 ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Циљ: Стручни сарадник – школски библиотекар, својим стручним ангажовањем, доприноси остваривању и унапређивању образовно-васпитног рада у установи у складу са циљевима и принципима образовања и васпитања и стандардима постигнућа ученика дефинисаних Законом о основама система образовања васпитања, као и посебним законима.Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечко-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања.
Подстиче промовисање читања и самосталност ученика у учењу. Даје свој допринос развоју информационе писмености (медијске и информатичке) за ученике и наставнике. Остварује сарадњу и заједничко планирање активности наставника, школског библиотекара и локалне самоуправе. Обезбеђује електронске изворе и приступ ка њима, што омогућава ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања датих информација и перманентност учења током читавог живота.

Теме/ садржаји	**Активности /начини реализације**	**Разреди**
Уређење и опремање школске библиотеке и читаонице	- Набавка нових књига - Организовање акције „Поклон књиге библиотеци“ - Стварање пријатног места за рад – уређење читаонице и библиотеке - Ревизија библиотеке	I - VIII
Информатичко оглашавање	- Вођење аутоматизованог библиотечког пословања - Припремање и слање прилога о акцијама библиотекеза сајт школе -Ажурирање фејсбук странице библиотеке	I - VIII
Литерарни и ликовни конкурси	-Обавештавање, прикупљање радова и слање на конкурсе -Слање радова за „Дечје искре“	I - VIII
Креативност	-Дан просветних радника и рођење Вука	

ученика у обележавању важних датума	Карађића - 8.11. -Међународни дан матерњег језика - 21.2. -Светски дан дечје књиге - 1.4. - Светски дан књиге – 23.4. - Дан Ћирила и Методија – 24.5.	I - VIII
Припремање и организовање културних активности школе	-Организовање књижевних сусрета и промоција књига -„Вече музике и поезије“ (ученици инструменталисти, аутори поезије, балерине) -„Запевајмо и заиграјмо“ (плесачи и солисти певачи) -Галерија ученичких радова - Организовање пријема ђака првака у школску библетеку	I - VIII
Развијање позитивног односа према читању и неговање лепог и изражајног читања	- Организовање пријема ђака првака у школску библетеку - Организовање часова читања и казивање стихова - Организовање школског такмичења у читању - Организовање школског такмичења у рецитовању	I - VIII

6.16 ОСТВАРИВАЊЕ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА

Општи циљ Школског развојног плана : **Унапређивање квалитета живота и рада школе са циљем развоја кључних компетенција за целоживотно учење. Обезбеђивање услова за целовит развој сваког ученика.**

Специфичн циљеви дела Школског развојног плана су:

-Квалитет наставе остварује се процесом учења на часу, прилагођавањем потребама ученика и праћењем и оцењивањем које је у служби напредовања, са посебним акцентом на развој компетенција.

-Квалитет знања ученика подиже се у односу на исходе предмета је у складу са њиховим могућностима и потребама. Побољшање резултата ученика на завршном испиту

-Обезбедити да школа буде, као и да сви ученици имају једнаке услове за рад, учење и развој у складу са потребама. Ученици из осетљивих група и надарени ученици посебно су стимулисани да напредују
-Школа је препознатљива као центар иновација и образовне изузетности.

-Унапређивање професионалних капацитета и компетенција свих запослених и унапређивање и адекватно коришћење материјално-техничких ресурса у циљу развоја школе кроз систем праћења и вредновања квалитета рада.

6.17 ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Активности и обавезе лица за безбедност и здравље на раду	**Обавезе послодавца**	**Учесници и извршиоци**	**Време реализације**
Измене и допуне акта о процени ризика	Обезбедити благовремени увид у измену документације која се односи на рад	Служба општих и правних послова	Током школске годин**е**
Планирање, избор, коришћење и одржавање средстава за рад, опасних материја и средстава и опреме за личну заштиту на раду	Обезбедити благовремени увид у постојеће стање и планиране потребе	Служба одржавања, предметни наставници(хемија, техничко...)	Током школске годин**е**
Опремање и уређивање радних места (набавка нових средтава за рад, измене у организацији рада и наставе)	Обезбедити благовремени увид у постојеће стање, планиране потребе и новонастала стања	Служба одржавања, предметни наставници(хемија, техничко...)	Током школске годин**е**
Превентивна и периодична испитивања услова радне околине	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Служба одржавања, предметни наставници(хемија,	Током школске годин**е**

		техничко...), овлашћена установа	
Превентиви и периодични Прегледи и испитивање опреме за рад	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Службаодржавања, предметни наставници(хемија, техничко...), овлашћенаустанова	Током школске годин**е**
Мере за побољшање услова рада(унапређење комуникације са ученицима, запосленима и родитељима,увођење књиге предлога од стране посетилацаи родитеља за унапређење целокупног система заштите и безбедности) Упознавање Савета родитеља са спроведеним и планираним мерама БЗНР	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР и запослених	Служба одржавања	Током школске годин**е**
Оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад	Благовремено обавештавање лица за БЗНР, пре ступања на рад запосленог	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Припрема упустава за безбедан и здрав рад	Израда нових упустава за безбедан рад са новом опремом и њихово истицање	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Забрана рада на радном месту, или употребе средстава за рад	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Сарадња и координација са службом медицине рада	Омогућити обуку за пружање првемедицинске помоћи за најмање једног запосленог у смени, а по могућству и за све запослене	Лице за безбедност и здравље на рад, Завод за јавно здравље	Током школске године
Евиденције у области безбедности и здравља на раду послодавца	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР и запослених	Служба општих и правних послова, лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Опис редовних активности лица за БЗРН и послодавца са предложеним терминима спровођења			
Провера исправности и присутности ПП опреме и ознака путева евакуације	Омогућити периодично одржавање истих, као и услове за унапређење система заштите од пожара(пројектовање система за рану дојаву пожара и израда истог)	Лице за безбедност и здравље на раду и овлашћене установе	Током школске године

Обука запослених за ПП заштиту	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Лице за безбедност и здравље на раду и овлашћене установе	Током школске године
Реализација вежбе евакуације запослених и ученика у ванредним ситуацијама (пожар, природна катастрофа и сл.)	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Лице за безбедност и здравље на раду и овлашћене установе	Током школске године
Набавка и опремање сандучића за средства прве помоћи	Обезбедити набавку	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Обезбеђење равних, сувих и неклизајућих подних површина у целокупном простору школе	Обезбедити одржавање и поправку истих	Служба одржавања	Током школске године
Обезбеђење довољне проветрености темперираности и осветљености свих просторија школе	Обезбедити одржавање	Служба одржавања	Током школске године
Набавка нових средстава личне заштите на раду за све запослене, као и континуирана замена постојећих СЛЗ услучајевима када су оштећени (вођење евиденције о спроведеним мерама)	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Планирање, пројектовање и контрола реализације нових инвестиција	Омогућити присуство лица за БЗНР у свим фазама реализације инвестиционог и интервентног одржавања	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године
Редован, свакодневни обилазак школског простора	Омогућити реализацију истих на захтев лица за БЗНР	Лице за безбедност и здравље на раду	Током школске године

Напомена: Све побројане активности представљају скуп континуираних активности лица за БЗНР и послодавца, које се реализују често и као интервентне у складу са новонасталим ситуацијама, те су као такве део процеса који траје и непрестано се развија и није их могуће рашчланити на месечне или кварталне активности.

ПРОГРАМ ПРИПРЕМЕ УЧЕНИКА ЗА ЗАВРШНИ ИСПИТ

Циљ програма: Постизање квалитета образовних постигнућа сваког ученика у односу на прописане стандарде постигнућа и индивидуалне циљеве/исходе учења.

Програмом припреме ученика за завршни испит школа настоји да:

- уједначи квалитет припремне наставе на нивоу стручних већа/ одељења;
- унапреди процес учења ученика и квалитет наставе путем праћења напредовања ученика кроз заједничке, јасно дефинисане и свима доступне критеријуме оцењивања
- дефинише све релевантне изворе материјала за припрему ученика (уџбеници, додатна литература, еВежбаоница, линкови ка садржајима, тестовима за проверу знања)
- креира механизме и инструменте за ученичку самопроцену и постављање индивидуалних циљева;
- повеже програм допунске/додатне наставе, програм професионалне оријентације са припремном наставом;
- унапреди различите поступке мотивације ученика за похађање припремне наставе;
- унапреди наставу применом е-алата у функцији диференцирања и индивидуализације наставе;
- унапреди дијагностичко и формативно оцењивање ученика

Стручна већа планирају, реализују, вреднују и унапређују програм припреме ученика за завршни испит на основу:

- Анализа извештаја о постигнућима ученика на завршном испиту које припрема Завод за вредновање квалитета / анализа на нивоу самих стручних већа за област предмета који се полажу на завршном испиту

- Иницијалних процена редовне наставе

- Формативног и сумативног праћења напредовања ученика

- Праћења напредовања ученика не само на редовној него и допунској и додатној настави

- Анализа резултата школских интерних тестирања ученика а по узору на завршни тест

- Анализа резултата пробног теста

Припрему ученика за полагање завршног испита школа организује током другог полугодишта осмог разреда а посебно десет дана пре полагања самог завршног испита у трајању од најмање два часа дневно из предмета који су обухваћени полагањем.
Сви наставници који реализују припремну наставу у школској години су тим који заједно дефинише глобални план припремне наставе који се базира на наставним плановима и програма на основу којих се издвајају кључни појмови припремне наставе. Глобални планови садрже преглед тема, оквирни број часова, динамику и начин реализације, праћење ефеката и извештавање о реализованој припремној настави. Прилагођавања специфичним потребама одељења или ученика видљива су у оперативним плановима и педагошкој документацији сваког наставника посебно.

7. ШКОЛСКИ ТИМОВИ И СТРУЧНИ АКТИВИ

7.1 ШКОЛСКИ ТИМОВИ И СТРУЧНИ АКТИВИ УТЕМЕЉЕНИ У ЗАКОНУ

У школи активно раде тимови и стручни активи утемељени у закону:
1. Стручни актив за развојно планирање
2. Стручни актив за развој школског програма
3. Тим за самовредновање
4. Тим за инклузивно образовање
5. Тим за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања
6. Тим за обезбеђивање квалитета и развој установе
7. Тим за развој међупредметних компетенција и предузетништва
8. Тим за професионални развој
9. Тим за одржавање сајта школе
10. Тим за пројекат " Еко школа "

7.2 ШКОЛСКИ ТИМОВИ И КОМИСИЈЕ У СКЛАДУ СА СТАТУТОМ ШКОЛЕ

У складу Статута школе делују следећи тимови и комисије :
1. Тим за превентивне активности ради очувања психофизичког здравља деце
2.Тим за међународну просветну сарадњу и пројектно планирање
3. Тим за маркетинг школе
4. Тим за менторски рад
5. Тим за професионалну оријентацију
6. Тим за израду Годишњег плана рада школе

1. Комисија за културну и јавну делатност школе
2. Комисија за утврђивање дневног реда родитељских састанака
3. Комисија за школску кухињу

8. ПРОЈЕКТИ

У процесу реформисања образовања од 2002.год. до данас, у нашој школи су реализовани бројни пројекти којима су у континуитету унапређиване све области живота и рада, као што су: развојно планирање, самовредновање, превенција насиља, професионална оријентација, инклузивно образовање, професионални развој наставника, тимски рад, развој ваннаставних активности, међународна просветна сарадња, ученички активизам и предузетништво.

До скорашња епидемиолошка ситуација, изазвана Корона вирусом, онемогућила је наше деловање, у поменутом смислу.

8.1 ШКОЛА ВЕЖБАОНИЦА

У току школске 2013/2014 године школа је учествовала у пројекту **„Развионица – Подршка развоју људског капитала и истраживању – Опште образовање и развој људског капитала“**. Носилац пројекта било је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије уз

финансијску подршку Европске уније. Пројекат је био усмерен на обуку наставника за примену Националног оквира курикулума – Основе учења и наставе и развој школа – вежбаоница.

Релизацијом активности у овом пројекту школа је постала фунционална вежбаоница за стручну праксу студената за образовање наставника, центар иновација у образовно-васпитном раду и центар за професионални развој наставника и школа.

У школи је промовисано укупно 30 ментора и то: 17 наставника, 10 професора разредне наставе, 2 школска психолога-педагога и директор школе. Школа има координатора студентске праксе, посебан простор за консултације студената и ментора, размену искустава и идеја као и савремену опрему за остваривање наставе и учења. У школи функционише Тим за менторски рад који планира и прати реализацију студентска праксе. Студентска пракса обухвата све аспекте васпитног и образовног рада у установи. Детаљан програм рада студената на пракси заједнички развијају наставници високошколских установа, кординатор, ментори и студенти.

У школи се реализује пракса студената са следећих факултета: Природно математички – групе биологија, математика, физика, ФИЛУМ-- ликовна и музичка уметност, Педагошки факултет из Јагодине.

Школа испуњава и услов за Модел школу, остварује изузетне резултате у образовном и васпитном раду, нарочито доприноси унапређивању образовне и васпитне праксе у скаладу са општим принципима и циљевима образовања и васпитања.

8.2 ИНКЛУЗИВНИ ПРИСТУП

Свим ученицима којима је потребна додатне подршка услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоће у учењу, ризика од раног напуштања школовања, наша школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, прилагођава начин остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуално образовног плана.

Ученику који постиже резултате који превазилазе очекивани ниво образовних постигнућа, школа обезбеђује прилагођавање начина остваривања школског програма и израду, доношење и остваривање индивидуално образовног плана.

Школа се, још давне 2010. године, у оквиру остварења својих развојних циљева укључила у Пројекат **„Пружање унапређених услугана локалном нивоу“ ДИЛС** у партнерству са Министарством просвете, а уз подршку Светске банке. Активностима у оквиру овог пројекта школа је унапређивала инклузивно образовање пружајући неопходну и адекватну подршку деци са сметњама у развоју, деци из осетљивих група, нестимулативних и сиромашних породица. На основу постигнутих резултата и добре праксе у раду са ученицима школа је своју инклузивну праксу и политику наставила да развија кроз нове пројекте као што су Пројекат **„Унапређивање образовања у Србији кроз развој Мреже подршке инклузивном образовању“** у партнерству са УНИЦЕФом и Министарством просвете, науке и технилошког развоја, у школској 2012/2013 години. Школа је препозната као модел школа добре инклузивне праксе па је наставила активан развој и укљученост у рад **Мреже подршке инклузивном образовању (МИО)** на нивоу Републике Србије. У оквиру рада МИО реализовали смо око 40 струдијских посета школама из целе Србије са којима смо размењивали искуства у раду и заједно учили.

Свој рад у овој области настављамо и у школској 2018/2019 години активним учешћем у пројекту **„ Унапређивање образовања у Србији кроз јачање компетенција Мреже подршке инклузивном образовању и других запослених за инклузивно образовање“** у сарадњи са Министартвом просвете, науке и технолошког развоја и УНИЦЕФ-ом.У школској 2017/2018 години школа се укључила у **истраживање „Психолошка транзиција наставника у контексту инклузивне**

образовне политике“ које спроводи Центар за образовне политике, а које се наставља и у току школске 2018/2019.

Школа негује приступ који уважава индивидуалне способности сваког ученика и труди се да организује наставне и ваннаставне активности у складу са тим. Циљ је да сваки ученик добије адекватну подршку и развије своје могућности и интересовања у највећој могућој мери.

8.3 МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Основна школа „Милутин и Драгиња Тодоровић“ има дугогодишњу, успешну сарадњу са школама из Чешке и Румуније.

Са школом “Михаил Еминеску“ из Пирештија сарађујемо пуних 17година, од 2005. године. Више од 100 ученика је путовало у Питешти и више од 2/3 запослених. Такође исто толико гостију смо, са задовољством, угостили. Сваке године су деца са својим другарима из иностранства и наставницима радила креативне задатке на различите теме- екологија, поезија, фолклор и традиција различитих земаља..... Заједно су присуствовали Великом школском часу у Крагујевцу и Симфонији лала у Питештију.

Дугогодишња пословна сарадња је прерасла у искрено пријатељство наших ученика и запослених, тако да је, прошле године, делегација наших ученика и наставника имала част да им хор рунунских ученика изведе песму „Тамо далеко“ на српском језику.

Са школом из Слоупа из Републике Чешке сарађујемо пуних 14година. Са њима смо, такође, сарађивали на разним, интересантним пројектима. Заједно смо учествовали на дефилеу за Дан града и разним другим манифестацијама. Преко 200 наших ученика је путовало у Чешку у пратњи својих наставника.

Активно сарађујемо са вртићем „Алтина“ из Питештија, што је прилика и за наше најмлађе ђаке, прваке и другаке да отпутују у Питешти.

Овим путовањима награђујемо наше најбоље ученике, учеснике разних смотри и такм:ичења. Они тада бивају смештени у породицама својих вршњака и на тај начин упознају обичаје и традицију других народа, комуницирају на енглеском језику што има за циљ разнијане њихових комуникацијских вештина и толеранције.

9. ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања Стручног актива за развој школског програма: КВАЛИТЕТ ПРОЦЕСА НАСТАВЕ НА ДАЉИНУ

(период: март 2020. - фебруар 2021.г.)

Како бисмо на свеобухватан начин проценили успешност реализације наставе на даљину и напредовање деце у ванредним околностима, изазване Корона вирусом, а у циљу унапређења будућег рада и квалитета online наставе, спроведено је истраживање, које је према методолошком приступу и начину прикупљања података било квантитативно.

Истраживање је спроведено фебруара 2021.год. међу наставницима (44 наставника), и ученицима (60 ученика VI, VII, и VIII разреда, одабраних случајним узорком).

Резултати добијени истраживањем, односе се на праћење рада током периода - март 2020. - фебруар 2021.год.

<u>Циљ истраживања:</u>

• Установити ставове наставника/ученика о организованом концепту наставе на даљину

• Идентификовање области у оквиру којих треба радити на унапређењу организације и реализације online наставе.

Задатак:

• На основу резултата анкете урадити анализу квалитета наставе на даљину.

Начин прикупљања података: анкетирање

За прикупљање података конципиране су анкете, (за наставнике и ученике), које су се састојале од 14/13 питања, отвореног и затвореног типа. Анкете су биле анонимне и на добровољној бази. Одговори су нам указали на обострано виђење организације наставе и ефекте учења током наставе на даљину.

Резултати анкете

44% анкетираних наставника је у потпуности задовољно квалитетом online наставе, 44% е углавном задовољно, 5% наставника је делимично задовољно и 7 % наставника није задовољно реализацијом online наставе.

50% наставника је у потпуности упућивало ученике да прате ТВ-часове, 34% је углавном упућивало , 10% делимично и 6% наставника уопште није упућивало на праћење ТВ часова.

15% наставника сматра да су ТВ часови помогли ученицима у разумевању и усвајању градива, 45% углавном мисли, 15% делимично, а 3% уопште не мисли да су ТВ часови помогли ученицима у разумевању и усвајању градива.

15% наставника тврди да су ученици активно учествовли у раду на Google учионици, 66 % углавном, 16% делимично и 3% тврди да ученици уопште нису активно учествовали у раду на Google учионици.

33% наставника је у потпуности задовољно начином комуникације са ученицима током online наставе, 57% углавном, 5% делимично и 5% уопшто није задовољно комуникације са ученицима током online наставе.

10% наставника је мишљења да су ученици самостално одговарали на захтев током online наставе, 44% углавном мисли, 39% делимично и 44% уопште не мисли да су ученици самостално одговарали на захтеве током online наставе.

55% наставника се у потпуности слаже да су садржаји који су постављали на Google учионици помогли ученицима у разумевању и усвајању градива, 35 % се углавном слаже са тим, 7% се делимично слаже и нема ни једног наставника који мисли да им садржаји који су постављани на Google учионици нису помогли ученицима у разумевању и усвајању градива.

23% наставника у потпуности се слаже да су знања која су ученици стекли примењива, 71 % се углавном слаже, 4% делимично, а 2% наставника се уопште не слаже са тим да су знања која су ученици стекли примењива.

14% наставника је у потпуности задовољно постигнућима ученика која су остварили путем online наставе, 66 % углавном је задовољно, 18% делимично, и 2% уопште није задовољно постигнућима ученика која су остварили путем online наставе.

70 % наставника тврди да није имало потешкоћа у раду током online наставе, а 30 % наставника је имало потешкоћа у раду током online наставе.

11. Потешкоће које су имали наставници у раду током online наставе су:

- недовољна техничка опремљеност;
- оптерећеност ученика;
- незаинтереованост и несамосталност ученика током рада;
- недовољна комуникација са ученицима
- континуитет рада ученика.

Од 44 наставника, 20 наставника је дало одговор на ово отворено питање.

12.Потешкоће које суимали наставници у раду путем online наставе су превазилазили углавном сами (њих 70%) и уз помоћ информатичара (њих 30%).

13.Предлози наставника за побољшање online наставе

Од 44 наставника, 20 наставника је дало одговор на ово отворено питање.
Одговори који су нам указали на њихово виђење успешне организације наставе:

- важност комуникације између наставника и ученика, али и значај добијања повратних информација о урађеним радовима;
- важност комуникације између наставника;
- организација би била успешнија када би постојала усаглашеност наставника у одељењским већима како не би дошло до преклапања термина и када би предметни наставници поштовали распоред часова и слали материјале у предвиђеним терминима;
- виши ниво свесности код родитеља и ученика;
- више времена посветити информатичкој обуци наставника

14. Која су Ваша очекивања од Министарства просвете, уколко настава на даљину постане наша реалност?

На ово путање од 44 наставника , 21 наставник је дао одговор на ово отворено питање.
Одговори који су нам указали на њихова очекивања од Министарства просвете су следећа:

- техничка опремљеност наставника и ученика
- бесплатан интернет за ученике и наставнике
- исти услови за све наставнике у Србији
- финансијска надокнад анастваницима за овакав начин рада
- смањити обим нставних садржаја

<u>Обједињени резултати анкета</u>
Н – наставници
У – ученици
МДТ – сви анкетирани у ОШ „Милутин и Драгиња Тодоровић“

	ПИТАЊЕ	потпуно (%)			углавном (%)			делимично (%)			није (%)	
		Н	У	**МДТ**	Н	У	**МДТ**	Н	У	**МДТ**	Н	У
1.	Задовољство квалитетом онлајн наставе	44	30	**37**	44	52	**48**	5	15	**10**	7	3
2.	Упућивање на гледање / гледање ТВ	50	41	**46**	34	35	**34**	10	19	**15**	6	5

	часова											
3.	ТВ часови су помогли ученицима у разумевању и усвајању градива	15	17	**16**	45	31	**38**	15	42	**28**	25	10
4.	Ученици су активно учествовли у раду на Google учионици	15	92	**54**	66	5	**35**	16	3	**10**	3	0
5	Задовољство начином комуникације са ученицима	33	/	**33**	57	/	**57**	5	/	**5**	5	/
6	Ученици су самостално одговарали на захтеве	10	/	**10**	44	/	**44**	39	/	**39**	7	/
7.	Садржаји које су наставници постављали на Google-учионици су помогли ученицима у разумевању и усвајању градива	58	62	**60**	35	30	**33**	7	8	**7**	0	0
8.	Знања која су ученици стекли су примењива	23	17	**20**	71	52	**62**	4	29	**16**	2	2
9.	Задовољство постигнућима ученика	14	50	**32**	66	33	**50**	18	14	**16**	2	3
10.	Потешкоће у раду	30% имало		25% имало		**27% имало**		70% није имало		75% није имало		**73 % није имало**
11.	Начин превазилажења потешкоћа у раду	70% углавном сами		60% углавном сами		**65% углавном сами**		30% уз помоћ информатичара		40% уз помоћ предметног наставника, одељењског старешине		**35 % уз помоћ**
1	Потешкоће које	- недовољна техничка опремљеност										

2.	су имали у раду ученици	- оптерећеност ученика - незаинтереованост и несамосталност ученика током рада - недовољна комуникација са ученицима - континуитет у раду ученика (од 44 наставника, 20 наставника је дало одговор на ово питање отвореног типа) - техничка неопремљеност, слаба интернет конекција
13.	Предлози за побољшање online наставе ученици	- важност комуникације између наставника и ученика, али и значај добијања повратних информација о урађеним задацима - важност комуникације између наставника - усаглашеност наставника у одељењским већима, како не би дошло до преклапања термина и када би предметни наставници поштовали распоред часова и слали материјале у предвиђеним терминима - виши ниво свесности код родитеља и ученика - више времена посветити информатичкој обуци наставника (од 44 наставника, 20 наставника је дало одговор на ово питање отвореног типа) - више часова допунске и додатне наставе
14.	Очекивања од Министарства просвете, уколико настава на даљину постане наша реалност	- техничка опремљеност наставника и ученика - бесплатан интернет за ученике и наставнике - исти услови за све наставнике у Србији - финансијска надокнада настваницима за овакав начин рада - смањити обим наставних садржаја (од 44 наставника, 21 наставник је дао одговор на ово питање отвореног типа)

Анализа

Наставници су се за веома кратко време едуковали за коришћење интернет алата, апликација и платформи за online учење, са циљем постизања образовних циљева.
У највећој мери задовољни су квалитетом online наставе коју су реализовали, узевши у обзир неприпремљеност на новонастале услове рада. Углавном су упућивали ученике да прате ТВ часове, а половина испитаних сматра да су ТВ часови помогли у савладавању градива. Наставници су углавном задовољни комуникацијом и активношћу ученика на Google учионици. Мишљења су да су садржаји који су постављали, помогли ученицима у разумевању градива и да су знања која су ученици стекли примењива.

Констатоване примедбе, нису биле опште, већ су се односиле на поједине ученике, или групе ученика (што би реално било присутно и током реализације наставе у школи), и на поједине предмете и специфичне области предмета и комплексније и захтевније начине обраде садржаја, који би били једноставнији реализацијом редовне наставе, када је видљивији практичан рад ученика.
Приметна је оптерећеност ученика садржајима, који у овим условима нису смањени.
Наставници су става да је потребна већа одговорност и самосталност ученика у изради задатака.
Мишљења су да је нешто отежана комуникација и да не постоји континуитет у раду ученика, посебно када су у питању предмети са мањим бројем часова на недељном нивоу.
Ипак, наставници су у највећој мери задовољни постигнућима ученика која су остварили путем online наставе.
Оцене су да постоји недовољна техничка опремљеност и да су принуђени на коришћење сопственог интернета у сврси реализације наставе.
Потешкоће током реализације online наставе, углавном су сами превазилазили, док је мањи проценат

потражио помоћ информатичара.

Ученици су анкетом показали да су задовољни квалитетом online наставе коју су похађали, да су у највећој мери поред рада унутар Google учионица пратили ТВ часове. Става су да су садржаји који су им презентовани од стране наставника школе помогли у разумевању и усвајању градива, да су стекли примењива знања, те да су задовољни својим постигнућима, која су остварили пратећи наставу на даљину.

Присутни су били проблеми техничке природе, који су се односили на недовољан број рачунара унутар породица и повремену лошу интернет конекцију.Одређен број користио је само телефон за рад. Мањи број није имао ни ту могућност за рад.

Потешкоће током реализације online наставе, углавном су превазилазили уз помоћ родитеља, одељењских старешина и наставника.

Једини предлог испитаних ученика за побољшање online наставе, односи се на повећање броја часова допунске и додатне наставе, што намеће будућу бољу организацију рада и осмишљавање задатака, који су персонализовани и који би имали личнији значај за ученика.

НАСТАВНИЦИ	УЧЕНИЦИ
Потешкоће које су имали наставници у раду током online наставе: - недовољна техничка опремљеност - видљива оптерећеност ученика -незаинтересованост и несамосталност ученика током рада - недовољна комуникација са ученицима; пад осећаја одговорности у раду у новонасталим околностима -непостојање континуитета у раду ученика (посебно код оних предмета чији је фонд часова од 1-2 на недељном нивоу) - слаба интернет конекција	**Потешкоће** које су имали ученици у раду током online наставе: -недовољна техничка опремљеност (недовољан број рачунара у породицама са више деце школског узраста) - слаба интернет конекција
Предлози наставника за побољшање online наставе: - стална комуникација између наставника и ученика, али и значај добијања повратних информација о урађеним задацима - стална комуникација између наставника - усаглашеност наставника унутар одељењских већа, како не би дошло до преклапања термина праћења наставе -поштовање распореда часова предметних наставника и слање материјала у предвиђеним терминима - освестити родитеље и ученике да је једнако важан овај вид наставе - више времена посветити информатичкој обуци наставника	**Предлози** ученика за побољшање online наставе: - више часова допунске и додатне наставе

Очекивања наставника од Министарства просвете, уколико настава на даљину постане наша реалност: -добра техничка опремљеност наставника и ученика - бесплатан интернет за ученике и наставнике - исти услови за све наставнике у Србији -финансијска надокнада наставницима за овај начин рада - смањивање обима наставних садржаја	– питање није било понуђено ученицима /

Закључак

Резултати анкета говоре да је настава на даљину, током посматраног периода- март 2020.-фебруар 2021.г. била добро организована, да су наставници уложили труд да испуне и помире све захтеве који су пред њих постављени, како би постигли очекивано.

Тешкоће са којима су се сусретали, биле су у том моменту премостиве и невидљиве за ученике, и нису због умешности и сналажљивости наставника утицале на наставни процес у негативном смислу.

Оно што је извесно је да су упркос мањих потешкоћа (неких и обостраних), обе стране биле задовољне квалитетом наставе на даљину и ефектима процеса учења, који су довели до добрих ученичких постигнућа.

Искушења, пред којима су опет, наставници били стављени, била су многобројна...Од „ласерске“ едукације за коришћење платформи за online учење, отежаног оцењивања и дилеме како адекватно вредновати знања у online окружењу, у одсуству непосредног контакта, како ваљано управљати временом, до мотивације ученика у сваком моменту.

Ништа мање лака није била ни улога ученика, имајући у виду нужност прихватања свих новина, а у недостатку живе инструкторске речи и помоћи наставника, које је овај вид наставе наметнуо.

Претходно поменути предлози наставника/ученика за побољшање online наставе, послужиће у сврси неког наредног планирања овог вида наставе, како би се рад унапредио, а достигли сви циљеви образовања.

Оно што је извесно, остајемо богатији за једно искуство више, у нади да ћемо у најскоријој будућности превазићи постојеће проблеме.

Стручни актив за развој школског програма

10. ПРИЛОЗИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

ТЕМАТСКИ ДАНИ

Предложене тематске дане наставнициреализују током првог образовног циклуса, а у складу са потребама и интересовањима ученика сваког конкретног одељења.

ПОЗДРАВ ЈЕСЕНИ

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, музичка култура,ликовна култура, физичко васпитање,од играчке до рачунара,народна традиција,..
Активности: Текстови о јесени, писање састава о јесени, решавање текстуалних задатака са темом јесен,одлике јесени, понашања људи , биљака и животиња у јесен, сликање ,вајање на тему јесен,шетња кроз природу, трчање по лишћу, прављење презентације на тему јесени,обичаји у прошлости везани за јесен....
Термин: последња недеља септембра
Трајање: два, три наставна дана

ОКТОБАР У КРАГУЈЕВЦУ-ВЕЛИКИ ШКОЛСКИ ЧАС

Предмети: српски језик,природа и друштво, ликовна култура, физичко васпитање, од играчке до рачунара
Активности: Текстови о Шумарицама ,шетња до спомен парка, истраживање интернета о теми ,,21.октобар у Крагујевцу", цртање, вајање споменика,писање ,песама на тему,..
Термин: 21.октобар или у току те радне недеље
Трајање: један наставни дан

ВУК СТЕФАНОВИЋ - КАРАЏИЋ

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, од играчке до рачунара, народна традиција,физичко васпитање
Активности: Читање текстова о Вуку, значај Вуковог рада, певање песама о азбуци и Вуку,задаци са текстом о Вуку,драмски приказ из Вуковог живота, сликање, цртање портрета, претраживање интернета о делу и животу Вука, како се писало пре Вука,које су се игре играле у Вуково време,...
Термин: 8. новембар или у току те радне недеље
Трајање: један до два наставна дана

ДАН ТОЛЕРАНЦИЈЕ

Предмети: српски језик, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање, природа и друштво,од играчке до рачунара
Активности: Читање пригодних текстова са поруком толеранције, писање стихова не тему,цртање плаката који позива на толеранцију. Организовање спортске игре и разговор о толеранцији међу такмичарима, драмски приказ о толеранцији, поштовање права свих грађана,једнакости,израда презентације о толеранцији
Термин: 16. новембар или у току те радне недеље
Трајање: један наставни дан

ЗИМА

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, од играчке до рачунара,енглески језик, физичко васпитање
Активности: Читање текстовао зими, писање састава , песама на тему ,певање песама о зими, компоновање песама о зими, цтрање , сликање зимског мотива,климатске одлике и понашање људи , бињака и животиња у току зиме, претраживање интернета на тему каква је зима у другим крајевима,драмски приказ ситуације изаизване зимским околностима,на рачунару радимо презентацију зиме, цртамо Снешка или пахуље, решавање математичких задатака са текстом о зими,игре у снегу...
Термин: трећа недеља децембра или у току зиме када има снега
Трајање: два , три наставна дана

СВЕТИ САВА-ШКОЛСКА СЛАВА

Предмети: српски језик, природа и друштво, музичка култура, ликовна култура, народна традиција, од играчке до рачунара
Активности: Читање текстова о животу и делу Светог Саве, драмски приказ, сликање портрета , певање химне ,како се славио Свети Сава у прошлости,израда презентације о животу Светог Саве, претрага интернета ,....
Термин: дан пре или после празника
Трајање: један наставни дан

ДАН ЉУБАВИ

Предмети: српски језик, математика, енглески језик, ликовна култура музичка култура, физичко васпитање, од играчке до рачунара
Активности: Читање текста са поруком о љубави , писање састава на тему, писање стихова, решавање задатака са прилагођеним текстом, цртање љубавне поруке, певање песама о љубави, учење плесних корака у пару, претрага на интернету како се у свету обележава дан љубави, ...
Термин: 14. Фебруар
Трајање: један наставни дан

ПРОЛЕЋЕ

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, ликовна култура ,музичка култура, народна традиција, од играчке до рачунара,енглески језик
Активности: Читање текстова о пролећу, писање састава и стихова о пролећу, решавање математичких задатака са прилагођеним текстом о пролећу, цртање весника пролећа, пролећног пејзажа, певање песама о пролећу, обичаји који су везани за почетак пролећа. Претрага интернета на задату тему, учење речи у енглеском језику које су симболи пролећа,...
Термин: четврта недеља марта или неког дана у току пролећа који одговара
Трајање: један до два наставна дана

СВЕТСКИ ДАН ЗДРАВЉА

Предмети: српски језик, математика, припрода и друштво, музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање, од играчке до рачунара
Активности: Читање пригодних текстова о здрављу, радионице на тему здравља, певање песама, компоновање химне здравља, цртање грба или амблема поводом дана здравља, драмски приказ о

важности очувања здравља, вежбе и бављење спортом као услов за здрав живот,претраживање интернета и израда презентације о здрављу,.....
Термин:7.април , један дан пре или после
Трајање: 2-3 часа

ДАН ПЛАНЕТЕ ЗЕМЉЕ

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, ликовна култура , физичко васпитање, од играчке до рачунара
Активности: Обрада пригодног текста о планети , израда текстуалних задатака са тематиком очувања здраве животне средине, израда плаката на тему, игре које су прилагођене теми ,писање еколошких песама, химне, компоновање песме о значају планете,усвајање појма екологија ,начини очувања животне средине кроз конкретне ситуације,..
Термин: 22.април
Трајање: 1 наставни дан

МЕЂУНАРОДНИ ДАН ПОРОДИЦЕ

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, народна традиција, ликовна култура , музичка култура, физичко васпитање, енглески језик, веронаука
Активности: Читање текстова о породици, писање састава на тему породице, илустрација породице, радионица на тему,,ШТА ЈЕ ПОТРЕБНО ДА ПОРОДИЦА БУДЕ СРЕЋНА“ ,певање песама о породичним односима, обичаји који су повезивали породицу у прошлости, породичне игре некад и сад, шта је у основи породичне слоге,које се наше обавезе и права у породични односима,шта ја могу да учиним за своју породицу, израда
грба моје породице, изрда породичног стабла,....
Термин: 15.мај
Трајање: један наставни дан

ДАН ЋИРИЛА И МЕТОДИЈА

Предмети: српски језик, математика, природа и друштво, народна традиција, ликовна култура , музичка култура, физичко васпитање, енглески језик, веронаука
Активности: Читање текстова о значају рада Ћирила и Методија, почецима словенске писмености, настанку глагољице и ћирилице; гледање филма; рецитовање песама; писање лепог писма; слушање песме "Православље"; осмишљавање текстуалних задатака на задату тему.
Термин: 24.мај
Трајање: један наставни дан

ФОРУМ - ТЕАТАР

(ИНТЕРАКТИВНО ПОЗОРИШТЕ, ПАРТИЦИПАТИВНА ДРАМА)

Форум-театар је позоришни облик у коме је проблем приказан у недовршеној форми и где је публика позвана да интервенише и даје сугестије и решења.
Проблем увек укључије два основна карактера:
1 - НАСИЛНИКА - антагонисту

2 - ЖРТВУ - протагонисту који је потлачен.

ФОРУМ-ТЕАТАР приказује **ЖРТВУ** која се труди да се одупре тлачењу **НАСИЛНИКА**, али у томе не успева. Након тога, представа се игра изнова, али сада публика име право да интервенише. Жртва излази из представе, а појединац из публике је позван да га замени и да понуди своје решење ситуације. Насилник се не мења. Када се нека од интервенција публике изведе, **водитељ (фацилитатор, џокер)** позива публику да продискутује понуђено решење и да понуди нове стратегије и решења. Мноштво различитих решења се одигра и испроба, а резултат је повећање знања, вештина и искуства у одбрани својих права и одупирању или сламању опресије (насиља, било физичког или вербалног).

- „**ВРУЋА СТОЛИЦА**"помаже глумцу да пронађе и јасније изгради свој лик и улогу (да се утемељи у њој, да је поунутри). Сваки од ликова седи по неколико минута на „врућој столици" и одговара на питања публике. Истражује се мотивација, проверавају чињенице, а може и да се направи „лична карта" карактера (име, узраст, занимање, хоби, интерасовања, убеђења...).

- **УЛОГА ВОДИТЕЉА (ЏОКЕРА, ФАЦИЛИТАТОРА)** је врло деликатна и зато се не може поверити деци, већ је џокер наставник, психолог, педагог... Он треба да има јако добре вештине фацилитације групног процеса, да барата емоцијама, да има осетљивост за људе (децу), да познаје начине за превазилажење отпора, али и да познаје позоришне вештине (да драмски уобличи представу).

– **ФОРУМОВАЊЕ ЏОКЕРА:** - добродошлица и кратко објашњење правила игре - извођење представе - дискусија („врућа столица") - поновно одигравање сцена (једна по једна) - интервенција публике - затварање

ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАНОВИ

Индивидуални образовни планови и планови индивидуализоване подршке пишу се за ученике са сметњама у развоју, ученике из осетљивих група и нестимулативних породица, којима се у договору родитеља, наставника и стручних сарадника, пружа додатна образовна подршка. Стручни тим за инклузивно образовање и тимови за додатну подршку ученицима планирају потребну подршку и прате постигнућа ученика кроз тимски рад, а у интересу развоја ученика.
Идивидуални образовни планови су саставни део школске документације.
Као модел школе за инклузивни приступ у раду са ученицима, у сарадњи са педагошко-психолошком службом урађени су бројни педагошки профили и ИОП -и ученика , који се налазе у школској евиденцији и служе као добар пример...

ЧЛАНОВИ СТРУЧНОГ АКТИВА ЗА РАЗВОЈ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Снежана Ђорђевић, наставник разредне наставе – координатор_____

Катарина Младеновић, школски психолог-педагог_____
Тамара Миловановић , наставник енглеског језика_____
Светлана Андријанић, наставник разредне наставе_____
Верица Павић, наставник биологије_____
Јасмина Ђорђевић , наставник математике_____
Марија Чекеревац, наставник српског језика _____
Ивана Симовић, наставник разредне наставе _____
Тијана Бајовић, наставник разредне наставе _____
Драгиша Сретковић – наставник технике и информатике _____
Анђелка Армуш- наставник ликовне културе_____
Ирена Дашић , наставник физичког васпитања _____

Председник Школског одбора
Јелена Поповић
_____

јун 2022.год.